

54

No. A
3-400

Biblioteca Un
 ORAZI
 Sala
 Folios 3
 Folia 19
 Numero 400

152-8
 19

500
 1
 2
 141

0
 1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14

500

No. 1
~~24/141~~

Exhibición Unificada
Ortografía
Sala
Resante
Tabla
México

192-8

319
400

52

1730
TRIENNIVM

PHILOSOPHICVM

QVOD

P. ANDREAS SEMERY REMVS
E Societate I. E. S. V.

In Collegio Romano

Philosophia iterum Professor

dictabat
Del Ab. de la Compa. de S. Fran.

Secunda hæc editio ab
Authore recognitum
& auctum.

Annus Tertius.

VENETIIS, M. DC. LXXX.

Typis Io: Baptistæ Tramontani
D. Rocchi, Sub Signo Nobilitatis,
Superiorum Permissu.

Lectori beneuolo

BIBLIOPOLA

Triennemem Philosophiæ cursum iam ante aliquot annos tibi exhibitum, amice Lector, meis hisce typis iterari oportuit, ut eorum votis fieret satis, qui ad difficiliora humanæ sapientiæ mysteria duci se volunt via haud difficili, labore non improbo. Habes autem hunc suos ita distributum in annos, ut nulla ex tribus scientiis quæ toti cursui nomen imponunt sine aliarum consortio prodeat, sed metaphysica physicis, utrisque logicam ex more iam in hac Romana Academia recepto promiscua videantur, commodo,

ni fallor , tuo : cui quæ singulis
annis agitari solent in scholis, sin-
gulos diuifa dantur in Tomos !
Fecisse vero me rem tibi gratam
vt velim , sic tu tuo studio ac hu-
manitate fac intelligam. Vale .

INDEX QVÆSTIONVM.

DISPVATIO PRIMA.

De Generatione , & Corruptione .

- Qu. 1. **D**E Generatione. pag. 3.
Qu. 2. **D**E Corruptione. 9.
Qu. 3. De resolutione vsque ad materiam
primam. 13.

DISPV. II.

De alteratione .

- Qu. 1. **Q**uid sit, & quomodo fiat al-
teratio. 41.
Qu. 2. Qua ratione qualitas intendatur.
pag. 50.
Qu. 3. De homogeneitate gradum. 64.

DISPV. III.

De causis substantiæ .

- Qu. 1. **D**E causa accidentium. 76.
Qu. 2. **D**E virtute immediatè pro-
a 3 du-

- ductina substantia.* 85.
 Qu. 3. De causa principali. 104.
 De causa creatiua & potentia obedi-
 dentiali V. Disp. 2. de Ani-
 ma. Quæst. 6. p. 594. & 581.

DISPVT. IV.

De concursu Dei cum causis
 secundis.

- Qu. 1. **D**E necessitate talis concursus.
 pag. 123.
 Qu. 2. De concursu Dei cum causis libe-
 rit. 140.
 Qu. 3. De serie naturali effectuum. 191.
 Qu. 4. De existentia causæ primæ. 221.

DISPVT. V.

De conditionibus ad agendum
 requisitis.

- Qu. 1. **D**E alteratione similis à simi-
 li. 238.
 Qu. 2. An simile secundum qualitates nõ
 corruptiuas agat in simile. 249
 Qu. 3. De actione per Antiperistasis.
 pag. .

- pag. 257.
 Qu. 4. De propinquitate agentis ad pas-
 sum. 264.
 Qu. 5. De duplici actione totali. 294.
 Qu. 6. De reactione. 320.
 Qu. 7. De terminis magnitudinis, et par-
 uitatis in qualitatibus. 328.

DISPVT. VI.

De Elementis.

- Qu. 1. **Q**uid sit & quotuplex Ele-
 mentum. 335.
 Qu. 2. Quæ qualitates cuique Elemen-
 to conueniant. 341.
 Qu. 3. An qualitas in Elemento minus
 intensa patiatur admixtionem
 contrariæ. 355.
 Qu. 4. An qualitates symbolæ Elemento-
 rum sint eiusdem vel diuersæ
 rationis inter se. 358.
 Qu. 5. De virtutibus motiuis Elemento-
 rum. 364.
 Qu. 6. De Graui & Leui. 374.
 Qu. 7. De acceleratione motus. 387.
 Qu. 8. Detur ne quies in puncto reflexio-
 nis. 396.

- Qu. 9. De mixtione Elementorum. 402.
 Qu. vlt. De transmutatione Elementorum.
 pag. 407.

DISPV TATIONES

In Libros de Anima.

DISPV T. I.

De Anima in genere.

- Qu. 1. **Q**uid sit Anima. 410
 Qu. 2. **Q**uid sit Vita. 417.
 Qu. 3. An ratio vite sit vna in Deo, &
 creatura. 431.
 Qu. 4. De vnitae vel pluralitate Ani-
 marum in eodem viuente. 451
 Qu. 5. An in generatione hominis intro-
 ducantur successine tres ani-
 mg. 462.
 Qu. 6. De vnitae vel multiplicitate
 formae substantiali in eodem
 viuente. 476.
 Qu. 7. De formis partialibus. 488.
 Qu. 8. Quenam partes viuents animen-
 tur. 494.
 Qu. 9. .

- Qu. 9. De potentijs animae. 502.
 Qu. 10. De subiecto actuuum vitalium.
 pag. 513.

DISPV T. II.

De singulis Animarum speciebus.

- Qu. 1. **D**E Anima vegetatiua. 521-
 Qu. 2. **D**E Anima sensitiua. 539.
 Qu. 3. De organijs sensuum externorum.
 pag. 542.
 Qu. 4. De anima rationali. 557.
 Qu. 5. De immortalitate Anima ratio-
 nalis. 566.
 Qu. 6. An ex eo quod anima rationaliis
 creetur recte inferatur esse a
 solo Deo. 625.
 Qu. 7. Anima rationalis sit forma in-
 formas. 675.
 Qu. 8. An anima viuents sint indiui-
 sibles. 644.
 Qu. 9. De Anima à corpore separata.
 pag. 646.
 Qu. 10. De speciebus intentionalibus. 658
 Qu. 11. De habitibus potententiarum vi-
 talium. 681.
 Qu. 12. a 5

Qu. 12. De intensione remissione, & corruptione habituum.

DISPUT. III.

De obiecto, & actibus voluntatis humanæ.

- Qu. 1. **Q**uodnam sit obiectum voluntatis. 724.
- Qu. 2. De Amore boui. 740.
- Qu. 3. De pura omissione libera. 774.

Ioannes Paulus Oliua Præpositus generalis Societate Iesu.

Cum Triennium philosophicum P. Andrea Semery Remi nostræ Societatis Sacerdotis aliquot Societatis nostræ Theologi recognouerint, & in lucem edi posse probauerint; facultatem facimus ut typis mandetur, si ijs ad quos spectat videbitur, cuius rei gratia has literas manu nostrâ subscripseris ac Societatis nostræ sigillo munitas damus.

Romæ 1. Octobris 1681.

Ioannes Paulus Oliua.

INDEX RERVM.

A

Abstinere à cibo an semper sit actus ieiunij. 695.

Accidentia quid habeant pro subiecto in-
hæſionis. pag. 14. & 18. an eadem in ge-
nito quæ in corrupto. 27. an tranſeant de
ſubiecto in ſubiectum. 34. à quo conſer-
uentur. ibid. contraria & media quid ſint
42. an immediate & ſe ſolis producant
ſubſtantiam. 86. & 88. in quo ſenſu a-
gant in virtute ſubſtantia. 100.

Actio purum medium. 311. in qualitatibus
corruptiuis an ſit à proportione maioris
inæqualitatis. 69. vniuoca euſdem in-
ſeiſum. 83. in diſtans. 266. & 238. ſi-
milis in ſimile & ſeq. duplex actio tota-
lis. 297. 310. & ſeq. actio directæ, reflexa
& refracta. 288.

Actus liberi Dei an adæquate Deo intrinſe-
ci. 436. & ſeq. an compleantur per ali-
quid æternum. 437. & ſeq. an per aliquid
temporale. 439. actus nolitiuus in Deo.
446. & ſeq. pura omiſſio libera omnis ac-
tus. ibid.

Actus vitalis multiplex. 514. quodnam cui-
uſlibet ſubiectum. ibid. & ſeq. Actus
voluntatis quilibet Deo & creaturæ? 181.
magis pendens a Deo quam à creaturæ.

188. & ſeqq. relinquît ſpeciem ſui 682.
Agens quid intendat. 338. an al. quando plus
agat in remoto quam in proximo & quo-
modo. 289. an repatiatur. 322.

Alteratio quid & quotuplex. 41. & ſeq. ex-
tenſiua & intenſiua. 42. eſt motus ſucceſ-
ſiuus. & continuus 43. & 46. requirit diſ-
ſimilitudinem. 239. V. Intenſio qualitatis.

Amor an ſolus boni? 750. Poſſine eſſe ma-
ior alterius quam ſui. 737. neceſſarius non
neceſſario maior quam liber. 738.

Angeli quomodo loquantur inter ſe. 274.
quomodo excitent cogitationes in nobis.
298. vnde arguant quid cogitemus. ibid.

Anima quid ſit. 411. quotuplex. 415. an
multiplex ſimul in eodem viuente. 347.
an ſucceſſiue. 360. an ſuperior contineat
inferiorem. 352. & ſeqq. an diſtinguatur
à ſuis potentiis. 401.

Anima rationalis an euſdem perfectionis
in omnibus. 561. per quid vna perfectius
intelligat quam alia 560. 564. euſ im-
mortalitas demonſtrabilis. 566. & ſeqq.
& 571. & ſeqq. & 579. & ſeqq. quo modo
in operando pendeat à phantaſmate. 577.
In quo ſenſu ſit quid ſubſiſtens. 672. &
586. in quo numerus ſit ipſum in orbem
mouens. 581. an ſit forma informans. 625
an tota in toto & tota in qualibet parte
corporis. 631. cur in ſuo primo eſſe perat
vni corpori. 651. ſtatuſ ſeparationis an
ſit illi violentus. 632. ſeparata quomodo
intelligat. 719. quomodo excitentur in
iſta ſpecies. 719. anima ſenſitiua an di-

nifibilis. 331. in partes homogeneas 642.
cur ad defectum alicuius partis tota defi-
ciat. 645. vegetatiua an & quomodo vi-
nae per vegetatiorem. 520. eius facul-
tates. 523.

Antiperistaltis. 257. per quid habeatur. 258.
& seq. & 262.

Appetitus innatus & elicited in quo diffe-
rant. 742 sensitiuus quid sit & quid ha-
beat pro obiecto. 550. & seq.

Augmentatio quid & quomodo. 131.

B

Beritudo quid sit. 742. & seq. & 747. an in
actu intellectus, an in actu voluntatis 746.
& seq. an ametur per quemlibet actum
voluntatis. 757. & seqq. In quo sensu sit
vniuersale bonum. 758. an debeat esse &
cognosci perpetua. 762. an inaequaliter
beati sint aequaliter contenti. 760.

Bonum quid sit. 727. quodplex. 741. an sit
obiectum vnicum voluntatis. 731. & seq.
summum bonum in quo consistat. 742.
& seq. 746. & seq. an necessitet ad amo-
rem sui. 650. & seq. & 769. an quolibet
bonum sub praecisa ratione boni necessi-
tet ad amorem sui. 755. an quodlibet bo-
num ducat in cognitionem & amorem
summi boni. 761.

C

Calidum quid sit. 347. calor febrilis per quid
sit

fit febrilis 362. calor cur aliqua induret
aliqua liquefaciat. 348. & seq.

Causa quaelibet adaequata an includat ali-
quid principium liberum. 136. causa prin-
cipalis. 104. & seq. nascentium ex putri-
110. & seq. causa instrumentalis. 104.
& seq. productiua substantiae. 93. & 98.
totalis. 296. duplex causa totalis. 29. 300.
finalis. 297. vniuersalis. 169.

Cognitio quomodo fiat. 669. & seq. indiffe-
rens. 148. an sufficiat ad libertatem ibid.
& seqq.

Color. 556. qui differat à lumine. 242. &
556.

Concurfus Dei. V. Deus.

Contentus quis sit. 760.

Contrarietas an causet successiuitatem in
alteratione. 46.

Conuersio an necessario dicat productionē
nouae substantiae. 11. & seq.

Corpus per quid constituatur in esse corpo-
ris. 480. & seq.

Corruptio. 10. quid habeat pro termino. 11.

Creatura creatrix per modum causae prin-
cipalis an sit possibilis. 595. an per modum
causae instrumentalis. 606.

Creatura habet perfectissimam dependentiā
à Deo. 132.

Creatura non indigens Deo implicat. 182.
& seq.

D

Damnati an cogantur odisse suam miseriam.
767. an peius se habeant cum sola culpa
quam

quam cum culpa simul, & pœna 767.
Densum quid? 364. per quid habeatur. 366.
& seq.

Deus concurrit ad omnes & singulos effectus causæ secundæ. 124. & seq. eadem indivisibili actione qua causa secundæ. 138. quomodo 139. & seq. 158. & seqq. Et author actus boni, non autem mali. 158. & seq. est primum liberum. 163. & seq. semper intendit bonum. 170. perfectissime dominus cuiuslibet actus liberi. 176. determinat ad individuationem. 178. & seq. etiam causas libertas. 194. & seqq. Deum existere an sit per se notum 207. an sit demonstrabile & quomodo. 221. & seq. an per rationem optimi ibid. per quid formaliter sit libere volens, aut nolens, aut omittens. 436. & seq. 419. 425. &c. cur libere communicet se ad extra, necessarius autem ad intra. 648. & seq.

Dissimilitudo inter agens & passum. 239.
Diversitas operationum an arguat diversitatem principiorum. 458. diversitas substantiæ à substantia unde arguatur. ibid.
Doloriferum an & quomodo possit amari. 730.

E

Effectus finis qui sint 298.
Elementum quid sit. 336. quod duplex. 340. quæ cuiusque qualitates. 342. an amba in summo. 350 an minus intensa habeat admixtionem contrariæ. 355. elementa

an formaliter an virtute solum maneat in mixtis. 403. an quodlibet in quodlibet transmutetur 408. an facilius symbolum in symbolum. ibid. an ex duobus gignatur tertium. ibid.

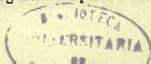
Epicurei an perniciosius errarint quam stoici. 743.

F

Felicitas. V. Beatitudo.
Finis intrinsecus & extrinsecus actionis. 311 & seq.
Forma substantialis an & quomodo sit primus actus. 17. & seq. quomodo participet de subiecto ex quo educitur. 637. formæ corporeitatis. V. corpus formæ partiales an dentur. 487.
Frigidum. 347.
Fundus vasorum continentium aquam ferentem quomodo non urat. 47.

G

Generatio quid sit. 3. quem terminum habeat. 5. an generatio unius sit corruptio alterius. 12. & seq. generatio vitalis quid sit. 532. generari cur dicatur de secunda non autem de tertia persona S. Trinitatis. 535. & seq.
Glacies non sit à solo frigore. 243.
Gradus intensiōnis an homogenei. 64.
Graue quid sit. 374. an agat in sibi simile. 255. grauitas in quo consistat. 375. & seq. à quo

à quo profluit 377. graua an grauitent in proprijs locis. 384. quomodo moueant se. 419. cur minus ponderent in aqua quam in aere. 387. cur velocius in fine moueantur. V. Motus.

H

Habitus quid sit. 682. in quo consistat. 684. an oppositi stent simul. 694. Intellectus & voluntatis qui differant. 697. 699. quomodo pendeat à phantasmate. 712. an intendatur per actus remissos. 703. & seq. quomodo remittatur. 705. & seq. & corrumpatur. 708. & seq. per quid actuetur in anima separata. 719. an in anima separata sit corruptibilitas. 718.

Homogeneitas graduum. V. Gradus, & Intensio.

I

Imaginatia per quid differat in operando ab intellectua 589. & seq. 693. Imaginatio quos modo moueat corpus. 272. & seq.

Instrumentum aliud coniunctum aliud separatum. 121. an eleuetur in agendo à principali. 122.

Intellectus qui habeat pro obiecto verum. 726. In quo sensu sit quodam modo otia. 661. an intelligat dependenter à speciebus. 669. an distinguatur à voluntate. 504. agens & possibilis. 569. vter nobilior. 672.

In-

Intensio qualitatis quid sit. 42. per quid formaliter habeatur. 50. 57. an per partes homogeneas 63. vnde maior in remoto quam in proximo? 289. V. Alteratio. V. Antiperistasi. V. Gradus.

L

Leue quid sit. 374. an leuiter in proprio loco. 384. quomodo moueat se. 419. Leuitas quid sit. 375. & seq. à quo immediate profluit. 377.

Libertas necessitate. 148. & 158. an sufficiat ad ipsam cognitio indifferens. 153. Libertas contrarietatis & contradictionis. 776. Libertas diuina & humana circa eundem actum. 181. Libertas actus an prerequisite cognitionem indifferentem circa ipsum, an solum circa obiectum ipsius. 788 & seq. an sit intrinseca actui. 791. & seq.

Lumen quid sit. 555. qui differat à calore. 153. Luminosum an agat in simile. 149. 151.

M

Malum an possit amari. 730. & seq. an detur summum. 764. an si daretur necessario odio haberetur. 767. malum culpæ an maius quam malum pænæ. 763. an pænæ & culpæ maius quam solum culpæ 766.

Materia sola est subiectum inhaesionis accidentium 15. mediante quantitate. 19. an sit forma corporis. 481.

Mix-

Mixtio quid sit. V. Elementum.

Motus per quid in fine velocior. 387. & seq.
vnde augetur in projectis. 394. & seq.

Mouens immobile est infinite perfectum.
228. & 232. motus primi mouentis qui
recipitur in diuersis mobilibus. 169.

N

Negato efficiendi an possit appeti. 728.

Nutritio quid sit, 523. quomodo fiat. 524.
In homine. 643.

O

Oculus. V. sensus,

Odium an possit esse maius sui quam alterius. 737.

Odor. 551.

Omissio pura libera an repugnet. 775. an
possit eligi præ actu. 768. & seqq. an possit
de illa reddi ratio. 802. an sit possibilis in
Deo. V. Deus.

Ordo grauium & leuium vnde habeatur.
380 an & quomodo detur in natura ordo
perfe. 73.

P

Partes viuentis an alia aliis prius formen-
tur. 534. an omnes animata. 495. & seq.

Perfectio causæ quomodo arguatur ex effe-
ctu. 127. perfectius ex genere & perfectius
ex toto genere. 671.

Perficee an sit subiectari in eo quod perfi-
citur 25. Phan.

Phantasia an sit potentia reflexiua. 591.

Phantasmata quomodo excitentur in ani-
ma. 714

Potentia creata principaliter creatiua an sit
possibilis. 594. an saltem instrumentaliter
606. potentia obedientialis ad omnia an
detur. 608. an sit possibilis. 612. 696. 619.
& se qq.

Potentia nunquam redigenda ad actum an
implicet. 460.

Potentia animæ rationalis alia organica al-
ia inorganica. 502. an distinguantur ab
anima & inter se 504.

Potentia animæ sensitiua. V. Sensus.

Prædeterminationo phyfica an compossibilis
cum libertate. 146. & seqq.

Pulchrum quid sit. 649.

Punctum concursus. 293. quomodo in ipso
qualitas intendatur. ibid. & seq. In pun-
cto reflexionis an detur quies. 396. &
seqq.

Q

Qualitates contrariæ vel mediæ quid sint
42. an habeant terminos magnitudinis &
paritatis. 328. & seq. qualitates primæ
quot & quæ? 335. & seq. quæ & qualiter
in quolibet elemento 341. 350. & 355.
symbola an sint eiusdem rationis in di-
uersis. 358. an magis actiua sint minua-
resistitiua & quomodo. 409.

Quantitas orimum accidens. 18. subiectum
immediatum aliorum. 19.

Quies in puncto reflexionis. 396. &c. quies
ho.

hominis vt homo est 746. & seq.

R

Ranarum ex putri na scentium causa. 109 & seq.

Rarum quid sit. 364. per quid formaliter habeatur. 365. & seq 368.

Reactio. 320.

Reflexio. 228. eius lqnes. 229. in puncto reflexionis an detur quies. 396. & seq.

Refractio 189. eius leges. 291.

Remissio qualitatis. 42.

Resistentia quid sit & quotuplex. 320. an detur in qualitatibus alteratiuis. 321.

Resolutio vsque ad materiam primam an detur. 27.

S

Sanguis an sit animatus. 495.

Sapor. 541.

Semina rerum in principio mundi vnde cunctae dispersa. 110. & seq.

Sensatio hominis & bruti. 473. in quo subiectetur. 514.

Sensus quotuplex sit. 539. internus an detur in anima pure sensitua. 540. obiecta sensuum interiorum 516. organum visus. 542. vbi fiat visio. 545. vnde habeatur apparens geminatio obiecti. 547. organa sensuum interiorum. 549. appetitus sensituius quid sit & quid habeat pro obiecto. 550. obiecta sensuum exteriorum.

Sci-

Series naturalis effectum. 194. & seq.

Sonus. 555. & seq.

Species impressa & expressa. 657 & seq. im-
pressa datur in potentia visiva 660. in tactu 662. & seq. in auditu. 666. in sensibus internis & in intellectu. 667. & seq. quomodo recipiantur in organo. 643. relinquuntur in actibus. 682. & seq. in his consistunt habitus. 684. quomodo excitentur in anima separata. 719.

Stoici perniciosiores Epicureis. 749.

Subiectum denominationis & inhesionis. 15

Substantia an agat intra se ipsam. 76. an & quomodo extra se. 80. sit immediate a solis accidentibus in genere virtutis create. 86.

Successuum an compossibile cum immateriali. pag. 591.

Successio animarum in generatione. 441.

T

Temperans quis sit. 462.

Terminus actionis generatiuae. 5. corruptiuae. 11. magnitudinis & paruitatis in qualitatibus. 329. & seq.

Totum an sit subiectum accidentium. 22.

V

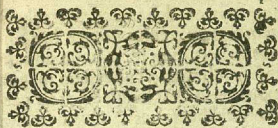
Vegetatio hominis & bruti. 747. in quo subiecto recipiatur. 517.

Verbum mentis. 658.

Verum qui obiectum Intellectus. 726.

Vir-

Virtus an habere possit rationis finis. 743.
 Vita quid sit & quotuplex. 417. in quo for-
 maliter consistat. 418. conceptus vitæ
 communis Deo & creaturæ an detur. 431
 Viuens an habeat plures animas simul. 431.
 an successiue. 462. an habeat necessario
 partes etherogeneas. 483. quibus partibus
 constet. 493. quænam partes viuents vi-
 uant. 494. & seq.
 Vnio an sit terminus formalis actionis gene-
 ratiuæ. 5.
 Vnum per se an stet cum pluralitate forma-
 rum. 453.
 Voluntas an se ipsa sit adæquate libere. 149.
 an & quomodo moueatur à solo Deo.
 165. & seqq. quomodo moueat se. 166.
 & seqq. eius indifferentia comparata cum
 indifferentia intellectus. 167. & seqq. an
 habeat solum bonum pro obiecto 724. &
 766. an amare possit negationem essendi.
 728. an habeat appetitum innatum ad
 summum bonum. 742. an necessitetur
 quoad exercitium ad amorem boni. 754.
 an distinguatur ab intellectu. 504. an pos-
 sit omittere libere. V. Omissio.

IN ARISTOTELIS

LIBROS

DE ORTU

& Interitu.

DISPVATIONES.

PHILOSOPHICI Cur-
 sus annum tertium de
 ortu & Interitu inscri-
 bimus, non quod ortus
 & Interitus sensibilibum
 rerum totum huius anni studium
 sibi vindicet, sed quod primum, Ani-
 masticam enim tractaturi, non me-
 diocrem illi nostrorum studio-

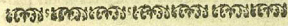
Tom. III:

A rum

rum partem debemus. Metaphysicam autem, cuius nomen hic annus habet, non ita in hunc annum reservauimus, vt non illam magna ex parte in alias huiusce operis partes distribuerimus. Quam multa enim in Logica, & Physica, quæ Metaphysicæ propria sunt, tractata inuenies; hic tamne cum de Deo, vt potest prima rerum omnium causa, agendum sit, habebis præcipua.

DISPV.

DISPV TATIO I.

De Generatione & Corruptione.

QVÆSTIO I.

De Generatione.

ARTICVLVS I.

Quid sit Generatio; quis terminus actionis generatiuæ;

PHILOSOPHVS lib. 1. de Generat. & Corrupt. textu 23. sic habet: *Quando totum transmutetur non manente aliquo sensibili vt subiecto eodem: sed vt ex genitura tota sanguis, aut ex aqua aer, aut ex aere omni aqua. generatio iam hoc tale: huius autem corruptio. Ex his Philosophi verbis compingitur generationis definitio: mutatio totius in totum nullo sensibili remanente vt subiecto eodem. Generationis exempla adducit Philosophus in mutatione aeris in aquam, aquæ in aërem, & alijs huiusmodi.*

Definitionem hanc non conuenire omni omnino generationi manifestum est. Nā Generatio Verbi Diuini quæ maxime & propriissime generatio est, definitionem huiusmodi non sustinet. Sed generationem

eius quis enarrabit: Prædicta igitur definitio soli generationi conuenit quæ est ab agente naturali naturaliter operante. Non enim solum ex nihilo nihil fit, sed nulla substantia fit quæ non ex alia substantia fiat: adeoque agens naturale naturaliter operando non generat, nisi vnam substantiam in aliam conuertendo: puta lignum in ignem, aerem in aquam, vel e conuerso, Generat autem formaliter, vt alibi dictum est, per hoc quod formam communicet subiecto præsupposito, siue formam huiusmodi producat, siue non, Propterea aque proprie homo generat hominem ac ignis ignem, quamuis non aque producat formam hominis homo, ac formam ignis, ignis. Vtrobique autem producitur à generante ratio formaliter communicatiua formæ ad subiectum, quæ est vnio, hoc est ratio formalis qua duo extrema fiunt vnum quid.

Dicitur igitur *mutatio totius in totum*, non quod in substantia genita nihil esse debeat de substantia corrupta. Docet enim Philosophus esse subiectum communem transmutationum huiusmodi, hoc est tam formæ subsistens quæ de nouo ponitur in natura, quam subabat formæ, quæ à rerum natura appellatur: sed quia nec substantia simpliciter remanet secundum se totam, neque secundum vllam sui particulam; unde dicit Philosophus in aqua quæ ex aere fit non remanere aeris particulam: aliter non totus aer esset mutatus in aquam.

Dicitur præterea: *Nullo sensibili remanente*

5
nente *ut subiecto eodem*; per quas particulas explicat Philosophus discrimen inter generationem & alterationem, hoc scilicet inter mutationem substantiæ in aliam substantiam, & mutationem eiusdem substantiæ secundum passionem, puta ex calida in frigidam, &c. Nam idem homo est modo calidus modo frigidus: & idem æs modo rotundum modo angulare; quia mutationes huiusmodi sunt secum accidentiæ, adeoque in eodẽ subiecto simpliciter, hoc est in substantia, quæ recte ponitur pro subiecto aliorum prædicamentorum: vt explicatũ est alibi. Quod autem nomine subiectũ sensibills intelligat Philosophus substantiam simpliciter, patet ex ipsius explanatione, in qua habes in mutatione aeris ex rotunde in angulare, remanere idem subiectum, secus autem in mutatione aeris in aquam: cum tamen certum sit ex eiusdem doctrina tam in aere, quam in aqua esse idem primum subiectum, hoc est eandem materiam primam.

Actiõnis autem generatiuæ terminus simpliciter & absolute est substantia quæ de nouo fit; Rectè enim dicis gigni de nouo ignem, hominem, plantam & sic de cæteris. Qui tamen pro termino actionis generantis vt talis, nihil aliud intelligere volun quam id quod per huiusmodi actionem formaliter de nouo ponitur in rerum natura, disputant an terminus illius sit forma, an vnio formæ ad materiam.

In hac dubitatione dicendum est terminũ formalem actionis generantis vt talis, esse v-

nionē. Patet ex dictis, quia actio est forma-
liter generatiua per hoc quod communicet
formam materiæ; communicat autē formā
materiæ per hoc quod producat vnionem:
igitur est generatiua per hoc quod produ-
cat vnionem. Explicatum est hoc, vbi dictū
est hominem æque proprie generari ab ho-
mine. ac ignem ab igne cum tamen certum
sit actione generatiua nō attingi formā, hoc
est animam humanam, sed vnionem eiusdē
animæ ad materiā: non attingi, inquam,
animam humanam, vt id quod fiat, quamuis
atingatur vt id quod communicatur.

Hinc etiam non per hoc formaliter solū
quod pereat forma, sed per hoc quod sepa-
retur à subiecto destruitur simpliciter seu
corrumpitur totum: vnde sicut æq; proprie
gignitur homo, ac equus: ita etiam æque
proprie moritur: primū fit per productio-
nem; secundum per destructionem vnionis,
extremum extremo communicationis.

Dices: homo dicitur generare hominem
per hoc quod disponat materiā ad recep-
tionem animæ: g. non dicitur generare per
hoc formaliter quod communicet formam
materiæ. Antecedens probatur ex doctrina
D. Thomæ in quæst. disp. quæst. 3. art. 4. vbi
sic habet. *Quædam creantur nulla materia
presupposita nec ex qua nec in qua: sicut An-
geli & corpora caelestia. & ad dorū creatio-
nem natura nihil operari potest dispositiue:
quædam vero creantur etsi non presupposita
materia ex qua sint, presupposita tamen
materia in qua sint, vt anima humana. Ex
par-*

*parte illa ex qua habent materiā in qua
natura potest dispositiue operari, &c.* Vbi
doceatur quod natura quæ nequit concu-
rere ad productionem Angeli: potest con-
currere & concurrat de facto cum Deo ad
productionē hominis: sed hic concursus est
formaliter ipsum generare: ergo homo
generat hominem per hoc quod disponat
materiā ad animam.

Resp. disting. antec. homo generat &c.
dispositiue: concedo: formaliter: nego. Si-
cut ignis per hoc quod disponat materiā
ad receptionem formæ, non formaliter sed
dispositiue generat ignē, ita homo per hoc
quod disponat materiā ad receptionem
animæ, non formaliter, sed dispositiue ge-
negat hominem. Quod autem solum dispo-
sitiue facit aliquid, non facit illud simpli-
citer, & consequenter plusquam dispositi-
ue homo generat hominem, quandoquidē
simpliciter & absolute generat hominem:
non autem per productionē animæ ergo per
communicationem eiusdem, vt dictum est.

Dices secundo. Actio qua educitur for-
ma de potentia subiecti est generatiua: ergo
terminus formalis actionis generatiue est
forma & non vnio.

Resp. primo transf. antec. negando con-
sequ. Dicitum est in Physica actionem edu-
ctiuam formæ esse etiam educitiuam vnio-
nis. Sed actio educitiua vnionis est gene-
ratiua: ergo actio educitiua formæ est ge-
neratiua.

Resp. secundo. Disting. antec. educitiua

ormæ, qua talis, est generatiua: nego: qua
eductua vnionis: concedo ant. & nego con-
sequentiã. Actio generatiua: hominis est
eductiua vnionis, non autem eductiua for-
mæ: & tamen est propriissimè generatiua.
Si igitur in vna eademq; actione reperian-
tur istæ duæ rationes, videlicet quod sit &
eductiua formæ & eductiua vnionis, erit
generatiua prout eductiua vnionis, non au-
tem prout eductiua formæ.

Instabis: per hoc formaliter quod agens
educat formam de potentia subiecti, ge-
nerat: ergo actio est generatiua prout edu-
ctiua formæ.

Resp. dist. ant. generat substantiam seu
totum, nego, generat formam, omitto ant.
Idem dic consequenti. In homine seu in
productione hominis duæ actiones inter-
ueniunt: altera terminata ad animam, altera
ad vnionem animæ ad corpus: per secun-
dam formaliter generatur homo, per primã
creatur anima: ratio igitur productiui for-
mæ est non solum ratione sed et separabilis
à ratione productiui vnionis. Duæ istæ ra-
tiones quæ in diuersis realiter distinguuntur,
distinguntur saltem formaliter in vno co-
demque, si vni eidemque conueniant. Iux-
tà vnã, non autem iuxta alteram sustine-
tur ratio generatiui. Ratio generantis pro-
priissimè reperitur in homine: ergo ad ra-
tionem generantis non requiritur quod
producat formam, & consequenter etiam
vbi datur ratio producentis formam, non
facit ad rationem generantis. Sicut ratio
ani-

animalis, propriissimè reperitur in cane
ergo ad rationem animalis non requiritur
quod sit hinnibile, & consequenter etiam
vbi datur hinnibile, non facit ad rationem
animalis.

Q V A E S T I O II.

De Corruptione.

EX intelligentia generationis habes in-
telligentiam corruptionis, sicut ex in-
telligentia formæ intelligentiam priuatio-
nis. Puta ex intelligentia videntis intelli-
gentiam cæci. Quemadmodum enim per
generationem aliquid, quod antea non e-
rat, incipit esse; ita per corruptionem a-
liquid quod antea erat, definit esse. Id quod
in aliud conuertitur, esse definit, hoc autem
in quod illud conuertitur, incipit esse. Potest
igitur ex definitione generationis formari
definitio corruptionis: mutatio totius in
non totum. Quæ contingit per hoc quod
primum subiectum transeat à forma ad non
formam. Nam sicut generatio seu concep-
tus generationis terminatur ad esse illius rei
quæ fit ita conceptus corruptionis termi-
natur ad non esse rei quæ destruitur.

Sed ecce suboritur scrupulus in eo quod
diximus, primo esse, seu primo existere id
in quod aliud mutatur, seu conuertitur. Nã
in Venerabili Sacramento Eucharistiæ sub-
stantia panis vere conuertitur in corpus; &
substantia vini vere conuertitur in Sangui-

nem Christi Domini, & tamen neque corpus neque sanguis per conversionem huiusmodi incipiunt esse. Hinc apparet naturalia quidem nota fuisse Philosopho, ignota autem supernaturalia.

Dicendum est circa nouū hoc esse & corporis Christi Domini sub accidentibus panis, & sanguinis eiusdem sub accidentibus vini, esse multiplicem opinionem, sunt qui dicant Corpus Christi Domini quāuis ante existens iterum tamen produci sub prædictis speciebus & toties eiusdem productionem iterum, quoties conficitur Sacramentum. In hac sententiā vergunt non pauci ex ijs, qui idem pendere posse asserunt per multiplicem actionem totalem à multiplici causa totali; non tamen omnes; quia etiam qui hoc sentiunt possunt circa illud aliter, sine vlla incoherentia sentire. Iuxta hanc opinionem per conversionem prædictam Corpus Christi Domini de nouo existit non simpliciter quasi antea non existeret, sed secundum quid, videlicet secundum nouam dependentiam in esse ab illa causa à qua antea non pendebat.

Alij negant Corpus Christi Domini produci per actionem conuersiuam panis in ipsum; quam aiunt terminari ad Corpus Christi Domini non vt ad terminum, quod efficiat, sed vt ad extremum quod communicat accidentibus; cum quibus constituit vnum Sacramentum, terminum autē formalem, seu qui sit, actionis prædictæ esse vniōnem prædicti corporis ad prædicta

cta accidentia. Dicitur igitur actio conuersiuā absque eo quod efficiat illum terminum, in quem terminus destructus conuertitur. Hæc sententiā est longe probabilior, quam altera, & maxime consonat his quæ & hic, & alibi dicta sunt à nobis.

Dicendum est igitur per conversionem, produci substantiam de nouo, si huiusmodi conuersio sit intra ordinem naturæ, de qua sola hic cum Philosopho philosophamur. Cæterum esse possibilem conuersionem, in qua substantia in quam alia conuertitur, nõ fiat de nouo, habes ex Eucharistia Sacramento, in quo non nisi à paucis, & quidē improprie dicitur iterū prodci Corpus Christi, paucis, in quā, si cum numero hoc idem negantium comparentur. Non tamen habes fieri conuersionem vnius substantiæ in aliam absq; eo quod quidquā fiat de nouo: nam etiam in conuersione Eucharistica de nouo fit Sacramentū, id; per productionē vnionis inter corpus Christi, & accidentia. Hæc conuersio quia est specialis, etiā specialitate nomen obtinuit, diciturq; transubstantiatio, per quam videlicet non solum formā, sed etiam materiam prioris substantiæ abit in nihilum, succedente sub speciebus relictis tota substantia, tam secundum materiam, quam secundum formam corporis, & sanguinis Christi Domini.

Porro quemadmodum quærebatur supra terminus generationis, seu actionis generatiuæ, quæri potest hic terminus corruptionis, seu actionis corruptiuæ. Quam re-

reuocandum est id, quod alibi diximus, videlicet corruptionem vnius esse generationem alterius, & è conuerso. Eadem igitur actio, quæ est corruptiua ligni, est generatiua ignis, & sic de cæteris. Hinc sequitur terminum actionis corruptiuae esse substantiam quæ de nouo gignitur. Patet hoc: terminus actionis generatiuae est res, quæ gignitur, actio generatiua, & actio corruptiua sunt idem: ergo terminus actionis corruptiuae est res quæ gignitur. Quia tamen illa eadem actio, quæ ponit vnum, tollit aliud; propterea dixerunt non esse rei, quæ destruitur esse aliquammodo terminum actionis corruptiuae, cum præcipue ipsemet conceptus corruptiui si conceptus damnantis ad non esse, id quod antea erat. Potest igitur dici terminum per se actionis corruptiuae, & primum esse substantiam quæ fit, terminum vero per accidens & secundarium esse non esse rei, quæ destruitur.

D. Thomas ex Philosopho multis in locis, sed præcipue, & luculenter hoc explicat lib. 3. contra Gentes cap. 6. §. ultimo; ubi sic habet: *Numquam inuenitur mutatio corruptionis siue mutatione generationis, & per consequens nec finis corruptionis sine fine generationis. Natura ergo non intendit finem corruptionis seorsum à fine generationis, sed simul utrumque, non enim est de intentione natura absoluta, quod non sit aqua, sed quod sit aer, quo existente non est aqua. Hoc ergo quod est esse aerem intendit natura secundum se, hoc verò quod est non esse*

esse aquam non intendit nisi in quantum est coniunctum ei, quod est esse aerem, sic igitur priuationes à natura non secundum se intente sunt, sed secundum accidens, forma verò secundum se. Doctrinam hanc quæ explicatis Doctor, & exemplificat in corruptione aquæ, eiusdemque conuersione in aerem, alibi attingimus. Tu illam applica omni corruptioni.

Denique proloquium hoc: *Generatio vnius est corruptio alterius*, alibi etiam explicatum habes. Quemadmodum autem dicimus hic per illam eandem actionem, per quam vnum gignitur, corrumpi alterum: dic etiam per illam eandem actionem qua vnum disponitur ad interitum, disponi alterum ad ortum, & sic non solum loquendo de generatione, & corruptione formali, sed etiam de dispositiua, verum erit: *Generatio vnius est corruptio alterius*, & è conuerso.

Q V A E S T I O III.

De resolutione vsque ad materiam primam.

A R T I C V L V S I.

De subiecto accidentium.

Consentiunt Peripatetici omnes in perseuerantia subiecti communis in utroque extremo conuersionis. Puta eandem esse materiam primam, quæ est in igne,

igne, ac eam quæ fuit in ligno. Cû hac consensione differunt deinde in pluribus. Primo an in substantia vel omni, vel aliqua, præter illam formam per quã constituitur ultimo in hac specie entis, detur aliqua alia forma substantialis. v. g. an in cane præter animã canis detur forma substantialis corporis: negat Thomistæ. Scotistæ affirmant. Secundo, an siue data, siue negata forma corporeitatis, dentur in eodem formæ substantiales partiales, pura forma cerebri diversa substantialiter à forma cordis; forma ossis diversa à forma carnis, & sic de cæteris. Tertio, an ijs omnibus siue datis, siue negatis remaneant in substantia genita ex ijs accidentibus aliqua, quæ erant in corrupta. De duobus primis agitur ex professo in libris de anima. De tertio disputatur hic, & vt methodicè disputatur; quaritur primo, an prædicta accidentia habeant pro subiecto totam substantiam, an illam partem substantiæ quæ est primum subiectum: hoc est, an solam materiam primam.

Pro resolutione quæstionis sciendum est hoc nomen *Subiectum* accipi posse vel pro subiecto denominationis, vel pro subiecto inhesionis. Subiectum denominationis est quod sustinet denominationes, quæ habentur per accidentia prædicta, hoc est tota substantia: nam de homine simpliciter dicitur est calidus: vel frigidus, cuius. aut longus, & sic de cæteris. Substantiæ enim dicuntur ageri, & pati, & vt alibi diximus *gæteris* omnibus prædicamentis substantiæ

Subiectum inhesionis est illud, de cuius potentia formæ educuntur. His positus.

Dicendum est accidentie, de quibus hic, recipi in hæsiue non in toto, sed solum in primo subiecto. Probatur conclusio: quia recipi in hæsiue in aliquo subiecto dicit præsuppositionem subiecti recipientis: sed non totum præsupponitur accidentibus, sed solum primum subiectum, ergo non totum sed solum primum subiectum est subiectum inhesionis accidentium. Maior patet ex definitione subiecti inhesionis, & ex alibi dictis, vbi probatum est materiam primam ex ratione causæ passivæ habere prioritatem naturæ respectu eorum, quorum est causa. Probantur iam minor, quia accidentia quæ sunt in genitu natura præsupponitur formæ, quæ est in genito, formæ inquam substantiali: ergo ipsa forma substantialis nequit natura præsupponi ipsis accidentibus. Consequentia liquet ex dictis in *Physicæ*, vbi repudiata est mutua prioritas naturæ. Præsupponi autem accidentia formæ substantiali probatur, quia accidentia quæ introducuntur in materiam formæ destruendæ sunt dispositione ad formam producendam, ad eamq; actuè concurrunt. Immo, vt dictum est, secundum intentum naturæ primarium sunt propter formam indecendam, solum autem secundario ad aliam expellendam.

Hoc argumentum, quod militat contra rationem subiecti in toto respectu prædictorum accidentium, puta respectu caloris, fri-

goris, & aliorum huiusmodi; quæ communiter dicuntur realia, & communia, nõ militat contra aliud genus accidentium, puta, contra actus vitales. Non enim hæc ratiocinatione probabis animam in corpore animato non esse partiale subiectum, etiam inhæssonis sensationũ totius. Ratio disparitatis est euidentis, quia sensationes, pura auditio, visio, tactio, & alia huiusmodi non sunt dispositiones ad animam, nec præcedunt, sed consequuntur solam eiusdem existentiam.

Confirmatur conclusio posita à paritate formæ substantialis, quam euidentis est recipi in solo primo subiecto. Contra tamen hanc confirmationem est obuia Aduersarij responsio duplex. Prima est formam substantialem non recipi in toto, quia implicat in terminis recipi in se ipso; adeoque; forma nequit esse subiectum parziale sui. Hoc autem non accidit in accidentibus, vt constat. Secunda est formam substantialem esse primũ actũ: primũ autem actum non recipi in alio actũ, patet ex terminis, cum vero forma accidentalis sit secundus actus, non solum non repugnat recipi in alio, sed ex ipso conceptu secundi actus, petere videtur recipi in alio, qui sit primus.

Prima responsio est clara, sed non infirmit confirmationem adductam; tam enim primum subiectum est sufficiens ad rationem subiecti adæquati respectu accidentis quam respectu formæ substantialis. In secunda sit æquiuocatio in nomine primus actus.

Forma substantialis dici potest primus actus, quia est primatio, & per se intenta à natura, secundario autem & in gratiã ipsius intenditur accidens. Hæc prioritas est dignitatis, nec exigit vt in natura prius existat forma substantialis, quam accidentalis: immò sæpe congit vt id quod primo intenditur ultimo ponatur, & è conuerso, iuxta illud *Primum intentione. vltimum in executione.* Secundo dici potest forma substantialis primus actus, eo quod nullum vmqũ accidens adueniat materię, nisi habenti formam aliquam substantialem. Nam agens naturale nunquam agit in materiam spoliatam omni forma substantiali. In utroque sensu fiat acceptio primi actus nihil fauet Aduersariis. Prima acceptio est magis legitima. Quod si pro primo actũ intendit Aduersarius actum subiectantem aduentitios actus: nega formam substantialem esse primum actum & dic actus accidentales recipi non in actũ substantiali, sed in subiecto eiusdem. In forma igitur distinguitur: forma substantialis est primus actus secundum ordinem dignitatis concede, secundum ordinem existentię, nega, seu; prius prioritate executionis, nega prioritate intentionis: concede, & dic patere ex terminis dispositiones præire rei, ad quam sunt dispositiones.

Deniq; probatur eadem conclusio: quia agens naturale in eo instanti, in quo educit formam de potentia materię, præsupponit materiam quantam: ergo quantitas præsupponi,

ponitur actioni agentis, & consequenter formæ substantiali, quæ per talem actionem producitur. In veritate antecedentis est ratio, ex qua D. Thomas, & alij aiunt quantitatem esse in materia pro priori ad quodlibet aliud accidens; vt indicatū est in Physi- cis, vbi de quantitate. Nam agens naturale non agit, nisi extensum, & in subiectum extensum. Docent enim Philosophus quod pūctum, si detur, nec agit, nec patitur: extensio autem habetur formaliter per extremitatem partium in ordine ad locum, hæc autem radicatur in quantitate, vt dictum est in loco.

Dices: agens naturale presupponit quantitatem non quæ sit, sed quæ fuerit, ero &c.

Resp. quantitatem quæ fuit & non est, nõ aptate materiam passioni: debet autem in illo eodem instanti in quo patitur formam, esse apta pati; igitur non sufficit quantitas quæ solum fuerit, sed necesse est vt sit: iuxta nos autem est apta per quantitatem, quæ fuit & est, vt parebit ex sequentibus. Quod autem si quantitas presupponatur in materia ad formam, forma nequeat eidem mutuo presupponi, adeoque nec esse eiusdem subiectum, putet ex dictis.

Dubitatur autem; an primum subiectum seipso immediate, an mediante quantitate subiectet alia accidentia. Quantitatem esse accidens superadditum rei quantæ supponitur hic sufficienter probatum in Physica. Hanc eandem nõ subijci in primo subiecto mediante alia accidente, patet ex dictis: qui enim primum accidens mediate priori

accidente in materia subiectetur? superest igitur indagandum an cætera accidentia, puta calor & frigus mediante ipsa in materia subiectentur.

Dicendum est subiectari in materia mediante quantitate. Probatur hæc conclusio ex Myserio venerabilis Eucharistiæ. In hostia consecrata æque ac in alia contingit vel ab ambiente vel à qualibet alia causa produci de nouo calorem & frigus, siccitatem & humiditatem. Vel igitur qualitates huiusmodi educuntur de potentia subiecti, vel nullo concurrente subiecto producuntur. Si secūdum: creantur. Si prima: non est subiectum ex quo educantur aliud quam quantitas. Nam in hostia consecrata nõ remansit vlla pars substantialis panis conuersi in Corpus Christi: adeoq; nequit pro subiecto assignari materia quæ prius erat pars panis aut panis ipse. Corpus autē Christi Domini nihil huiusmodi patitur, nec est apta pati seu secundum se totum, seu secundum materiam sui: superest igitur vt quantitas panis ipsi pani superest, sit subiectum ex quo prædicta accidentia educantur.

Ex hoc autem quo quantitas appareat ibi subiectum cæterorum accidentium immediatum recte inferitur conclusio superposita. Nam calor aut frigus, & cætera huiusmodi manent in eo subiecto, in quæ erant, tota autem accidentium collectio, quæ continetur ipsa quantitas, manet sine subiecto. Nota obiter quod siue sola materia, siue totum dicatur esse subiectum in hæsi-

nis accidentium, est eadem ratio pro quantitate, ut consideranti patebit.

Dices: accidens nequit esse subiectum accidentis, g. quantitas non est subiectum immediatum aliorum accidentium.

Resp. cum D. Thoma distinguendo antec. nequit esse subiectum per se concedere ant. nequit esse subiectum per accidens: nega antec. Subiectum per se vocat hic D. Thomas id quod ita subiectat aliud ut ipsum non indigeat in alio subiectari. Subiectum autem per accidens id quod ita subiectat aliud, ut & ipsum in alio subiectetur: primi generis non est quantitas, sed secundi. Hoc est quantitas subiectat alia accidentia non ratione sui, sed ratione materiae in qua subiectatur: unde etiam respectu accidentium habes in materia rationem primi subiecti.

Dices secundo. Posset dici quod deficienti materia succedit quantitas in mune subiecti; & consequenter accidentia subiectari immediate in materia per se, per accidens autem & ex defectu materiae in quantitate; adeoque ex hoc quod in conuersione Eucharistica accidentia cætera subiectentur in quantitate, non habetur quod quantitas dicenda sit simpliciter & absolute subiectum immediatum reliquorum accidentium.

Resp. nullam esse necessitatem hæc transmigrationem faciendi circa accidentia de materia in quantitatem, sed quemadmodum non miraculose sed naturaliter in quantita-

te recipiuntur noua, ita etiam naturaliter insunt vetera accidentia. Hoc est tam naturaliter inest quantitati calor, qui erat in pane, quam in eadem recipitur aut calor aut frigus, aut quodlibet aliud huiusmodi, quod hostiæ consecratæ de nouo accidit.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Objicitur 1. Totum simpliciter & absolute sustinet denominationes ab accidentibus; ergo in toto simpliciter & absolute recipiuntur accidentia; totum autem non est sola materia; ergo accidentia non recipiuntur in sola materia. Antec. patet: quia de homine simpliciter & absolute dicitur, est niger: est albus, est longus aut curtus, & sic de cæteris.

Resp. primo quod eo ipso quod accidentia recipiuntur in aliqua parte totius, recipiuntur in toto; sicut eo ipso quod Petrus est in aliqua parte huius scholæ, est simpliciter in hac schola. Quia tamen hæc non est intentum arguentis.

Resp. 2. Concesso antecedenti: negando conseq. Totum est subiectum denominationis, nec tamè propterea totum est subiectum inhesionis neq; enim ad hoc ut alicui toti conueniat quæuis denominatio necesse est formam denominatam in vtraque parte totius inhæsiue esse. Actus intellectus vel in sola anima vel in solo intellectu vel so-

lum in vitroque recipitur, & tamen totus hō-
tus homo simpliciter & absolute denomina-
tur & est intelligens. Idem dic proportiona-
liter de alijs accidentibus, quæ constat nō
recipi in hæsiue in materia, cum apud omnes
habeantur pro spiritualibus.

Ratio cur accidentia etiam si sint in sola
materia vi in subiecto in hæsiōnis, denomi-
nant simpliciter & absolute totum, est quia
accidentia non sunt materia sed totius, seu
non sunt in gratiam materiæ subiecti sed in
gratiam substantiæ. Quod autem possit de-
nominare totum id quod non recipitur in
singulis partibus totius patet in exemplis
adductis; adaq; etiam si totum sit tale non
requiritur quod singulæ partes formæ subie-
cent per quam est tale, immo neq; quod sin-
gulæ partes sint tales, quod manifestum est
in homine, qui dicitur absolute niger & al-
bus, cum anima hominis nequeat denomi-
nationes huiusmodi sustinere.

Dices: Ideo nigredo nequit recipi in hæ-
siue in anima, quia est accidens materiale; g;
etiam si in homine non vtraq; pars subiectet
accidentia, poterit in alijs substantijs oppo-
situm dari.

Resp. Ex hoc ipso confirmari conclusio-
nem supra positam. Per te in homine non
vtraque pars sed sola materia subiectat al-
bedinem & tamen homo æque proprie est
albus ac quolibet aliud; ergo ad denomi-
nationes huiusmodi nō requiritur in vtraq;
partē ratio subiecti. In forma nega antec.
Ratio cur albedo & alia huiusmodi non

rati-

recipiuntur in anima, est ratio non specialis
pro homine, sed communis omnibus: quia
videlicet ratio subiecti adæquata sufficien-
ter habetur in primo subiecto.

Int. Ergo verum est: *Æthiops est albus*
Conseq. prob. quia ad denominationem al-
bi simpliciter sufficit albedo in aliqua parte
subiecti: est autem in aliqua parte *Æthio-
pis*, videlicet in dentibus.

Resp. neg. conseq. Ad probat. dist. sufficit
&c. in qualibet aliqua parte: nega; in ca-
aliqua quæ importatur per denominatio-
nem: concede. Homo albus idem est ac Ho-
mo habens pellem seu superficiem albam;
quod non dicitur de *Æthiopo*. Dens albus
est dens habens superficiem albam; quod
dicitur de dente *Æthiopis*. An autem in
sola materia pellis aut superficiem, an etiam
in forma recipiatur albedo, non probatur
per denominationem albi, sed alijs argu-
mentis inquiritur i

Obj. 2. Accidentia non solum vniuntur
materiæ sed etiam formæ; ergo non solum
inhærent materiæ sed etiam formæ. Proba-
tur conseq. quia idem est vniiri ac inhæ-
re, ergo &c.

Resp. i transmissio antecedenti, neg. con-
seq. Ad probationem nego ant. nam anima
rationalis vniitur materiæ cui non inhiaret,
& inter materiæ & formam materialem
siue substantialem siue accidentalem datur
vniō mutua, nec tamen mutua inherentiæ
seu in hæsiō, si hoc nomen in hæsiō sonet vt
oportet ad præsens institutum. In lacte al-
bedo

bedo & dulcedo simul vniuntur; dicuntur enim vnitum reperiri in lacte, nec tamen mutuo sue subiectat, immo natura subiectat alteram, sed simul in eodem subiecto recipiuntur, vt patet.

Resp. 2. dist. antec. non solum vniuntur materia sed etiam formæ eodem genere vniõnis; nego, diuerso genere vniõnis; conc. Vniuntur materia vniõne educta de potentia materia; vniuntur formæ per compensationem, & si vis etiam per identitatem subiecti; idem enim est subiectum formæ substantialis & accidentium.

Obiic. 3. Accidentia sunt magis in gratiam formæ, quam in gratiam materia; ergo potius recipiuntur in forma quam in materia. Probat. antec. quia potius sunt propter id quod est in toto potissimum, quam propter id quod est in toto minus principaliter, Probat. autem consequens, quia potius perficiunt id propter quod potius sunt, quam id propter quod minus principaliter; ergo potius perficiunt formam quam materiam; implicat autem quod magis perficiant id quod non habet, quam id quod habet rationem subiecti. Probat. hoc vltimum; quia quidquid perficitur à qualibet forma, perficitur vt subiectum.

Confirmatur hoc idem quia accidentia non sunt aliquid extrinsecum formæ quam perficiunt; g. sunt aliquid intra ipsam receptum: hoc autem est habere illam pro subiecto: Puta calor non est aliquid extrinsecum formæ ignis, sed aliquid intra ipsam

receptum: ergo calor habet formam ignis pro subiecto.

Resp. Ad hoc vt vnum ab altero etiam intrinsece perficiatur non est necesse vt habeat respectu ipsius rationem subiecti; Patet hoc in communi nobis & Aduersario sententia. In composito substantiali duo extrema mutuo se perficiunt & quidem intrinsece: ergo & forma perficit materiã, & materia formam; & tamen est certum duo illa extrema non se mutuo subiectare: non enim quemadmodum materia formã, sic & forma subiectat materiam. Totã igitur illa æquiuocatio quæ sit in li perficere & perfici facile dissoluitur. Potest enim concedi quod perficiant, & negari quod subiectentur. Ipsa materia magis est in gratiam formæ, quam in gratiam sui. Patet hoc eadem ratiocinatione qua supra, nam materia est in gratiam substantiæ; ergo est magis propter id quod est potissimum in substantia, quam propter aliud: sed forma est in substantia potissimum; ergo materia magis est propter formam quam propter seipsam. Hęc omnia nihil concludunt.

Aliter etiam solent arguere. Forma substantialis melius se habet intrinsece per accidentia quam sine accidentibus; ergo accidentia recipiuntur intrinsece in forma. Puta forma aeris melius se habet intrinsece cum calore & humiditate quam sine ipsis; Hinc vltimè ratiocinationem hanc adnecte Forma substantialis peius se habet intrinsece cum quibusdam accidentibus, quam si

ne illis: puta aqua peius se habet cum calore quam sine calore: g. etiam & illa accidentia recipiuntur intrinsece in forma, puta calor in forma aquæ: consequenter probatur, quia nequit forma aquæ peius se habere intrinsece per aliquid ipsi intrinsecum. Igitur in forma ad argumentum.

Resp. concessio antecedit: negando consequenter. Ad probationem nega id intrinsece recipi in forma per quod forma melius se habet? Ad cetera quæ dicuntur de formam melius se habere intrinsece per hoc quod habeat identitatem subiecti cum prædictis accidentibus, hoc est per hoc quod formæ & prædictorum accidentium sit idem subiectum. Sicut peius se habet intrinsece forma per identitatem subiecti cum accidentibus sibi contrariis. Itaque illa intrinsecitas quæ consistit in hoc quod simul sint in eodem subiecto, conuenit formæ & accidentibus; non autem illa per quam forma sit subiectum accidentium. Etiam anima rationalis melius se habet intrinsece per rectam temperiem in corpore, quam sine illa & cum opposita. An autem dicendum sit formam intrinsece perfici per accidentia est quæstio de voce; si perfici per rationem subiecti, negandum est si sufficit vel identitas subiecti, vel aliquid aliud huiusmodi; concedendum. Recte autem dicitur intrinsece perfici ipsa substantia forma autem quæ est substantiæ melius vel deterius se habere per hoc quod materia sit his vel illis accidentibus prædita, propriis vel contrariis.

ARTICVLVS III.

Non datur resolutio vsque ad materiam primam.

Hæc conclusio multos habet fautores præcipue ex Scotistis, nec pauciores aduersarios præcipue ex Thomistis. Vtrisque citandis hic, vt & in alijs breuitati consulens libenter superdeo.

Probatur igitur Conclusio auctoritate Philosophi de cuius mente in hac controuersa vis locus est dubitandi. 2. de Gener. text. 26. probat elementa symbola facilius in se inuicem transmutari, quam dissymbola quia altera ex qualitatibus quæ erant in corrupto, manet in genito; ergo secundum Philosophum in genito manet aliquid de corrupto præter materiam primam. Elementa symbola sunt quæ in altera ex qualitatibus conueniunt, dissymbola quæ in nulla. Aer & aqua sunt symbola quia vtrique conuenit humiditas. Ignis & aqua sunt dissymbola quia nulla qualitas est vtrique communis. Ignis enim est calidus & siccus, aqua vero frigida & humida: vt supponere debes hic ex dicendis.

Hæc Philosophi auctoritas hebet rationem adiunctam. Nam cum tam aqua quam aeri debeat humiditas; non est cur natura conuertendo aërem in aquam, aut e conuerso, destruat in subiecto humiditatem: hoc est accidens vtrique formæ debitum.

aliam omnino similem inductura? Confirmatur ex modo quo qualitates huiusmodi destruantur, videlicet per productionem contrariarum: certum est autem quod natura a quam factura ex aere, non inducit in primum subiectum siccitatem.

Hæc tamen Philosophi ratio non omnibus probatur. Quamvis enim admittas elementa symbola facilius in se inuicem transmutari quàm dissymbola, adhuc habes quod dicas contra Philosophum. Dum elementa symbola in se inuicem pugnant, vna qualitas vnus pugnat contra vnam qualitatem alterius: dum autem pugnant dissymbola: duæ contra duas: sed non est facilius vnam ab vna, quam duas superari à duabus; ergo vel falsum est symbola transmutari facilius quam dissymbola, vel huius rei querenda est ratio aliunde. Hæc ratiocinatio videtur rationabilis. Vt quid enim assumitur victoria vnus supra vnum facilius, quam, duorum supra duos.

Resp. 1. Nos hic nihil aliud intendisse quam monstrare mentem Philosophi, & approbare quod dicit, non esse remouendam à subiecto qualitatem idoneam formæ nouæ, quæ præxiterit cum forma veteri. An hoc contingat ex faciliori victoria vnus de vno quam duorum de duobus, est impertinens ad rem: cum præcipuè Philosophus per transmutationem faciliorem nihil aliud intelligat quam mutationem minorem, hoc est secundum pauciora. Quod accidit vbi Symbolum in Symbolum transmutatur: quan-

quandoquidem mutatio est secundum vna qualitatem dumtaxat.

Probatur 2. Conclusio posita: quia in genito sæpe deprehenduntur per sensum illa accidentia quæ erant in corrupto: est autem difficile sibi persuadere, non esse illa eadem, sed alia eiusdem omnino rationis. Puta in animali seu in cadauere animalis deprehenditur per sensum calor, qui immediate ante mortem inerat animali: est autem difficile creditum non esse illum eundem secundum indiuidium, sed solum secundum speciem.

Dices identitatem inter accidens quod est & accidens quod fuit, non posse deprehendi per sensum, neque certitudine metaphysica neque physica: & consequenter stare adhuc sententiam Aduersarij: quod videlicet pareat calor animalis, succedat calor cadaueris. Hoc idem dici poterit in alijs casibus: Puta vermis genitus ex flore rubro est ruber, ex caulibus est viridis, & sic de alijs, quæ quotidie habemus ob oculos: non quod eadem viridas quæ erat in calibus persueueret in verme, sed quod alia omnino similis.

Resp. nos per sensum certificari physice de calore, viriditate & alijs huiusmodi: per discursum de identitate inter calorem vnus & calorem alterius. Videtur enim absurdum quod natura in substantia genita ponat accidens omnino simile accidenti quod immediate antea destruit, sine vlla causa; siue illud accidens sit amicum, siue

inimicum rei generat. Si enim inimicum sit: ad quid illud producit, præcipue nulla existẽte causa cui tribui possit vt effectus, si autem amicum est, cur aliud omnino simile, vt istud intrudat?

His omnibus adde quod supra dictum est; videlicet accidentia quæ disponunt ad corruptionẽ vnus. disponere etiam ad generationem alterius, vnde illa eadem quæ expellunt formam veterem intrudunt nouã vltima autem dispositio cum se teneat ex parte efficientis, coexistit effectui adeoque calor qui paulatim ita intenditur vt aptet materia formæ ignis, est ille idem qui materiam ineptam reddidit formæ ligni. Hic autem non est solum vltimus gradus ex introductis: neque enim hic solus est dispositio adequata ad ignem, sed hic & alii præcedentes: præcedentes autem certum est etiam apud Aduersarios coexistere formæ veteri, adeoque præexistere in corrupto.

Dentque probatur conclusio ex alibi dictis. Ex quolibet fit quodlibet, non tamen immediate sed per varias transmutationes. Puta terra non immediate transit in aerem, nec aqua in ignem. Huius autem nequi cõueniens ratio reddi, si omnia penitus accidentia perent in corruptione cuiuslibet rei non enim est cur materia sit magis apta formæ aeris, quam formæ ignis in instanti *A*, si in instanti *A* non præsupponitur in ipsa vllũ accidens vni magis quam alteri formæ propitium. Posita autem doctrina Philosophi de perseverantia accidentis sub vtraque;

traque; forma facilis est huius rei ratio. Contingit enim accidens relictum aptum esse, seu potius aptare materiam vni potius quã alteri formæ. Rem habes in exemplo. Da ignem agere in aquam, vt hanc conuertat in ignem. Ignis ex aqua prius facit aerem quam ignem. Cur hoc? nisi quia destructa frigiditate in aqua adeoque introducto calore fit complexio ex humiditate & calore, humiditas enim præerat; hæc autem complexio aptat subiectum formæ aeris. Igis vero ulterius agens humiditatem pellit introducta siccitate: & sic materiã aptat formæ ignis. Habes hoc clarissime 2. de Gener. tex. 27. *Quando aqua corruptum fuerit frigidum, ignis autẽ siccum, aer erit, relinquatur enim huius quidẽ calidum, illius autem humidum.* Vbi vides ex conflictu generis elementis consurgere tertium ex perseverantia duarum qualitatum in cõmuni subiecto.

Obijc. 1. Si in materia remanent accidentia rei corruptæ, forma adueniens facit cum illa vnũ per accidens; consequens est falsum: g. & antec. Sequela maioris probatur: quia in tali hypothesi forma aduenit enti in actu, nam accidentia actuant materiam; ergo &c.

Resp. neg. sequelam maioris. Ad probat. Accidentia actuant materiam secundum quid, & per ordinem ad actum simpliciter. Quod autem aduenit enti in actu secundum quid: non propterea facit vnũ per accidens. Vbi aduerte non negari quod forma cum materia & accidentibus, faciat vnũ

per accidens; siue illa accidentia præexistant formæ, siue hanc subsequantur.

Obijc. 2. Si accidentia corrupti manent in genito, tollunt à forma substantiali rationem primi actus. Hoc est inconueniens; ergo & id vnde &c. Probatur sequela maioris: quia quod supponit alium actum ante se, non est primus actus, sed fit accidentia &c. Forma supponit alium actum ante se ergo &c.

Resp. distinguendo maiorem: tollit à forma rationem primi actus, primitate dignitatis & intentionis nego: primitate executionis & existentia: concedo; & eodem modo distincta minori, nega consequ. Audiatur hic D. Thoma in 3. parte quæst. 9. art. 3. ad secundum *Per calorem, ait, disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, quæ tamen adueniente calor non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis forma.* Igitur, secundum D. Thomam, calor ille qui erat dispositio præiua ad formam ignis, est in materia eadem forma adueniente: nec propterea timeret D. Thomas ne forma iacturam faciat illius dignitatis quæ dicitur primus actus.

Ex hac D. Thomæ doctrina manifestum fit formam illam quæ ab vno agente est posse ab alio conservari in esse. Nam calor ille qui ab igne *A* vel à sole erat in subiecto conservatur deinde in eodem à forma adueniente ignis *B*. Quod tamen non ab omnibus conceditur; immo hoc idem passim impugnari videbis hoc argumento. Nequit

idem

idem effectus esse plurium causarum materialium successiue; ergo neque plurium efficientium. Antec. probant; quia forma transire nequit à subiecto in subiectum, adeoq; mutare nequit causam passiuam. Probatur autem consequ. veteri argumento. Non est potior ratio.

Huic argumento sic aliqui respondent. Causa passiuæ ad formam se habet vt determinabile ad determinatum: effectiua autem ad effectum vt determinatum ad determinabile. Hinc forma non est indifferens ad dependentiam ab hoc vel illo subiecto, secus ad dependentiam ab hac vel illa efficiente; adeoq; forma non transmigrat à subiecto in subiectum, effectus autem mutat causam à qua dependeat, puta lux à candelæ *A* producta, cõseruari potest à candelæ *B*.

Hæc responsio est superficialis, quemadmodum enim determinatum est indifferens ad hoc vel illud determinabile, ita poterit determinabile esse indifferens ad hoc vel illud determinatum, vel e conuerso: adeoq; afferenda est alia ratio. Hanc autem facile inuenies si adueras materiam primam quæ à Philosopho ponitur pro subiecto formarum, esse in sententia Philosophi simpliciter & absolute; in sententia omnium, naturaliter indefectibilem: causas autem efficientes esse omnino defectibiles. Hinc sequitur causa passiuæ non substitucndū fuisse supplementum: quid enim suppleat pro indefectibilis causa autem efficiendi debuisse substitui, cum causa efficiens, sit de genere

eorum, quæ oriuntur & occidunt. Formæ igitur non mutant subiectum quia subiecto inhaerent indefectibili; mutant causam efficientem, quia causæ efficientes secundæ sunt omnes defectibiles. Hinc argumentum propositum non plus valet quam hoc: Causæ indefectibili non succedit alia causa in mutare causandi; g. nec defectibili.

Hæc autem omninò conueniunt cum ijs, quæ diximus, subiectum videlicet accidentium esse solam materiam primam. Si enim accidentia subiectentur in toto; cum totius geniti sit alia forma quam corrupti; necesse est accidens transire de subiecto in subiectum, dato quod perseveret idem in genito quod erat in corrupto. Hinc aliud argumentum solus, nam.

Obijc. 3. Si accidentia corrupti manent in genito, accidens transit de subiecto in subiectum; consequens est contra Peripateticum, g. & antec.

Qui dicunt accidentia subiectari in toto, & simul negant resolutionem vsq; ad materiam primam, distinguunt maiorem; de subiecto totali negant, de partiali concedunt, aientes non esse inconueniens, quod accidens mutet subiectum partiale, in genito autem est quidem alia forma, sed eadem materia, quæ in corrupto, & consequenter accidens habet nouum subiectum non omnino, sed ex parte.

Nos vero putamus, quod si mutet ex parte, potest etiam omnino, adeoq; aliter respondemus. Accidens mutat subiectum de-

no-

nominationis; concedi mus: immò ponimus pro conclusione; mutat subiectum in hæsiōnis negamus. Subiectum denominationis est corruptibile, est enim totum; in hæsiōnis verò est incorruptibile, cum sit materia prima.

Obijc. 4. Non est assignabilis causa conseruatiua accidentis in genito, ergo accidens non durat idem in genito, quod in corrupto. Probatur conseq. implicat enim vllam rem durare in esse, nullo conseruante. Probat autem antec. quia supponamus hominem, aut canem extingui vel in aqua, vel in niue. Quamdiu viuuit habet aliquid caloris, nec in instanti in quo moritur, hoc, est in quo primo non est, cum antea fuerit, est omnino sine calore; causa autem huius caloris conseruatiua nequit esse nec agens extrinsecum, nec forma noua: hæc enim est forma cadaueris, illud verò est nix, vel aer frigidus; ergo calor ille nullo conseruante durat in natura.

Hoc argumentum fieri solet contra Aduersarios petendo ab ipsis, vt assignent causam effectiuam noui caloris. Hæc nequit esse agens extrinsecum, nec forma noua; g. aliquid prodicitur de nouo, nullo producente. Est autem ex terminis longe mirabilius fieri aliquid nullo faciente; quã aliquid conseruari, nullo alio conseruante. Qui enim dicit *A* fecit seipsum, ridiculus est non ita qui dicit: *A* conseruat seipsum.

Aliqui igitur causam caloris in cadauere assignant spiritus igneos toto corpore diffu-

fos: nec improbabiliter: sed eadem assignabitur à nobis pro causa conservatiua. Neque enim credibile est illos spiritus destruere calorem in instanti *A*, ut alium in eodè instanti omnino similè producāt. Adde quod hac difficultas de calore est omnino materialis quoad punctum præsens. Nam argumenta quibus probatum est accidentia subiectari adæquate in materia, probant eadè esse in genito, quæ in corrupto cum prebet coexistentiam eorundem formis sibi succedentibus, & consequè, alia via procedendum est contra conclusionem.

Resp autem ad argumentum propositum per instantiam. Calor in aqua productus ab igne, remoto igne, conservatur, ut patet. Assignent Aduersarij causam conservatiuam illius. Suppono autem aquam calidam ab aere frigido circumambiri. Si assignetur hic causa conservans formam aquæ; inepte assignatur: hæc enim non fouet, sed expellit quantum potest calorem. Si materia prima: igitur materia prima est sufficiens accidentium conservatiuæ, adeoque argumentum propositum non habet vim. Quod si dicant calorem, & alia huiusmodi esse accidentia natura sua permanentia, adeoque non petere naturaliter aliam causam sui conservatiuam, quam influxum ordinarium primæ causæ, dant solutionem argumenti propositi: accidentia enim, quæ sunt in genito quamuis contraria, sunt de genere permanentium, adeoque non pereuntium, nisi per aduenientiam oppositorum. Eorum autem
 qua

quæ sunt ex natura sua permanentia est sufficiens conservatiuum influxus ordinarius causa primæ.

Ad illud quod dicitur de spiritibus, quod videlicet causent calorem in cadauere, notandum est, quod calor qui sentitur non est illi spiritus, sed effectus illorum spirituum, ipsi autem, donec penitus extinguantur, quod paulatim fit, aliquem semper minorem, & minorem calorem, vel produunt vel conservant. Non enim contingit subiectum transire à summe calido in frigidum, in instanti, sed per gradus, iuxta illud: *Non datur transitus ab extremo ad extremum sine medio.*

Circa eadem accidentia ex hoc ipso principio desumitur hoc argumentum. Non datur transitus ab extremo ad extremum sine medio; g. non debet subiectum ex summe calido fieri frigidum: ergo tota caloris intensio non debet simul destrui: ergo etiam si sit contraria forma geniti, debet permanere: non autem necesse est, ut permaneat secundum indiuiduum; g. sufficit ut remaneat secundum speciem. Probatur; quia ad impedendum transitum huiusmodi non requiritur identitas numerica accidentium.

Resp. Quod si constaret dari resolutionem vsque ad materiam primam ita philosophandum esset. Constat enim experientia quod qualitas corrupti saltem speciem manet in genito, in eoque paulatim decrescit; donec omnino intereat. Da igitur certum esse resolui compositum vsque ad ma-

teriam primam. Assignanda est aliqua ratio productiua qualitatis quam dicimus paulatim decrescere, cum constet non dari transitum ab extremo ad extremum sine medio. In tali casu recurrendum esset ad aliquam determinationem in natura per quam cause vniuersales tenerentur in huiusmodi casibus qualitatem prædictam producere. Cum autem non certum sit dari resolutionem huiusmodi; per hoc ipsum argumentum recte probatur oppositum: stulte enim ponitur ista lex vt natura destruat calorem B, alium omnino similem eius in locum succectura.

Hinc est argumentum pro nostra sententia. Non datur transitus ab extremo ad extremum sine medio: g. non datur resolutio vsque ad materiam primam. Probatur conseq. quia in resolutione destruitur tota collectio accidentium corrupti sine vlla necessitate accidentium similium in genito; g. congruentius esset similia non produci primo producti opposita, cum sæpe accidat vni formæ aliquod saltem accidens deberi summe contrariū accidenti, quod erat cum forma præcedenti.

Dices causam productiuam accidentium vel aqualiter determinatiuam ad productionem eorum esse sigillationem materia primæ, quæ videlicet sit vt post talem collectionem succedat alia paulo dissimilis, & huic alia, & sic dic cæteris vsque dum per intermedias ab extrema ad extremam peruentum fuerit. Hoc idem exemplificantur

per

per motum localem. Mobile existens hic, vt per motum localem perueniat ad extremum huius scholæ, debet transire per loca intermedia, producendo in se successiue has & illas vbiaciones intermedias.

Resp. rogando quid sit illa sigillatio materia? An aliquod accidens quod præferit in eadem? an pna denominatio extrinseca quod in materia præferit talis collectio? Si primum; perseuerat accidens in materia cū forma noua: si secundum; ineptum est dicere quod fuisse sit causa physice productiua alicuius effectus. Quod enim fuerit talis collectio non est aliquid quod sit, nisi in ratione veri, vt vidimus in logica: adeoque nequit physice producere calorem, calorē, &c. Ad illud de mobili est disparitas manifestæ, nam subiectum quod mouetur recte assignatur pro causa productiua nouæ & nouæ vbiacionis, vel per impetum à se, vel per impetum ab alio in se productum. At vero genitum in quo dicimus reperiri accidentia, non recte assignantur pro causa cuiuslibet collectionis vt patet ex dictis.

Obijc. vltimo auctoritas Philosophi, tum vbi definit generationem, tum in libro prædicamentorum cap. de subst. ibi dicit in generatione non remanere vllum sensibile vt subiectum idem: sed si remanet materia prima cum iisdem accidētibus, remanet aliquid sensibile vt subiectū idem; ergo &c. Minor probatur: nā materia cū accidentibus est subiectum sensibile, in libro autem prædicamentorum ait: *Non existentibus primis*

sub

substantijs impossibile est aliquid aliorum esse. Hoc est destructis singularibus impossibile est accidentia conseruari, quia hæc nõ seipsis sed in singularibus stant. Igitur qualibet destructa singulari substantia, destruitur & qualibet ipsius accidentia.

Resp. utrobique ab Aduersario malè explicari Philosophum, In definitione: nomine *subiecti eiusdem* intelligit eandem substantiam, vt dictum est in loco. Quod statim hunc textum explicare voluerimus facit contra arguentem. Nam etiã destructis accidentibus alijsque succedentibus cum sit eadem omninò materia est idem subiectum sensibile, neque enim variatio accidentium variat subiectum; sicut in alteratione mutatis accidentibus vere & proprie manet idẽ subiectum sensibile. In forma igitur negatiuam Ad probationem concede materiam cum accidentibus esse subiectum sensibile, nega esse idem subiectum: immo esse subiectum in sensu Philosophi

Ad illud ex libro prædicamentorũ, Philosophus ibi diuidit substantiam in primam & secundam. Primam substantiam vocat quolibet singulare, secundas autem substantias vocat vniuersalia. Et cum probet non dari vniuersalia, dicit omnia deficere deficientibus primis substantiis, puta deficientibus Petro Paulo &c. non permanet homo; quia non datur in natura homo nisi Petrus Paulus & alii huiusmodi. Adeoque hic Aristotelis textus tam facit ad rem quam quilibet alius casu citabilis.

DISPV.

DISPVATIO II.

De Alteratione.

QVÆSTIO I.

Quid sit & quomodo fiat alteratio.

Quid sit alteratio facile intelligitur ex supra dictis, Potest autem magis vel minus strictè accipi. Minus strictè accipitur quando sumitur pro qualibet mutatione secundum accidens. Hoc modo alteratur aer quando ex tenebroso fit lucidus, aut è conuerso: alteratur oculus quando ex non vidente fit videntis. Strictè autem accipitur alteratio pro mutatione subiecti secundum qualitates corruptiuas. Definitur autem: *mutatio in passionibus seu qualitatibus contrarijs. aut medijs, manente eodem subiecto sensibili*. Puta cum eadem aqua ex frigida fit calida. Idem homo ex sano fit agrotus. Qualitates secundum quas est alteratio proprie dicta, dicuntur patibiles seu passibiles, non quod ipsæ aliquid patiatur, sed quod ipsæ faciant passionem. Patitur enim ab us subiectum & ad corruptionem disponitur. Dicuntur autem contrariae quæ in eodem genere maxime distant, seque ab eodem subiecto expellunt. Huiusmodi sunt calor & frigus, humiditas & siccitas; quæ in genere qualitatis inter se

ma-

maxime distant, & ita se habent ad subiectum ut quantum inducitur de vna, tantum expellatur de alia. Mediæ autem dicuntur quæ inter vtramque; sunt: siue habeantur per mixtionem quandam vtriusque. siue sint ipsæ etiam qualitates simplices: de quo alibi. Huiusmodi sunt tepore inter calorem & frigus, flauedo alique huiusmodi colores inter album & nigrum.

Hanc alterationis definitionem vnanimiter accipiunt Peripatetici. De hac autem queritur primo an sit motus successiuus. Pro quo sciendum est dupliciter intelligi posse alterationem, videlicet vel secundum extensionem, vel secundum intensionem. Extensio qualitatis est motus quo qualitas ab vna in aliam partem subiecti propagatur. pura cum in ferro bipalmari calor à primo palmo serpit ad secundum. Intensio vero est motus quo qualitas in eadem parte subiecti magis magisque augetur. Constat enim eundem primum palmum fieri magis & magis calidum. Nam ut ait Philosophus 4. Physic. textu. 84. *Potest fieri ex calido magis calidum. nullo facto calido quod antea non erat calidum, quando minus erat calidum.* Hinc definitur inter intensio qualitatis: *motus per quem aliquid ex tali fit magis tale.* Intensionem opponitur remissio: quæ definitur: *Motus per quem aliquid ex tali fit minus tale.* Hispositis,

Dico primo. Alteratio subiecti secundum extensionem est motus successiuus. Pater hoc experientia. Nam calefactibile a proxima-

tum

tum igni prius calefit secundum partem viciniorum, quam secundum minus vicinam.

Dico secundo. Alteratio etiam secundum intensionem est motus successiuus. Hoc etiam constat experientia. Aqua enim igni superposita paulatim & successiue magis magisque, incalescit. Idem dic vice versa de remissione. Ille enim idem calor, qui non totus simul aduenit, nec totus simul abit, ut etiam constat.

Vnde autem habeatur hæc successiuitas non facile explicatur. Dictum est à nobis in Physica mobile secundum locum, etiam nullo existente impedimento, motumiri non instantaneæ, sed successiue. Puta lapis in vacuo moueretur transeundo prius per partem spatij imaginarij sibi proximam, quam per remotam. Hinc determinatio ad motum successiuum non est à resistantia contrarij, quæuis contrarium de facto resistat motui, non, ne omnino fiat, sed ne ita velociter fiat.

Hoc eodem modo philosophantur nonnulli de qualitatibus alterationis. Eas enim successiue intendi manifestum est, sed rei manifestæ non est manifesta causa. Certum est in super qualitates huiusmodi in eo subiecto in quo intenduntur resistantiâ habere qualitatis contrariæ. Puta calor qui intenditur in aqua resistantiam habet à frigore in eadẽ aqua pugnatè, imino prepterea dicuntur corruptiue, quia expellant per introductionem suâ subiecto qualitates oppositas, quæ sunt secundum naturam formæ quæ consequenter expellunt. Quid autem fieret

si

si agentia secundum qualitates huiusmodi in subiectum agerent nullam habens contrarietatem; puta si ignis applicaretur materie spoliatae omni frigore, & humiditate, quid & quomodo ageret: An instantanee, an successiue induceret in materiam dispositiones aptas formae ignis, & ipsamet formam: Quis diuinet? Experimentum huiusmodi nec Aristoteles nec vllus vnquam mortalium fecit.

Probabilius existimo tunc etiam qualitates aptas introduci ab igne, non instantanee, sed successiue introducturi. Ratio est, quia est de ratione qualitatū habentium contrarium successiue intendi: tunc autem non mutant genus aut naturam ex eo quod per accidens non inueniant contrarietate in tali subiecto. Ratio est quia quemadmodum vbiatio *A* in mobili est dispositio ad vbiationem *B*, & vbiatio *B* ad vbiationem *C*; ita primus gradus est in subiecto dispositio ad secundum, secundus ad tertium, & sic de caeteris, vltimus verò ad formam illam cuius est proxima dispositio.

Alij successiuitatem non ex natura qualitatis, sed ex pura resistantia contrariae resistentis, oriri existimant. Aiunt enim ideo calorem in aqua successiue intendi quia quantum producitur de vna qualitate tantum destruitur de opposita. Hinc oritur pugna, quae nequit esse instantanea.

Certum est accidentia quae carent contrario instantanee diffundi, secus quae habent contraria. Luminosum statim illuminat totum

illum spatium ad quod extenditur ipsius actiuitas, tantum illuminat quantum potest. Calidum autem non statim, nec quantum potest, sed per partes tam extensiuè quam intensiuè suum calorem effundit. Contingit hoc quotidie in agente luminoso simul & calido, quod lumen intra totam spheram, instantanee tam secundum intensiorem, quam secundum extensionem, calorem vero secundum vtramque successiue dispergit.

Dices: aliqua qualitates habentes contrarium aliquando instantanee producuntur & intenduntur, ergo successiuitas non recte refunditur in contrarietatem. Antecedens probatur in habitibus puta homo intemperantissimus aliquando euadit per vnicum actum temperantissimus. Hinc est quod dicitur: actum virtutis intensum sepius generare habitum. Ita contingit aliquando homines ex pessimis euadere statim optimos, ut constat legentibus acta Sanctorum.

Resp. disting. antec. de qualitatibus pure physicis & precedentibus per actiones pure physicas: nega. De qualitatibus non pure physicis & pendentibus ab agentibus moraliter: omitte antecedens, & eodem modo distingue consequens. In iis quae pendent a voluntate libera sit transitus ab extremo ad extremum sine medio, ita ut qui summe amabat in instanti *A* summe oderit in instanti *B*; sed amor & odium non se habent sicut calor & frigus. Haec enim sunt qualitates pure physicae & ab agentibus pure physicis, illa autem vel non sunt qualitates, sermo est etiam de

de habitibus, vel si sint qualitates, non sunt ab agentibus pure physicis. Ratio cur voluntas ab extremo transeat ad extremum, fundatur in intellectu representante motiva efficacia pro hoc, vel illo extremo, & libertate eiusdem voluntatis.

Ex his habes rationem successiuitatis haberi ex contrarietate, siue illa contrarietas faciat actualem resistantiam, hoc est siue actualiter in subiecto detur qualitas cõtraria qualitati introducendæ, siue non detur. Primum se habet per se & semper accidit, secundum se haberet per accidens, si eueniret. Averte autem quod secundum Philosophum eadem est ratio in prædictis agendi, quæ successiue agendi. Hæc enim agunt vt contraria, ex quo alibi deducemus rationem cur initio pugne sit actior, quam in progressu & in fine. Sed de hoc alibi.

Motum igitur huiusmodi successiui esse non est qui negari possit. Est qui neget esse continuum, asserens motum illum interrupti per morulas interpositas. Ita Capreolus in primum distinct. 7. quæst. 2. art. 2. qui alterationem fieri ait per saltus: sicut in instanti A producatur prima qualitas particula, in secundo vero detur morula, in qua subiectum disponitur ad secundam particulam eiusdem qualitatis, quam recipit in tertio & sic de ceteris vsque ad vltimum. Huic sententiæ pauci subscribunt: Nos cum multis repugnamus asserentes quod.

Intensio quantitatis alterationis est motus continuus. Probatur hæc conclusio: quia nul-

nulla est ratio interponendi morulas, ergo &c. Probatur antecedens ex natura agentis necessarij quod approximatum passo apto pati, necessario agit. Confirmatur hoc idem euertendo principium Aduersarij duod videlicet post primam particulam qualitatis introductæ quiescat & disponat subiectum ad vltiorem intensiõem. Hæc enim videntur implicantia. Si enim quiescit, quomodo disponit subiectum, nihil agendo in ipsa si autem aliquid agat, quid aliud producit nisi qualitatem? Est igitur contra rationem imaginari otium huiusmodi.

Contra ea quæ dicta sunt. Obijcitur primo experimentum quod refert Philosophus probl. Sect. 24. *Fundus*, ait, *vasorum non vrit quæ aquam feruentissimam continent sed plerique fundos sustinentes deportant; aqua vero ipsa exempla vrere posset*, ergo experientia constat fundum vasis qui est proximus igni non esse calefieri, ac aquam quæ est in summitate vasis; ergo falsum est partes proximiores magis pati ab agente, quam remotiores.

Resp. admitiendo experimentum quod est vnicuique obuium. Et hoc admissio cõcessa prima consequentia, distingo vitium consequens: falsum est, &c. ceteris paribus: nego, ceteris imparibus: concedo. Habes huius problematis solutionem apud eundem Philosophum. Ait enim idem fundum vasis non vrere, quia calor in fundo vasis contractus ab aqua extinguitur. Hanc solutionem vt intelligas scire debes aquam quo magis cale-

calefit eo magis rarefieri, quo autem magis rarefit, eo magis leuitate. Hinc aqua proxima igni incallescens sursum ascendit, quæ autem minus calida est, adeoq; plus frigoris retinet, deorsum cadit vt pote grauior, deorsum autem cadens fundum lebetis ita, temperat vt tangi possit. Quod si tandiu supponas ignem, vt tota aqua efferueat tunc vide ne manu sustineas lebetem, nisi vri velis & excoriari.

Obj. 1. Si quis admoueât manum proxime igni vehementi, sentit calorem vehementissimum; ergo calor non producitur successiue sed instantanee.

Resp. conc. antec. negando conseq. Cuius falsitas constat ex eo quod si quis illi manui qua sentit calorem vehementissimū, manum alteram superponat, inueniet illa non esse calidissimam, immo quandoque esse frigidam. Ratio igitur sensationis prædictæ est quia sentitur calor non solum receptus in manu, sed etiam agent in igne. Verum quidem est agens validius cæteris paribus plus qualitatis producere intra idem tempus, quam minus validum.

Contra secundum Articulum obijecit primo auctoritas Philosophi 8. Physic. textu 23. dicentis quod qui dicunt rem continue alterari repugnant manifestis; ergo secundum Philosophum manifestum est motum alterationis non esse continuum sed discretum.

Resp. Quod qui Aristotelem citant hoc mo-

modo, repugnant valde manifestis, manifestissimum enim est nihil aliud ibi Philosophum intendere nisi res alterabiles non alterari per omnia sæcula sæculorum, sed quælibet alterationem tandem habere finem. Lapis, inquit ille, non semper magis ac magis indurefcit, sed tandem in aliqua duritie conquiescit. Et vniuersaliter matius huiusmodi aliqua quiete terminantur.

Obj. 2. Si intensio qualitatis: esset motus continuus, in quolibet spatio temporis produceretur in subiecto intensio infinita; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur; quia quælibet pars temporis constat instantibus infinitis; ergo per instantia infinita superadduntur nouæ & nouæ partēs intensiōnis singulæ æquales vni certæ. Huiusmodi autē faciunt intensiōnem infinitam.

Resp. Negando sequelam maioris, Ad cuius probationem nega antecedens, Ex dictis in Physica nec tempus constat instantibus, nec continuum permanens punctis; vtrumq; autem est diuisibile in infinitum. Quemadmodum igitur in continuo permanente non est assignabilis vlla pars: quæ non sit in alias plures minores & minores diuisibilis; ita in successiuo quælibet assignetur est in alias minores & minores diuisibilis. Non est igitur nec in tempore nec in qualitate producta assignabilis vlla pars, quæ fuerit tota simul; cum hoc discrimine, quod in qualitate pars prior manet cum posteriori, secus in tempore.

QVÆSTIO II.

Quæ ratione qualitas intendatur.

ARTICVLVS I.

*Refelluntur aliena sententiæ, nostra
statuitur.*

Prima sententiæ est qualitatem intendi per deputationem à contrario. Hanc sententiæ tribunt Egidio quodl. 2. quæst. 54. & 1. de Gener. quæst. 18. Probatur autem primo auctoritate Philosophi dicentis subiectum esse magis tale, quando minus habet de admixtione contrarij. Puta aquam esse magis rigidam, quando minus habet de admixtione caloris. Secundo. Per hoc præcisè, quod ab aqua liquidæ caloris auferas introducti ab igne, euadit magis frigida; ergo per puram deputationem à qualitate contraria, alia qualitas euadit intensior.

Hæc sententiæ reicitur satis communiter. Aliud enim est habere minus caloris, aliud habere plus frigoris; sicut aliud est non esse calidum, aliud esse frigidum. De Angelo recte dixeris; non est calidus, in parte autem; est frigidus. Immo si congruenter ad ea quæ alibi dicta sunt ex Philosopho philosophemur; intentum naturæ calefacientis primarium non est aliquid tollere, sed aliquid ponere, Actio enim primario tendit ad ens, secundario autem ad
non

non ens illius entis, quod est impossibile cum eate quod fit.

Præterea multæ qualitates intenduntur sine ablatione contrariæ: neque enim est de ratione qualitatis intensibilis habere contrariam: puta lux intenditur per multiplicationem luminosi, vel per maiorem approximationem ad illuminabile, & tamen lux caret contratio. Gratia etiam intenditur & caret contraria. Igitur ratio Aduersarij non est vniuersalis pro omni qualitate intensibili, adeoque, ex hoc ipso capite est suspecta.

Alterius. Vna qualitas deponitur à contraria non per hoc quod contraria tota quanta est auferatur: neque enim per quodlibet incrementum caloris rotum frigus absumitur: ergo deponitur subiectum a contrario per decrementum contrarij, & consequenter contrarium remittitur per ablationem partis. Si autem remittitur qualitas per ablationem partis à parte, recte etiam intenditur per additionem partis ad partem.

Denique sequeretur ex prædicta sententiæ, ad quodlibet incrementum caloris in aqua, remanere in eadem eandem semper mensuram frigoris: hoc repugnat; ergo & id &c. Probatur. Da intendi calorem in aqua, das consequenter deponari aquam à frigore. De iterum aquam frigidari, seu redire ad pristinum frigus, dabis aquam pure & præcisè deponari à calore; per hoc autem præcisè quod a calore deponatur non producit secundum te frigus, ergo aqua

euadit frigida sine illo frigore, vel frigus antecedens simul expellebatur ab aqua dum calefaciebat, & simul remanebat in aqua, adeoque præter hæc contradictoria, videlicet quod frigus simul pellatur & simul remaneat, habes quod aqua dum incalescit retinet totum suum frigus.

Propterea probabile est nihil aliud voluisse qui hanc sententiam posuerunt, nisi eadem actione qua subiectum depuratur ab vna qualitate, aliam in eodem produci illi contrariam. Et in hoc sensu explicandum est dictum Philosophi quod est verissimum. Quantum enim plus addis caloris, tanto minus est frigoris, aut è conuerso: non quod magis frigidum habeatur formaliter per puram carentiam caloris, sed quod vnam intendi ex qualitatibus, est concomitantem alteram remitti intra eandem contrarietatem, & è conuerso.

Hinc patet ad rationem, distinguendo; per ablationem caloris euadit magis frigida, formaliter nega; concomitantem; concede antec. & nega consequ.

Secunda sententia apud Thomistas satis celebris est qualitatem intendi per hoc quod magis magisque eadem indiuisibiliter manens radicetur in subiecto. Hic modus loquendi metaphoricus sectarum suos varias diuisit in classes. Neque enim radicationem istam vno omnes modo explicant: vt videte est apud Suarezium Tom. 1. Metaph. disp. 46. sect. 1.

Alij enim radicationem hanc aiunt in hoc

hoc consistere quod qualitas acquirat perfectiorem existentiam in subiecto. Hæc explicatio maioris radicationis eradicata est a nobis in Physica, vbi essentiam & existentiam esse realiter idem demonstrauimus. Impugnatur præterea præscindendo ab identitate alibi demonstrata. Hæc ipsa existentia vel est indiuisibilis, & perfectior acquiritur per destructionem imperfectioris, vel est diuisibilis & ex imperfectiori, euadit perfectior per additionem partis ad partem; neutrum dici potest, ergo nequit hoc modo explicari intensio. Minor probatur; quia si dicas existentiam acquiri perfectiorem, per hoc quod imperfectiori destructa, alia de nouo ponatur in reum natura; sequitur aquam dum refrigeratur producere in se calorem. Probat sequela: quia sicut existentia perfectior habetur præ destructionem imperfectioris, & productionem perfectioris; ita è conuerso remissio habetur per destructionem perfectioris, & productionem imperfectioris, adeoque aqua, dum remittitur calor in ipsa, dat semper nouam & notuam existentiam calori imperfectiorem quidem & imperfectiorem; dare autem existentiam rei & illam producere sunt vnum & idem. Quod si dicas existentiam qualitatis euadere perfectiorem per hoc quod nouas & nouas partes acquirat, idem de ipsa met caloris entitate dicetur commodius, videlicet qualitatem intendi per additionem gradus ad gradum.

Alij maiorem radicationem aiunt consi-

tere in hoc quod qualitas perfectius vnitur subiecto. Hac autem vnione qualitas melius actuat suum subiectum. Contra hanc vnionem verte, mutatis nominibus quod dictum est contra illam existentiam; rogando videlicet, an ipse vnio intendatur per destructionem imperfectioris, productionem perfectioris; an per additionem partis ad partem. Primum in pugna argumento iam facti de causa productiua vnionis: secundum dic melius conuenire qualitati quam vnioni.

Præterea nomine perfectioris vnionis intelligitur vnio qua vnum alteri tenacius hæreat. Hoc autem posito sequitur calorem minus intensum esse magis intensum, quod repugnat in terminis. Sequala probatur, quia res, aut, facilius amittit summum, quam remissum calorem, & consequenter perfectius vnitur remissus quam summus. Est igitur magis radicatus calor remissus quam summus. Hæc omnia patent in quolibet subiecto calefactibili, in quo remoto calefacto, summus calor statim definit, remissus diutissime perseverat.

Alij qualitatem magis radicari aiunt formaliter per hoc, quod magis educatur de potentia subiecti. Quomodo autem educio suscipiat magis & minus nec ipsi, nec alij explicat. E luc enim est fieri dependens à subiecto, vnde tunc magis appareat quid intelligant per magis educi, argumentis iam factis impugnentur, nam cum metaphoram suam diuersimode explicent,

nequeunt tamen iisdem argumentis non peti.

Denique contra omnes istos modos valet argumentum hoc. Est axioma in schola Philosophi & D. Thomæ receptum, formas substantiales non intendi neq; remitti. Quomocumq; autem explicetur prædicta radicato poterunt intendi & remitti; ergo radicatio huiusmodi male explicatur. Minor probatur; quia quid repugnat formam habere perfectiorem existentiam, perfectiorem vnionem, educi actione vehementiori & validiori? Hoc autem per aduersarios est intendi: ergo &c. Quod dicant formam substantialem educi totam simul & nõ per partes secus eum accidentalem: recte explicatur cur intendatur qualitate, non autem formæ substantiales. Et in hoc sensu verum erit qualitatem intendi per maiorem radicationem; quo enim plus est de qualitate in subiecto, eo plus radicitur in eodem, nihil aliud intelligendo per maiorem radicationem quam in existentiam qualitatis secundum plures sui partes.

Cæterum non desuere qui per *ly magis radicari* nihil aliud intelligerent quàm profundiores radicas iacere in eodẽ subiecto: hoc est idem subiectum altius, & profundius penetrare, & hoc insinuari visum est per verbum *radicari*: sed hi decepti sunt hoc vocabulo. Nam profundius peruadere subiectum & ad partes intimiores propagari sequitur quidem plerumq; ad intentionem, non tamen est intentio sed extensio quali-

tatis Quidam simile imaginantur nonnulli sub his vocibus *magis educi*, quasi idem sit ac ex profundioribus subiecti partibus trahi. Quibus omnibus occasionem dedit metaphorica ista dictio: *magis radicari*.

Tertia sententia est Durandi aientis qualitatē intendi per hoc quod imperfectiori destructa, alia indivisibiliter perfectior producat. Fundamētū huius sententiæ est quod intensio est motus successivus: in successivus autem pars non coexistit parti. Ita ob eodē melius seu intensus cognosco in hoc instanti quam in antecedenti; non per hoc quod cognitioni præcedenti superaddatur alia cognitio, sed per hoc quod, priori elapsa, aliam perfectiorem eliciam.

Reprobatur hæc sententia detegendo æquiuocationem qua nititur; motus quo intenditur qualitas est quid successivum; & in hoc fatemur partem non coexistere parti qualitas autem ipsa quæ per motum producit est quid permanens, adeoq; in ipsa par coexistit parti. Subiectum autem est formaliter tale non per motum, sed per qualitatem quæ est terminus motus. Motus etiam quo extenditur qualitas, est quid successivum: cum evidens sit qualitatem in vna parte subiecti productam coexistere qualitati productæ in altera parte.

In actionibus vitalibus, cuiusmodi sunt cognitiones, recte dicit Durandus non haberi intensionem per additionem partis ad partem. Huiusmodi enim sunt de natura temporis vt alibi dictum est; at in perman-

nentibus non est vlla ratio cur res producta in instanti *A* pereat ad aduentum rei quæ producit in instanti *B*; puta quod calor productus in instanti *A* pereat, adueniente calore in instanti *B*: non enim apparet impossibilitas plurium graduum caloris simul.

Immo experientia constat calorem in aqua, remoto igne, non totum simul perire, sed paulatim remittitur: dum aqua à maiori transit ad minorem calorem, pereunte parte caloris, remanent alię partes, quæ paulatim ab aqua prævalente pelluntur. Neque enim probabile est totum calorem perire, & alium paulo minorem ab eadem aqua produci, donec per omnes gradus minores & minores transierit.

Dicendum est igitur nec intensionem haberi per hoc quod, destructa imperfectiori producat qualitas indivisibiliter perfectior; nec remissionem per hoc quod, destructa perfectiori, producat alia imperfectior. Nam in actonibus quidem vitalibus vel perfectioris vel imperfectioris operationis sæper habes causā præsentē; principiū videlicet huiusmodi operationū: at verò neq; causam destructivā caloris habes quando ignis intendit calorem in aqua, neque productivam, quando aqua igne remoto, calorem remittit.

Dicendum igitur. Intenso fit per additionem partis ad partem. Probatur hæc conclusio primo per falsitatem aliarum sententiarum quas supra reiecit: secundo

quia hoc modo facillime intelligitur qui subiectum ex tali fiat magistrale, & è conuerso ex tali minus tale. Sicut enim intensio fit per additionem, ita remissio per deductionem. Nec vnquam accidit agens naturalem vnã qualitatem intendere, quin alteram intra eandem contrarietatem remittat. Ita ex opulento fiet magis opulentus per hoc quod opibus præexistentibus aliæ opes superueniant, & minus opulentus per hoc quod ab opibus quas habes, aliquæ detrahantur.

Præterea per intensiõnem augetur virtus, non solum autẽ vnio virtutis, ad agens; virtus autẽ agens est qualitas; puta virtus quæ ignis calefacit, est calor, quia aqua frigefacit, est frigus, & sic de cæteris. Qualitates igitur augentur secundum suum esse, & consequenter non vnio, sed qualitas ipsa perficitur. Idemque dicitur magis aut minus tale; secundum quod plus vel minus habet de hac vel illa qualitate.

Hoc idem sensisse D. Thomam probat Ruvius: Tu vide S. Doctorem in 2. 2. quæst. 24. art. 4. ad 3. vbi sic habet: *Dicendum quod quidam dixerunt charitatem non augeri secundum suam essentiam, sed solum secundum radicationem in subiecto, vel subiectum feruorem, sed hi propriam vocem ignorauerunt. Cum enim accidens fit, eius esse est inesse, unde nihil est aliud ipsam secundum essentiam augeri quam eam magis inesse subiecto, quod est magis eam radicare in subiecto, Similiter etiam ipsa essen-*

essentialiter est virtus ordinata ad actum, unde idem est ipsam augeri secundum essentiam, & ipsam habere efficaciam ad producendum feruentioris dilectionis actum. Hæc D. Thomas.

Tu de alijs qualitatibus eodem modo philosophare. Calor est virtus ordinata ad calefaciendum: idem igitur erit in subiecto acquirere plus virtutis calefactiuæ, ac acquirere plus caloris. Hæc, vt vides, pugnant contra sententias iam impugnatas, & probant sententiam quam admittimus, intensiõnem videlicet clare, facile, & rationabiliter explicari per additionem partis ad partem. Quod autem intelligis de intensiõne per additionem, intelliges vice versa de remissiõnem per deductionem.

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

O Bije. 1. Quando intenditur curuitas arcus, hoc est quando arcus ex curuo fit magis curuus; hoc non fit per additionem curuitatis ad curuitatem, sed per destructionem prioris curuitatis & acquisitionem curuitatis indiuisibiliter maioris; ergo à pari quando intenditur calor aeris vel aquæ, hoc est quando aer, vel aqua, ex calido fit magis calidus, hoc non habetur per additionem caloris ad calorem, sed per destructionem caloris prioris & acquisitionem subsequentiis indiuisibiliter maio-

ris. Idem dic vice versa quando lentatur seu remittitur arcus. Probatur consequentia: quia tam repugnat ligno tendenti quantum potest ad rectitudinem producere in se curuitatem, quam aqua tendenti quantum potest ad frigus producere in se calorem: sed cum tota hac repugnantia lignū à maiori curuitate tendens ad rectitudinē producit in se minores & minores curuitates; ergo etiam aqua tendens à maiori calore ad frigus producet in se minores & minores calores.

Confirmatur: quia ratio cur lignum restituens se à maxima curuitate ad rectitudinem producat in se minores & minores curuitates, est quia transire nequit à summe curuo ad rectum sine transitu per curuitates intermedias: sed neq; aqua transire potest à summe calida ad frigidam sine transitu per calores intermedios: ergo etiam aqua poterit in se producere calores minores & minores, donec deueniat ad debitum frigus. Paritas est nitida; sicut enim à summe curuo ad rectum via est per curuitates minores & minores intermedias: ita à summe calido ad frigidum, via est per minores & minores calores intermedios.

Hoc idem argumentum mutatis terminis facies in quolibet mobili à magna distantia properantis ad centrum suum. Mobile, vt ex remotissimo fiat propinquum, debet successiue producere in se minores & minores distantias. Hoc autem videtur absurdum ex terminis non consideranti, quod illæ

quæ dicuntur minores distantia, recipia sunt approximationes ad centrū. Quid autē absurdū est quod mobile vt accedat ad centrū, successiue producat in se maiores & maiores approximationes ad ipsū. Sicut igitur minores ille distantia sunt maiores approximationes: ita etiam minores illi calores in aqua sunt maiora, vt ita dicam, frigora, si non formaliter saltem concomitanter. Nihil igitur absurdū erit, quod aqua dicatur, dum remittit calorem in se productum, producere simul maiora frigora & minores calores, donec perueniat ad frigiditatem sibi debitam.

Resp. conc. antec. negando conseq. Eadem curuitas tam est impossibilis cum alia curuitate siue maioris siue minori, quam vbi curio A est impossibilis cum alia vbi catione eiusdem subiecti. Tam igitur repugnat subiectum habere simul duas curuitates, quam duas vbi cationes, & quemadmodum non acquirit vbi cationem subsequenter, nisi amissa priori: ita nequit acquirere subsequenter curuitatem nisi relicta antecedenti. Idem dic de mobili tendente ad centrum quod ita fluit per spatia intermedia vt nunquam simul sit in duobus locis. Est autem absurdum dicere non posse simul esse in eodem subiecto duos gradus caloris, & vnā qualitatem ab alia pelli. Hinc etiam de vbi dicitur quod non suscipiat magis & minus: quod non dicitur de qualitate: non enim vnū est magis vbi cationum quam aliud, cum vnū

fit magis tale . Ex his patet ad argumen-
tum . Ad confirmationem nega maiorem .
Ratio quæ affertur non est ratio adæquata :
nam non posse transire ab extremo ad ex-
tremum sine medio est commune curuo ,
distanti , & calido . Ideo igitur transit pro-
ducendo curuitates & vbicationes inter-
mediat , quia non habet alium modum re-
ducendi sed rectitudinem & locum debi-
tum , & est aptum producere in se huius-
modi vbifluentia , vt alibi dictum est . Por-
ro quemadmodum mobile procedit ex vi-
intermedia vt ad centrum perueniat vt di-
stanti , ita aqua producit in se gradus fri-
goris intermedio , vt perueniat ex calida
ad debit frigidam .

Hinc falsum est minores calores esse viã
ad frigus debitum : sed via ad frigus debitum
est frigus minus , quod paulatim intenditur
vsque ad summum , ita igitur compara gra-
dus frigoris intermedios vsq; ad summum ,
sicut cõparas vbicationes intermedias cum
vbicatione qua mobile sit in centro . Deci-
pitur autem Aduersarius in hoc quod ad in-
crementum frigoris decrescat calor , & cum
decremento caloris maneat minor calor ,
qui non est ab actione aquæ refrigeratis se-
sed cum actione . Ex his patet ad reliqua .

Obicit . 2 . Primus gradus qualitatis in-
tensione est terminus à quo respectu se-
cundi : secundus , respectu tertij , & sic de
reliquis : sed terminus à quo non manent
cum termino ad quem , vt dictum est alibi ,
ergo nec primus cum secundo , nec secun-
dus

dus gradus cum tertio , & sic de cæteris .

Resp. transmissa maiori , distinguendo mi-
norem : nullus terminus à quo manet cum
termino ad quem , nega ; al quis terminus à
quo non manet cum aliquo termino ad
quem : concede minorem : & nega conseq.
Etiam quando calor extensive diffunditur
primus palmus est terminus à quo respectu-
secundi ; nam à primo vadit ad secundum ,
& tamen manet simul vterque calidus . In
intensione à primo ad secundum gradum ;
duplex terminus à quo considerari potest .
Vnus est priuatio secundi gradus à qua sub-
iectum procedit ad habitum , & hic nõ ma-
net cum secundo gradu , hoc est cum ter-
mino ad quem : alius est ipsemet gradus pri-
mus qui est terminus positiuus , & hic ma-
net cum termino ad quem . Idem in augmẽ-
tatione considerare potes . Planta dum à
priuatione maioris altitudinis transit ad
maiorẽ altitudem per additionem ma-
teriæ ad materiam , non retinet priuationẽ
maioris altitudinis , retinet tamen matè-
riam cui per nutritionem alteram super-
addit .

Dices ergo subiectum est simul minus
calidum , & magis calidum . Probatur con-
sequentiã : quia retinet minorem calorem
cum maiori : minor facit minus , maior ma-
gis calidus ; ergo est simul minus calidum
& magis calidum .

Resp. negando conseq. Ad probationem
Minor , si solus sit , facit minus calidum ; si
cum alio non facit . Immo vt ex sequenti-
bus

bus patebit neque hic per seipsam est minor, nec ille maior: sed hic cum exclusione aliorum graduum est modicus, ille simul cum alijs est magnus calor, seu potius constituit cum alijs magnum calorem.

Obijc. 3. Isti gradus per quorum additionem qualitas intenditur sunt homogenei vel ætherogenei; neutrum dici potest; ergo intensio non fit per additionem gradus ad gradum.

QVÆSTIO III.

De homogeneitate graduum.

ARTICVLVS I.

Gradus intensiōis sunt homogenei

Conclusio pro titulo posita multos habet aduersarios, multos etiam amicos. Aduersarij sunt Suarius disp. 46. Metaph. sect. 1. Hurtaeus disp. 5. de alteratione sect. 2. alique quos sequitur P. Maurus in Physica quæst. 28. Putant hi gradus qualitatis esse inter se dissimiles; itaut ille qui secundo loco producitur ex natura rei præsupponat illum qui productus est primo, nec datur inter hunc & illum indifferentia ad rationem primi, & secundi. Amici sunt Gabriel Vasquez, Ruuius alijque; sed, quod magni faciendum est, amica ratio, qua ostenditur gradus eiusdem qualitatis esse inter se omnino similes, eumque qui

producitur tertius, potuisse esse primum, & sic de cæteris, quibus ratio quarti vel quinti est extrinseca à tot vel tot alijs præ-existentibus in eodem subiecto.

Ratio autem qua probatur hæc conclusio est quia ad intensiōem qualitatis non datur vlla necessitas dissimilitudinis inter gradus; cum per multiplicationem graduum omnino similium recte intelligas ex tali fieri magis tale. Ad ponendam autem dissimilitudinem requiritur argumentum positive probans dissimilitudinis necessitatem. Præterea est dictum Philosophi, quod magis & minus non variant speciem; si autem secundus gradus est per seipsam dissimilis primo, calor vt duo est specie diuersus à calore vt vnum: nam omnis dissimilitudo mutat speciem, vt habes in Logica. Adde quod etiam nisi qualibet dissimilitudo non esset sufficiens ad diuersitatem speciem, sed requireretur notabilis: calor vt sex specie differet à calore vt duo: datur enim inter hunc, & illum notabilis dissimilitudo: cum tamen reipsa non differant nisi secundum plus & minus intra eandem speciem qualitatis: hoc est cum per calorem vt sex habeatur plus, per calorem vt duo minus de eadem qualitate.

Confirmatur primo conclusio à paritate quantitatis: ad hoc enim vt aliquid crescat in ratione quanti, non est necesse secundum partem seu materię, seu quantitatis esse diuersam à prima; ergo pariter vt idem crescat in ratione talis, non est necesse vt se-

con-

cundus gradus, aut tertius, per quem fit magis tale, sit dissimilis ab eo vel ijs per quos erat simpliciter tale.

Confirmatur 2. quia species intentionalis intenditur per additionem speciei ad speciem eiusdem rationis: itaut nihil referat, an hæc, vel illa fuerit prima, aut secunda: ergo similiter aliarum qualitates. Antecedens probatur experientia: per hoc enim quod sæpius videris, aut audieris idem, data omnimoda paritate inter visiones, & auditiones, eiusdem melius recordaris: ergo species rememoratiua facta est perfectior per multiplicationem specierum eiusdem omnino rationis: partes enim visiones & auditiones partes sui species relinquunt.

Vbi aduerte discrimen inter actus, siue actiones vitales, & species relictas ab actibus. Actiones fluunt, nec vna alter superadditur: species autem permanent, & vna alteri recte coniungitur in vnitatem speciei perfectioris. Denique probatur conclusio respondendo obiectionibus.

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

O Bije. 1. Si gradus qualitatis sunt homogenei, sunt in eodem subiecto plura accidentia solo numero distincta; consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia sunt in eodem

dem subiecto plures gradus eiusdem qualitatis omnino similes: ergo &c. Minor autem probatur: quia accidentia indiuiduantur à subiecto: ergo multiplicari nequeunt indiuidualiter sine multiplicatione subiectorum.

Resp. transmissa maiori: negando minorem. Ad probationem nega antec. Dicum est enim alibi quamlibet rem à seipsa habere, & non ab vlllo alio, quod sit hæc potius quam illa. Transmissa est maior, quæ tamen posset negari; nam multiplicitas ista graduum est vna maior qualitas, sicut multiplicatio partium materia, aut quantitatis per nutritionem facit vnã quantitatem. Gradus superueniens gradui facit vnum calorem, sicut aqua superueniens aquæ facit vnam maiorem.

Obije. 2. Si gradus sint omnino similes, simile ager in simile, & minus intensum in magis intensum: consequens est absurdum: g. & antec. Sequela maioris probatur: quia quilibet gradus est eiusdem perfectionis cum quolibet alio: ergo tertius est eiusdem perfectionis cum octauo; g. non plus requiritur in causa ad producendum octauum, quam ad producendum tertium accipi iam duo calida, vtrumque vt quinque. Calidum vt quinque posset in subiecto producere tertium gradum caloris sed sextus gradus non est maioris perfectionis quam tertius: ergo poterit producere sextum g. calidum vt quinque poterit vterius calefacere aliud calidum, vt quinque. Quod

autem dicis de sexto post quintum, dic de septimo, & octavo, & quod dicis de calido ut quinque respectu alterius calidi ut quinque, dic de calido ut tria, respectu calidi ut sex. Confirmatur; quia quotiescumque datur & subiectum aptum recipere, & agens aptum producere cum debita approximatione, toties alterum debet agere, & alterum pati: sed datur hoc quotiescumque calidum ut quinque; sit proximum alteri calido ut quinque: g. &c. Minor probatur, quia & calidum ut quinque potest producere unum gradum, & calidum ut quinque potest recipere unum gradum caloris.

Supponit arguens impossibilem esse actionem similis in simile: de quo alibi disputabitur. Huius impossibilitatem facile ostendit in gradibus atherogeneis: calidum ut quinque nequit agere in aliud calidum ut quinque, quia in calido ut quinque gradus ulterior esset calor ut sex; in calido autem ut quinque non continetur perfectio caloris ut sex; ergo calidum ut quinque nequit agere in aliud calidum ut quinque. Si autem gradus qui facit calidum ut sex non est perfectior quolibet alio gradu, non est cur non contineatur in calido ut quinque adeoque cur produci nequeat ab ipso. Tamen hæc eadem impossibilitas componenda est hic cum graduum homogeneitate. Igitur ad argumentum in forma.

Resp. neg. sequelam maioris. Ad probationem concede quemlibet gradum esse eiusdem perfectionis cum quolibet alio;

negā post quemlibet gradum posse quemlibet à quolibet produci in alio. Debes igitur afferre rationem, cur, stante æqualitate perfectionis in singulis, nequeat tamen quilibet in quolibet subiecto producere quemlibet, post quamlibet mensuram. Rationem habes passim apud Philosophum, præcipuè lib. 2. de Gener. ubi docet rationem agendi in ijs quæ generant, & corrumpunt esse contrarietatem, sed inter similia deest contrarietas: ergo inter similia deest ratio agendi. Rursus inter contraria illud agit quod excedit alterum in qualitate actiua, quia iuxta commune adagium: *Actio est à proportionē maioris inæqualitatis*. Hinc habes minus intensum non agere in magis intensum; da enim calidum ut tria, & calidum ut sex; habes in his excessum frigoris in calido ut tria, supra calidum ut sex, & excessum caloris in calido ut sex supra calidum ut tria; igitur calidum ut tria debet refrigerare calidum ut sex, & calidum ut sex calefacere calidum ut tria, ut actio vnius in alterum sit ab excessu virtutis in utroque.

Huius rei rationem à priori habebis ubi ex professo de actione similis in simile. Interim nota nos loqui de agentibus secundum qualitates alteratiuas; Sunt enim qui negantes actionem similem in simile secundum qualitates huiusmodi, illam admittant secundum qualitates non alteratiuas: quæ opinio, ut infra diceretur, est valde probabilis, & sua probabilitate disijcit argumentū

Aduersarii: si enim similia in aliquo genere qualitatis agunt in se inuicem; se intendunt intra eadem speciem qualitatis: nequit igitur dici gradum quo vtrumlibet sit intensius tale esse maioris perfectionis, quam alii gradus, cum ab aliis gradibus producantur; stant principio quo inicitur idem discurfu: quod perfectior intensio nequeat esse ab imperfectiori.

Ad confirmationem patet ex dictis distinguendo, quotiescumq; &c. cum debita proportione agentis ad passum: concedo sine debita proportione: nega maiorem, & eodem modo distincta minori, nega consequens. Calidum ut quinque est aptum producere vnum gradum caloris, & etiam plures, non in quolibet subiecto, sed in subiecto cum quo habeat contrarietatem, & cum quo habeat excessum in virtute, secundum quam agit.

Obijc. 3. Calor ut octo exigit in subiecto formam speciem diuersam ab ea quam exigit calor ut quinque; ergo calor ut octo specie differt à calore ut quinque. Probat. antec. Calor ut octo exigit in subiecto formam elementis, videlicet formam ignis ad quam est dispositio: calor autem ut quinque exigit in subiecto formam aliquam mixti, cuius temperamentum sit cum aliquo excessu calidi supra frigus: hæ autem formæ sunt speciem diuersæ. Probat. rursus consequens, quia dispositiones ad formas speciem diuersas sunt speciem diuersæ. Probat. hoc. Est innatum talibus dispositionibus

petere formas, quæ petunt, adeoq; exigentia huiusmodi diuersificant entitativè dispositiones huiusmodi. Hoc argumentum aliquos mouet.

Resp. oncesso antecedenti, distinguendo consequens: est specie diuersus calor ut octo à calore ut quinque; secundum speciem mensuræ; concedo consequens. secundum speciem entitativè: nego consequens. Calor ut octo, seu octo gradus caloris sunt mensura caloris specie diuersa à mensura, que sit ex quatuor; sicut quatuor homines sūt numerus specie diuersis à numero, qui habetur per duos. Ad diuersitatem autem specificam formæ sufficit huiusmodi diuersitas. Patet hoc ex alibi dictis: plus enim, & minus non variant speciem, quamuis plus caloris vna forma requirat quam alia: *Ly plus*, & *minus* cum identitate specifica dicit diuersitatem in mensura eiusdem specie qualitatis; vnde mutat speciem non qualitatis, sed intensio- nis, & hic est sensus Philosophi, quem etiã vltius explicabis exemplo extensionis: certum est enim plus, & minus qualitatis extensæ non mutare speciem in qualitate: quamuis mutet speciem in extensione qualitatis; puta tres palmi caloris, sari sic liceat, est extensio diuersa specie ab extensione, quæ habetur per vnum palmum. Hęc omnia sunt clara, vnde mirum est aliquem argumento predicto moueri.

Obijc. Si gradus sint homogenei sequitur duo calida ut quatuor compenetrata euadere singula calida ut octo, adeoq; con-

uertenda in ignem. Consequens est absurdum, g. & actec. Sequela probatur, quia in quodlibet erunt octo gradus caloris: sed, ut supponitur, octo gradus caloris sunt dispositio naturalis ad ignem, g. &c.

Resp. 1. quod si sunt in quolibet per penetrationem octo gradus caloris, sunt simul in quolibet octo gradus frigoris, adeoque utrumque remanent in eadem temperie in qua erat antea, hoc est tantundem habens frigoris quantum caloris: octo autem gradus caloris cum totidem gradibus frigoris non sunt dispositio ad ignem. Hinc vides argumentum nihil valere.

Resp. 2. negando sequelam maioris. Ad cuius probationem distingue; in quolibet essent ut in subiecto; nego: essent alio modo, hoc est localiter; concedo. Dicitum est in Physica subiectum non fieri tale per puram præsentiam, seu per intimam penetrationem accidentis, sicut qualitatibus secundum: Vnde si fatuus compenetraretur cum sapiente, non propterea euaderet sapiens, quamuis eo ipso haberet compenetratam sibi sapientiam. Posse etiam distinguere iuxta primam responsionem; haberet octo gradus caloris cum totidem frigoris; omitto: octo gradus caloris secluso frigore: nego. Hæc autem mensura caloris cum non præualeat; nec magis aget, nec magis exiget, quam mensura qualitatis oppositæ. Hinc etiam centum calida ut quatuor non magis calefacient, quam vnicuique; imò non calefacient, quia non est in ipsis potior ratio

calcfaciendi, quam frige faciendi.

Obijc. 5. Cum gradibus homogeneis non datur potior ratio in intensione ut hic producat prior quam alius; nec in remissione hic pereat prior quam alius; ergo sine ordine oriuntur, & occidunt isti mileri gradus: hoc autem est inconueniens in natura, quæ ut sapiens petit in entibus ordinem per se, abominatur autem ordinem per accidens. Porro hic ordo per se habetur cum ætherogeneitate graduum, nam in intensione, qui est primus non potuit esse secundus, qui secundus non potuit esse aut primus, aut tertius, & sic de cæteris. Item in remissione, qui destruitur primo loco, non potuit destrui secundo; qui secundo nec primo, nec tertio, sed quemadmodum dum intenditur qualitas incipit à primo, & per gradus ascendit ad octauum; ita dum remittitur destruitur incipit ab octauo, & per eandem scalam descendit ad primum. Vbi vides dari pulcherrimum ordinem.

Resp. multos ludere in his terminis: ordo per se & ordo per accidens, in ijs quæ fiunt in natura nullus est ordo per accidens, si ly per accidens recte intelligas, quia omnia ordinantur secundum voluntatem auctoris naturæ, qui est sapientissimus. Itaque ad argumentum in forma: concede maiorem, nega minorem. Ad illum ordinem distingue: non datur in gradibus ordo per se, sed ordo per accidens, si ly per accidens idem est, ac casualis: nega: si idem est, ac non exigitur determinate à natura: concede, Huiusmodi

autem ordinem non abominatur natura, sicut sapiens Architectus non abominetur ordinem, quem pro sua voluntate ponit inter lapides, quorum alios sursum alios deorsum locat.

Dices: ergo ad productionem huius potius quam alterius recurrendum est ad determinationem causæ primæ. Hoc autem est absurdum.

Resp. concedo conseq. nego esse absurdum, sicut non est absurdum recurrere ad determinationem causæ primæ pro hac, vel illa determinata collectione accidentium in hoc, vel illo Individuo: neq. per aduersarios absurdum est recurrere ad determinationem causæ primæ pro hoc potius, quam illo tertio gradu caloris, aut frigoris. Hoc vt intelligas breuiter aduerte primum gradum caloris, qui producitur in aqua, non esse vnicum inter gradus possibiles esse primos: quamuis nequeat esse secundus: idē dic de secundo, & tertio: cuiuslibet enim rationis sunt possibiles non tot, quin plures. Ad habendum igitur hunc potius, quem alterum ex possibilibus intra eundem ordinem, recurrendum est ad aliquam determinationem; Si Aduersarius recurrit ad causam primam, idem facit quod nos. Si inter illos possibiles vult vnum ex se esse determinatum, vt producat hunc, & tunc, potius quam quilibet alius, sine vlla ætherogenitate quæ propterea sit inter illos possibiles; idem enim licet dicere de gradibus, quos admittis: vnum videlicet esse ex natura

sua

sua determinatum vt sit potius, quam alias omnino similis, absque eo quod sint inter se dissimiles.

Ex his apparet nullum ex gradibus caloris, qui producitur in aqua, opponi cum villo determinate ex gradibus frigoris, quod est in eadem, Quilibet autem ex gradibus qualitatis, quæ producitur, opponitur cum tota collectione qualitatis oppositæ vt tota adeoq. necesse est aliquem ex illa collectione perire, quicumq. ille sit, sicut si in vas aqua plenum guttam alius liquoris infundas, necesse est aliquam aquæ guttam effluere siue hanc, siue illam. Sicut autem vt hic potius, quam ille prior subiectum introeat recurris ad determinationem causæ primæ: sic etiam recurres, vt hic potius quam ille prior exeat, siue destratur. Quæ omnia consonant et dictis in Logica vbi de Individuo, & dicendis infra circa seriem naturalem effectuum. Porro qui ætherogenos ponunt, aiunt introductionem primi gradus esse expulsionem supremi qualitatis contrariæ, secundi verò expulsionem immediate sequentis post supremum, puta introductio primi gradus caloris in aquam est expulsio octauæ gradus frigoris, secundi verò est expulsio septimi, & sic de reliquis.

Dices. Vltimi gradus, hoc est, facientes summe tale, difficilius introducuntur quam primi; & primi, hoc est facientes parum tale, difficilius expelluntur quam vltimi: sunt dissimiles. Antec. prob. quia Ignis difficilius producit in aqua vltimos gradus

D 2 quam

quam primos: aqua difficilius amittit infimos gradus frigoris quam summos: statim enim deficit a feruore diuissimè tepida.

Resp. 1. neg. antec. si cætera sint paria; hoc est, secluso omni vel adiuuante, vel prohibente extrinseco. Facile est hac in re decipi per hoc quod celerior sit transitus sensibilis ex feruente in non feruentem, quam ex vno in alterum gradum teporis, quod ideo accidit quia tepor maiorem latitudinem habet quam feruor.

Resp. 2. transf. antec. neg. conseq. Aqua, præsentente contrario, facilius parum agit quam multum, adeoq: facilius conseruat in se modicum frigus quam summum.

Resp. 3. quod ubi duo contraria se mutuo alterant, in fine minus agunt quam in initio, quia in fine minus habent contrarietatis.

DISPUTATIO III.

De causis substantiæ.

QVÆSTIO I.

De causa accidentium.

ARTICVLVS. V.

Ad substantia sit actiua.

Debitari potest de actiuitate substantiæ dupliciter, an scilicet actiua sit intra seipsam, an actiua in subiectum extrinsecum. Aliqui ex Thomistis negant substantiam in seipsa quicquam producere immediate per seipsam. Aiunt autem primam passionem substantiæ inesse à generante, per hanc autem cætera produci à substantia intra seipsam. Prima igitur passio quod est primum accidens non est ab vilo alio accidente, quod repugnat ex terminis, cætera autem accidentia sunt à primo. Hanc refellit Suarius, Hurtadus, alijque ex recentioribus, quibus nos etiam suffragamur. Nam:

Contra est primo: quia secundum Philosophum in libris Analyticorum potissima demonstratio est ea, quæ probat primam passionem per essentiam, vt dictum est à nobis ibidem: sed demonstratio potissima est

à priori; g. demonstratio primæ passionis per essentia est à priori; demonstratio autem à priori, est per causam; essentia igitur est causa suæ primæ passionis.

Præterea ratio qua probant aut probare nituntur substantiam non esse in seipsa immediate actiuam est nulla. Aitunt enim quod substantiam propter limitationem sui esse nequit conuenire esse immediate actiuam. Quod autem substantiæ limitatæ perfectionem excedat ratio immediata actiuæ, nescio qua ratione sibi persuadent, hoc enim est ex terminis improbabile. Immo facile est sic arguere. Non est supra perfectionem accidentis et aut esse immediate actiuum; ergo neq; supra perfectionem substantiæ. Quasi vero ex eo quod immediate agat possit quidlibet agere.

Dices: eo quod accidens agat immediate non arguitur illimitatus: quia non per hoc tollitur ab accidente quod sit entis ens, & quasi non ens, immo non simpliciter ens, sed solum cum addito; at vero conceptus substantiæ non est conceptus entis infimi, quod sit solum improprie ens &c. Vnde si tantæ perfectioni addas esse actiuam immediate, facies perfectionem illimitatam.

Resp. hæc esse pura putanda verba. Etiam si des aquam in seipsa immediate producere frigus, ignem in seipso immediate & per seipsum, producere calorem, non est vlla probabilis ratio te propterea infinitate virtutem actiuam vtriusq; adhuc enim remanet principium productiuum huius vel il-

lius

lius qualitatis solum & in tanta mensura & non ulterius? iñitur gratis omnino huiusmodi infinitatem ponunt.

Insuper tenendum est quod in Physicis diximus de forma substantiali: agentes contra Atomistas; hanc videlicet esse principium recuperatiuum qualitatis amissæ per actionem agentis contrarij. Dum autem dicimus formam immediate producere accidentia huiusmodi: non propterea dicimus hæc accidentia recipi in forma. In substantia enim de qua hic agimus, duo agnoscimus, materiam videlicet & formam. in forma vim agendi, in materia potentiam recipiendi. dum igitur eiusdem substantiæ pars agit in alteram, eadem substantia dicitur agere intra seipsam. Damus autem actiuitatem formæ, receptiuitatem materię. Iuxta illud Philosophi, *vnunquodque agit in quantum est actu cui consonat: vnunquodque patitur in quantum est potentia*. Cum igitur & forma sit actus, & materia sit potentia, & vtrūque faciat vñ; recte in vno codẽq; & agẽdi vi & recipiẽdi cognoscimus.

Denique in substantia dari vim productiuam accidentium est manifestum; disputatur solum an hæc vis actiuæ sit identificata cum substantia, an ab eadem distincta. Dicimus identificatam, quia non est vlla ratio multiplicandi in substantia & principium quo substantia est, & principium quo substantia agat; qui autem distinguit, debet hanc multipliciter ostendere, quod nemo hactenus probabili ratione obrinuit.

D 4 AR-

ARTICVLVS II.

*An substantia immediate per seipsam agat
in extrinsecum.*

A Quæ tribuitur frigus; non solum quod est in aqua & per quam est frigida, sed etiam quod est in subiecto aquæ proximo, dicitur enim hoc ab aqua frigesieri. Primū tribuitur vt ratio formalis qua frigida est: secundum vt effectus. Quæritur an illud accidens productum in extrinsecum sit ab aqua substantia immediate, an solum mediate, immediate autem à frigore quod est in aqua. Quod de aqua dico, dic de cæteris dum inquiritur ab substantia agat in extrinsecum per seipsam an per sua accidentia?

In hac controuersia dicendum est substantiam agere non per seipsam sed per sua accidentia in subiectum extrinsecum. Probatur hæc conclusio: quia qualitas vel sit in subiecto sibi debito, vel in subiecto sibi indbito, eodem modo immutat passum sibi proximum, ergo actio est immediate non à substantia, sed à qualitate: quæ propterea dicitur virtus actiua substantiæ Anteced. probatur per calorem in aqua, vel ferro vel plumbo receptum, quæque acciter vrit, ac si esset in subiecto sibi consentanea; ergo vis actiua est in ipso calore: tunc enim manifestum est actionem non esse à substantia: non à substantia ignis, cuius accidens proprium est calor, cum ibi non sit ignis: non

non a substantia aquæ, plumbi, vel ferri: quæ potius est radix frigoris quam caloris.

Immo plerumque accidit calorem in extraneo subiecto acrius vrere subiectum sibi applicatum, quam si esset in proprio. Hoc experieris, si manum tum in flamma, tum in plumbo liquefacto leuiter immergere non dedignaberis. Vis igitur calefactiua est calor. Vis frige factiua est frigus, & sic de cæteris.

Probatur secundo ex duobus principijs communiter receptis in tota Petipato; Primum est: *quæ generant & corrumpunt secundum quod contraria sunt, agunt.* Secundum est, *substantia substantiæ non est contraria.* Primum habes passim apud Philosophum in libris de Gener, secundum apud eundem in prædicamento substantiæ. Ex quibus inferes: ergo substantia in substantiam non agit per seipsam sed solum per accidentia; puta ignis non agit in aquam, prout ignis est, sed prout est calidus; nam ista duo secundum formas substantiales contrarietatem non habent; habent autem secundum qualitates, quæ in vtroque sunt visigendi. Immo si recte calleas sensum Philosophi in hoc dicto; *substantia substantiæ non est contraria per seipsam sed per accidentia*, inuenies nihil aliud significari nisi; substantia in substantiam non agit per seipsam sed per sua accidentia. In quo naturæ ordinem obserua, quæ substantiam fecit suorum accidentium in se propugnacem, vt per ea agat in extrinsecum, seque

hac actione propagat in specie. Actio enim per quam ignis alterat aquam tendit ad productionem ignis, ut alibi ostenditur. Ita artifex sua instrumenta sibi efficit, & instrumentis vitur ad aliud faciendum.

Dices : vis recuperatiua accidentium tribui potest alicui accidenti quod sit in eadem substantia : ergo sicut substantia agit in extremum non per seipsam immediate, sed per aliquid à se distinctum, ager etiam intra seipsam non per seipsam immediate sed per aliquid à se distinctum ; ergo non est necesse quod esse actiuum in se immediate dicatur de substantia. Probat antecedens : quia species Eucharistiæ recuperant temperamentum præcedens, si ab aliquo agente extrinseco fuerit immutatum, ergo vis recuperatiua tribui potest accidenti non autem substantiæ. Probat hoc, quia si hostia consecrata vel nimum incaluerit, vel aliquid huiusmodi passa fuerit à quolibet agente extrinseco ; ita se reducit ad statum pristinum, sicut si esset substantia panis : ergo accidentia panis etiã extra panem recuperant temperamentum proprium panis. Sicut autem extra panem illud recuperant, ita intra : utrobique actione quæ sit non à substantia immediate sed ab ipsis accidentibus.

Resp. 1. Vis recuperatiua accidentium tribui potest substantiæ immediate per seipsam ; ergo non est quod tribuatur accidenti. Ant. constat ex dictis in Physica & ex cõmuni conceptu substantiæ, per quem dicitur prima radix suarum proprietatum.

Resp.

Resp. 2. negando antec. Ratio est quia idem non agit in seipsum actione inuita, ut ait Philosophus in libris de Generatione. Puta calidum non se magis calefacit, nec frigidum se magis frigefacit actione quæ calor in eodem subiecto in quo est calorem intendat. Ratio quam affert Philosophus est ; quia idem corrumpere seipsum. Si enim calor qui est in subiecto A posset in eodem subiecto calorem intendere, ita augetur calor in illo subiecto, sicut augetur per actionem extrinseci calefacientis ; immo cum calor intrinsecus sit magis applicatus passo, vehementius ageret. Igitur sicut ab agente extrinseco ita calor augetur ut destruat subiectum, sic etiam ita augetur ab intrinseco, quod est inconueniens. Hoc autem non accidit si à forma immediate sit qualitas in subiecto recepta in bonum subiecti, qualis est illa quæ habetur per recuperationem debiti temperamenti. Tunc autem cum actio sit ab ipsa forma substantiali diuersa à quodlibet accidente, manifestum est idem non agere in seipsum actione inuita : quia non eiusdem rationis sunt & virtus producens & terminus productus.

Ad illud de accidentibus Eucharisticis. dicendum est hoc ipsum Mysterium ex hoc ipso capite quod Mysterium sit, petere à Deo recuperationem temperamenti quod esset proprium panis. An autem hoc habeatur per actionem accidentium, an alio modo : puta per actionem quæ sit à Deo

solo, vel à quolibet alio agente extrinseco, incertum est: sicut & incertum est qua ratione multa alia eueniant circa Hostiam consecratam, in qua quicquid saluari potest sine miraculo, sapienter saluatur: quicquid nequit sine miraculo, eo ipso sapienter admittitur & non sine necessitate miraculum.

Dices. Si ignis spoliaretur toto suo calore & per diuinam omnipotentiam si conseruaretur, adhuc calefaceret subiectū sibi proximum: ergo ignis calefacit per suam substantiam immediate, non autem per virtutem sibi superadditum.

Resp. rogando Aduersarium vnde hoc sciat? Resp. secundo negando antecedens; quod eo ipso non gratis negatur: quia sine ratione assertur, immo contra rationem. Nam aqua suo frigore spoliata non frige facit: ergo pariter ignis suo calore spoliatus non calefaceret. Ex hoc ipso habes argumentum pro tua sententia. Substantia enim agit secundum mensuram qualitatis actiua, puta aqua è lepida in frigidam vergens leuiter frige facit: si autem per suam substantiam, cur non vehementer?

QVÆSTIO II.

De Virtute immediate productiua substantiæ.

ARTICVLVS I.

An substantia sit immediate ab accidentibus.

IN assignanda virtute à qua immediate fluat substantia tres potissimum factiones inuenies in Philosophia. Prima est Thomistarum, qui in solis accidentibus, immo sola accidentia virtutem adæquate immediate productiuam substantiæ agnoscunt. Secunda est Scotistarum, qui solam substantiam hoc honore insigniunt, vt aliâ substantiam immediate producat, ita vt accidentia agant disponendo subiectum, nullo autem modo immediate attingant ipsam substantiam in ratione termini immediate producti. Tertia est P. Suarezij qui & accidentia & substantiam simul ponit pro virtute immediate effectiua substantiæ. Hanc tertiam sententiam ex recentioribus plurimi amplectuntur.

Ad resolutionem controuersiæ: tenendum est quod alibi diximus, in substantijs adæquate materialibus, quales sunt omnes substantiæ sensibiles, vno homine excepto, è potentia subiecti educi non solum vnionem, sed ipsammet formam. Quæritur autem hic qua

qua virtute immediata educatur forma huiusmodi, & consequenter hic habemus pro vno eodemque educere formam substantialem ac immediatè producere substantiam quod re ipsa etiã in nostra sententia eadem sit indiuisibilis actio educitiua formæ & productiua substantiæ, vt patet ex dictis.

Dicendum est primo. Accidentia immediate produciunt substantiam. Probatur hæc conclusio iisdem rationibus quibus probari potest ignem vrere; aquam frigefacere; ignem producere ignem potius quam aquã & sic de cæteris: quia videlicet quotiescunque ignis applicatur subiecto combustibili illud cõbuit: ignis proximus manum illam calefacit: siue potius: combustibile prope ignem conuertitur in ignem: manus prope ignem incallescit. Hoc est probare à posteriori. Non autem aliunde scimus hoc illius rei causam esse quam quia ad præsentiam huius & illius, hæc & illa res ponitur inter rerum natura: vnde si semper contingeret id quod semel contigit in fornace Babilonica, & alias in alijs huiusmodi occasionibus; negaremus ignem esse calefactiuum nisi quod ipsos Tiranni ministros combustit.

Probatur igitur nostra conclusio. Sapissime nullo igne præsentè nec vlla substantia cui sapienter tribui possit vt effectus noua substantia: sed præsentibus accidentibus eius generationi proportionatis, prodit de nouo substantia in natura. Puta ad intentionem caloris sequitur in subiecto

forma ignis, adeoque nouus ignis effectus; ergo calor ille recte dicitur immediate concurrere ad productionem illius nouæ substantiæ. Apparet hoc quotidie apud Nautas, Molitores, Architectos, & alios huiusmodi, qui vident suos funes accendi, aliasque machinas inflammari ad intentionem caloris excitati per motum. Hoc idem accidit in attritione aeris inter calibem & silicem, alijsque huiusmodi, in quibus aer attenuatus & motus, ita rarefcit, vt materia ipsius euadat & inepta forma aeris, & apta formæ ignis; ideoque aer conuertatur in ignem.

Preterea constat experientia pullos calore cilibani educi ex ouis, & oua ipsa mutari in pullos, absque eo quod ibi adsit vlla substantia cui generatio pulli tribui possit. Stulte enim calcem & lateres & quamlibet aliam huiusmodi substantiam, quam constat furnis pro virtute pullorum generatiua assignares. Nil igitur ibi pro virtute effectiua repeties nisi temperamentum illarum qualitatum quæ in substantiam oui immediate agunt; illamque conuertunt in pullum.

Non pauci ad generationem huiusmodi cælum inuocant pro causa immediate influente. Non est dubium cælestia corpora esse causas vniuersales effectuum inferiorum: sed pro isto pattu nequeunt specialiter aduocari ob argumentum quo Aduersarij parant vti contra nos; videlicet temperamentum qualitatum quæ sunt & in ouo,

& circa ouum non est neque formaliter neque eminenter quid viuens: ergo nequit esse virtus immediate productiua viuentis. Antecedens probant facile, & vtro conceditur; consequentiam putant æque euidentem, quia videlicet nequit virtus productiua vllius effectus esse minoris perfectionis effectus: omne autem non viuens est imperfectius quolibet vitente. Vita autem pulli non est in infimo genere vitæ, cum sit vita sensitiuæ. Hoc argumentum quanti faciendum sit, patet ex dictis, & patebit magis.

Obserua hoc aliud magis vrgere in oppositum. Constat à solis accidentibus produci quandoque substantiam: accidentia sunt ex toto genere in perfectione infra substantiam; ergo constat quandoque perfectius ab imperfectiori immediate produci. Maiorem probabis inductione ferre per omnes substantias; nam & ignis sapissime, sapius autem species innumera viuentium tam in genere vegetatiuorum, quam in genere sensitiuorum præsentibus solis accidentibus, nulla autem causa particulari substantiali secunda, oriuntur. Igitur his omnibus constat non aliam esse virtutem immediatam creatam quibus debeant suum esse quam accidentia.

Digendum est secundo. Substantia est immediata à solis accidentibus vt à virtute adæquata creata.

Hæc conclusio est contra aliquos ex recentioribus Thomistis, qui absente substantia

De virtute immed. effect. subst. 89
tia totam virtutem actiuam aiunt esse accidentia, illam autem præsentem simul cū accidentibus opinantur immediate concurrere ad effectum. Puta dum funes Molitoris aut Nautæ ex motu & affricu inter se vel cum alijs corporibus ita incalcescunt vt conuertantur in ignem, sola accidentia sunt virtus adæquata ex qua nouus ignis. Si autem ignem admoueas stuppæ non solus calor sed cum calore simul forma substantialis ignis applicati, stuppam conuertet in ignem; forma substantiali & calore se mutuo atemperantibus in vnam virtutem adæquata productiuam effectus.

Hic modus philosophandi non placet. Constat enim à solis accidentibus quociescunque sūt sufficiens dispositio ad formam, produci formam, igitur etiam præsentem substantiam, ab iis, & non ab ipsa productiuam vt à virtute: dixi vt à virtute quia non est dubium rectius ignem esse causam ignis & dici, quam calorem. Probatur autem conclusio posita primo ex Philosopho passim, & notanter in libro de sensu & sensili capit. de sapore. *Qua igitur ignis & qua terra nihil natum est agere vel pati, nec aliud quicquam; qua autem inest contrarietas in eis, hæc omnia agunt & patiuntur.* Igitur secundum Philosophum non agunt hæc secundum quod substantia sunt, sed secundum quod talia, quia vt dictum est, cum actiones huiusmodi sint corruptiuæ, necesse est ex contrarietate esse; contrarietas autem ex accidentium cum forma, aut acciden-

Philosopho consonat D. Thomas qui multis in locis comparat accidentia agentis naturalis cum agente, sicut comparantur instrumenta artificis cum artifice. Quæ admodum enim Artifex per ferram & malleum assimilatur operi formæ quam habet in anima, hoc est ideæ; sic agens naturale: puta ignis per calorem & siccitatem assimilatur passum sibi secundum formam naturalem inducendo in ipsum formam similem illi quam habet.

Denique consonat hæc eadem ratio cum alibi dictis, quod videlicet substantia non agat extra se per seipsam immediate. Verū quidem est præsentem igne facilius lignum comburi quam absente, quia præsentem igne facillime indicuntur illa accidentia quæ sunt dispositio necessario inuehens formâ. Non autem illud dictum Philosophi: *qua ignis & qua terra nihil natum est agere vel pati nec aliud quidquam, qua autem inest contrarietas in eis hæc omnia agunt & patiuntur.* Ex quibus vides & ad agendum & ad patiendum contrarietatem requiri: adeoque si poneris ignem prope aliquid subiectum, quodcumque illud est, non habens ullam contrarietatem; iuxta Philosophum nihil ageret.

ARTICVLVS II.

Audiuntur aliqua & solvuntur.

Contra conclusionem vltimo loco positam pugnet primo loco Aduersariorum Achilles. Obicitur igitur 1. Nemo dat quod non habet: ergo accidentia non sunt virtus adæquate productiua substantiæ. Antec. ex libris Iuristarum assumitur vt indubitatum, & videtur naturæ lumine euidens. Neque enim tradit librum Petro aut nummum, nisi qui aut librum habet aut nummum. Probatur autem consequenter, quia virtus adæquate productiua substantiæ dat substantiæ perfectionem substantiæ: dat enim illi totum suum esse: ergo virtus adæquate productiua substantiæ debet habere perfectionem substantiæ: sed nulla collectio accidentiū habet perfectionem substantiæ: ergo nulla collectio accidentiū est virtus adæquate productiua substantiæ.

Hoc proloquium: *Nemo dat quod non habet* sicut non retinet apud Physicos eundem sensum quem apud Iuristas, ita nec eandem vim. Eos autem decipit qui cum identitate vocum non aduertunt ad diuersitatem conceptuum. Apud Iuristas idem numero præhabetur quod datur: apud Physicos habere est esse vel eiusdem perfectionis, quod conuenit causæ vniocæ; vel maioris, quod æquiuocæ, cum effectu. Si tamen neges virtutem immediate effe-

Etiam debere esse perfectionis saltem ad qualis cum effectu: arguunt contra; quia *Nemo dat quod non habet*: non animadver- tentes se vel pure contradicere, adeoque nihil probare; vel etiam in suo sensu manifestè falsum dicere, dum perfectionem effectus, hoc est effectum ipsum imaginantur pro priori ad esse realiter existentem intracausam, sicut nummus præexistit in crumena dantis, in quo sensu est manifesta vis prædicti proloqui. Vnde D. Thomas p. p. quæst. 115. art. 1. ad 5. ait eos qui putant esse contra rationem accidentis quod excedat suum subiectum in agendo, ita imaginari idem numero destruere ab agente ingatiens, sicut imaginabatur Democritus qui ponebat fieri actionem per defluxum atporum.

Præterea habere, vt sonat hic, idem est ac esse & dare idem ac efficere. Ignis habet perfectionem substantiæ idem est ac: Ignis est substantia. Ignis dat effectui perfectionem substantiæ idem est ac: Ignis efficit substantiam. Ex quo infer: ergo Nemo dat quod habet: probatur quia nulla causa est suus effectus, seu: nulla causa est id quod ipsa efficit: seu: nulla causa per identitatem habet perfectionem quam facit. Aiunt hoc esse evidens nec explicatione nostra indigere. Quærentibus autem quid igitur velint per illud proloquium: *Nemo dat quod non habet*. respondent se nihil aliud velle nisi quod in causa immediata adæquata sit tantumdem saltem perfectio- nis

Die virtute immed. effect. substant. 93
 nis quantum est in effectu. Si autem asseri rationem petas: assignant: quia *Nemo dat quod non habet*. Quod quidem de datione quæ sit rei traditio, axioma est: de datione vero quæ sit effectio, distinguendū vt infra.

Si de nomine contineret inter Aduersarios & priscos sapientes: hoc dictum: *Nemo dat quod non habet*: in eo sensu quæ asserunt: videlicet: omnis causa est vel æqualis vel maioris perfectionis cum suo effectu posset admitti pro vero. Nam prisci sapientes distinguunt inter causam & virtutem causæ: virtus causæ est aliquid distinctum à causa, qualitas videlicet actiua causæ, puta calor est virtus actiua ignis, dum que ignis dicitur causa alterius ignis, dum virtus ignis immediate producit alium ignem: est que satis consuetum dare nomen causæ, non illi à quo immediate est effectus: sed radici & principio illius à quo immediate est effectus. Habes hoc in artefactis. Pictura non tribuitur vt causæ penicillo aut motui penicilli, sed Apelli aut Zeusidi penicillum mouenti: vnde qui omisso Apelle prorumperet in laudes penicilli ob insignem picturam, esset ridiculus. His positus cum accidentia nihil sint nisi virtus huius vel illius causæ, tribuitur ipsius effectus non vt causæ, sed vt virtuti.

Rursus non in omni eo à quo immediate procedit effectus debere esse tantumdem saltem perfectionis quantæ est effectus, manifestum est. Effectus enim immediate est ab actione, & tamen actio est longe im-

perfectior effectu quem ponit. His postis

Resp. dist. antec. nemo dat quod non habet neq; formaliter neque eminenter, in genera causæ simpliciter; omitto. in genere virtus; nego antec. Transeat quod in causa requiratur tantum perfectionis quantum est in effectu, non propterea hoc idem requiritur in virtute causa.

Resp. 2. Disting. idem antec. nemo dat quod non habet neque formaliter neque eminenter; nego antec. quod non habet neque formaliter, neque eminenter, neque virtualiter; omitto antec. & nego consequ. Hæc secunda responsio est pro ijs Aduersarij qui virtutem causæ volunt nuncupare causam effectus, quibus permitrendum est malè loqui. Accidentia autem eo ipso quod sunt naturalis virtus causa vel eque vel magis perfectæ quam effectus, continent virtualiter perfectionem effectus: quod nihil aliud est quam esse virtutem, huius causæ ad hunc effectum puta calor ignis eo ipso quod sit virtus actiua ignis, habet virtualiter alterum ignem, ad cuius productionem est virtus.

Quod si velit Aduersarius ipsammet virtutem esse perfectionis saltem æqualis æqualitate entitativa cum suo effectu, seu potius cum effectu, qui mediante ipsa procedit à causa: negandum est, & hoc assumere est petere principium contra asserentem accidentia, quamuis longe imperfectiora quam sit substantia, esse tamen virtutem immediatam adæquate productiuam sub-

stant-

De virtute immed. effect. substant. 95
stantia; dixi æqualia æqualitate entitativa; si enim sermo est de alia æqualitate quam geometricam vocant: dici potest accidentia esse æqualia ipsi substantiæ: hæc enim æqualitas non consistit in alio quam in proportionem virtutis effectiue ad effectum. Hoc modo potentia visiva dicitur æquari omni visibili: quia videlicet est proportionata in ratione potentia, omni visibili vt obiecto adæquato.

Denique supponendo ea que communiter & à nobis & ab Aduersarij admittuntur, verum est illud dictum quod asserunt intellectui inde causa simpliciter adæquata, cum enim nullus effectus sit qui immediate sit à sola virtute creata, consequens est vt virtus immediate influens in effectum, vt pote Deus & hæc vel illa virtus creata, sit magis perfecta suo effectu. Hinc non solum assumere potest Aduersarius tantumdem virtutis esse causa adæquata immediata, seu in virtute immediata adæquata quantum est in effectu: sed etiam plus, cum verum sit nullum vel minimum effectum non esse à virtute infinita. Sed petitionem suam restringunt ad æqualitatem perfectionis in causa seu virtute immediate effectiua, quia perfectionem huiusmodi petunt in causa seu in virtute creata.

Obij. 2. Substantia est magis proportionata substantiæ quam accidentia: ergo substantia per seipsam non autem per accidentia immediate efficit aliam substantiam. Confirmatur quia agere immediate non

est

est supra perfectionem substantiæ creatæ :
 Resp. dist. antec. substantia est magis
 proportionata proportionem entitaua : con-
 cedo antec. proportionem virtutis ad effe-
 ctum immediatæ : nego antec. & conseq.
 Huiusmodi proportio ostensa est in acci-
 dentibus per rationem à posteriori, qua fe-
 re semper utitur Philosophus in physicis .
 Ad confirmationem vt ingenue philoso-
 phemus : nescimus an agere immediate
 extra se, sit supra, an infra perfectionem
 substantiæ . Hoc scimus accidentia esse
 virtutem immediatè sufficientem ad effe-
 ctum . Sunt qui conclusionem hanc no-
 stram tueri conantur per rationes à priori .
 Hi vel dicunt quod agere immediate sit in-
 fra dignitatem substantiæ creatæ, eo quod
 conuenientius sit eam instrumentis vt
 quæ seipsa agere : & hi redarguuntur quia
 quod non est infra dignitatē substantiæ in-
 creatæ, inepte ponitur infrā dignitatem sub-
 stantiæ creatæ. Vel dicunt esse supra digni-
 tatem, cumque ordinem in natura consti-
 tuunt, vt substantia perficiat seipsam imme-
 diate, per hæc autem accidentia, quibus se
 perfecit, agat in extrinsecum, impotens à
 gere per seipsam, ne si hoc insuper illi con-
 ueniat, superbiat tantam in se prærogatiuā
 agnoscens. Qui se philosophantur, an serio
 philosophantur? Ad confirmationem in-
 forma transmissio antec. negatur conseq.
 Transmittitur antec. non quia sciatur vt
 uerum, sed quia nescitur an falsum. Potest
 autem à posteriori cognosci hanc rationem

non

De virtute immed. effect. substant. 97
 non conuenire cum illa alia, absq; eo quod
 sciatur an quia supra, an quia infra sit .

Obii. 3. Causa immediata creata debet
 aliquantulum præcontinere effectum : acci-
 dentia nullo modo præcontinent substan-
 tiam, ergo accidentia non sunt causa im-
 mediata substantiæ, Maior probatur, quia
 si causa nullo modo præcontinet effectum,
 non est potior ratio cur hic effectus sit po-
 tius ab hac, quam ab illa specie causæ, pu-
 ta non est potior ratio cur aqua aquam,
 ignis ignem quam cur ignis aquam, & aqua
 ignem efficiat; nam si petas cur aqua potius
 aquam quam ignem? recte respondetur,
 quia aqua præcontinetur aliquantulum in
 alia aqua, non autem ignis. Minor autem
 probatur; quia accidentia sunt infra sub-
 stantiam, implicat autem id quod est infi-
 mum continere id quod est summum; sicut
 implicat cælum Lunæ continere cælum
 Solis, aut Martis. Probatur ulterius eadem
 minor, quia modi quibus effectus præconti-
 netur in causa, sunt duo, videlicet vel per
 æqualitatem, vel per excessum, neuter au-
 tem conuenit vlli collectioni accidentium
 respectu vllius substantiæ.

Resp. primo, quod si ita argueret Diuus
 Thomas, concederem totum primum syl-
 logismum, nam vere, & proprie loquendo
 collectio accidentium non est causa imme-
 diata, sed virtus causæ immediatæ. Vbi
 nota quod etiam influente dumtaxat virtu-
 te distincta à substantia, adhuc tamen sub-
 stantia recte diceretur causa immediata.

Tomus III.

E quia

quia quod mediat non mediat vt causa, sed vt virtus: sicut etiam si inter virtutem ipsam, & effectum aliud mediet, tamen recte dicitur virtus ita immediate effectiua; mediat autem actio à virtute distincta, & ab effectu. Sed quia quis sic arguit idem, vult intelligere per virtutem causam, quod per causam, & id vocat causam immediatam, à quo immediate fluit effectus; propterea omiſſa maiori, neg. min. Dicitur est supra substantiam præcontineri in collectione praua accidentium virtualiter, adde & aliud vocabulum; instrumentaliter; continetur enim in ipsis, vt in instrumento causæ. Contineri autem constat ex eo quod fiant, nec aliud intelligi potest per *ly Contineri*. Paritas illa de celo inferiori respectu superioris est inepta, & laborat in æquiuoco quo laborant Aduersarij in hac controuersia. Imaginantur enim effectum intra virtutem, vel causam, sicut aquam intra fontem, vel puteum, & quia magna aqua nequit contineri in paruo puteo, ita imaginantur substantiam, quæ est magnum ens, non posse contineri in collectione qualibet accidentium, quæ semper est paruum ens. Cælum minus non est virtus maioris, vel æqualis; quæ contineat, vel potius efficiat æquale, vel minus; collectio accidentium est virtus causæ, vel æqualis effectui vel perfectioris effectu.

Ad aliam probationem minoris patet ex dictis. Æqualitas, vel maioritas perfectionis imperuenienter se habet ad rationem causæ,

&

& effectus. Multa æqualia non sunt productiua suorum æqualium: multa perfectiora non sunt productiua imperfectiorum, nec lapis lapidem, nec elephas muscam, producit, vnde qui ad perfectionis mensuram, vel æqualem rei producendæ, vel etiã maiorem re producenda, recurrunt in assignanda causa, hallucinantur; cum nobis mortalibus non aliunde constet his aut illis rebus inesse vim horum, aut illorum effectuum productiuam, quam ex eo quod sciamus hoc & illud ab hac & illa re produci. Puta vnde scis calorem esse caloris alterius effectuum, non autem albedinem alterius albedinis, nisi à posteriori, hoc est ab obseruatione, quam facis calefactibile prope calorem, & à calore calefieri: dealbabile autem etiam harena albo non dealbati. Si albedo haberet vim dealbandi subiectum efficienter, ut calor habet vim calefaciendi nullus inter uos esset niger, cum omnes habeant prope se parietem album. Ad illud de aqua, & igne dico neque aquam esse instrumentum ignis, nec ignem aquam: deo quoque nec aquam calefacere nec ignem frigidificare; seu nec aquam efficere ignem nec ignem aquam.

Dices: ergo accidentia producant substantiam in virtute substantiæ, sed consequens est absurdum; ergo & antec. Minor probatur; quia agere in virtute substantiæ nihil ponit in accidente supra conditionem accidentis: sed intra conditionem puri accidentis non habet vim producendi substantiam;

tiam; ergo neque in virtute substantiæ habet vim producendi substantiam. Item: accidens agens in virtute substantiæ non est supra naturam accidentis: sed producere substantiam est supra naturam accidentis; ergo agens in virtute substantiæ non producit substantiam.

Resp. conc. seq. neg. min. Ad probationem negatiterum minorem. Ad aliam probationem idem dic. In hac phrasi, quæ est apud Thomistam satis frequens. *Agere in virtute substantiæ* facile scandalizantur aduersarij: sed immerito: nihil enim aliud significat, nisi quod accidentia sicut non sunt gratia sui, ita nec operantur gratia sui, & sicut sunt entia substantiæ, sic etiam sunt virtus actiua substantiæ: & quia virtus actiua substantiæ, agunt secundum intentum substantiæ, & secundum finem substantiæ, cuius sunt virtus actiua. Hinc aiunt Thomistæ huius dicti: *Accidens agit in virtute substantiæ* esse sensum intransitiuum, adeoque nihil aliud significari per illud, nisi quod accidens ad agendum sit virtus substantiæ, & quemadmodum pennicillus agit secundum perfectionem Pictoris, à quo accipit motum, ita accidens agit secundum perfectionem substantiæ, à qua accipit esse, & cū esse, vim actiuam quandoquidē ipsi esse est esse vim actiuam substantiæ.

Hinc dum Aduersarius vrget: quid addit supra entitatem accidentis *in virtute substantiæ*? male interroganti bene respondes, nihil, sed solum significat ipsummet esse

De virtute immed. effect. substant. 101 esse accidentis, secundum veram & propriam rationem, hoc est secundum quod est virtus actiua substantiæ, adeoque recte dicitur agere vt virtus substantiæ in quæ præcontinetur aliquo ex modis prædictis perfectio tota effectus. Sic etiam in artificialibus perfectio effectus est in artifice non autem nisi improprissime in instrumentis artificis: puta perfectio Ludouici triumphantis, est in Bernino, non autem in scalpro vel malleo. Hinc tota operis gloria redundat in artificem.

Dices: instrumentum artificis continet instrumentaliter perfectionem artefacti per hoc quod actu moueatur ab artifice: sed accidentia non actu mouentur à substantia. ergo accidentia non continent perfectionem operis naturalis.

Resp. neg. min. Qui sic arguit videtur nomine motus nullum alium motum intelligere quam motum localem. Hoc autem est ineptum. Accidentia mouentur à substantia naturaliter per hoc quod sint id quod est virtus actiua substantiæ, vimque mouendi passum habet formaliter per hoc quod sint; & ideo etiam absente substantia mouent: adeoque debes in qualitate actiua considerare per identitatem vim mouendi, sicut in malleo consideras motum, aut impulsus receptum ab artifice per quæ mouet mouet. Accidentia igitur sunt ipsamet vis motiua, sunt à substantia, & in gratiam substantiæ, & propterea producant substantiam: quia agunt non propter se, sed

propter substantiam.

Obiic. 4. Intellectus nequit esse uirtus immediata adæquata ad uisionem beatificam: ergo neque accidentia possunt esse uirtus adæquata immediata ad substantiam. Antec. est certum ex Theologis. Conseq. probatur. Ideo præcisè intellectus non est uirtus adæquata ad uisionem beatam: quia in uisione beata reperitur aliqua perfectio, puta ratio supernaturalitatis, quæ non reperitur in intellectu; sed etiam in substantia qualibet reperitur aliqua perfectio quæ non reperitur in ulla collectione accidentium; ergo neque accidentia poterunt esse uirtus immediata adæquata ad substantiam. Minor est euidens, nam in qualibet substantia reperitur perfectio substantiæ.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Ad probationem respondeo primo transmissa mai. neg. min. Perfectio supernaturalitatis non reperitur nec formaliter nec eminenter nec virtualiter in intellectu: quia intellectus neque est formaliter nec eminenter supernaturalis, nec uirtus animæ quæ sit supernaturalis. Accidentia autem quamuis nec formaliter nec eminenter sint substantia, sunt tamen uirtus substantiæ. Respondeo secundo neg. mai. Ratio cur intellectus se solo non sit uirtus adæquata ad uisionem beatam, est quia nec ipsi nec animæ cuius est intellectus debetur ex natura rei uisio beata, cum hæc sit supra ordinem nature, ut supponit ipse arguens, at uero & accidentia

&

& substantiæ cuius accidens est instrumentum, debetur ex natura rei substantiæ, alteri quidem ut causæ, alteri autem ut uirtuti eiusdem.

Denique aduertendum est quod inter nos & Aduersarios conuenit de concursu causæ primæ in omnes effectus, de quo disputatione sequenti. Et conquenter utriusque concedimus substantiam numquam procedere à solis accidentibus. Nos autem non aliter exigimus concursum causæ primæ cū accidentibus ad productionem substantiæ, quam concursum eiusdem cum accidentibus ad productionem aliorum accidentium; aut concursum eiusdem in sententia Aduersarii, cum substantiæ, ad productionem substantiæ. Vt autem Aduersarius concursum huiusmodi cum accidentibus, ut causam primam non fungatur mero munere causæ uersalis, pro aliqua causa particulari, infuat in substantiam nouam, quoties hæc præsentibus solis accidentibus oritur in natura. Putamus autem absurdum semper aut plerumque recurrere ad supplementum cum, fere semper in generationibus reuū non sit ulla substantia particularis, cui immediatè tribuatur effectus, hoc accidit & in ijs quæ nascuntur ex putri, in oleribus & plantis alijsque infinitis quæ ex seminibus terræ mandatis & putrefactis iuxta illud; *nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit multum fructum afferit.*

Quia autem in hac controuersia sapissimè sit mentio causæ principalis, instituenda est breuis quæstio circa ipsam.

QVÆSTIO III.

De Causa principali.

ARTICVLVS I.

Quid sit causa principalis.

CAUSAM principalem definiunt aliqui eam esse cuius actio in effectum est à virtute vel nobiliori, vel æque nobili ac est effectus: instrumentalem verò cuius actio est à virtute ignobiliori quam sit effectus. Hanc definitionem habes apud Suarezum disp. 17. Metaph. sect. 2. ait autem Suarezus conuenire hanc definitionem tam causis vniuocis quam æquiuocis; Vniuocis: quia cum sint eiusdem speciei cum effectu, proculdubio sunt eiusdem perfectionis ac ille: ita ignis A cum igne B. Æquiuocis autem, quia quamuis causa & effectus sint in diuersa specie, tamen non debet causa esse perfectionis minoris: immo, ait Suarezus, causa æquiuoca est semper suo effectu perfectiori. Deus est causa æquiuoca creaturarum, & omnem perfectionem creaturarum excedit. Anima & Angelus sunt causæ æquiuocæ suorum actuum, & sunt suis actibus perfectiores, & sic de cæteris. Huic inductioni addi posset ratio à priori: videlicet

opor.

oportet causam principalem continere totam perfectionem effectus; ergo si causa principalis est æquiuoca est perfectior effectu. Consequentia probatur: quia vt principalis continet perfectionem effectus, vt æquiuoca habet perfectionem per quam dissimilatur effectui; quod autem habet totam perfectionem alterius, & præterea aliquam aliam, est perfectius altero vt patet ex terminis.

Qui hanc definitionem admittunt: considerantes causas & effectus vbi æqualitatem inveniunt vel maioritatem causæ cum effectu; causam principalem appellant; vbi effectum perfectiorem causa, causam aiunt instrumentalem: & vbi nihil inveniunt in creatis æquale saltem effectui, ad Deum confugiunt, qui cum sit auctor naturæ, debet ibi adesse vbi deest causa secunda, sicut v. g. cantorum magister, deficiente aliquo ex cantoribus, suam ipse qualemcumque vocem substituit, vel validius organum pulsat vt harmonia aliquo modo impleatur. Deus autem habet hoc supra Magistrum cantorum, vt perfectiori concursu suppleat imperfectioris defectum. Hoc posito aiunt ignem respectu ignis esse causam principalem; calorem respectu caloris. Calorem vero respectu ignis esse causam instrumentalem. Quid autem dicent de igne respectu caloris; si principalem appellant: calor & ignis sunt duæ causæ principales caloris, si vocant instrumentalem; contra est; quia est calore perfectior: fortasse dicent & ea-

E s lo.

lotem & igne esse indiuisibilibiter duas causas principales caloris producti, sicut v. g. ignis A & ignis B sunt duæ causæ principales ignis C, quamuis inadæquata; fortasse dicent ignem non esse causam caloris nec principalem nec instrumentale immediate, sed principalem mediatam & æquiuocam, per hoc quod calore perfectior calorem efficiat immediate effectuum alterius caloris.

Hæc definitio causæ principalis non placeat, quia controuertitur inter Philosophos primæ magnitudinis, an in causa principali necesse sit tantumdem perfectionis haberi quantum in effectu D. Thomas; contra Gentes cap. 69. causam principalem animalium quæ ex putrefactione gignitur, ait esse corpus cæleste quia, inquit ille, est primū alteras. Dicit autem animalia huiusmodi sufficienter refundi in virtutem calorum, quia quamuis uiuant tamē imperfectissima sunt: cum cetera animalia quorum formæ sunt perfectiores indigeant ad sui productionem agente vniuoco. Hæc doctrina seu potius hæc sententia D. Thomæ est mihi probabilis supra doctrinam & definitionem aliorum, & tamen dici nequit in corpore cælesti tantumdem perfectionis haberi quantum in imperfectissimo uiuentium; nam vt ipse D. Thomas cum Augustino sapissimè asserit: uiuentia cum ex toto genere perfectiora non uiuentibus; adeoque musca est sole perfectior; quæ in hac cum Sole contentione patronum habet ipsamet August.

gulinum, quem ipsa non terret, quia parua est, sed animat quia animata est.

Hinc inaniter cõtendunt alii inuenire in nobilitate cælestium corporum cõpensatiuum vitæ qua carent, vt possint esse causæ principales prædictorum uiuentium: autemque calorum incorruptibilitatē cõmpensare perfectionem uiuentis quæ est in muribus, ranis, & muscis. Hoc autem non valere patet ex dictis. Adde falsam esse, ex dictis alibi, calorum incorruptibilitatem, nihil etiam valituram ad rem præsentem si vera esset. Qui putant incorruptibilitatem principii influentis valere pro vita qua insignitur effectus, habent hanc in materia prima quæ in quamlibet formam materialem influit.

Mitto alia quæ in hac controuersia afferi solent. Et dico causam principalem esse illam quæ in suo ordine causandi habet rationem primi mouentis; instrumentalem vero quæ huic subordinatur, habetque rationem medii in causando. Bonitas huius definitionis declaratur per ea quæ dicta sūt in Physica, vbi ex Philosopho definita est causa efficiens: *Primum unde motus*. Nomine autem efficiens intelligit ubi Philosophus eam causam, de qua dicitur simpliciter quod agat, non autem ea qua utitur causa vt medio seu virtute agendi; idque siue illa causa producat substantiam sibi similem, siue qualitatem: puta de igne dicitur & quod inflammet & quod calcificat; quamuis non utrumque effectum per

se, sed alterum saltem per sua accidentia præstet, quæ propterea dicuntur eiusdem virtus actiua.

Licet hic obiter obseruare consonantiam seu harmoniam doctrinæ peripateticæ in agendo de causis. Docuit Aristoteles, in libris Physicorum, de materia prima, hoc est de subiecto naturæ, philosophandum est per analogiam ad materiam secundam, quæ est subiectum artis. De forma naturali per analogiam ad formam artificialium ubiq; philosophatus est, nunc de causa efficiente per analogiam ad artifices discurrit. Quemadmodum enim in artificialibus non dicitur causa simpliciter artefacti tota illa collectio instrumentorum, quæ immediate influit in artefactum; sed artifex ipse quamuis non influat immediate; ita etiam in naturalibus non dicitur causa simpliciter & sine addito, nisi ipsamet causa principalis, quamuis non ipsa, sed instrumenta ipsius effectum immediate producant.

Insuper recte dicitur primum mouens id in quo sistit curiositas inuestigantis seriem concurrentium ad effectum, puta in inuestigatione causarum concurrentium ad motum lapidis sursum projecti, non quiesces, si audias moneri lapidem sursum ab impetu in ipso recepto, sed ulterius inquires, donec ad aliquam causam deuenias, quæ lapidi talem impulsum impresserit, & ibi quiesces, & ubi inuenies lapidem illum proiectum esse à Socrate, dices, sine ulteriori inuestigatione, causam talis motus simpliciter

&

& sine addito esse Socratem. Qui supra causam principalem aliter definiebant, dicerent impulsum in lapide receptum, esse causam simpliciter, & causam principalem motus sursum; quia inuenirent in impetu non minorem perfectionem quam in motu.

Similiter ubi vides palatium magnificè & affabre ædificatum, non quiesces si roganti quis ædificauerit, nihil tibi assignetur præter secures & malleos, immò is etiam inuocatis, si audias palatium hoc ædificatum esse à Bonarota nihil ultra inquitis. Idem dic de alijs huiusmodi. Nota autem nos in definitione causæ principalis omnino præscindere ab hoc an plus, an minus, an tantum perfectionis contineat, quantum effectus qui ab ipsa procedit.

ARTICVLVS II.

Queritur causa principalis nascentium ex putri.

Nasci aliqua adimalia ex putri sappo-
nunt hic ex innumeris obseruationibus Peripatetici; quamuis post aliquas obseruationes hoc idem negetur a nonnullis. Nascentur autè huiusmodi animalia adeo frequenter, vt fere nemo sit qui non obseruarit. Talia sunt Mures, Ranæ, Arenæ, Muscæ, Vermes & alia id genus, quæ quamuis aliquando propagentur per generationem ex similibus, aliquando tamen ex mera cæterorum corporum putrefactione oriuntur.

tui. Immo tantum abest vt nulla generen-
tur hoc pacto, vt contra fetè omnia gene-
rètur hoc pacto. *Putredint dixi Pater meus
es tu, frater meus & soror mea vermibus.*
Quia tamen specialiter hoc apparet in ali-
quibus, eorum propterea specialiter inqui-
ritur causa principalis; & vt res in aliqua
re particulari exemplificetur; quaritur
causa principalis murium aut ranarum,
que ex putri nascuntur.

Prima sententia est D. Thomæ loco cita-
to, vbi dicit caelestia corpora esse causam
huiusmodi effectuum. Hæc sententia est
valde probabilis, præsertim si attēdas ad id
quod dicit Augustinus lib. 3. de Trinitate,
vbi de muribus & ranis aliisq; huiusmodi,
quæ à Magis Pharaonis vel factæ sunt vel
visæ fieri; querit Augustinus an fuerint ve-
ri Mures, & veræ Ranæ, an tantummodo
apparenter. Conculditque post longum ra-
tioneum, fuisse veras ranas & veros mu-
res procreatos ope cacodæmonū seruientiū
Magis Pharaonis. Dicuntur autem cacode-
mones huiusmodi viuencia procreate, & per
hoc quod applicēt causas eorum effectiuas
subiectis dispositis; hoc est applicando a-
ctiua passiuis: qua ratione dictum est in
Physica multa ex operibus conductis fieri
per naturam, fieri quandoque per artem.
*Omnium quippe rerum, quæ corporaliter vi-
sibiliterque nascuntur, ait Augustinus, oc-
cultæ quædam semina in ipsis corporis mū-
di huius ele mentis latent.*

Hæc autem semina rerum effectiua non
ali-

aliter applicantur quam per motum loca-
lem. Cum igitur corpora caelestia suis mo-
tibus hæc inferiora moueant, recte dicuntur
hec ipsa semina ita congregare, & applica-
re subiectis, vt per vim sibi innatam gene-
rent illa viuencia, quorum sunt semina.
quibus si addas influxum caelestium corpo-
rum, quæ vt causæ vniuersales influunt in
omnia inferiora, habes vnde dicas cum
D. Tomæ istorum viuentium causam esse
corpus caeleste.

Secunda sententia est aliorum qui cau-
sam istorum viuentium aiunt esse Intelli-
gentiam. Intelligentia autem alia est crea-
ta, alia increata. Qui dicunt increatam
hoc est Deum; ideo ad Deum confugiunt;
quianon inueniunt in vlllo alio concurren-
te vt causa particulari Perfectionē cui tri-
buere possint vitam illem etiā imperfectis-
simam, quā in huiusmodi viuentibus agno-
scunt. Aiunt enim quod quamuis in intel-
ligentia creata reperiant rationem vitæ: ta-
men cum hæc non influat in ranam aut mu-
rem aut alia huiusmodi per suam substan-
tiam; sed tantum mouendo localiter ea quæ
ranas & mures immediate efficiunt, neque
illi tribuere vt causæ ranam genitam; sicut
v.g. incendium non tribuit vt causæ phy-
sicæ applicanti facem, sed faci ipsi: rufus in
causis applicatis per intelligentiam non re-
peritur prædicatum viuens, igitur alibi
querenda est causa. Qui vero Intelligentiam
creatam quo causa predictorum agnoscunt;
ita phlogophantur de Intelligentia sicut
phi-

philosophati sumus de Cælo; cui superad-
dunt, demandatam esse ab Intelligentiâ in-
creata administrationem mundi inferioris.
Intelligentiis creatis, & hoc etiam consonat
doctrinæ Augustinianæ. Si enim mali An-
geli ut malis fauceant, ita mouent semina re-
rum ut serpentes; & id genus aliâ procreet:
boni Angeli ut naturæ consulat, quâ amant,
ita certis temporibus omnia mouent, ut se-
mina rerum suos effectus edant. Quia tamē
Angeli naturam administrant mouēdo cor-
pora celestia, immediatius huiusmodi effe-
ctus refundes in Cælum, quam in Angelum,
adeoque D. Thomæ sententiam præferes
huic secundæ: præcipue cum etiam si des
moueri cælos ab intrinseco, habeas eandem
rationem qua sint causa istorum effectuum.
Tertia sententia est eorum qui dicunt ran-
narum & murium & aliorum huiusmodi
causas esse ranam in communi, murem in
communi &c. seu ranam ut sic & murem
ut sic. Hæc sententia ut Platonica est, rei-
dem rationem fore pro ranis & muribus,
quæ pro quibuslibet ex his inferioribus.
Omnium enim singularium causæ sūt idæ
apud Platonicos. Dixi: ut Platonica est:
quia: ut nostra est; vera est. Quomodo au-
tem nostra sit, paucis edissero. Tenendum
est quod ait Augustinus de seminibus rerū
vndeunque dispersis. Hæc autem semina
non sunt ea solum, quæ primordialiter in
principio mundi prima causa vndeunque
dispersit, de quibus ait idem Augustinus li-

bro

bro citato cap. 9. *ista quippe primordialiter
in quadam textura elementorum cuncta iam
creata sunt, sed acceptis opportunitatibus
prodeunt. Nam sicut marres grauidæ sunt
fœtibus, sic ipse mundus grauidus est causis
nascentium.* Ex his vltimis Augustini ver-
bis patet quid sentiat, vbi dicit iam creatam
esse primordiallyter quæ acceptis opportu-
nitatibus prodeunt. Ea vocat primordially-
ter creata; quorum semina, seu virtutes ef-
fectiuæ iam sunt in natura

Ea inquam semina, non sunt ea solum,
quæ initio mudi Deus dispersit, sed præte-
rea sunt & alia innumerabilia, quæ ab infi-
nitis animantibus vel similibus vel dissimi-
libus vndeunque; iactantur, immixta excre-
mentis quæ ab iisdem profluunt; quod occa-
sionem dedit quibusdam dicēdi nihil sim-
pliciter ex putredine nasci, cum nec in illo
pyro, nec in illo pomo gignatur vermis, nisi
aliqua bestiola ibidem infederit, & cū ali-
quo excremento aliquid reliquerit, quod sit
semeis aut vermis, aut cuiuslibet alterius a-
nimalis in ipso nascentis, quæ hoc ipsum
non esset ex putredine nasci. Cū igitur in-
finitæ particulæ ranarum & murium ex-
crementitiæ hinc inde spargantur, quæ neque
sunt huius aut illius muris, aut ranæ, sed
omnium aut certe plurimum: recte dicitur
rana in communi; hoc est neque hæc neque
illa determinate assignabilis à nobis, sed
quælibet & murium & ranarum & aliorum
huiusmodi collectio esse causa ranarum &
muriū ex putri nascentium,

Quo-

Quomodo autem post pluuia quadam anni tempestate precipue huiusmodi animalia oriuntur facile est intelligere, nam certum est seminibus huiusmodi vna magis quam altera tempestate, anni, animalia abundare, quæ dissecta & rursus vi caloris attenuata feruntur sursum; vnde deinde per pluuia decidunt in terram ex qua breuissimo tempore oriuntur, vt experientia constat, & ranæ, & muscæ & alia huiusmodi. Hinc respiciendo causam adæquatam huiusmodi animalium facile est in ea inuenire tantum perfectionis, quantum est in effectu.

Qui dicunt ranas & mures & sarpentes ex ijs dumtaxat seminibus nasci, quæ à Deo initio crata sunt; ij etiam vocare possunt aliquantulum causam ranæ quæ nascitur ex putri ranam vt sic, quia videlicet vis illa generatiua ranæ quæ cõpetit prædictis seminibus est vis naturalis ranæ simpliciter, adeoque non huius aut illius dumtaxat, sed omnis ranæ; vnde recte dicitur ranæ vt sic tribui generationem ranæ ex putri, quia hæc nascitur ex vi feminis; quod est proprium & virtus propria ranæ.

Ex his omnibus patet tres omnes supracitatas sententias suam habere probabilitatem & in nulla earum quidquam potenti esse; quamuis circa terram plerique impingant, dum illus sensum à nostro omnino alienum, imaginantur.

Denique quarta sententia est causam principalem nascentium ex putri esse collectionem illarum substantiarum à quibus
est

est virtus immediate productiua eorum. Præbatur autem hæc conclusio ex deantione causæ principalis. Sicut enim causa principalis in arte factis est id quod mouet instrumenta ad finem artificios, ad perfectionem operis intenti, ita etiam in naturalibus, id cuius sunt instrumenta, seu id cuius est virtus actiua, seu id à quo est virtus immediate effectiua effectus, recte dicitur causa principalis ipsius. Ita dicimus in Plantis Plantam esse causam alterius Plantæ, Latucam lactucæ, quia Lactuca ex semine nascitur, quod ab alia lactuca descensum est. Statuimus autem supra, virtutem immediate actiuam esse sola accidentia & consequenter, si stemus in proprietate sermonis etiam ræ quæ non est, poterit dici causa immediata simpliciter effectus, qui fit. Explicatur hoc. Da vnum aut alterum murem cum excrementis dissecisse aliquas particulas seminales aptas muri gignendo, & postea ab improba fele miserabiliter deuorari, tunc etiam in mortuis muribus, virtus seminalis relicta in aptam materiam incidens germinabit in murem, musis de nouo geniti virtus immediate effectiua erit vis seminalis relicta; quia causam dicimus id à quo est virtus, mures defunctos recte appellabimus causam muris, qui propterea recte dicitur proles posthuma vtriusque parentis extincti. Dicentur autem prædicti mures causa immediata: quia inter hos & nouum murem nihil mediat, quod habeat proprie rationem causæ.

ARTICVLVS III.

Sostisfit obiectionibus.

Objec. 1. sappè collectio substantiarum à quibus est virtus immediate actiua non continet tantum perfectionis quantum est in effectu; g. huiusmodi collectio non est causa principalis effectui. Probatur antec. quia talis collectio sede non comprehendit vlturà viuens; puta si oriatur mus aut rana ope illorum dumtaxat seminum, quæ prima causa creauit initio mundi. Conseq. autem videtur certa: quia saltem in causa principali contineri debet tota perfectio effectus.

Resp. 1. Transmisso antec. si sermo sit de continentia formali, neg. conseq. Non definitiuus causam principalem per æqualitatem perfectionis cum suo effectum, sed per rationem primi mouentis: in illo casu Aduersarij, primum mouens & applicatiuū virtutis actiua, erit vel corpus caeleste, vel intelligentia. Nec corpus caeleste est viuens nec intelligentia insluit vt viuens: idem enim accidat et si virtus seu spiritus seminalis in materiam aptam non ope intelligentiæ, sed casu & temere, puta flante Austro incidat.

Resp. 2. Negando antec. nam si accidat virtutum producendi esse immediate à Deo sicut quando est à rana, tribuitur ranæ quod fecerit, ita tribuitur Deo, in illa hypothesi.

si. Dicimus autem non esse necesse recurrere ad Deum: quia post primam creationem huiusmodi viuentium sufficienter efficiuntur ab ipsis spiritibus productiui similibus: veltiam per innumeras & respectu nostri casuales combinationes seu complexiones spirituum dissimilium oriuntur quotidie nouæ species ex putri nascentium.

Obiec. 2. Perfectio causa recte arguitur ex perfectione effectus; g. nequit reperiri in effectu vilo perfecto supra perfectionem causa. Prob. antec. ex eo quod recte philosophetur Psalmista. *Qui plantant autem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat.* Vbi ex eo quod aliqua Dei creatura & aueriant & videant, multo magis Deus ipse & audiens & videns arguitur, à quo habent & audire & videre. Probatur autem conseq. quia si verum est posse in effectu perfectionem inueniri, quæ non sit in causa: huic argumente: *creatura videt & audit ergo & creator vel formaliter vel eminenter videt & audit:* respondebit aliqui concessio ant. neg. conseq. Rationem negari reddet: quia potest esse aliquis effectus sua causa perfectior.

Hoc posito, quod videtur manifestum, subsumitur: sed in mure & rana reperitur aliqua perfectio; quæ non est collectio earum substantiarum à quibus est virtus productiua muris & ranæ g. talis collectio non est causa muris aut ranæ. Discursus est in quibus.

Resp. Conc. antec. dist. conseq. nequit in effectu reperiri perfectio quæ non sit in cau-

fa aequata: conc. in causa in aequata; nego. Id quod urget Aduersarius contra collectione substantiarum facit contra ipsum. Si enim spirituum illa collectio, quibus inest vis procreatiua rane tota est à Deo: falsum est quod id à quo est collectio accidentium non habet totam perfectionem effectus. Si autem est ab alijs uiuentibus; idem quod prius. Recte autem ex perfectione effectus arguitur perfectio causae; quia quamuis virtus immediate effectiua non sic aequè perfecta ac effectus, id tamen cuius est talis virtus, aut cuius propria est talis virtus, est aequè perfectum ac ipse. Ideoque ex hoc quod aliqua creatura & audiat & videat recte arguitur Deum eminenter & audire & videre, quia non est aliud, qui potentia talium creaturarum effectiua tribui possit, quam Deus, aut si aliquid aliud est, hoc ipsum debet esse à Deo, & consequenter cum necessarium sit tandem deuenire ad Deum, vt ad primum principium, necesse est in ipso omnem omnino perfectionem reperiri.

Atq; hic nota non solum perfectionem, quae est in effectu, sed etiam longe maiorem ab effectu ipso argui in causa. Si picturam elegantem aspicias aut statuam; in vtraque; tota perfectio est talis dispositio partium & colorum non aurem solum inferes similem dispositionem esse in Artifice; sed perfectionem longe alterius ordinis, artem videlicet & sapientiam, quae manifeste arguitur ex eo in quo certum est nec artem inueniri

nec

nec sapientiam.

Obiic. 3. Non est de ratione virtutis immediate disponentis ad formam, efficere formam ad quam disponat: g. atiam si accidentia sint immediata dispositio ad formam substantialem; non propterea erunt virtus productiua formae; sed plerunq; accidit nullà dari substantiam creatam cui tribui possit talis effectio: g. plerunq; pro causa effectiua formarum recurrendum est ad causam primam, quae ubiq; est, & omnia in omnibus operatur. Probatur antec. quia datur in natura virtus immediate disponens materiam ad animam rationalem, adeoque exigens à Deo vt illam producat? & tamen huiusmodi virtus non est effectiua animae rationalis. Quemadmodum igitur in productione animae Deus gerit vices causae particularis, sic etiam in productione aliarum formarum, inter quas erunt animae ranarum, murium, muscarum, verminium &c.

Resp. conc. antec. neg. cons. q. Deus in productione animae rationalis non gerit vices vilius causae secundae, nec est in supplementum vilius alterius quandoquidem anima rationalis non est in ordine earum formarum quae educuntur de potentia materiae. Agens autem creatum non aliter agit quam educendo formam de potentia subiecti. Turpe est autem animam rane facere sociam animae rationalis in hac dignitate. Cum igitur ratio cur anima non sit à virtute quae est immediata dispositio ad ipsam sit; quia haec est supra vires agentis creati

vt

vt pote non producibilis nisi per creationē, manifestum est hanc non extendi ad alias formas, quæ sunt in ordine inferiori, & producibiles per concursum subiecti in generis causæ passivæ. Hinc cum apparet illas fieri ad exigentiam virtutis proportionate, & non inueniatur vlla substantia, cui tribui possint vt immediate influenti; dicitur, dum est illas educi à prædictis accidentibus vt à virtute immediata adæquata in suo genere. Nec enim negamus etiam causam primam immediate influere in effectus huiusmodi.

ARTICVLVS VERTIMVS.

Expediuntur reliqua.

EX dictis patet aliquando Deū esse causam principalem etiam per modum supplementi respectu aliorum effectuum non tamen in eo sensu qui intenditur ab Adversariis. Rem explico. Adversarij ideo ponunt Deum causam principalem animalis ex putri vt habeant substantiam viuentem, quæ immediate influat in huiusmodi effectu innixi videlicet huic principio; causa particularis immediata habet totam perfectionem effectus, & quia in causis secundis non inueniunt perfectionem huiusmodi, ideo Deum aduocant in supplementum causæ particularis. Nos vero in alio sensu dicimus accidere posse quod Deus sit causa particularis alicuius ex huiusmodi effectibus; puta si accideret spiritus illos quibus inest

virtus actiua & procretiua rerum, esse nō ab alijs animantibus seu causis secundis, à solo Deo immediate: adeoque tunc nō alter influeret in ranam aut mutem, quā si illi spiritus seu illa femina essent aliarum ranarū vel murium, nisi in hoc quod huiusmodi spiritus seu femina essent ab ipso solo: de cætero haberet se vt vniuersalis rerum omnium procreator, cōcurreretq; per modum causæ vniuersalis non specialiter influendo in ranam, sed eo duntaxat concursu quo concurreret, si etiam acesset ibidem rana genitrix ranæ.

Collige secundo, nō esse de ratione instrumenti esse coniunctū causæ principali. Hinc bona est comunis diuisio instrumenti in coniunctum & separatū. Aliqua instrumenta nō agunt nisi coniuncta causæ principali aliqua etiā separata. Primi generis sunt terra, malleus, pennicillus. Secundi: pondera horologii & alia huiusmodi. Ratio vtriusq; est: quia prima agunt secundum impetum receptū ab artifice, secunda secundum impetum innatum, quos enī sapiet vt artifex. Pennicillus nō mouet colores secundū ideam Pictoris, nisi per impetum receptum à Pictore. Pondera horologii nō ouer horologiū secundum ideam horologiarij per impetū sibi innatum; & in id vnum debet incumbere Artifex ut illud bene disponat secundū locum. Ad rationem instrumenti secundi generis, pertinet illa collectio accidentiū, quā diximus esse virtutem immediate productiuam nouæ substantiæ: hæc enim est per seipsam vis motiua passī, cui applicatur, &

eiusdem assimilatiua illi substantiæ, cuius est
virtus seu instrumentum.

Collige tertio quomodo intelligendum
sit id quod satis communiter dicitur: instru-
mentum in agendo eleuari à causâ princi-
pali. Quod ita nonnulli intelligunt quasi de
ratione instrumenti sit accipere à causa
principali totam illam perfectionem, quæ
transfundenda est in effectum. Rem igitur
sic imaginantur; in causa velut in fonte per-
fectionem agnoscunt transmittendam per
riuium seu per canalem in effectum, qui
de nouo fit; qua in te vt obseruat Doctor
Angelicus loco supra citato, sentire videntur
cum Democrito, effectum esse à causa
per effluuium quoddam corpusculorum à
causa exeuntium vt extra ipsam effectum
constituant Eleuari igitur in agendo instru-
mentum, nihil aliud est quam instrumentum
esse causam vel virtutem productiuam effe-
ctus proportionati & debiti causæ cuius est
instrumentum. Qui effectus est nobilior ipso
instrumento. Adde quod falsum est id quod
multi aiunt rationem instrumenti consistere
in hoc quod indigeat eleuari à causa princi-
pali, vt effectum edat idem debitum. Hoc
non esse proprium instrumenti patet ex eo
quod etiam causæ principali huiusmodi ele-
uato competat, vt contingit in intellectu &
voluntate, seu si manet in anima, quæ quam-
uis sit causa principalis & cognitionum &
volitionem supernaturalium, indiget tamen
ad operationes huiusmodi eleuari per au-
xilia supernaturalia,

DIS.

DISPUTATIO VI.

*De concursu Dei cum causis se-
cundis.*

QPÆSTIO I.

De necessitate talis concursus.

ARTICVLVS I.

*Proponitur aliquod argumentum pro neces-
sitate huiusmodi.*

INTER recentiores neminem fere in-
uenies qui in hac controuersia non in-
uehatur in Durandum, eo quod in se-
cundum dist. 1. qu. 5. num. 11. dixerit
Deum non concurrere immediate ad om-
nes & singulos effectus causæ secundæ, sed
solam mediate; quatenus videlicet produ-
xit omnes causas secundas cum virtute suf-
ficienti vt ex se & sine alio concurrente o-
perentur, quælibet iuxta suam naturam;
Cui sententiæ qui fauere voluerit poterit
vsurpare illud Genesios: *Requieuit Deus
die septimo ab omni opere quod patrauit.*
Hoc est, postquam omnes rerum species
procreauit. iisque sese propagandi per
multiplicationem indiuiduorum virtutem
indidit, fuit eas agere, nihil ipse ulterius
agens; ita tamen vt omnie in ipsum vt in

F 2 cau-

causam redundant, cum sic ipse causæ causam. Hæc dixerit qui Durandum vel probare vel excusare voluerit.

Dicendum est autem quod à Theologis & Philosophis vel omnibus vel fere omnibus vniuersimodè dicitur: Deum videlicet concurrere immediate ad omnes, & singulos effectus cuiuslibet causæ secundæ. Hanc sententiam quam omnes vniuersimodè ponunt, non omnes vniuersimodè probant, ex quo apparet persiciationem hanc inditam omnibus de concursu immediato, in aliquo alio fundari quam in euidenti aliqua ratione, quæ si alicui hæcenus innotuisset, omnes facile in vnam solum sententiã, sed in vnum tuendæ sententiæ modum coegisset.

Sunt qui necessitatem diuini concursus euidenter probari existunt hoc argumento. In quolibet effectu est aliqua perfectio, quæ non reperitur in causa secunda, immo cuius opposita imperfectio reperitur in causa secunda; ergo nulla causa secunda est causa adæquata simpliciter vllius effectus. Consequentiam probant; quia *Nemo dat quod non habet*, quod dictum verificari oportet saltem de causa omnino & simpliciter adæquata. Antec. autem probatur: quia quilibet effectus est distinctus ab omnibus imperfectioibus suæ causæ, & nulla causa est distincta à propriis imperfectioibus. Quilibet enim creatura est sibi sua & perfectio, & imperfectio: igitur quilibet causa secunda est illa imperfectio, qua effectus ipsius per seipsum distinguitur quo.

quidlibet enim à quolibet alio distinguitur; vt patet ex terminis.

Hinc inferunt existentiam Dei probari euidenter non solum per existentiam & gubernationem vniuersi, quæ sunt argumenta potissima quibus vtuntur sapientes: sed etiam per existentiam cuiuslibet effectus creati; idque non ex eo quod omne contingens debeat tandem aliquando reduci tamquam in causam, in aliquid simpliciter necessarium, quod est argumentum D. Th. & aliorum primi ordinis primæ notæ; sed ex illa perfectione quæ cum quolibet effectu intrinsece identificatur. Musca v. g. est effectus cuius tota perfectio tribui nequit vlli creaturæ aut vlli creaturarum collectioni. ergo ad productionem ipsius requiritur aliquid supra omne creatum. Quod autem supra omne creatum est, est increatum & Deus. Ant. prob. quia musca est distin-

cta non solum ab omnibus imperfectioibus alterius muscæ, sed etiam omnium aliarum rerum, cum nec alia musca nec omnium aliarum rerum collectio, sit à propriis imperfectioibus distincta; ergo in musca reperitur perfectionem aliquam quam nõ reperit collectio omnium aliarum rerum; ergo res omnes aliæ creatæ non sunt sufficientes causa muscæ. Quamuis enim includant perfectiones incomparabiliter maiores quæ sint perfectiones muscæ, tamen hæc perfectionem non habent, esse videlicet distinctas ab imperfectioibus propriis, immo habent esse suas imperfectiones, cum

tam certum sit muscam esse distinctam ab imperfectionibus eorum omnium; quem certum est muscam non esse vllum ex ijs omnibus. Quod autem hæc sit perfectio simpliciter simplex facile probant: quia prædicatur de Deo; Deus enim est distinctus ab imperfectionibus rerum omnium creatarum. Hoc argumentum est mirabilis Theologi P. Antonij Perez, & quia P. Antonij, plausibile, & multis evidens.

Quod si dica hoc argumentum posse contra Deum ipsum conuerti sic. Quilibet effectus habet essentialiter esse distinctum a Deo. Deus non habet esse distinctum a Deo; ergo hoc prædicatum effectus nequit habere a Deo. Respondebunt forrasse, quod perfectio effectus debet præcontineri in causa, non autem imperfectio. Esse autem distinctum a Deo non est perfectio, sed imperfectio, & consequenter non debet præcontineri in Deo: immo cum quilibet effectus sit, & ex Deo, & ex nihilo: habet quod boni habet ex Deo; quod autem mali ex nihilo. Atq. ita per viam perfectionis, & nihili, tuam instantiam annihilant.

Argumentum propositum tibi semper, & multis alijs visum est insidum. Et primo quidem etiam si probaret necessitatem diuini consensuum in quolibet effectum, non tamen probaret indigentiam cōkursus immediati; de quo hic tota est lis. Nam quamuis sit evidens perfectionem effectus contineri in causa, non tamen est evidens contineri in virtute immediate productiua eiusdem. Pa-

tet

ret hoc ex dictis. Visum est enim neq. perfectionem ipsam specificam reperiri sēper in virtute immediate creata, quamuis hanc requirens etiam qui prædito argumento vtuntur in causa secunda. Ex quibus sic posses arguere. Virtus immediate effectiua substantiæ non habet totam perfectionem specificam, immò neq. genericam substantiæ quam facit; ergo tam est recurrendum ad Deum pro perfectione specifica, & generica, quam pro individuali: non recurrit neq. pro specifica, neq. pro generica; ergo immerito recurrit, pro individuali. Hoc argumentum est ad hominem contra eos, qui nobiscum sentiunt de virtute immediate productiua substantiæ.

Contra omnes autem præfato argumento videntes valet primo, quod etiam si collectio creaturarum non habeat formaliter illam perfectionem, quæ est distinctio a suis imperfectionibus, quæ tamen reperitur in musca, habet tamen alia infinitas maiores, vt dicitur in ipso argumento, & consequenter habet hanc etiam eminenter: aiunt enim in illa causa cōtineri eminenter perfectionem effectus, quæ est effectus perfectior. Valet secundo: quod etiam si musca B non habeat illam perfectionem individualē, quæ est in musca C habet omnino æqualem. Sicut enim musca B est distincta ab omni imperfectione muscæ C, & aliarum omnium creaturarum: ita musca C est distincta ab omnibus imperfectionibus muscæ B, & omnium aliorum, & consequenter non est in musca

F 4 B

Et vlla perfectio, cui non sit alia omnino similis in musca C Quod autem illa, quæ est in effectu, sit vel fuerit eadem numero in causa non potest exigere, nisi qui imaginatione male vitur ad philosophandum.

Itaq; ad argumentum propositum est in promptu responsio. In quolibet effectu est aliqua perfectio, quæ non reperitur eadem numero in causa creata: concedo; quæ non reperitur secundum speciem, & æquivalentiam in causa creata; nego: idem dic ad reliquum argumenti. Perfectio individualis tam non reperitur in vlllo alio quam hoc indiuiduum non est vllū aliud; consequenter implicat vnum dare esse alteri, & non dare illi esse distinctum; quod est tam euidentis, quam euidentis est nihil effici à seipso.

ARTICVLVS II.

Conclusio posita alijs agumentis probatur.

Primum argumentū sit consensus Theologorum, & Patrum innixus Dei testimonio vnanimiter ab omnibus intellecto pro concusu immediato. Tale est illud apud Ioann. § *Pater meus vsque modo operatur, & ergo operor.* Quod oppones illi, quod supra allatum est. *Requiebit Deus die septimo ab omni opere quod patrauit.* Nō enim ita requieuit, vt nihil in æternū agat, sed itat totam vniuersi machinam abfoluerit, nihilque amplius ad ipsius cōplementum necessarium fuerit Secundum sit illud

illud Apostoli: *In ipso enim viuimus, mouemur, & sumus;* vbi Apollolus Atheniensium cæcitatem reprændit, ex eo quod Deum ignorent, quem in suo esse, & in suo operari semper vbique præsentem, & secum operantem habent. Tertium sit illud eundem Apostoli 2. ad Corinth. c. 15. *Quod seminas non corpus, quod futurum est seminans, sed nudum granum vt puta tritici, aut alicuius ceterorum: Deus autem dat illi corpus sicut vult, & vnicuique seminum proprium corpus.* Intentum Apollati toto hoc capite est declarare resurrectionē mortuorum, quam docet faciendam à Deo excitante in præmortuo corpore nouam vitā, sicut in operibus naturæ excitat ex mortuo grano tritici nouum triticum. Quemadmodum igitur Deus est, qui suscitât nos tam mortuos, & ex corpore animali, & mortali facit spiritale, & immorale, ita etiam ex tritico, & ex quolibet alio semine putrefactō, facit aliud triticum, & alia huiusmodi, dans omnibus esse cum proportione ad femem, ex quo, operante Deo nascuntur.

Habes aliud simile huic secūdo Machab. cap. 7. vbi septem Martyrum Mater femineæ cogitationi masculinum animum inserens, sic alloquitur filios; *Necio qualiter in vtero meo apparuistis; neque enim ego spiritum, & animam donavi vobis, & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi, sed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, qui que omnium inuenit originem, & spiritum vobis iterum*

*cum misericordia reddet & vitam sicut nunc
vos metipfos despiciati propter legem eius,*
in hac oratione nota hæc verba: *Et singulorū
membra non ego ipsa compegi.* Ex quibus
apparet non solum animam, quæ nostris
membris infunditur, sed & ipsam mem-
brorum compaginem officium esse diuinæ,
adeoq; infinitæ sapientiæ.

Dices, hæc & alia testimonia nihil aliud
probare, nisi quod Deus omnia in omnibus
operetur, nisi autem quod immediate cum
omnibus operetur. Confirmatur: quia ignis
vere & proprie calefacit, quamuis non im-
mediate; ergo etiam Deus vere & proprie
dat corpus ritico, & vniciuque seminum
propriū corpus; quamuis non immediate
sed mediante virtute actiua, quam causis
secundis, vniciuque secundum naturam
propriam distribuit.

Sed contra est: quia si ita esset, male repre-
henderes eos, qui dicunt mundū, & ea om-
nia, quæ in prima creatone extiterū, facta
quidem à Deo, postmodum autem quæ de-
nouo facta sunt, à præexistētibus successiue
facta, & fieri, sine immediata operatione
Dei: & tamen huc vt à veritate errātes re-
prehendit Aug. lib. 5. de Genesi ad litte-
ram c. 20. vsq; hoc testimonio: *Pater
meus vsque modo operatur,* ostendens Deū
numquam ab operando cessare, & quod si
vel momento ab operando cessaret, omnia
redigerentur in nihilum: ergo secundum
Augusti. quem vnanimiter ceteri Doctores
sequuntur, prædicta verba ita intelligenda
sunt

sunt, vt sonent dependentiam immediatam
& eorum quæ sunt in essendo, & eorum
quæ sunt in fieri à causa prima. Probat
quia etiam si nunc cessaret Deus ab ope-
rando, adhuc fuisset actio primo producti-
ua causarum, à diuina fuerunt subsequentes
effectus; ergo si hæc se solum sufficiunt ad ef-
fectus, cessant Deo, non propterea isti non
fierent, & in nihilum omnia tenerentur.
Plura scripturæ, & Augusti. testimonia ha-
bes apud nostrum Gabrielem Vasquez l.
secundæ disp. 128. cap. 3. & alibi.

Contra est secundo: quia si non aliter
Deus est causa eorum, quæ nunc sunt, quā
per hoc quod semel creauit causam secun-
dam à qua per lōgam seriem causarum, &
effectuum ea procedunt, quæ nunc sunt: nō
magis proprie Deus vsq; modo operatur,
quam primus omnium equorum vsq; mo-
do generet equum, & primus omnium ignū
vsq; modo generet ignem: & tamen in-
ceptum est dicere, quod æque Christus de pri-
mo igne dicere potuerit, ac de suo Patre.
Vsque modo operatur. Sequela probatur;
quia in tantum Deus vsq; modo operatur
secundum Aduersarios, in quantum est im-
mediatus auctor illius equi, à quo median-
tibus aliis innumeris præsens equus proce-
dit, sed ille ipse primus equus est causa mi-
nus remota equi præsentis; ergo ille ipse
primus equus in generatione equi præsen-
tis vsque modo operatur: quod est ridicu-
lum. Minor est euidentis; quia inter equam,
qui nunc sit, & actionem Dei, medi pri-

mus equus, & omnes alij intermedij: inter primum autem & ipsum nõ mediatur primus: sed solum intermedij. Aliter igitur prædicta testimonia intellige.

Porro quod posset dici Deum nihil operatum fuisse, nisi in prima mundi creatione, si Aduersarij credendum est: prodatur sic. Sint tres ignes *A B C*. productus à *A*, *B* ab *A*. *C* producat calorem in aqua. Peto, an Deus operetur hunc calorem in aqua; Respondet aduersarius affirmatiue: quia, inquit, Deus fecit ignem *C*, à quo calor in aqua producit. Rursus interrogo an Deus immediate fecerit ignem *C*? Respondet negatiue, sed fecit, inquit, ignem *C*, quia fecit ignem *B*; à quo immediate processit ignis *C*. Tergo iterum, an ipsum ignem *B* Deus immediate fecerit? Respondet negatiue; hunc enim fecit mediant eigne *A*. Et sic per tuas interrogationes retrocede vsq; ad initium; & inuenies Deum in tantum vsque modo operari secundum aduersarios; in quantum initio mundi creauit Cælum, & terram, & omnia quæ in eis sunt. Hoc autem erroris repræhendit Augustinus, & alij.

Ex his patet ad paritatem cum igne, Ignis proprie loquendo calefacit: quia per actionem immediate procedentem ab ipsius virtute intrinseca mouet passum; ergo etiam Deus proprie agit, per hoc quod per actionem immediate procedentem ab ipsius virtutes intrinseca moueat passum. Virtus autem actiua Dei est ipsemet Deus. Immo, vt visum est supra sunt qui velint hæc esse Dei præ-

roga-

rogatiuam, vt non agat per potentiam sibi superadditam. Deus igitur cum igne concurrat ad producendum calorem igni intrinsecum, cum calore igni intrinseco ad producendum alium calorem in passo, cum calore producto in passo, ad productionem formæ: & sic nihil agit, nisi Deo secum egente, & quilibet effectus immediatus pedit à Deo, quam à causa principali secunda, vt habes & ex dictis, & ex dicendis.

Alia ratione idem prob. Conceptus perfectissima dependentia quælibet creatura habet à Deo talis est, vt omnis, & quælibet sit impotens esse, & operari sine immediato concursu ipsius: ergo Deus immediate influit in quemlibet effectum causæ secundæ. Conseq. est euident. Anteced. probatur; quia posita tali dependentia per purum non agere Dei, nulla res, vel erit, vel ager, aut potius omni res, & agere, & esse desinet. Hoc autem esse perfectissimū genus dependentia, constat ex terminis. Vbi vides, quod ad hoc vt hæc, vel illa creatura non sit, aut non agat, non requiritur potius vllum impedimentum ad ipsius esse, aut operari, sed solum exigit Deum non agere, & consequenter ponis perfectissimum illud Dei dominium, quo creatura ita Deum subdit vt merito dicat: si vel momento me deseras, nulla sum; quod non posset dicere, nisi Deus in ipsius esse, & operari immediate influeret. Et primo quidem causa creata non posset dicere si momento me deseras, nulla sum, nisi immediate per seip-

seipsum illam conseruet. Res vero quæ sit, idem non posset dicere; si operari causa secunda esset etiam Deo cessante. Cur enim nulla sit eo cessante, qui nihil influit in esse ipsius;

Confirmatur hæc ratio, & explicatur. Suppone dari hic ignem, à quo nollit Deus stuppam comburi eidem proximam; sicut nollit tres pueros comburi in fornace Babilonica. Hoc posito sic philosophare. Implicat Deum nolle combustionem stuppæ, & simul facere quicquid facit quando comburitur stuppa. Sed quando comburitur stuppa nihil aliud facit, quam conseruare ignem cum virtute actiua ipsius; ergo implicat Deum nolle comburi stuppam, & simul conseruari ignem cum virtute actiua. Rursus non implicat conseruari ignem cum virtute actiua, & tamen non vtere: ergo præter ignem, & virtutem actiuam requiritur aliud ad combustionem stuppæ applicatæ.

Præterea sine influxu Dei immediato non est intelligere quid sit Deum conseruare ignem, & virtutem actiuam ignis: vtrumque enim sicut est in natura independenter à Deo: ita etiam potest independenter ab eodè seruari. Necessè est igitur, ad hoc vt intelligas rem conseruari à Deo, te etiam intelligere dependentiam immediatam rei à Deo, per quam videlicet ita sit in natura, vt cessante Deo à conseruando, res ipsa necessario cesseret ab essendo. Est enim absurdum dicere Deum non posse impedire rem ab es-

sendo

sendo, nisi per actionem vel productiuam alterius rei incompossibilis cum ipsa, vel destructiuam illius, cum longe sapientius de Deo sentiat, qui dicit Deum posse destruere quamlibet rem per hoc præcise quod cesseret ab ipsa conseruanda. Hoc idem alibi indicatum est, vbi dictum est actionem non terminari ad non ens; sed per hoc ipsū non fieri rem, quod non detur actio ipsius effectiua, per hoc ipsum non seruari, quod non detur actio ipsius conseruatiua.

Promouetur vterius eadem ratio. Non implicat posito igne, eiusdem virtute actiua, & stuppa approximata Deum nolle, quicquam de nouo produci. Hoc autem nequit esse verum in sententia aduersariorū, ergo &c. Maior est certa, nec aduersarius vnquam affectet implicantiā. Minor verò probatur: quia posito igne, & stuppa applicata, nequit non fieri ignis, nisi Deo producente posituum impedimentum ad ignem, ergo in prædicta circumstantia necesse est poni de nouo in natura vgl ignem, vel aliquid aliud exclusiuum ignis. In nostra autem sententia posito igne, & approximata stuppa, nihil de nouo fiet per hoc præcise, quod Deus non agat. Desinere autem ab essendo rem, quæ erat non fieri rem, quæ nondum est, per hoc præcise quod Deus non agat, est argumentū euidens perfectissimæ dependentiæ rerum à Deo.

Ex his omnibus patet, quod alibi indicatum est; nullam causam adæquatam simpliciter cuiuslibet affectus esse simpliciter, &

ab-

absolute necessariam, hoc est talē, vt ipsa data nequeat non dari effectus, & consequenter omnem causam adæquatam includere aliquod principium liberum. Explicatur hic in causa productiua caloris. Non repugnat dari ignem: & stuppam approximam, & non produci calorem; igitur ignis approximatus stuppæ cum tota sua virtute actiua, non necessario necessitate metaphysica producit calorem; est igitur cum igne, & virtute actiua ignis aliquod aliud principium ita concurrens ad productionem caloris, vt possit non concurrere, determinando se pro suo libito ad concurrendum, vel non concurrendum. Hoc autem principium est causa prima, cui effectus quilibet est simpliciter liber, quia posita qualibet causa secunda potest cum ipsa non agere, & per se non agere, facere vt nullus sit causæ secundæ effectus. Hoc idem magis patebit ex responsionibus ad obiectiones.

Obijc. 1. Operari mediante alio, non est operari immediate; Deus operatur mediatis creaturis, g. Deus non operatur immediate. Maior patet ex dictis. Ignis produciens ignem mediante qualitate immissa in passum non producit immediate. Minor autem probatur: quia Deus calefacit mediante igne, frigefacit mediante aqua, & sic de cæteris, varias causas varijs aplando effectibus. Confirmatur hoc idem ex Diu. Thoma negante Deum per seipsum immediate dare esse, & conseruare in esse, omnem

nem creaturam, quorum vtrumq; agit mediantibus cūis. Ita habes in 1. part. quæst. 104. art. 2. & alibi.

Resp. concessa maiori & minori: negando consequ. Deus enim & mediate, & immediate producit, & conseruat omnem creaturam. Mediate quatenus per causas a se factas, immediate: quatenus cum iisdem causis a se conditis concurret ad effectus ipsarum. Hinc posses etiam distinguere minorem. Deus operatur mediantibus creaturis solum: nego minorem: mediantibus creaturis, & præterea per seipsum; conc. minorem Ad probationem satis patet. Ad confirmationem dic D. Thomam loco citato, & alibi loqui ex professo contra eos, qui aiebant res omnes produci, & conseruari à solo Deo, sine concursu vllius causæ creatæ, quod vocabant fieri, & conseruari à Deo immediate. Hoc autem falsum esse, docet D. Thomas.

Obijc. 2. Si Deus concurret ad omnes effectus causæ secundæ, vel concurret eadē actione cum causa secundæ, vel diuersa, hoc est vel ita ut eademq; sit actio Dei, & creaturæ, vel ita vt si alia actio Dei, alia creaturæ, neutrum dici potest; g. Deus non concurret immediate. Maior est euidens, minor probatur. Et primo quod non eadem actione; tum quia actio qua ponitur effectus non excedit virtum agentis creati, adeoq; potest esse adæquate ab agente creato: tum quia nequit eadem actio esse à duobus agentibus, nisi in illis sit eadem numero

virtus, quod non contingit in Deo, & creatura. Probatur iam, quod nec actione diuersa; quia aut vna actionum illarum attingeret prius terminum quam alia, aut vtraque simul: neutrum dici potest; ergo &c. Minor probatur: si enim dicas ab vna actione prius attingi terminum, quā ab altera, actio subsequens actum ager: est autem contra conceptum actionis, quod sit ad id quod ipsi presupponitur: omnes enim actionem concipiunt, vt viam ad terminum: si dicas, quod vtraque simul eo ipso vna ex ipsis superfluit, cum vna sit satis ad terminum. Nec dici potest, quod vnam partem effectus producat Deus, alteram creatura, quia sic idem indiuisibiliter non esset à Deo, & à creatura, & aliquid ita esset à creatura, vt non esset à Deo. Ex his concludit Durandus Deum non concurrere immediate ad omnes effectus causę secundę.

Resp. concessa mai. neg. min. & dico per eandem indiuisibiliter actionem Deum, & creaturam influere in eundem numero effectum. Ad probationem nega, creaturam sine concursu Dei posse elicere vllam actionem. Immo constat causam secundam aliquando non egisse, cum tamen certum sit causam necessariam semper agere quantum potest: igitur non potuit. Non potuit autem quia Deus noluit concurrere. Ad secundam rationem contra identitatem actionis: nega eandem actionem esse non posse à duobus agentibus etiam in virtute diuersis. Verum quidem est actionem, quę sit à duobus, esse aliam

ab ea, quę esset ab altero tantum, vt alibi diximus, sed quid hoc ad Durandum?

Instabis; Si eadem actio esset indiuisibiliter à Deo & à creatura, sequeretur actionem qua Petrus peccat esse actionem Dei, & Petri: consequens est absurdum, ergo & antec. Sequela maioris probatur: quia actio æquę procedens à Deo ac à Petro non debet magis dici actio Petri quam Dei: immo videtur potiori iure dicenda Dei quam Petri, quia denominatio est à potiori: in complexo autem ex Deo & Petro Deus est potior. Item dici potest quod Deus peccat simul cum voluntate Petri. Probatur hoc: quia recte dicis Deum calefacere simul cum igne, quia est eadem actio procedens indiuisibiliter & à Deo & ab igne: sed etiam eadem est actio indiuisibiliter procedens & à Deo & à voluntate Petri; ergo recte dixeris Deum peccare simul cum voluntate

Petri.

Resp. difficultatē proposuimus quoad denominationem peccantis esse communem nostre sententię & oppositę: siue enim Deus immediate, siue mediate solum concurrat ad omnes operationes creaturę est eadem vis obiectionis allata. Patet hoc, quia etiam si Deus solum mediate concurrat ad calefactionem factam per ignem per hoc videlicet quod conferuet ignem & virtutem ipsius actiuam, Deus in sententiā Durandi dicitur calefacere, & hoc modo intelligitur Deus omnia in omnibus operari; g. pariter Deus conseruans in Petro potentiam

& virtutem peccandi dicitur operari peccatum, seu peccare cum voluntate Petri. Consequenter est evidens quia per hoc præcise calefacit cum igne & per ignem, quod conferret in igne potentiam calefaciendi, sed etiam in voluntate Petri conferret potentiam peccandi; g. cum voluntate Petri, & per voluntatem Petri peccat. D. Augustinus fatetur diu se laborasse in liberando Deo ab hoc quod est esse auctorem peccati, cum indubitatum sit illum esse auctorem potentie seu voluntatis quâ homo peccat, & quia hæc difficultas distraxit auctores in varias sententias circa modum quo Deus concurrat ad actus liberos tam bonos quam malos, ideo circa hoc punctum instituenda est.

Q V Æ S T I O I.

De concursu Dei cum causis libris.

A R T I C V L V S I.

Proponitur prædeterminatio Physica.

Voluntatem creatam esse ex se insufficientem ad bene vel male velle, bene vel male nolle, hoc est ad operari, supponitur hic, & consequenter aliquid aliunde requiri ut constituatur in ratione potentie simpliciter completæ ad hunc vel illum actum. Illud complementum tam certum est se tenere ex parte actus primi, quam indubi-

bitatum illud influere per modum cause in actum secundum. Complementum illud ali qui ex Thomistis ponunt in qualitate quadam à Deo immissa, quam vocant physicam prædeterminationem, per quam videlicet voluntas creata ita movetur ad hoc vel illud, ut stante prædeterminatione huiusmodi implicet non esse id ad quod est prædeterminatio. Puta stante prædeterminatione ad actum bonum, tam implicat non esse actum bonum, quam implicat non esse stante actu bono, actum bonum, hoc est quam implicat esse simul duo contradictoria.

Impugnatur hæc physica prædeterminatio potissimum ex capite libertatis quam destruit. Prius tamen quam impugnationem huiusmodi aggrediar, obseruo per qualitatem huiusmodi non saluari quod creatura non agat sine immediato Dei concursu. Nam etiam prædicta æqualiter impressa voluntati est aliqua creatura, igitur si ipsa cum voluntate ita agit ut Deus per seipsum non concurrat ad actum; falsum est nullam rem creatam agere nisi Deo agente cum ipsa. Quod si dicas Deum simul cum illa qualitate impressa agere; hoc idem dicere potes de Deo cum ipsamet voluntate.

Impugnatur iam prædeterminatio physica nomine libertatis. Voluntas creata se sola non potest elicere ullam operationem: ergo se sola non est principium adæquatum vllius operationis: ergo ut habeas principium adæquatum operationis sequitur hæc physica prædeterminatio in voluntate, vel si-
mul

mul cum voluntate, & consequenter voluntas non est principium adæquatum operationis nisi ut instructa physica illa prædeterminatione; sed instructa physica prædeterminatione non est libera ad hunc vel illum actum, ad actum vel negationem actus ergo physica prædeterminatione destruit libertatem: Minor subsumpta probatur: quia physica prædeterminatio est ita determinatio ad amorem v. g. ut implicet voluntatem hac prædeterminatione præditam non amare. Est autem evidens ex terminis illud principium, quod se solo nequit agere, si ad agendum compleatur per aliquid essentialiter determinatum ad vnum; numquam esse liberum ad hoc & illud, seu potius ad hunc actum vel oppositum. Patet hoc, quia se solo neutrum potest, & hoc convenit omni causæ creatæ, quarum nulla est adæquata sufficientia ad vllum actum, rursus id per quod completur in ratione proxime potentis, est essentialiter determinatum ad vnum, ergo numquam datur principium adæquatum vllius actus quod sit principium adæquatum vel omittendum talem actum, vel excundi in oppositum. Implicat enim in principio adæquato essentialiter determinato ad vnum, intelligere sufficientiam adæquatam & indifferentiam ad vtrumlibet.

Promouetur vltterius idem argumentum. Voluntas creata ut sit potens simpliciter & absolute operari libere, debet compleri à Deo in genere potentie liberæ; sed per phy.

physicam prædeterminationem non completur in genere potentie liberæ: ergo per physicam prædeterminationem non completur modo sibi proportionato. Maior nequit negari, minor probatur; quia complementum cum quo non stat indifferentia ad opposita non completur potentiam in ratione potentie liberæ; cum physica prædeterminatione non stat indifferentia ad opposita; ergo &c. Minor probatur: quia physica prædeterminatio est essentialiter determinatum ad alterum ex oppositis: puta prædeterminatio ad amorem est essentialiter determinatum ad amorem: prædeterminatio ad odium est essentialiter determinatum ad odium. Vbi adverte nos æqualiter agere hic & contra eos qui voluntatem nostram præmoueri aiunt per qualitatem immixtam, & contra eos qui eadem à deo ipso præmoueri contendunt non enim interest, quantum ad libertatem, seu potius ad interitum libertatis; vnde præmoueamur, si præmoueamur essentialiter determinata ad vnum.

Dices etiam stante prædeterminatione ad vnum manere in voluntate essentialiter indifferentiam ad opposita: quia voluntas secundum se præcise considerata est omnino indifferens ad hanc vel illam prædeterminationem: hoc est & ad prædeterminationem ad amorem: & ad prædeterminationem ad odium. Hoc modo paries etiam stante albedine est essentialiter indifferens ad nigrum & al-

& album; quia inefficentia albedinis in ipso non tollit ab ipso aptitudinem ad oppositum.

Resp. nos non agere hic de indifferentia ad hanc vel illam prædeterminationem quæ utriq; supponimus, siue admittamus siue negemus voluntatem physice prædeterminari: sed de indifferentia actus primi proximi: hoc est principii simpliciter adæquati ad vnum & alterum ex oppositis. Indifferentia parietis ad albedinem & nigredinem non facit parietem electum albedinis aut nigredinis, & consequenter nec electum ad esse disgregatum, aut congregatum visus; quæ consequuntur necessario ad albedinem & nigredinem. Eodem modo indifferentia voluntatis ad hanc vel illam prædeterminationem non facit voluntatem esse electam huius vel illius prædeterminationis; adeoque nec illius aut alterius operationis, quam impossibile est ad hanc vel illam prædeterminationem non sequi.

Argumento proposito reponere solent Aduersarij distinctionem celeberrimam sensus compositi & sensus diuisi. Aiunt etiam cum physica prædeterminatione esse liberam voluntatem, quia potest elicere actum oppositum illi ad quæ præmouetur, vel carere actu ad quem præmouetur, non in sensu composito sed in sensu diuiso. Hanc distinctionem explicant exemplis familiaribus etiã apud nos. Pura Socrates sedens libere sedet, quia etiam sedens potest non sedere; aut etiam stare, non in sensu composito, sed

in

in sensu diuiso. Item posita præsentia, quod Petrus cras peccabit, adhuc cras Petrus libere peccat, quia potest non peccare in sensu diuiso, quamuis non possit in sensu composito; hanc eandem distinctionem alii terminis alii vsurpant: puta stante prædeterminatione ad amorem, potest Petrus non amare similitate potentia; non autem potentiam simultatis. sicut Petrus sedens potest non sedere similitate potentia, non autem potentiam simultatis.

Hanc distinctionem non bene intelligi, aiunt, vel si bene intelligatur non in eo sensu impugnari a nobis in quo intelligitur. Nam, aiunt sic impugnant Aduersarij hanc distinctionem, quasi sensus sit Petrum habere potentiam ad non amandum, si in Petro non ponatur aut si à Petro auferatur prædeterminatio ad amorem: non sensum aiunt esse ineptum & omninò extra intentum. In Petro inquit, etiam si prædeterminato ad amorem, datur cum tota prædeterminatione ad amorem, potentia ab non amore, seu etiam potentia ad odium: sicut in patiente albo cum tota albedine datur potentia ad nigredinem: quamuis non datur in Petro potentia ad coniungendum non amorem siue odium, cum prædeterminatione ad amorem: sicut non datur in pariete potentia ad coniungendam negationem albedinis aut nigredinis, cum albedine. Eodem modo simul cum sessione est in Petro potentia standum, seu ad non sedendum; quamuis non sit in Petro potentia ad componendam

stationem seu non sessionem cum sessione: & stante diuina præscientia de peccato crastino Petri stat simul in Petro potentia ad non peccandum; quamuis numquam stet in Petro potentia ad componendum non peccatum cum præscientia de peccato.

Hæc responsio nullo modo soluit difficultatem, & facit Petrum detentum in vinculis æque liberum ad ambulandum, ac hominem prædeterminatum ad amorem facit liberum ad non amandum. Per hoc quod Petrus sit ligatus non tollitur in Petro potentia ambulatiua, sicut per hoc quod sedeat non tollitur in ipso potentia standi: ergo Petrus in vinculis est æque liber ad ambulandum, ac Petrus sedens est liber ad standum. Nemo est cui statim non veniat in mentem disparitas inter vtrumque. Petrus sedens est liber ad ambulandum quia est in potestate ipsius abijcere sessionem & loco sessionis ponere stationem: at vero Petrus ligatus non habet in sua potestate abijcere vincula & ambulare. Item Petrus libere sedet; quia elegit sedere potius quam non sedere, & ideo recte dicitur esse liber ad standum, quia stare potest in sensu diuino à sessione. Non autem dici potest Petrum esse libere prædeterminatum, quia elegit prædeterminari potius quam non prædeterminari, adeoque posse non amare in sensu diuino à prædeterminationem. Et tamen ad hoc vt quælibet actio dicatur nobis libera, oportet vt sit ex nostra electione, seu à nobis vel signatè vel exercite eligentibus illam

lam præ non illa.

Impugnatur igitur hæc responsio. Ad hoc vt Petrus sit liber in sensu composito prædeterminationis oportet vt vel sit in potestate ipsius abijcere prædeterminationem, vel cum prædeterminatione ad vnum componatur in Petro potentia adæquatam & proxima ad oppositum: sed neutrum datur ab aduersarijs; ergo Petrus in sensu composito cum prædeterminatione non est liber. Maior probatur: quia implicat in terminis me esse liberum ad hoc vel illud, & independenter a mea libertate deesse mihi potentiam adæquatam, tam ad hoc quam ad illud. Minor autem probatur: tum quia non est in mea potestate abijcere hanc prædeterminationem: tum quia potentia in ratione potentia adæquata & proxima ad oppositum completur formaliter per prædeterminationem ad oppositum: sed implicat simul dari in Petro duas hæc prædeterminationes; vt fatentur Thomistæ, & vt est euidens ex terminis; ergo &c.

Dices: cum tota prædeterminatione ad amorem est in Petro voluntas natura sua libera & capax odiendi; ergo cum tota prædeterminatione physica est in Petro libertas ad oppositum. Antecedens probatur: quia physica prædeterminatio non euertit naturam voluntatis creatæ: voluntas autem est natura sua potentia libera; ergo prædeterminatio non tollit à voluntate rationem liberam.

Resp. primo per infantiam iam semel allatam & insolubilem. Vincula & catenæ quæ ligant & detinent Petrum non tollunt à Petro potentiam ambulandi: ergo etiam in sensu composito vinculorum Petrus est liber ad ambulandum. Antecedens probatur: quia potentia ad ambulandum habetur formaliter per potentiam loco motiuam: & determinatio ad ambulandum potius, quam ad non ambulandum per voluntatem pro suo libito imperantem ambulare, prænon ambulare est autem evidens per vincula, quibus premitur Petrus, non destrui in Petro nequit potentiam loco motiuam, neque voluntatem. Et tamen nemo sapiens dixerit Petrum in vinculis esse liberum ad ambulandum.

Dices disparitatem esse inter vincula detinentia Petrum & prædeterminationem, quæ præmouet Petrum ad amorem. Vincula ita sunt impossibilia cum ambulare, ut cogant non ambulare; prædeterminatio autem non est ita incognibilis, cum non amare, ut cogat non amare. nam etiam prædeterminatus ad amorem incoactus amat & consequenter non est illi violentum non amare, cum certum sit homini ligato ad stupitem violentum esse astare ad stupitem.

Resp. hanc disparitatem esse optimam sed insufficientem. Nostra argumenta non probant per physicam prædeterminationem cogi voluntatem Petri ad amorem, sed solum probant necessitari. Ad hoc autem vt

Petrus sit liber non sufficit illa libertas quæ est a coactione, sed requiritur illa quæ est à necessitate. Vincula Petri ad stupitem, & prædeterminatio Petri ad amorem in hoc conueniunt, quod cum neutro ex his stet potentia expedita ac oppositum, esto disconueniunt in hoc quod prima cogat hæreticè stupitem, secunda non cogat sed solum necessitet ad amorem. Dicitur libertas à coactione omnis voluntarietas, siue in voluntate reperitur principium adæquatum ad opposita, siue non: dicitur autem libertas à necessitate, quando voluntas est completè potens ad vtrumlibet ex oppositis. Prima libertas reperitur in Beatis ad amandum Deum, secus secunda. Beatus enim cum summa propensione voluntatis amat Deum, quem tamen in sensu composito beatitudinis non potest non amare. Non debet autem admitti eam dumtaxat in homine libertatem dari ad hos & illos actus quos exercet in via, quæ datur in patria.

Resp. secundo falsum esse quod voluntas sit per naturam suam adæquate libera; sicut falsum est quod voluntas creata sit se sola adæquate potens vel amare, vel odire, vel quodlibet aliud operari. Diximus enim supra nullam causam creatam esse sufficientium simpliciter adæquatam ad vllum effectum. Immo ex hoc ipso quod voluntas creata sit ex natura sua libera, fecimus argumentum contra prædeterminationem. Nam si est natura sua libera & potens ad vtrumque ex oppositis, cum non habeat

hoc per seipsam adequate, debet in ratione
 ralis compleri; & consequenter compleri i
 per aliquod quod sit constitutum actus
 primi proximi ad opposita: sed eo ipso
 quod completur per physicam prædetermi-
 nationem, non completur huiusmodi; ergo
 &c. Igitur ad argumentum in forma dis-
 tinguere: voluntas est natura sua libera &
 capax odiendi seipsam præcise: nego; &
 simul cum concuifu causæ primæ; concedo;
 & sic ad reliqua. Quod si concursus ille
 per quam completur, sit determinatus, &
 determinatius ad vnum, nequit in volun-
 tate intelligi potentia adequata ad oppo-
 situm.

ARTICVLVS II.

Impugnatur iterum prædeterminatio physica.

Alia eiusdem opinionis impugnatio fit
 quod per physica prædeterminatio-
 nem Deus sit: vere & proprie causa siue au-
 ctor peccati; consequens est absurdum, er-
 go & antecedens. Sequela maioris probat-
 ur: quia ille est auctor peccati à quo est
 determinatio ad peccatum; sed admissa
 prædeterminatione, determinatio ad pec-
 catum est à Deo; ergo admissa prædetermi-
 natione Deus est causa & auctor peccati.
 Maior explicatur & ipsa sui explanatione
 probatur. Quotiescumque ad vnum eundē-
 que actum plura concurrunt, illi tribuitur
 actus

actus secundum considerationem moralem
 à quo est determinatio ad ipsum. Puta ad
 occisionem Petri concurrunt, & Paulus &
 gladius Pauli: sed gladius se solo impotens
 ferire ferit impulsus & determinatus à
 Paulo: Propterea occisio Petri quamvis
 physice sit à gladio & à Paulo, est tamen
 secundum considerationem ethicam à Pau-
 lo; vnde in pœnam homicidij suspenditur
 Paulus, non autem gladius.

Deus autem in quolibet peccante; ita se
 habet per physicam suam prædeterminatio-
 nem, sicut se habet Paulus in gladio ferien-
 te. Nam sicut gladius est se solo impotens
 ferire, ferit autem vel hostem patriæ, vel
 ciuem, prout mouetur si Paulo: ita volun-
 tas creata est se sola impotens operari: ope-
 ratur autem vel bonum, vel malum; prout
 ad hoc vel illud per physicam prædetermi-
 nationem mouetur à Deo. Et quemadmodū
 hic vel ille impulsus seu motus imprimitur
 gladio, independenter ab omni & quacun-
 que electione gladij; sic etiam imprimitur
 voluntati creata hæc vel illa præmotio in-
 dependenter ab omni & quacūque electio-
 ne ipsius. Sicut igitur Paulus ibi est verè &
 propriè auctor homicidij; sic etiam Deus
 erit verè & propriè auctor peccati.

Neque enim putare debes pendere ab ele-
 ctione voluntatis quod habeat hanc vel il-
 lam præmotionem. Hoc enim est exerci-
 tium liberæ voluntatis diuinæ & non alte-
 rius. Quod si fingeres prædeterminationem
 dari ad electionem voluntatis create; tunc

voluntas recte operatur eligendo prædeterminationem ad bonum, male autem eligendo prædeterminationem ad malum. Et quia quælibet electio est operatio voluntatis; de concursu Dei ad hanc ipsam electionem eadem esset omnino controuersia. Vide iam quo iure Deu repræhendat & puniat peccantem; qui exprobranti Deo quod peccat respondere potest: me solo sum impotens peccare, aut quidlibet operari; concursus autem ille quo me simpliciter & absolute potentem facis, est determinatus, & me determinat ad vnum: dum igitur pecco, quid aliud ago quem sequi motum quo in peccatum impellis; & cui tam implicat me resistere, quam implicat te non esse omnipotentem;

Prima Aduersarij responsio est Deum determinare voluntum creatam ad materiale, sed non ad formale peccati, adeoque peccatum non esse Deo tribuendum, sed creaturæ. Hoc autem materiale & formale peccati varij varie explicant iuxta varias opiniones de malitia morali actuum. Aliqui dicunt quemlibet actum, secundum omne quod dicit de positiuo esse bonum; adeoque Deo amabilem; secundum vero id quod dicit de negatiuo esse malum adeoque inamabilem immo odibilem, utpote priuatum illo bono quo formaliter esset rectus, si esset actus moralis bonus; hæc priuatum cum non sit ens, non est à Deo. Et voluntas creata ceret in suo actu rectitudine debita, non quatenus ex Deo est, sed quatenus est

ex nihilo. Peccati igitur non est quærenda causa efficiens formaliter vt peccati, sed causa deficiens, qualis est voluntas creata, cui propterea merito tribuitur defectus in genere moris. Atque hic affertur auctoritas Augustini id ipsum dicentis: videlicet mali non esse quærendam causam efficientem sed deficientem; quod quam recte dicitur ab Augustino, tam mele adducitur in ipsarum physicæ prædeterminationis.

Alii dicunt consideranda esse in actu materiali prædicata aliqua quæ habent rationem materiæ metaphysicæ, & hæc sunt prædicata genericæ; alia quæ habent rationem forme, & hæc sunt prædicata differentialia. Prima sunt materiale peccati, secunda formale. Ad prima Deus determinat, secus ad secunda. Exemplum sit in actu odie erga proximum. Actus odii habet quod sit ens, quod sit actus, quod sit vitalis, quod sit tendentia in aliquod obiectum, aut fuga ab aliquo obiecto. Hæc omnia prædicata sunt genericæ, nec quidquam mali inuoluunt. Habet præterea quod sit odii erga proximum, & contra legem nature præcipientem vt frater diligat fratrem? hæc prædicata malignant, seu malificant actum; ad hæc autem non determinat Deus.

Hæc aduersariorum responsio id obtinet à multis, vt relicto puncto controuersie disparent de constitutiuo formali actuum malorum; seu de ratione in qua formaliter consistat malitia actuum humanorum. Hoc autem non obtinebit a nobis? Pergemus igitur

titur in proposito: rogabimusq. Adversarium an Petrus cum ea prædeterminatione cum qua odit proximum contra legem naturæ sibi intimatâ, sit proxime & adæquate potens ponere actum prædictum illa rectitudine morali, in qua consistit bonitas actus, vel saltem omitere illum actum odii: an sit potens potentia proxima & adæquate ponere actum non habentem nisi illa prædicata generica de quibus supra, an non: Si est proxime & adæquate potens; ergo cū physica prædeterminatione ad actum *A* stat etiam physica prædeterminatione ad omissionem actus *A*; vel ad actum oppositum actui *A*: quod est impossibile. Probatur consequentia: quia actus primus proximus seu causa simpliciter adæquata ad quemlibet actum includit prædeterminationem physicam aq. ipsum: & quia impossibile est cum physica prædeterminatione ad *A* non stare *A*; cum physica prædeterminatione ad actum oppositum actui *A* non stare actum oppositum actui *A*: multiplicabit non stare cum prædeterminatione ad *A*, actum oppositum actui *A*, quod euertit omnino naturam prædeterminationis. Est enim primum principium apud Adversarios non posse simul esse prædeterminationem & negationem actus, ad quem est prædeterminatio: idem dic de actu opposito.

Quod sit in Petro non datur adæquate potentia ad omissionem odii aut ad amorem, cui imputatur illi quod non faciat id quod non potest, vel quod faciat id quod non potest non facere. secundum prima principia
lum.

luminis naturalis & secundum doctrinam millies repetitam ab August. stultum est id Petro imputare ad culpam, quod ita facit vt non possit non facere, vel quod ita non facit, vt non possit facere, hoc enim est culpæ cæcum quod non videat, surdum quod non audiat.

Dicunt igitur alii cum tota physica prædeterminatione adhuc emanare liberam voluntatem creatam, quia adhuc representatur obiectum circa quod versatur per cognitionem indifferentem. Hæc autem cognitio sufficit ad libertatem, Cognitionem autem indifferentem vocant eam, quæ in obiecto representat bonum a mixtum malo, & vice-versim malum admixtum bono. Ex hoc enim quod representet bonum, apta est mouere ad amorem; ex hoc quod malum; apta est mouere ad odium: ex hoc quod neq; bonum sine malo, neque malum sine bono; nec necessario mouet ad odium, nec necessario ad amorem.

Hæc explicatio cognitionis indifferentis nullo modo saluat Adversarium. Dum enim dicimus per physicam prædeterminationem necessariam voluntatem; manifestum est vim necessitantem non poni à nobis nec in obiecto, nec in cognitione obiecti. Adeoque nobis probantibus quod voluntas creata necessitetur per physicam prædeterminationem, respondent Adversarios hanc non necessitari per obiectum, neque per cognitionem obiecti. Finge aliquem tibi dicere quod Petrus vinculis o-

nustus est liber cum toto illo pondere vinculorum ad deambulandum. Hoc si neges, habet argumentum; cum toto pondere catenarum est in Petro cognitio indifferens circa ambulationem; hæc cognitio sufficit ad libertatem: ergo cum toto pondere catenarum, est in Petro libertas ad ambulandum. Maior est evidens, nam in sensu composito cum vinculis est in Petro cognitio representans in ambulatione bonum admixtum malo & malum admixtum bono. Immo contingere potest & de facto contingit in sensu composito vinculorum dari in Petro cognitionem nihil representantem formaliter in ambulatione nisi rationem boni: adeoque si nihil respicias nisi ad cognitionem, inuenies in Petro in sensu composito cum vinculis necessitatem ambulandi, nedum libertatem ad ambulandum vel non ambulandum.

Aliud igitur est cognitionem indifferenter requiri ad libertatem, aliud sufficere, primum damus, secundum negamus, non enim definitur potentia libera, illa quæ est potentia actiua cum cognitione indifferenti sed illa quæ positis omnibus ex parte actus primi proximi prærequisitis ad agendum potest pro suo libito agere & non agere. In hac definitione includitur cognitio indifferens, nam si in obiecto nihil appareat præter rationem boni, talis cognitio non potest mouere ad odium; si nihil præter rationem mali non potest mouere ad amorem, cum igitur agens liberum agat ex cognitione, vt libe-

eragat, agere debet ex cognitione iniquitatis: vt libere agat saltim libertate contrarietatis, nam fortasse etiam cum cognitione nihil representante præter rationem boni, stat libertas contradictionis, de quo non est locus hic disputandi, vbi nimirum quod intendimus nisi probare efficaciter quod cum physica prædeterminatione non stat libertas, etiamsi stet cognitio indifferens, sicut in eo qui deorsum impellitur è vertice montis non est libertas seu potentia adequata & expedita manendi sursum, quamuis in sensu composito cum tali impulsu, stet cognitio quod bonum sit manere sursum.

Dicunt denique alii stare libertatem cum physica prædeterminatione, quia hæc non pertinet ad actum primum, nec est ex constitutiuis potentiaæ adequate, sed est ipsemet nexus actus primi cum secundo, seu ipsamet determinatio actus primi ad secundum.

Sed contra est. Nam prædeterminatio est nexus actus primi cum secundo, seu determinatio actus primi ad secundum; non est in mea potestate hæc vel illa prædeterminatio: ergo non est in mea potestate hic vel ille actus secundus seu non est in mea potestate determinare me ad hunc potius quam ad illum actum secundum. Libertas autem non consistit in præcisa indifferencia actus primi ad hunc vel illum actum secundum, sed in potestate determinandi actum primum huiusmodi ad hunc vel illum actum

actum secundum . Habitum Logicæ est indifferens ad concurrendum vel non concurrendum ad syllogismum ; neq; enim necessitat me ad syllogizandum ; non tamen est liber ; sed liber dicitur ille qui voluntate sua determinat habitum ad otium , vel syllogizandum .

ARTICVLVS III.

Statuitur qualis sit concursu Dei.

Concursum Dei cum causis secundis ita ponimus vt non alius sit cum liberis alius cū determinatis ad vnū , sicut concursū luminis cū potentia visua ita ponimus , vt non alius sit cum oculis hominum , alius cum oculis elephantū . Sermo autem est hic de concursu in tra ordinem naturæ . Nam de supernaturali non est nostrum hic agere .

Concursus igitur Dei cum causis liberis habetur in actu primo per exhibitionem omnipotentia indifferens ; & in actu secundo per actionem ipsam , qua Deus & creatura indiuisibiliter agunt , hæc quidem vt determinans , ille autem vt determinatus ad hanc potius quam ad illam speciem actus .

Explicatur hæc conclusio . Diuina omnipotentia complet in genere causæ actiua omnem & quamlibet causam secundam , vnamquamque autem secundum modū proprium suæ naturæ . Puta complet ignem in genere causæ actiua , complet quam , complet voluntatem humanam . Omnipotentia com-

complet ignem ex ipsamet natura ignis determinatur ad hoc vt sit potius effectiua alterius ignis aut caloris , quam aquæ , vel frigoris ; vnde dicitur determinata ad vnū quia videlicet complet causam natura sua determinatam ad vnū . Idem dic vice versa de aqua ; quam complet determinate & determinata ad productionem vel alterius aquæ , vel frigoris , potius quam ignis , aut caloris . Voluntatem autem humanam ita comple , vt non determinet illam ad vnum , sed vt faciat simpliciter & absolute potentem ad vtrumlibet ex contrariis vel ex contradictoriis ; operetur autem cum voluntate secundum rationem voluntatis , hoc est determinata ab ipsa voluntate ad vnum potius , quam ad alterum ex oppositis , per hoc quod voluntas per se ipsam vnum potius quam alterum ex oppositis operatur .

Probatur iam conclusio sic explicata , Deus cum causa secunda libera ita concurrat , vt maneat illa libera causa secunde ; ergo ita complet per suum concursum causam secundam , vt simul cū tali concursu sit potentia ad æquata ad vtrumlibet ex oppositis . Non enim ita completur in ratione potentia libere , vt per complementum auferatur indifferentia ad opposita . Igitur principium illud ad æquatum à quo est operatio est principium indifferetere se habens ad opposita ; sed illud principium ad æquatum includit concursum diuinum ; igitur etiam ipse concursus debet indifferetere se habere ad opposita .

Rursus quotiescunq; in actu primo proximo includitur aliquid essentialiter conexum cum operatione potius quam cum non operatione: cum hac operatione potius quam cum opposita, tunc actus primus proximus non est indifferens se habens tam ad operationem, quam ad non operationem, tam ad hanc operationem, quam ad oppositam, ergo nihil quod se teneat ex parte actus primi proximi debet esse conexum cum operatione potius, quam cum non operatione, cum hac operatione potius, quam cum opposita: ergo concursus Dei ut constituens actum primum proximum non est magis connexus cum una, quam cum altera parte disiuncti. Esse autem in actu secundo determinatum ad unam potius quam ad alteram partem disiuncti interposita, tam est evidens, quam evidens est in actu secundo poni unam partem disiuncti, potius quam alteram.

Hanc eandem doctrinam perfecte intelliges à paritate habituam concurrentium ad diuersos actus. Habitus Logicæ v. g. est omnino indifferens ad hunc vel illum Syllogismum: puta ad syllogismum in *Barbara* vel in *Baroco*: determinatur autem ad concurrendum ad hunc potius quam ad illum formaliter per hoc, quod hunc potius quam illum Syllogismum elicias. Item habitus charitatis est indifferens ad hunc & illum actum amoris, tum erga Deum, tum erga proximum; determinatur autem ad hunc potius quam ad illum per hoc forme-

me-

maliter quod hunc potius quam illum elicias; tam autem habitus Charitatis quam habitus Logicæ complent, hinc intellectum, ille voluntatē in ratione potentiaē adequatæ tum ad syllogizandum; tum ad amandū. Vides igitur posse compleri potentiam ad plura absque eo quod ad vllum potius ex pluribus quam ad alterum compleatur. Hic autem comparatio fit inter compleri potentiaē ad actus liberos & compleri potentiaē ad actus pertinentes ad hos vel illos habitus.

Dices: Logica ita complet intellectū ad syllogizandum vt non concurrat ad syllogismos malos, immo malus syllogismus est ab intellectu carente Logica. ita se habet diuinus concursus in ratione completis potentiam ad libere operandum, sicut Logica in ratione completis intellectum ad syllogizandum; ergo diuinus concursus non est ad actus liberos malos sed actus liber malus erit à uoluntate carenti Dei concursus.

Resp. transmissis maiori, & minori; negaendo consequ. Transmissis, inquam, quia disputari posset de maiori. Negatur autem consequentia; quia diuinus concursus complet potentiam ad actus liberos seu ad operandum libere, sicut logica ad syllogizandum: ratio autem actus liberi æque reperitur in actu malo ac in actu bono: ergo in utroq; reperis rationem ad quam completur potentia: at vero in syllogismo malo non reperitur ratio syllogismi: & consequenter complementum ad syllogizandum non

non facit ad ipsum. Propterea dictum est supra comparationem esse inter complementum ad syllogizandum, & complementum ad operandum libere. Voluntas in ratione libere operantis æque est in actu secundo per male, ac per bene operati; intellectus non æque syllogizat non syllogizando ac syllogizando.

Confirmatur conclusio posita auctoritate simul & ratione S. Doctoris ubiq; docentis & nominatim in prima secundæ quæst. 9. art. 6. ad tertium; & quæst. 10. art. 4. corpore: quod voluntas humana etiam in sensu compositio diuini concursus, seu motiones diuinæ se habet ad opposita, & ipsa se determinat, quia est principium actuum liberum, cuius est se determinare: & quamuis se sola nihil possit utpote indiga diuinæ motionis sine qua nihil agit, Deus tamen illam mouet vt non determinet, sed vt ipsa maneat actuum principium non determinatum ad vnum. Est hac in re mens D. Thomæ adeo aperta, vt nulla in re minus indigeat commentatore. Veritas conclusionis ex dicendis magis semper, magisque apparebit.

ARTICVLVS IV.

Diluuntur aliquæ obiectiones.

Objc. 1. si concursus Dei est in actu primo indifferens, nequit voluntas creata cum illo exire in actum: consequens est

est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia totus actus primus est indifferens; totus enim quantus est ex voluntate constat & Dei concursu, & si vis etiam ex cognitione obiecti in quorum singulis, & in quibus omnibus nihil est nisi indifferens: sed ab indifferenti vt indifferenti nequit egredi vllus actus secundus: ergo totus ille actus primus nequit exire in actum secundum. Minor subsumpta probatur; quia omnis actus secundus est quid determinatum: qualibet enim operatio est hæc potius quam opposita: nequit autem ab indifferenti egredi aliquid determinatum.

Confirmatur; quia principium æqualiter se habens ad plura non est magis ad vnum quam ad aliud: sed quod non est magis ad vnum quam ad aliud, nequit ponere vnum præ alio, seu potius quam aliud: ergo principium indifferens, &c.

Resp. Negando sequelam maioris. Ad probationem concessa maiori, nego minorem. Hoc dictum: ab indifferenti nequit egredi aliquid determinatum, non est principium, vt aiunt aliqui; sed est euidenter falsum. Deus ipse est perfectissime indifferens & tamen egreditur in actum secundum prout vult. Vt actus vel effectus sit liber facienti, debet producere ab indifferenti vt tali. Quod si nihil aliud intendit Aduersarius nisi quod agens dum agit, non retinet indifferenciam, hoc est indeterminationem ad vtrumlibet ex oppositis: verum est quod intendit, sed nihil intendit ad rem; est enim

evidens in actu secundo & per actum secundum poni alterum ex oppositis determinare inter contraria vel contradictoria. D. Thomas 1. secundæ quæst. 9. art. ultimo quærens utrum voluntas moueatur à solo Deo, & statuens conclusionem affirmatiuam per illud Apostoli ad Philippenses secundo. *Deus est qui operatur in nobis velle & per adere ipse sibi sic obijcit. Deus non est causa nisi bonorum, secundum illud Geneseos, vidit Deus cuncta quæ fecerat & erant valde bona: si ergo à sole Deo voluntas moueretur numquam moueretur ad malum, cum tamen voluntas sit qua peccat & recte vivitur.* En obiectionem clarissimam. Audi iam ab eodem Doctore clariorem responsionem.

Dicendum est, inquit, quod Deus mouet voluntatem hominis sicut vniuersali motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum: & sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle, sed homo per rationem determinat sese ad volendū hoc vel illud quod est vere bonum, vel apparens bonum. Nulla obiectione vltius momenti fieri potest in hac materia, cui hæc S. Thomæ responsio non abunde satisfaciat. In illa autem notanda sunt hæc verba: *homo determinat sese*, quæ omnino opponuntur iis quæ dicuntur ad Aduersariis: homo non determinat se, sed determinatur à Deo.

Habes autem ex hac D. Thomæ responsione, quomodo voluntas siue homo promoueatur à Deo, videlicet per inditam sibi in-

cli-

clinationem ad bonum, tam enim impossibile est ferri voluntatem extra rationem boni, quam potentiam visuam extra rationem colorati, & sicut hæc non est indifferens ad videndum coloratum vel non coloratum; ita nec illa est indifferens ad amandum bonum vel non bonum. Dicimus autem voluntatem esse determinata à Deo ad rationem boni, per hoc præcise quod talis potentia sit à Deo: vnde libertatem voluntatis non ponimus in hoc quod possit eligere bonum vel malum? supponimus enim hic malū sub ratione mali esse inamabile, adeoque ineligibile.

Verum intra rationem boni, quæ multas boni species complectitur, voluntas ipsa determinat sese ad hoc, uel ad illud bonū prout vult, & per ipsum velle: puta ad honestum potius, quàm ad iucundum, & quia cum iucundo sæpe coniungitur ratio inhonesti, propterea dicitur eligere malum pro bono, quia illud idem malum quod eligit, est extra rationem illius boni; quod tenetur eligere: quamuis non sit extra rationem boni, quod potest eligere: electio enim siue honesti, siue vtilis, siue iucundi est electio boni, sed non semper illius boni, ad quod tenetur: & quia non illius boni, ideo dicitur electio mali.

Ad confirmationem neganda est maior. Immo est proprium potentie electiue indifferenter se habere ad opposita in actu primo. Ad ea quæ dicta sunt ex D. Thomæ adde hæc alia ex quæstionibus de malo qu. 3.

de

de causa peccati art. 3. ad quintum. *Voluntas cum sit ad utrumlibet per aliquid determinatur ad vnum, scilicet per consilium rationis; nec oportet hoc esse per aliquod agens extrinsecum.*

Obiic. 1. Ideo intellectus ad intelligendum hoc potius quam illud; potentia visiva ad hoc videndum potius quam illud, determinari debet per speciem huius potius, quam illius; quia secundum se vtraque potentia est indifferens, & æqualiter se habens ad plura intra rationem tum intelligibilis tum visibilis, sed etiam voluntas indifferenter se habet ad plura intra rationem volibilis: ergo per aliquid determinari debet ad volendum vnum potius, quam aliud, hæc autem determinatio sicut in intellectu, ita etiam in voluntate debet esse ab intrinseco. Pater hoc, quia eandem indifferentiam, quam habet intellectus, aut potentia visiva ad intelligendum, & videndum hoc & illud, habet etiam ad habendum determinatum ad hoc, vel ad illud, Et similiter eandem indifferentiam, quam habet voluntas ad volendum hoc, vel illud, habet ad habendum determinatum ad huc, vel ad illud. Hæc obiecto supponit & intellectum, & potentiam visivam compleri: hanc per speciem obiecti visibilis, illum per speciem obiecti intelligibilis, vtrumque secundum proprium modum.

Resp. negando maiorem breuitatis causa Intellectus, idem die proportionaliter de oculo, debet compleri in ratione proxime
in-

intellectui per speciem obiecti intelligibilis non præcise, quia est indifferens ad hoc vel ad illud; sed quia est tali indifferentia indifferens: indifferentia videlicet, quæ consistit non in proxima, & adæquata potentia ad utrumlibet, sed in insufficientia per se ipsum ad utrumlibet, nequit autem compleri per aliquid indifferenter se habens ad opposita, tum quia species obiecti A non est indifferens ad hoc, vel ad illud, puta species hominis ad hominem, vel ad equum quia non est potentia electiva, sed necessaria. Voluntas verò cum concursu indifferenti recte intelligitur sufficiens ad utrumlibet, & in ratione sufficientis ad utrumlibet recte constituitur per ipsummet concursum indifferentem. Cui si superadda hanc esse potentiam natura sua electivam, habes quomodo ipsa se determinet, eligendo videlicet hoc potius quam illud ex ijs, quorum utrumlibet æqualiter potest. Non igitur debet ab extrinseco, sed a seipsa determinari.

Satisfaciendum est iam obiectioni, quæ quæstioni præfenti occasionem dedit, videlicet Si eadem actio esset indivisibiliter à Deo, & à Petro; sequenter actionem, qua Petrus peccat, esse actionem Dei, & Petri, adeoque actionem peccaminosam esse actionem Dei. Ad hoc in forma responde breuiter cum distinctione, actionem peccaminosam qua actio est, esse actionem Dei; concede; qua peccaminosa est, esse actionem Dei; nega. Ad id quod dicitur, tam est à Deo

Deo quâ à Petro, iterû distingue : & eodem modo à Deo & à Petro; neg. diuerso modo, concede. Quo autem modo sit a Deo, & à Petro habes ex dictis, à Deo vt à determinabili, seu determinato à voluntate Petri, à Petro autem vt à determinante se, & Deum indiuisibiliter. Pro quo.

Sciendum est, quod D. Thomas in prædictis quæstionibus quæst. 3. quæ est de causa peccati art. 1. querit ex professo, utrû Deus sit causa peccati, & negativè respôdet, quia, inquit, causa peccati est aliquis dupliciter vnmodo quia ipse peccat, alio modo quia facit alterum peccare: quorum neutrum Deo conuenire potest, vt ibidem late probat idem S. Doctör. Deinde eiusdem quæstionis art. 2. querit, utrûm actio peccati sit à Deo; & respondet affirmatiue. Quia inquit voluntas Dei est causa omnium specierum, & motionum, vt ait Augustinus in 3. de Trinitate: sed actus peccati est quida motus liberi arbitrii; ergo est à Deo. Est à Deo quatenus actio est, non est à Deo quatenus peccatum est. Et quia idem est realiter in ea ctione, & esse actionem, & esse peccatum: non oportet considerare aliquid in ipsa, ad quod Deus concurrat, seu quod sit à Deo, aliquid, ad quod Deus non concurrat, seu quod non sit à Deo; sed in Deo ipso considerandum est quomodo concurrat, seu quem concursum adhibeat, & quem non adhibeat ad hunc motum, qui & actio, & peccatum est.

Pro quo docet ibidem D. Thom. quod motus

motus primi mouentis non vniformiter recipitur in omnibus mobilibus, sed in vnoquod; secundum proprium modum: alio enim modo causatur à motu Cæli motus corporum inanimatorum, quia non mouent seipsa, alio &c. Breuiter docetabil defectum qui est in actione non reduci ad primum mouens, & adducit exemplum claudicationis, in qua quod est de motu, reducit in virtutem motiuam; quod autem est de defectu, non est à virtute motiua, sed à tibia vitiosa, quamuis in claudicatione non sit aliud motus, aliud obliquitas eiusdem motus. Ratio istorum est ea, quam sæpe diximus; quia nimirum motio primi mouentis determinator formaliter per actionem secundi, vt sit motio ad bonum, vel ad malum actu concurrens. Quotiescumq; enim duæ causæ concurrunt indiuisibiliter in eundem effectum, vna determinans, & altera determinabilis, toties effectus tribuitur determinanti.

Hoc ipsum est, quod intelligit Dominicus Sotus Thomista egregius, quem sequitur Gabriel Vasquez dum ait, Deum concurrere ad peccatum per modum causæ pure naturalis, & physicæ; voluntatem autem creatam per modum causæ moralis: Hoc idem intelligunt nulli alii discipuli S. Thomæ; dum aiunt, Deum concurrere ad materiale, non autem ad formale peccati; nihil aliud intelligentes, nisi quod Deus materialiter, non autem formaliter ad peccatum concurrat; quod est concurrere ad

peccatum non peccando, ut patet ex dictis.

Dices, Si actus est bonus, tribuitur Deo, & Deo aguntur gratia pro ipso, Vnusquisque enim etiam de suo bono opere est debitor Deo; ergo sit actus sit malus debet Deo tribui: Conseq. prob. quia concursus indifferens eodem modo se habet: & ad malum; & ad bonum; ergo non est potior ratio cur ipsi tribuatur bonum, quam malum.

Resp. concessit antec. neg. conseq. Ad probationem distingue antec. eodem modo se habet quoad rationem indifferentem; concedo; quod omnia, nego antec, & conseq. Disparitas autem est multiplex. Prima est, quod actus bonus est secundum intentionem primi mouentis, malus vero non ita: sicut motus animalis est à virtute motiua, obliquitas autem in motu non ita; sed que admodum hic virtus motiua determinatur à tibia ad influendum in claudicatione; ita motio primi mouentis determinatur à voluntate, ad influendum in praua operationem. Hoc idem facile etiam intelliges, si imagineris Principem dantem tibi gladium, ut interficias hostem patriæ, indifferenter tamen ex se ut determinetur ad occisionem hostis, vel ab patricidium. Si occidas hostem, dehes Principi quod occideris, si patrem, male refundis in Principem.

Præterea actus bonus non tribuitur Deo propter concursum, dumtaxat indifferen-

tem, quo munit voluntatem creatam: sed propter rationem causæ moralis, quæ sustinet respectu operis boni imperat enim bonum vsu sui concursus, & nostræ libertatis, adhortando, suadendo, & præmia promittendo iis, qui ipsius præcepto, consilio, suasioni; steterint. Ad actum vero malum non concurrit hoc pacto, immo illum probibet dissuadetq; comminando penam iis, qui suo concursu, & propria libertate abutuntur. Non igitur eodem modo se habet Deus ad bonum, & ad malum.

Obiic. 3. Sequitur ex doctrina tradita primum liberum, seu primam libertatem determinari à secunda, ad-oque primum liberum non esse primum liberum; consequens est absurdum ex terminis; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur? quia ex dictis voluntas creata determinat Deum, qui est primum liberum, seu prima libertas; ergo detrudat Deum à dignitate primi liberi, de cuius ratione est cætera omnia determinate, non determinati ab alio alio.

Resp. hoc argumentum ludere in hac voce. *Primum liberum.* Doctrina tradita non tollit à Deo rationem primæ libertatis, quandoquidem facit Deum prius determinantem voluntatem, seu complementem in ratione potentis ipsum determinare: vnde dignitas primi liberi, & primæ libertatis salua manet in Deo. Rem explico, Est in potestate Dei omnino libera complecti, vel non complecti causas secundas in ordi-

ne ad suos effectus; eligit complere potius, quam non complere; & hæc electio est exercitium solius primæ libertatis. Eligit autem complere eo modo quo vult. Si velit ita complere voluntatem creatam, vt non possit cum tali complemento non amare, v. g. siue ita vt contingere nequeat non amorem cum complemento ad amorem, ita illam complet vt implicet illam liberè amare: & hoc modo putamus accidere in sententia physice prædeterminantium. Si autem velit ita complere vt voluntas creata etiam in sensu composito, sit ad vtrumlibet ex oppositis, hoc est ita vt ad vtrumlibet ex oppositis possit se ipsam determinare; complet illam secundum propriam rationem potentia libere: & hoc modo res accidit in sententia D. Thomæ.

Totum autem hoc complementum præcedit omnem actum voluntatis creatæ: & consequenter exercitium primæ libertatis est ante quodlibet exercitium secundæ. Dum autem complet voluntatem creatam concursu illo indifferenti, complet illam in ratione potius se, & Dei concursum determinare pro suo libito, ad hunc, vel illum actum ex oppositis. Deus igitur determinatur à voluntate creatæ, sed quam prius determinat. & complet, ad hoc vt possit Deum determinare, & consequenter voluntas determinat Deum dependenter à voluntate antecedenti Dei, volentis se determinari pro libito voluntatis, quam complet.

Obijc. 4. sequeretur causam simpliciter & propriissime principalem determinari à causa instrumentali; Item causam primam subordinari causæ secundæ; quod est philosophari modo inuerso; cum rectus modus philosophandi subordinet causæ primæ causas secundas, & causæ principali causas instrumentales. Probatur autem vtraque sequela: quia omnes causæ secundæ tam necessariæ quam liberæ dicuntur instrumenta causæ primæ: cui longe perfectius subordinantur, quam calor igni, serra fabro, aut quodlibet aliud instrumentum vlli primo mouenti.

Hæc obiecto nomine differt à primæ: re ipsa est eadem. Igitur eadem sit omnino responsio. Causa instrumentalis determinat principalem dependenter à voluntate antecedenti principalis: omitto, alio genere determinationis: nego. Idem dic de subordinatione. Dum Aduersarius huiusmodi determinationem & subordinationem meditatur, fingit fabram dicentem serræ vel malleo; en brachium mem vobiscum est; facite cum illo quod vobis lubet: quod est absurdum: non animaduertens discrimen inter instrumenta mortua & non libera; & instrumenta uiuentia & libera. Causa secunda etiam libera est instrumentum Dei; se liberum, cui non repugnat Deum dicere; en tibi paratam meam omnipotentiam, utere ea prout vis iuxta illud: mors & vita, hoc est bene uel male operari, in manibus hominis.

Immo argumentum aduersarij clarissime & validissime pugnat contra ipsum. Nam in sententia ipsius, evidens est Deum non esse primum liberum, primam libertatem. Probatur hoc: quia repugnat ratio primi in ea ratione in qua repugnat ratio secundi, & in qua nequit esse nisi ratio vnici; sed in sententia aduersarij præter Deum non datur vllum liberum sua vlla libertas; ergo in sententia aduersarij Deus non retinet rationem primi liberi seu primæ libertatis: Maiore est evidens. Nec enim Deus dicitur prima libertas nisi ex suppositione, quod aliqua alia extra ipsum detur libertas. Propterea non dicitur primus Deus aut prima diuinitas, quasi extra ipsum sit aliquis alius Deus, aut aliqua diuinitas. Minor autem probata est, vbi ostensum est per physicam prædeterminationem tolli libertatem à causis secundis. Ve igitur sit prima libertas, necesse est posse facere causam liberam quam facit modo explicato.

Obicit. 5. Voluntas Dei qua concurrit cum causa secunda est indifferens ad hanc vel illam speciem actus; g. æque satisficit voluntati diuinæ per actum malum ac per actum bonum; hoc autem est absurdum, ergo &c. Probatur 1. consequi quia voluntati indifferenti ad bonum & ad malum æque satisficit ponendo malum ac ponendo bonum: sicut exigentiæ indifferenti ad hoc vel illud, æque satisficit siue determinate detur hoc, siue illud. Minor autem subsumpta probatur, quia videtur blasphemum

num didere quod qui odit fratrem, qui suatur, qui dehonorat parentes, satisfacit voluntati diuinæ; eam dicit Psalmista: non Deus volens iniquitatem tuas.

Hoc argumentum circa diuinam voluntatem mirum est quam diuiserit auctores quorum plerique longam disputationem faciunt circa decretum quo Deus concurrat cum causis liberis. Multos inuenies qui dicant Deum concurrere cum Peito voluntate disunctiua, hoc est qua velit vel bonam vel prauam operationem. Alij dicunt concurrere voluntate conditionata, hoc est qua velit Petrum, si non bene operetur, male operari, vel è conuerso. Contra vtramque ex his voluntatibus militat argumentum, quamuis qui vtramque tenent illud solvere sibi videantur. In nostra sententia nihil est circa diuinam voluntatem difficultatis. Sciendum est igitur aliam esse in Deo voluntatem qua aliquid simpliciter vult, aliam qua aliquid solum permittit, aliam qua approbat, aliam qua reprobat hos & illos actus. Dum autem dicimus aliam & aliam, intellige secundum quandam virtualitatem. Hoc posito etiam tollenda est equuocatio quæ est in hac voce permittit. Potest enim Deus permittere aliquid moraliter, & aliquid pure physice. Permittit moraliter hoc & illud; quando significat sibi neque hoc neque illud displicere. Puta permittit tibi vt olfacias rosam; vt accedas ad ignem, vt disputas de causa substantiæ & alia id genus quæ proptere di-

conatur permissa à lege æterna. Nō sic per-
mittit hominē surpi, peierare, blasphemari:
quia positivè hæc prohibet: permittit tamē
hæc eadem physice, quatenus finit hominem
naturā suā liberū ipsa Dei omnipotentia ab
huiusmodi malefacta abuti: & ad hoc per-
mittēdum hoc modo tenetur ex numero &
sapientia Provisoris, secundum quam causis
secundis consulit, unicuiq; secundum modū
suæ naturæ. His positis & rite intellectis.

Dicendum est eum qui bene operatur
satisfacere: siue obsequi voluntati divinæ,
cum vero qui male: idem voluntati resistere
& repugnare. Atque hic si aliquis oppo-
nat tibi: *voluntati eius qui resistit*? reponde
illud aliud: *vos Spiritui Sancto semper resi-*
stitis. Voluntas igitur quæ ponit omnipo-
tentiam suam in manibus tui arbitrij nihil
vult nisi bonum; quamvis det aliquid quod
etiam concurret ad malum; & consequen-
ter quamvis concursu exhibitus sit indiffe-
rens, voluntas tamen exhibens non est indiffe-
rens. Habes huius rei exemplum in Magi-
stratu dante tibi gladium quo occidas hos-
tem patriæ; & imperantē ut illum occidas.
Res data, videlicet gladius est indifferens
ad occidendū hostem, vel civem; volun-
tas tamen dantis nō est indifferens ad mor-
tem hostis vel civis. Hoc idem habes in
quæstionibus de malo supra citatis qu. 3.
quæ est de causa peccati art. 2. ubi docet D.
Thomas quod actio perfecta est secundum
intentionem primi moventis, quamvis mo-
tus ipsius sit secundum modum recipientis.

Ex hoc quod sit secundum modum reci-
pientis, patet quod voluntas intendens a-
ctum bonum & liberum nequit exhibere
concursum naturā suā determinatum ad vi-
num. Et his patet ad argumentum in for-
ma. Laborat enim in æquitoco inter vo-
luntatem dantis & concursum datum. Non-
diximus voluntatem esse indifferentem, sed
concursum exhibitum per talem volunta-
tem; hinc ad argumentum in forma nega-
maiolem.

Dic. s. Omnipotentia exhibitā est indiffe-
rens ad actum bonum & ad actum malum;
voluntas exhibens omnipotentiam est iden-
tificata cum omnipotentia; ergo voluntas
exhibens est indifferens ad actum bonum
vel malum. Maior patet ex dictis. Minor
est certa: non enim aliud est in Deo vo-
luntas, aliud omnipotentia. Eodem modo
posset vice versa argui à voluntate ad om-
nipotentiam. Voluntas non est indifferens,
sed solum ad bonum; omnipotentia iden-
tificatur cum voluntate; ergo omnipoten-
tia non est indifferens, sed solum ad bonū.
Eodem modo contra ipsammet voluntatem
intendētem, hoc est volentem sim-
plicitatim permittentem siue moraliter,
siue solum physice. Voluntas intendens est
voluntas boni dumtaxat: sed voluntas per-
mittens identificatur realiter cum inten-
dente: ergo voluntas permittens est boni
dumtaxat. Hæc omnia, ut vides sunt vna
eadem difficultas: immo probari posset
hæc eadem ratiocinatione eidem voluntati

nos repugnare simul & simul obsequi; nam alicui voluntati Dei resistimus dum peccamus, non omni voluntati Dei resistimus dū peccamus: qualibet voluntas Dei est omnis voluntas Dei realiter; ergo eidem voluntati Dei resistimus & non resistimus, & consequenter quiescunt; peccamus potius consequenter contradictoria & facimus chimeram. Quod alicui voluntati resistamus peccando patet ex illo: *Vos Spiritui Sancto semper resistitis*; quod non omni patet ex illo alio: *voluntati eius quis resistit?* hoc est nemo resistit.

Resp dist. conseq. voluntas in ratione volentis est idifferens ad bonum & ad malum; nego conseq. in ratione potentis concedo conseq. Vel: voluntas sub ratione voluntatis; nego; sub ratione potentiae; concedo. Eadem distinctio soluit reliqua argumenti. Sicut enim eandem rem distinguis sub ratione voluntatis, & sub ratione potentiae; ita eandem voluntatem distingue sub ratione intendentis & sub ratione permittentis. Et sicut voluntatem distinguis in permittentem & intendentem; ita voluntatem permittentem distingue in permittentem physice & permittentem moraliter.

Dices: Si Deus nihil intendit nisi operationem bonam potest voluntas creata frustrare intentionem diuinam; consequens est absurdum; ergo & ant. Min. prob. quia qui non assequitur id quod intendit, deficit ab intento, ut patet exterminis: absurdum est

est autem dicere Deum deficere ab intento. Pretera dicit alicubi Philosophus, quod causa deficiens à fine intento, facit monstrum, ergo si Deus deficit à fine intento facit monstrum. Hinc peccata dicuntur monstra in genere moris, sicut monstra dicuntur peccata in genere naturæ.

Resp. nihil monstri esse quod Deus faciat monstra, & deficiat, à fine illo particulari quem intendit exhibendo omnipotentiam in complementum causæ liberæ. Quod autem suo fine & sua expectatione frustretur audi ipsam congruentem. *Quid potius facere vinea mea & non feci? Expectaui ut faceret uvas, fecit autem labruscas.* Et hæc legens dubita si potes diuinam expectationem aliquando frustrari. Aduersarius interroganti Deo posset respondere. Potuisti prædeterminare ad uvas, & tunc vinea tua nequiuisset producere labruscas. Nos autem humiliter fatemur ingratitude nostram dicentes; salus nostra ex te, perditio nostra ex nobis: defecisti quo possemus & debuimus bene operari; Abusi sumus dono tuo. Hoc quod per occasionem & exempli gratia meditatur hic cum Propheta intra ordinem gratiæ; meditare vniformiter intra ordinem naturæ.

Consulto dixi *finem particularem &c.* quia finem vniuersaliter & vltimo intentū, quicquid agat creatura, semper obtinet Deus; siue enim bene operis siue male: *Omnia redundant in gloriam Dei manifestā.*

tis se omni creaturæ vel per præmia quæ largitur bonis, vel per pœnam quam infligit malis neque enim in sola misericordia, sed in iustitia sua laudandus est Deus. Hinc posse distinguere: posset homo frustrare intentionem Dei efficacem: nego; intentionem inefficacem: omitto. Per omnem & quemlibet concursu quem tibi exhibeat, intendit efficaciter gloriam suam; & hanc infallibiliter obtinet; intendit autem non efficaciter, sed ut intendi debet ex causa libera, operationem bonam & hanc intentionem frustras, dum male operari, frustras autem non in seculum, adeoque non decipis; sed generari peccati tui, & peccatum tuum etiam ad suam gloriam permittentem; & in hoc ipso mirabilem, quod tua etiam rebellis voluntate viatur ad fines suæ omnipotentissimæ voluntatis.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Inferuntur aliqua ex dictis.

Apparet primo ex ijs quæ diximus voluntatem, qua Deus exhibet suam omnipotentiam creaturæ, intendere simpliciter, absolute, & efficaciter potentiam completam ad opposita; hoc est ad bonum & malum. Hoc autem intendere non est intendere malum: quia hæc ipsa potentia est bona, & ex genere eorum bonorum, quæ Augustinus in libris de libero Arbitrio vocant media; sine quibus bene viuere

non

non possumus, illis tamen uti bene & male possumus: vocat autem media ea quæ sunt inter summa & infima. Summa appellat quibus non possumus nisi bene uti; & huiusmodi sunt virtutes, vnde est illud apud eundem: virtute nemo male vitur. Infima dicit sine quibus bene viuere possumus, ijs autem bene & male vitur prout volumus & huiusmodi sunt honores, diuitiæ, sanitas & alia huiusmodi quæ dicuntur bona externa.

Apparet secundo eundem indiuisibiliter actum esse liberum Deo & creaturæ; sed non eodem modo. Quilibet actus voluntatis Petri est liber Deo, quia Deus omnino libere compleuit voluntatem Petri in ratione potentia ad illum actum sufficientis: implicat enim dari causam secundam se sola sufficientem ad illum effectum. Ille idem actus est liber Petro: quia hoc ipsummet complementum per quod voluntas constituitur sufficientis ad actum, non est magis connexum cum hoc actu, quam cum opposito; vel cum omissione ipsius; libertas igitur Dei exercetur in constituendo actu primo proximo; libertas Petri in determinando actum primum proximum ad hunc potius quam ad illum actum secundum; hoc est in eliciendo hunc potius quam illum actum. Habes actum Dei formaliter liberum terminari ab bonum, nam actus primus proximus etiam ad peccatum est aliquod bonum, cum ille idem sit actus primus proximus ad actum

uir,

virtutis. Habes etiam actum liberum, Petri terminari aliquando ad bonum, aliquando ad malum; prout bene operatur vel male, & consequenter ipsammet Dei omnipotentiam aliquando ad malum, aliquando ad bonum trahi voluntate creata.

Præterea habetur Deus ad constitutionem actus primi dicatur concurrere formaliter ut volens non autem ad quemlibet actum secundum. Ratio est, quia exercitium libertatis diuinæ consummatur in constitutione actus primi, nec novam libertatem Deus exercet per actum secundum, exercet autem per actum secundum suam libertatem voluntas creata. Propterea huic tribuitur actus secundus, Deo actus primus, utrique ut libere & volenter operanti, cur autem insuper Deo tribuatur actus bonus dictum est supra.

Apparet tertio non solum de facto Deum concurrere cum qualibet causa creata ad quamlibet operationem, sed implicare creaturam quæ in operando concursu huiusmodi non indigeat. Patet hoc, quia implicat creatura carens essentialiter dependentia immediata à Deo, hoc est ad cuius existentiam implicet Deum immediate concurrere. sed si esset possibilis creaturæ operans Deo non cooperante, daretur aliqua creatura ad cuius existentiam implicaret Deum immediate concurrere, ergo &c. Minus prob quia operatio seu effectus talis creaturæ non posset pendere immediate à Deo

eo enim ipso quod esset actio Dei & creaturæ, non esset illa eadem quæ esset actio solius creaturæ, & consequenter si fingas possibilem operationem quæ sit solius creaturæ, fingis possibilem operationem, quam non implicet esse, & implicet esse dependentem immediate à Deo. Adde quod hic ipse conceptus pendens à Deo perfectissimo genere dependentiæ, essentialiter imbitur in conceptu creaturæ: cum creatura qualibet sit relatio transcendentalis sui ad Deum, ut ad dominum secundum perfectissimam rationem domini.

Dices, artifex qui potest facere artefactum semper indigens assistentia artificis est minus sapiens & minus potens, quam artifex qui insuper potest facere artefactum, non semper indigens assistentia artificis: ergo si Deus possit facere præter creaturas quas fecit aliquam creaturam quæ non indigeat semper assistentia ipsius, erit sapientior & potentior: sed Deus est adeo potens & sapiens, ut implicet sapientior & potentior; ergo Deus de facto præter creaturas immediate indigentes concursu ipsius, potest alias facere non indigentes. Ant. patet ex comparatione inter duos Horologarios quorum alter debeat semper mouere per seipsum immediate rotas horologii sui; alter ita condar horologium ut etiam remotum ab artifice moueat seipsum signans horas & tempora, per organum in se receptum à suo artifice.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Væ artificibus,

ibus, si vbiunque sunt eorum artefacta, ibidem esse debent nec artefacta moueri possent nisi in ipso artifice Et tamen datur necessitas metaphysica vt vbiunque est quodlibet opus Dei; ibi sit Deus: & hoc quod dicit Apostolus; *In ipso enim viuimus & mouemur & sumus* non ideo dicit: quia ex electione nostra aut ex libera Dei voluntate in sensu composito nostræ existentia in ipso viuamus, moueamur, & simus sed quia impossibile est quicquam esse, moueri, aut viuere quin in Deo sit, moueatur, & viuat. Quod igitur in artifice creato dedecet contingere, necesse est contingere in Deo. Dedecet art. ficem, quia assistere vbiq; suis coleribus illa mouendo per seipsum; est importunum artifici, & ita incommodum vt non possit sufficere nisi paucissimis, adeoque limitato agentis creati petit hanc perfectionem in ipso, vt possit facere opus non indigens in omni, & quodlibet sui motu presentia, & influxu ipsius. Cum contra illimitatio & infinitas artificis increati oppositum petat; iuxta dicta. Deus enim non defatigatur, nec uelicit per hoc quod in omnibus sit & cum omnibus operetur, quia hoc maiori facilitate facit quam quælibet creatura velit fieri id quod sit, nam facere necessario sequitur ad velle, *Ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt.* Quod si in artefactis moueri hoc vel illo modo esset ad nutum quemlibet artificis; esset etiam perfectio in artifice quod nihil moueretur nisi

ipso

ipso mouente, sit tantam mentem in artifice ponas vt possit de tam multis simul cogitare & velle, cum certum sit mentem diuinam esse omnis lassitudinis incapacem, adeoque posse ad omnia simul incumbere.

Dices. Ergo pro concursu diuino cum qualibet causa secunda, sufficit nutus diuinæ voluntatis: sed hoc positò non requiritur influxus immediatus ipsius in quemlibet effectum, ergo &c. Minor subsumpta probatur quia potest intelligi perfectissima dependentia causæ secundæ à primæ, per hoc quod secunda nequeat exire in actum, nisi annuente & permittente prima; hic modus concurrenti non ponit influxum immediatum physicum causæ primæ in effectum causæ secundæ, ergo potest intelligi perfectissima dependentia causæ secundæ à prima, absque physico influxu causæ primæ in effectum secundæ.

Resp. transmissa conseq. neg. min. subsumptam. Ad probationem nego minorem. Nutus ille & permissio causæ primæ debet esse secundum modum recipientis. Duplex autem genus est pro presenti, causarum secundarum. Aliæ sunt causæ morales, hoc est operantes moraliter, aliæ physicae & operantes non ex cognitione, Primæ non solum contra nutum, sed contra expressam & indubitam & euidentem significationem diuinæ voluntatis, operantur nam & id omittunt quod Deus iubet fieri, & id faciunt quod vetat, Dicuntur tamen

age.

agere Deo permittente, quia agunt Deo physice concurrente, adeoque se habente ad ipsorum operationes per modum causæ non moralis sed physicæ. Secundæ nequeunt recipere nutum aut permissionem diuinæ voluntatis nisi per physicam immutationem sui, Deo videlicet aliquid in ipsis & cum ipsis operante quod non operaretur si nollet eas operari. Ridiculum enim est imaginari ignem potentem à Deo licentiam vrendi, sicut Monachus petit ab Abbate licentiam loquendi vel edendi. Hoc enim petit subditus à superiore, vt voluntatem suam conformet voluntati ipsius: licentia igitur & permissio vrendi in igne est secundum naturam ignis; adeoque secundum naturam agentis pure physici, & consequenter illius licentiæ vel permissionis receptio in igne est secundum physicam immutationem ipsius, & cum sine hac nequeat agere, nequit agere nisi per hanc Dei voluntatem compleatur ad agendum; voluntas autem complens ad agendum per modum principij physici eo ipso complet per modum potentia, & consequenter recte dicitur voluntatem Dei materialiter, omnipotentiam autem formaliter esse complementum causæ secundæ, ad omnem & quælibet effectum ipsius.

Instabis: sufficeret non impedire virtutem cateroquin adæquatam agendi: ergo &c.

Resp. quid intelligis per *ly non impedire*? si idem sit ac non vetare: causæ mo-

rales agunt etiam impedita: nequit igitur intelligi de non impediendo moraliter. Oportet igitur physice non impedire, & consequenter si nolit causam secundam agere physice impedire. Ostensum est autem supra nulla ratione melius posse physice impedire, quam non cooperando physice cum causâ secundâ. Si enim Deus nolit signem calefacere, non est modus significandi hoc suum nolle nisi per aliquid physicum; quod physicum impediatur ignem ab agendo. Dicitur est autem initio quæstionis esse contra perfectionem diuini dominij vt nequeat impedire vnâ rem ab essendo, quin aliam ponat: vnâ causam ab operando quin aliud ipse operetur. In iis autem in quibus supponitur potentia physica adæquata operandi, contingit operari etiam Deo prohibente, adeoque contingit diuinam omnipotentiam operari seu cooperari esse voluntate creata, contra voluntatem diuinam. Patet hoc ex dictis; quia per omnipotentiam compleatur voluntas creata in ratione principij adæquati ad illam operationem quam prohibet Deus, & quæ etiam in sensu composito cum prohibitione diuina existit in rerum natura. Oportet igitur aliter impediri, si nolit & efficaciter nolit, rem de nouo existere. Hoc autem præstat non per hoc quod agat, sed per hoc quod non agat, qui est modus perfectissimus diuini in omnia & super omnia dominij, vt satis patet ex dictis.

Dices vltimo. Sine concursu determi-

nato ad unum non habet Deus perfectissimum dominium in omnem & quemlibet actum suae creaturae, huiusmodi concursus non admittitur, ergo &c. sequela maioris probatur, quia ad rationem perfectissimi domini pertinet quod quilibet actus sit, si velit non sit, si non velit. Sed sine concursu determinato ad unum, non solum non habetur hoc, sed habetur oppositum: videlicet quod existat ille actus, quem Deus non vult existere, non existat ille quem vult existere: ergo &c. probatur haec ultima minor, quia per concursum indifferentem habetur aliquando actus malus: malum autem, ex dictis, numquam vult Deus ergo aliquando existit actus quem Deus non vult existere; item per concursum indifferentem Deus vult actum bonum: existente autem actu malo non existit bonus: ergo non existit actus quem Deus vult existere. Hinc inferes creaturam esse perfectius dominam sui actus quem Deum. Probatur: quia posito concursu indifferenti ad utrumlibet, est vel actus bonus vel actus malus pro libito creaturae: non est pro libito Dei: ergo creatura est &c.

Resp. neg. mai. Ad probationem distinguo mai. ad rationem perfectissimi domini pertinet quod quilibet actus sit, si velit efficaciter: conc. si velit inefficaciter; nego. Idem dic ad cetera. Ad illationem nego creaturam esse perfectius dominam: ad probationem. Transmissis maiori & minori nego consequentiam. Perfectio diuini domi-

nii in actus liberos creaturae nequit consistere in hoc quod ad illos determinet voluntatem creaturam; nam actus liber determinatus ab intrinseco est chimera: qui igitur ponit Deum determinare voluntatem creaturam ad unum, non ponit Deum Dominum actus liberi, quandoquidem per hoc ipsum destruit libertatem. Consistit autem perfectio diuini domini in hoc quod pro suo libito ponat vel non ponat actum primum: tum in hoc quod non nisi ipso concurrente creatura quocumque agat: tum denique in hoc quod quicquid agat creatura, hunc ipsum creaturae actum in suam gloriam verat, & de illo disponat omnino pro suo libito.

Distinxi velle in efficaciter & inefficaciter
Quia quamuis possit non dari res quam Deus inefficaciter vult, nequit tamen non dari res quam efficaciter vult. An autem quilibet actus bonus possibilis possit efficaciter intendi à Deo, est alia difficultas. Vel igitur sermo est de actu bono in ordine gratiae, & secundum considerationem theologicam; vel de actu bono intra ordinem naturae, & secundum considerationem pure philosophicam: de primo nihil ad nos: neque enim hic fit per illum dumtaxat concursus de quo hactenus de secundo: dico eo ipso quod est possibilis, esse efficaciter intendibilem à Deo. Probatur: quia eo ipso quod est possibilis, contingere potest ut ponatur si contingat poni est efficaciter intendibilis, immo & intentus ergo eo ipso quod est possibilis, est efficaciter intendibilis. Minor probatur, quia si eo-

tingat poni, Deus videt fore ut in tali diffinitentia temporis, puta in instanti A, ponatur si videt fore ut ponatur, potest efficaciter intendere: ergo, &c. Quod si supponas esse quidem possibilem, sed purè & præcisè possibilem, itaut non accidat vñquam poni; dico quod nec à Deo nec à creatura est efficaciter volibile ut sit in sensu composito purè & præcisè possibilem, & hoc videtur ex terminis euidentibus.

Instabis, posito toto actu primo est in libertate Socratis ut hic actus existat, vel non existat; non est in libertate Dei; ergo aliquid est in libertate Socratis, quod non est in libertate Dei: ergo aliquid dominium habet Socrates in suum actum, quod non habet Deus, ergo alio genere intentionis potest intendi efficaciter à Socrate, quàm à Deo.

Resp. conc. ant. dist. conseq. est in libertate Socratis quod non est in libertate Dei eodem genere libertatis: concedo: quod non est in libertate Dei præstantiori genere libertatis: nego. Idem dic de dominio; in quo autem consistat illa libertas diuine diuiniq; domini excellentie, dictum est supra. Certum est componi debere cum libertate Socratis eo ipso quod est dominium in actu liberū Socratis: non componi autē si determinatio sit ab alia voluntate, quàm à voluntate Socratis, est manifestum. Quod si sermo sit non de hoc actu bono Socratis in individuo, sed vel de hoc, vel de alio simili, puta de actu bono eliciendo circa hoc,

hoc, vel illud obiectum: dico quod cum Deus videat in aliqua circumstantia fore ut Socrates benè operaretur, potest eo ipso efficaciter intendere bonam operationem decernendo illi has, & illas circumstantias: loquor de circumstantiis purè naturalibus, quia loquor de bono iuxta considerationem purè naturalem. De huiusmodi circumstantiis loquitur Philosophus, ubi dicit bonam cognitionem esse à Fortuna; melius dixisset à Providentia quam etiam homo purè Philosophus debet in Deo agnoscere. Ad bonam autem cognitionem certum est sequi nonnumquam bonam operationem, quāuis ad hanc non se habeat, nisi per modum purè conditionis.

QVÆSTIO III.

De serie naturali effectuum.

ARTICVLVS I.

Vnde habeatur determinatio ad hunc præ illo, effectum, in necessariis.

Nillum effectum pendere à causa secunda, quin indiuisibiliter pendeat à prima ostensum est supra. Quaritur hic vtra ex his causis determinet indiuiduationem effectus. Sciendum est enim quod quamuis quælibet causa creata, & particularis sit limitata ad aliquod genus vel ad ali-

aliquam speciem effectuum: neque enim omnis fert omnia tellus: habet tamen inter effectus à se producibilens latitudinem infinitam. Puta quamvis ignis nequeat producere nisi ignem, potest tamen igne producere non tot quin plures.

Præterea quamvis ignes ab igne A producibiles sint non tot quin Plures, tamen ignis hic & nunc productus est determinate hic & non alius. Queritur igitur unde habeatur ista determinatio ad hunc potius, quam ad alium omnino similem illi. Hic enim sermo est de ijs effectibus, qui pure & præcise distinguuntur, adeoque de determinatione ad individuationem pure metaphysicam. Pura cum ex stупpa A ignis A producit ignem B, habes cur ignis productus sit potius ab A quam à quolibet alio; stultum enim est dicere in prædica circumstantia non esse potiore rationem, cur ignis agat in stупpam A quam quilibet alius; aut in qualibet aliam. Ex hoc tamen quod in his circumstantiis nequeat nisi ab hoc agente & ex hac materia produci ignis; non sequitur non posse produci nisi hunc ignem: neque enim hic ignis est hic per hanc materiam, & per esse ad hoc agente? sed & per hanc materiam, & per hanc formam: unde cum & ab hoc agente & ex hac materia educi possint formæ non tot quin plures: adhuc remanet inuestigandum unde habeatur, quod hic potius quam alius prodeat in naturam.

Idem

Idem dicit de circumstantiis qua hunc ignem physicæ & sensibilibiter induduunt. Quilibet ignis, qui fiat hic & hodie, est ignis qui fit octava Ianuarij & in Scholæ Metaphysicæ; & quicumque conantur hoc demonstrare, actum agunt, oleumque & operam perdunt: quis enim de hoc dubitet, putamus autem ignes producibiles ad hoc agencie hic & hodie, & ex hac materia, esse non tot quin plures; quarimusque quænam causa determinet ad hunc potius quam ad illum. Qui asserunt determinationem esse à causa secunda, aiunt dari seriem naturalem effectuum; qui determinationem aiunt esse à primâ: naturalem seriem negant; reipsa utrumlibet sentias, seriem naturalem admittis, etiam si enim determinatio sit à primâ, est ab ea non supernaturaliter, sed naturaliter operante, & ad exigentiam indeterminatam causarum, & effectuum, cui satisfieri nequit nisi per aliquid determinarum. Quia tamen qui determinationem petunt à causa primâ, hæc phrasi vtuntur; non datur series naturalis effectuum? ideo, si nos etiam pro primâ stamus, eadem phrasi vtetur: quæ iam ex usu significat determinationem ad hoc præ illo individuum, esse à causa primâ.

Prima sententia apud plerosque assertores, per seriem naturalem vix aliud intelligit, quam determinationem ad individuationem physicam. Constat hoc ex argumētis, quibus seipsa tuetur. Probatur v.g. seriem naturalem ex hoc quod ignis qui hic & nunc

Tom. III.

I pro-

producitur, eo ipso est potius Romanus; quam Florentius, Ianuariensis potius quam Martius ab igne A potius, quam ab igne B. Breuiter in hoc igne ex his quæ sunt in natura, & ex principiis ipsius in genere causæ secundæ colligunt eā accidentiū collectionem, in qua alibi recognouimus indiuiduationem physicam. Sed hanc eandem collectionem non determinate exigi ab hoc numero igne etiam alibi dictum est.

Secunda sententia negat seriem naturalem effectuum, atque determinationem causæ ad hunc potius, quam ad illum effectum ex pluribus ab eadē causa producibilibus, esse à causa prima, Propriam sententiam videas P. Maurum lib. 3. quæst. 2. pro secundæ Arriagam aliosque; &c.

Prima conclusio sit. Effectus ab his causis in his circumstantiis naturaliter producibilis non est vnus, sed multiplex. Probatur hæc conclusio: quia limitatio causæ secundæ nõ petit non posse producere hic & nunc, nisi illem effectum, quem de facto producit: ergo effectus hic & nunc producibilis non est vnus. Consequentia est clara. Antecedens probatur, quia limitatio causæ secundæ nõ exigit hunc numero effectum non habere vllum alium inter possibiles, sibi omnino similem, vt habes ex dictis in Logica: rursus hic effectus non habet essentialem affixionem his causis, aut circumstantiis, ergo nõ est vlla ratio cur hic effectus ita producatum hic & nunc, vt naturaliter nequeat alius produci.

Secun-

Secunda conclusio sit. Non datur series naturalis effectuum. Hæc conclusio sub aliis terminis idem dicit, quod prima. Probatur autem, quia non est prior ratio, cur causa secunda hunc effectum potius exigit, quam quemlibet alium omnino similem; ergo determinatio ad hunc numero effectum, non est à causa secunda: intellige determinate petentē hunc: cum enim detur hic, quia indeterminate petit al quem; dici potest esse al qualiter à causa secunda. Antecedens probatur; quia ex vno capite hic effectus habet multos alios sibi omnino similes, & respectu eiusdem causæ possibiles: ex alio non habet vllam omnino expetibilitatem præ quolibet alio; ergo non est vnde exigatur determinate à causa secunda. Cõfirmatur hoc ex dictis alibi, quod si effectus præ alio intra eandem speciem determinate exigeret hanc accidentium collectionem, eo ipso effectus eiusdē speciei differēt specie, Hæc enim determinata exigentia in hoc huius, in illo eius collectionis accidentium dissimilaret effectus entitatie; cum huiusmodi collectiones sint entitatie dissimiles; dissimilitudo autem quælibet entitatie facit, ex alibi dictis, diuersitatem specificam. Quod entitatie dissimilaretur effectus huiusmodi, probatum est alibi; quia videlicet hæc & illa exigentia sunt in entitate ipsa, quamuis sint ad terminos entitatie superadditos.

Aduerte autem conclusionis rationē non

in eo niti, quod illi effectus sint omnino similes. Nam formæ omnino similes, non propterea quod sint similes, sunt indifferentes ad subiecta similia; nec principia omnino simills per hoc, quod sint similia indifferententer se habet ad formas inter se omnino similes. Puta Petrus, & Paulus sint inter se omnino similes similitudine entitativa: & visiones claræ ut quatuor qua Petrus, & Paulus videant hanc albedinem, sūt omnino similes: non propterea aut istæ visiones indifferententer se habent ad Petrum, aut ad Paulum, vel Petrus & Paulus indifferententer ad hanc, aut illam visionem. Ratio est, quia hæc visio quamvis omnino similis illi est tamen essentialiter affixa huic non illi. Vnde de istis visionibus dici nequit, quod vna sit æque bona ac altera eidem Petro, ratione perfectissime similitudinis intervtranque, cum tamen de igne *B*, ac de igne *C* dici possit vnum esse æque bonum agenti, ac alterum: & formam ignis *B* esse æque bonam huic materię, ac formam ignis *C*. Hæc visio quam elicit Paulus non est bona Petro; quia non est possibilis petro: sicut illa quam elicit Petrus non est bona Paulo, quia Paulo impossibilis. Hoc autem dici nequit de effectibus, de quibus hic agitur: vnde valet hoc argumentum: ignis *B* est æque proportionatus attentis omnibus hisce circumstantiis igni *A*, ac ignis *C*; ergo non est potior ratio cur ignis *A* exigat hic & nunc ignem *C* potius quam ignem *B*. Non valet autem hæc aliud; visio *C* est æque propor-

tionata Petro, ac visio *C*; ergo non est potior ratio cur Petrus exigat hanc potius visionem quam illam; loquor de duplici visione, quarum altera sit essentialiter affixa Petro, altera Paulo. Falsum enim est, quod etiam cum omnimoda similitudine inter vtramque; vna sit æque eidem principio proportionata, ac altera.

Item neque conclusio probatur hoc argumento. Ignis *B* est omnino similis igni *C*; g. ignis *A* æque potest producere ignem *B*, ac ignem *C*. Nam eodem modo dicere posse, ignis *A* est omnino similis igni *B*; ergo ignis *A* æque potest producere ignem *A*, ac ignem *C*. Propterea in probatione addimus: inter ignes ab igne *A* producibiles, in quo necessariò includitur distinctio à producente. Est enim primum principium nihil fieri à se ipso. Conclusio manifestior erit ex obiectionibus.

Obije. 1. Qualibet species causæ est determinata ex se ad vnam speciem effectuum; puta ignis ad ignem, equat ad æquum: et qualibet causa in individuo est determinata ex se ad vnum numero effectum. Consequentia probatur: quia sicut se habet species ad speciem, ita individuum ad individuum.

Resp. primo, quod hoc argumentum etiã probat hanc numero causam neque successive producere posse plura individua. Qualibet species causæ est ita determinata ad vnam speciem, ut non possit successive plures effectuum species dare. Neque enim

ignis producere potest ignem, & aquam; & lignum. Neque equus producit equum, & postea lupum; postea canem: & sic de cæteris: ergo qualibet causa in individuo est ita determinata ad individuum, ut neque successive possit plura producere. Probatur consequentia: quia sicut se habet species ad speciem: ita individuum ad individuum.

Resp. secundo transmissio anteced. quod falsum est, negando consequentiam. Ratio disparitatis est manifesta: quia hæc species causæ habet aliam speciem proportionem cum hac specie effectus. Absurde enim diceret: non est potior ratio cur ignis producat calorem quam frigus; cum statim responderi possit: ignis est calidus, non vero frigidus: & consequenter est potior ratio cur calefaciat, quam cur frigeat. At uerò idem ille ignis in individuo non habet maiorem proportionem cum hoc, quam cum illo alio calore omnino simili: & consequenter recte dicere potest; non est potior ratio cur hunc potius exeat, quam illum. Ad præbat. distingue; sicut se habet, &c. in omnibus: nega, in aliquibus: transmittite. Vel breuitatis causa, omisso omni distinctione, simpliciter nega; est enim pure verbalis comparatio.

Obije. 2. Hoc numero individuum est individuum quod sit in hoc tempore, in hoc loco, ex hac materia: nullum aliud individuum est huiusmodi; ergo hoc individuum est hoc individuum, per hoc quod fiat in hoc

hoc loco, in hoc tempore, ex hac materia.

Resp. concessis maiori, & minori: negando consequentiam. Sicut hoc individuum sit hic & nunc, & ex hac materia, ita quodlibet aliud individuum intra eandem speciem fieri potuit hic & nunc, & ex hac materia. Ostensum est enim cum individuo quod sit hic & nunc, & ex hac materia non identificari exigentiam qua determinate petat fieri hic & nunc, & ex hac materia. Adde quod ad veritatem conclusionis non est necesse hoc estensum fuisse. Debet enim Aduersarius ostendere hanc exigentiam; cum nobis sufficiat dicere, quod in individuo sufficit exigentia indeterminata huius vel illius collectionis circumstantiarum, per quam à quolibet alio discerni possit. Nam à posteriori solum constat exigentiam naturæ satisfieri semper per aliquam determinatam collectionem accidentium. Est autem evidens etiam exigentiam indeterminatam satisfieri non posse, nisi per aliquod determinatum. A priori nulla ratione probabiliter ostenditur hanc exigentiam esse in individuo quolibet determinate ad vnum, adeoque fiat nostra conclusio infirmitate oppositæ, sicut medicus valat infirmitatæ agrotantium.

Obije. 3. Hæc forma est hæc & non alia per hoc formaliter quod sit in hac & non in materia: quotiescunq; agens naturale producit effectum, educit formam ex hac potius quam ex illa materia, & ab hac potius quam

quam ab illa materie determinatur ad eundem formam; ergo agens naturale habet determinationem in natura ad hanc potius quam ad aliam formam. Maior est principium Thomisticum. Individuatio enim est à materia. Minor probatur: quia agens ad agendum determinatur à materia sibi proxima. Materia autem illi proxima est hæc potius quam illa.

Resp. neg. antec. Prædictum principium reiecit alibi, Diximusq; & hanc formam & hanc materiam & hanc qualibet aliam rem esse seipfis formaliter & non per aliud à se distinctam, & non aliud.

Objic. 4. Si non datur series naturalis effectuum, non est vlla ratio cur non producat effectus simul corruptus; consequens est absurdum; ergo & antecedens; Sequela maioris probatur quia causa secunda ex se solum tendit ad speciem, hoc est ad producendum aliquem effectum huius speciei; quicumq; tandem ille sit; intralatitude autem effectuum in hac specie contentorum, comprehenditur tam corruptus quam non corruptus; neq; enim ignis qui heri fuit, & iam non est; est alterius speciei ab igne qui iam est, aut ab igne qui erit, cum numquam fuerit; ergo ex se non magis tendit ad non corruptum quam ad corruptum. Admissa autem serie naturali redditur competens ratio cur effectus corruptus numquam redeat in rerum naturam quia videlicet numquam redeunt eadem circumstantiæ, nam inter cæteras circumstan-

stantias est tempus, quod numquam redit idem.

Resp. primò quod siue sit possibile naturaliter, siue impossibile effectum ante corruptum reproduci, est eadem difficultas, Si enim est naturaliter impossibile: ad huc manet indifferentia causa ad effectus non tot quin plures; nam effectus primo producibiles sunt infiniti; & consequenter etiam si quod semel fuit, nequeat iterum esse; ad huc aliqua determinatio requiritur ad hanc præ ille inter primo ponibiles. Da esse possibile: tunc indifferentia est & ad non tot quin plures ex primo ponibilibus, & ad innumerabiles ex ijs qui iam ante fuerunt: etiam si igitur determinetur causa à circumstantiis ut faciat hunc vel illum, indifferentia ad has circumstantias est in effectibus innumerabilibus.

Præterea vel effectus constituitur hic numero formaliter per has circumstantias, vel per ordinem ad has circumstantias: non primum, quia cum sit sententia fere apud omnes recepta tempus elapsus esse essentialiter irrevocabile, non solum effectus corruptus non posse redire ad esse per vires naturæ, sed neq; per vires quæ sunt supra naturam, hoc autem neque Aduersarij dicunt, non secundum, quia hic ordo non habet vllum fundamentum ut dictum est in loco, discretium enim sensibile individui ab individuo non habetur nisi per ipsamet collectionem accidentium, quæ siue datur indeterminate exigenti, siue deter-

minate, semper datur determinate hæc, & non alia. Negata igitur reproducibilitate effectuum, solum habes non posse vllum ex corruptis fieri hic & nunc; cur autem ex primo producibilibus hic potius fiat quam ille, habere non potes nisi ex illo ordine, qui nullo solido fundamento probatur. Certe hoc argumentum: ignis *B* potest esse in hoc tempore; ergo etiam ignis omnino similis igni *B*, item hoc aliud: non repugnat vlllo modo locus huius ignis qui fit hic & nunc, fieri alium ad eadem causam; nunquam inuenit solutionem rationabilem.

Qui autem dicunt posse quidem, sed de potentia absoluta, rationabilius philosophantur, quam qui dicunt posse etiam naturaliter, sed non æque naturaliter, atque hic qui de facto fit: hi enim præter has voces nihil omnino dicunt.

Resp. 2. negando sequelam maioris. Ad probationem, dic eandem rationem militare contra reproducibilitatem effectus, vegeta, quod militat, admira sere naturali effectuum; siue enim determinate siue indeterminate exigenti hæc collectionem eccidatiam hæc detur: semper vna datur: quæ admodum autem repugnat eidem determinate exigenti hanc, præter hanc aliam dari: ita etiam repugnat indeterminate exigenti hanc vel illam præter eam quæ datur, quantlibet aliam dari: sed petenti indeterminate esse in aliquo loco & in aliquo tempore iam datum est esse nudius tertius & esse Romæ; iam æque satisfactum est huic exigentiæ;

tia, ac satisfiat exigentiæ qua determinate petit esse hic & tunc. Rem explico. Roga Aderfarium cur ignis heri accensus & extinctus nequeat hodie reaccendi: respondebit; quia ignis qui heri accensus est exigebat determinate esse heri & per esse heri physice indiuiduatur: nunc autem non redit ipsum heri; & consequenter nec ipse ignis cui inter alias circumstantias cum debeatur tempus, non debet aliquid quam illud quod determinate exigit. Dum hæc respondet putat se satisfecisse tuæ interrogationi, non autem animaduertit se respondere & satisfacere etiam snæ. Roganti enim idem quod rogasti respondes, quia ignis qui fieri fuit & quilibet alius petit esse in aliquo loco & in aliquo tempore in quo non sit alius in primo sui esse i huic autem petitioni satisfactum est dando illi determinate esse Romæ & nudius tertius: cum igitur factum sit huic exigentiæ per has determinate circumstantias potius quam per alias; nullæ aliæ circumstantiæ illi debentur, & propterea circumstantiæ præfentes sunt illi omnino indebitæ. His omnibus odde ridiculam esse hanc consequentiam, ignis *A* nequit producere hic & nunc ignem heri extinctum; ergo nequit producere nisi ignem *B*. Quasi vero post effectus corruptos, vnicus possibilis remaneret. Nota autem tam in hac quam in opposita sententia per vnum tempus, vnum locum, & sic de cæteris vnam indiuiduationem physicam haberi.

Obiic. 5. Si ignis *A* hic & nunc quantum est ex se non est determinatus ad hunc numero ignem, ignis *A* posset producere seipsum; consequens est impossibile; ergo & antecedens. Sequella maioris probatur, quia si non est determinatus ad hunc numero ignem, petit producere ignem sub ratione ignis, si autem petit producere ignem sub ratione ignis, potest producere seipsum; g. &c. Probatur minor, quia sub ratione ignis eque continetur ipse, ac quilibet alius ignis: si ergo nullum determinate ignem respicit, sed indeterminate & disunctive aliquem ignem, non magis respicit vllum alium quam seipsum.

Confirmari posset hic discursus ex doctrina D. Thomæ 1. part. quæst. 45. art. 3. ad primum vbi dicit quod hic homo non potest esse causa naturæ humanæ absolute, quia esset causa sui ipsius; sed est causa, quod natura humana sit in hoc homine generato, & sic supponit in sua actione determinatam materiam per quam est hic homo, in qua doctrina continetur hic discursus aut contineri videtur. Si homo non determinaretur à materia ad hunc numero hominem, homo hic per actionem generatiuam tenderet in hominem sub ratione hominis: sed hic homo per actionem generatiuam non tendit ad hominem sub ratione hominis; g. hic homo à materia determinatur ad hunc hominem. Minor probatur, quia si hic homo per actionem quæ generat tenderet ad hominem peteret esse

causâ à hominis sub ratione hominis, si autem hoc petit, petit esse causam indifferenter vel sui vel alterius vel potius naturæ totius humane: cum igitur ipse sit etiam in natura humana, æque potest causare seipsum ac quodlibet aliud indiuiduum.

Ab hoc homine transit D. Thomas ad quodlibet ens creatum. Quemadmodum, inquit, quilibet homo in particulari participat naturam humanam, ita quodlibet ens creatum participat, vtra dixerim, naturam essendi, quia solus Deus est suum esse, si igitur aliqua creatura causeret esse absolute, eodem discursu conficitur quod causeret seipsam, necesse est igitur vt non causet esse absolute, sed solum esse in hoc. Hoc argumento quod ego ad hanc rem attuli, vntur D. Thomas ad probandum nullam creaturam creare. Creare, inquit, est dare esse absolute, esse autem est vniuersalissimus effectus, vniuersalissimus autem effectus est vniuersalissime causa, quæ est Deus, causa autem secunda non dat esse absolute sed dat esse in subiecto, & quia dat esse in subiecto, non creat sed generat.

Resp. Negando sequelam maioris. Ad probationem dicit ignem non tendere ad rationem ignis, sed ad rationem ignis à se distincti, ratio autem ignis ab ipso distincti non est communis ipsi & cuilibet alteri. Sicut Deus etiam si det absolute esse, non tendit tamen actione sua creatiua ad esse secundam totam rationem essendi; nam in tota ratione essendi comprehenditur ipse: sicut

igitur Deus actione creatiua tendens ad esse
intelligitur tendere ad esse distinctum à se :
ita ignis actione generatiua tendit ad ignem
sed distinctum à se. Quando autem D. Tho-
mas dixit Deum actione creatiua tendere
ad esse absolute ; nec limitauit nec debuit
limitare ad esse quod sit distinctum à crea-
te, illa enim limitatio quæ inepte non in-
telligitur, inepte ponitur: hoc est quam ine-
ptum est non intelligere, ineptum est ponere,
sicut ineptus esse medicus qui diceret,
curabo infirmum, dummodo non sit mortuus
vel quotquot ægrotabunt in hac urbe om-
nes inuisam, dummodo sint à me distincti,
quæ omnia sunt inepta ex terminis.

Aduerte autem D. Thomam, si quid pro-
bat pro Aduersario, probare neque de poten-
tia absolute dispensari posse in hac serie
effectuum, Nam impossibile est agens crea-
tum agere nisi in subiecto præsupposito: su-
biectum autem præsuppositum est ipsum
met determinatum ad hunc numero effe-
ctum, & consequenter qualibet forma in
hanc speciem educatur ex hoc subiecto, fa-
cit hanc numero rem. Qui autem dicunt
dari seriem naturalem effectuum, ne idem
possit producere seipsum, posse tamen in
hac serie dispensari; ita ut ex hac materia
fiat hæc alia res quam quæ nata est fieri, non
philosophantur ad mentem D. Thomæ, per
quem tam impossibile est rem tamen esse ex
hac materia, quam hanc materiam esse aliã
quam quæ est. Adde quod apud D. Thomam
non rectè diceret; eum si una die ante vel
post

postquam natus est, natus esset, aut in alio
cubiculo, non futurum fuisse eundem nu-
mero hominem qui fuit, quod tamen con-
ceditur à multis admittentibus seriem. De-
nique sicut Deus dum dispensat exigentiæ
naturæ determinando hunc præ illo effe-
ctum, ita dispensat, ut nequeat determinare
ignem A ad producendum seipsum, ita dum
satisfacit exigentiæ indeterminatæ per ali-
quem determinatum effectum: ita satisfacit
ut nequeat igni A dare eundem ignem pro
effectu. Ideoque qui argumento supraposito
fulciunt conclusionem oppositam, dare de-
bent impossibile; videlicet per diuinam
omnipotentiam posse idem producere sei-
psum: Deus enim dispensans, ut potest, in
serie naturali ita potest operari ac si talis
series non daretur, sed si talis series non
daretur, posset, ait arguens, determinare idẽ
ad producendũ se ipsum, g. Deo in tali serie
dispensante, posset idem producere se ipsũ.
Ratio est, ait ille, euidens, quia ignis petit
ignem sub ratione ignis: sub qua æque ipse
ac quilibet alius continetur.

ARTICVLVS II.

*Etiam in liberis Deus determinat ad indi-
uiduationem.*

Sicut in explicando concursu Dei cum
causis secundis, facilius impingitur cir-
ca liberas, quam circa necessarias: ita etiam
in assignanda causa determinante ad indi-
uiduationem, facilius est decipi circa effectus
li-

liberos, quam circa necessarios. Probatur tamen conclusio supraposita. Inter effectus sibi possibiles nequit causa libera determinare se ad vnum potius quam ad quemlibet alium; g. debet aliunde determinari. Consequentia est euidens. Si autem alitunde, vnde nisi à causa prima? Antec. probatur: quia nullus est effectus causæ liberæ cui non sint possibiles infiniti alij omnino similes & ab ipso indiscernibiles ab eadem causa secunda, impossibile est autem determinare se ad vnum præ omnibus aliis non discernendo vnum ab aliis.

Nota quod dicimus: omnino similes & indiscernibiles. Petrus est indifferens ad actum amoris vt quatuor erga Paulum, & actum amoris item vt quatuor erga Franciscum, habens pro motiuo vtriusq. sapientiam vel pietatem quam in vtroq. putat equalē, ista duo actus non dissimulantur neq; à principio à quo sunt, neq; à terminis quos respiciunt, adeoq; coherentur ad ea quæ dicta sunt alibi, sunt omnino similes inter se; cum tota hac similitudine entitativa, habent tamen posse discerni, quia termini ipsi quamuis similes entitativè habent tamen dissimilitudinem secundum accidens, adeoq; potest Petrus determinare se ad amorem erga Paulum, eligendo amare Paulum præ amare Franciscum. Paulum & Franciscum esse discernibiles inter se à Petro, cum tota similitudine entitativa manifestum est, contingit enim vnum esse album, alterum nigrum, vnum esse Romanum alterum Forentinum.

Actum

Actum autem amoris vt quatuor, quem elicit Petrus erga Paulum, non esse vnicum ex possibilibus sed possibiles esse actus amoris intensos vt quatuor erga eundem Paulum ab eodem Petro elicibiles non tot quin plures, singulos in hoc loco, in hoc instanti, probatur eo ipso, quod non probatur oppositum. Inter hos dicimus non posse Petrum eligere vnum præ quolibet alio: sed quemcūq; tandē eliciat determinari ad eum à causa prima vnde non est conclusio; Petrum nō posse eligere hunc, vel illum actum præ hoc vel illo alio omnino similit: sed præ quolibet alio, seu præ omnibus alijs: est enim certum inter aliquos similes posse discernere quamuis non possit inter hunc, & quemlibet alium. Hoc modo intellecta cōclusio probatur magis obiectionum solutione.

Obiic. 1. Si Deus determinat ad indiuiduationem, non solum determinat inter actus bonos hunc præ illo, sed etiam inter peccata hoc præ illo; sed si determinat inter peccata hoc præ illo, est auctor peccati, ergo si Deus determinat ad indiuiduationem, est auctor peccati. Maior est clara, neq. enim est potior ratio cur causa secunda eligat inter hunc & illum actum malum quam inter hunc & illum actum bonum, vt patet ex dictis. Minor probatur etiam ex dictis; quia quotiescūq. duo in eundem effectum ita influunt vt vnum habeat determinare, alterum determinari, toties determinanti imputatur effectus: imputatur inquam secundum considerationem moralem sed

sed causa prima, & causa secunda ita influunt in hoc numero peccatum, vt secunda determinetur, prima determinet, g. peccatum debet secundum considerationem moralem imputari primæ, & non secundæ. Maior à nobis adhibita est alibi pro vera. Minor est nostra conclusio.

Mirabile est, quam diuersimode respondeatur huic argumento à diuersis circa conclusionem idè sentientibus quod sentimus. Resp. breuiter concessa mai. neg. min. De terminare siue se, siue alterum ad malum potius, quam ad bonum est peccare, & esse auctorem peccati, intes duo mala inter se omnino similia determinare se, vel alterum ad hoc potius, quam ad illud, secundum hoc quod dicit de indiuiduatione præcise, non est peccatum. Rem explico; da necessè esse vt fureris decem, vel abstineas, si te determines ad furandum potius quam ad non furandum peccas, & si alius te determinet, peccat: da necessè esse vt fureris vel hos, vel illos alios decem nummos aureos ex eam erumena, & omnino similes, & æquales quoad omnia, per hoc quod hos potius quam illos determinate fureris, neque tibi, neq. vlli alteri imputatur ad culpam. Igitur ad probationem conc. mai. distingne min. causa secunda determinatur à prima ad hoc peccatum præ alio omnino simili, conc. ad hoc peccatum præ actu bono. neg. min. & dist. conseq. hoc peccatum imputatur causæ primæ, quod sit simpliciter; aut quod sit præ actu bono: neg. quod sit

si præ alio omnino simili, conc.

Instabis: nequit causa prima determinare ad hoc præ illo, nisi determinet ad peccatum simpliciter, nequit causa prima determinare ad peccatum simpliciter: ergo nequit determinare ad hoc peccatum præ alio. Probatur maior, quia sine determinatione primæ causæ nequit causa secunda exire in vllum actum: ergo in quemcumque actum exeat, determinatur ad illum à causa prima. Rursus nequit exire in actum, nisi qui determinate sit hic potius quam ille: ergo exire in quemlibet actum est exire in actum, qui sit hic potius quam ille; ergo determinare ad hunc potius quam ad illud, est determinare ad peccatum voluntatem non peccaturam sine hac determinatione. Sicut autem si Petrus determinet Paulum ad hoc potius quam ilud mendacium, non mentiturum neq. hoc, neq. illo, si non determinet, est vere, & proprie auctor peccati, sic etiam si Deus determinet voluntatem creatam ad hoc potius quam ad illud peccatum, non peccaturam, nisi determinet, est vere, & proprius auctor peccati.

Resp. quod si Petrus ita compleat Paulum concursu suo in ratione potentis peccare, vt Paulus sine hoc complemento peccare non posset, contingere potest vt Petrus per hoc sitrens peccati à Paulo commissi. Propterea qui alios adiunt in peccando, & ipsi peccant; non tamen Deus est auctor peccati, per hoc quod sine ipsius concursu

curſu peccare impotentes, ſuo concurſu pō-
tentes efficiat.

Reſp. 2. diſt. mai. niſi determinet ad pec-
catum ſimpliciter determinatione eligente
inter bonum & malum, malum autem præ
bono, nego, electione terminata ad vnum
præ alio malo: concedo. Voluntas pec-
cat, quæ completa ad bonum, & ad ma-
lum determina: ſe eligendo malum præ
bono: hoc modo non determinat Deus
dum determinat ad indiuiduationem, rei-
ipſa autem ille actus ad quem determinat
eſt actus peccaminofus, adeoque implicat
determinare ad hunc actum, non determi-
nando ad peccatum ſimpliciter. Ad reliqua
patet ex dictis. Non ſpectat ad Petrum
conſulere ita libertati Pauli, vt ſit proxi-
me potens, & bonum & malum; ſpectat
autem ad Deum. Certe ſi Deus nullo mo-
do vellet concurrere cum voluntate, vo-
luntas nihil boni ageret, nihil mali, rursus
ſi ita vellet concurrere, vt nollet ad malum,
ita operaretur bonum, vt non libere opera-
retur, cum igitur ſit ſecundum naturam
homo niſi libere operari, oportet vt per ſuf-
ficienciam ad bonum & ad malum, & be-
ne operetur, & male; ita ut quotieſcumque
bene, & laudabiliter operatur, operetur
cum ſufficiencia ad malè operandum; quo-
tieſcumque malè, & illaudabiliter, id etiam
faciat cum ſufficiencia ad bene.

Obiic. 2. Deus determinat ad rationem
indiuidualem, ſed ratio indiuidualis iden-
tificatur realiter cum ratione ſpecifica, er-

go Deus determinat realiter ad rationem,
ſpecificam min. probata eſt in Logica, vbi
de gradibus meraphyſicis.

Reſp. diſt. min. ratio ſpecifica identi-
ficatur cum ratione indiuiduali, ſi accipias
quamcunque rationem ſpecificam; nego, ſi
accipias rationem ſpecificam huius indiui-
dui, conc. min. & eodem modo diſtinguo
conſeq. determinat ad rationem ſpecificam
hanc, concedo, ad quemlibet rationem
ſpecificam, nego. Non diximus in Logica
rationale identificari cum animali, ſtatim
enim ſic argueretur, rationale eſt in homi-
ne, animal eſt ioboue. Immo rationale
eſt realiter homo, animal eſt realiter bos;
ſed rationale, & animal identificantur, er-
go homo, & bos realiter identificantur.
Diximus autem rationale hoc identificari
cum hoc animali, & gradum ſpecificum
cum generico in eodem indiuiduo eſſe idē
realiter. Idem dic de gradu ſpecifico, & de
indiuiduali, qui ſunt realiter idem, in e-
dem indiuiduo. Hoc idem vice verſa pro-
poni poteſt pro cauſa ſecunda determinan-
te ſe ad ſpeciem. Videlicet, voluntas crea-
ta determinat ſe ad rationem ſpecificam
actus, cum ratione ſpecifica identificatur
realiter ratio indiuidualis, ergo voluntas
creata determinat ſe ad rationem indiui-
dualem. Ratio ſpecifica in hoc indiuiduo
identificatur cum ratione indiuiduali, non
autem ratio ſpecifica vt ſic.

Proponitur etiam hoc alio modo. Cauſa
ſecunda determinat ſed ad ſpeciem, ſed ſpe-
cies

gies identificatur cum individuo; ergo causa secunda determinat se ad individuum, vel etiam: causa prima determinat ad individuum: individuum identificatur cum specie, ergo causa prima determinat ad speciem. Vtriusque Syllogismi minor est falsa. Non enim magis species identificatur cum individuo, aut individuum cum specie, quam totum cum parte; aut pars cum toto, potestamen claritatis causa distinctionem adhibere: species adæquate accepta identificatur cum individuo: nego, inadæquate accepta, concedo. Item individuum identificatur cum specie adæquate accepta, nego, inadæquate accepta, concedo. Quod nihil aliud significat, nisi hoc individuum esse partem huius speciei, siue intra collectionem omnium constituentium hanc speciem, reperiri hoc individuum.

Obiic. 3. Non est explicabile quomodo causa prima determinet secundam ad hoc numero peccatum, ergo &c. Probatur antecedens, nam causa prima concurret ad peccatum per suam omnipotentiam, quæ complet voluntatem creaturæ, sed hæc omnipotentia non est ad hoc potius, quam ad illud, ergo causa prima complet secundam per aliquid quod non sit ad hoc magis quàm ad illud: complere autem per aliquid huiusmodi non est determinare ad hoc præ illo; ergo causa prima ita complet secundam vt non determinet ad hoc præ illo.

Resp. neg. antec. Quamuis enim difficile

le consentiant auctores in explicando modo, quo causa prima determinat secundam, tamen re ipsa statuendus est aliquis. Aliqui dicunt primam causam determinare ex præuisione, quod secunda peccabit: postea autem quod sit peccatura, eligere hoc peccatum præ alio, seu decernere hoc peccatum præ alio. Puta sciens te mentiturum, decernit tibi mendacium A præ mendacio B, aut quolibet alio; cum autem malitia sit in mentiendo, non autem in mentiendo mendacio A potius, quam mendacio B, nõ decernit tibi peccatum. Hæc explicatio sic impugnatur. Deus videt te mentiturum; ergo videt te mentiturum hoc determinate mendacio; neque enim mentieris mendacio vt sic; sed decernit tibi hoc mendacium sciens te mentiturum, ergo decernit hoc determinate mendacium sciens te mentiturum, seu præuidens te mentiturum hoc determinate mendacio, sed mentieris hoc determinate mendacio determinatus à Deo, ergo determinat tibi hoc mendacium præuidens te determinatum à se ad hoc mendacium, & consequenter determinat hoc ex præuisione suæ determinationis ad hoc quod videtur ridiculum. Explicatur hoc ex dictis. Implicat te mentiri quin eo ipso mentiaris mendacio quod sit potius hoc quam quodlibet aliud, & consequenter Deus omnia videns videt, non te mentiturum abstrahendo ab hoc uel illo mendacio, sed te mentiturum eo mendacio determinate quo mentiturus es; adeoque si ex huius-

huiusmodi prævisione determinat tibi hoc præ omni alio, mendacium; hoc mendacium tibi decernitur ex prævisione decreti tibi decernentis hoc ipsum; non enim mentiturus es hoc mendacio nisi determinatui a causa prima ab hoc mendacium, & consequenter nisi causa prima decerneret tibi hoc mendacium.

Alii decretum huiusmodi scientiæ visionis innixum repudientes aliud excogitarunt innixum scientiæ quam mediam vocant: quæ videlicet cognoscit Deus conditionate futura in hac vel illa vel qualibet alia hypothesi; puta cognoscit Deus quid facturus fuisses si loco veniendi ad Gymnasium, domi remanisses; quid faceres si post horam gymnasi domum repetes incederes in talem aut talem ex soldalibus. Quid faceres si modo Constantinopoli esses, ibique non Philosophiam nostram, sed Alcoranum audires. Dicunt igitur per scientiam huiusmodi determinati Deum ad decernendum tibi hoc præ illo mendacium. Puta: scit Deus quod si esses in tal vel tali circumstantia: puta si interrogaberis à Præfeto vel à Magistro responderes mendaciter; videt autem simul te collocatum in prædictis circumstantiis; & quia ad rationem mali non refert quod hoc potius quam illo mendacio mentiaris, decernit tibi hoc præ illo mendacium.

Eodem argumento quo impugnata est prima explicatio, impugnatur secunda: sicut enim Per scientiam visionis videt futu-

rum absolute non mendacium ut sic, quod nunquam erit, sed mendacium hoc: ita etiam per scientiam mediam videt futurum conditionate, non mendacium ut sic, quod in nulla hypothese esset, sed mendacium hoc: rursus eo ipso quod esset hoc, esset Deo decernente hoc præ quolibet alio: ergo ideo decernit hoc in esse absoluto, quia videt quod decerneret hoc in esse conditionato: & consequenter habet hoc decretum quia illud haberet: habes hoc ex dictis; sicut enim non erit hoc præ illo, nisi quia decernerit hoc præ illo: ita non esset in vlla hypothese hoc præ illo; nisi quia decerneretur hoc præ illo; & consequenter decernit hoc præ illo, quia cognoscit quod in hac hypothese decerneret hoc præ illo: quod est eque ridiculum ac primum.

Fuit qui diceret Deum decernere hoc præ illo ex præsentia quadam, quæ videt voluntatem humanam, si sibi relinqueret nullo adiuta concursu, hoc vel illo genere peccati peccatorem. Cum igitur se ipsa esset peccatura, non determinat illam ad peccandum, sed solum hoc præ illo peccatum decernit: adeoque non est auctor mali ut habes ex dictis.

Hæc explicatio minus valet quam reliquæ. Implicat enim quod voluntas se sola & nullo concursu adiuta vlllo modo operetur: si igitur fingas Deum videre quid faceret se sola nullo concursu adiuta, fingis Deum videre quid faceret, si in ea esset

hypothesi, in qua nihil facere posset. In ea igitur hypothesi nihil ageret, & consequenter implicat Deum videre quod in tali Hypothesi male ageret. Patet hoc ex dictis; nulla enim causa secunda est se sola & sine concursu primæ sufficiens agere.

Dicendum est igitur causam primam determinare ad hunc numero actum siue bonum siue malum, per hoc quod hunc numero & non alium vel intendat vel permittat; per hoc quod hunc intendat & non alium si bonus est, hunc permittat & non alium, si malus. Pro quo sciendum est quod quamuis diuina omnipotentia secundum se sit indifferens ad quemlibet actum creaturæ, siue bonum siue malum, adeoque in ratione potentia non discernat vnum ab alio, tamen hæc omnipotentia exhibetur creaturæ à volente & cognoscere: quia est à volente, est pro libito volentis, quia est à cognoscente est pro libito discernentis quemlibet à quolibet: potest igitur exhibere suam omnipotentiam ita ad vnum in his circumstantijs, vt non exhibeat ad alterum; igitur potest Deus ita exhibere suam omnipotentiam ad *A* vt non exhibeat ad *B*; rursus obseruauimus in Deo duplicem voluntatem, intendentem alteram; alteram permittentem; sicut igitur potest exhibere suam omnipotentiam intendendo *A* & non *B*; ita etiam potest permittendo *A* & non *B*; igitur si exhibeat omnipotentiam tuæ voluntati vt determinate intendat solum actum charitatis *A*, & permittat so-

lum actum odii *A*: completàd supposita & quemcumque ex his actibus eliceris, elicies determinando te ad speciem, determinatus aliunde ad indiuiduum: atque ita vides te numquam determinari ad hunc numero actum, vt nequeas nisi hunc; sed vt nequeas nisi hunc vel illum alium ipsi oppositum.

Hinc recte dixeris voluntatem tuam eligere inter duo, voluntatem autem diuinam decernere inter infinita; ex quibus actibus te determinas ad vnum eliciendo vnum præ alio, & quia nisi duo actus sunt diuersi in specie, & contrarii, dixeris determinate te ad speciem: quia in vtraque specie causa prima ad vnum dumtaxat parata est concurrere, dicitur determinare te ad indiuiduum; vbi dices quam integra maneat tua libertas quam neque ad indiuiduum ita Deus determinat vt simul non reliquant cum omnimoda sufficientia ad oppositum. Igitur etiam cum determinatione diuina ad hoc, potes oppositum, quia hæc ipsa determinatio, quamuis sit determinate ad hoc intra hanc speciem, nõ est tamen determinate ad hanc simpliciter; sed ad hoc numero, vel ad illud numero oppositum; alteram intendendo, alterum permittendo.

Dices. Non est vlla ratio dicendi hoc modo Deum determinare ad indiuiduationem, ergo &c.

Resp. esse rationem optimam: quia qui aliter explicat insufficienter explicant, neque componunt diuinam determinationem

cum determinatione qua sit à nobis, Si autem hoc modo explicetur, recte componitur & diuina & humana determinatio ut patet, igitur ita oportet explicare.

Instabis: non est potior ratio cur Deus intendat hoc quam quodlibet aliud aliudem omnino bonitatis; cur Deus permittat hoc quam aliud omnino simile & eiusdem omnino malitiæ; ergo gratis dicitur quod Deus intendat hoc præ omni alio; permittat hoc præ omni alio. Probatur consequentia; quia ideo voluntas creata nequit se determinare ad hoc præ alio, quia non est potior ratio cur se determinet ad hoc quam ad quodlibet aliud; ergo si neque in Deo est potior ratio cur determinet se ad hoc quam ad quodlibet aliud, Deus non se determinabit ad hoc potius quam ad quodlibet aliud.

Resp. concesso antec. negando conseq. Non est alia ratio determinandi hoc præ illo: quam voluntas determinantis. Hoc idem dic de voluntate humana determinate se ad speciem: quia ideo male potius quam bene operatur, quia vult. Ratio igitur cur voluntas humana nequeat se determinare ad hoc præ quolibet alio intracandem speciem, non est quia non est potior ratio pro hoc, quam pro quolibet alio, sed quia non discernit; adeoque neque decernere potest hoc præ quolibet alio.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

De existentia Cause primæ.

ARTICVLVS I.

An sit per se notum dari Deum.

DICTUM est supra nullam causam secundam exire in actum sine immediato concursu causæ primæ: supponendo magis, ut de facto supponi potest, pro indubitato, quam probando existentiam causæ primæ. Hæc autem quæstione duo inquirimus: primum est; an sit per se notum præter causas secundas existere primam, hoc est; an sit per se notum dari Deum. Secundum; an hoc ipsum sit naturali ratione demonstrabile. Primum primo articulo, secundum secundo expediemus.

In tota autem hac quæstione, quam in prima parte proponit Doctor Angelicus citimus eiusdem Doctoris meriti, sinceri interpretes omnia ad mentem ipsius, quantum esse qui poterimus, resolueat. Sciendum est igitur, quod; *per se notum* dupliciter dicitur; primo quo ad se; secundo, quo ad nos. Ipsum deinde *per se notum, quo ad nos* dupliciter; videlicet vel quo ad omnes, vel quo ad solos sapientes. Per se notum quo ad se dicitur illud obiectum, cuius sit intelligatur subiectum & prædicatum, statim intelligitur prædicatum con-

K; uenire

cum determinatione quæ sit à nobis, Si autem hoc modo explicetur, recte componitur & diuina & humana determinatio ut patet, igitur ita oportet explicare.

Instabis: non est potior ratio cur Deus intendat hoc quam quodlibet aliud aliudem omnino bonitatis; cur Deus permittat hoc quam aliud omnino simile & eiusdem omnino malitiæ; ergo gratis dicitur quod Deus intendat hoc præ omni alio; permittat hoc præ omni alio. Probatur consequentia; quia ideo voluntas creata nequit se determinare ad hoc præ alio, quia non est potior ratio cur se determinet ad hoc quam ad quodlibet aliud; ergo si neque in Deo est potior ratio cur determinet se ad hoc quam ad quodlibet aliud, Deus non se determinabit ad hoc potius quam ad quodlibet aliud.

Resp. concesso antec. negando conseq. Non est alia ratio determinandi hoc præ illo: quam voluntas determinantis. Hoc idem dic de voluntate humana determinate se ad speciem: quæ ideo male potius quam bene operatur, quia vult. Ratio igitur cur voluntas humana nequeat se determinare ad hoc præ quolibet alio intracandem speciem, non est quia non est potior ratio pro hoc, quam pro quolibet alio, sed quia non discernit; adeoque neque decernere potest hoc præ quolibet alio.

QVÆ-

QVÆSTIO IV.

De existentia Causæ primæ.

ARTICVLVS I.

An sit per se notum dari Deum.

DICTUM est supra nullam causam secundam exire in actum sine immediato concursu causæ primæ; supponendo magis, ut de facto supponi potest, pro indubitato, quam probando existentiam causæ primæ. Hæc autem quæstione duo inquirimus: primum est; an sit per se notum præter causas secundas existere primam, hoc est; an sit per se notum dari Deum. Secundum; an hoc ipsum sit naturali ratione demonstrabile. Primum primo articulo, secundum secundo expediemus.

In tota autem hac quæstione; quam in prima parte proponit Doctor Angelicus crimus eiusdem Doctoris meriti, sinceri interpretes omnia ad mentem ipsius, quantum esse qui poterimus, resolueat. Sciendum est igitur, quod: *per se notum* dupliciter dicitur; primo quo ad se secundo, quo ad nos. Ipsum deinde *per se notum, quo ad nos* dupliciter videlicet vel quo ad omnes, vel quo ad solos sapientes. Per se notum quo ad se dicitur illud obiectum, cuius sit intelligatur subiectum & prædicatum, statim intelligitur prædicatum con-

K; uenire

uenire subiecto, eo quod in ipsomet subiecto imbibatur. Verbi gratia; hoc obiectum sine hoc verum, *homo est animal* est per se notum, quo ad se, quia si intelligas quod significet hoc nomē: *homo*: quid hoc aliud *animal*, statim intelligis animal homini conuenire; quia animal in ipsamet ratione hominis imbibitur. Per se notum quoad nos dicitur illud, quod nobis propositum statim seipso determinat ad assensum, quod ita fit; hoc autem subdivisimus in per se notum quo ad omnes, & in per se notum quo ad sapientes. Per se notum quo ad omnes est illud, quod ab omnibus statim assensum obtinet, quibus termini proponuntur, propter evidentem connexionem inter eosdem terminos, puta *totum est maius*, *sua parte*: cuiusque, cuius proponitur hoc axioma, statim assensum obtinet, nec aliud requirit à te vt assentiaris, nisi quod intelligas terminos, quod vt præstes, non indiges explicatione Philosophi, sed Calèpini.

Per se notum quo ad sapientes est, quod propositum intellectui, si bene intelligatur, assensum obtinet; sed non est adeo facilis intelligentiæ, vt etiam rudibus fiat manifestum. Hoc modo dicit ex Boetio Diuus Thomas esse per se notum, quod incorporea non sunt in loco: quod ita intelligendum est, vt incorporea non contineantur, seu non circumscribantur à loco: hoc autem est per se notum solis sapientibus, quia soli sapientes perfectè intelligunt quid sit esse

De existentia causæ primæ. 223
esse incorporeum, & quid sit circumscribi à loco his suppositus.

Dico primo cum Diuo Thoma: dari Deum est per se notum quoad se. Probatum conclusio, quia illud est per se notum quod se, cuius prædicatum essentialiter in te se connectuntur, sed hoc prædicatum existere essentialiter connectitur cum hoc alio Deus: ergo Deum existere est per se notum quo ad se, quod hoc prædicatum existere essentialiter imbibitur in conceptu Dei probatur, quia Deus in suo conceptu quidditatiuo inuoluit omnem omnino perfectionem (Intellige conceptum quidditatiuum adæquatum) sed necessitas existendi est aliqua, & quidem magna perfectio, ergo Deus in suo conceptu formali inuoluit necessitatem existendi, sine necessariam existentiam. Confirmatur, & explicatur hoc idem, quia quod non existit te ipsa nihil est, adeoque deficit à perfectione essendi; sed Deus in suo conceptu quidditatiuo excludit omnem defectum; ergo excludit nõ esse; excludere autem non esse est formaliter includere esse.

Confirmatur iterum, quia Deus est Ens, quo melius excogitari non potest: sed si non includeret in suo conceptu quidditatiuo necessitatē existendi, posset aliquid excogitari melius ipso: ergo Deus inuoluit in suo cōceptu quidditatiuo necessitatem existendi. Maior est prima, & communissima notio Dei, Minor probatur: quia ens ex suo conceptu quidditatiuo indefectibile, me-

lius est, quam non indefectibile. Si igitur ex vna parte ponas Deum cum reliquis prædicatis, hoc dempto: & altera parte eadem prædicata cum hoc insuper, quod sit indefectibile, manifestum est hoc secundum melius esse quam primum.

Dico 2. Deum existere est per se notum sapientibus. Inter sapientes primo loco ponendi sunt Beati, qui clarè, & intuitivè Deum contemplantur, adeoq. habent talem evidentiam de Dei existentia, qualem nos habemus de existentia Solis. Præter Beatos si aliqui in hac vita non ad intuitionem Dei, sed ad perfectionem sublimis sapientiae pertingunt ad tantum assequuntur, ut de hac veritate; *Deus est*, nequeant dubitare. Id quomodo assequantur explicabitur articulo sequenti.

Aliis à sapientibus non est per se notum, quia ut ait D. Thomas, quod ab aliquo negari potest non est omnibus per se notum: sed Deum existere ab aliquibus negari est: ergo Deum existere non est per se notum omnibus. Minor probatur, quia: *Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus*. Vbi nomine insipientis non est intelligendus homo, qui non habeat usum rationis, nam homini, qui ob defectum, vel ætatis ob demeritiam ratione non utitur, non exprobat, quod neget existentiam Dei. Ratio est, quia Deus non exprobat, nisi quod vel peccatum est, vel poena peccati. Nominè igitur insipientis intelligendus est Atheus, qui posuit in corde suo, ut non intelligeret.

Que-

Quemadmodum autem quia ita est per se notum, quod duo, & tria faciunt quingue: & *Totum est maius sua parte*: ut nemo intelligens hos terminos possit huic veritati negare assensum, hæc dicunt per se nota quo ad omnes, ita è converso, quia aliqui intelligens hos terminos: *Deus existit* potest negare assensum, dicendo v. g. nullum ens existere, quo nequeat existere melius; idè hæc veritas non est per se nota quo ad omnes: ijs autem, quibus non est per se nota, opus est demonstratione.

ARTICULVS II.

An sit demonstrabile Deum existere?

AD hoc quæsitum respondemus affirmative cum D. Tho. 1. p. q. 2. a. 2. Sunt qui credant demonstrari quali à priori hoc argumento. Est evidens per rationem optimi non destrui rationem entis, ergo est evidens esse possibile ens optimum. Sed si est evidenter possibile, evidenter existit, ergo est evidens ens optimum existere: hoc autem est Deus. Minor subsumpta probatur; quia positis cæteris perfectionibus melius est existere quam non existere, ergo si non existit non est optimum, potest enim cogitari melius ipso. Probatur iam primum antec. quia est evidens rationem boni non pugnare cum ratione entis, ergo nec ratioem optimi. Conseq. prob. quia bonum additum bono facit melius. Sicut sa.

K s picn-

piencia addita sapientiæ facit sapientio-
rem calor additus calori facit calidus. Immo
quo plus addis boni plus addis etis, cum
bonum, & eis dicantur ad convenientiam.
Confirm. quia est evidens quod chimera
non est id quo melius cogitari non potest,
ergo est evidens quod qui concepit id quo
melius cogitari non potest non concepit chi-
meram.

Torum hoc argumentum, sed pauciori-
bus veris sibi proponit D. Tho. quasi con-
tra se probaturus esse omnibus per se notum
Deum existere, & clarissime soluit, aien-
do quod etiam si quis intelligat quid signi-
ficatur hoc nomine *Deus*, videlicet *illud quo
maius cogitari non potest*, non sequitur ob-
iectum significatum esse in rerum natura,
sed in apprehensione intellectus tantum,
ita 1. p. q. 2. a. 2. ad 2. intuendo igitur re-
sponssioni Doctoris Angelici.

Resp. neg. antec. ad prob. cõc. antec. neg.
conseq. Ad cuius prob. dist. bonum quacu-
que additione additum bono facit. euiden-
ter melius, nego, aliqua additione: conc.
Idem dic de sapientia addita sapientiæ, de
calore addito calori: si enim sapientiam
addas qua maior haberi nequeat, non est
evidens te non addere sapientiam chime-
ricam: sicut si abbis calorem quo maior
nequeat esse, addis in sententia multorum
calorem chimericum. Eodem modo si ad-
das bonum quo maius cogitari non possit,
non est evidens te non addere bonum chi-
mericum: adeoque te per huiusmodi con-
cep-

ceptus non facere chimeras: Ad confirm.
dist. antec. est evidens quod chimera non
est realiter id quo melius &c. conc. non est
obiectiue, & in apprehensione intellectus
tantum id quo melius &c. neg. antec. &c.
Si non est evidens hanc rationem: *id quo
maius cogitari non potest* non esse chime-
ram: neque est evidens chimeram non ef-
se id quo maius &c.

Dices, Ergo, qui concepit illud reale,
quo maius cogitari non potest concepit id
quod est evidens non esse chimeram. Resp.
neg. conseq. Verum est quod si realiter de-
tur illud reale quo maius &c. non est chi-
mera, non est autem evidens ex eo quod
conciptatur, quod detur: Est autem evidens
quod etiam si esset impossibile realiter dari,
adhuc est impossibile concipi illud reale,
quo maius &c. Sicut est evidens posse
concipti creaturam qua nihil melius possit
dari, quamvis sit evidens hanc esse chime-
ram. Vide disp. 4. Log. q. 6. a. 3. ubi inter
alias chimeras inuenies hanc. *Chimera exi-
stens à parte rei*. Ex eo autem quod ita sit
in apprehensione intellectus male argues
ita esse in rerum natura: vt habes ex D.
Tho. loco supracit. Cur enim intellectus
nequeat appropere prædicatum realisi &
realiter existentis etiam impossibili? quasi
vero per hoc quod ita apprehendat, aut
etiam iudicet, ita res ipsa sit. Dum igitur
conciptis, *illud reale quo maius cogitari non
potest*, est evidens esse obiectiue in intelle-
ctu illud reale &c. Sed non est evidens ef-

se præterea aut posse esse in rerum natura : quod non est datum, ait Sanctus Doctor deponentibus Deum non esse. Ratio autem cur non sit evidens non repugnare rationem optimi est, quia ad huiusmodi rationem requiritur tot perfectionum complexio ut non sit evidens vnam ab altera non excludi, cum ex perfectionibus, quæ nobis hic innotescunt multæ sint tales ut alia cum alijs pugnent.

Dices. Nulla perfectio pugnat cum alia, quæ perfectio est, sed solum ratione imperfectionis admixta, ergo in objecto, in quo non ponatur vlla imperfectio, sed solum omnis perfectio est evidens non opponantia.

Resp. trans. antec. neg. conseq. Quia hoc ipsum non est ex se evidens in complexione omnium perfectionum nullam esse, cui non sit admixta hæc imperfectio quæ cum aliqua alia sit impossibilis. Imo non cuilibet perfectioni hoc inesse ut cum aliqua alia pugnet. Vbi aduertens non dicere quod datur repugnantia in complexione omnium omnino perfectionum. Hoc enim est falsum, sed quod non sit evidens talem repugnantiam non dari. Cæterum dari ens optimum eodem D. Thoma duce, non à priori, quia est essent aliter in causarum, non quasi à priori & veluti per causam formalem, quæcum nullum prædicatum proprium Dei sit nobis per se notum, nequit, nisi aliunde probetur, esse medium ad demonstrationem suæ existentia, sed à posteriori,

Sic

Sic primo loco demonstratio Dei per rationem primi mouentis immobilis, quam Philosophus non semel adducit, & D. Thomas illustrat. In conceptu primi mouentis immobilis omnis omnino perfectio includitur, quod enim ulterius perfectibile est non est immobile, cum possit ad ulteriorem perfectionem moueri. Sic autem proponitur demonstratio prædicta. Omne, quod mouetur, ab alio mouetur: ergo datur aliud quod mouens immobile. Consequentia probatur, quia si etiam mouens mouetur, vel ab alio mouetur, vel falsum est omne quod mouetur, ab alio moueri, si autem ab alio mouetur, vel illud aliud mouet immotum, vel non. Si immotum, habes intentum, si secus, in infinitum procedens, nec habes vllum motum, si enim in mouentibus & motis in infinitum proceditur, nihil mouetur, cum nihil sit primum vnde motus.

Circa antecedens statim tibi occurrit diuisio alibi facta à D. Thoma: mobilis videlicet, in illud, quod mouet se, & illud, quod ab alio mouetur. Animata sunt mobilia, quæ mouent se; inanimata verò mouentur ab alio, ut dicemus infra. Ex hæc diuisione videtur falsificari hoc principium: Omne quod mouetur, ab alio mouetur, cum alterum ex membris diuidentibus mobile, sit contradictorium huius principii, videlicet, omne quod mouetur, vel à se mouetur, vel ab alio. Verum male reducitur huic prædicta diuisio, nam etiam

etiam

etiam animata dum mouent se ipsa, ab alio mouentur: Puta à bono alliciente, si appetant, à malo repellente, fugiant. Quod aulem omne id quod mouetur ab alio mouetur, probamus cum D. Thoma sic

Omne id quod mouetur est in potentia, ad id ad quod mouetur: quod autem sita potentia ad aliquid, nequit reducere se ipsum à potentia in actum, sed indiget reduci in actum ab eo, quod est in actu. Exemplificat D. Thomas in calido, quod calidum actu est, frigidum vero potentia. Calidum inquit in actu, & frigidum in potentia nequit reducere se ad actum frigidi, quia rei reducere frigidum potentia in actum frigidi pertinet ad frigidum actu, idem autem secundum idem non est simul in actu, & si simul in potentia, ergo reducere à potentia in actum pertinet non ad id, quod est in potentia, sed ad id, quod est in actu, puta reducere potentia frigidum in actu frigidum pertinet ad aquam, reducere potentia calidum in actu calidum pertinet ad ignem. Omne igitur quod mouetur, ab alio mouetur. Totus hic discursus breuiter sic comprehenditur, Omne quod mouetur reduci- tur à potentia in actum, sed omne quod reduci- tur à potentia in actum ab alio reduci- tur, ergo omne quod mouetur, ab alio mouetur. Maior probatur ex definitione motus, qui est actus entis in potentia prout in potentia, hoc est actualis quedam tendentia in uiciorum perfectiorum. Minor habetur ex dictis, quia pertinet ad

id, quod est in actu reducere in actum id quod est in potentia. Nequit autem res- pectu eiusdem idem esse in actu, & in potentia.

Multi hic, si per tempus licet, exami- nanda forent circa minorem. Videtur enim quod aliquid reducat se ipsum à potentia in actu. Intellectus a potentia intelligendi reducit se in actum intelligendi, uoluntas à potentia uolendi in actum uolendi, imo uidetur hoc esse de conceptu potentia, ut transire possit ad actum; de conceptu in qua potentia actiua; si igitur dicas hoc Prin- cipium; Omne quod a potentia reduci- tur in actum, ab aliquo reduci- tur, quod iam est in actu: intelligendum esse cum limita- tione ad potentiam passiuam; probabiliter dixeris. Exemplum D. Thoma adhibebis sic: Aqua si sit in actu calida, & in poten- tia frigida, non indiget frigido in actu, ut à potentia reducat in actum; sed ipsa per se ipsam est radix suæ frigiditatis, & principium productiuum eiusdem: si autem est actu frigida, potentia uero calida; tunc indiget calido in actu, puta igne, ad hoc, ut potentia calida euadat actu calida. Ratio est: quia frigiditatis est potentia actiua, caloris autem passiuæ. Ex hac do- ctrina patet non redire intelligendum esse principium D. Thomæ, & Philosophi: si autem non ruditer, sed ut oportet intel- ligas, habes in exemplis quibus uicis con- tra prædictum principium, probationem eiusdem principij.

Omne quod mouetur ab alio mouetur dupliciter intelligi potest. Primum vt sensus sit, Omne id quod mouetur ad vltiorem perfectionem moueri, & consequenter ab vltiori perfectione per modum trahentis, aut aliquo alio modo determinantis ad hunc motum, & in hoc sensu verum est principium: est enim impossibile, quod intelligas rem in motu, quin eo ipso intelligas tendentem ad vltius bonum, idque præcipue in his, quæ dicuntur mouere se ipsa. Puta aqua; dum mouet se ad frigus, ad vltius bonum mouetur; Intellectus cum in actum intelligendi, voluntas cum in actum volendi sese reducant, ad vltiora bona per motus eiusmodi tendunt, vnde dixit Philosophus solum summum bonum mouere immorum, quia eo ipso, quod est omne bonum, ad nullam vltius tendere potest; adeoque cætera omnia mouetum efficienter, vt dictum est vbi de concursu Dei, cum finalitet, quia ipse est omnium vltissimus finis; cætera autem etiam dum se mouent, mouentur, quia ab vltiori bono trahuntur. Reperiri autem in aliquo ente omne bonum, adeoque impossibilitatem vltioris boni ex abundantia hoc argumento non demonstratur. Hinc Commentator Doctoris Angelici Caietanus fatetur prædicto argumento non magis probari mouens immobile, quod sit Deus; quam quolibet aliud; adeoque non afferri à D. Th. nisi vt probentur quædam prædicata, quæ deinde ostendet conuenire Deo.

Secundus sensus prædicti principii esse potest: Omne quod à non esse mouetur ad esse, ab aliquo moueri quod sit à se hoc est quod à nullo alio educatur de non esse ad esse. Et in hoc sensu argumentum est demonstratiuum, coinciditque cum demonstratione, quam hic subdimus.

Secunda igitur demonstratio est ab effectibus. Ceterum est multa fieri, nihil autem fieri à seipso. Quod multa fiant, manifestum est: nihil fieri à seipso est æque euidens sapientibus ac quod nihil simul est, & non est, aut quodlibet aliud huiusmodi ex principijs ex se notis: alijs autem probatur sic Si ideam posset facere se ipsum, idem præexistet sibi ipi; quod enim alieni efficienter dat esse, necesse est, quod priori habeat esse nihil autem est, quod sit prius, quam sit; nihil igitur se ipsum facit: sed quidquid sit ab aliquo fieri necesse est. Non est confundenda hic controuersia impertinens ad rem præsentem; an videlicet idem per actionem A pendens ab aliqua causa adæquatâ, possit per actionem B pendere à seipso in genere causæ efficientis. Sunt qui concedant, vt videre poteris apud Ouidium, & alios. Qui tamen hoc dant: hoc etiam requirunt, vt id, quod sit, ab aliquo fiat, quod sufficit ad rem præsentem.

Iam verò si omne quod sit, ab aliquo fiat necesse est pari causam aliquam, quæ non fiat, sed sit à se: hæc autem causa est Deus; ergo datur Deus. Hæc demonstratio est Aristotolica, & per viam causæ primæ. Quod de-

debeat dari aliquid ens, quod à nullo fiat. probatur: quia si etiam ipsum fieret: ab alio fieret: de illo alio rædit difficultas; an sit absq; eo quod fiat; an etiam ipsum ab alio fiat: & sic in infinitum: igitur deueniendum est ad aliquid causans omnia, cum ipsū à nullo causetur. Hanc demonstrationem esse ad captum etiam rudiorum nonnulli obseruât, sed in hoc decipiuntur, quod ex eo capite illam minoris assument. Esse ad captum rudiorum patet, quia nullus est, qui excurrent: do per omnes effectus, statim non assentitur, nullum ex ipsis esse sui ipsius causam: immo qui non irrideat Sophistam, si suaderet vellet aliquid à se ipso esse factum. Puta Rusticus nō credet hanc catedram esse factam à se, nec hanc imaginē, nec quilibet aliud, sed pro quocumque effectu semper ad causam recurrit ab ipso distinctam. Quod autem deueniendum sit ad aliquam causam, quæ non sit facta, facile ostenditur per repugnantiam, non infiniti, quod multi, lique Sapientes admittunt: sed processus in infinitum in investigatione causarum efficientium, quem processum nullum, nisi ignorans admittit.

Demonstratur tertio ex contingentia eorum, quæ vidimus existere. Nos ipsi ita existimus, vt aliquando non existeremus: contingenter igitur existimus. Idem dic de maioribus nostris, & de vniuersis rebus creatis quæ indifferentes sunt vt existant, vel non existant. Ex hac autem indiffertentia rectè inferitur existentia entis necessarij, cuius cate-

ra indigent, vt sint, cura ipsum nullo alio indigeat. Proponitur si hoc argumentum. Si omnia essent simpliciter indifferentia ad esse, & non esse; ita vt nihil necessario existeret, nihil omnino existeret; consequens est euidenter falsum; ergo & antecedens. sequela maioris probatur, quia si *A* est indifferens vt sit, vel non sit, ab alio debet determinari vt sit potius, quam non sit: *B* determinatur igitur à *B*. Rursus si ipsum *B* est indifferens, vt sit, vel non sit, eo ipso ad esse potius, quam ad non esse determinari debet ab alio; determinatur igitur à *C*, & sic de cæteris; si autem sic in infinitum procedas, nunquam habebis primum determinans; & per consequens nullum habebis determinatum.

Explicatur hoc idem uberius: supponamus causam illam à qua cætera determinata sunt ad existendum, fuisse ipsum etiā indifferentem ad hoc, vt existeret, vel nō existeret. Peto quis illam determinari ad existendum; non enim potuit determinari ad existendum, nisi ab aliquo determinatè existente. Rursus interrogo, an illud aliud determinatè existens esset se ipso determinatum ad esse, an determinatum ab alio. Si primum; habeo intentum. Si secundum; idem argumentum instauro. Et sic procederet in infinitum in investigatione determinantium, & determinatorum, & nec inueniretur primum, a quo determinatio.

Quod si aliquis non satis intelligens, quid

quid sit abire in infinitum, pertinaciter affirmaret, etiam in illo infinito posse inueniri primum, vnde determinatio: roga, an illud primum sit se ipso determinatum ad esse, adeoque, an sit ens simpliciter, & metaphysicè necessarium; an ipsum etiam debuerit ab alio determinari? si primum; habes Deum: si secundum: ergo illud non est primum vnde determinatio.

Dicas: dictum est in Physica, vnamquamque rem pes se ipsam, & non per aliud esse determinatam ad existendum: ergo hic male recurritur ad aliquid, per quod quilibet res determinetur ad existendum potius, quam non existendum,

Respondeo, illic sermonem fuisse de determinatione in genere causæ formalis: hic de determinatione in genere causæ efficientis. Deus, & creatura non differunt in hoc, quod hæc determinetur ad existendum per aliquid à se distinctum in genere causæ formalis, Deus autem per se ipsum: sed in hoc, quod hæc essentialiter exigit determinari ab alio in genere causæ efficientis: Deus autem essentialiter excludat à se omnem causam efficientem.

Porro ex prædicta necessitate existendi siue ex ipsa rei quidditate entis simpliciter necessarij ingeniosi recentioris inferunt carentiam omnis imperfectionis, siue omnis omnino perfectionis plenitudinem: inferunt autem sic: id, quod nulli displicere potest nisi insipienti, nullam habet de-

fectum: sed ens necessarium nulli displicere potest, nisi insipienti: ergo ens necessarium nullum habet defectum, Maior probatur, quia omnis defectus est rationale motuum displicentia, adeoque habens defectum potest etiam sapientibus displicere: ergo quod non potest displicere nisi insipienti est ens carens omni defectu. Iam minor est probare, videlicet, quod ens simpliciter necessarium nulli displicere possit nisi insipienti, quia quod necessario existit, quod impossibile est non existere, stultè displicet quod existat. Hoc argumentum est ingeniosum: an sit solidum, non vacat hic examinare.

Denique probatur existentia Dei à Gubernatione vniuersi, ita ut etiam veteres, qui sapientiæ studebant, admirantes potentiam, sapientiam, bonitatem, qua reguntur vniuersa, dubitare non poterint, dari prudentissimum, potentissimum, optimum rerum omnium Gubernatorè: hæc demonstratonem habet palam multo in locis, debet autem extendi non solum ad Gubernationem physicam vniuersi, quia videlicet terra suis temporibus generat, Cæli ordinatissimè voluntur, redeunt tempestatas & singulæ partes componentes hoc vniuersum suas vices & sua munia obeunt, sed etiam ad Gubernationem moralem qua etiam impij quamuis fingant se nihil timere, tacite tamen timeant vindicem suorum scelerum; nec propterea cogitationibus fidunt, intelligentes ductu naturæ; esse aliquem, quem etiam secre-

opeccantes debent formidare. Hæc eadem naturæ ductu ingenita omnibus Dei intelligentia sicut terret impios; solatur bonos, qui suarum etiam cogitationum testem se habere Deum, & præmiatorem intelligunt, atquæ hæc circa demonstrabilitatem existentia Dei sufficiant.

DISPUTATIO V.

*De conditionibus ad agendum
requisitis.*

QVÆSTIO I.

De alteratione similis à simili.

N Vllam causam creatam agere sine concursu increatae ostensum est supra. Præter concursum huiusmodi exigit causa secunda conditiones quasdam, sine quibus aut omnino, aut naturaliter agere nequit. Quærimus autem hic, an inter conditiones necessarias requisitas numeranda sit dissimilitudo interea, quæ agunt, & participantur; & primo quidem: an alterabile nequeat nisi à dissimili alterari. In hac controversia dicendum est eum Philosopho 1. de Gener. textu 48. 50. & 52. simile non alterari à simili. *Non quodcumque, ait ille, natum est pati, & facere: sed quæcumq; aut*

con-

contraria sunt, aut contrarietatem habent. Vbi late docet, quod quæ ad invicem agunt, & patiuntur secundum qualitates alterativas, habent aliquam similitudinem, quatenus sunt in eodem genere, & aliquam dissimilitudinem, quatenus sunt in diversâ specie; intellige secundum eas qualitates, secundum quas agunt. Pura manus calida, & manus frigida, quæ secundum quod sunt tales, sunt in eodem genere, videlicet in prædicamento *qualis*. & in eodem maxime distant, videlicet secundum calorem, & frigus,

Probatur autem conclusio 1. autoritate & ratione Philosophi. Quia omne agens in agendo intendit assimilare sibi passum; si autem simile ageret in simile, non assimilaret, sed dissimilaret; ergo simile nequit agere in simile. Ratio fundamentalis, quam alibi etiam attigimus est: quia omnis alteratio est ex natura rei ordinata ad mutationem secundum substantiam, siue ad generationem: omne igitur agens agit, ut faciat novam substantiam, siue ut assimilet sibi substantialiter passum; ad assimilationem autem substantialem prærequiritur assimilatio accidentalis; ergo omne agens secundum qualitatem agit, ut possum sibi assimilet secundum illam qualitatem, secundum quam illud alterat; quod autem simile agens in simile dissimilaret sibi passum, manifestum est.

Probatur 2. eadem conclusio alia ratione eiusdem Philosophi, Quia si sint duo similia,

milia, puta *A*, & *B* vtrumque calidum vt quinque, non est porior rat o, cur vnum agat quam alterum; ergo neutrum ager, vel vtrumq. non vtrumq. ergo neutrum. Maior est euidens, min. prob. quia si agit vtrumque, duo similia se inuicem destruent, sed omnis destructio in substantiis corruptibilibus est à aliquo contrario; ergo vnum simile erit alteri contrarium; & duo similia erunt duo sibi mutuo contraria, quod repugnat in terminis. Destructionem in predictis substantiis esse à contrario, patet ex principio alibi explicato, corruptio vnus est generatio alterius, actio igitur destructiua vnus est alterius generatiua. immo actio destructiua primario, & per se est generatiua. Si autem generatiua cerre nō aliterius rei similis illi quam destruit, sed dissimilis, similis autem sibi. Puta actio corruptiua ligni, est generatiua alterius, non ligni, sed ignis, si ab igne lignum corrumpitur. Debet igitur agens esse dissimile rei, quam corrumpit.

Probat 3. alia ratione eiusdem. Si *B* simili, aut ille, pati aliquid possibile est, & ipsum à seipso. Proinde his ita se habentibus nihil vtiq. erit aut incorruptibile, aut immobile, si simile secundum quod simili actiuum, ipsum enim seipsum mouebit omne. Hoc est si simile potest pati à simili, idem potest pati à seipso; consequens est absurdum, ergo & antecedens. Minorem probat Philosophus, quia si idem patitur à seipso nihil erit incorruptibile, aut immobile.

con-

consequens est inconueniens: ergo & antecedens. Probat sequentiam mai. quia quilibet substantia sensibilis, cum habeat aliquam qualitatem alteratiuam, puta aliquid caloris, frigoris, &c. habet id à quo necessario patitur, & corrumpitur; & consequenter ipsa se sua qualitate alterabit, atque corrumpet.

Confirmatur hic discursus; quia si simile agit id simile, ideo agit, quia ad agendum, & patiendum sufficit potentia actiua agentis, & passiuæ subiecti; quarum vtraque reperiuntur videtur in duobus inter se similibus. Puta calidum *A* est potens producere vnū gradum caloris, & calidum *B* potens illum recipere: sed etiam in ipso met calido *A* reperitur hæc vtraque potentia; ergo etiam calidum *A* poterit agere in seipsum. Minor probatur: quia vere calidum *A* vt quinque est potens producere vnum gradū caloris, & in eodem datur potentia vnus gradus recipiendi. Valet igitur discursus Philosophi: simile pati potest à simili, & idem à seipso.

Ratio autem agēdi secundum qualitates corruptiuas assignata à Philosopho, sicut repellit actionem eiusdē in seipsum, ita & actionem similis in simile. Ad hoc, inquit, vt vnum moliatur destructionem alterius, debet esse contrarium illi; idem autem non est sibi contrarium: nequit igitur idem sui ipsius destructionem moliri; vides idem omnino valere contra actionem similis in simile: nam simile non est contrarium simili.

Tom. III.

L h;

li, nequit igitur simile sui similis destructio-
nem moliri. Sicut igitur idem non alterat
seipsum, nec simile alterat simile; quando-
quidem alteratio est inchoata corruptio.

Qui discursum Philosophi voce tenuis
accipiet, ubi dicit, *Sit idem patitur a seipso,
nihil utique erit aut incorruptibile, aut im-
mobile.* Concedet seq. mai. negabitque ab-
surdum esse ex substantijs, de quibus hic,
nullam esse aut incorruptibilem, aut im-
mobilem. Cū sermo sit de substantij cor-
ruptibilibus. Qui sic respondebit Philoso-
pho, id vnum ostendit, se non assequi men-
tem Philosophi: sensus enim eorum, quæ
dicta sunt, est, quod si idem ageret in seipsū
semper moueret se ad interitū; per qua-
litates sibi debitas & innatas seipsum cor-
rumpere, cum tamen & ratione, & experie-
nentia constet ex his, de quibus hic agimus
corrupti nihil, nisi à contrario, quodlibet
autem eo durare diutius, quo à contrario
magis remouetur.

Obij: 1. Minus intensum agere potest
in magis intensum: ergo multo magis si-
mile agere potest in simile. Probat. conf.
quia simile respectu similis plus habet vir-
tutis actiuae, quam minus intensum respec-
tu magis intensi. Anteced. probatur ex-
perientia, quia aer frigidus congelat a-
quam: sed aer est minus frigidus, quam a-
qua, ergo minus frigidum agit in magis fri-
gidum.

Resp. neg. antec. cuius falsitas alibi o-
stensa est per illud proloquium: actio est à
pro

proportione maioris inaequalitatis. Ad pro-
barionem respondeo r. neg. mai. Causa a-
daquaret congelatiua equæ non est aer
frigidus, sed simul cum aere multa particu-
læ corporum exiccantium, & adstringen-
tium. Adeoq; à solo frigore glaciem esse
negant communiter Meteoristæ. Certè ad
conglaciationem concurrere multos spiri-
tus igneos manifestum est conglaciatoribus
qui & niuem & glaciem, vt diutius durent
& acris agant, multo sale inspergunt. Re-
spondeo 2. neg. min. vnde enim habet ar-
guens aerem esse minus frigidum aquam;
Quod aqua grauius efficiat sensum etiam
in genere frigida haberi potest à densitate
ipsius etiam cum minori intensione frigoris.
Ceterum quando aer imminens aquæ con-
glaciet aquam, est aqua frigidior, vt latè
ostendi posset.

Obij: 2. Ferrum candens producit ignem:
ergo minus calidum producit magis cali-
dum. Antecedens probatur experientia,
quia ferrum candens comburi stuppam, il-
lamque conuertit in ignem. Hinc proba-
tor conf. Ignis enim est ferro candente ca-
lidior.

Resp. omisso antec. neg. conf. Ad pro-
bat. Ignis est calidior ferro, non, tamen est
calidior igne, quam ferro includitur. Fer-
rum candens non solum est calidum, sed
ignitum; quod patet ex crustilla illa, quæ
in eodem refrigerato apparet; quæ nihil al-
iud est, quam carbo quidam ab igne reli-
ctus ex ferro, sicut relinquuntur ex ligno

combustio. Præterea in eiusdem ferri meatibus, & poris inclusæ sunt multæ particulæ igneæ, quæ stuppam inflammat. Vterius non est certum quemlibet ignem esse calidiorem quolibet ferro intensissime calido. Calor enim etiam minus intensus cum alia accidentium complexione fortasse sufficiet ad ignem excitandum ex stuppa, qui cum in ferro non sit cum eadem, sed cum longe diuersa, ad conuertendum ferrum in ignem non sufficeret.

Obijc. 3. Potest cum æquali intensione qualitatis dari inæqualitas secundum raritatem, & densitatem: ergo vnum simile poterit agere in alterum; puta magis densum in minus. Ant. est cerum: probatur cons. quia maior densitas æquiualei maiori intensioni: & consequenter sicut intensus ageret in minus intensum, ita densus in minus densum. Consim. quia per densitatem vis actiua magis vnitur? vis autem vnita fortior.

Resp. 1. quod etiam si ita esset, nihil esset contra intentum: si enim densitas maior maiori æquiualeat intensioni, per hanc ipsam æquiualentiam tollitur similitudo. Propterea etiam in nostra sententia à multis conceditur totum.

Resp. 2. conc. anteced. neg. conseq. Ad probat. distingue; densitas maior æquiualeat maiori intensioni quoad omnia: nega: quo ad aliqua: concede. Maior densitas quia maius vnit partes agentis, reddit agens validius; non tamen ita validum ut plus quali-

qualitatis det quam habeat, seu ut intendat supra se possum. Ratio est in illo principio quod supra diximus, agens secundum qualitatem alteratiua agit ut secundum illa assimiliet sibi passum.

Obijc. 4. Sic moles ignea vndecumq; almaris, huic si manum admoueas magis calefies quam calefieres, si ab eadem mole detraheretur dimidium, ita ut remaneret solum semipalmaris: ergo non solum prima medietas, sed etiam secunda agit in manum hoc est non solum illa molis medietas anteriori manui proxima; sed etiam posterior agit in manum; sed hoc saluari nequit sine actione similis in simile: ergo &c. Minor subsumpra probatur, quia si posterior medietas ignis agit in manum non agendo in primam & anteriorem medietatem, datur actio in distans, hanc autem non dari supponitur ex dicendis; ergo medietas posterior agere debet in manum agendo simul in medietatem anteriorem. Hoc idem argumentum valet de duobus ignibus sibi proximis: cuiuslibet enim manus approximeatur, magis calefiet quam si esset vnicus, oportet igitur ut qui ponit alterum est, & trans alterum & per alterum, & consequenter in alterum agat.

Resp. 1. hoc argumento, si quid valeret, probatum iri non solum actionem, similis in simile, posito quod non datur actio in distans, sed etiam quod in subiecto produci deberet qualitatis intensio supra maximam inter possibiles. Pone enim duo

agentia ambo calida ut octo, certe cuiusq. manum admoueris, magis calefies quam si esset vnicum: igitur alterum trans alterum & per alterum, & consequenter in alterum ager: sed vtrumque supponitur calidum in summo: ergo in e. I. do ut summo augebitur calor: quod est naturaliter impossibile tam apud nos, quam apud argenteum.

Resp. 2. in forma admittere do hypothefim. Et transmissio toto primo entimemate, nego in rem subsumptam. Ad probationem, nega & primam medietatem agere in secundam, & dari actionem in distans. Tota equiuocatio est in hoc principio: non datur actio in distans, quod non ita debet intelligi ut inter quamlibet partem agentis & passum, nihil detur in quod illa non agat. Hoc enim est falsum, sed ita ut inter agens totale & passum, nihil detur in quod hoc non agat. In hypotheli autem admissa, inter totam molem igneam, & manum nihil mediat nisi aer, qui etiam ab eodem igne incalcescit.

Transmissi &c. quia tota moles agit, quæ est tam prima quam secunda medietas, non actu, sed potentia. Quod si singas esse actum has medietates, dic solam proximam manui agere, idque in quocumque tandem medietates molem diuidas: per alteram autem impediri agens contrarium, ne de eiusdem actiuitate quicquam diminuat; adeoq; etiam alteri medietati deberi quod hæc tam actus agat.

Dices. Ergo calefactio erit directe à sola

la vltima superficie. Prob. conf. quia hæc sola est proxima calefactibili: tota vero reliqua moles solum indirectè calefacit, quatenus conseruat vim calefactiuam remouendo actionem contrarij.

Resp. neg. conf. & suppositum consequentia superficies vel non dantur, ut diximus in Physica, vel si dantur, secundum Philosoph. non sunt actiue. Actio igitur est à qualibet parte sensibili molis prædictæ modo explicato.

Ad aliud de duobus agentibus dic vel simul calefacere in vnum, vel si actio est ab vnico, dic ideo esse validiorem quia per alterum impeditur agens contrarium, ne in idem in passum agat, aut agens impediatur ab agendo.

Obiic. 5. Duo luminosa æqualia in intentione luminis se mutuo augent; ergo datur actio similis in simile inter luminosa; ergo etiam dari poterit inter duo calida. Prima consequ. est euidentis: probatur secunda, quia non est potior ratio de vno quam de alijs. Antec. autem probatur experientia, si post luminosum A ponatur in aliqua distantia luminosum B; luminosum postertus transmittit lucem per luminosum anterius, & tamen sunt æqualia in intentione luminis; ergo æqualia agunt in se inuicem: tam enim luminosum B cernitur trans luminosum A, quam luminosum A trans luminosum B.

Resp. quæstionem à nobis propositam esse circa similia in qualitativis alteratiuis, non

circa similia in qualitatibus actiuis quidem, se non alteratiuis. Nam circa hæc est specialis difficultas. Et quidem ex ijs qui negant actionem similis in simile secundum qualitates corruptiuas, alii negant, alii concedunt actionem similis in simile secundum qualitates pure actiuas. Itaq; transmittantur. & primam consequ. nega secundam. Ad probationem dic esse potiore rationem de vnis quam de alijs, ea autem est multiplex, sed præcipua petenda est ex fine naturæ in vtriusque agentibus. Nam, vt vidimus ex Philosopho, agens secundum qualitates corruptiuas agit vt assimilet sibi passum realiter, & propaget se realiter secundum speciem, hoc est vt aliam substantiam edat sibi similem. Agens vero secundum lumen non agit vt assimit realiter sibi passum, sed tum vt se manifestet potentie visivæ, tum vt alia eidem potentie visibilia reddat. hoc est vt propaget se non secundum esse reale, sed secundum esse intentionale. Hinc habes quod si primum agit in simile, agit contra finem naturæ & contra impetum innatum agendi, secus secundum. Da duas manus calidas vt quinque mutuo intendere suam calorem, mutuo se comburent. Da duas candelas mutuo intendere suam lucem, mutuo se elbificabunt: Hæc sufficerent ad solutionem argumenti. Ad veritatis autem indagacionem instituenda est.

QVÆ:

QVÆSTIO II.

An simile secundum qualitates non corruptiuas agat in simile.

S Vpponendum hic pro certo duo luminosa æqualia in intensione luminis, puta duas faces *A* & *B* ita disponi posset vt vna trans alteram videatur. Hinc alij aiunt, alij negant sequi actionem similis in simile. Ad actionem similis in simile requiritur vt terminus qui producit sit eiusdem rationis cum eo quod præcrat in passo, passumque assimilat agentis. Ita calidum vt quinq; si alterum calidum item vt quinque in calore intenderet, esset vera actio similis in simile. Si autem calidum vt quique alterum calidum vt quinque illuminaret, non propterea diceretur simile agere in simile.

Atque; huc reduciit à nonnullis punctū præsentis controuersie: dum admittunt lumen à luminoso *A* transmitti per luminosū *B*: sed negant lumen diffusum eiusdem rationis esse cum lumine innato, hoc est intrinseco ipsimet luminoso. Quod si ita est etiam luminosum *A* actione sua augeat lumen in luminoso *B*. non tamen agit in simile actione de quo hic, quia non producit in passo aliquid eiusdem rationis cum eo quod in eodem præcrat, reddebatq; luminosum simile luminoso.

Admissa tamen similitudine inter lumen

L 5 in-

innatum luminoso, & lumen ab eodem diffusum, adhuc dubitari potest an detur actio similis in simile inter prædicta luminosa. Nam si quis diceret luminosam *A* transmittere per lumen *B* ad oculum videntis & lumen & speciem sui, ita tamen ut in luminoso *B* non producat lucem, sed solum speciem sui coloris: per actionem autem talis speciei productivam, transfusetur usque ad oculum actionem productivam lucis: quomodo redargui posset?

Dicendum est primo. Siue actione similis in simile saluari potest quod luminosum *B* appareat & videatur trans luminosum *A*, & è converso, etiam dato quod lumen diffusum sit eiusdem rationis cum eo quod est in intersecum luminoso.

Probat hæc conclusio. Quia ad hoc ut luminosum *A* transmittat lumen ad oculum sine actione in distans, sufficit quod in medio aliquid agat, sed potest in medio aliquid agere, etiam si in medio non producat lumen, ergo potest transmittere lumen non producendo lumen in medio, sine actione in distans. Maior est certa ex dicendis. Ad hoc ut agens producat aliquid in remoto sine actione instans, non requiritur ut idem agat in medio quod in remoto. Ita sol producens in visceribus terræ aurum & argentum non propterea agit in distans, quia non idem producit in spatio intermedio. Minor autem probatur; quia potest in luminoso interposito producere speciem sui coloris, & cum actione talium specierum producti-

ua

ua propagare ulterius actionem luminis productivam, sicut sol cum actione productiva & diffusiva lucis, aliorumque influxuum per medium interpositum, propagat actionem productivam auri & argenti in visceribus terræ.

Dices, vehiculum specierum est lux, g. species non sunt vehiculum lucis. Sicut enim absurdum esset dicere hominem vehiculum quidem solutum rhedæ, aliquando tamen ipsum esse suæ rhedæ vehiculum: ita absurdum est dicere lucem esse quidem ordinarium vehiculum specierum, species tamen aliquando fieri vehiculum lucis.

Resp. concedentor. Vel potius transmittendo. Vehiculum specierum est lux, non tamen necessario lux quæ sit, obiecti tales species emittentis. Sicut homo velitur curriculo, non tamen semper suo. In casu posito vehiculum specierum & actionis speciei propagantis esset lumen luminoso *B*, per quod transmittitur ad oculum videntis & lumen & species luminoso *A*.

Dicendum secundo. Potest in qualitativis non corruptivis admitti actio similis in simile. Probat hæc conclusio ex inanitate argumentorum quæ sunt contra actionem similis in simile. Cum igitur pateat ad oculum luminoso trans luminosum cerni, nec sit vlla ratio probans non fieri hoc per diffusionem luminis in tota linea intermedia; probabilius est rem ita contingere ut argumentorum solutione patebit.

Obiect. 1. Si daretur actio similis in simili-

le nen essent potior ratio cur hoc ageret quam illud, g. vtrumq; ageret sed hoc est absurdum, ergo non datur, Antec. est ratio Philosophi contra actionem similis in simile. Minor subsumpra probatur, quia si vtrumq; ageret 1. idem ageret in seipsum, saltem actione reflexa, videlicet candela *A* intenderet candelem *B*, à qua ipsa inuicem intenderetur: nam candela *B* per lumen receptum à candela *A* facta luminosior illuminatricem suam reilluminaret. 2. sequeretur quod in intensione illa reciproca in infinitum iretur. Nam *A* auget *B* & augetur à *B*, Auctum à *B* reauget magis ipsum *B* iterum auctum iterum auget *A*, & sic in infinitum.

Resp. concesso toto primo entimemate: negando minorem subsumptam. Cōceditur hic predictum enthimema, quia discursus Philosophi contra actionē similis in simile non est contra omnem edionem, sed contra actionem agentium secundum qualitates corruptiuas. Ad probationem minoris omitto primam sequelam, quod videlicet luminosum *A* actione reflexa ageret aliquid in seipsum. Sed nego secundam, quod videlicet in reciproca luminis intentione in infinitum iretur. Sic autem res contingeret, seu potius contingit. Luminosum *A* transmittit an luminosum *B* quantum luminis potest, sed illud quantum, potest est valde modicum. Constat enim actionem luminosi maxima in minimo spatio decrementa habere. Rursus per modicum illud

luminis sibi affusum luminosum *B* factum paulo luminosius aliquid etiam, sed pauculum luminis refundit in luminosum *A*, & cum semper decreseat magnopere lumen hinc inde affusum, vt pote semper longe minus recepto, non modo non augetur in infinitum; sed contingit totum illud incrementum vix ad intensiorem vnus gradus peruenire, supra mensuram in vtroque ex luminosis præsuppositam,

Objic. 2. Non est potior ratio cur species emissa à colorato non sint color eiusdem rationis cum eo qui est in colorato, quam cur lumen emissum à luminoso non sit eiusdem rationis cum lumine quod est in luminoso, ergo vel species coloris sunt etiam calor, vel lumen emissum non est proprie lumen. Et consequenter etiam si luminosum diffundat lumen etiam per aliud luminosum, non propterea agat in simile, sicut per hoc quod coloratum diffundat species suspet aliud coloratum non propterea datur actio similis in simile. Quod autem coloratum diffundat species sui per aliud coloratum patet in hypothesi admissa, in quia luminosum simul & coloratum trans aliud eiusdem luminis & coloris à nobis cernitur.

Resp. neg. antec. Per lumen emissum à luminoso non cernimus ipsum met luminosum, sed obiecta quibus tale lumen affunditur, Puta per lumen emissum à sole, cerno non solem ipsum; sed hunc parietem & quolibet aliud huiusmodi, Lumen igitur

tur non est manifestatiuum solius obiecti à quo est; sed cuiuslibet à quo reflectatur ad oculum. Species verò sunt manifestatiuæ non illius obiecti à quo reflectuntur; sed illius à quo sunt. Si opponas nummum pluribus speculis ita ut ab vno fiat in alterum reuerberatio, videbis per singula specula nummum, vt experientia constat, cum non quodlibet obiectum reuerberans lumen emissum à sole manifestet solem.

Obiic. 3. Si simile agit in simile etiam idem in seipsum, conseq est absurdum, ergo & antecedens. Minor est Philosophi vt dictum est supra. Maior autem ab eodem probatur; quia non est potior ratio. Qui discursus valere videtur etiam in presenti.

Resp. Idem agere in seipsum, vt dictum est supra, sed non eodem genere actionis quo agit ad extra. Luminosum est in se productiuum sui luminis, & per lumen in se productum diffusiuum eiusdem ad obiecta externa; Ratio à priori cur per lumen & species luminosum non agat intra seipsum, est; quia tum lumen tum species sunt vt faciat obiectum intentionaliter presens, vbi non est presens realiter. Vnde dicitur communiter species esse vicariæ obiecti. Agit igitur luminosum intra actione æquiuoca, hoc est actione non à lumine ad lumen, sed à luminoso ad lumen: extra se autem actione vniuoca, videlicet quæ est à lumine & luminis productiua. Aduerte autem inter species & lumen aliud discrimen, quod

quod videlicet lumen dicitur communiter qualitas actiua, non autem color à quo tamen species emittuntur. Ratio est, quia lumen à lumine, non autem color à colore; sed species coloris à calore est.

Dicuntur autem huiusmodi species intentionales, quia faciunt obiectum cuius sunt, presens potentiis intentionalibus. Quamuis enim species obiecti vndeunque fundantur, tamen funduntur in gratiam potentie intentionalis: puta potentie visiuæ. quæ per species vndeunque emissas potest vndeunque obiectum percipere.

Quæres an alia quam luminosa in se mutuo agant, si sint similia. Ratio dubitandi est præcipue circa ea quæ grauiasunt aut leuias. Si manu sustineas pondus decem librarum & eidem ponderi pondus etiam minus graue superimponas, puta vnam aut alteram libram siue plumbi siue argenti, senties augeti impetum in manu supposita eamque intensius premi. En plumbum decem librarum sua grauitate pressum deorsum ab alio pondere etiam minus graui deorsum intensius perimitur: habens igitur de suo impulsus vt decem, recipit in eodem incrementum duorum aliorum graduum, in quo videtur non solum simile agere in simile, sed minus in magis intensum.

Ad hanc experientiam varii varie. Alii dicunt ex vtroque corpore manus superposito fieri vnam molem à qua indiuisibiliter procedit totus impetus manus premens; sicut

sicut v. g. duo equi trahentes currum sunt vnum agens totale à quo indiuisibiliter procedit impetus tractius currus : nec obstat quod ex istis corporibus aliud sit plumbum, aliud argentum, aut quidlibet aliud : plura enim etiam diuersa specie vnam molem constituunt : sicut si currui equum & asinum admoueres, non proptere non essent vnum totale tractiuum.

Alii pondus subiectum concedunt impelli à superposito, sed aiunt id accidere per actionem æquiuocam. Aiunt enim grauitatem innatam qua corpus deorsum impellitur non esse eiusdem rationis cum impetu acceto ab extrinseco, & consequenter non dari actionem similis in simile, etiam si pondus subiectum à superposito impellatur.

Alij denique concedunt actionem similis in simili in casu posito. Hæc vltima sententia est valde probabilis. Ratio est à fine huiusmodi impulsuum, quorum est ferre corpora quibus insunt ad locum ipsis debitum, aut si non ferre, saltem niti vt ferant. Hinc huiusmodi qualitates non diffunduntur in spheram sed per vnam lineam premunt, quodlibet autem corpus impediatur motum seu lationem sursum quidem in leuibus, deorsum autem in grauibus, neutris impeditur nisi : cum igitur etiam per obicem nitantur euadere, non est cur obicem ipsum non impellant. Diuersitas autem inter impetum innatum, & impresum versus eandem lineam, non videtur necessaria.

Aduer-

Aduerte autem quod sicut minus graue impellit magis graue, ita etiam in luminosis, de quibus supra, minus luminosum agit in magis, nam minus luminosum trans magis luminosum apparet, vt experientia constat. Cur autem in his etiam minus intensum agit in magis, habes rationem eandem quam attulimus pro actione similis in simile.

Q V Æ S T I O III.

De Actione per Antiperistasi.

PET antiperistasi idem agere in seipsum etiam actione vniuoca fuere qui existimarent. Et autem antiperistasis, quantum ad nomen attinet, circumobscientia, contrarij ; puta cum vel calido circumfuditur frigidum, vel frigido calidum, Contingit autem vt dum vna qualitas à sua contraria circumobscidetur, ipsa euadat intensior. Hinc putei, & criptæ hyeme sunt calidiores ; æstate vero frigidiores. Neque enim hac in re audiendi sunt, qui hanc, & caloris, & frigoris intensiorem negant, reuocantes omnia in fallaciam sensuum. Aiunt enim puteales aquas æstate frigidiores apparere, quia calidiori gutture hauriuntur, hyeme vero calidiores, quia frigidiori. Certum est dispositionem organi multum facere ad hunc, vel illam sensationem : effectus autem quos antiperistasi tribuimus saluare, velle per puram apparentiam, sensumque
fal-

fallaciam, est falli. Quis dicat esse fallacia sensuum, quod calx ac qua perfusa intus incalcescat, & disrumpatur? Quod aer inclusus in thermoscopio rarefiat, aut condensetur ad proportionem caloris, & frigoris circumfusi; rarefiat autem hyemē in cistis, & in eadem condensetur æstate; & sic de alijs. Adde quod ipsamet experientia caloris, & frigoris est cum tanto excessu, ut non nisi inepte reiiciatur in d uerfam dispositionem organi sentientis.

Dari igitur hanc qualitatis intensiōem, ubi à contraria circum obsidetur est ita evidens ut negari non possit. Quomodo autem intendatur non est vna omnium sententia: non tamen est animus omnes sententias excurrere, & inter omnes controuersiam dirimere. Vnam, & alteram delibabimus, explicabimus nostram.

Prima sententia est Marsilij in 1. de Gener. quam referunt, & impugnant Combricensis libro 1. de Gener. cap. 9. quæst. 1. Putat Marsilius qualitatis intensiōem in antiperistasi fieri per repercussionem specierum intentionalium, quæ à contratio reuertentur qualitatem augent, à qua emissæ sunt.

Supponit hæc sententia qualitates tangibiles; cuiusmodi sunt calor, & frigus emittente species sui intentionales, sicut emittuntur à calorato. An hoc recte supponat, non est locus hic examinandi, sed in libris de Anima, ubi de organo tactus & alijs ad tactum pertinentibus. Præscicando igitur à dis-

discussione controuersia ibi instituenda; impugnatur prædicta sententia.

Primo quia species intentionales caloris non sunt contrariæ frigori; igitur non debent repercuti e frigore tamquam a contrario. Probatur antec. quia quamuis album & nigrum sint inter se contraria, species tamen albi non sunt contrariæ nigro, nec è conuerso. Immo per idem medium propagantur & in eadem potentia visui recipiuntur. Pat hoc quia omnis videns simul videt album, & nigrum; & memorans albi simul meminit & nigri; sicut & meminit simul calidi & frigidi. Ratio à priori est; quia species intentionales non sunt aptæ generare aut corrumpere, & consequenter non habent in se contrarietatem illam, quæ in qualitatibus quarum sunt species.

Hinc impugnatur secundo eadem sententia. Nam species intentionales qualitatis non sunt eiusdem qualitatis productiue; ergo etiamsi reuerberentur versus principium a quo exeunt, non propterea producent in ipso nouam qualitatem. Ratio est quia species intentionales non sunt in natura ut assimilent potentiam in quam immittuntur similitudine reali cum se à qua emittuntur; sed solum ut assimilent illam similitudinem intentionali. Pute species Petri emissæ ad oculum Pauli non sunt in oculo ut constituant oculum realiter, sed solum ut constituant intentionaliter similem Petro.

Altera sententia est Toleti primo de Gener. c. 7. qu. 14. Docet hic vnum contrarium in præsentia alterius non diffundere suam actionem extra se, sed illam in se conuerrere, plusque de præhabita qualitate producere, vt ab eodem melius se defendat.

Hæc sententia pugnat cum principijs quæ supra posuimus ex Philosopho. Contrarietas est ratio agendi non seipsum, sed in contrarium: & de facto etiam in antiperistasi qualitas agit contra contrarium circumobsidens quantum potest. Per hoc quod calidum à frigido circumuenitur, non euadit sibi ipsi contrarium, & consequenter non habet rationem agendi secundum qualitatem, secundum quam ratio agendi est contrarietas.

Præterea causa productiua nouæ qualitatis per conuersionem actionis in ipsum agens, vel est ipsamet substantia vel qualitas in substantia præexistens, neutrum dici potest; ergo modus hic explicandi incrementum qualitatis in antiperistasi non subsistit. Maior est certa, minor probatur; quia qualitas quæ intenditur in substantia per antiperistasi sæpe est contraria ipsi substantiæ; absurdum est autem imaginari substantiam, vt melius se defendat à contrario plus producere in se de qualitate sibi noxia. Puta terræ & aquæ noxius est calor, frigus vero propitium, constat autem ad circumobsistentiam frigidi aquam tepescere & terram. Hieme enim & putei & cri-

præ

piæ aliaque loca subterranea contepescunt; Nequit igitur tribui substantiæ vt defendenti se à suo contrario.

Præterea substantia aquæ nec in se, nec in alio est productiua caloris; igitur nequit ab alio in seipsam conuerrere actionem productiuam caloris. Vterius substantia non agit in extrinsecum per seipsam, ergo non conuertit in se actionem, qua ageret in extrinsecum.

Quod si dicas substantiam non per seipsam sed per qualitatem à se distinctam agere in seipsam, contra est primo: quia qualitas huiusmodi est de genere contrariorum & à contrarietate habens rationem agendi, Secundo: quia qualitas ante quam circumobsideretur à contraria non intendebat seipsam in suo subiecto, ex illa ratione quam alibi attulimus ex Philosopho: quod videlicet seipsam actione corruptiua moueat nihil: ergo neque quando circumobsidetur à contrario. Contrarium enim plerumque amicum est illi substantiæ, in qua per sui circumobsistentiam oppositam qualitatem intendit: puta frigus est amicum aquæ & terræ, & tamen per circumobsistentiam ipsius & aquæ & terræ reforescit. Denique qualitas in subiecto est virtus agendi non ad intra, sed ad extra: vt saepe dictum est; quod autem ad præsentiam sui contrarij euadat actiua etiam aduersus proprium subiectum est omnino improbabile, cum potius præsentia contrarij illam aduersus contrarium ipsum existimulet.

Ye-

Vera igitur ratio & causa intensiois per antiperistasis, est confluxus corpusculorum, cum ea qualitate præditorum, quæ dicitur intendi. Puta aqua putealis hyeme incalescit per congregationem corpusculorum, quæ prius effluiebant ex aqua, iam vero à frigido circum-obstante coguntur in eadem manere. Hæc corpuscula patent ad oculum, adeo sunt copiosa. Dum enim aquam e puteo haustam aeri tepidiori exponis, eleuantur ex aqua in tanta copia, ut aqua videatur fumare. Hoc quod dico ex aqua, patet etiam in terra, quæ astate profunde cõssa immittit eos halitus, quos antea continebat & quibus tota hieme incalescit. Hæc explicatio est iam communis, & habentibus oculos indubita. In stagnis, lacubus, fluuiis, tota nocte innumerabiles halitus continentur à quibus aquæ incalescunt, qui aere tepente statim auolant. Hinc melius est ire ad balneum ante exortum solis quam orto iam Sole, & prope mediam noctem, quam statim ab occasu Solis nisi Sol ipse vehementer calefecerit aquam. Ratio est: quia halitus aquam intepidantes tota nocte continentur intra aquam, illamque calefaciunt, itaque qui vi Solis sursum fuerunt eleuati, & incidente Sole, paulatim in eandem equam recidunt, illamque calefaciunt.

Hæc doctrina est Philosophi multis in locis. Querit hic sectio prima probl. 29. cur per autumnum & hiemem potius quam per astatem febres ardentes oriantur. Et respondet causam esse, quoniam calor pul-

sus

sus à frigore intorsum se contrahit. Ibi etiam rationem redditur cur qui heme lauatur frigida, minus deinde frigoris sentiant quam qui calida; quia, inquit, calida poros aperit, & corpusculis calidioribus intorsum aditum pandit, quo auertit: at verò per frigidam cutis spissescit seu densatur: adeoque cohærentur intorsum spiritus calidioris. Nec vllum vnquam problema proponit in quo appareat antiperistasis, quin illud soluat per effluuium vel congregationem corpusculorum.

Hæc 4. Meteorum summa 2. capit. 2. ait quod frigidum aliquando quidem calefacit, sed non ut calidum. Calidum enim calefacit producendo calorem, frigidum vero quia congregat dum circumobstitit. Vbi aduerte per frigidum calefieri tamquam per applicatiuam agentis. Deum enim v. g. ad aere sese per hiemem constipante, corpuscula calida versus aquam & intra specus trunduntur, prædita corpuscula aquam & terram tepesciunt. Quod autem contrarium à contratio pellatur, constat infinitis experimentis.

Igitur & per hoc quod spiritus inclusi cohærentur intorsum, & per hoc quod aliunde exclusi intorsum moent, hoc vel illud corpus sic magis tale. Ex hæc doctrina rationem reddes cur tam facile & tam periculose infrigidentur ij, qui postquam, vehementi aliquo exercitio, puta ludo pilæ vel solis incalescunt, exponunt se frigido ambient. In ijs enim poros aperti sunt, per quos

quos patet exitus spiritibus calidioribus ;
& ingressus frigidioribus .

Dices : etiam in criptis ætate nix soluitur , quæ hieme non est soluta : ergo falsum est criptas frigidioris esse ætate quam hieme .

Resp. concesso antec. negando consequ. Nix soluitur in criptis si in ijs sit aditus ventis calidioribus , vel pluriæ : vel si sint tam exigue profunditatis , vt facile vincatur molesilla terra à calido circumfuso . Caterum frigidiores esse criptas ætate quam hyem negari nequit nisi ab eo , qui potest omnia negare ,

QVÆSTIO IV.

*De propinquitate agentis ,
passum .*

ARTICVLVS. I.

An detur actio in distans .

Agens increatum agere in distans tam repugnat , quam repugnat non esse vbique . An agens creatum agere possit in distans hic controuertitur . Agere autem in distans non est agere aliquid in remoto , quod non agas in proximo ; vt dictum est supra : sed agere in remoto , nihil agendo in proximo , saltem quod ac actionem in remoto deferuat .

Non pauci in hanc opinionem venerunt
vt

vt crederent dari actionem in distans , idque ob experimenta quædam , quæ sine huiusmodi actione vix videntur posse saluari . Magnes agit in ferrum trahendo illud ad se , nihil agendo per medium . Torpedo , piscis de quo Philosophus in historia Animal. Piscatoris manum superfacit , & immobilem reddit , & ex hoc effectu torpedinis nomen sortitur . Veclula fixis oculis aspicientes puellulos , vel etiam agnos eosdem fascinat , vnde est illud , *Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos* . Sanguis hominis interfecti ad præsentiam interfectoris ebullit in cicatricibus . Virga vucis auellana inclinatur ad terram ibi , vbi in terra visceribus metalla , vel fontium scaturignes latet . Basiliscus etiam aspectu interficit .

Præterea non semel accidit vt egorante parente , filius etiam distans agrotet , & parente moriente , filius patiatur deliquium . Immo contingit aliquando ex gemellis fratribus procul à se inuicem distantibus , dum alter casu & ab extrinseco grauitur agrotaret , alterum etiam morbo affici . & eodem leucri altero conualescente . Huc etiam facit quod aiunt de nasis Tropezæ resectis , dicunt enim nasum Tropezæ , quæ Calabria Ciuitas est , resectum corrumpi , quando corrumpitur seu moritur homo , ex cuius carne prædictus nasus resectus est .

Deniq; est experimentum satis commune vnguenti armarij . Hoc vnguentum applicatum gladio infecto sanguine hominis

vulnerati agit hominem vulneratum ad quamcunque distantiam. Est autem absurdum & incredibile quod per totum spatium intermedium diffundatur actio talis vnguenti, aut pulveris. Aiunt autem multos hoc vnguento vsos renunciando prius omnibus pactis tam explicitis, quam implicitis, quæ cum Dæmone esse possent, effectum curationis intentæ fortius esse. Alia huiusmodi congeri solent partim vera, partim falsa in fauorem actionis indistans.

Dicendum est ijs omnibus nihil probari pro actione indistans. Quantum ad ea quæ dicta sunt partim vera, partim falsa, partim credibilia, partim incredibilia, dicendum est in quibusdam ita accidere per qualitatem diffusam per medium: in quibusdam nihil tribuendum esse rei remotæ. Magnes, Torpedo, Vetula, Basiliscus & metalla latentia diffundunt qualitates per medium, quibus mediantebus prædictos motus efficiunt, quamuis illos eodem non efficiant in proximo. Quod aiunt de sanguine ebulliente ad præsentiam intersectoris vix est credibile. Hactamen vulgi persuasione videntur. Iudices & Notarij, vt obseruent vultum Rei, an hoc ipsum expauescat, & ad præsentiam occio conturbetur. Ebullitio illa, si aliquando accidit, tribuenda est motui ipsiusmet cadaveris, quod ad præsentiam Rei manibus ministrorum erigitur.

Ad ea de parente & Elío, fratribusque

gemellis: dic contingere posset vt influxus noxii vni sint ob similitudinem temperamenti noxii & alteri: & quia raro contingit tanta temperamenti similitudo, ideo raro contingit morbum esse vtrique communem. Quoad morbum qui casu accidit, pura quoad vnus si accidit altero vulnerato alterum dolore, vul casu accidit, vel ex speciali aliqua prouidentia, quæ in huiusmodi rebus est omnino mirabilis. De nasus Tropæ, dic etiam id accidere, si accidit, ob idebitatem temperamenti & carnis, à qua decisis est nasus, & nasi ipsius. Contingit enim eodem influxus esse eidem temperamento noxios.

Ad vltimum de vnguento armario, dic ingenue vnguentum huiusmodi reponendum inter optima; quia nocet, nec prodest. Qui curantur in vicario corporis lino, vel gladio, iubentur multa etiam circa suum vulnus præstare. Inter cetera tueri illud ab omni noxio ambiente: illud detergere & purgare statim temporibus, & alia id genus. Vbi hæc sufficiunt, puto vulnus curari. Vbi præterea requiritur influxus vnguenti: puto nihil fieri, & hac est vera & solida responsio.

Quia tamen apud vulgus etiam Philosophorum inualuit vere aliquid fieri per prædictam applicationem vnguenti, quod non fieret nisi applicaretur: dic id accidere, ope eadememonis, cum quo primi inventores huiusmodi vnguenti ita conueniunt, vt etiam exercitatus & anæthematus vul-

neri assisteret, illud curreret. Pacta huiusmodi habet apud Martimum del Rio in disquisitionibus magicis.

ARTICVLVS II.

Non datur actio in distans.

Superiori articulo, si quid confectum est, nihil aliud confectum est nisi experimentis aduci solitis non probari actionem in distans. Non tamen propterea probatum est non dari actionem in distans. Hoc igitur probandum est hic. Probatum autem 1. ex ijs quæ dicta sunt à nobis in Physica ubi de impossibilitate vacui. Corporum contiguitas ideo necessaria est in natura ut vnum agere queat in alterum, ut docet Philosophus passim, præcipue autem 1. Meteor. cap. 2. ubi sedem elementorum describens, & mundi huius sensibilis constitutionem; dicit mundum hunc inferiore superiori contiguum esse debere, ut ab eo gubernetur. *Est autem*, inquit, *ex necessitate continuus quodammodo iste superioribus latioribus, ut omnis ipsius virtus inde gubernetur.* Si autem agens ageret in distans non esset necessaria ista omnium corporum contiguitas; ergo agens non agit in distans. Idem Philosophus 7. Physic. à textu 10. vsque ad 13. ostendit manifestum esse quod id quod mouetur & mouens, hoc est agens & passum simul sunt, & nihil mediat inter ipsa.

Con-

Confirmatur? quia non est vlla ratio excogitabilis cur vacuum dari nequeat in natura conuenientior hac; quia scilicet debent superiora corpora influere in hæ inferiora, & influxus suos in alia aliis mediis transfundere. Si autem posset nihil agendo per medium in remotiora influere. non esset necesse ut remotioribus per ea quæ intermedia sunt suos influxus communicarent. Posset enim remotiora sine intermediorum mutatione moueri.

Aduertendum est autem non requiri inter utrumque nihil mediet, quæ dicitur proximitas supposita; sed sufficere proximitatem quam vocant virtutis, id est talem ut inter agens & passum nullum corpus mediet, ad quod non diffundatur actio seu virtus agentis: sine in illo producat aliquid eiusdem rationis cum eo quod producit in remoto, siue diuersæ.

Probatum 2. Conclusio experientia, qua constat agens non agere in remoto, quando agere nequit in medio, etiamsi alias remotum sit intra spheram actiuitatis ipsius Luminosum Aaptum diffundere suam lucem & agere ad viginti passus, nequii ad tertium passum suam actionem diffundere, si nequeat secundum passum intermedium illuminare: pura si inter tertium passum distantia æ luminoso, ipsummet luminosum interponatur corpus opacum. Certe tertius passus distantia est intra spheram actiuitatis predicti luminosi: cur igitur non

M 3 illu-

illuminantur, nisi quia actio nequit à lumine procedere ad tertium passum, nisi propagetur per passus intermedios? Hinc qui distat ab agente impedit illud ab agendo in se, ipsius actionem in medio interruptat, seu potius, rumpit actionem agentis, si interruptat.

Probari solet hæc eadem conclusio hoc argumento. Si agens naturale agere posset in distans agere posset ad quamcumque distantiam. Puta ignis existens in India posset calefacere non existentes Romæ; consequens est absurdum, ergo & antecedens. Sequela maioris probatur: quia etiam subiectum existens hic est aptum calefieri, agens existens in India est aptum calefacere: approximatio agentis ad passum non requiritur; ergo agens ad quamcumque distantiam agere potest.

Hic argumento reponit Aduersarius subiectum in tanta distantia positum ab agente, non esse intra spheram actiuitatis ipsius. Pura homo existens Romæ non est intra spheram actiuitatis ignis existens in India. Concedit enim absurdum esse quod agens ad quamcumque distantiam agere possit. Ratio est: quia agens naturale agit quantum potest; & in nulla circumstantia agere potest, in qua non agat. Da igitur agere posse: eo ipsa de facto agere ad quamcumque distantiam & consequenter si designem existentem in India posse comburi hic Romæ, merito tibi cautebis ne ab igne qui ea in India comburaris: imò

im.

inmerito & stulte: si enim agere potest in distans nullo obice te ab ipsius actione eripies, quandoquidem etiam non peruadens actione sua obicem, te comburet.

Verum enimvero rogare licet hic quid sit esse intra spheram actiuitatis? Nam pro totum illud spatium ad quod diffunditur agentis virtus & actio? Intantum distans, in quantum quælibet distantia non est intratum spatium in quo agit. Si autem est intra illud spatium in quo toto est actio, eo ipso non agit in distans; igitur re ipsa agere nequit in distans. Certe si ignis *A* assignes pro spheram actiuitatis decem palmos spatij in orbem; manifestum est quod si vnum ex palmis prædictis ponas Londini, alterum Vienna, alterum Colonia, alterum Calelectuti & sic de cæteri, & deindeingas igne illum actione sua impiere decem illos palmos, non facis ignem agentem in plus spatij, quam de facto sit aptus agere: ineptè tamendices ignem prædictum re ipsa posse agere in prædicto decem palmos spatij.

Eadem absurditas erit si etiam intra spatia à se inuicem minus distita ita includas actiuitatem agentis, vt in palmo sibi proximo aliquid agat, in secundo nihil, aliquid in tertio & sic de cæteri: vt propterea visum hoc fuerit Philosopho manifestum, mouens videlicet debere esse coniunctum ei quod mouetur. standum est

igitur dictis, & obiectionibus satisfaciendum.

Obiicitur 1. Imaginatio habet vim alterandi corpus distans, vel partem in corpore à se distantem, nihil agendo vel alterando per medium, ergo datur actio in distans. Antec. probatur experientia; constat enim ad imaginationem rei terribilis cor comprimi, ad imaginationem rei iucundæ dilatari. Contingit etiam aliquando malum ex imaginato fieri verum, & verificari dictum commune: imaginatio facit casum.

Resp. cum Suario sermonem esse hic vel de corpore alieno, vel de corpore proprio illius cuius est talis imaginatio. Si de corpore alieno & diuiso falsum est quod alterari queat per imaginationem; si de corpore proprio; verum est ipsum per imaginationem moueri, nec inde sequitur actio in distans. Imaginatio non immediate mouet corpus, sed mediante appetitu sensitivo. In cerebro autem in quo sunt organa propria & imaginationis & memoria & sensus communis, sunt etiam receptacula multorum spirituum qui per totum corporis discurrunt, prout hi vel isti neruuli in eodem cerebro flectuntur, dilatantur vel comprimuntur: per dispersionem igitur & diffusionem istorum spirituum, sunt hi vel illi motus, qui propterea fieri dicuntur per imaginationem: quia per imaginationem & ab imaginatione spiritus motuum effectores impulsuum accipiunt; & propterea non sit actio in distans.

Dixi

Dixi non moueri per imaginationem corpus alienum & diuisum ab imaginante. Nam etiam alienum, si coniunctum sit; alterari potest. Ita docent Medici ab imaginatione matris foetum, quæ in utero gestat, alterari: quorum experimenta sunt satis communia; hinc quæ imaginatur & appetit leporem, saepe infantem edit oris leporini: quæ quamuis difficile explicentur; stulte tamen non admittuntur. Frequentissima autem & receptissima explicatio est quod hæc accidant ut imaginationis maternæ, quæ fatum suum ijs notis insignit, in quibus ipsa prius per imaginationem se suosque humores signauit. Hæc magis ad Medicum spectant.

Obii. 2. Angelus distans ab altero Angelo ipsum alloquitur, puta Gabriel Michaellem, nihil agendo per spatium intermedium, & hoc quidem naturaliter; ergo naturaliter datur actio in distans. Antec. supponitur: debet enim inter Angulos dari commercium, & communicatio, quædam sermoralis. Conseq. autem probatur: quia Angelus nequit ab altero audiri nisi aliter agat in ipsum, producendo in ipsius intellectu aliquid quo intelligatur. Est autem absurdum dicere speciem illam quæ ab vno Angelo in alterius intellectu producit propagari per totum spatium intermedium.

Resp. nos non bene percipere quomodo Angeli loquantur nobiscum, cum tamen plures bonæ cogitationis; quas in nobis excitant, sint loquutiones Angelorum: quo-

M 5 mo.

modo igitur intelligemus qua ratione inter se colloquantur? Epedicissima ratio hoc explicandi est illa, quam habes apud Ruuifum hic, & communis apud Authores. Angelus alium Angelum alloquitur per directionem voluntariam sui conceptus ad alterum sicut etiam nostam procul ab Angelis & Beatis, & Angelos & Beatos alloquimur. Certe circe nostram, que beatos alloquimur, locutionem est eadem omnino difficultas. Dum enim clamas, *Sante Antoni adiuua me*, etiam si clamore clames plusquam sentor eo, nimis persuadebis tuum hunc clamorem ita ad aures beati deferri, vt per totum spatium intermedium diffundatur. Est igitur communis doctrina apud Theologos ex D. Thoma prima parte quest. 107. art. 4. & 5. quod ad illum peruenit nostra locutio ex Angelis siue Beatis, ad quem à nobis voluntarie dirigitur, Deo ad exigentiam huius nostre voluntatis & nature Angelicæ, excitante in intellectu illius, ad quem oratio nostra dirigitur, speciem seu cognitionem nostri conceptus & voti. Atque hoc pro te presentem est plusquam abundans.

Obi. 3. Non est assignabilis vlla ratio à priori cur repugnet actio in distans: ergo non repugnat. Antec. probatur, quia si esset aliqua ratio maxime esset limitatio agentis creati, sed hæc non valet, ergo nulla est ratio: Maior probatur, quia nequit alia excogitari. Probatur etiã minor: quia illimitatio agentis reddit impossibile simpliciter & absolute actionem in distans, est

au-

autem absurdum refundere in limitatione agentis id quod æque, immo magis habetur per illimitationem. Quod autem id magis habeatur per illimitationem probatur: quia agens illimitatum, videlicet Deum, agere in distans est metaphysice impossibile, cum fortasse non repugnet metaphysice agens creatum agere in distans. Repugnare autem metaphysice quod Deus agat in distans, manifestum est ex eo, quod impossibile est Deum non esse vbi que, & consequenter agere alicubi, vbi ipse non sit.

Resp. 1. Esse innumerabilia ea que à posteriori nobis evidentissima sunt, nec tamè à nobis probari à priori possunt. Euidens est calorem esse caloris actiuum; non tamen albedinis albedinem. Pete rationem à priori. Si assignetur dicendo quod calor est qualitas corruptiua non autem albedo: pete rationem à priori cur calor sit qualitas corruptiua, non autem albedo. Et si rem ad extremum perducas inuenies non aliunde costare quod hoc quidem agat, illud vero tantum exornet, quam à posteriori.

Rursus si roges an potètia visiva que conuenit bruto fundetur in perfectione an in imperfectione, quidquid dicatur est in proptu obiectio. si dicatur fundari in perfectione: contra est, quia Angelus qui est bruto perfectior, non habet potentiam visiuam. si in imperfectione, etia contra est, quia etiam perfectiora bruto: vt sunt homines habent potentiam visiuam, Dicendum est igitur quod esse oculatum conuenis bruto

M 6 ra-

ratione perfectionis talis speciei seu talis generis determinati, hoc est in perfectione talis imperfectione admista. Nam cognoscere quidem est perfectio simpliciter simplex, & ab omni imperfectione præfens, cognoscere autem oculatiter & per organum materiale quale est oculus, est illius perfectionis limitatio quædam, & consequenter imperfectio quædam illi perfectioni admista.

Similiter si rogeris an homo habeat esse peccabilem ratione perfectionis, an ratione imperfectionis quicquid respondeas, facile impugnetur. Si dicas esse peccabilem ratione perfectionis, contra est, quia enti perfectiori puta Deo, non conuenit esse peccabile, imo conuenit, & quidem ratione suæ summæ & infinitæ perfectionis esse impeccabile. Si dicas habere hoc hominem ratione imperfectionis, contra est, quia bruta sunt imperfectiora homine & tamen non sunt peccabilia, ergo non conuenit illi esse peccabilem ratione imperfectionis. Recte igitur dixeris peccabilitatem in genere motis esse passionem entis in tali perfectionis gradu seu genere constituti. Bruta libertate carent, quæ necessaria est ad operandum, adeoque ad peccandum moraliter: dixi moraliter quia physice peccant, dum ab his deficiunt quæ pertinent ad perfectionem illorum naturæ. Cæcitas in animantibus, sextus digitus in homine & alia id genus, quæ quotidie accidunt, sunt peccata naturæ, quæ quando grandia sunt, monstra dicuntur.

Deus

Deus est perfectissime liber sed in omni genere perfectionis indefectibilis, adeoque non ex defectu libertatis, sed ex perfectione indefectibilitatis habet esse impeccabilem. Libertas creata est media inter utrumque extremum habens & perfectionem libertatis, & imperfectionem defectibilitatis, & quia tam physice quam moraliter est defectibilis quælibet voluntas creata, ideo tam physice quam moraliter potest peccare, hoc est deficere.

In agente creato agere solum ubi præfens est, dicit aliquid de perfectione: unumquodque enim agit, ait Philosophus, in quantum est actu, siue in quantum perfectum est. Agere dumtaxat ubi præfens sit, fundari potest in limitatione vel in limitatione. Si fundetur in metaphysica necessitate essendi ubique; manifestum est fundari in perfectione infinita. Si in indigentia præsentiae localis ad passum, ut illud mouere possis, cum ubique non sis, fundatur in limitatione. Omnis enim indigentia fundatur in limitatione essendi. Posses igitur negare antecedens, & pro ratione à priori afferre limitationem agentis creati.

Resp. 2. neg. antec. & dico absolute rationem à priori esse à limitatione agentis quoad rationem agentis. *Li quoad rationem agentis non ponitur otiose.* Nam etiam si non esse ubique sit formaliter limitatio in aliquo genere essendi, non est tamen formaliter limitatio in ratione agentis. A gens autem creatum nec ubique est quia etiam

in

in hoc genere limitatur: nec ubique agit; quia etiam in hac ratione limitationem habet. Hac limitatio constat non solum à posteriori, sed etiam à priori, non solum ex natura agentis creati, quod sufficeret, sed ex providentia naturæ, ad quam pertinet ut contrarium à contrario fugere possit, & res retractionem vitare, stultum est enim de vilo agente creato dicere; *Quo me abscondam à facie iræ tuæ*, Puta si ignis agere possit in distans; quid iuuat iter te, & igne, vel obiectionem, vel ingens spatium interponi; Si Sol aut quodlibet aliud luminosum agat in distans quid iuuat iter te & ipsum corpus opacum interijci; est igitur necessarium ad rectum ordinem naturæ: immo ad conservationem naturæ agentia non agere nisi ad tantam distantiam, & intra tantam distantiam actionem rumpi, si interrumpatur.

Aduerte autem agentia alia alijs præualere & ad maiorem distantiam suam actionem diffondere. Pura ignis maior ad maiorem distantiam calefacit quam ignis minor. Quamuis enim ignis calefaciat per calorem à se diffusum, adeoque actio calefactiua immediate procedat à virtute contingente passam, tamen denominato agentis cadit simpliciter supra ignem, seu supra quodlibet suppositum cui tribuatur effectus. Hinc quamuis & validioris & infirmioris agentis virtus sit equaliter proxima rei quam mouet, dicitur tamen vnum agens magis, aliud minus distare à re quam mouet.

mouet. Dicitur inquam à recte loquentibus, non autem ab ijs qui nomine agentis intelligunt quidlibet à quo quomodocumque sit actio.

ARTICVLVS III.

An ex operatione Dei, Dei probetur immensitas,

HÆ quæstio delibabitur hic à nobis, cui occasionem dedimus per quamdam reduplicationem superiori articulo. Diximus pertinere ad limitationem agentis creati ut agentis, non agere ad quamcumque distantiam, aut ad aliquam distantiam, nihil omnino agendo per medium. Igitur non agere in distans, non fundatur solum in illimitatione essendi, sed etiam in limitatione intra rationem agentis. Hinc oriri potest dubitatio, an ex eo quod Deus ubique operetur, probatur efficaciter quod Deus ubique sit. Deum esse ubique supponimus ut indubitatum, adeoque non posse non esse ubique. Hoc autem ubique esse, non dubitamus fundari in illimitatione essendi. Si autem fiat hypothesis per impossibile quod Deus non ubiq. sit; quaeritur an ex hac hypothesis rectè inferri possit per locum intrinsecum, quod nec ubiq. operetur.

Thomistæ existimant res spirituales, quarum Princeps est Deus, esse in loco formaliter per operationem. In hac sententia Angelum

gelum Michaellem esse in hac schola habetur formaliter per hoc quod Angelus Michael in hac schola operetur. Scotista assirunt ubicationem substantię spiritualis esse pro priori ad operationem; & consequenter Angelum Michaellem prius natura esse in hac schola, quam in hac schola operetur; adeoque non fieri huic scholę presentem per operationem. In sententia Thomę cum esse in loco sit operari, & per operari formaliter habeatur esse in loco, non est locus dubitandi an ibi operari possit Deus ubi non est. In sententia Scotistica dubitari potest, an facta hypothesi quod Deus sit solus in Cęlo, possit operari hic aut vbiq̄ue.

Dicendum est in tal hypothesi Deum vbiq̄ue operaturum esse. Probatur conclusio: quia per hanc hypothesim non tollitur a Deo esse perfectissime dominum suę virtutis actiue; ita ut illa uti pro suo libito possit, igitur etiam si Deus presentia suppositi non esset vbiq̄ue, posse esse vbiq̄ue presentia virtutis, & operationis. Vbi aduerte, quod supponens Deum non esse vbiq̄ue vbiq̄ue presentia suppositi, non supponit propterea Deum non esse Deum, immo supponit quod esse vbiq̄ue vbiq̄ue presentia nō pertinet ad illimitationem essendi. Eo autem ipso quod non supponat Deum non esse Deum, neq̄ supponit in Deo limitationem essendi. Oportuit hoc notare ne statim argueres, non esse vbiq̄ue est limitatio essendi ad limitationem essendi sequitur limitatio operandi, ergo ad non esse vbiq̄ue sequitur

limitatio operandi; sed ex limitatione operandi recte inferitur, quod nequeat vbiq̄ue operari; ergo ex non esse vbiq̄ue recte inferitur, quod non possit vbiq̄ue operari. Minorē probares per illud dictum, quod habetur pro axioma: *Modus operandi sequitur modum essendi.*

Ex hac nostra resolutione habes non valere; Deus non est hic; ergo non operatur hic; neque Deus operatur hic; ergo est hic; & consequenter neque Deus operatur vbiq̄ue ergo est vbiq̄ue. Sermo est autem de esse non quomodocumq̄, sed per presentiam ipsiusmet suppositi. Nam esse vbiq̄ue Dei, ut explicatur etiam a D. Thomā, recte etiam saluatur in hac ipsa hypothesi. Aut enim Deum esse in omnibus per potentiam, per Presentiam, & per essentiam, cum in sanctis sit insuper per gratiam. Est in omnibus per potentiam in quantum omnia subdita sunt Potestati eius; per presentiam, in quantum omnia nuda sunt, & aperta oculis eius; per essentiam in quantum ad est omnibus ut causa essendi; & cum hoc sit esse vbiq̄ue quod iuxta S. Doctorem conuenit Deo, adhuc hoc toto admissio fieri potest hypothesi, quod non vbiq̄ue sit per presentiam suppositi, & prescindere an huiusmodi presentia sit de conceptu immensi.

Rem facile intelliges, sit intellexeris me esse presentem iis omnibus, qui hic me audiunt, me aspiciunt, & a me aspiciuntur. Vere, & rigoroſe sum his omnibus presēs, quamuis non ibi simpliciter, & realiter,

vbi est quilibet eorum, quibus vere, & proprie sum præsens. Eodem modo qualibet causa vere, & proprie dicitur adesse effectui vt causa essendi, puta Sol luci quæ est in aere, quamuis reipsa non sit in eodem loco in quo est lux. Et Principis recte dicitur per potentiam esse in sibi subditis, seu potius subditi Principis recte dicuntur esse subditi potestati eius, etiam si persona Principis non sit in quolibet loco, in quo est quilibet ex subditis.

Confirmatur igitur conclusio posita; quia facta hypothese, quod Deus non sit vbiq; , nisi modo explicato nihil tollitur de diuina omnipotentia; sed pertinet ad diuinam omnipotentiam vbiq; agere posse, ergo facta tali hypothese adhuc manet, quod diuina omnipotentia vbiq; agere possit. Rursus non est de conceptu diuinæ omnipotentia ita vbiq; agere, vt vbiq; necessario agat, sed vbiq; agat, ideo agat, quia agere vult si autem vbiq; agit, ideo agit, quia agere vult. manifestum est ex eo quod agat hic, non recte inferri cū agere in toto spatio, quod inter ipsum, & hunc locum diffunditur.

Dices. Apostolus ex eo quod Deus vbiq; operetur inferat Deum esse vbiq; ergo valet hæc consequentia; *Deus operatur hic, ergo est hic.* Ant. prob. quia sic ph. losophatur Apostolus: *Non longe abest ab unoquoq; nostrum, in ipso enim viuimus, mouemur, & sumus,* quasi sic diceret: Deus nobiscum viuunt vitam nostram, nobiscum mouet nos

& conseruat nos in esse, cum non distat à nobis, sed si ex eo quod hic agat non inferretur quod sit hic, posset concedi Apostolo antecedens, & negari consequentia, adeoq; dici, quod Apostolus male arguit. Hoc autem absurdum est, cum longe certior sit, & scientior in arguendo Apostolus, quam Aristoteles.

Resp. non posse negari Apostolo consequentiam Apostoli, posse tamen negari consequentiam Aduersarii, putat Aduersarius inferre Apostolorum ex operatione Dei realem, & physicam præsentiam Dei, non modo secundum virtutem, aut operationem, sed etiam secundum suppositum. Negamus autem hanc esse Apostoli consequentiam, dicimusq; ex eo quod in Deo viuamus, moueamur, & simus, recte inferri Deum esse in nobis per præsentiam, potentiam, & essentiam, modo explicato per D. Thomam prima part. quæst. 8. art. 3. quem supra retulimus, non autem esse in nobis per physicam, & realem compenetrationem suppositi. Igitur ad argumentum Apostoli: concede totum, & explica illud non distare, vt explicatum est supra.

Præterea Apostolus, aiunt alii, non intendit ibi probare existentiam Dei physicam, & realem vbiq; ex eo quod vbiq; operetur, sed existentiam intentionalem. Concio Apostoli ad Athenienses est hæc. Vtri Athenienses colitis ignotum Deum, vt testatur ara, quam inscribitis Ignoto Deo: hic tamen Deus non est ignotus, cum vbiq; operans, vbiq;

vbique se manifestet, illum igitur eundem quem aliquammodo ignoratis, aequaliter etiam potestis agnoscere, &c. Sic idem Apostolus ait in epistola ad Rom. *Indivisi-bilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur seu piterna quoque virtus eius, & diuinitas*, cum igitur vbique sit aliqua creatura Dei, vbique est aliquid virtutem, & omnipotentiam creatoris deprædicans. Iuxta hanc Apostoli interpretationem facile est respondere; Deus vbique operatur, ergo vbique est per physicam, & realem præsentiam suppositi, nega consequ per præsentiam intentionalem subdistingue; per huiusmodi præsentiam in actu primo; concede in actu secundo, nega. Vel etiam si absolute concedas, nihil dicis contra te. Etiam si enim, des non solum Deum vbique cognosci posse per suam creaturam, sed de facto vbique cognosci, nihil dicis contra hactenus dicta.

Dices, non esse vbique secundum suppositum est realiter & physice limitatio in esse, ex limitatione in esse recte infertur limitatio in operari, ergo ex non esse vbique secundum suppositum recte infertur limitatio in operari, rursus cum limitatione in operari non stat posse agere vbicumque voluerit, & vtrumque voluerit, ergo cum non esse vbique non stat posse operari vbicumque voluerit, & vtrumque voluerit. Minor subsumpta probatur, quia cum limitatione in operari non stat virtus infinita operandi, & consequenter fuit fundamentum conclu-

sio,

sionis supra positæ, posse enim agere modo prædicto fundamur in infinitate virtutis actiue, quam diximus remanere etiam in hypothesi Dei non existentis vbique secundum suppositum.

Resp. rogado Addersarium, an facta hypothesi, quod Deus non sit misericors adhuc possit Deus agere vbique. Certe responderet prædicatum misericordis impertinenter se habere ad agendum hic, vel non agendum & tamen idem omnino argumentum facies pro misericordia, quod fecit ipse pro vbiquitate secundum suppositum. Patet hoc, nam non esse misericordem est limitatio in esse; ad limitationem in esse sequitur limitatio in operari, ergo &c. Idem dic de quolibet prædicato. Nec tamen dabit aduersarius, si Philosophus sit, ex quolibet prædicato quilibet æque formaliter inferri, putat non dabit hanc consequentiam. Deus operatur hic, ergo est misericors, vel ergo est iustus ac iustam; Deus operatur hic, ergo est hic. Vult igitur aduersarius ex defectu vbiquitatis negari defectum operationis vbique, tamquam ex prædicato specialiter hoc inferente, & ex operatione hic inferri existentiam hic, seu præsentiam hic ipsiusmet operantis, ex speciali necessitate, adeoque ex speciali connexion operationis cum præsentia. Caterum ex defectu cuiuslibet prædicati in Deo inferri defectum cuiuslibet alterius vltro concedimus, cum deficiente quolibet, deficiat ipse Deus, Quodlibet enim prædicatum Deo conueniens est Deus.

Ex

Ex his patet ad argumentum ex defectu obiquitatis inferre limitatio virtutis specialiter; nego, sicut ex defectu cuiuslibet vltieris prædicati diuini; omitto: & sic ad reliqua. Sufficit pro veritate conclusionis non magis inferri diuinam immensitatem, ex operatione, qua vbiq; agit, quam diuinam misericordiã aut iustitiam, aut quodlibet aliud prædicatum Deo conueniens.

ARTICVLVS IV.

Satisfit nonnullis quæstis.

QUÆRES I. An agens creatum saltem de potentia absoluta agere possit in distans?

Respondetur affirmatiue. Ratio est, quia non apparet repugnantia. Agere enim in distans non dicit neq. formaliter, neque consequenter agere, & non agere, aut quilibet aliud huiusmodi.

Obiic. 1. Vt agat debet esse simul tempore cum passio; ergo etiam debet esse simul loco, ergo neq. diuinitus agere in distans. Confirmatur; quia si ideo agere potest in distans, quia potest Deus supplere proximitate, poterit etiam agere non existens in hoc tempore, quia Deus supplere poterit pro duratione, nequit hoc, ergo neque illud, vel è conuerso. potest illud, ergo & hoc.

Resp. 1. hoc argumento, quia nimis probat, nihil probari. Nam si eadem est ratio lo-

loci, quæ temporis, sicut ad agendum requiritur identitas temporis, ita requireretur identitas loci, & sicut actio in passum non fluit immediate, nisi ab eo quod est in eodem tempore extrinseco cum passio, ita non fluit, nisi ab eo quod est in eodem loco extrinseco cum ipso: adeoq. non dabitur actio, nisi penetrati in compenetratum quod est euidenter falsum.

Resp. 2. conc. antec. neg. conseq. Ratio est, quia eo ipso quod res non est nunc, simpliciter non est, agere autem supponit esse. Quod autem non est hic, non propterea non est. Ad confirmationem. Deus nequit supplere defectum durationis, nisi vel durando pro ipso, vel substituendo aliquid quod daret loco ipsius; durare enim quod sit ipsius supponit ipsius esse; si autem aut Deus, aut aliquid pro ipso daret, & agat, ipsum non agit, puta si pro virtute *A* ponat virtutem *B*, actio quæ erit à *B* non facit agens *A*: & consequenter non aget virtus, quæ non est, per hoc autem quod suppleat propinquitatem agentis, seu virtutis iam existentis, non supplet virtutem, seu pro virtute, & consequenter recte intelligitur etiam non proximum hic agere hic; cū non intelligatur non existens nunc agere, nunc loquendo de eo à quo immediate est actio.

Obiic. 2. In sensu composito prædictæ distantie neque per diuinam omnipotentiam dari potest contactus agentis, & passio sine contactu agentis & passio dari nequit actio agen-

agentis in passum: ergo in sensu composito prædictæ distantia nequit agere agens in passum, Minor probatur quia actio agentis in passum est formalissimus contactus agentis cum passio.

Resp. per probationem minoris tolli æquiuocationem, & ostendi falsitatem maioris. In sensu composito prædictæ distantia implicat contactus mathematicus, non consistens in alio, quam in propinquitate vnus ad alterum. Non implicat autem contactus physicus, vt ponitur in probatione minoris, hoc est actio vnus in alterum. Contactus mathematicus est necessarius mutuus, vt patet, non autem physicus: de hoc ultimo dicebat B. Iob: *Manus Domini tetigit me.* Ad argumentum in forma vel nega, vel distingue maiorem: assignando duas rationes contactus, vt supra.

Quæres 2. Quomodo agens plus agat in remoto, quam in proximo?

Agentia etiam quæ in orbem agunt, intensius aliquando agunt in magis, quam in minus remoto. Pura Sol regionem aeris terræ proximam magis calefacit, quàm remotiora terra, adeoq. Soli ipsi propinquiorum. Si phiala vitrea aqua plena opponatur lucernæ, in aliqua distantia post phialam, lumen habes intensius, quam ante phialam, cum tamen spatium phialam antecedens sit lucernæ propinquius. Radii solis per speculum, vt vocat, vltorium transmissi ignem excitant, cum ante speculum vix sentiantur. Constat igitur intensius aliquando agi in-

ma-

magis, quam in minus remoto. Quæritur hic quomodo hoc accidat. Ad intelligentiam.

Sciendum est triplicem esse quantum ad præses atinet, actionem, Prima est directa, secunda reflexa, tertia refracta. Directa est illa, quæ per lineam omnium breuissimam à suo principio procedit sine vlllo angulo. Per lineam huiusmodi ruit lapis ex alto, dummodo in nullum obicem impingat. Actione huiusmodi operatur quancumquæ potest natura. Quia linea recta cum sit omnium breuissima, per hæc celerime agitur; natura autem agit quam celerime potest, in quibuscumq. circumstantijs.

Actio reflexa est illa, quæ in processu à suo principio per lineam rectam impingens in obicem, retrocedit versus suum principium. Huiusmodi actione species emisce à vultu Ganimedis in speculum, reuertuntur ad ipsum, & ad quoslibet ipsum in speculo contemplantes.

Actio refracta est illa, quæ incidens in medium diuersæ raritatis, aut densitatis, non reuertitur versus principium, sed vltius pergit, non tamen per eandem lineam, sed per diuersam, quæ cum prima facit angulum. Hac actione species baculi recti in aqua immersi transmittuntur ad oculum, qui propterea fractus apparet.

Tam circa reflexionem quam circa refractionem dantur aliquæ leges; quas breuiter indico, & primo pro reflexione. Si linea actionis cadat supra corpus reflectens perpendiculariter etiam perpendiculariter

versus suum principium reuertitur : ita vt & linea incidentiæ ; & linea reflexionis sit omnino eadem ; ita pila lusoria è manu decidens in panum perpendiculariter , versus eandem manum reuertitur , facitq; cum plano duos angulos rectos , Si verò linea actionis directæ cadat supra planum non perpendiculariter , sed oblique ; itaq; faciat angulos inæquales vnum acutum , & alterum obtusum , tunc reflexio non fit per eandem lineam , sed per aliam quæ faciat angulum reflexionis æqualem angulo incidentiæ . Vtriusque reflexionis exemplum facile tibi ipse repræsentabis .

Contingere tamen potest vt corpus re-percussum non moueatur per lineam reflexionis facientem angulum æqualem angulo incidentiæ , ratione grauitatis illud inclinans deorsum , sed hoc non accidit in actione propagatiua lucis , aliaurque huiusmodi qualitatum , pro quibus , & in quibus prædictæ leges seruantur .

In refractione atem natura seruat has leges . Si actio directæ transeat à medio ratiōri ad densius , refractione fit ad perpendiculararem . Si autem à densiori ad rariū , refractione fit à perpendicularari . Ratio huius diuersitatis est , quia in medio ratiōri magis dispergitur , in densiori magis vnitur actio . Rem ob oculos tibi ponas tum in specibus ab eare popagatis intra aquam , tum in propagatis ab aqua per aerem . Præter aquam franguntur ad perpendiculararem secundè in aere à perpendicularari .

Ex

Ex hac reflexionum refractionumq; breui facillique doctrina habes vnde explices quomodo aliquando accidat agens principale plus qualitatis producere in parte à se remotiori , quam in minus remota . Ad productionem enim qualitatis , concurrunt non solum qualitas diffusa per medium , sed etiã illa quæ est in principali agente : vnde principali tribuitur talis productio . Docet hoc expresse Philosophus 8. Phys. tex. 32. versus finem , vbi dicit impetum quo resilit sphaera à pariete repercussa esse non à pariete , sed à proiciente .

Dicendum est igitur per reflexionem augeri siue intendi qualitatem in parte remotiori magis , quam in parte minus remota . quia tantum dem agit cæteris paribus agens principale in linea reflexa , quantum ageret in directa , si hæc protenderetur vterius , adeoq; qualitas illa , quæ produceretur per lineam directam producitur per reflexam , & posita simul cum ea quæ directe produci-tur , facit illam maiorem . Exemplum sit in radio Solis incidentie in terram . Hic radius si non impediretur à terra , vterius procederet , versus centrum mundi ; sed impeditus retrocedit versus Solem ipsum , & in suo retrocessu producit in aere illam eandem intensiōnem lucis , & caloris , quam produceret in linea directæ versus centrum mundi . Rursu cum iam in eadem aeris parte directe produci-tur aliquam intensiōnem lucis , & caloris , hæc noua intensiō prioris vnita maiorem intensiōnem constituit . Et quia

N 2

quo

quo magis elongantur à terra radii reflexi, eo magis inter se disperguntur, ideo etiam eo magis decrefcit luci & caloris intensio, cæteris paribus.

Hinc habes eor etiam estate in verticibus montium fit frigidiusculus aer, qui tamen in vallibus, & in planis est calidissimus, Nimirum in vallibus & planis fiunt reflexiones radiorum, quæ non preueniunt vsque ad vertices montium, vel si eo perueniunt, adeo dispersi, & diuiccati perueniunt, vt nihil, vel fere nihil efficiant. In vrticibus autem ipsi montium reflexi vni quidem radij, sed ad latera, & non per eandem lineam, vt constar proiicienti pisam supra globum, vel aliam figuram huiusdi.

Dices: cacumina montium fere semper aliquantulum ventilari, & hanc esse causam cur ibi aer non adeo incalescat, aut calor ipsius non adeo sentiat.

Resp. ita esse. Sed etiam omni vento cessante habes in dictis, cui ibi non fit ad eo vehemens calor.

De refractione eodem proportionaliter modo philosophandum est. Plures radij Solis, vel alterius luminosi impingentes in vitrum vstorium, vel in phialam aqua plenam transeunt à medio rariori ad medium densius, vt patet: adeoque iuxta leges naturæ refractione fit ad perpendicularitatem. hoc est vniunt inter se prædicti radij versus centrum phialæ, vel vitri vstorij. Transeuntes deinde a vitro, seu phiala in aerem proximum non statim disperguntur, sed paulatim,

tim, adeoque aliquantulum vniunt inter se egradiantur se phiala. Hinc si in materiam incidunt facile inflammabilem illam inflammant, quia videlicet soltantundem caloris producit in illa materia quantum dispersisset per prædictos radios: tanta autem intensio est ad ignem sufficiens in materia cateroquin idonea.

Hic etiam satisfacies roganti, quæ sit causa qualitatem intendens in puncto concursus. Ad cuius intelligentiam scias oportet fieri quædam specuta concava Solis radios ita excipientia, vt omnes illos reflectant versus sui centrum, ibiq. ita vniant, vt in illo puncto, in quod omnes confluunt, vehemens lux & vehemens calor oriatur, Scribebant ante aliquot annos speculum huiusmodi adeo exquisitè elaboratum, vt ad flammam candelæ aurum ipsum in puncto concursus liquefieret; & in multis duplicationibus factum experimentum. Quæritur causa tantæ intensiois.

Dic causam esse Solem ipsum, vel quodlibet aliud huiusmodi radios emittens ad speculum. Tantum enim lufus, & caloris producit in illo vnico puncto, quantum produceret per omnes illos radios vnde cumq; diffusos. Qui calor in puncto vnitus cum intensissimus fit, est ad formam ignis sufficiens, qui ibi generatur, si materia inueniatur idonea.

De liquefactione metalli ad flammam, candelæ, certum est flammam candelæ in ipsamet candelæ cuspide longe potentio-

rem esse quam intra eundem eiusdem. Hec experieris si candele cuspidi plumbum applices, statim enim liquecet eum tamen in medio flammæ detentum non nisi longo tempore dissolvatur. Ratio est: quia in cuspe tota vis flammæ vnitur, & in cuspe confluit omnes spiritus ignei eiusdem flammæ. Si verum est aurum ipsum à candela liquefieri in puncto concursus: dicendum est præter calorem, qui in prædicto puncto vnitur, confluere etiam spiritus igneos innumerabiles, qui simul vniti intensissimum calorem efficiunt.

Quod si dicas candelam non plures spiritus emittere, quam habeat in se. Respondeo ita esse. Et hic valet ad litteram: *nemo dat quod non habet*. Sed ex materia quam conuertit in ignem flamma candelæ, nouos sepe, & nouos spiritus gignit, quos continuo ei aculatur in speculum: qui in tanta copia congregantur, vt vehementius agere possint quam ipsamet flamma candelæ.

QVÆSTIO V.

De Duplici actione totali.

ARTICVLVS I.

Possunt ne esse plures causæ totales eiusdem numero effectus.

Dictum est ad agendum requiri præsentiam agentis ad passum. Dubitari potest an ad agendum per modum causæ

sæ simpliciter adæquata requiritur influentia omnis alterius agentis; seu influentis in eundem effectum. Hoc est quod sub aliis terminis alibi agitatur à nonnullis: videlicet: an eiusdem numero effectus esse possint plures causæ totales in actu secundo.

Et quidem de pluralitate causarum totalium in diuerso genere causandi non controuertitur. Nam & causa materialis debet esse adæquata in suo genere, & formalis in suo, & sic de cæteris. Controuertitur autem de pluralitate causarum totalium in eodem genere causæ. Puta possint ne ignis *A*, & ignis *B* ita esse causæ efficientes ignis *C*, vt quilibet seorsim acceptus sit causa totalis, & adæquata ipsius. Præterea non est sermo de multiplici causa totali in actu primo; supponimus enim tam ignem *B*, quàm ignem *A*, aut quilibet alium huiusmodi esse in actu primo causam efficientem cuiuslibet alterius ignis. Quæritur autem, an sicut contingit plures esse causas efficientes in actu primo eiusdem effectus; ita contingere possit esse plures in actu secundo, hoc est: itaut quilibet ex illis sit causa totalis in actu secundo effectus.

Denique nomine causæ totalis, & adæquatæ ne intelligas eam, vltra quam nulla alia influat in effectum. Qui enim hoc intelligit nomine causæ totalis, disputare nequit an possint esse plures causæ totales eiusdem effectus: cum repugnet in terminis ita influere in effectum, vt nulla alia influat; &

influere in effectum, alia simul influente. Nomine ig tur causa totalis eam intellige, quæ ita dat effectum, vt qualibet alia cessante, ipsa; nihil plus quam influit influente, idem omnino effectus detur. De huiusmodi causa quæritur an respectu eiusdem effectus queat esse multiplex.

Prima sententia asserit posse etiam naturaliter esse duas causas totales eiusdem numero effectus. Hæc sententiam habes apud Suarezium, qui illam refellit disp. 16. Metaphys. sect. 4. num. 11.

Secunda negat etiam supernaturaliter posse esse duas causas totales eiusdem numero effectus. Hæc sententia communis est inter Scotistas, ducem suum sequutos in 3. dist. 1. quæst. 2. & in 2. dist. 20. Scotistas fauent hac in re non pauci Thomistæ, inter quos Caiet. 3. parte, quæst. 67. art. 7. Et ex nostris multi cum P. Vasques in tertiam partem disp. 29. cap. 4.

Tertia sententia mediat inter vtramq; ex oppositis; aitq; non posse quidem naturaliter esse plures causas totales eiusdem numero effectus: posse tamẽ supernaturaliter. Hæc sententia est Suarezij disputatione citata, multoq; & egregios habet sectatores.

Prima conclusio sit. Neque de potentia Dei abstracta possunt esse plures aut pauciores cause totales intrinsecè eiusdem numero effectus. Probat hanc conclusio, si explicetur. Cause intrinsecæ sunt constitutiva intrinsecæ rei: manifestum est autem non esse idem totum quod constat ex pluribus; &

id,

id, quod constat ex paucioribus. Pota si præter materiam, & formam *A*, ponas insuper formam *B*; euidentis est non haberi illud idẽ totum per duo, quod haberetur per tria. Hinc mirabile est Scotistas arguera à pari: nequeũt eiusdem rei esse plures, vel pauciores cause materiales, aut formales: ergo neque plures, vel pauciores cause efficientes. Certè eiusdem rei possunt esse plures cause efficientes, salẽm distinctiue: cum tam euidentis sit non posse idem totum haberi per plura distinctiue constitutiva.

Secunda Conclusio. Etiam naturaliter possunt esse plures cause totales eiusdem numero effectus in genere cause finalis; hoc est: idem numero effectus poni potest propter duos fines, aut plures, singulos adæquatos. Proquatur conclusio; quia illa eadem ambulatio, quæ ponitur propter sanitatem, potuit poni propter sanitatem simul, & voluptatem; itaut quilibet ex his finibus adæquate moueat ad ipsam: ergo eadem ambulatio potest adæquate finalizari à duplici fine, virobet totaliter finalizante. Idem dic de tribus & quatuor, &c.

Dices; distinguendum est inter effectus immediatos, & mediatos cause finalis; siue inter actionem internam, & actionem externam pendentem à causa finali. Effectus immediatus cause finalis est amor ille, quo erga finem fertur agens operans propter ipsũ: mediatum vero est medium illud, quod operans adhibet ad consecutionem finis. Effectus immediatus dicitur etiam actio inter-

N s na,

na qua ferimus in bonum ; medius verò actio externa, qua medium ponimus ad finē obtinendum . Hac distinctione posita, dicas posse quidem eundem effectum mediatum esse propter plures fines adequatos; sed non eundem immediatum . De mediato patet ex argumento supra adducto : de immediato, quod nequeat, probatur : quia impossibile est amorem illum, qui est vnus finis putæ sanitatis, esse etiam amorem alterius, putæ voluntatis: quod si sit vtriusq; non est idem amor qui esset vnus. Nam amor sanitatis & voluptatis essentialiter differt ab amore tum solius voluptatis, tum solius sanitatis.

Resp. quod hæc doctrina circa differentiã inter amorem vnus, & amorem plurium, siue alterius, quam est vera, tam est extra rem. Arobare etiam hac ratiocinatione, neque disunctiue, posse moueri à pluribus causis finalibus adequatis: sicut enim idem amor nequit esse solius sanitatis, qui sit vel voluptatis, vel sanitatis simul & voluptatis: ita nec id. m potest esse disiectiue vnus, aut alterius, vnus; aut plurium. Fundatur igitur opposita ratiocinatio in hoc, quod non bene attingat propriam causalitatem causæ finalis. Illud dicitur causari finaliter, seu finalitari à sanitate & voluntate, quod amatur, & ponitur signate tum propter sanitatem, tum propter voluptatem: sed ipsemet amor sanitatis, & voluptatis non amatur signate & propter sanitatem, & propter voluptatem; ergo, &c. Amari, & ad hiberi in gratiam alterius, seu

potius gratia alterius consequens, est amari ex amore alterius; ipse autem amor non amatur ex amore alterius.

Ceterum accipiendocæ omnia, quæ consequuntur a propositionem rei quæ est finis, pro effectibus finis; certum est non eundem esse effectum adequatum vnus, qui est effectus adequatus alterius. Posset autem prædictus amor dici ratio, qua finis finalizat: per hunc enim voluntas determinatur ad media adhibenda, quibus rem amatam obtineat. Putæ amor efficax sanitatis determinat voluntatem ad sumendam medicinam. Non desunt qui causalitatem voluptatis, & sanitatis, respectu amoris, quam erga se excitant in voluntate, dicant esse de genere efficientis. Ita species emisse ab obiecto reducuntur ad causam efficientem respectu cognitionum, quas potentia prædictis species munita elicit. Quemadmodum enim potentia visiva completur in ratione proxime potentis elicere visionē per species emissas ab obiecto visibili; ita etiam potentia volitiua completur in ratione proxime potentis elicere amorem, per præsentiam intentionalem obiecti amabilis; cum hoc discrimine, quod potentia visiva recte disposita receptis speciebus necessario videt: volitiua vero, etiam præsentia bonitate obiecti, non necessario amat, solum, loquendo de bono, quod non appareat purum bonum.

Tertia Conclusio . Non repugnet simpliciter, & absolute eundem numero effectū esse à pluribus causis totalibus efficientibus

Probatur hæc conclusio argumento cõmuni huiusmodi colutionibus. Non apparet quod duas causas efficientes influere singulas totaliter in eundem effectum, inuoluet contradictionem; ergo &c. Ant. probatur efficaciter eo ipso, quod non probatur efficaciter oppositum. Illud autem alibi sic explicuimus, vt nihil hic sit addendum.

Hanc eandem conclusionem probant alij assignando aliquem finem sapienter expectabilem in multiplicatione cause totalis. Hic finis, aiunt, est maior securitas effectus, seu securitas effectus existendi simpliciter in hypothesi, in qua Deus faciat hoc decretum, *volo vt ignis C existat cessante actione ignis A, & nulla alia ipsius in locum substituta*. Stante hoc decreto adhuc existet ignis C per actionem ignis B; non extiturus, vt patet, si fuisset vnica, & solitaria actio ignis A. Hoc argumentum non magni facio, sed quia pro nobis est, valeat quantum valere potest. Vnum habe pro certo quod etiam si argumentum hoc nulli vnquam in mentem venisset, estet eadem omnino nostra conclusio probabilis.

Alii aliquid aliud poni excogitant in actione illa supererogatoria quoad existentiam effectus. Habet enim, inquiunt, quod possit verificare aliquas propositiones conditionatas, In his non immoror. Rogo solum cur non etiam absolutas? Quidquid enim est, verificat propositiones non tot quin plures de sua existentia. Vbi nota, quod qui per huiusmodi argumenta superfluitatem adi-

munt

munt ijs, quæ vt superflua reiciuntur ab aliis: nihil vnquam admittent esse superfluum; adeoque nihil vnquam repudiabunt vt tale.

Obiicit. 1. Si idem effectus penderet à duplici causa totali, ab eadem causa penderet, & non penderet, conf. est impossibila, ergo &c. ant. Sequela maioris probatur, quia si supponas effectum pendere ab actione A totaliter, eo ipso non penderet ab actione B; ergo &c. Probatur aut. quia pendere ab actione B est ita debere suam existentiam actioni B, vt si hæc non daretur, ceteris omnibus inuariatis, ipsa non existeret: sed in suppositione duarum actionum totalium, etiam si non daretur actio B, adhuc ceteris omnibus inuariatis, effectus existeret; ergo in prædicta suppositione effectus non penderet ab actione B. Minor est euidens; quia simul cum actione B supponitur actio A dans totaliter esse effectum; sed simul penderet ab actione B, vt esset conclusio, ergo penderet, & nõ penderet. Melius dicitur pendere à causa, quam ab actione: sed est idem argumentum. Hæc eadem rationatione probatur quod à neutra penderet, & simul ab vtraque; Ab vtraque quia ita supponit conclusio: à neutra quia qualibet deficiente; adhuc effectus existeret.

Mutatis nominibus hoc idem proponitur sic. Effectum esse à duplici causa totali, est effectum ad sui existentiam indigere duplici causa totali, implicat effectum indigere duplici causa totali; ergo implicat esse à duplici

plici

pluribus causis pedat effectus in hypothefi plurium causarum: ergo vel à nulla, vel ab omnibus: non à nulla ergo ab omnibus; sed ostensum est quod non ab omnibus, ergo. &c.

Resp. neg. ant. Penderere accepto pro procedere penderet ab omnibus, & à singulis totaliter. Penderere accepto pro indigere, à nulla determinate penderet. Nulla enim est actio determinate assignabilis, de qua dici possit, hac indiget effectus ut existeret. Indiget autem effectus actione aliqua, quæ exeat extra causas, satisficit autem huic indigentia per hanc, vel per illam, vel per utramque, prout magis, vel minus liberaliter existit. Qui debet tibi unum duplionem, si dederit decem, non assignabis ullum, quod determinat tibi debuerit satisfacere; quæcumque autem assignes, assignas determinate quo potuit.

Resp. argumentum propositum evanescere per explanationem huius vocabuli: penderere. Si per ly penderere intelligas rem ita esse ab hac causa ut cessante tali causa non esset, implicat in terminis penderere à duplici causa totali, sed hic sensus non modo non est nostræ conclusionis; verum est oppositus nostræ conclusionis; ita enim dicimus rem esse à duplici causa, & ut utralibet deficiente adhuc res esset, & secundum totam suam perfectionem intrinsicam esset, ly autem per ly penderere nihil aliud intelligas, nisi procedere, aut effici, negamus quod procederet, & non procederet: efficeretur, & non efficeretur. In forma nega sequelam maioris & argumentum dissolvit per explanationem vocabuli.

Ad illud de indigentia nega mai. Effectu penderere, seu esse à duplici causa totali, non est esse in effectum indigentiam duplicis actionis: sed potius est vni eisdemque indigentia alicuius actionis indeterminate, satisfieri liberaliter per duplicem, quamvis nec hac, nec vlla alia determinate accepta indigeat.

Instabis: non est assignabile à quamquam ex

pluribus causis pedat effectus in hypothefi plurium causarum: ergo vel à nulla, vel ab omnibus: non à nulla ergo ab omnibus; sed ostensum est quod non ab omnibus, ergo. &c.

Resp. neg. ant. Penderere accepto pro procedere penderet ab omnibus, & à singulis totaliter. Penderere accepto pro indigere, à nulla determinate penderet. Nulla enim est actio determinate assignabilis, de qua dici possit, hac indiget effectus ut existeret. Indiget autem effectus actione aliqua, quæ exeat extra causas, satisficit autem huic indigentia per hanc, vel per illam, vel per utramque, prout magis, vel minus liberaliter existit. Qui debet tibi unum duplionem, si dederit decem, non assignabis ullum, quod determinat tibi debuerit satisfacere; quæcumque autem assignes, assignas determinate quo potuit.

Obiicit, 2. Implicat quod res accipiat ab alio id, quod aliunde habet sed in casu positores habet esse à causa A; ergo implicat quod illud accipiat à causa B. Confirmatur, quia Deus operatur per singulas actiones causæ secundæ, ergo per actionem A dat esse effectui; ergo nequit eidem effectui dare esse per actionem B. Probatum ultimum conf. quia actum ageret, & datum daret, quod est inconueniens.

Resp. neg. mai. Ad confirmationem conuenit: & prima conseq. nego ultimam. Ad probationem dist. actum ageret, hoc est, ageret per vnam actionem id, quod agit per aliam concedo; ageret per vnam actionem

id, quod præsupponeret iam actum per aliam nego. Agendo de prima productio, nec implicat in terminis actum agere in secundo sensu, non autem in primo.

Obicies 3. Influxus totalis causæ *A* cum influxu totali causæ *B* est essentialiter plus, quam influxus totalis solius causæ *A*: sed influxus totalis causæ est effectus ipsius: ergo effectus totalis causæ *A* cum effectu totali causæ *B* est essentialiter plus, quàm effectus solius causæ *A*: ergo effectus utriusque est quid distinctum ab effectu utriuslibet: & consequenter non est ille idem effectus ab utralibet, qui est ab utraque. Maior probatur; quia complexum ex utroque influxu actuali est totum cuius est pars influxus cuiuslibet seorsim sumptus totum autem est essentialiter plus, quam pars. Fuit qui crederet hoc argumento probari euidenter implicantium plurium causarum totalium eiusdem effectus.

Resp. rogando quid intelligat per ly influxus? si nomine influxus actualis intelligat ipsummet effectum, ut dicit in minori, falsum est quod influxus actualis causæ *A*, & influxus actualis causæ *B* sit essentialiter plus, seu aliquid maius: quam influxus actualis solius causæ *A*: & petere hoc: est petere principium: cum id ipsum ponat nostra conclusio: videlicet nihil poni per actionem *A*, quod non idem ponatur per actionem *B*: & consequenter petere complexum ex effectu posito per actionem *A*, & effectu posito per actionem *B*, est petere.

complexum ex eodem cum seipso: & dicere hoc complexum esse maius quolibet effectu, est dicere idem esse maius seipso. Quod si nomine influxus actualis intelligat ipsammet actionem, qua effectus precedit à causa; concede complexum ex influxu causæ *A*, & influxu causæ *B*, esse essentialiter quid plus, quam solus influxus causæ *A*: est enim euidens quod utraque actio simul sumpta est aliquid plus, quam quælibet seorsim. Sed quæstio nostra non est an duæ actiones sunt essentialiter quid plus, quam utralibet: quis enim de hoc dubitet; sed an per duas actiones illas, quæ sunt plusquam vnica, necessario ponatur aliquid plus, seu maior terminus, quam per vnicam; & hoc est quod negamus, quia tamen Aduersarius vel nomine influxus actualis intelligi ipsummet effectum: in forma ad argumentum nega maiorem.

Instabis: in effectu procedente per duplicem actionem reperitur aliquid, quod non reperitur in effectu procedente per vnicam, ergo non est idem effectus per duas, qui esset per vniam. Ant. probatur; quia actio ex dictis supra, recipitur in termino, ergo terminus per duas actiones procedens à duplici causâ, habet in se duas actiones effectus autem procedens ab vna per vniam, habet in se vniam dumtaxat, ergo &c.

Resp. transf. ant. eiusque probatione, neg. conf. Quamuis actio recipiatur in termino, non tamen est terminus. Transmittimus autem recipi in termino, quia per

terminum recte intelligitur res, quæ sit. Hac autem ex materia constat, & forma, adeoque ex subiecto actionis. Conclusio autem est, non quod per duas actiones non habeatur formaliter aliquid plus, quam per vtramlibet, sed quod nihil plus fiat per ipsas.

Obiicies 4. Ex doctrina tradita sequitur posse produci rem iam ante producta, conf. est absurdum, ergo & ant. Sequela maioris probatur: quia rem iam existentem noua actione produci non inuoluit contradictoria. Rursus hæc secunda actio potest ordinari ad varios fines, quos sibi proponere potest diuina sapientia. Imo valet idem omnino de hac actione aliam subsequente, quo de actione *B* concomitante actionem *A*. Etiam si enim nullus nobis finis in mentem veniat, ad quem ordinatur: absurdum tamen est, ex hoc inferre nullam esse finem, neque ipsi Deo excogitabilem, ad quem ordinetur.

Resp. hanc sequelam continere meram putam questionem de nomine. Illam actionem, quam Aduersarius petit, vltro damus. An dicenda sit productio, an conseruatiu ipsimet Aduersario remittimus. Certum est quod non erit prima productio, & quod terminus per huiusmodi actionem non accipiet primò esse. Secus in casu nostræ conclusionis. Si enim actio *A*, & actio *B* concomitanter & indiuisibiliter terminentur ad eundem numero ignem: ignis primo est ab vtraque.

Dices, per illam actionem subsequentem actum agitur, & datum datur, ergo nequit actio illa subsequens admitti.

Resp. conc. ant. neg. conf. Etiam actio conseruatiua caloris actum agit, & datum dat, conseruando terminum actionis præterita. Repugnancia est in primo agendo iam actum, & primo dando iam datum, non autem in secundo producendo iam productum.

Obiicies 5. Nequit eadem actio esse à pluribus causis, ergo nec idè effectus à pluribus actionibus Ant. probatur, quia actio non est indifferens vt terminetur ad vnum, vel ad plures effectus est enim essentialiter alligata causæ, & effectui, itaut si sit ab igne *A*, sit essentialiter distincta ab ea, quæ est ab igne *B*, & si sit ab vtraque, sit essentialiter distincta ab ea, quæ esset à quolibet diuisim. Eam igitur actionem, quæ est ab *A*, fuisse ab *A*, & à *B* dicit contradictoria, vt saepe explicatum est.

Resp. concesso antec. & tota probatione eiusdem, neg. conf. Disparitatem habes in obiectione. Actio est essentialiter affixa rei, cuius est actio: effectus non est essentialiter affixus causæ, cuius est effectus. Est enim sermo de effectibus absolutis. Aduerte autem argumento proposito, si quid probaret, probatum iri neque disunctiue eundem numero effectum esse posse à duplici causa totali; cum eadem actio non sit indifferens vt sit ab hac, vel ab illa causa. Nota insuper, quod etiam si de aliquo effectu pro-

probaretur non posse esse à duplici causa, ob aliquam essentialem affixionem cū vna, nihil probaretur contra nostram conclusionem.

Obi. 6. Si non repugnet duplex causa totalis, neque repugnat mutua causalitas in genere efficientis, conseq. ex alibi dictis est falsum, ergo & antec. Sequela mai. prob. Ponamus de facto ignem C pendere & totaliter ab igne A, & totaliter ab igne B. In hac hypothese quod B pendeat à C non impedit quin possit esse causa eiusdē C, ergo &c. Antec. prob. quia quod etiam B non agente existeret C, & è conuerso, non probat quod neque B pendeat à B, nec è conuerso; hoc enim probaret impossibilitatem duplicis causæ totalis, vt patet ex dictis. Quolibet enim non agente, adhuc habetur effectus; ergo &c. Confirm. quia per hoc quod B pendeat à C, nec minus virtutis actiue, nec minus distinctionis habet in hoc eodem instanti à C, quam habeat ignis A, à quo ponitur pendere C.

Resp. neg. seq. Ad prob. admista hypothese, nega antec. Ad probat. conc. antec. nega conseq. Non ideo reiecimus mutuum causalitatem, quia utrolibet non agente, adhuc alterum existeret, sed quia actus secundus natura præcederet primum, resque esset prius in actu quam in potentia, quod est absurdum ex terminis, nam per actionem cui natura præsupponitur efficeret actum primum ad primam sui existentiam. Ad confirm. dic idem valitutum etiam non ad-

admissa duplici causa totali. Nam etiam si ponatur solus ignis B, adhuc tantum habet & virtutis, & distinctionis à C quantum quilibet alius à C distinctus. Non igitur ex defectu virtutis aut distinctionis, sed ex necessitate metaphysica quod res non sit prius in actu quam in potentia negamus mutuum causalitatem. Hæc autem necessitas fuit adeo euidens Philosopho 1. Phys. cap. vi. vt non alio ratiocinio vsus fuerit ad probandum ingenerabilitatem materiam primam, quia si ex aliquo primo subiecto sit, cum hoc subiectum sit ipsa, est antequam fiat. Manifestum est autem non aliam prioritatem requiri in causa passiuam, quam in efficiente, adeoque prioritatem illam actus secundi ad primum que vt euidenter absurda reicitur, esse prioritatem secundum naturam.

Dices. Vt existens ab A efficeret actum primum sui vt existentis à B, &c. Resp. hoc ipsum esse absurdum ex terminis. Nam existentia ab A & existentia à B accepta est eadem, prima, indiuisibiliter & per actiones concomitantes se habentes ad idē. Hæc autem efficeret actum primum sui ipsius, adeoque esset antequam esset, imò ageret antequam esset, cum agere, si sit, necessario sit tantum post esse, valet: agit: ergo est: non è conuerso: Aduerte autem quod quamuis ordo secundum naturam non sit æque sensibilis, ac ordo secundum tempus, est tamen æque realis, & æque necessarius.

ARTICVLVS. II.

*Tossit ne naturaliter esse idem effectus
à multiplici causa efficiente
totali.*

Quarta Conclusio. Nequit idem numero effectus esse à duplici causa efficiente, vtrâque totali. Est sententia communis apud recentiores. Hanc autem à priori sic probant. Deus & natura nihil faciunt frustra, sed si darentur duæ causæ totales in actu secundo, earum altera esset frustra; ergo nequeunt naturaliter dari duæ causæ totales eiusdem numero effectus. Maior est principium in primo de Cælo tex. 32. assumptum à Philosopho vt per se notum. Minor probatur, quia illa actio est frustra, per quam nihil habetur, præter ipsam, quod non haberetur, etiam si non esset, sed vtralibet ex his actionibus non existente idem haberetur effectus, qui haberetur illa existente, ergo altera ipsarum est frustra. Vbi nota, ad quod probatur de altera probari eodem argumento in vtrâque. Maior probatur, quia nulla actio ponitur gratie sui, sed solum gratia termini, siue effectus, ergo si idem terminus, siue effectus per ipsam haberetur qui haberetur sine ipsa, superflue & frustra ponitur ipsa. Minor vero inponitur ab vtrâque parte disputantium; si enim per vtram-

vtramque simul aliquis effectus habetur, qui non haberetur per vtralibet, eo ipso neutra scorsim sumpta, sed vtrâque simul est causa totalis, singula autem partiales.

Sunt qui respondeant ad argumentum propositum negando minorem. Ad probationem illius sistingunt maiorem, illa actio est frustra, per quam nihil habetur, nec alio modo, concedunt, per quam nihil habetur, sed habetur alio modo: negant maiorem, & eodem modo distincta minori, negant consequentiam. Posita vnica actione habetur effectus dependens ab vna causa; duplicata actione habetur dependens à duplici, triplicata à triplici &c. Et consequenter quamuis habeatur idem terminus, habetur tamen diuersimodè; adeoque nulla actio in consortio cuiuslibet alterius erit superflua.

Hęc tamen responsio est absurda. Si enim valeret, nulla omnino res repudiari posset ex eipite superfluitatis. Semper enim per hoc quod sit, habebitur aliqua denominatio qua non haberetur, si ipsa non esset. Puta reicitur vt superfluus modus relationis inter album *A*, & album *B*: quia, etiam præscindendo ab ipso, album *A*, & album *B* sunt inter se similia, ergo ad similitudinem est superfluus modus. Distinguetur consequens: ad similitudinem quomodo libet habendam: concedetur; ad similitudinem habendam hoc modo: negabitur. Et nihil omnino fingere poteris: quod alius

deire possit vt superfluum, quia quicquid deire dabitur aliquod complexum, quod non daretur, si ipsum non esset. Idem omnino dicitur de ijs, qui aiunt aliquid boni habendum per actionem *B* in consortio actionis *A*, quod non haberetur sine ipsa: Est enim certum, quod in omni eo, in quo ad mittis rationem entis, admittis rationem boni.

Vt igitur principium Philosophi valeat aliquid: supponendum est actionem non posse esse propter se, sed solum adhiberi à natura vt medium ad effectum: præter autem hanc bonitatem medii nullam esse aliam in actione. Præterea ponendum est, quod quamuis natura agat propter finem, ut ostensum est supra; agere tamē propter fines extrinsecas est proprium agentis intentionaliter, & ex cognitione. Rem explicō. Ignis accendens stuppam agit propter finem: homo ignem applicans stuppæ agit propter finem. Finis ignis *A* comburentis stuppam est ignis *B*, qui dicitur finis intrinsecus talis actionis: finis autem hominis applicantis ignem ad stuppam potest esse multiplex: nequidem solum intendit ignem *B* per actionem ignis *A*; sed præterea intendere potest dare signum, vel periculi imminentis, vel salutis, vel aliquid aliud huiusmodi. Operari propter finem primo modo, est commune omni agenti: operari secundo modo est agenti ex intentione elicitæ finis. Hoc posito facile est ostendere, quod natura duplicando actionem ageret frustra: non autem

Deus

Deus. Ageret frustra natura, quia non agit propter fines extrinsecos, sed solum propter intrinsecū, qui est terminus: adeoque actio nequit à natura ordinari nisi ad terminum; qui terminus cum æque habeatur per vnā, ac per duas, frustra duplicatur: Deus autem potest ordinare actionem ad alios fines: & consequenter ex eo quod sit frustra duplex actio in natura operante, & in Deo operante purè ad exigentiam naturæ; non tamen erit frustra in Deo operante vel supra, vel præter exigentiam naturæ.

Probatur autem eadem conclusio à posteriori, Numquam plures causæ totales influunt totaliter singulæ in actu secundo ergo nequæunt naturaliter plures causæ totales influere singulæ totaliter. Consequenter probatur: quia natura semper facit quantum potest; si igitur numquam per plures influat, totaliter per singulās, signum est euidens quod non potest. Probatur aut, quia quotiescunque plures causæ singulæ sufficientes ad effectum applicantur passo, toties singulæ vel minus agunt, vel si tantumdem agunt quantum aere ut, plus agunt omnes quam singulæ; ergo numquam plures sūt efficientes singulæ totaliter eundem effectum. Antec, explicatur. Da plures homines, singulos aptos vni pōderi eleuādo, eleuare omnes simul hoc pōdus: manifestū est singulos minus defatigati, quā si quilibet se solo pōdu attolleret. Idq; non ex electione, sed natura rei nō enim eligunt minus defatigati, sed eli-

Tom. III.

O gunt

gunt plures simul attollere, vt singuli minus defatigentur, adeoque: *excrecitur liber-
tatis consistit in hoc, quod plures, vel pau-
ciores vntantur in idem: non autem vt vni-
ti in idem minus defatigentur. Idem patet
si duo funes, aut plures sustineant idem
pondus; quilibet ex ipsis minus tenditur,
& suo modo minus laborat, etiam si singuli
ad pondus prædictum sufficiant. Duo ignes
aut plures vehementius, & celerius intra
idem spatium temporis calefaciunt, adeo-
que plus caloris produciunt, quam quilibet
seorsim acceptus. Puta celerius inflammant
idem inflammabile, adeoque dum vnus in-
troduceret quatuor gradus, ambo simul in-
troducunt octo, non quod aliquid introdu-
catur ab vno, quod non ab altero; sed quod
ambo simul, & indiuisibiliter intra quamli-
bet mensuram temporis plus aliquid agant,
quam quilibet. Natura autem semper facit
quantum potest.*

Denique habes dictum Philosophi 7. Me-
taph. cap. 2. asserentis esse quidem multas
causas eiusdem effectus, sed non eodem
modo, hoc est, non multas in eodem gene-
re causæ. Pura eiusdem ignis est causa effi-
ciens, materialis &c.

Obiicies 1. Plures sacerdotes sunt causa
singuli adæquata existentia Christi domini
sub speciebus Eucharisticis: ergo possunt
eiusdem numero effectus esse plures causæ
adæquatæ. Ita autem se habet conuersio
panis in corpus Christi ad virtutis Sacer-
dotis operantis per verba, sicut conuersio

signi in ignem ad virtutem igni operantis,
vel per seipsum, vel per accidentia. Præ-
terea eque absurdum est multiplicare actio-
nes adæquatas in miraculo, ac actiones na-
turales in opere naturæ, ergo vel vtrique
vel nullibi, non nullibi, vt patet, nam
centum Sacerdotes proferentes formulam
consecrationis supra eandem Hostiam,
eundem panem conuerunt in eundem Chris-
tum singuli adæquate, quia vel vno ex ipsis
dicente, eadem omnino cōtingit conuersio.
Resp. diuersimodè responderi ad hoc ar-
gumentum. Sunt qui dicant per totidem
actiones produci Christum Dominum,
quot sunt formulæ, seu potius quot sunt
Sacerdotes proferentes formulam conuer-
sionis panis in corpus Christi Domini;
aiuntque causam productiuam esse ipsum
met Sacerdotem, qui propterea verè, & pro-
priè dicitur cōficere corpus Christi Domini.
Alij dicunt produci verè corpus Chri-
sti sub speciebus panis, Sacerdote dicen-
te: *hoc est corpus meum*: sed actionem pro-
ductiuam non esse ab alio, quam à Christo
Domino, cuius nomine Sacerdos dicit; *hic
est corpus meum*, posse autem Christum Do-
minum centies, & millies producere seip-
sum. Actionem productiuam non esse à Sa-
cerdote, sed à Christo, cuius nomine Sa-
cerdos loquitur, suadent ex ipsa formula,
quæ si non esset in ore Sacerdotis nomine
Christi, sed nomine proprio: falsa esset;
dicit enim; *hoc est corpus meum*: cum re
ipsa nequeat Sacerdos suum dicere corpus

Alii pro termino actionis, qua conficitur Sacramentum corporis Christi, non ponunt ipsum corpus Christi, sed unionem, qua corpus Christi cum speciebus unitur: pro termino, inquam, qui producatur. Actio igitur communicatiua corporis Christi cum speciebus, & conuersiua panis in corpus Christi habet pro termino, quem efficit, unionem: pro termino, quem communicet, corpus Christi iam ante existent. Hæc vltima sententia placet.

Sed eadem prorsus difficultas est, siue ad Christum, siue ad unionem actio terminetur. Nam non minus absurdum est plures actiones totales terminari ad unionem habendam per quamlibet, quam ad corpus Christi Domini. Hæc tamen difficultas facile soluitur dicendo: actionem & esse unionem, & esse à Christo Domino. Sacerdotibus moraliter solum, & non physicè influentibus: quatenus videlicet omnes simul mouent Christum Dominum, vt colloquet se sub speciebus panis, idem facturum, si vel vnus verba proferret. Non est autem nouū facere aliquid intuitu plurium, quod æque faceres intuitu cuiuslibet idem potentis. Quod si quis omnino velit actione esse à Sacerdote, nno moraliter solum, sed physicè, habes disparitatem inter causas supernaturaliter, & causas naturaliter operantes est autem certum Sacerdotem in altissimo hoc mysterio supernaturaliter operari.

Obije. 2. Possunt naturaliter plures causas finales fluere singulæ totaliter in eundem

dem numero effectum, ergo etiam plures causæ efficientis, Ant. est nostra doctrina. Conf. probatur, quia sicut natura nihil habet superflui, ita nature nihil deest necessarij, necessarium autem est ad bene esse singulis medijs singulos fines adipisci: ne dicamus naturam laborare paupertate fabri delphici, qui vno gladio utebatur ad omnes vsus; quam paupertatem remouet à natura Philosophus, cuius est hoc dictum; *natura non laborat paupertate fabri delphici.*

Resp. conc. ant. neg. conf. Pluralitas finium per idem numero medijs nihil ponit absurdi: nihil enim demit necessarij, nihil ponit superflui. Melius enim est vno medio plures assequi fines, quam vnicum ceteris paribus. Argumentum petitum ex paupertate fabri delphici non facit ad rem. Probatur autem eadem planè ratiocinatione, centum discipulis rectius adhiberi centum magistris, quam vnum. Non erat pauper faber delphicus eo quod vno gladio uteretur ad plures, sed eo quod uteretur ad omnes vsus, inter omnes autem aliqui non erant proprii. Qui panem, & casam, & pipionem eodem gladio diuidit, non propterea est pauper; quia isti plures vsus, sunt vsus proprij gladii. Qui autem eodem gladio uteretur, vt ferra ad secundum lignum ex paupertate hoc faceret: quia alius est vsus gladii, alius ferræ: & in hoc erat paupertas fabri delphici, quod eodem gladio panem diuideret, secaret lignum,

sculperet, læuigaret, & cætera id genus, in quo erat ars mirabilior, & cum arte mirabiliori, mirabilior pauperata.

Objic. 3. Causa necessaria agit quantum potest, ergo duæ causæ efficientes possunt naturaliter influere, imo naturaliter influunt singulæ totaliter in effectum. Antec. est primum principium in tractatu de causis: agere enim non secundum totum sum posse, sed plus vel minus, vel etiam nihil, est prerogatiua potentia liberæ. Probatur iam conseq. quia quælibet causa seorsim accepta, est adæquata in actu primo, ergo potest esse adæquata in actu secundo, ergo de facto est: facit enim quælibet quantum potest. Exemplum habes in duobus ignibus eidem stuppæ applicatis. Quilibet seorsim acceptus potest vrere stuppam, ergo in vtriusque simul est duplex actus primus adæquatus ad eundem ignem: sed vtriusque actus secundus tantus est, quantum actus primus: ergo actus secundus vtriuslibet est adæquatus, & consequenter tertius ille ignis ita est adæquatè ab vtroque, vt sit adæquatè ab vtrilibet.

Resp. dist. ant. causa necessaria agit quantum potest in his circumstantijs, in quibus est conc. ant. quantum potest in quibuslibet circumstantijs; nego ant. In casu posito neutra est actus primus adæquatus, sed vtræque simul, vt habes ex dictis, adeoq; etiam in his circumstantijs tantus est actus secundus, quatenus primus: quamuis enim in quilibet habeas sufficientiam adæquatam; non

tamen habeas illâ pro quacumq; circumstantia respectu cuiuslibet effectus. Puta duo illi ignes simul accepti sunt sufficientia ad octo gradus caloris, intra vnum minimum temporis inducendos in stuppam, vterlibet autem esset solum ad quatuor intra eadem mensuram temporis: quamuis vterlibet eandem caloris mensuram duplo temporis spatio induceret. Citius igitur habes effectum à duobus, quam ab vno, & consequenter ratio causæ totalis, sicut in actu secundo est in vtroq; simul, ita etiam in actu primo in circumstantijs positis. Ita etiam alia circumstantia aliter determinat etiam causas necessarias, puta maior, vel minor approximatio agentis ad dasum, maior, vel minor contrarietas, aut dissimilitudo, & sic de cæteris. Vbi obiter nota hanc sententiam longe facilius defendi in sententia nostra, quæ ponit accidentia pro virtute immediate productiua substantiæ, quam in opposita: da enim ipsam et substantiam ignis immediate producere alium ignem: & explica quomodo duæ substantiæ producant tertiam quæ & in instanti producit tota, & est incepta intensiois, iuxta illud: *Substantia non suscipit magis, & minus*. Nos autem qui accidentibus damur hoc, quod natura dedit, videlicet vt sint virtus immediate productiua substantiæ, esserimus eadem in tra eadem mensuram citius in idem subiectum induci à pluribus, quam à paucioribus efficiëtib; sic cætera sint paria: & quia vltra determinatam mensuram, ex consensu

omnium, non augentur naturaliter qualitates: ideo quantumlibet multiplices agentia, ubi hæc eo peruenit ut sit productiua formæ, illam producit, nec ultra determinatam sibi à natura intensionem intenditur, iuxta Phil. l. 5. de Gen. Anim. c. 4.

QVÆSTIO V.

De reactione.

OMne agens in agendo repati est veluti axioma. Ad illius intelligentiam aliquid de resistentia dicendum est. Resistere igitur secundum acceptionem notissimam est impedire ne vel aliquid fiat, vel tam celeriter aut tam perfecte fiat. Corpus opacum resistit propagationi luci, dum impedit ne lux diffundatur. Homo contrariens validiori se, resistit impellenti se, non modo cum impedit omnino, ne alter ipsum dimoueat, sed etiam cum impedit ne tam cito & tam procul amoueat.

Resistentia de qua hic, est resistentia quæ tale resistit tali pura eadem frigido, nam ut ille: *frigida pugnabunt calidis, homentia siccis*. Poteest autem resistentia huiusmodi, quæ propria est qualitatum alteratiuarum considerari tum in actu primo, tum in actu secundo. In actu primo est ipsamet qualitas ut exigens vel non poni, vel non tam perfecte poni actionem suæ contrariæ, in actu secundo est ipsamet nõ posita qualitatis ad exigentiam alterius. Ut autem hoc intelligas:

Diuiditur resistentia in actiuam & formalem. Per actiuam intelligunt satis communiter actionem ipsam, qua vna qualitas imminuit sibi contrarium, & adeoque vim hostilem debilitat, redeitque ad victoriam supra se minus idoneam. Hoc modo frigidum oppositum calido resistit calido, minuendo videlicet in ipso calorem, adeoque vim aduersus se actiuam. Resistentia formalis accipitur sæpe pro eadem forma in subiecto ut exigente vel non produci, vel non tam facile produci contrariam. Hoc modo frigus ligno inexistens est formalis resistentia calori. Aliquando etiam resistentia formalis pro eodem est, ac non productio qualitatis oppositæ ad exigentiam alterius informati subiectum.

Virumque hoc resistentiæ genus conuenire qualitibus alteratiuis probatur. Et primo de resistentia actiuâ. Constat enim calidum agere in frigidum iuxta se positum adeoq. imminuere vim actiuam sibi inimicam. Probatur etiam de formali, quia cum qualitas alteratiua non destruat instantaneè, sed successiue, & non plus inducatur de ipsa, quam destruat de opposita, eo ipso petit oppositam non nisi successiue interdi. Confirmatur, quia etiam agens, in quod nihil imminuit de qualitate actiuâ, non nisi successiue subiectum alterat, in quod agit, & eo minus intra eandem temporis mensuram atterat, quo plus eidem iust de qualitate opposita.

Hoc posito, prædictum axioma multis

indiget limitationibus. Primo enim nequit intelligi de omni agente simpliciter. Certum est enim primum agens nihil repati. Secundo vt agens à passio repatiatur, oportet vt agens & passum sint mutuo intra spheram actiuitatis. Sol enim agens in terram, non repatiatur ab eadem. Sensus igitur præfati axiomatis est, quotiescumque duo corpora secundum qualitates alteratiuas contraria ponuntur intra spheram mutuo suæ actiuitatis, toties datur actio, & reactio, puta calidum oppositum frigido ita agit in ipsum, vt repatiatur ab ipso. In hoc sensu acceptum axioma probatur primo authoritate Philosophi multis in locis, & præcipue 4. de Gener. Animal. cap. 3. vbi ait, quod *omne agens patitur etiam a patiente, vt quod secat habetatur ab eo quod secatur*: quod calefacit refrigeratur à calefacente. Denique quodcumque mouet, excepto primo, mouetur alioquo motu. Quæ omnia à Philosopho ibi adducta per experientiam habes manifesta. Constat enim, quod si altera manus sit frigida, altera calida: hæc ita calefacit illam, vt refrigeretur ab ipsa. Et hoc quidem secundum eandem partem: neq. enim ita intelligenda est conclusio, vt calidum secundum vnâ partem agat, secundum alteram patiatur.

Probatur 2. eadem conclusio; quia & calidum est intra spheram actiuitatis frigidi, & frigidum intra spheram actiuitatis calidi; & in vtroq. datur ratio agendi, contrarietas videlicet; ergo vtrumq. agit, si autem

vtrum-

vtrumq. agit, vtrumque, & patitur, cum actio vnus sit alterius passio.

Probatur 3. quia mixta & elementis fiunt, vt videbimus disputatione sequenti ad hoc autem vt fiat talis mixtio, debent ita attemperare suas qualitates, vt debitum mixto temperamentum confurga: sed hoc fieri nequit, nisi per mutuum actionem vnus in alterum: ergo &c. Minor probatur quia si ita vnus agat, vt nihil pariatur, ipsius qualitas non attemperatur per mixtionem oppositæ, sed integra manet, puta si de ignis calore nihil imminuat à frigido non attemperatur calor cum frigore in temperamentum debitum mixto.

Denique patet conclusio experientia, & argumentum solutione.

Obiicit, 1. calidum non agit in frigidum, nisi vincat resistantiam frigidi: nec frigidum in calidum, nisi vincat resistantiam calidi, sed implicat simul frigidum vinci à calido, & calidum à frigido: ergo implicat hæc duo in se mutuo agere, & à se inuicem pati. Maior probatur. quia & actio calidi in frigidum inuenit resistantiam in frigido, & è conuerso.

Resp. non esse nouum, quòd idem & vincatur, & vincat pro eadem indifferentia temporis; non simpliciter, & absolute, sed secundum quid, duo exercitus hinc inde pugnant, ambo secundum quid vincunt, & secundum quid vincuntur. Calidum, & frigidum habeant ambo septem gradus qualitatis, qua pugnent. Vincitur calidum

à frigido, dum à frigido patitur detrimentum vnias gradus, vincitur frigidum à calido dum idem detrimentum patitur; atque hic verificatur illud adagium: inter duos litigantes tertius gaudebit, nam ex mutua illa tam iactura, quam victoria, confurgit tertium quoddam residua vtriusque qualitate gaudens. In forma distingue maiorem nisi vincat secundum quid: concede simpliciter, & absolute, nega, Sensus distinctionis est clarus.

Obiicit, 1. Ex actione, & reactione sequitur idem moueri naturaliter duobus motibus contrariis, consequens repugnat alibi dictis, ergo & antec. Sequela maioris probatur. Ponantur duo contraria puta calidum, & frigidum vtrumque bibalmare. In hac hypothese primus palmus calidi patitur à frigido, & primus palmus frigidi à calido; ergo & primus palmus calidi dissimilatur secundo palmo eiusdem: & vicissim primus palmus frigidi: sed eo ipso & primus palmus calidi debet incallescere à secundo, & primus palmus frigidi frigescere; ergo vterque est istis primis palmis debet moueri duobus motibus contrariis. Minor subsumpta probatur; quia eo ipso quod secundus palmus est in qualitate intensior primo, potest, adeoque debet agere in ipsum: sed in eundem agens contrarius; ergo idem & à calido simul, & à frigido mouetur.

Resp. neg. seq. mai. Ad probationem admissa hypothese nega min. subsumptam.

Ad

Ad probationem distingue: secundus palmus intensior primo debet agere in ipsum in quibuslibet circumstantiis: nego; in debitis circumstantiis, concedo. In hypothese admissa agens contrarium est validius, adeoque potior est ratio cur ipsum agat, quam secundus palmus in primum. Quamuis enim primus habeat aliquam dissimilitudinem cum secundo, longe tamen maiorem dissimilitudinem imo contrarietatem habet cum agente opposito, cum igitur alterutrum solum debeat agere, ne eadem qualitas in eodem instanti oriatur, & occidat in eodem subiecto: manifestum est potius esse rationem de vno, quam de altero.

Dices, ita disponantur duo illa contraria, vt inter vtrumque intermediet aer. In tali casu aer intermedius mouebitur duobus motibus contrariis; ergo idem quod prius. Probatur antec. quia & per aerem corpus frigidum transmittit actionem suam in calidum, & calidum actionem suam in frigidum, hæc enim in se mutuo agent: ergo aer & motu frigeactionis à frigido, & motu calefactionis à calido simul mouebitur. Hoc idem apparet in phiala manui calidæ superposita, in quam aqua frigida infundatur. Nam in tali casu, & aqua refrigerat manum; & manus calefacit aquam actio autem & aquæ in manum, & manus in aquam per medium vtrumque transmittitur.

Resp. admissa vtraque hypothese negantur.

do antec. Hoc est quod & aer in primo, & vitrum in secundo casu motu duplici moueatur. Rem autem sic explica. Vel duo illa contraria sunt virtutis aequalis in agendo, vel vnum est altero validus. Si sint æqualis virtutis, neutrum aget in aere intermedium, sed cum quolibet aer intermedium in quolibet aget. In aere intermedio est & calor, & frigus; calor aeris cum calore agentis calidi constituit vnam virtutem actiuam contra frigidum: frigus aeris cum frigore agentis frigidi, vnam virtutem contra calidum. Nec nouum est quod idem agens in diuersa subiecta alterum refrigeret, alterum calefaciat: aqua tepida manum calidam refrigerat, & calefacit frigidam.

De phiala idem dicendum est. Si enim à manu ita incaluit, vt tantumdem caloris habeat ab ipsa quantum frigoris ab aqua: manus nec vltius calefacit, nec aqua vltius refrigerat: dummodo idem in manu calor perseveret. Quod si in vno agente plus est virtutis actiuæ simpliciter, quam in alio, ab illo mouetur medium siue sit aer, siue vitrum; & ita contingit in ista phiala, in qua ad sensum patet excessus frigoris: & de facto contingit magis refrigerari manum quam calefieri aquam: non tamen propterea modicus ille calor, qui est in phiala non facit cum calore manus vnam qualitatem actiuam contra aquam; quæ propterea & ipsa in suo frigore remittitur. Atque hic idem iotanudum est, quod supra de actione

institans. Ad hoc vt detur actio, & reactio sufficit quod agens totale & agat, & pariatur: non autem requiritur, vt per singulas sui partes agens, etiam in singulis suis partibus patiatur. Hinc sæpe audies hæc vocabula: *Pars passa: pars repassa*, &c. hoc est pars in quo recipitur actio agentis contrarij pars à quo procedit actio in contrarium; simul in qua recipitur actio contrarij. non enim repugnat agens, quod secundum se totum agit, secundum aliquam dumtaxat sui partem pati. In quo casu datur pars passa, repassa. Passa quia à contrario pariatur: repassa quia à contrario ab ipsa patiente patitur; si enim omnes agunt, nulla est quæ non agat; si nulla est quæ non agat, quæcumque patitur, simul agendo patitur; vt patet ex terminis.

Obiicit vltimo. Si calidum vt septem agens in frigidum ab eodem in eodem instanti repatitur: sequitur quod non agit secundum totam suam virtutem actiuam; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia in illo instanti in quo agit in frigidum repatitur à frigido; repati autem à frigido est deperdere aliquid suæ intensiõis, adeo que sue actiuitatis; secundum autem illam actiuitatis particulam, quam amittit, non agit; ergo numquam agit secundum totam suam actiuitatem. Manifestum est autem ex terminis, quod pars illa quæ perit, non agit.

Resp. neg. seq. mai. Ad probationem
disting.

distingue; non agit secundum totam suam
actiuitatem, hoc est quantum potest in hac
circumstantia; nega, hoc est secundum to-
tam intensiōem, quam prahabet tali ap-
proximationi; concede. Finge igitur duo
contraria ambo vt septem. In primo illo
congressu perit in vtroq. aliqua particula
qualitatis: secundum hanc neutrum agit,
aut agere potest; agit tamen vtrumq. & se-
cundum totam intensiōem quam habet; &
secundum totam actiuitatem, quæ in vtro-
que est tota qualitas dempta vtrinq. mini-
ma illa particula.

QVÆSTIO VI.

*De terminis magnitudinis & paruitatis
in qualitatibus.*

ARTICVLVS I.

Declarantur nonnulla vocabula.

QUæritur hic an qualitates suos termi-
nos habeant magnitudinis & parui-
tatis: ad cuius rei intelligentiam præ-
mittenda est explicatio quarundam vocum,
quæ in hac materia adhiberi solent à Phi-
losophis. Hæ sunt. *Maximum quod sic, Mi-
nimum quod sic. Maximum quod non. Mi-
nimum quod non.* Interest enim eas intelli-
gi, vt intelligas quid sentiant qui sic loquun-
tur. *Maximum quod sic* dicitur maxima
illa mensura in qua res aut qualitas existe-

te potest. Puta maximum quod sic calor is
est mensura vt octo. *Minimum quod sic* est
infima illa & minima mensura in qua res
existere queat. Puta punctum vel minimum
qualitatis; nam infra minimum qualitas
conseruari nequit. *Maximum quod non* di-
citur magnitudo maxima inter magnitudi-
nes ita paruas, vt in illis nequeat res consi-
stere. Puta si homo consistere posset in qua-
cunque magnitudine maiori quam sit digi-
talis, infra vero magnitudinem maiorem
digitali non posset; magnitudo digitalis es-
set maximum quod non respectu mensuræ
hominis. Quia omnes magnitudines inci-
pientes à digitali & decrescentes in infinitum
sunt ita paruæ vt in illis nequet homo con-
sistere. Inter illas autem maxima est ipsa
met mensura digitalis; cum à mensura di-
gitali detrahi nequeat vlla magnitudo non
minor digitali.

Minimum quod non est mensura illa quæ
minima est inter mensuras, ad quas vt potest
excedentes res peruenire non potest. Puta
posito quod calor peruenire non possit ad
intensiōem superantem octo gradus; mi-
nima inter omnes mensuras quæ sunt supra
octo gradus, esset minimum quod non, re-
spectu caloris. Maximum quod sic dicitur
etiam terminus intrinsecus rei. Minimum
quod sic item terminus intrinsecus. Maxi-
mum quod non, & minimum quod non di-
cuntur termini extrinseci, hic magnitudi-
nis; ille paruitatis.

Hoc nomen termini intrinseci, & ex-

inseci etiam in alia significatione usurpari videbis apud auctores. Sunt enim qui terminum intrinsecum vocent terminum extrinsecum ab ipsamet qualitate; extrinsecum autem enim qui ab agente imponitur, ex eo quod plus vel minus agere nequeat; puta da calorem ex natura sua petere non intendi supra mensuram octograduum. Intensio vt octo erit terminus intrinsecus magnitudinis in calore; da calorem esse ex natura sua indifferentem vt ad octo vel decem vel viginti gradus augeatur; sed non dari agens naturale quod possit calorem intendere supra octo gradus; intensio vt octo erit terminus magnitudinis in calore, non intrinsecus sed extrinsecus. Perueniet enim ad illam magnitudinem vt ad summum, non ex eo quod petat non intendi vltius, sed ex eo quod nullum agens naturale possit illum intendere vltius.

Et quandoquidem de istis terminis intrinsecis & extrinsecis incidit sermo; obiter nota quod etiam circa definitionem rerum fit eadem diuisio in intrinsecam & extrinsecam. Definitionem intrinsecam vocant vltimum esse rei, extrinsecam vero primum non esse eiusdem. Da Petrum viuere per totam horam primam, & non amplius; vltimum momentum horæ primæ dicetur definitio intrinseca Petri, primum momentum horæ secundæ definitio extrinseca. Quia in vltimo momento horæ primæ vltimo est in primo horæ secundæ primo non est. Quoniam hæc meminisse inuabit,

AR.

ARTICVLVS II.

Ponuntur aliqua Conclusiones.

IN quibusdam qualitatibus non datur terminus magnitudinis intrinsecus seu maximum quod sic. Probatur: quia in quibusdam qualitatibus non datur vlla mensura vltra quam nequeat magis & magis intendi, ergo &c. Antec. probatur in impetu. Hic enim ad multiplicationem distantia ab initio motus, seu ab eo puncto in quo incipit moueri, magis semper ac magis augetur; sed hæc distantia augeri potest magis magis in infinitum: ergo in infinitum augeri potest & impetus. Maior patet in descensu corpori grauis. Si lapis descendat ex altitudine centum passuum, in quinquagesimo velocius fertur quam in quadragesimo, & in centesimo maximam velocitatem habet quam habere potest ex eadem altitudine per idem medium ruens. Atolle lapidem ad duplam distantiam & velocius mouebitur in ducentesimo, quia infinitum multiplicare potius distantiam, etiam in infinitum multiplicari potest impetus.

Dicendum est secundo. Probabile est qualitates huiusmodi non habere terminum paruitatis nec intrinsecum nec extrinsecum. Probatur conclusio quia huiusmodi qualitatum intensio, sicut & aliarum, est diuisibilis in infinitum; ergo dari nequit mensura

12

ra ita parua vt nequeat in minori consistere, & consequenter non habent terminum paruitatis intrinsecum. Confirmatur, quia sicut quantitas, materia prima, & alia huiusmodi homogenea, sunt in infinitum diuisibilia, ita ut & quælibet particula quantitatis sit quantitas, quælibet particula materiae si materia, ita etiam impetus, & lucem, & si quid aliud huiusmodi est, in infinitum diuides, ita ut quælibet particula impetus sit impetus, quælibet particula lucis sit lux, & sic de cæteris.

Rursus nequit dari magnitudo ita parua, vt in illa nequeat qualitas existere, ergo nequit dari maxima inter ita paruas vt in illis nequeat consistere. Consequentia est euidens; si enim repugnet minima, manifestum est quod repugnat maxima minimum.

De qualitatibus supernaturalibus quales sunt gratia, caritas, lumen gloriæ & alia huiusmodi, censemus eas augeri posse in infinitum. Ratio est multiplex. Primo quia harum qualitatum causa efficiens est Deus, & consequenter ex parte efficientis limitationem non habent. Secundo quia quo magis intenditur gratia eo magis dignificatur subiectum: subiectum autem dignificatur per gratiam eo ipso mereri potest gratiæ incrementum: immo, vniuersaliter loquendo, quo quis intensiorem habet gratiam eo maiora gratiæ incrementa tenetur acquirere; ne videlicet tam pretiosum talentum teneat repositum in sudario. Hinc noua gratia

in incrementa sunt noua gratiæ semina; ex quo apparet numquam deueniri ad talem mensuram vt ulterius intendi non valeat. Idem dic proportionaliter de habitu charitatis: quo enim intensior est, eo intensius diligere potes: & vicissim quo intensius diligis, eo magis intendis habitum. Lumen autem gloriæ manet in ea mensura in qua primo acquiritur, quia datur patria, vbi cum non sint noua merita, nec etiam datur noua præmia, sed quia ad mensuram gratiæ datur lumen gloriæ, eo ipso quod gratia potest ulterius & ulterius intendi, potest & lumen gloriæ. Hac sufficiat delibasse. De qualitatibus autem alteratiuis.

Dicendum est primò, in qualitatibus huiusmodi nec dari terminum extrinsecum magnitudinis, nec terminum siue extrinsecum siue intrinsecum paruitatis.

Probat conclusio; quia terminus extrinsecus magnitudinis est minima mensura inter maiores, terminus extrinsecus paruitatis est maxima mensura inter minores, neutra ex his datur, ergo &c. Explicationem maioris habes ex dictis. Minorem probabis hic, & primo quod non detur minima inter maiores, quia quacumq; mensura assignata inter excedentes, est assignabilis alia maior, ergo non datur minima inter excedentes. Ant. prob. quia quacumq; mensura assignaueris supra mensuram vt octo, aliquid assignabis diuisibile, & quantumcumque diuidas erit ulterius diuisibile: & consequenter quodlibet assignatum erit in duo par-

partibile, quorum utrumlibet sit minus toto. Naves hoc ex doctrina Philosophi circa quantum.

Probabis ex eodem principio nec dari terminum extrinsecum paruitatis. Quia quacumque date mensura est possibilis alia minor, in qua qualitas consistat: ergo non datur maxima inter ita parvas ut ipsis qualitas non possit consistere. Rursus quod non detur terminus intrinsecus paruitatis eadem ratione probabis. Quia quacumque mensura data, potest dari minor: ergo non datur minima. Valet hoc, si istud: quacunq; creatura data potest dari perfectior: ergo non datur perfectissima.

Dicendum secundo. In qualitatibus alteratiuis datur terminus imaginis intrinsecus, seu maximum quod sic. Sermo est de termino magnitudinis naturali. Probatu-
 tur conclusio; quia in qualitatibus huiusmodi datur aliqua mensura ultra quam nequeant naturaliter intendi, ergo &c. Hanc mensuram communiter vocant ut octo. Vo-
 care potuissent ut centum. Deber autem mensura ut octo ita accipi ut per utramque ex contrariis vel per utramlibet compleatur. Probatu-
 tur iam antec. quia qualitates huiusmodi sunt secundum exigentiam formatum substantia-
 rum: hæc enim in mensura determinata exigunt ea, quæ secundum se sunt indifferentia ad magis & minus, immo qualitates huiusmodi ab hac & illa mensura habent proportionari huic & illi substantiæ, cum secundum se sint communes diuersis.]

Con-

Confirmatur: quia quantum introduci-
 tur de vna qualitate, tantum expellitur de altera: puta quantum frigoris induci-
 tur in subiectum, tantum expellitur caloris; id-
 que siue qualitas sit noxia siue propitia su-
 biecto. Igitur est quadam mensura in qua-
 i-ber contrarietate, ultra quam naturaliter
 iri non potest.

Dices; non datur terminus paruitatis, er-
 go hæc magnitudinis. Resp. cuncto ante-
 cedenti; negando consequentiam. Per ter-
 minum paruitatis tollitur diuisibilitas in-
 finitum: secus per terminum magnitu-
 dinis.

DISPUTATIO VI.

De Elementis.

QVÆSTIO I.

Quid sit, & quotuplex Elementum?

ARTICVLVS I.

De quatuor primis qualitatibus.

Elementum, de quo hic. definitur
 Philosophus 3. de Cælo textu 31.
 Illud corporum in quod alia cor-
 pora diuiduntur quod inest poten-
 tia vel actu: hoc enim utromodo ad huc am-
 biguum est. Ipsum autem est indiuisibile
 in diuersa specie. Hæc Elementi definitio
 cla-

Icarissima est. Etiam si enim aquam, aerem & cetera huiusmodi diuidas resoluedo in partes, resoluis in partes homogeneas; puta terram in particulas, quarum quælibet sit terra, & sic de reliquis; alia autem corpora, puta lignum & reliqua tum animata tum inanimata dum resoluis, resoluis in plura, quorum quodlibet non est lignum aut aliud huiusmodi, sed hæc quidem pars aqua, illa ignis, illa alia aer, illa terra. quod quotidie vides dum ex ligno ignem facis; pars enim in cineres abit, pars in vapores, &c.

Quia vero numerus Elementorum probandus est per numerum combinationum, quæ vtiliter fieri possunt inter primas qualitates: ideo prius probandum est quatuor esse primas qualitates, calorem videlicet, frigus, humiditatem et siccitatem. Dari quatuor hasce qualitates patet ad sensum. Quod enim somniantur aliqui frigus et siccitatem non esse qualitates, sed hanc quidem consistere in priuatione humiditatis, illam vero in priuatione caloris, habendum est pro somnio. Constat enim vtramque ex his agere: vt patebit ex sequentibus, cum à priuatione nequeat esse actio, vt patet ex dictis.

Quod autem Philosophus dicit hic 2. de Genet. textu. 8. *Calidum videlicet & frigidum esse actiua, humidum autem & siccum esse passiuæ*, non ita intelligendum est quasi vim actiuam ab humiditate et siccitate remoueat; sed quia calidum et frigidum per ordinem ad actionem; humidum autem

autem et siccum per ordinem ad passionem explicantur, ideo hæc passiuæ, illa actiuæ dicuntur. *Calidum enim* ait Philosophus, *est quod congregat ea, quæ sunt eiusdem generis: frigidum autem quod coniungit, & congregat similiter ea quæ eiusdem generis, & quæ non eiusdem; Humicum quod interminabile proprio termino, facile terminabile alieno: siccum autem facile terminabile proprio termino, difficile autem alieno:* in quibus vides quod congregare quidem actiuum est, terminari autem aut interminari, passiuum.

Inter qualitates autem tangibiles et ad generationem deseruientes prædictas quatuor esse primas, probabis; quia prædictæ quatuor nec ex aliis fiunt, nec ex se inuicem, sed ex iis reliquis: quod est esse primas. Hoc autem probatur: quia non inveniuntur aliæ a quibus prædictæ oriuntur. Primæ enim alterationes quæ sub sensum cedunt sunt secundum calidum & frigidum, humidum, & siccum. Præterea non fiunt ex se inuicem: ex calido enim non fit frigidum, aut è conuerso: nec ex humido siccum, nisi vt ex termino à quo: quod impertinenter se habet ad rem presentem.

Superest igitur probandum quod nec humidum & siccum ex calido & frigido oriatur, aut è conuerso. Probatur autem: quia humiditas & siccitas tum cum frigore quam cum calore coniungitur. Quod autem ex vno aptum est nasci, ineptum est nasci

ex alto. Aer est humidus & calidus; aqua frigida & humida; terra sicca & frigida; ignis calidus & siccus, In quo vides humidum & siccum cum calido & frigido coniungi promiscue.

Huc facit axioma illud quod ex Philosopho passim audies circumferri; *unum vni contrarium est*. Loquitur Philosophus de primis qualitatibus, in quibus vna vni contrariatur & non aliis, Puta calor frigori, & nulli alteri, & sic de aliis. Quomodo autem alie qualitates corporis tangibilis oriuntur ex istis: hoc est ex varia illarum permixtione, late explicat Philosophus: non tamen vacat hic tamdiu cum Philosopho immorari, Aduertendum est solum prædictas qualitates vocari a Philosopho principia corporum sensibilium, primas contrarietates, & primas differentias elementorum.

Dicuntur prima principia: quia sunt prima alterantia & disponentia subiectum ad formam elementi. Ignis v. g. vt aliquid conuertat ignem, calore agit & siccat. Dicuntur primæ contrarietates; quia secundum illas est prima & maxime sensibilis oppositio elementi cum elemento, Quæ propterea 2. de Gener. textu 49. dicitur inter se contraria. *Terra inquit aeri, aqua vero igni contraria est*. Et ne quis poraret Philosophum hic sibi contradicere, cum a. lbi docuerit substantiæ substantiã non esse contrariam? subdit *vt contingit substantiam substantiã contrariam esse*. Hoc est elementum.

lementū elemento contrarium est, eo modo quo substantiæ intur se contrariari possunt: videlicet secundum formas accidentales, secundum quas in se inuicē agunt. Denique dicuntur primæ differentiæ, quia per has primo sensibilibiter & quidem per sensum omnium vniuersalissimum; videlicet per tactum, discernuntur inter se.

Aduerte autem sermonem hic esse de qualitatibus tangibilibus, & ad generationem & corruptionem pertinentibus. Vnde etiam si aliquid aliud genus qualitatis afferatur quod ant istat præcedat, aut ab istis non oriatur, non tollit ab his rationem primarum qualitatum: quin adhuc sunt primæ, quæ pertineant ad corpus tangibile vt tale, de quibus ex professo hic Philosophus 2. de Gener. textu 77.

ARTICVLVS II.

Elementa sunt quatuor.

Ignis, videlicet, aer, aqua, & terra. Huic sententiæ suffragatur totum genus humanum; cui pauci repugnāt, quos sulphureos vocant & salarios, penes quos sal & sulphur sunt duo alia elementa. Probatur autem quaternarius hic numerus elementorum primo: quia tot sunt elementa quot sunt corpora simplicia, ex quorum permixtione vel formali vel virtuali cetera fiunt: sed huiusmodi corpora sunt quatuor: ergo &c. Maior est definitio Elementi: in-

nor probatur: quia corpora simplicia modo explicata sunt ea, quibus prædictæ quatuor qualitates conueniunt sine permixtione contrariarum: sed huiusmodi sunt quatuor; ergo &c. Igni debetur calor sine permixtione frigoris: aeri humiditas sine permixtione siccitatis: aquæ frigiditas sine permixtione caloris: terræ siccitas sine permixtione humiditatis, Ab hac impermixtione qualitatis, huiusmodi corpora dicuntur simplicia.

Prædictis autem qualitates conuenire, itaut sint vna sine admixtione contrariæ, probatur: quia sunt possibiles naturaliter secundum totam suam intensiōem naturalem; ergo alicui substantiæ, siue alicui corpori debentur secundum prædictam intensiōem; non enim sunt res in se subsistentes, sed entis entia. In tota autem sua intensiōe non patiuntur commixtionem contrariæ. Rursus in tota sua intensiōe non conueniunt mixtis: conueniunt igitur non mixtis. Non mixta autem seu simplicia corpora sunt elementa.

Probatur eadem Conclusio argumento Philosophi 2. de Gennt. textu 16. petito ex numero qualitatum. Tot sunt elementa, quot sunt coniugationes possibiles primarum qualitatum; sed istæ sunt solum quatuor; ergo quatuor sunt elementa. Minor probatur: quia coniugationes excogitabiles primarum quatuor qualitatum sunt hæ: calidi & frigidi, humidi & sicci, calidi & sicci, humidi & calidi, & frigidi & humidi-

sicci

sicci & frigidi. Sed istarum sex combinationum duæ primæ, ait Philosophus, sunt impossibiles; ergo remanent solum quatuor. Vbi nota sermoñe hic esse de coniugatione non arithmetica sed physica.

Atque hic obiter accipe modum faciendi omnes combinationes quæ fieri possunt ex pluribus vnitatibus explicatum à Clauio in Sphæra c. 1. Accipiendus est numerus immediate minor, & per illum multiplicandus numerus vnitatum: numerus sic multiplicatus diuidatur bifariam; & habes omnes combinationes possibiles. In casu præfenti qualitates sunt quatuor. Numerus ergo quaternarius multiplicetur per immediate minorem, hoc est per ternarium: ter quatuor sunt duodecim: diuidatur bifariam sunt sex; sex autem combinationes inuenimus; ex quibus, duabus reiectis, reliquæ super sunt quatuor.

Aliis argumentis pro re fere inducitata; super sedemus.

Q V Æ S T I O II.

Quæ qualitates cuique Elemento conueniat.

A R T I C V L V S. I.

Resoluitur Quæstio.

Igni conueniunt calorem in summo docet experientia, breuiterque probatur. Quia calor in summo conuenit alicui sub-

secto; ergo alicui elemento: consequentia patet ex dictis. Sed inter elementa nulli aiteri conuenit calor intensior quam igni; ergo igni conuenit calor in summo. Præter calorem in summo conuenit igni siccitatem docet & Philosophus & experientia, ex eo quod ignis non solum calefaciat sed etiã exciccet. Carnes aqua calidissima & bullienti coctæ non ita exciccantur, sicut esse ad ignem: ideoque harum vsus à medicis præcipiuntur ijs ægrotis, qui humiditate abundant.

Aduertendum est hic quod ex aliis refert Toletus lib. de Gen. & corrup. c. 3. & quæst. 5. siccitatem à Philosophis vulgo appellari limam qualitatuum actiuarum; eo quod illarum actiuitatem acuat. Vnde tam calor quam frigus, si cum siccitate coniungantur, maiori actiuitate in contraria pugnant.

Terra conuenit siccitas in summo. Tum ob rationem similem ei quam diximus pro calore respectu ignis: tum ob experientiam: tum ob testimonium factarum litterarum, in quibus nomine *arida* venit terra ita per anonomasiam nuncupata: quia inter omnia elementa est maxime arida, hoc est sicca. Ideo fræquenter cantas: *Aridam fundauerunt manus eius.*

Est autem hic sermo de elementis secundum suam naturam consideratis. Vt enim sunt apud nos, pura non sunt. Terra tot fluitibus, & fontium featuriginibus humectatur ad commoditatem viuentium, vt arida

non

non videatur. Vbi autem humectationes huiusmodi deficiunt, difficile alieno termino, facile autem proprio terminatur: ita ut singula illa terræ corpuscula, quæ puluis dicuntur, suam figuram habeant nec se in alienam effundant.

Præter siccitatem conuenit terræ frigiditas. Patet hoc: quia remota actione agentis extrinseci, sponte vergit ad frigus, ex quo apparet esse in ipsa principium frigiditatis. An hoc principium sit ipsa substantia, an aliqua passio substantiæ nihil refert ad rem præsentem.

Aeri conuenit humiditas in summo. Probatum à definitione humiditatis superius allata. Humidum est interminabile termino proprio, facile autem alieno; hoc conuenit aeri in summo; ergo & minor probatur: quia nullum elementum facilius vnde quaque defluit, plus caret propria figura, aut facilius in omnem figuram conformatur, quam aer. Hoc autem ita debuit effect, vt aer esset & spirabilis & facillime permeabilis. Si enim propriam figuram haberet non tam facile spiraretur insinuando se per omnes etiam tenuissimas rimas nec tam facile permearetur, conformando se cui libet corpori ipsum permeanti.

Præter humiditatem aeri conuenit calor. Probatum primo: quia alicui elemento præter ignem conuenit: non irra, non aqua: ergo aeri. Probatum secundo: quia calor est qualitas dispositiua ad aerem, & aeris productiua: frigiditas verò corruptiua eius.

dem; ergo calor non autem frigus aeris est. Probatur antec. quia & aqua vehementer calefacta euadit in aerem, aer autem vehementer infrigidatus euadit in aquam, ut vidimus in Lucullanis. Probatur tertio ex raritate quæ conuenit aeri, estque quid consequens ad calorem. Dnique si aer non est calidus: ignis eque opponitur aeri, ac aquæ: esset enim & humidus & frigidus. Hoc autem absurdum est. Adde, quodaer & aqua intet se non opponerentur.

Aquæ conuenit frigus in summo. Probatur 1. quia & in sacris litteris & alibi per antonomasiam *frigida* nuncupatur. 2. Experientia qua constat aquam, remoto extraneo, reducere se ad frigiditatem. 3. illo argumento quod pro qualibet elemento est circa vnam qualitatem in summo; & factum est supra pro calore ignis. Conuenit etiam aquæ humiditas, quod pater ex iis, quæ dicta sunt pro aeris humiditate.

Habes igitur ex hac qualitatum per elementa distributione ignem esse calidum & sicum; aerem esse humidum & calidum; aquam esse frigidam & humidam; terram esse siccam & frigidam. Habes insuper elementa symbola, hoc est conuenientia in altera ex binis qualitibus, esse ignem & aerem, ignem & terram, aerem & aquam, aquam & terram: dissymbola vero esse ignem & aquam; aerem & terram. Quemadmodum enim ex sex coniugationibus primarum

rum qualitatum, duæ sunt impossibiles: ita ex sex combinationibus elementorum duæ sunt secundum utramque qualitatem repugnantes.

Obiicitur 1. Aer exsiccat: ergo non est humidus. Conseq. est euident. Antecedens probant mulierculæ, quæ pannos humefactos expandunt in aere ut exsiccantur.

Resp. dist. antec. aer exsiccat per se: nego antec. per accidens: omitto antec. aer exsiccat; vel potius panni siccantur in aere, vel à ventis perflantibus, vel à calore; quorum hic humorem rarefacit & rarefaciendo facit auolare, illi humorem excutiunt, vel spiritibus siccis, quibus abundant, absument.

Obii. 2. Aqua magis humectat quam aer, ergo est humidior aere. Hinc Galenus & multi Medici cum illo, immo & D. Thomas 2. de Gener. lectione 3. ait manifestum esse quod aqua sit humidior aere, & hoc ipsum percipi à quolibet sensum tactus habente.

Resp. concessio antec. negando consequent. Etiam ferrum calidum magis vrit quam ignis, saltem quam aliquis ignis. Maior actio, ut dictum est alibi non est semper à maiori intensiõne qualitatis; agit enim tale magis aut minus. secundum quod magis, aut minus densum est. Aer cum sua humiditate raritatem habet, aqua densitatem: propterea in ratione actiui dicitur aqua humidior aere. Et in hoc sensu D.

Thomas, Galenus, Medici intelligendi sunt: & hoc est quod sensu percipitur. Præterea ex hac ipsa raritate aeris habes quod minus adhaereat, faciliusque per meatus etiam tenuissimos effluat, cum aqua vix potest crassior tenacius adhaereat. Aer ipse in locis paludosis & aqueis est malus, quia densior; à vulgo dicitur malus, quia nimis humidus: quod intelligendum est de humiditate quadam crassa & pingui, non autem tenui & facile spirabili, qualis est illa quæ est secundum naturam aeris. Certe aer quo purior est eo tenuior est, magisque spirabilis; quod autem proprium corporis maxime humidum.

Obiicit. 3. Ignis magis exsiccat quam terra: ergo ignis est siccior terra.

Resp. concessio antecedenti: negando consequentiam. Ignis, exsiccat siccitate per se, calore per accidens. Siccitate minus siccat quam terra, quia minus est siccus. Quia autem insuper & calore: ideo simpliciter magis. Calor enim attenuat in corpore humectato humorem: humor autem attenuatus sursum auolat. Hinc nota hanc propositionem: *minus siccum magis exsiccat*, esse similem huic: *Musicus ædificat*: quemadmodum enim Musicus ædificat non ratione musicæ: sed alterius formæ in odem coniuncta cum musica; ita etiam minus siccum magis exsiccat non ratione minoris siccitatis, sed alterius formæ cum siccitate coniunctæ.

ARTICVLVS II.

Satisfit cuidam quaesito.

EXsicari quædam ab igne manifestum est: videnter autem quædam alia ab eodem igne humectari; puta exsiccat lutum & induratur: glacies autem, cera, metallum & id genus alia liquecunt, ideo que quodammodo humectantur. Queritur hic quomodo hoc accidat?

Ad resolutionem quaesiti præmittendæ sunt definitiones primarum qualitatum. Philosophus 2. de Gener. textu 8. calorem in concreto seu calidum sic definit. *Calidum est quod congregat ea que sunt eiusdem generis*. Notat hic Philosophus quod segregatio quæ fit per ignem, cum sit segregatio differentium, qua videlicet quæ eiusdem generis sunt simul confluunt, est vera & propria homogeneorum congregatio. Frigidum autem definit: *quod coniungit & congruat similiter & ea que eiusdem generis & qua non eiusdem*. De humido & siccoso satis dictum est supra. Vtriusque definitionis bonitas probatur experientia. Patet enim ignem applicatum ligno illud dissoluere, eleuando sursum partes aeræ & igneas, quæ aqueis & terreis simul copulabantur in ligno; aqua & terra deorsum cadunt &c. Frigido autem etiam dissimilium congregari patet in glacie terram, aquam, fætylas, ex halationes igneas simul coagi-

lanta; quæ omnia adueniente vi caloris; dissoluuntur; & abeunt in locum sibi debitum; leuiora sursum, grauiora deorsum.

Porro li eiusdem generis & diuersi generis in definitione vtriusque qualitatis positum; intelli debet secundum grauitatem. & leuitatem: itaut ea quæ eiusdem grauitatis sunt, dicantur eiusdem generis: quæ diuersæ; diuersi. Alias falsum esset homogenea, siue ea quæ eiusdem generis sunt, calore congregari. Constat hoc; quia vapores sunt eiusdem generis cum aqua: sunt, enim formaliter aqua, & tamen vi caloris separantur ab aqua, siue à reliqua mole aquæ. Idem dic de exhalationibus terrestribus, quæ sunt substantialiter terra, & tamen vi caloris eleuantur à reliqua mole terræ: per hoc autem quod attenuetur, leues auadunt, adeoq. nō manent eiusdem grauitatis cum reliquis partibus à quibus separantur. Quamuis enim & vapores & exhalationes aliquando adeo rarefiant, vt mutantur in aerem, non tamen semper ita accidit, aut in ombibus.

Supponendum præterea quod ad concretionem corporum nec sufficit sola siccitas, nec sola humiditas. Constat hoc & in ciueribus quæ præ nimia sua siccitate nequeunt conglari: & in aqua quæ cum tota sua humiditate concrefcere nequit in gelu nisi cu admitione particularum siccarum. Igitur ad concretionem dari debet mixtio humidi & sicci: itaut si humidum abundet, concretionem impediatur, & faciat liquidum: si siccum, impediatur tandem & in puluerem tota
mas.

massam resoluatur. Rursus illa eadem particula humidi quæ condensata concretionem faciunt, rarefacta, sunt ad concretionem nimiam, & totam massam in liquorem solunt His præsuppositis.

Dicendum quod in metallis vi caloris fit liquefactio, quia humidum in huiusmodi mixtis abundans vi caloris rarefit, & rarefactum est nimium pro induratione metalli quod propterea liquefcit. In cera aliisque similibus idem proportionaliter accidit. Lutum vero vi caloris induratur, quia partes humidæ, quæ lutum abundat, vi caloris attenuantur, & eleuantur in vapores: adeoque remanent in ea dumtaxat mensura, quæ sufficit vt massam coagulet. Quod si vterius & vterius idem lutum incalescat, non solum vi caloris induratur, sed etiam in puluerem abit.

Quod autem facilius eleuetur in vapores humidum siue humor lutj, quam humor metalli duplicem rationem reddes, Prima est quod metallum & singulæ partes metalli in grauitate longe superat lutum & singulas partes luti. Secunda est quod humor metalli aliorumque huiusmodi habet aliquid de glutinoso: adeoque difficilius auellitur à corpore cui adhæret, quàm humor non pinguis, qualis est humor luti. Hinc lutum olaceum ab eodem calore difficilius durefcit quàm lutum terrestre, & aqueum. Esse præterea alias qualitates in metallis ratione quarū in tantam duritiem concrefcatur, est certū: sed quis eas proprio nomine appellet?

ARTICVLVS. III.

*Non vtraque qualitas in Elemento
est summa.*

HÆ conclusio, quæ hic ponitur, sup-
posita est superius ab arguentibus.
Est autem contra Achellinum, Niphum,
aliosque non paucos, qui non improbabili-
ter philosophantur pro summa vtriusque
qualitatis intensione in elemento. Sequi-
mur tamen hac in re communioem senten-
tiam; vt videre est apud Toletum, Suariũ,
Ruuium, aliosque, quibus familiare est di-
cere; ex duabus qualitatibus, quæ cuique
elemento conueniunt, alteram esse in sum-
mo, alteram prope summum, & vt aiunt,
in excellenti.

Probatur autem primo auctoritate Phi-
losophi secundo de Gener. tex. 23. *Sed ta-
men simpliciter quatuor existentia. Vnius
vnumquodque est. Terra enim sicci magis,
quam frigidi, aqua autem frigidi magis, quã
humidi, aer autem humidi magis, quam cali-
di, ignis autem calidi magis quem sicci.*
Ex quibus apparet distributio qualitarum
per singula elementa non in eadem vnus-
cuiusq. mensura.

Probatur secundo quia in aere humidi-
tas est in summo, vt probatum est; calor
non est in summo: ergo calor in aere non
est aque intensus, ac humiditas. Min. pro-
batur; quia calor in aere non est tantus,
quan-

quantus in igne, non est autem in igne supra
summum, vt patet, est igitur in aere infra
summum. Adde quod aer tanta caliditatis
non esset aptus respirationi animalium, ex-
ceptis vnis Salamandris.

Probatur tertio aquam esse minus humi-
dam aere ex definitione humidi. Atque gut-
tulæ, quamuis facile diffundat, aliquatiter
tamen sese intra suos terminos continet,
nec tam facile diffunduntur, quam aer.
Item aer longe facilius secatur, quam aqua
vt & ambulantes, & natantes experimus;
humiditas autem non est in aere supra sum-
mum: ergo in aqua minor est quam in sum-
mo.

Terram autem esse minus frigidam aqua
patet, tum ex eo quod aqua antonomastice
dicitur frigida, tum ex eo quod cæteris pa-
ribus difficilius incalescit. Probatur deniq.
terram esse magis siccam, quam ignem:
quia terra est eque sicca, ac ignis est cali-
dus: sed ignis est magis calidus, quam sic-
cus; ergo terra est magis sicca, quam ignis.
Maior probatur ex distributione qualita-
tum prius facta per elementa. Atque
hoc ratio proportionaliter valet pro omni-
bus.

Obijc. 1. Ideo aer non est calidus eque
ac humidus, quia esset ineptus respirationi
animalium: sed hoc ipsum probat quod
neque sit calidus prope summum, ergo
&c. Minor probatur, quia si etiam cali-
dus prope summum sit aptus respirationi a-
nimalium per admixtionem vaporum a-

quibus in suo calore attemperatur, hoc idē accidere poterit, etiam si sit calidus in summo, ergo vel saluari potest quod sit calidus in summo, vel saluari nequit quod sit calidus prope summum.

Resp. conc. mai. neg. min. Esse calidum in summo consistit in indiuisibili, esse prope summum suscipit magis & minus. Potes ita esse prope ignem, vt comburaris, vel ita prope eundem, vt reficiaris. Aer summe calidus non est aptus admittendis vaporibus, vnde refrigeretur: secus si calidus infra summum. Verum est igitur quod à vaporibus refrigeretur: & hoc nequit aque saluari si sit summe, ac si sit solum excellenter calidus. Vapores igitur sursum elati, dū per mutuam coniunctionem sese suæ frigiditati restituunt aerem etiam infrigidant, redduntq. aptum respirationi animalium. Confirmatur: quia ignis, etiam si multiplici vapore humectetur, manet ineptus animalium respirationi.

Dices primo, ergo supra infimam regionem aeris est aliquid grauius aere Nam vapores, & exhalationes, à quibus attemperari dicitur aer, sunt aqua & terra, & consequenter sunt corpora aere grauiora. Hoc autem videtur absurdū: deberent enim statim descendere: statim, inquam, ac se reduxerunt ad suam pristinam frigiditatem: nam cum frigiditate redit densitas, cum densitate grauitas, cum grauitate nisus deorsum.

Resp. conc. conf. & nego hoc esse absurdum. Certum est terram esse grauiorem aqua,

qua, nec tamen si terram aqua misceas, statim hæc infra descendet. Hoc idem apparet in uermixtione liquorum & puluerum, vini & facis, quorum alterum cum altero permixtum manet multo tempore. Quomodum autem hic puluis tandem infra aquam ascendit; ita etiam vapores, & exhalationes in pluias tandem, niues, & grādines ruunt.

Sunt & aliæ cause cur vapores, & exhalationes non tam citò deorsum ruant: ascensus videlicet nouorum vaporum & exhalationum, à quibus, qui deorsum nituntur, repelluntur sursum: & perpetua quedam acris agitatio. Hinc periculosum est, abeunte Sole, discooperto capite, in aperto morari; ne videlicet vapores in guttulas considerari in caput decendant, illudq. nimis humectent; quæ enim vi solis sursum trahuntur, abeunte Sole, medio in itinere deseruntur, & in nostra capita reuoluuntur.

Dices 2. Suprema regio aeris deberet calore suo trahere rursus vapores, qui sunt in media: sicut calore suo trahit è terra vapores, & exhalationes vsq. ad mediam; ergo non debent prædicti vapores remanere in media regione. Prob. ant. quia non est minus actiuus calor supremæ regionis in mediam, quam calor Solis, etiam reflexus in terram, & aquam à se remotissimas; ergo si calor Solis est sufficiens ita rarefacere aquam vt ascendat supra infimam: calor supremæ regionis erit sufficiens rarefacere vapores iam elauatos, ita vt supra mediam eleuentur

tur. Adde quod cum calore supremæ regionis aeris est coniunctus calor phære ignis, & calor Solis ipsius actione sua directâ agentis in supremam, & mediam aeris regionem.

Resp. in hac obiectione multa attingi, quæ non leui explicatione indigeant. Certum est primo vapores, & exhalationes eleuari ad mediam aeris regionem. Immo inde accepta est diuisio aeris in suas regiones. Certum est ex vaporibus, & exhalationibus ad aliquam altitudinem eleuatis conflare nubes niuem, grandinem, & cætera huiusmodi. Est valde probabile, quod ex ipsa media regione in supremam eleuentur etiam quidam halitus, atq; inde quædam meteora formari, vt attigimus vbi de Cometis. Sed quemadmodum Sol a diuinitate sua non trahit totam molem terraquam, sed solum aliquas particulas attenuatas, ita etiam ignis, si ibi detur & supremæ aeris regio, suo calore non eleuant totam illam massam terræ, & aquæ, quæ per mediam regionem diffunditur, sed aliquos solum halitus, eosque subtiliores.

Præterea hic modus arguendæ calor Solis attenuat, & eleuat aquam vsq; ad mediam regionem: sed calor supremæ regionis est maior: ergo idem vapores debent magis attenuari, & in supremam ascendere: non valet. Neque valet hoc; vis vt quatuor potest rarefacere hoc corpus vt duo; ergo vis vt octo poterit rarefacere hoc idem corpus vt quatuor. Contingit enim raritatem vt duo admitti à natura in hoc corpore: nõ autem

tem raritatem vt quatuor: & consequenter multiplicatio virtutis, etiam si in infinitum crescat, non propterea raritatem augebat in hoc corpore in infinitum. In forma igitur ad argumentum nega ant. Ad probationem dist. conf. cæteris paribus; omitte; cæteris imparibus; nega, Non sunt autem cætera paria, quia nec calor solis est adeo vehemens nec ipsi vapores, qui sursum sunt, sunt tam facile attenuabiles. Adde quod etiam transmissa cõsequencia, nihil admittis contra te, quia etiam si è media aliqui sursum tollantur, non tamen omnes, vt patet ex dictis.

Q V Æ S T I O III.

An qualitas in elemento minus intensâ patiatur ad admixtionem contrariæ.

PRO parte affirmatiua videtur quod sic; quia mensura qualitatis intra quamlibet contrarietatem communiter recepta à Philosophis, est mensura vt octo: hæc autem deficeret, si quantum deest de vna qualitate, non tantumdem adesset de opposita ergo &c.

Secundo. Si nihil adit de contraria. v. g. nihil de humiditate in igne, de frigiditate in aere, sequitur alterationem fieri posse in instanti, adeoq; non esse motum scensessiuum conf. est absurdum: ergo & ant. Sequela mai. probatur. Admoueat aeri agent calidum; poterit producere in aere aliquid

caloris; sed ad huius productionem nulla erit resistentia, ergo poterit dari productio caloris sine vlla resistentia, calor autem qui producet, erit diuisibilis in partes: ergo aliqua mēsurā caloris producet sine resistentia ex parte passi: ergo in instanti. Tota enim successiuitas alterationis est in resistentia.

Pro parte negatiua videtur quod non, quia si elementum habet cum qualitate remissa admixtionem contrariā, sequitur cui libet elemento conuenire non solum duas, sed tres qualitates: quod est contra sensum communem Peripati, distribuētis qualitates per combinationas, non vero per continuationes. Sequela est euidentis: quia igni v. g. esset non solum calidus & siccus, sed præterea humidus: calidus in summo, siccus in excellenti; humidus in remisso. Idem dic de reliquis proportionaliter.

Præterea sequeretur elementa non esse corpora simplicia, sed mixta. Sequela probatur: quia tantum dicuntur simplicia, in quantum habent qualitates simplices, hoc est impermixtas suis contrariis. Non enim dicuntur simplicia eo quod habent singulam vnicam formam substantialē, quod à multis tribuitur etiam mixtis, ijsq. viuētibus, sed quod habeant impermixtas, & absq. contrarietate qualitates, quod non conuenit mixtis. Hoc autem nec conuenit elementis, sicut altera ex qualitatibus sua contraria miscet.

Dicendum est vtramq. sententiam esse pro-

probabilem. Probat hęc conclusio solutione argumentorum, quæ contra vtramq. ponunt. Pro parte affirmatiua.

Ad 1. dic, quod mensura illa graduum intelligenda est pro mixtis, in quibus per se requiritur qualitatum permixtio: non autem in elementis, quorum quodlibet aliquam saltem ex qualitatibus habet impermixtam. Ratio pro mixtis est; quia singula elementa concurrunt ad generationem mixtorum, adeoq. singula de suo dant quantum possunt. Vnde sequitur, quod quantum deest ad mensuram naturaliter possibilem de vna qualitate, tantum adit de altera.

Ad 2. dic in sententia refundente successiuitatem alterationis in resistentiam, tamquam in rationem vnicam adæquatam: non repugnare productionem vnius integri gradus, vel alterius intensiōis instantaneam in subiecto carente contraria qualitate; adeoq. non esset inconueniens rem ita accidere in casu posito. Quod si aliam causam habet successio; et iam in casu posito poterit esse alteratio successiua. Et cōsequenter argumentum propositum est inefficax.

Pro altera parte. Ad 1. dic, quod in rigore essent tres qualitates in quolibet elemento, sed quia minimum esset id, quod esset de tertia: ideo de ipsa nō habetur ratio, iuxta illud: Parum pro nihilo reputatur. Ratio autem cur non habeatur de ipsa ratio est: quia elementū notabiliter excedit in ipsius contraria adeoq. ita est in elemento, vt putē cōpleat mensurā intensiōis, nihil autē agat.

Ad 2. neg. seq. Ad probat. dictum est supra. Elementa dicuntur corpora simplicia, eo quod in qualitate, quæ in ipsis est præcipua, & cuius vnumquodque est primaria radix, exigant esse sine admixtione contrariæ, quod non conuenit mixtis: in quibus nulla est qualitas ex primis siue admixtione qualitatibus oppositæ.

Loquimur autem hic de elementis secundum exigentiam propriam, inspecta præcisè vniuersali natura. Nam si inspiciantur vt de facto sunt apud nos, certum est ea habere admixtionem qualitatis non modo secundum vnam, sed etiam secundum aliam contrarietatem. In terra enim aliquid est humidum permixtum cum sicco, aliquid calidum permixtum cum frigido, & sic de reliquis. Præterea propter ordinem localem, quem habent inter se, ratione cuius ignis habet sibi immediatè proximum aerem, aer aquam, aqua terram, per mutuam actionem, & reactionem se mutuo alent. ita ut ignis v. g. aliquid ab aere patiatur, & aliquid aer ab igne, & sic de cæteris. In quo tamen sic ordinata sunt in pondere, numero & mensura per sapientiam conditori, vt vnũ ab alio nihil in præiudicium naturæ patiat. Dum enim aer, v. g. tenetur à nimio calore ignis, habet in subsidiũ frigus aquæ, quæ in multos vapores eleuatur, & sic de cæteris. Quemadmodum autem diximus alibi, quod siccitas acuit, ita & obseruamus hic quod humiditas hebetat seu obtundit vim actiuam caloris.

QVÆ.

QVÆSTIO IV.

An qualitates symbolæ elementorum sint eiusdem, vel diuersæ rationis inter se.

Calorem non solum in igne esse, sed etiam in aere: frigus non solum in aqua, sed etiam in terra & sic de cæteris, statutum est supra. Quæritur autem hic an calor, qui conuenit aeri, sit eiusdem rationis, ac ille, qui conuenit igni, & sic de alijs qualitatibus, in diuersa mensura diuersis elementis conuenientibus. Quæstio autem hæc non restringitur ad qualitates prædictas prout existentes in elementis: sed ad easdem extenditur in quocumq. subiecto receptas, ita ut præsens controuersia complectatur tam calorem febrilem, quam vilem, tam à Sole, quam ab igne productum. Idem dic de alijs huiusmodi. Dicendum est qualitate symbolæ esse eisdem rationis in diuersis.

Probatnr autem conclusio pro titulo posita 1. experientia, qua constat calorem ab igne productum, & à motu, intendi per calorem productum à sole: qualitates autem diuersæ speciei non faciunt intensiorem, si diuersitas sit secundum entitatem. Certe qui ab igne transit ad Solem, aut è conuerso, experitur se magis incalescere, haud aliter, quam si diutius, aut eidem Soli aut eidem igni admoueretur; & conse-

quen-

quenter non habet vnde suspicetur diuersitatem.

Probatur 2. quia secundum Philosophum 2. de Gener. textu 23. & sequentibus, elementa ita in se inuicem agunt, vt facilius sit symbola, quam dissymbola transmutari puta facilius ex aere fiet ignis, quam ex aqua. Ratio autem Philosophi est quia in dissymbolis plurium est corruptio, quam in symbolis; in dissymbolis enim debet vtraque qualitas corrumpi, cum in symbolis sufficiat corrumpi alteram. Igitur iuxta Philosophum manet in elemento de nouo genito illa eadem qualitas, quæ erat in corrupto. Imo dum Philosophus ait, facilius symbolum in symbolum, quam dissymbolum in dissymbolum transmutari, nihil aliud significat, quam minorem esse mutationem in transmutatione symboli in symbolum, quam in alia.

Obijc: 1. Calor elementari, & calor febrilis sunt contrarij calori vitali; ergo non sunt eiusdem speciei. Probatur antec. quia quæ se inuicem destruunt sunt contraria: sed calor febris destruit calorem vitalem; ergo illi contrariatur. Item dicunt Medici quod calor vitalis in morbo minuitur, febrilis augetur: quod calor febrilis est mordax, non ita vitalis, ita quidem vt etiam in eadem intensiõne caloris discernant febrilem à vitali, adeoq. diuersitas vnus ab altero refundi nequeat in diuersam intensiõnem.

Item Galenus libro 2. de Temper. & in li-

libris de causis pulsuum, & alibi docet; Æthiopes. & eos, qui ad meridiem ver-
gunt, ob caliditatem regionis abundare calore aduentitio; Germanos vero, & Gallos, aliosq. septentrionales ob frigiditatem regionis abundare natiuo. Vnde etiam oriri dicit, quod Septentrionales edaciores sint, meliorisq. stomachi, quam meridionales, sicut accidit, quod iidem etiam homines hyeme edaciores sint, quam æstate.

Ad hoc argumentum, quod multa congerit, respondendum est per singula. Dico primo, calorem elementarem non esse contrarium vitali; imo sæpe calori vitali deficienti adhibetur in subsidium calor elementaris; vt experti sunt quotquot pannis colidis calorem stomachi confouerunt.

Dico secundo: calorem elementarem aliquando ratione suæ nimie intensiõnis esse contrarium vitæ animalis; nam nimius calor absumit & humidum, & frigidum; cum vtroq. indigeat animal.

Dico 3. calorem febrilem febrilem esse vel ob nimiam intensiõnem, vel ob admixtionem aliarum qualitarum; si ob nimiam intensiõnem; iam dictum est satis; si ob admixtionem aliarum qualitarum; manifestum est non esse ex sua quidditate vitali dissimilem. Calor igitur febrilis in esse febrilis constituitur, non per suam entitatem præcise, sed per admixtionem qualitatis malignæ, vel ob excessum; adeoq. si quis ab hoc eodem calore separaret qualitates ipsi permixtas; & noxias animali, ille idem

de sinceret esse febrilis. Hinc dicimus calorē febrilem differre à vitali, sicut vinum adaquatum à puro, non per seipsum, sed per comixtionem cum alio.

Ad id quod ait Galenus circa Aethiopes & Gallos, dictum est alibi. In regionibus calidis curis, & caro rarefcit, adeoq. aditum pandit spiritibus calidis, vt è stomacho effluant, & dissipentur in frigidis autem cutis & caro spissescit, adeoq. impedit effugium prædictorum spirituum, qui propterea intra stomachum continentur, ibiq. cibos concoquunt. Sed nulla inde inferitur diuersitas caloris à calore. Galenus, & alii, vbi discriminant calorē febrilem à vitali, intelligunt de febrili vt tali, hoc est vt admixto qualitatibus inscientibus: vt talis autem dicit aliquid diuersum ab alio: sicut vinum adaquatum vt tale. dicit aliquid diuersum à vino. Si autē febrilis est per præcisum excessum in intensione; differt quidē ab altero secundum mēsuram, non autem secundum entitatem, vt alibi dictum est,

Obiic. 2. ex Philosoph. de Gener. animal. c. 3. *In seminibus adest calor quidam, à quo secunda sunt. qui non est ignis nec talis facultas aliqua: sed spiritus, & in eo spiritu natura respondans elemento stellarū* Est post alia ibidem conclusit: calorem in animalibus contentum, nec ignem esse, nec ab igne originem ducere: ergo secundum Philosophum calor animalis, seu vitalis differt ab eo calore, qui in igne, & ab igne est.

Resp. conc. anr. neg. conf. Philosophus ibi non

non docet calorem animalis esse dissimile calori ignis, aut calori procedenti ab igne, sed tantum calorem animalis procedere nō ab igne, sed à spiritibus, quos vocant spiritus animales: qui quamuis non sint substantialiter ignis, sunt tamen natura sua præferendi, & habent, præter calorē, quasdā alias qualitates similes eius, quæ in syderibus, præcipuè verò in Sole sunt; rariorū quarum dicitur syderum calor secundus; quia per influxus, non solum caloris, sed etiam aliarū qualitarū hæc inferiora secundant: vt verum sit; *Sol & homo generant hominem.*

Obiic. ultimo. Humiditas aquæ extinguit ignem, humiditas olei fouet ignem; ergo specie differt humiditas olei ab humiditate aquæ.

Resp. neg. antec. Aqua extinguit ignem: oleum fouet, & alit. Vnde autem habet Aduersariis, quodam aqua, quam oleum hoc præsent per humiditatem; non autem per ipsamet substantiā, quarū altera suffocat, altera verò nutrit ignem; In aqua humiditas non est vnctiosa, & pinguis, vt in oleo, nec aqua apta est trahi in alimentum, vt oleum.

QVÆSTIO V.

De Virtutibus motiuis elementorum.

ARTICVLVS I.

De raro, & denso.

COrpus ex raro densatur, & ex denso rarefcit. Quomodo autem id accidat, & in quo formaliter confiftat raritas, & densitas, non fatis conuenit inter Philofophos. Definunt rarum. *Quod fua magnis dimensionibus parum habet materia; denfum vero: Quod fub paruis multum.* Hanc definitionem inftinuat Philof. 4. Phyf. tex. 85. ubi fic habet; *Quare & magnitudo, & paruitas fenfibilis molis, non infuper accipiente aliquid materia, extenditur: fed quia potentia eft materia vtriusque: quare eft idem denfum, & rarum, & vna materia ipforum eft.*

Explicatur hoc dictum Philofophi per experientiam. Aer inclufus in Thermofcopio, adueniente frigore, retrahit fe ad minus fpatium, vnde cogitur aqua furfum ascendere, vt fpatium impleat ab eodem relictum. Adueniente autem calore, idem ille aerdiffundit fe ad fpatium maius, & aquam deorfum premens, locum ante relictum reoccupat. In primo cafu dicitur condensari, in fecundo rarefieri. Idem autem eft modo fub paruis, modo fub magnis dimensionibus.

De

De qualitat. fymb elem.

De caufa efficiente pre fetam raritatis, quam denfitatis omnes ferè Philofophi conueniunt: calorem videlicet efle per fe effectiuum raritatis, frigus verò denfitatis. Dixi: *Per fe;* quia aliquando per accidens, puta metu vacui; etiam frigidiffima rarefcunt, & calida denfantur.

Circa rarum & denfum prima fententia fit illa, quam tribunt Scoto in 4. dift. 22. quæft. 4. rarefactione videlicet fieri per additionem nouæ quantitatis, condensationem verò per detractionem. Hanc fententiam fic probari putant Scotifte. Forma immedia è exigentia extensionis localis, eft quantitas; ergo quamdiu eft eadem quantitas, eft exigentia eiuſdem extensionis localis; fed in rarefactione non eft eadem; fed maior extenfio, adeoque exigentia maioris extensionis: ergo in rarefactione non eft eadem quantitas. Idem dic de condensatione. Si eft eadem quantitas eft eadem extenfio: fed in re condensatione non eft eadem extenfio; ergo nec eadem quantitas.

Secunda fententia eft quorundam veterum. quos Arift. 4. Phyfic. tex. 79. & fequent. refert, & impugnat qui dicebant rarum haberi formalter per hoc, quod inter partes corporis rarefcantis intercipientur vacuitates quædam: denfum vero per hoc quod huiusmodi vacuitates à partibus eiuſdem corporis, vel impleantur, vel coarctentur. Hanc fententiam recentiores aliqui, inter quos Ariaga, Quietus, & alii, emendare voluerunt, infinuantes loco vacuitatum

Q 3 alia

alia corpuscula, eademq. per condensatio-
nem extrudi, per rarefactionem admitti,
afferentes.

Hanc sententiam vides in olla. In hac
enim igni superposita aqua rarefcit, & quæ
medietatem ollæ vix attingebat, crescente
calore, vsque ad orificium, & etiam supra,
ebullit. Hac rarefactio aquæ habetur, aiunt,
per hoc, quod inter particulas aquæ insi-
nuentur particule aeris, vt apparet in bullis
eiusdem aquæ: cum enim sint concava, ne-
cesse est eas vel vacuas esse, vel alio corpo-
re repleri. Ad hanc sententiam trahuntur
quædam Philosophi dicta: puta in prædi-
camentis cap. de quali: *Spissum*, hoc est den-
sum, dicitur eo quod partes sibi ipsis pro-
priae sint, rarum vero quod distat a se-
inuicem. Hoc autem aiunt optimè conue-
nire raro, & denso, vt explicatur ab ipsis:
quia dum inter vnam, & alteram partem
eiusdem corporis mediant plures vel pau-
ciores ex prædictis atomis, seu corpusculis,
plus vel minus eiusdem corporis partes à se-
inuicem distant.

ARTICVLVS II.

Refelluntur prædictæ sententiæ.

Dicendum est r. rarefactionem non
haberi per augmentum, condensatio-
nem verò per decrementum quantitatis.
Quid intelligamus hic nomine quantitatis
habes ex dictis in Physica. Si enim nomine
quan-

quantitatis nihil aliud intelligeres, quam
ex ensionem secundum locum, recte dici-
res hanc pertinere ad constitutionem rari,
& densi, vt patet ex definitione, patebitq;
vltcrius ex dicendis. Intelligendo autem
nomine quantitatis id, quod alibi diximus
intelligendum: impugnatur primo prima
sententia. Quantitas, quæ in rarefactione
aduenit, vel recipitur in aliqua parte ma-
teriæ iam ante quantam, vel non: neutrum
dici potest; ergo &c. Minor probatur:
quia si recipitur in parte materiæ iam ante
quantam, in eadem parte materiæ recipitur
duplex quantitas: adeoque quantitas cum
quantitate compentratatur; cum tamen qua-
ntitas sit ipsamet formalis impentratibilis,
& sui, & corporum quibus inest, cum alio
quanto, vel quantitate. Si autem dicas reci-
pi in al qua parte materiæ nulla ante
quantitate affecta, eo ipso das ante aduentum
nouæ quantitatis, dari aliquam partem ma-
teriæ carentem omni quantitate, quod est
absurdum: quælibet enim pars est cum alia
impentratibilis, adeoque quantam.

Æquiuocatio in hac materia facilè dete-
gitur. Antiquiores quantantem cum dimen-
sione facilè confunderunt. Dicunt enim
tantum, & quantum secundum dimensionem.
Patet autem ad oculum corpus rarefcens
non deserere locum, quem ante rarefactio-
nem occupabat, sed illo retento, ad amplio-
rem sese extendit. Hinc aiunt corpus rare-
fcere per hoc, quod priusque demensionem no-
uam supercradat. Si autem per dimensionem,

quantitatem intelligas, dices rarefcere per hoc, quod pristinae quantitati nouam adiungat.

Impugnantur 2. prædicta sententia: quia tota ratio, ob quam ponitur à prædictis noua quantitas, est, quia aiunt non posse intelligi quomodo eadem quantitas sit modo sub magis, modo sub paruis dimensionibus. Si autem dixeris, nec posse intelligi quomodo eadē materia sit modo sub magna, modo sub modica quantitate; eodē argumēto probas corpus rarefcere per additionē materiæ. Si autem dicat Aduersarius se bene percipere quomodo eiusdem materiæ sit modo magna, modo parua quantitas, non tamen quomodo eiusdem quantitatis sit modo magna, modo parua dimensio: tu etiam dicas te bene percipere quomodo eadem quantitas mutet dimensionem, non tamen quomodo eadem materia mutet quantitatem: cum præcipue apud Scotum, ex Philosopho, frequentissime legas, quantitatem esse coæquam materiæ, ingenerabilem, & incorruptibilem: materiamq; esse vnā eandem; modo sub magis, modo sub paruis dimensionibus.

Dico 2. Rarefactio neque fit per interceptionem vacuitatum, neque per interpositionem corpusculorum. Conclusio, quoad primam partem; probatur ex repugnantia vaci alibi explicata. Præterea; ad impediendum vacuum corpora rarefiunt, vt patet innumerabilibus experimentis; ergo ipsamet rarefactio non habetur formaliter per vacuitates. Natura enim non facit va-

cua-

cua, vt impediatur vacuum.

Quoad secundum partem: probatur eadem conclusio: quia aliud est plura corpora inter se misceri, aliud rarefieri. Nemo, nisi absurde, dicit quod quando aqua frigida miscetur cum vino: vinum rarefiat; & tamen inter singulas particulas vini interceptiuntur particulae aquæ: adeoq; non plus loci occupat tunc vinum, quam antea occuparet, licet à medietate vasis ascendat ad orificium. Totus enim ille locus non est solius vini; sed vini, & aquæ.

Præterea expugnatores arcium norunt quantum rarefiat materia pulueris fermentarii, quando hic ignem conuertitur: vnde autem, tam multa corpuscula confluunt, vt partes materiæ ita distendant, seque insinuent? omitto alia breuitatis ergo.

Vera igitur sententia est rarefactionem haberi per hoc formaliter, quod idem corpus habeat plus; condensationem vero per hoc, quod habeat minus extensionis localis. Ad intelligentiam: nota rarefactionem non consistere in maiori simplicitate: condensationem vero in minori vicatione: sed in vicatione cum multitudine, vel paucitate materiæ; adeoq; raritas definiri potest: *Magnitudo loci cum paruitate materiæ: densitas autē, multitudo materiæ cum paruitate loci*: parum enim refert vtrū in recto efferas: vtrū in obliquo. Et hoc quidem melius apparet in eodē subiecto, secū ipso diuersis in statibus comparato: puta idem aer in Thermoscopio modo magnis, modo modicis dimensionibus

Q s sub-

subest hoc est; modo rarefit, modo densatur

Probatur autem conclusio posita ex dictis. Rarum est; quod sub magnis dimensionibus parum habet materiæ, densum, quod sub parvis multum. Præterea Philosophus in prædicam. cap. de quali. sic habet *Rarum, & spissum, & asperum, & laue purabuntur quidam quale quid significare: sed aliena huiusmodi putantur esse à diuisione, quæ circa quale est; quandam enim positionem magis videntur partium utrumque monstrare. Spissum enim dicitur eo quod partes fibræ propinquæ sunt; rarum vero, eo quod distent à se inuicem, & laue quidem quod in reilitudinem aliquo modo partes iaceant, asperum vero quod hæc quidem superet, illa vero sit inferior.* Vbi docet Philosophus raritatem, & densitatem non esse quasdam qualitates simplices, & reales, sicut est v. g. albedo, nigredo, aliaque huiusmodi: sed consistere in habitudine quadam partium ad se inuicem secundum locum.

Quod si dicas etiam per interpositionem corpusculorum saluari hanc partium ad se inuicem habitudinem; respondeo ita esse, sed hoc ad raritatem, aut densitatem nequaquam sufficere. Nam neque inromissis corpusculis verum est, idem corpus maius spatium occupare, neque iisdem exclusis minus ut consideranti manifestum est.

Obicitur 1. Partes corporis Christi Domini in Eucharistia differunt secundum rarum & densum: non differunt secundum extensionem localem; ergo rarum & densum

non

non constituuntur per extensionem huiusmodi; Mai. probatur quia in corpore Christi Domini carnes, v. g. sunt minus dense, quam ossa, etiam in Eucharistia; ergo &c.

Resp. neg. mai. Ad probationem: nego antec. & suppositum antecedentis. In Eucharistia partes Christi Domini, cum non habeant dimensionem localem, nisi in actu primo, non habent raritatem, aut densitatem, nisi in actu primo: hoc est partes corporis Christi, quæ sunt in Eucharistia, petunt ex natura sua, vna minus, altera maius spatium cum eadem portione materię. Vbi aduete non negari hic, quod partes corporis Christi habeant raritatem, aut densitatem, sed quod habeant hanc, vel illam in Eucharistia.

Obicit. 2. Est inexplicabile quomodo eiusdem corporis partes à se inuicem distent, nisi per interceptionem vacuum, aut corpusculorum; ergo inexplicabile est quomodo corpus rarefiat, nisi per interceptionem huiusmodi. Confirmatur hoc idem argumento Obiecti: quia per talem corpusculorum interceptionem facile intelligitur quomodo idem corpus plus spatii occupet rarum, quæ densum, raro enim plura, denso pauciora corpuscula insinuantur.

Resp. neg. ant. Quomodo id accidat explicatum est in experimento aeris in Thermoscopio inclusi. Per hoc enim quod intelligas singulas partes plus spatij occupare, hoc est dilatari spatiosa singularum partium: recte intelligis hanc extensitatem partium, quæ sursum est, magis distare, quam di-

flaret antea ad extremitate partis B, quæ illam deorsum attingit, & sic de singulis: ampliat autem spatiosius singularum, faciliè intelligis ampliari spatium totius molis. Ad confirmationem Quædæ patet ex dictis. Nam per intromissionem corpusculorum non habes quod idem corpus, sed quod plura corpora simul permixta plus occupent spatii: hoc autem non est rarefacere.

Explicatur autem ulterius raritas, & densitas eiusdem corporis exemplo velocitatis, & tarditatis eiusdem mobilis puta idem mobile, si velociter moueatur, pertransit intra vnum minutum temporis viginti passus: si autem tardè, pertransit decem: habetur autem illa velocitas non per hoc, quod excludantur morula; supponimus enim ex communi vtrinq; motum esse continuum; sed per hoc, quod in qualibet particula temporis assignata duplo plus spatii consistit, si velociter, quam si tardè mouetur. Quemadmodum igitur definiti potest velocitas: consummatio magni loci intramodicum tempus: tarditas vero; consummatio parui loci intra magnum tempus: ita raritas est extensio parue materie ad magnam locum; densitas vero; coarctatio multe materie ad paruum. Quæ omnia patent ex dictis.

Obiic. 3. Sequitur, & per rarefactionem corpora replicari, & per densitatem componi: raritas autem, & densitas naturaliter accidunt, ergo & replicatio, & penetratio naturaliter fiunt. Sequela mai. Probatur: nam per replicationem nihil aliud

ha-

habes quam quod corpus sit in multipl. a loco adæquato: per penetrationem nihil aliud, quàm quod duo corpora sint in eodem loco, sed per rarefactionem formaliter idem corpus est in duplici, vel triplici loco adæquato per condensationem duo, vel tria corpora, hoc est quæ erant in spatio v. g. triplici mari, ponuntur in spatio vel palmari, vel bipalmari, prout magis vel minus densantur; ergo per densitatem habetur penetratio. per rarefactionem replicatio.

Resp. neg. sequelam mai. Ad probationem nego min. Per rarefactionem corpus non est idem, neque secundum eandem sui partes in plurius spatiis loci; sed vna pars eiusdem corpori tantum loci occupat, quantum antea occupabat totum, vt patet ex dictis. Per densitatem plures partes non sunt in eodem spatio, sed singule ad minus spatium coarctantur: quæ omnia sunt adeo clara, vt mirum si alioquos hoc argumento moueri.

Habes ex dictis ipsammet quantitatem esse indifferentem, vt eadem modo sit sub magis, modo sub paruis dimensionibus. Secundo non esse necessarium absolute vt corpus physicum & naturale sit vel rarum, vel densum in actu secundo, quamuis alterutrum habeat, si naturali modo se habeat. Tertio in habes id quod explicatu difficile videbatur, re ipsa facillime explicari, dum explicatur per omnes causas. Puta rarefcit aer efficienter à calore, formaliter per paucitatem sui & magnitudinem extensionis

loca-

374 *Disput. 6. Quæst. 5.*
localis, finaliter vt impleat vacuum, vt se-
habeat secundum modum suæ naturæ, &c.
Causa autem materialis est id ipsum quod
rarefcit. Idem dico vice versa de densitate.

QVÆSTIO VI.

De Graui, & Leui.

ARTICVLVS I.

Quid sit grauitas, quid leuitas.

Philosophi 4. Physic. textu 85. post ex-
plicationem rari & densi, subiungit;
*est autem ipsum quidem densum graue, ra-
rum autem leue.* Estque satis commune in-
ter Philosophos densitati grauitatem, rari-
tati leuitatem adscribere. Conqueritur idē
Philos. 4. de Cælo text. 3. de antiquiori-
bus, quod graue quidem, & leue secun-
dum comparationem ipsiſum autem graue
& leue absolute non definiuerint. Postea
text. 7. statuit leue simpliciter, & absolute
esse quod sursum fertur, & ad extremum,
graue autem quod deorsum, & ad medium.
Vnde tā ineptū est querere cur graue deor-
sum, leue autem sursum feratur, quam cur
placeat pulchrum. Sicut enim hoc ipsum est
pulchrum esse, esse quod placet; ita hoc ip-
sum est esse graue, esse id, quod deorsum
fertur; hoc esse leue, esse id quod sursum.

Post definitionem grauis, & leuis simpli-
citer dicti, definitionem asserti vtriusq. secun-
dum

De graui, & leui. 375
dum comparationem. *Ad aliud autem leue
& leuius, quod duobus habentibus grauita-
tem, atque molem a qualem deorsum altero
alterum natura velocius fertur.* Videlicet
illud est altero grauius, quod, ceteris pari-
bus, mole sua celerius fertur deorsum. Ob-
seruat autem Auerroes lib. 3. de Cælo num.
9. non omnia, quæ dicuntur secundum com-
parationē, dici posse absolute. Ita rectē di-
xeris, etiam secundum Philosophum aquam
esse leuiorem terra; quamuis simpliciter non
dixeris esse leuem, ita ex duobus agrotis
alter altero melius habet, & neuter bene.
His positis queritur in quo consistat grauitas
& leuitas, Quæ in re.

Dicendum est 1. grauitatem, & leuita-
tem non esse ipsamet lationes, seu motus
deorsum, & sursum. Probat, quia etiam
deficiente motu deorsum, & sursum, manet
grauitas & leuitas. Propterea 1. de Cæ-
lo text. 17. definitur graue: *quod ferri na-
tum est ad medium*; leue autem; *quod à
medio.* Quemadmodum igitur calefactiuū
est tale, non per calefactionem ipsam, sed
per vim calefaciendi, ita graue & leue talia
sunt, non per lationes ipsas sursum ac
deorsum, sed per vim sursum, & deorsum
eundi.

Dico 2. grauitatem, & leuitatem non
consistere in complexione primarum qua-
litarum. Hęc conclusio paucos habet Ad-
uersarios. Probat autem: quia etiam di-
uersa secundum substantiam sunt similia se-
cundum rationem grauis & leuis, sed diuer-

376 *Disp. 5. Quæst. 6.*
 fa secundum substantiam diuersa sunt etiam secundum complexionem primarum qualitatum: ergo diuersa secundum complexionem huiusmodi sunt similia secundum graue & leue: & consequenter in complexione prædicta non consistit grauitas, & leuitas. Minor probatur; quia diuersis substantijs diuersæ debentur proprietates: non secundum entitatem qualitatum, ut visum est supra, sed secundum diuersam earundem temperiem. Non tamen est dubium quin etiam qualitatum complexio multum conferat ad graue, vel leue; sicut confert ad ratum, & densum quæ enim calidiora sunt, sunt ex natura rei cæteris paribus, rariora: quæ autem rariora, sunt & leuiora. Potest tamen cum calore aliud commisceri, tam raritatem, quam leuitatem impediens.

Dicendum 3. grauitatem formalem consistere formaliter in nisu deorsum, siue ad medium; leuitatem autem in nisu sursum, siue à medio. Probatur hæc conclusio 1. quia nullo alio modo melius explicatur quid sit grauitas, quid leuitas. 2. quia quæ violenter ad medium, vel à medio mouentur, mouentur per impetum ipsis ab extrinseco impressum: ergo quæ mouentur naturaliter à medio, vel ad medium, mouentur per impetum ipsis innatum: hic autem impetus à nobis dicitur nisus sursum, vel deorsum. Ita etiam aqua dum te calefacit per calorem ab extrinseco receptum te calefacit: ignis autem te calefacit per calorem innatum.

Probatur vltcrius: quia graue est, quod ferrinatatum est ad mediũ; leue autem quod à medio: ergo vis illa naturalis latua sursum aut deorsum rectè dicitur grauitas & leuitas; aptitudo enim ad hunc, & illum motum non rectè dicitur grauitas, aut leuitas: cum & grauiã possit sursum, & leuiã deorsum ferri: non est igitur grare, quod aptum est ad medium, sed quod nititur ad medium ire. Vbi aduerte nos pro grauitate non ponere ipsammet substantiam mobilis, sicut pro calore non ponimus ipsammet substantiam calidi: sed quemadmodum à substantia calidi profluit calor, quo est calidum: ita à substantia rei grauis profluit nisus ille, seu grauitas, quæ graue est: & quemadmodum substantia calidi est solum radicaliter, calor ita etiam substantia rei grauis est solum radicaliter grauitas; vnde res ipsa, quæ grauis est, est principium radicale, grauitas ipsa est principium formale & immediatum motus deorsum.

Ratio cur non ipsa substantia, sed accedens substantiæ superadditum ponatur pro grauitate, est multiplex. Primo quia etiam deficiente substantia grauitas manet, ut habes in venerabili Sacramento Eucharistiæ. Secundò, quia manente eadem substantia, grauitas variatur: puta vapor est substantialiter aqua, nec tamen eiusdem grauitatis cum aqua, à qua sursum attollitur.

ARTICVLVS II.

*An tam leuitas, quam grauitas sit
impetus innatus.*

Grauita em esse impetum innatum, seu leuitatem grauissimi auctores affirmant. Aiunt autem leuia sursum ferri à grauioribus trusa; ita vtra olei sursum emergit è fundo putei trusa ab aqua, sicut v. g. nucleus pressus à digitis sursum truditur, & mouetur. Alij contra leuitatem aiunt esse impetum innatum leuibus, grauiora autem deorsum ruere, non impetu innato, sed pressa à leuioribus. Pro prima sententia aduersus secundam est hoc experimentum.

Sit catillus plenus argento viuo. Accipiantur tubus argento item viuo non omnino impletus; ore inuerso immergatur in prædictum catillum: ita tamen vt fundum non tangeret. Videbis argentum viuum è tubo deorsum ruere, & consequenter in catillo ascendere prope orificium. Hinc inferunt grauitatem innatam. Si grauia, inquit, truderentur deorsum à leuibus, aer imminens catillo deorsum premeret argentum viuum, adeoque non sinens illud attolli, impeditet ne è tubo rueret in catillum, consistat autem attolli in catillo, & è tubo descendere; igitur aer non premit deorsum grauiora se, sed hac impetu sibi innato descendunt. Hoc experimento fit longè probabilius grauiora non trudi à leuioribus, quàm

vilo.

vilo experimento fieri possit, non trudi leuia à grauioribus. Aer enim imminens toti catillo longè aptior est premendo argento viuo, quod est in eodem, quam modicum illud aeris intra tribum ad premendum argentum viuum intra eundem incusum, vt patebit consideranti molem immensam aeris catillo imminentes.

Nostra sententia est etiam leuia leuitate innata sursum ascendere. Probatur hæc sententia primo, quia Philosophus eodem modo tribuit leuitatem leuibus, quo grauibus grauitatem; vtrumque enim natura sua huc & illud ferri affirmat, ergo tam est innatum leuibus principium lationis sursum, quam grauibus principium lationis deorsum. Item 4. de Cælo text. 24. dicit quod graue, & leui in principium mutationis, hoc est lationis sursum, & deorsum habent. Probatur secundo; quia cum tam sit naturale leuibus sursum, quam grauibus deorsum ferri, non est ratio negandi leuitatem innatam, consonat hoc cum ijs, quæ dicta sunt, vbi de Vacuo videlicet in hoc, si daretur, fore vt et graua deorsum, & leuia sursum ferantur. Probatur denique soluendo obiecta.

Obiicies 1. Si daretur leuitas innata v. g. in aere, sequeretur quod quo plus includeretur aeris in folle, vel in vtre, eo plus follis vel vter leuitaret, conf. est contra experientiam, ergo & ant. Mai. probatur; quia quo plus poneretur aeris, eo plus poneretur leuitatis; sed quo plus ponitur leuitatis, eo plures leuitat; ergo quo plus po-

ne-

naretur aeris, eo plus leuitaret. Quæmadmodum enim quo magis impletur vas corpore graui, eo plus grauitat: ita etiam quo plus implebitur follis corpore leui, eo plus leuitabit.

Resp. nego sequela m mai. Ad probationem nego mai. Ad paritatem cum grauitate dic: per additionem corporis grauis non imminui densitatem, ad quam consequitur grauitas: per additionem autem & constitutionem corporis leuis, puta aeris intra follem, minui raritatem, ad quam consequitur leuitas. Propterea non quantum addis de corpore leui, tantum addis leuitatis, si addendo leue leui, vtrumque spissas, siue addenentias.

Obijcies 2. Nisus ille ad medium, in quo consistit grauitas, vel est nisus ad illud punctum, quod est centrum mundi, vel solum ad locum debitum mobili, videlicet infra omnia leuiora ipso, & supra omnia grauiora; neutrum dici potest, ergo inexplicabilis est talis nisus. Min. prob. quia si est nisus ad centrum mundi, est nisus ad impossibile, nequeunt enim omni grauia collocari in centro mundi. Si autem est nisus non ad centrum mundi, sed ad locum dumtaxat, in quo sit infra leuiora se, & ita inter se grauia disponantur, vt nullum ex grauibz aliud grauius se habeat supra se: contra est; quia hinc sequitur quotiescunque lapis aut plumbum non habet infra se aliud leuius se, aut supra se aliud grauius, perire eo ipso in ipsis grauitatem. Hoc au-

tem

tem absurdum esse patet ex eo, quod graue superpositum grauiori adhuc est graue, non solum in actu primo, sed in actu secundo, nititurque deorsum.

Resp. conc. mai. neg. min. Dico autem grauia niti ad centrum mundi: ex hoc singulorum grauium nisus ad centrum mundi sequitur ordo ille, qui intenditur à natura inter grauia, grauiora, & grauissima. Dum enim versus idem punctum nituntur singula; illud infra omnia se collocat, quod omnia intendo vincit; & quia quod grauissimum est, cæteris paribus, reliqua vincit; ideo grauissimum secundum naturæ ordinem est in medio grauium.

Dixi, secundum ordinem à natura intantum; seu, secundum ordinem, qui secundum proportionem grauis ad graue per se est. Cæterum apparet quod multa grauia habent infra se, & ad latera, alia corpora leuiora. Nā & multi vertices montium concaui, & multiscopuli arem, & aquam infra se habent sed hoc se habet per accidens respectu grauitatis: resistit enim nisui deorsum corpus infra positum impermeabile, vel adhaerescētia partium inter se, quibus prædicta corpora constant; qua adhaerescētia sublata, deorsum ruunt corpora grauiora, vt ante aliquot annos accidit in monte Auentino.

Ad probationem in contrarium; nega nisum illum esse ad impossibile? nulli enim ex tendentibus ad centrum mundi, est impossibile illud assequi. Quod autem plura simul tendant ad vnum nō occupabile simul à plu-

ri-

ribus: non. It nouum, & quotidie accidit in moralibus, & politicis, Vna dignitas est scopus mille competitorum; & sic de cæteris.

Obijc. 3. Nisus ille tam deorsum, quem sursum, vel est qualitas immediate profluens à substantia mobilis, vel à temperamento eiusdem, vel ab aliquo peculiari accidente: nihil horum dici potest: ergo nisus huiusmodi non datur. Min prob. quia si profluit immediate ab ipsa substantia, quotiescung. sunt diuersa substantiæ, erunt diuersi impetus, sed constat diuersarum substantiarum esse eundem nisum, seu impetum sursum aut deorsum, ergo huiusmodi nisus non sūt immediate à substantia. Min. pater: quia diuersa secundum substantiam æqualiter ponderant. Idem dic de temperamento; sepe enim cum diuerso temperamento est eadem grauitas, vt dictum est supra, & inferri potest ex modo dictis; diuersarum enim substantiarum diuersum est temperamentum, cum tamen sit eadem grauitas. Quod si assignetur aliquid aliud accidens, eadem argumenta contra illud torquetur.

Resp. conc. mai. neg. min. Grauitatem aut leuitatem non fluere à temperamento primarum qualitarum est certum; quando quidem etiam elementa huiusmodi temperamento carentia sunt rara, & densa: graua, & leuia. Præterea dictum est in Physicis ea quæ naturaliter mouentur, habere in se, & sua substantia principium talis motus, quod intelligendum est de principio radicali: graua autem, & leuia naturaliter mo-

mouentur; habent igitur in sua substantia principium radicale motus sursum, & deorsum; cum igitur grauitas illa sit formale, immediatum principium motus, necesse est substantiam ipsam esse principium talis grauitatis.

Ad rationes in contrariū dic etiam diuersarum substantiarum posse esse eandem grauitatem, sicut potest esse idem calor, idem frigus, & alia huiusmodi: non enim per quodlibet accidens substantia quælibet debet à qualibet alia esse diuersa, sed per complexionem omnium accidentiū: potest autem cum conuenientia in quolibet determinate accepto stare discouentia vnus complexionis ab alia. Dum autem dicimus eandem grauitatē, sua eundem nisum, præscindimus ab identitate faciūm speciem, consideratis omnibus. Nam si nisus ille esset forma modalis, nec est ipse motus, non esset idem in diuersis substantiis: quia non repugnat enim dissimilia substantialiter, imo & inæqualia, æqualiter deorsum niti.

Obijc. vlt. Sequitur graua grauitate, leuia leuitate in propriis locis: cons. est absurdum: ergo & antec.

ARTICVLVS. III.

Au graua grauitent in proprii loci &c.

Multi negant; multi affirmant. Qui negant his fere argumentis ducuntur. 1. grauitas est innata grauib; vt graui-

nitando locum sibi debitum esse quantur; quando sunt in proprijs locis, iam a se quata sunt locum sibi debitum; ergo non est amplius cur grauentur.

2. Urinatores non sentiunt pondus aquæ sibi imminens; aqua igitur in aqua non grauitat. Hoc idem dic de piscibus, qui etiã dum in fundo maris, vel lacus quiescunt, non sentiunt pondus aquæ incumbens, sicut nec senties, si in eodem fundo quiescas.

3. Experientia constat aquam, cum in sicula extrahitur è puteo, quam diu est intra massam aquæ non ponderare, pondere autem statim ac emerit; igitur aqua in ære quidem grauitat, non autem in aqua. Eadem argumenta mutant proportionaliter contra leuitatem leuitem in proprijs locis. His non obstantibus.

Dicendum est grauiã grauitate, leuiã leuitate in proprijs locis.

Hæc conclusio est iuxta principia Archimedis, qui humida æqualiter iacere affirmat per hoc, quod pars partem premit. Tenendum est autem hic quod dictum est supra, videlicet quod si omnia disponerentur localiter secundum ordinem grauitatis, & leuitatis; esset in centro mundi corpus omnium grauium grauiissimum, cui cætera secundum proportionem suã grauitatis propriæ, vel minus prope circumfunderentur contingit autem non omnia, imo pauca ex grauibibus esse permeabilia, & propterea hæc ordinẽ non ita seruari, ea plane prouidentia, qua nec elementa contingit ab alijs elementis.

mentis depurari, quia sic expedit bono uiuentium.

Probatum autem conclusio posita varijs experimentis. Certum est quod ex dolio aqua pleno, vel vino, ruit maiori impetu aqua, vel vinum, quod extrahitur: quam si dolium sit solum semiplenum; & ea proportione qua decrescit liquoris copia in dolio, decrescit etiam impetus eiusdem in amphoram defluens.

Hoc etiam apparet in ijs siphunculis eo vehementius aquam effiaculantibus, quo maiori aquæ copia sursum premuntur, quod non aliunde accidit, quam ex eo quod pars partem premit. Vterius: manifestum est vas aqua plenum eo magis ponderare, quo plus continet aquæ: superficies igitur superior, puta palmus superior aquæ, deorsum premit palmum inferiorem.

Denique probatur conclusio: quia graui-tate nihil aliud est, quam niti deorsum: sed etiam in dispositione local; qua minus graue grauiori incumbit minus graue nititur deorsum: ergo etiam in tali dispositione grauitat: sed in tali dispositione singula habent proprium locum; ergo grauitant in proprijs locis. Solue iam quæ in oppositum dicebantur.

Ad primum dic finem grauitatis esse non solum ferre corpora ad locum debitum, sed eadem ibi tueri. Hoc autem obtrinet dum singula, quantum possunt, deorsum nituntur vt explicatum est satis.

Ad secundum. Putat P. Syluester Mau-
Tom. III. R tus

rus per vrinatores recte probari sententiam quam hic tuemur. Primo quidem quod argumantum nihil valeat sic probatur. Corpus natatoris est leuius in specie, quam aqua. Hoc idem dic de piscibus: videmus enim pisces mortuos è fundo e mergeret sed in sententia etiam Aduersarij grauius supra minus graue grauitat, ergo aqua supra natatores, & supra pisces grauitat. Quomodo igitur ex eo, quod homo non sentiat pondus aquæ, inferes aquam non grauitare, cum etiam si non grauitet supra aquam, grauitate debeat supra natatorem: Da enim natatores sentire pondus aquæ, non tamen inde inferes aquam grauitare supra aquam: cum obuium sit dicere aquam supra natatorè grauitare, quia hic est leuior; non autè supra aquam, quia aqua non est grauior aqua.

Ex hoc eodem principio habes quod si aqua hominem premit, premit vt sursum attollat: quod autem premit vt rursus attollat non ponderat, ergo non est mirum quod aqua supra hominem non ponderet. Imo potius deberet experiri homo se fursù trudi: & de factò ita experitur; quamuis impetu quodam, quem metus imprimi vel aliunde ab extrinseco deorsum trahatur.

Ad vltimom dic quod in aqua aqua non ponderat plusquam alia aqua; quia non superat grauitatem medij, in quo e leuator. Vnum quodq; enim tantum ponderat, quantum superat grauitatè medij, in quo librat. Hinc habes cur plumbum, vel quodlibet aliud corpus huiusmodi in aqua minus

pon-

ponderet, quam in acre, vt ad sèsum pater. Plumbum videlicet minus superat grauitatem aquæ, quam aeris. Ginc etiam fundamenta ædificorum, quæ sufficiunt molì sustinendæ extra aquam, si sint in aqua minus sufficiunt, quia minus ponderant.

QVÆSTIO VII.

De acceleratione motus.

ARTICVLVS I.

Proponuntur aliena sententia.

Motus in fine velocior; adagium est habenti ocutos manifestum: habeati intellectum innegabile; difficile tamen in suas causas resulabile. Thimistius, aliq. nonnulli existimarunt augeri velocitatem grauium in progressu motus, eo quod hæc quo propinquiora sunt centro, eo vchemētius trahantur ab ipso. Idem dic de leuibz proportionaliter respectu circumferentiæ. Ita, aiunt; ferrum, quo propius magnetem est, eo validius trahitur. Hanc sententiam alibi damnauimus, vbi diximus non moueri grauia per hoc, quod trahantur à centro. Impugnatur vltcrius; quia si velocitas hæc esset à propinquitate; mobile prope centrum, siue præcessisset, sine non præcessisset motus, eadem vt traheretur; adeoq; eadem velocitate ferretur. Constat autem experientia non cadè velocitate ruere lapidem

R 2 deor.

deorsum, sit ex altitudine quatuor palmorum in terram cadat, quam si ex altitudine vnius miliaris: & tamen in distantia illa quatuor palmorum a terra eandem habet cum centro propinquitatem.

Secunda sententia est eorum qui velocitatem motus accelerati refundunt in medium. Aer, inquit, quem mobile descendens dirumpit, à fronte rarefit, à tergo autem densatur: rursus aer densatus conatur se ad suam raritatem reducere & tali conatu mobile impellit. Aer vero qui à fronte mobilis est, ob suam raritatem facillime cedit: & quia quo magis mouetur mobile, eo magis rarefit aer anterior, quo magis rarefit anterior, eo magis posterior premittit: ideo quo magis mouetur eo velocius mouetur.

Reijctur hæc sententia: quia potius aer densatur à frõte & à tergo rarefit, vt apparet in nauì, enià prora densatur aqua, & à puppi rarefit. Cũ igitur quo magis descendit graue, eo magis aerẽ denset: & quo magis densatur, eo magis resistat: eo tardius moueri deberet mobile, quo ex altiori loco descendit, si determinatio ad velocitatem & tarditatem solum haberetur à medio. Confirmatur hæc doctrina manifesta experientia non solum nauis in aqua, sed etiam ipsius met mobilis descendens in aere. Auditur enim graui descendente ex alto sibilus quidam aeris, quem suo descensu mobile fundit, eo maior quo ex altiori loco mobile ruit: qui sibilus oritur eo maior, quo aer est densior magisq. descensui resistens. Hoc etiam

pater in nauì findente aquos, quæ eo magis sibilant, quo magis resistunt. Ex hoc incremento resistentiæ inferunt aliqui quod quæuis intra aliquod spatium augatur velocitas in mobili descendente, nos tamen augeri debet intra quodlibet ingens patium; imo contingere posse vt in progressu descendus non modo tardetur sed etia sistatur motus. Sed hoc postea. Pro resolutione igitur controuersie;

Notanda sunt aliqua quæ vix negari possunt. Quicunq. trucidulis ludit manifestum habet, quod si vnam pilam ita in aliam impingat, vt ab vna totus impetus trãsferatur in alteram pilam quæ prius mouebatur consistit in puncto: & altera in quam impigit ea velocitate fertur & versus illum terminum, qua, & versus quem altera ferebatur. Hoc vulgo dicitur *trucchia à resto*. Acciditque quando centrum gravitatis vnius recta impingit in centrum gravitatis alterius. Si vero ita impingat vt non effundat totum impetum, sed solum eundem partiatui inter se & alteram pilam; tunc vtraq. mouebitur, sed tardiuscule; quælibet ad proportionem impetus vel accepti vel conseruati: impulsus enim natus mouere hanc molem tali velocitate, si distribuatur in plura; vel non mouebit, vel lentius mouebit.

Notandum est insuper quod mobile impingens in obiectum fissentem ipsum à motu totum impetum acquisitum amittit, & rursus à motu tardior, nouum descensum redoaditur. Ratio est: quia totum impetum

quem acquisuerat effudit in obicem. Si in-
telligeres impetum transire de subiecto in
subiectum, rem tibi facile persuaderes. Et
pro præsentī controuersia parum refert qui
rem intelligas. Est enim impetus qualitas
quædam talis indolis, vt per hoc ipsum
quod effundatur in alterum, in eo cesset à
quod effunditur: si autem in aliud effudi ne-
quat nec mouere illud in quo est: illud
defatigat. Hinc si quis vacua manu eundem
conatum ediderit, quem edit lapidem pro-
iciens, ita defatigatur vt sentiat quasi bra-
chium auelli ab humero. Quia videlicet
conatus ille, qui lapidem impelleret ad si-
gnum, facit quantum potest vt deficientem
lapide brachium ferat. His positis. }

Dico causam accelerationis motus esse
nouas & nouas partes impetus, que acqui-
runtur per motum. Sicut enim plures &
plures partes caloris reddunt subiectū ma-
gis & magis calidum: ita etiam plures &
plures partes impetus reddunt subiectum
magis impulsū. Quo autem est magis in-
pulsū, eo magis mouentur; nisi addit in-
pedimentum.

Aduerte autem quod aliud est in motu
partes superaddi partibus, aliud in impul-
su. Motu succedit motus, numquam tamen
cum alio motu facit motum intensiorem.
Impulsui succedit impulsus, facitq. cū illo
impulsū, seu impetum intensiorem. Motus
est quid successiuum, adeoque cuius pars
parti non coexistit, impetus est qualitas per-
manens, adeoq. cuius partes multæ simul

existunt. Impetum esse qualitatem perma-
nentem constat ex eo quod ipsemet impetus
violentus est quid permanens, vt apereat in
lapide sursum proiecto. Si enim impetus
quo lapidem sursum moues, esset quid flu-
ens, non mouerentur proiecta nisi pro ea tē-
poris differentia, qua sunt applicata proi-
cienti, quod tamen falsum esse constat.

Ex hoc facile intelligis quomodo possit
impetus semper & semper augeri. Nā pars
addita parti facit intensiōem. Hanc doctri-
nam satis communiter sequuntur recentiores
Philosophi, quorum est dictum commune
intendi motum, seu velocitatem motus au-
geri per multiplicationem impetus. Quæ
autem proportionē augeatur nefas est sci-
re, Propterea puto ab aliquibus negari in-
crementum motus in progressu, sicut à Ze-
none negabatur motus ipse: quia videlicet
nequeunt explicare qua proportionē augea-
tur. Certum est augeri ea proportionē qua
impetus multiplicatur: qua autem propor-
tionē multiplicetur hic; diuina si potes.

ARTICVLVS II.

*Sustinetur noster impetus contra impetum
Aduersariorum.*

Primus impetus Aduersariorum est Ar-
riagæ, qui sic obiicit. Quæ mouentur
motu alterationis & augmentationis nō ac-
celerant motum: ergo neque quæ mouen-
tur sursum aut deorsum motu locali. Ante-

cedens probatur in aqua recuperante suum frigus, quæ non celerius reproductis ultimis, quam primos gradus frigiditatis. Hoc idem probatur in agente in subiectum extrinsecum. Puræ ignis calefaciens aquam non celerius producit ultimos, quàm primos gradus caloris. Imo experientia constat difficilius produci ultimos: ab intrinseco quidem; quia cum dissimilitudo, seu contrarietas sit ratio agendi secundum qualitates prædictas, ut dictum est; hæc eo magis decrescit, quo plus de adventitia qualitate inducitur, ut est manifestum. Ab extrinseco autem, ob actionem contrariorum, quæ reducenti se ad qualitatem sibi debitam propinqua sunt.

Resp. omisso antec. de quo dictum est disp. 2. q. 3. 1. in fine, negando conseq. Disparitatem habes ex dictis. Causa motû accelerans est multiplicatio impulsus, adeoque multiplicatio causæ immediate mouentis, da autem etiam in motu alterationis, & augmentationi multiplicari causam immediatam huiusmodi motuum: dabis etiam accelerari hos motus. Hoc non contingit in istis, contingit autem in illo. Aduerte autem, quod effectus formalis ipsius impetus est facere subiectum impulsus, sicut effectus formalis caloris est constituere subiectum calidum. Effectus simpliciter, & sine addito eiusdem impetus est mouere suum subiectum. Hic quemadmodum maior calor facit formaliter magis calidum subiectum eius est calor, magis autem ca-

lefacit subiectum in quod agit: ita maior impulsus facit formaliter magis impulsus subiectum in quo est: & simpliciter magis mouet subiectum, quod mouet. Contingit autem idem esse subiectum, & in quo est, & quod mouet, propterea. & formaliter facit magis impulsus, & hoc idem efficienter magis mouet.

Nota præterea, quod motus nequit aliter intendi, quam per hoc quod in ira spatium æquale temporis plus spatii localis conficiat; non enim intenditur motus per additionem partis ad partem; frigus autem, & alia qualitates huiusmodi per additionem partis ad partem augentur. Hinc longe melius arguens è pari. Alteratio est semper in progressu intensior; ergo & latio. Ratio antecedentis est: qui in progressu gradus additur gradui, adeoque facit magis tale; ratio cõsequens est, quia impulsus additur impulsui, adeoque augetur causa immediata motus. Hæc omnia sunt satis manifesta.

Obi. 2. Causa productiua impetus est ipsamet substantia mobilis, quod mouetur, determinata ab hac, vel illa densitate, hæc substantia est cum hac vel illa densitate, siue sit in principio, siue in progressu motus; ergo eundem impetum debet semper in se producere; sed ad eundem impulsus sequitur idem motus; ergo mobile eodem semper, & vniformi motu mouetur.

Resp. concessio antec. negando conseq. Idem argument. probat eadẽ causam non posse esse causam intentioris, & intensio-

ris qualitatis. Mobile semper est eiusdem rationis, ut supponitur: non tamen propterea non multiplicat in se impulsus: sicut quamuis aqua sit semper eadē, non propterea non multiplicat in se gradus frigoris. Verum est etiam immotum mobile multiplicare in se impulsus; quod apparet ex eo quod idem pondus rumpit obicem, à quo diu sustentum est. Hanc autem impetus multiplicationem fieri magis dum mouetur mobile, quam dum immotum est, constat à posteriori. Pila ferrea incidens in asserem illum frangit, cui diu incumbet sine factura. Ratio est, quia impetus est qualitatis, cuius finis, & effectus est motus. Si igitur totus à mobili transfundatur in exterium, hoc est in aliud mobile, illud mouet: si autem in mobili maneat, vel illud idem ulterius mouet, vel ob impedimentum, seu obicē, si non mouet, conatur mouere. Quādiu autem mouet, sit sit secundum naturam rei quæ mouetur, nouis sui partibus, seu potius nouis semper nouisq; impulsibus additus sit intensior, adeoque intensius mouens idem. Quemadmodum enim motus mobilis *A* producit impetum in mobilis *B*; ita etiam impetum agat in ipso mobili *A*, quæ omnia patent innumeris experimentis: cum enim certum sit motum augeri, causam autem motus esse impulsus, manifestum est non posse assignari causam meliorem incrementis motus, quam incrementum impulsus, in forma ad argumentum distinguentem: est eadem substantia, eadem dēsitās,

&

& eadem altæ circumstantiæ: nega; & diuersæ circumstantiæ: concede, Hinc habes & impulsus esse causam motus, & motum causam impulsus, non tamen habes mutuam prioritatem, quia motus non causat illum eundem impulsus, à quo est, sed incrementum ipsius.

Hac de impulsu, & motu secundum naturam mobilis. In ijs autem quæ non à se, sed à proiciente mouentur: alia causa querenda visa est incrementi in motu. Puta pila quam explodit bombardæ, si verum est quod aiunt, in aliqua distantia à bombardæ valè dius quatit propugnaculum, quam in alia minori, puta validus, ad centum passus, quam ad viginti. In pila à bombardæ emissa duplicem motum considera, rectum alterum versus metam, alterum reuolutionis circa proprium centrum. Ad primum determinatur ab igne pellente, ad secundum à fundo tubi cui incumbit, dum expellitur. Quādiu utroque motu mouetur, minus velociter mouetur: sed quia motus reuolutiones ad aliquam à bombardæ distantiam cessat, adeoque impetus quantus quantus est in ferenda ad metam pila occupatur, ideo ad aliquam distantiam velocius mouet, donec inclinante aliquo deorsum vi grauitatis inatæ, paulatim remittatur. Prædicti duplici motus, & velocitatis auctē dum alter cessat, habes exemplum familiare in pila eburnea, cuius in lodo tridicalorum est vltus. Hanc si è superiori puncto digito sic trudas, vt versus metam

R 6 im.

impellas, videbis reuolui circa seipsam, & simul versus metam ferri; ita vt cessante post breuem distantiam à puncto, ex quo pellitur, motu reuolutionis, motus ad metam sit ad oculū notabiliter velocior. Hoc idem applica cuilibet projecto siue à funda, siue ab arcu: in his enim misceri motum cum motu, patet ex eo quod si sagittam obferues in arcu collocatā, plerumq; accidet, vt infixa scopo ea pars ipsius infra sit, quæ dum emitteretur, supra erat. Quod est signū euidentem eam ultra motū quo delata est ad scopum, alio motu notam.

Ad id quod dictū est sub finem superioris articuli, verum est medium sic aliquando constipari posse, vt difficilius vincatur à mobili, immò vt nec vincatur. Experieris hoc si scyphum recta inuertas, & immergas in aquam placidam: videbis aquam subingredi, & conatu suo sursum pellere aerem, illumq; constipare in fundo scyphi: quamdiu autē aer constipari potest, tandiu aqua scyphū ingreditur illumq; implet: sed tandem adeo constipatur, seu condensatur, vt nequeat vterius, adeoq; aquam sistat; itaut hæc nullo tuo conatu possit vterius trudi. Sed hoc accidit, quia neq; hinc, neq; inde aer habet effugium: vbi autem vtrinq; potest aer diffundi. est impossibilis casus, in quo mobile, præcipue iam motum, sistat. Præterquam quod enim aer hinc inde diffunditur, crescit semper in mobili per motum ipsum vis expulsiua & victrix cuiuslibet mediij permeabilis.

QVÆSTIO VIII.

Deturne quies in puncto reflexionis?

EXaminandum superest quid accidat in motu rei, vel ab impetu accepto, vel ab innato resiliente post contactum obicis. Dicimus igitur in puncto reflexionis non dari quietem, quod breuiter explicandū est, & probandum. Dicitur punctum reflexionis pars illa, in qua mobile attingit obicem, & a qua reflectitur versus terminum vnde capit moueri. Hoc accidit quoties pila in pavementum cadens sursum resilit. Sunt qui dixerint in illo puncto mobile quiesceret quia in illo puncto nec ultra obicem, neque versus terminum redit, vnde digestū est, & consequenter habet in illo contactu motula aliquā quietis. Nos contra sentimus.

Probamus autem nostram sententiam, quia vel illa quies est instantanea, vel secus nequit esse instantanea; quia si per hoc quod in instanti contingat obicem ita utilium nec in antecedenti, nec in consequent attingat, dicitur quiescere, eodem iure in quolibet puncto spatij in quo mouetur, dicitur quiescere, Hoc autem non dicunt. Sequela est manifesta, nam quolibet punctum spatij attingat in instanti B: ita illud attingit vt neque prius, neque posterus tangat. Igitur qui & tempus componunt ex instantibus

ribus, & continuum per mabens ex punctis ; nequeunt ponere quietem in puncto reflexionis. Quod autem neque quies illa possit esse plusquam instantanea probatur: quia experientia constat impetum acquisitum, per quietem, seu moram penitus interire. Da graue aliquod ex alto ruere, & videbis, quod si in obicem impingat, in quem effundat impetum acquisitum, statim ab obice moveri denuo incipit, sicut mouebatur initio motus, hoc est secundum impetum innatum. Est autem certum rem, quæ mouetur pure ab impetu innato, non moueri motu reflexio. Puta pila, quæ sursum resilit, non resilit à gravitate, seu vi gravitatis innatæ, secundum quam potius quiesceret in pavimento. Sed resilit ab impetu, vel recepto à proiiciente, vel acquisito per motum. Hinc docet Philosophus sphaeram si resiliat, à proiiciente sursum moveri. Idem dic, si etiam deorsum resiliat. Patet enim quod si te proiiciente impingat in fornicem, longe aliter deorsum recidit, quam si solum sponte sua deorsum rueret. Cum igitur tangere obicem in vnicuique instanti non sit quiescere: in eodem autem immorari stare nequeat cum conseruatione impetus acquisiti: & reflexio sit per talem impetum: manifestum est quietem non dari in puncto reflexionis.

Obi. 1. Motus sursum, & motus deorsum non habent continuitatem: ergo inter motum sursum, motum deorsum datur quies. Anteced. probatur, quia

contraria simul non continuantur; motus autem qui sursum sunt & deorsum contrarij sunt. Conseq. patet, quia motus à motu discontinuari nequit, nisi per quietem.

Resp. primo, quod eodem argumento probares motum circularem non posse esse continuum. Patet hoc, quia in motu circulari datur sursum, & deorsum: Secundo, negare potes motum reflexiuum constare duplici motu, quorum alter sit sursum, alter deorsum. Motus enim reflexus habet eundem terminum pro termino à quo, & pro termino ad quem, eademq. viam conficit eundo, ac reundo. Dicitur enim terminus à quo, vbi incipit, terminus ad quem vbi desinit motus: quando igitur ibidem desinit vbi cepit; idem est terminus à quo qui ad quem. Et hoc proprie est esse motu reflexum Tertio falsum est non posse motum à motu discontinuari, nisi per quietem. Da enim esse duos motus, potest primus cessare non per hoc quod mobile quiescat, sed per hoc quod motu contrario, & incōpossibili moueatur: nam inter duo contraria non est necesse medium interponi. Denique distingue antec. non habent continuitatem in ratione motus: nega, in ratione talis motus; omite antec. & nega conseq. Habent continuitatem in ratione motus quia inter vtrumque nihil mediat. Non habent in ratione talis motus; quia cum sint alter sursum, alter deorsum, non sunt vnus motus.

Obiit. 2. Contractus mobilis cum obice à quo resilit non fit nec in motu pilæ deorsum nec in motu sursum: sed pila in casu posito non mouetur nisi sursum & deorsum; ergo contactus prædictus non fit in quocumque motu: fit tamen contactus, ergo fit in aliqua motu, seu quiete inter utrumque motum. Maior probatur: quia quamdiu pila mouetur deorsum nondum tangit pavementum, quando autem resilit sursum, eo ipso non amplius tangit; ergo non tangit neque quando deorsum, neque quando sursum mouetur: rursus si tangit, in aliquo tempore & quidem diuisibili tangit, non enim datur indiuisibilia; ergo dum tangit, vere & proprie quiescit.

Resp. pilam & quodlibet aliud mobile multiplicem habere posse contactum cum obice à quo in oppositam partem reflectitur. Vel enim ita impingit in obicem ut suæ vel obicis, vel utriusque partes comprimantur; vel ita ut non detur vlla partium compressio. Si primo modo res accidat: mobile per aliquod tempus diuisibile obicem tangit: nec propterea quiescit. Motus enim compressio- nis continere potest sursum & deorsum, & de facto continet in casu posito, patet enim ad oculum sollem lusorium decidentem in pavementum deorsum moueri, etiam dum tangit pavementum, secundum aliquas sui partes, & sursum secundum alias, quamuis secundum omnes tandem resiliat. Si secundo, non est assignabilis vlla pars temporis, in qua solum tangat obicem, sed quælibet assignetur

tur diuisibilis erit in duas in quarum altera tangat, & in altera non. Et hoc totum fundatur in doctrina alibi tradita circa continuum. Quod si arguens hanc doctrinam falsam existimet: clarius est in opposita, non dari quietem: quia tangere per vnicū instans obicem; non est quiescere ut patet ex distis. In forma nega maiorē. Cum impossibile sit te accipere vllam temporis particulā, in qua indiuisibiliter tangat; quæcumque igitur pro contactu assignetur, erit diuisibilis in duas, in quarum altera tangat & in altera non: siue sit in motu sursum siue in motu deorsum.

Obiit. vltimo. Quando lapis sursum mouetur priusquam grauitas vincat impetum impressum debet eundem æquare ergo priusquam lapis descendat præualeat grauitate, debet per aliquod instans æquilibrari in ære, quando enim æquales sunt duo impetus, alter sursum, alter deorsum pellens, neque sursum neque deorsum mobile fertur; ergo in talis instanti datur quies. Hoc ipsum probari videtur testimonio oculorum. Si enim pilam in altum recta proicias videbis priusquam descendat eam veluti suspendit, quasi ancipitem an sursum ad deorsum eam.

Resp. primo quod etiam totum dans nihil das nam in instanti illo in quo æquales essent impetus nequit dici pila quiescere, ut ostensum est supra. Secundo descensus lapidis à puncto quod attingit, si sit à præcisa grauitate lapidis non est proprie motus reflex, non enim est vnus impetus ferens & retiens lapidem. Tertio secundum

Philosophi doctrinam de continuo, non est assignabile vllum tempus in quo indiuisibiliter æquentur isti duo impulsus propter rationem supra explicatum de diuisibilitate in infinitum. Da igitur æquari duos impetus in minuto C. Hoc ipsum minutum diuisibile est in duas partes, in quarum altera æquetur, & in in altera non. In forma ad argumentum distingue maiorem: impetus innatus seu grauitas debet æquare impressum indiuisibiliter: nega: diuisibiliter: omittre antec. & nega cons. Vbi aduerte doctrinam Aristotelis hic non esse necessariam ad resellendam istam quietem: manifestum enim est quod sic prædictam æqualitatem esset in vnico instanti, quod vnice intendere potest Aduersarius, non sufficeret ad quietam, vt ostensum est supra.

Q V Æ S T I O IX.

De Mixtione elementorum

Philosophus in definitione elementi quæstionem propositam indecisam reliquit. Ad huius resolutionem definitur ab eodem Philosopho mixtio 1. de Gener. *miscibilium alteratorum vno* Nomine miscibilium intelliguntur hic elementa, de quibus quæritur an secundum suas formas substantiales, an solum secundum accidentales coalescant simul in mixtum. Manere actu & secundum substantiam in mixto satis communiter Medici opinantur, afferentes pro

pro re suum Galenum, qui tamen alter sentire visus est Medicis etiam præstantibus. Non manete actu sed solum secundum qualitates refractas, hoc est imminutas docet D. Thom. aliiq. innumeri, quibus subscribendum.

Dicendo Elementa non manere formaliter sed virtute dumtaxat in mixtis. Probatur conclusio 1. quia in mixto perfecto, hoc est in qualibet substantia physica, quæ sit vere & proprie vna substantia recte omnia saluantur sine formis substantialibus elementorum. ergo non debent admitti formas substantiales elementorum in mixto. Nec enim has vel illas formas huic vel illi substantiæ vniciq. licet pro suo libito appingere.

Probatur 2. quia vel in mixto prædicto sunt solæ illæ formæ elementares, vel præter illas est alia forma substantialis totius; neutrum dici potest? ergo &c. Non primū; non enim habetur hæc vel illa substantia formaliter per puram combinationem particularum elementarium, vt visum est, vbi de atomis. Quod præcipue quærit in mixtis perfectioribus; puta in viuentibus; requiritur igit præter formas huiusmodi, si datur, alia forma, quæ in hoc & illo mixto est principium intrinsecum harum, & illarum proprietatum, vt dictum est ibi. Neq. dici potest secundum; quia forma elementi est nata facere vnum per se: elementum enim est vere & proprie substantia, igitur si formæ elementi in eadem materia superaddas for-

formam mixti, facis vere & proprie vñm per accidens. Quod enim superuenit enti in actu facit vnum per accidens.

Denique probatur conclusio; quia si singula elementa sint actu in quolibet mixto; quodlibet mixtum erit velut æs corinthium, hoc est purior aggregatum ex multis dissimilibus substantiis, nec aliter misceri dicentur elementa quam miceatur vinum & aqua. Hoc autem absurdum est, & contra doctrinam Philosophi, sensumq; communẽ sapientem, qui longe alia vnitate vnum existimant quodlibet viuens, quam quodlibet aggregatum ex multis substantiis, vt habes ex dictis in Physica.

Obiic. 1. mixtum resoluitur in elementa; ergo elementa actu continentur in mixto. Ant. patet experientia. Lignum enim quod comburitur in fumum, qui aer est, in aqua, in terram & in ignem resoluitur.

Resp. dist. antec. resoluitur in elementa resolutione generatina: omittit; resolutione pure speratiua; neg. Quemadmodum ex elementis gignitur mixtum: ita accidit ex mixto gini elementa. Nam in materiam mixti diuersimode secundum diuersas sui partes affectam facile est induci dispositiones alias, secundum quas pars abeat in ignem, pars in fumum & sic de cæteris. Præterea contingit elementares particulas, intra mixti poros congregatas per destructionem mixti ab iuicem separari, quæ dum separantur dissolutione mixti videntur fuisse partes eiusdem mixti.

Obiic.

Obiic. 2. Datur in mixto vis recuperatiua qualitatum elementarium; ergo datur in mixto formæ substantiales elementorum in Antec. probatur: quia mixtum recuperat calorem, siccitatem, humiditatem &c. quæ sunt qualitates Elementorum. Probatur etiam conseq. quia vis reproductiua qualitatis elementaris nequit esse nisi forma elementi.

Resp. conc. antec. negando conseq. Ad probat. dic. etiam formam mixti esse recuperatiuam qualitatis elementaris in mensura, quæ est ipsi debita. Ratio est quia prædicta qualitas in mixte & in elemento non differ nisi secundum magis & minus: quemadmodum igitur elementum, remoto impedimento, illam recuperat in mensura sibi debita, puta in summo aut in excellenti: ita etiam mixtum eandem recuperabit in ea mensura in qua ipsi debetur, puta in mensura quæ dicitur vltima vt quatuor &c.

Obiic. 3. mixtio est miscibilium alteratorum vno, ergo in mixto remanent miscibilia vnita: miscibilia autem sunt elementa: ergo &c.

Resp. dist. conseq. remanent miscibilia vel actu vel virtute: concedo. actu: nego, Philosophus ipse, vt initio dictum est, non decidit an actu sint, an virtute in mixtis: & consequenter dum dicit mixtionem esse miscibilium alteratorum vnionem, non desinit an maneat actu elementa cum qualitibus pure remissis, an pure qualitates remanent.

mis-

missæ sine formis substantialibus elementorum. Secundo modo rem uicidere ostensum est supra ex doctrina eiusdem, secundum quam impossibile est ponere in eadem materia plures formas substantiales, singulas aptas facere unum per se.

Dices; si elementa sunt in mixtis solum secundum qualitates non autem per se ipsas, eodem modo unum elementum componi dicitur ex alio elemento; immo ex aliis elementis, sicut mixtum componi dicitur ex elementis, consequens est absurdum, ergo & antec. Sequela maioris probatur; quia in quolibet elemento est qualitas unius, immo duorum aliorum elementorum: puta in acre est calor, qui est qualitas ignis, & secundum opinionem probabilem cum calore in excellenti aliquid frigori, quod est qualitas aquæ. Idem facile est inuenire in reliquis.

Resp. neg. seq. maiori. Ad probationem dic mixtum ex elementi componi, non solum quia in ipso est temperies qualitatum elementarium, sed quia in ipso nulla est qualitas quæ non sit cum admixtione contrariæ, quod non conuenit elementa. Præterea qualitas quæ in elemento est solum excellens, dici nequit qualitas alterius elementi, quamuis in altero sit summa. Cuiuslibet enim elemento, ut dictum est in loco, duæ qualitates conueniunt: dicentur igitur mixta ex elementis consistere per hoc quod horum qualitates in ipsis sint: quia productæ qualitates in sua perfectione pertinent ad

ad elementa ut ad prima sua subiecta: non dicitur elementum ex aliis consistere, quorum qualitatem retineat ex conflictu; quia non magis pertinet hæc qualitas ad alia, quam ad ipsum. Vterius elementum non dicitur esse ex mixtione elementorum, quia ad generationem unius elementi non requiritur quatuor elementorum pugna, sicut ad generationem mixti: sed quamuis elementum ex elemento gignatur, retineatque aliquid de elemento ex quo est genitum, dicitur ratum esse ex illo ut ex termino à quo. Ratio est quia in tantum dicitur mixtum ex elementis consistere, in quantum per destructionem potest modo supra explicato in elementa resolui, quod non conuenit vlli ex elementis.

QVÆSTIO VLTIMA.

De transmutatione elementorum.

TRia querimus hac vltima quæstione, quorum resolutionem habemus apud Philosophum. Primum est an quodlibet elementum in aliud quodlibet transmutari queat: secundum an elementum symbolum facilius in sibi symbolum, quam in dissimilium transmutetur. Tertium an ex duobus elementis inter se consistentibus tertium elementum generari contingat. Ad hæc omnia respondemus affirmatiue.

Primum abunde probauimus initio Physice, explicantes illud axioma quod ex

teribus Aristoteles assertit : *Et quolibet sit quodlibet* . Vnde bene inferes : ergo ex quodlibet elemento quodlibet elementum : Consequenter patet . Confirmatur autem experientia qua videmus in scriptis aquam conuerti in terram , aerem condensatum saepe conuerti in aquam , aquam stillatim iniectam in ardentem rogam , magna saltem ex parte conuerti in ignem . Roboratur experientia ratione : quia quodlibet elementum cuiuslibet alteri saltem secundum alteram ex qualitatibus opponitur ; ergo in ipsum agere potest . Statim enim omnes quatuor qualitates esse actiuas . Elementum autem potens aliud alterare potest etiam aliud corrumpere : & sicut alterando introducit dispositiones contrarias alterato , sed consentaneas alteranti : ita corrumpendo expellit formam corrupti , introducit formam corrumpenti : vbi aduerte nullum esse elementum quod in aliqua circumstantia non possit esse altero validius , vel per molem maiorem , vel per maiorem in suis qualitatibus intensiorem , vel per aliquid aliud : puta per adintonium alterius agentis sibi cooperantis .

De secundo dictum est initio huius anni . Videtur autem ratio Philosophi esse hac : mutatio symboli in symbolum est minor mutatio quam in dissymbolum , quia est mutatio secundum pauciora ; symbola enim in altera ex qualitatibus conueniunt , cum dissymbola discrepant in vnaque . Vbi autem est mutatio secundum pauciora , eo ipso

ipso est minus operosa : est enim euidens non tantumdem operari naturam quando calore dumtaxat , quam quando calorem simul & quamlibet aliam qualitatem inducit . In hoc sensu euidens est doctrina Philosophi , & maxime probans , id pro quo adducta est , vbi de resoluzione vsque ad materiam primam ,

Tertium autem probatur : quia si confligunt simul ignis , & aqua , ita ignis expugnet frigiditatem aquæ & aqua siccitatem ignis , eo ipso arit in materia calidus & humiditas , quæ sunt accidentia aeris , & dispositiones ad ipsius formam substantialem ; ergo in tali casu ex igne & aqua corruptis oritur tertium elementum , videlicet aer . Immo Philosophus hic textu 27. docet id plerumque accidere vt in conflictu elementorum dissymbolorum tertium aliquid oriatur vtrique dissimile , quamuis vtrique symbolicum , vt apparet in casu posito : aer enim cum igne per calorem , cum aqua per humiditatem symbolizat .

Occasione istius pugnae quæ per qualitates fit rogare posses explanationem cuiusdam proloqui in hac materie perreleas . Videlicet : *Qualitates magis actiuæ sunt minus resistitiuæ , & minus resistitiuæ sūt magis actiuæ* . Hoc proloquium sic conuulsi intelligunt . Calor est magis actiuus , quam frigus , sed frigus est magis resistitiuum , quam calor . Idem dic de humiditate comparata cum siccitate , quarum quæ magis actiuæ est , minus est resistitiua & è conuer-

so. Verum si sic intelligas prædictum proloquium, vix sustineri potest. Si enim maxime resistit frigus minime agit calor, cum non plus inducatur caloris, quam expellatur frigoris. Alij aliter explicant. Sensus proloquij facillimus est ex dictis. Qualitas quo intensior est, eo magis agit, quo remissior eo difficilius expellitur. Et in hoc fundatur argumentum quod alibi propositum est contra graduum homogeneitatem. Si igitur intensa vehementius agit, remissa difficilius pellitur, manifestum est magis actiuam difficilius pelli; pelli autem difficilius est magis resistere. Rursus remissa minus agit quam intensa; adeoque qualitas magis actiua minus resistit; magis resistitiua minus agit; quod erat demonstrandum.

DISPUTATIONES

In Libros de Anima.

A Nimasticam aggredimur hoc est præstantissimam naturalis philosophiæ partem; in qua id potissimum studere debemus, vt mouenti Apollini delphico pareamus: *nosce ipsum*. Agemus primo de Anima in genere, illam deinde suas in species diuisuri, acturique de singulis, singularumque potentijs, & proprietati-

DISPUTATIO I.

De Anima in genere.

QVÆSTIO I.

Quid sit Anima.

Dati animam si quis dubitet, sine anima est. Hanc autem per puram combinationem atomorum saluari non posse, ostensum à nobis est in Physica. Philosophum sequentibus contra veterum, hæresim disputantem. Hic quid ipsa sit inquirendum suscipimus. Definitor anima à Philosopho 2. de anima tex. 6. *actus primus corporis naturalis organici potentia uitam habentis*. Ad intelligentiam huius definitionis duplicem in quolibet uiuente vitam considera; substantialem alteram, alteram accidentalem. Vita accidentalis sunt ipsæmet operationes vitales, puta nutritio, augmentatio, sensario &c. Vita substantialis est ipsummet radicale seu substantiale principium, à quo huiusmodi operationes procedunt; vitamque hanc vita accptionem habes apud Philosophum. Nam 2. de anima textu. 36. ait *uivere uiuentibus est esse*: Et hæc est vita substantialis, seu id per quod uiuens formaliter substantialiter uiuit, estq; proxime potens elicere operationes vitales quantum est ex parte principij elicentis, Et eodem libro textu 3. ait

Vitam autem dicimus quæ per ipsam sit alitionem . augmentacionem . & diminutionem quæ sunt operationes à vita substantiali tamquam à suo principio procedentes . Porro vt passim docet idem Philosophus , vita accidentalis siue ipsæmet operationis vitales dicuntur vita in actu secundo ; Potentia autem operationum huiusmodi dicitur vita in actu primo , seu actus primus prædictæ vitæ .

Contouertitur autem inter authores quidam veniat in definitione animæ nomine *corporis naturalis organici potentia vitæ habentis* , Alii enim intelligi volunt solam materiam cū dispositionibus debitis , ad hoc vt informetur ab Anima , subiectet ipsam ; viuificeturq. per ipsam . Alii vero intelligi volunt totum compositum viuens seu totum corpus animatum , etiam prout includens animam ipsam , siue , vt ait D. Thom. prout ipsam animam non excludit . Ad resolutionem .

Sciendum est actum seu formam comparari posse vel cum toto quod constituit , & per illud etiam desiri , vel cum subiecto cui aduenit , & quod informat . Comparatur cum subiecto quod informat in hredo quando dicitur : nigredo est actus seu forma cui : comparatur cum toto quod constituit quando dicitur : nigredo est actus seu forma nigri . Hoc posito resoluens controuersiam explicando definitionem adductam , vt explicatur à D. Thoma prima parte qu. 76. art. 4. ad primum . Ibi D. Thom. his qui ad pro-

probandum in homine præter animam intellectiuam , eariam formam , adducebant definitionem Philosophi , respondet sic ; *Philosophus non dicit animam esse actum corporis tantum , sed actum corporis physici organici potentia vitæ habentis ; talis autem potentia non abicit animam ; vnde manifestum est in cuius anima dicitur actus , etiam animam includi eo modo loquendi quo calor est actus calidi , & lumen est actus lucidi , non quod seorsim sit lucidum sint luce , sed quia est lucidum per lucem : & similiter dicitur quod anima sit actus corporis physici , & c. quia per animam & est corpus & est organicum & est potentia vitæ habens , sed actus primus dicitur respectu actus secundi qui est operatio .* Hac D. Thom. quæ sunt valde notanda , non solum quia clarissime definitionem Aristotelicam explanant , sed etiam quia ijs quæ in fra decentur , sunt maxima oportuna .

Ex his soluis obiectionem ex definitione petitam . Sic enim arguit . Anima est actus primus corporis physici organici potentia vitæ habentis ; ecce aiunt comparatur anima ad corpus sicut forma ad materiam , sed corpus per aliquam formam substantialem est corpus ; ergo præscindendo ab anime est in corpore aliqua forma substantialis . verum vt ait S. Doctor , non definitur hic anima per comparisonem ad aliam partem , cum qua constituit vnum viuens , sine per comparisonem ad materiam , quam actuat , & informat , sed per comparisonem

ad ipsummet totum, cuius ipsa est actus, eo modo quo calor dicitur actus calidi & lumen actus lucidi. Errigitur sēsus definitionis hic. Anima est forma illa, per quam corpus naturale organicum potētia vitam habens, constituitur corpus naturalie organicum proxime potens vitam habere: & in hoc sensu intelligendum esse definitionem cum D. Thom. sentimus.

Vltimas particulas definitionis prædictæ, videlicet: potētia vitam habentis ita intelligere debis vt anima sit actus primus non vitæ substantialis: cum substantialis vitæ constituitur formaliter per ipsammet animam, sed vitæ accidentis, hoc est operationum vitaliū, vt dictum est supra. Compositum enim viuens quamuis non solum potētia, sed actu substantialiter viuat, est proxime potens vitaliter operari, quia vitæ substantialis non est formaliter, sed radicaliter solum operatio vitalis, quæ proprie loquendo in sensu Philosophi, & D. Thomæ dicitur vitæ in actu secundo.

Ex prædicta definitione habes corpus animatum non posse esse corpus homogeneū, hoc est constans partibus similiaribus; debet enim esse organicum, hoc est Prædictum instrumentis, quibus possit vitaliter operari; huiusmodi autem instrumenta, siue organa apparent etiam in viuētibz infimi ordinis, puta in plantis, in quibus & radix, & fibræ, & venulæ; & id genus alia conspiciuntur. An vero huiusmodi partes organicæ constituentur organicæ per solam

combinationem diuersorum, aut diuersam combinationem accidentium, an per aliquas formas substantiales, quæ in eodem viuente, pro diuersis partibus sint diuersæ, examinabitur infra, vbi de formis partialibus.

Obijcies. Etiam forma Embrionis, & forma cadaueris est actus corporis organici potētia vitam habentis: prædicta forma non est Anima: ergo definitio Animæ conuenit etiam non Animæ. Formam cadaueris esse formam corporis naturalis est euidentis, sicut & esse formam corporis organici: immo eadem organa, quæ erant in viuente remaneant in cadauere. Tam autem Embrionem, quam Cadauer potētia vitam habere patet: quia vtrumq; aptum est animari, & viuere.

Resp. disting. maiorem forma Embrionis, &c. est forma corporis organici potētia proxima vitæ habentis: nego maiorem; potētia remota vitam habentis: omitto maiorem: & concessa minori, nego consequentiā. Corpus animatum, de quo hic, est corpus proxime potens vitaliter operari, adeoque habent potētiā proximam ad vitam in actu secundo, hoc est ad operationes vitales, quod neque embrioni conuenit, neque cadaueri.

Quæres an præfacta definitio ita etiam intelligi queat, vt Animæ comparatur non solum cum toto, cuius est forma, sed etiam cum cōpare, in qua recipitur, quam actuat & informat. Ratio dubitandi est: quia ma-

teria prima pro priori ad receptionem formæ debet esse idonea receptioni eiusdem, non est autem idonea per seipsam: igitur per aliquid aliud: per id autem per quod est idonea Anima, est organica.

Resp. Quod aliqui ita intelligunt definitionem prædictam, ut comparent Animam cum subiecto, quod animatur, & informat. Hi autem sunt in duplici classe. Alii existimant subiectum, quod animatur ab anima, pro priori ad animam esse corpus organicum, constitui autem in ratione corporis per formam, quam corporeitatis appellant: ij sunt omnes fere Scotistæ. Alii autem aiunt nomine corporis organici intelligi materiam dispositam receptioni actus, per quam sit in potentia proxima ad operationes vitales. Cū his secundis quæstio est purè denominæ: an videlicet materia ita disposita intelligi possit sub nomine corporis. Cum primis est quæstio de re tractanda in sequentibus. Vbi an plures formæ in eodem vivente sub-

stantiales. Interim tenetur explicatio

Thomistica.

QVÆSTIO II.

De Vita.

ARTICVLVS I.

Quid sit viuere.

A Nimam superiori sectione cum Philosopho definiuimus per ordinem ad vitam. Vitam diuisimus in substantialem, & accidentalem, seu in vitam in actu primo, & vitam in actu secundo, iuxta Philosophum, qui pluribus in locis docet viuere in actu secundo idem esse, ac vitaliter operari. Nunc examinandum est quid sit vitaliter operari, seu quid sit viuere in actu secundo. Hoc explicato facile erit determinare quid sit viuere in actu primo.

In quærendo conceptu vitæ D. Thomam sequemur qui in prima parte quæst. 18. hac methodo vitur. Primo accipit aliqua in quibus manifesta est vita: Et in iis obseruat rationem illam secundum quam dicuntur viuere, ut ex illa communissimum vitæ conceptum abstrahere possit. Est autem vita, inquit, in anima libus manifesta. Igitur secundum illud distinguenda sunt viuentia à non viuentibus, secundu quod animalia dicuntur viuere. Primo autem dicimus animal viuere, quando incipit ex se motu habere, & tandiu indicatur viuum animal, quã-

diutalis motus in eo apparet: quando verò iam ex se non habet aliquem motum sed mouetur tantum ab alio, tunc dicitur animal mortuū per defectū vitæ. Ex hac notissima & maxime obuia ratione qua animal dicitur viuum, inferunt S. Doctor quod viuere est seipsum secundum aliquam speciem motus mouere; ita ut ea dicentur viuientia, quæ se agunt ad motum vel operationem aliquam; ea vero in quorum natura non est, vt se agant ad aliquem motum vel operationem, viuientia dici non possunt.

Ex hac D. Thomæ doctrina vitam aliqui definiuerunt *motum à intrinseco.* Hæc definitio est insufficientis, nec satis explicat aut mentem S. Doctoris, aut conceptum vitæ. Non esse secundū mentem s. Doctoris manifestum est; quia ex consideratione viuientium inferit quod viuere est seipsum secundum aliquam speciem motus mouere. Hinc sic: seipsum mouere est moueri ab intrinseco; seipsum mouere non sufficit ad conceptum vitæ: ergo moueri ab intrinseco non sufficit ad conceptū vitæ: minor probatur: quia D. Thomas non dicit quod viuere est seipsum mouere, sed insuper addit: *secundum aliquam speciem motus*: ergo ad hoc vt motus ab intrinseco sit vita, debet speciali aliqua differentia contrahi, per quam sit talis & non quilibet motus ab intrinseco.

Rursus, quod ratio motus ab intrinseco non sit per seipsum formaliter ratio vite, probatur: quia multa mouentur ab intrinseco quæ non viuunt, ergo male definitur vi-

tam motum ab intrinseco. Consequencia est euidens, antecedens probatur: quia grauius, & leuia, calida, & frigida mouentur ab intrinseco: mouentur enim secundum naturam quæ est principium motus & quietis, in eo in quo est per se, & non secundum accidens. Igitur ad conceptum vitæ aliquid aliud superaddendum est, quo explicetur differentia motus vitalis à non vitali, etiam intra genus motus ab intrinseco.

Ad hoc debes hic cum eodem S. Thomæ animaduertere quod grauius & leuia non mouent seipsa secundum naturam: hoc est quando sunt in sua dispositione naturali. nam grauius & leuia si sint in locis sibi debitis non mouent se vterius, sed ibi quiescunt: viuientia autem, plante videlicet, animalia &c. mouent seipsa secundum naturam, quia mouent se quando sunt in sua dispositione naturali. Hinc est quod motus grauius & leuius tribuitur generanti, non quod in grauius, & leuius non detur principium intrinsecum talis motus: sed quia dispositio illa naturalis in qua non indigeant vilo vteriori motu, debetur illis ab ipso generante: non enim bene se habet graue nec est secundum dispositionem suæ naturæ nisi quando est deorsum: nec bene se habet leue nisi quando est sursum. Cum igitur à generante debeatur illis esse secundum dispositionem suæ naturæ, & dispositio suæ naturæ exigat vt sint in propriis locis, grauius & leuia non sunt secundum dispositionem suæ naturæ, nisi quando

do sunt in propriis locis, quando autem sunt in propriis locis non mouentur: ergo quando sunt secundum dispositionem suæ naturæ non mouentur.

Aliter autem contingit in viuentibus: quæ à generante per hoc ipsum quod accipiunt esse secundum suam naturam, accipiunt vim & quandam necessitatem mouendi seipsa, etiam intra dispositionem suæ naturæ. Per hoc v. g. quod planta sit secundum suam naturam, debet seipsam mouere motu nutritionis, augmentationis &c. quos motus eo imperfectius habet quo magis remouetur à dispositione: eo perfectius quo magis accedit ad dispositionem, hoc est ad modum proprium suæ naturæ. Idem dicitur de animali & quocumque alio viuente. Omnia enim alia viuentia eo perfectius mouent se, seu eo perfectius operantur vitaliter, quod melius se habent intra suam naturam. Totus hic discursus est D. Thomæ quæst. citata art. 1. Ex quo habes cõceptum vite quæm quærebamus: videlicet. *Vita est motus quo res mouet seipsam secundum dispositionem suæ naturæ existens.* In quo videtur nos rationi motus ab intrinseco superaddere aliam rationem, per quam contrahitur ad vitalitatem.

Prefato discursui superaddi posset quod grauius, & leuius dum mouent se, hæc à medio, illa ad medium; mouent se vt melius se habeant, per ordinem ad alia corpora, quibus cum constituunt vnum quoddam: viuentia autem dum mouent se, nõ mouent se

vt

vt melius se habeant solum secundum dispositionem quandam localem inter se & alia corpora constituendam, sed vt per suos motus vel per terminos motuum, aliter intrinsece se habeant quam se haberent, non propter aliud, nec per ordinem ad aliud, sed propter se. Hoc aut verum sit de omni viuente, an solum de ijs, in quibus operari est nouæ perfectionis acquisitio: videbitur infra.

Obijciunt 1. Per augmentationem diminutionem, & respirationem animalia viuunt in actu secundo: sed huiusmodi motus non sunt motus quibus animalia mouent seipsa, ergo motus vitalis male definitur ille per quem viuens mouet seipsam &c. maior est certa: minor probatur auctoritate Philosophi 8. Physic. textu 51. vbi sic habet: *insunt alij motus naturales animalibus, secundum quos non mouentur per seipsa vt augmentatio, diminutio, respiratio, quibus mouetur animalium vnum quodque cum quiescit & non mouetur secundum eum motum qui est à seipso.*

Resp. concessa maiori: negando minorem. Ad probationem dicte Philosophi non loqui de motu vitali secundum totam latitudinem, sed restricte ad eum qui est vel intentionalis, cuiusmodi est sentire, vel le &c. vel consequens ad intentionalem; cuiusmodi est progredi. Ceterum prædictos motus esse vitales est indubitatum etiam apud Philosophum; vt notat D. Thomas ex 6. Ethic. quæst. supracitata art. 2.

vbi

vbi explicat quomodo vita in operatione consistat.

Obiic. 2. Grauia & leuia movent se etiam quando sunt secundum dispositio- nem suæ naturæ; hoc est viuere; ergo grauia & leuia viuunt. Maior probatur: quia grauia grauitant, leuia leui- rant in propriis locis; hoc autem est mo- uere se, non quidem motu locali sed à- sio: videlicet est operari, & producere in se suos nisus sursum & deorsum lati- vos: motus autem vitalis non restringi- tur ad motum localem, immo imperfe- ctissimus omnium motuum est motus lo- calis.

Resp. neg. maiorem. Ad probationem nega quod grauia & leuia produant in se prædictos impetus, quando sunt in pro- priis locis; sicut enim aqua quando est secundum suam naturam non producit fri- gus sibi debitum, sed conseruat produ- ctum in primo instanti suæ generationis; ita etiam lapis quando est in loco sibi de- bito non producit, sed conseruet nisum seu impetum sibi ingentum. Quemadmo- dum autem aqua ab extrinseco calefacta remoto impedimento reproducit in se pau- latim suam frigiditatem, donec se in di- spositionem sibi debitam restituat: ita etiam lapis quando ab aliquo agente extrinse- co sursum fertur, vel deinetur; remo- to impedimento, producit in se, median- te nisu, sine impetu naturali, motum deorsum: quem nisum magis magisque

inten-

intendit, donec tandem perueniat ad lo- cum sibi naturaliter debitum, in quo quie- scat retinens nisu suo locum acquisitum per motum, Vbi obfena comparat motum cum lapide sicut frigus cum aqua; motum in- quam, non impetum. Impetus enim totus manet etiam cum motu contrario, cum fri- gus adueniente contrario remittatur.

Obiic. 3. Deus perfectissime omnium viuentium uiuit, Deus non mouetur; ergo viuere non est moueri. Maior est indubita- ta. Minor probatur; quia Deus est essen- tialiter immobilis: ego Deus, & non mouor: moueri autem immobile, repugnat in- terminis.

Resp. dicendum esse hic aliquid de vita diuina? sed opera pretium erit prius distri- buere uiuentia in varios gradus; qua in re eundem, quem hæctenus sequuti sumus, du- cem, hoc est D. Thomam, sequemur.

ARTICVLVS II.

Distribuantur uiuentia in varios gradus.

EX conceptu vitæ superius explicato col- ligimus cum D. Thom. quæst. citata art. 3. aliqua perfectius aliqua imperfectius viuere. Hæc priusquam ab inuicem fecer- namus; sciendum est hic nomine motus non intelligi actum imperfecti, seu actum exi- stentis in potentia, siue tendentis ad vlti- riorem aliquam perfectionem; sed intelli- gi rationem aliquam communem, & ad a- ctum

ctum perfecti, & ad actum imperfecti, videlicet operationem aliquam immanentem, qua secundum debitam suam dispositionem existens operetur, siue talis operatio sit tendentia ad aliquam aliam perfectionem, siue non. Hoc posito, cum viuere dicantur aliqua secundum quod operantur ex seipsis, & non quasi ab alijs mota, quanto perfectius competit hoc alicui, tanto perfectius in eo vita inuenitur. Sunt igitur aliqua quae ita operantur ex seipsis ut tamen determinationem ad agendum tam secundum formam, quae est principium intrinsecum agendi, quam secundum finem, qui est principium agendi extrinsecum recipiant à natura; agunt enim solum secundum formam, quae est ipsis indita à natura, & per eam mouentur sed ad finem à natura sibi etiam praestitutum. Huiusmodi sunt plantae quae ideo dicuntur mouere se solum quantum ad executionem motus, eo quod ex se nec formam acquirant per quam mouentur, nec agendi finem sibi praestituunt.

Sunt alia quae non solum secundum formam sibi inditam à natura mouentur se ad aliquid, sed etiam ad ipsammet formam acquirendam mouentur seipsa, à qua deinde ad alias operationes mouentur. Haec vero ipsa sunt in triplici classe. Alia videlicet intelligunt, & alia sentiunt, Et his autem quae sentiunt, hoc est mouentur per formam acquisite per sensum, alia sunt a deo limitatae virtutis, ut non percipiant obiecta nisi per sensum tactus, adeoque non mouentur se

per

per formam acquisite, nisi motu dilata-
tionis, & compressionis intra seipsa. Huiusmodi sunt ostreae & alia fortasse imperfectiora, quae Sophia seu plantanimalia nuncupantur. Alia vero virtutis minus limitatae percipiunt obiecta non solum per sensum tactus, sed etiam per aliquem alium, puta per visum, odoratum, auditum: haec percipiunt obiecta non solum coniuncta, sed etiam distantia: vnde per formas obiectorum apprehensas mouentur se, non solum motu compressionis aut dilatationis intra se, sed etiam motu progressionis, determinantis sed ad inquisitionem obiecti sibi conuenientis, vel ad fugam oppositi. Haec tamen quamuis moueant se, & ad formam praedictas & per formas praedictas, ad finem, non tamen praestituunt sibi finem, sed ad finem feruntur sibi à natura praestitutum.

Viuentia vero intellectiua mouentur se, & per formam à natura inditam, & per formam apprehensam, & insuper praestituunt sibi finem, comparando cum ipso modis & eadem ordinando ad ipsum. Haec perfectius operantur à seipsis quam haecenus dicta; adeoque perfectius viuunt. Quamuis autem intellectiua huiusmodi operentur ex seipsis, tamen, sistendo in intellectu creato, non perfectissime operantur ex seipsis, quasi à nullo alio mota: mouentur enim per formam ipsis inditam à creatore & ad prima principia quibus nequeunt non assentiri, & ad finem vniuersalem, puta ad rationem boni,

boni, quam nequeunt nolle; immo secundum aliquos, quæ nequeunt per omnes & singulos actus voluntatis non velle. Ille autem cuius natura est ipsum intelligere, & cui id quod naturaliter habet non est determinatum, ab alio, est in summo & perfectissimo gradu vitæ. Ille autem est Deus. Hæc habes ferre ut iacent, apud D. Thomam quæst. res. lara art. 3.

Ex his animam seu animatum diuidunt in tria genera: vegetatum, sensituum, intellectuum. Vegetatum est quod seipsum mouet dumtaxat secundum augmentum, & decrementum. Huiusmodi sunt planta, quæ neque formam acquirunt apprehendendo vi cuius se moueant, nec præstituant sibi finem sui motus. Hoc intelligere de pure vegetatis: non enim repugnat idem simul esse & vegetatum & sensituum, Sensituum mouet se, non solum ex vi formæ sibi inditæ sed etiam nouas formas acquirunt apprehendendo, & per formas huiusmodi mouet sed alias operationes. Puta lupus per formam ouis quam apprehendit mouet se ad inquisitionem eiusdem; contra vero ouis per formam lani apprehensam mouet se ad fugam eiusdem. Sensituum, si in rationem pure sensitui se continet, non præstituit sibi finem, adeoque in illum fertur non formaliter à se, se à natura, ut dictum est in Physica, vbi de fine.

Intellectiva non solum mouentur ad finem, sed ipsa etiam sibi finem præstituant, comparando media cum ipso, & eadem or-

dinando ad ipsum. Hanc eadem animarum in tria genera distributionem placet hic aliter ex D. Thoma referre. Pro quo supponendum est animata ex toto genere supergredi inanimata, hoc est esse ordinis excellentioris. Hoc posito, diuersæ animæ differunt inter se secundum quod operatio animæ diuersimode superat operationem naturæ corporæ, adeoque secundum quod esse animatorum superat esse inanimatorum: operari enim consequitur ad esse siue: modus operandi sequitur modum essendi. Huiusmodi autem operationes sunt in triplici differentia: nam animalia superant naturam corporæ, vt neq. indigeant organo corporæ: huiusmodi sunt operationes animæ intellectiue. Aliæ ita superant vt indigeant quidem organo tamquam in strumento, non tamen exerceantur per qualitatem corporæ: huiusmodi sunt operationes animæ sensitivæ: hæc enim quamuis indigeat organo corporeis, non tamen exerceat suos actus mediante corporea qualitate, sed mediante specie intionali ipsius: puta anima equi exerceat visionem per organum corporeum, videlicet per oculum, non tamen mediante colore corporeo, sed mediante specie intionali coloris ob obiectum immissa, & in eodem organo recepta. Denique aliæ sunt, & per organum corporeum & mediante qualitate corporeæ, huiusmodi sunt operationes anime vegetatiuæ, puta digestio, concoctio, & aliæ huiusmodi, quæ sunt mediante calore; superant tamen operationes natura

tura inanimatæ, & per hoc quod sint motus
quibus vegetatiua mouent seipsa.

Ex hac triplici operationum differentia
triplex enimarum genus aguat D. Tho-
mas prima parte quæst. ar. 1. Et post ani-
marum genera, enumerat ibidem genera po-
tentiarum, que iuxta Philosophum 2. de
Ani. a textu 27. reducuntur ad quinque. Sic
enim habet Philosophus: *potentiam autem
dicimus vegetatiuum, sensitiuum, appetiti-
uum, motiuum secundum locum, intellectuuum.*
Ex quibus deducit quatuor gradus anima-
torum. Nam aliqua solum vegetantur, &
huiusmodi sunt plantæ, quæ, vt ait S. Doctor
habent pro obiecto solum corpus vnitum
animæ, vel eiusdem corporis propagatione
per vnam generationis. Quidquid enim ope-
ratur planta, operatur vt seipsam augmen-
tet, conseruet, vel in indiuiduo, vel in spe-
cie, aut veniendo sibi nouam materiam per
nutritionem, aut similes plantam generan-
do per se semen, Aliqua vero non solum ve-
getantur, sed etiam sentiunt: huiusmodi
sunt animalia. In ijs autem in quibus est
sensus, est etiam appetus: vnde appeti-
tiuum non constituit gradum diuersum à
sensitiuo.

Verum quidem est in ipso sensitiuo, duos
gradus distingui nam aliqua ita sentiunt &
appetunt, vt progredi nequeant ad distantia,
adeoque nequeant appetere nisi coniuncta:
cuiusmodi sunt Zophita, de quibus supra-
aliqua vero ita sentiunt & appetunt vt mo-
ueant se progressiue ad obiecta distantia à

se

se appetita; huiusmodi sunt animalia per-
fectiora. Est præterea aliud gradus anima-
torum qui supra omnia hæc tenus dicta ex-
cellit; homo videlicet, qui est intellectiuus;
quatuor igitur sunt gradus animatorum: ve-
getatiuum, sensitiuum, progressiuum, intel-
lectiuum. Huiusmodi autem gradus in his
viventibus se habent sicut numeri; hoc est
ita vt secundus contineat primum; tertius
secundum & primum, quartus tertium se-
cundum, & primum: primus autem non co-
tineat secundum, nec secundus tertium, nec
tertius quartum: gradus enim vegetatiui nul-
lum alium gradum continet, continetur au-
tem à sensitiuo: omne enim sensitiuum est
vegetatiuum: gradus sensitivi, & vegetatiui
continetur in progressiuo; quia omne pro-
gressiuum est vegetatiuum & sensitiuum.
Vegetatiuum sensitiuum & progressiuum
in intellectuuo, de quo hic, hoc est in ho-
mine: omnis enim homo est progressiuus
sensitiuus & vegetatiuus,

Quæri posset hic cur in enumeratione
potentiarum non addiderit Philosophus
volitiuum, sicut enim ad sensitiuum se-
quitur appetitiuum, ita etiam ad intellectu-
ctiuum sequitur volitiuum. Responderetur
nomine appetitiui potuisse intelligi ipsum
etiam volitiuum. Velle enim est formalissi-
me appetere. Sicut autem appetituum non
constituit peculiarem gradum, quia appete-
re consequitur ad sentire; ita volitiuum nõ con-
stituit vllum gradum distinctum ab intelle-
ctiuo, quia vel se consequitur ad intelligere.

Por-

Porro per ordinem ad huiusmodi gradus intelligenda est alia definitio animæ, quam Philosophus affert 2. de Anima textu 24. *Anima est id quo viuimus & sentimus, & mouemur, & intelligimus.* Quæ definitio ut omni animæ applicetur intelligenda est secundum distributionem accommodatam, ut sensus sit: anima est id quo viuunt id quod viuunt, quo sentit id quod sentit; quo progreditur id quod progreditur, quo intelligit id quod intelligit. Vbi nota hanc particulam *quo viuimus*, quæ non debet accipi pro ratione comuni ad omnes operationes vitales, sed in specie pro operatione animæ vegetatiuæ, ut patet ex toto illo capite in quo prædicta definitio affertur. Nota etiam hanc aliam *mouetur*, quæ intelligenda est non de quocūq; motu sed de progressiuo. Ex his omnibus facile est obiectioni satisficere quam habes ad calcem superioris articuli. Deus perfectissime omnium viuunt, quia nec aliunde viuunt quam à se nec per aliud viuunt quam per se; non mouetur secundum quod motus est actus mobilis; actus enim huiusmodi est actus imperfecti; mouetur autem secundum quod motus est actus operantis, quia actus huiusmodi est actus perfecti. Motus ut est actus mobilis non est perfectio agentis quod mouet, sed ipsius moti ut autem est actus agentis est perfectio ipsius agentis; primum genus motus remouet à se Deus, dum ait. *Ego Deus & non mutuo:* secundum non remouet, immo ponit in se dum se omnia scientem appellat. ¶

lat. En verba D. Thomæ in Philosophi in 3. de Anima. *Hoc igitur modo quo intelligere est motus, id quod se intelligit, dicitur se mouere, & per hunc modum etiam Plato posuit, quod Deus mouet seipsum non eo modo quo motus est actus imperfecti.*

Q V Æ S T I O III.

An ratio vitæ sit vna in Deo, & creatura?

A R T I C V L V S I.

Resoluitur quæstio.

Ratio dubitandi est magna diuersitas quæ reperitur inter viuere Dei, & viuere creaturæ. Nam viuere creaturæ habetur per motum qui non solum est actus perfecti, sed etiam imperfecti: ita enim mouet se creatura dum viuunt, ut non solum agat, sed etiam ut seipsam intrinsece mutet. Secundum quod agit, vita est actus perfecti; iuxta illud: vnumquodque agit in quantum perfectum est; secundum quod autem immutatur intrinsece, est actus imperfecti; immutatur enim vnumquodque secundum quod imperfectum est; adeoque motus ille in quo consistit vita creaturæ, est actus mouentis simul & mobilis, hoc est perfecti simul & imperfecti, perfecti quatenus ab ipsa est, imperfecti quatenus illam ulterius perficit. In Deo autem vita non est huius-

huiusmodi, sed est actus pure perfecti: neque enim Deus vivit seipsum immutat intrinsicè, iuxta id quod superius dictum est: *ego Deus non mutor.*

Præterea vita creaturæ in actu secundo non est ipsum esse creaturæ; nec enim est aut planta per id formaliter per quod vegetat, aut brum per id formaliter per quod festit, aut homo per id formaliter per quod intelligit: sed hæc omnia superveniunt, viventibus, distinguuntq. ab ipsis. At vero vivere Dei est ipsummet esse illius: neq. enim quidquam Deo supervenit per quod vivat.

Denique vita creaturæ in actu secundo supponit actum primum verum & physicum; quod non contingit in vita divina, nam in Deo vita est Deus: tam igitur repugnat dari actum primum physicum ad existentiam vitæ divinæ, quam eundem dari ad existentiam Dei; Ex his videtur non posse poni rationem univocam seu unam vitæ ad vitam creatam & vitam increatam.

Respondetur questionem esse magna ex parte de nomine. Deus & creatura conveniunt in hoc quod utrumque agat, adeoque quod utrumque moveat se secundum quod motus est actus perfecti, Secundum hunc conceptum præcisum quo nihil aliud afferitur nisi operatio immanens seu actio manens in principio à quo est, dari potest una ratio vitæ respectu Dei & creaturæ. Si autem homine vitæ intelligas motum, quos res seipsam immutat intrinsicè, manifestum

sum est vitam non esse unam in Deo, & creatura: quia tamen ad conceptum vitæ simpliciter sufficit ratio motus supradicta dicere potes simpliciter dari unam rationem vitæ communem univocè Deo & creaturæ.

Adverte autem nos non ponere unam rationem vitæ in Deo & creatura, eo quod vita sit quædam aseitias sicut non ponimus in Logicis unam rationem entis respectu substantiæ & accidentis, eo quod accidens seu ratio accidentis sit quædam perfectas: sed eo quod & illi vitæ quæ est aseitias, hoc est quæ Deus est, & illi alteri quæ est ab aiteitias, hoc est quæ creatura est & ab eo distincta cuius vita est, rationem communem invenimus. Caterum qui dicunt vitam etiam creatam esse aseitatem quandam, nec verum dicunt, proprie loquendo, nec falsum; quia proprie loquendo & metaphysice, nihil dicunt. Nam de omni omnino perfectione dici potest quod sit quiddam divinum, cum quolibet perfectione sit quædam participatio divinitatis quæ est omnis perfectio: sicut autem dicis esse quoddam divinum, ita dicere potes esse quandam aseitatem: aut è conuerso: sicut dicis hoc & illud esse quandam aseitatem, dicere potes hoc & illud esse quandam divinitatem, quod æque evidens est ac est evidens eodem modo dici de re definitum, ac dicitur definitio, aut è conuerso.

Hinc habes quod qui dicit vitam etiam plantæ esse quandam aseitatem, eodem iure

re dicit, esse quandam deitatem cum a seitas sit conceptus differentialis Dei; sicut rationalitas v. g. est conceptus differetialis hominis, Sicut igitur id quod est quodammodo animal rationale, est quodammodo homo, ita id quod est quodammodo a se, est quodammodo Deus, & sicut id quod habet rationalitatem quandam, habet quandam humanitatem, ita id quod habet quandam a seitatem habet quandam deitatem. Hinc sequitur ulterius quod omne viuens esset quidam Deus, quod est ridiculum: unde ignosci posset Aegyptii quod caepe & alia adorarent: quod enim est quidam Deus, quandam adorationem meretur. Esse autem quodlibet viuens quidam Dum probatur quia eo ipso quod vivit, habet quandam a seitatem: si autem quandam a seitatem, quandam deitatem: ridiculum enim est vnum sine altero dare. Sicut igitur non desinit vitam, qui dicit esse quandam deitatem, ita neque qui dicit esse quandam a seitatem. Nihil tamē mali dicit, quia proprie nihil dicit. Habet autem quod dicit ex quodam dicto Cardinalis Sfortia Pallauicini libro 6. de Sacram. cap. 14. *Vita debet esse vel actus a se & per se subsistens qualis est Deus; vel actus proueniens effectiue ab eo cuius est actus, qualis est vita creaturarum & ideo vita est aliqua diuinum, quia est habere perfectionem aliquo modo a se: quæ vltima verba dicuntur magis encomiastice, quam desinitiue.*

Quod si aiant actum vitalem cum non sit

ab

ab extrinseco esse in omni rigore metaphysico perfectionem quam viuens habet à se, & hoc modo intelligendum esse quod dicitur. Responde etiam perfectiones quæ non sunt vita esse à principio in quo sunt, adeoque in illis esse etiam quandam a seitatem; afferenti daterimen inter esse ab intrinseco quod conuertit vitæ, & esse ab intrinseco quod competit non vitæ: puta quod primum ita sit ab intrinseco, vt repugnet essentialiter esse aliude, cum in cæteris quæ dicuntur etiam esse ab intrinseco, non repugnet aut quicquid aliud huiusmodi pro discrimine assignanti repones esse diuersam a seitatem huius & illius: esse tamen etiam in perfectione non vitali a seitatem quandam & vere conuenire illi quod sit effectiue ab eo cuius est actus. Sed de hoc satis: qui enim dictum limitant per *quodammodo* & alia huiusmodi; quilibet quodammodo dicere possunt.

Ad iea quæ initio proponebantur patet ex dictis. Et diuersitas inter viuere Dei, & viuere creaturæ sub conceptu præciso actus perfecti, seu motus accepti modo supra explicato: nego sub alijs conceptibus: concedo. Conclusio tua est posse dari conceptum communem vitæ creatæ & increatæ, non autem vitam creatam & increatam conuenire in quolibet conceptu includente vitam. Vbi aduerte quod de conceptu vitæ est esse actum vitentis, quo ita perficitur secundum dispositionem suæ naturæ existēs vt per illum perfectius se habeat & melius

T 2 quam

quam sine illo In uiuente creato habetur hoc per actum superadditum agenti seu per vitam superadditam uiuenti ; in increato autem habetur hoc per vitam quæ est ipsa summet uiuens; quod tamen si fingas carere tali uita fingis non esse perfectum, adeoque non esse id quod est.

ARTICVLVS II.

Satisfit alijs obiectionibus.

Objicitur I. Etiam in uiuente increato debet admitti uita distincta à uiuente; ergo etiam in uiuente increato datur actus primus physicus respectu uitæ. Conf. est euidens; antec. probatur, quia etiam in Deo sunt aliqui actus vitales, qui possent non esse; & è conuerso non sunt aliqui actus vitales, qui possent esse; actus autem qui potest esse, & non esse, non est Deus: ergo sunt aliqui actus in Deo qui non sunt Deus. Probatur maior: quia actus liberi Dei sunt actus vitales: actus autem liberi ita sunt in Deo, ut possint non esse. Puta ita est in Deo uolitio, qua uult mundum, ut possit non esse; si enim non potest non esse in Deo uolito mundi, Deus necessario uult mundum: si autem necessario uult mundum, non est contingens mundum esse. E conuerso ita non est in Deo nolitio mundi, ut possit esse; si enim liberè uult mundum: ita uult ut possit nolle: posse autem nolle, & posse esse in Deo nolitionem
mun.

mundi sunt unum & idem. Est autem maior festum, quod id quod potest esse & non esse, non est Deus.

Resp. circa actus huiusmodi falsificari illud proloquium, Quot capita, tot sententiæ: vnus enim capitibus sūt hac in re plures sententiæ. Alij enim dixerunt denominationem nolentis, aut uolentis libere hoc & illud, esse Deo adæquate intrinsecam. Alii esse partim intrinsecam, & partim extrinsecam. Hi diuiduntur rursus in duas crasses. Alij enim ponunt complementa quadam æterna per quæ uerum est ab æterno, quod Deus hoc uelit, hoc nolit libere, quæ uocantur ab ipsis entia in ratione ueri, seu ueritates quedam obiectiuæ. Mouentur ad ita opinandum ex eo quod Deus ab æterno uelit id quod uult &c. denominatio autem uolentis, aut nolentis non habetur adæquate per Deum solum, cum Deus solus sit indifferens ad uolendum, uel nõ uolendum; igitur tam in ratione uolentis, quam non uolentis compleri debet per aliquid à se distinctum: quod cum faciat illum ab æterno uolentem, necesse est esse æternum. Huiusmodi entia, seu complementa non pertinent ad ullum ex prædicamentis, & si recte intelligas quid sentiant authores ipsorum, intelliges non esse neq. creata, neque increata adeoque esse pura uocabula inquirentis aliquid, nihil inuenientis, statuentis tamen apud se pro certo dari aliquid æternum: Deo distinctum, per quod Deus sit æternum uolens, aut nolens hoc & illud.

Alii dicunt compleri Deum in ratione volentis aut nolentis per aliquid distinctum ab ipso, non tamen æternum, sed existens in tempore. Neque enim ad denominationem æternum requirunt formam denominantem æternam; sicut ad denominationem præsentem non requiritur præsens forma denominans, puta in Logicis ad denominandam hic, & nunc veram hanc propositionem *Petrus saltabit*, non requisivimus salum Peri præsentem, sicut nec ad denominandum verum de præsentem. *Petrus saltabit*. Iuxta hos; actio productiva mundi in tempore vel mundus ipse in tempore existens denominant mundum ab æterno volitum; Deumque ab æterno volentem mundum, idem dic de cæteris, afferendo semper pro complemento denominationum Deo liberarum aliquid temporale, quamvis denominationes prædictæ sint omnes æternæ, non enim dicuntur Deo liberæ eo quod aliquando eas sustineat, aliquando non, sed quia etiam si ab æterno sustineat: ita tamen sustinet ut poterit non sustinere, immo sustinere oppositas.

Prima sententia ponens videlicet decreta libera adæquate Deo intrinseca impugnatur, quia huiusmodi decreta ita sunt ut poterint non esse, puta volitio mundi est quædam denominatio ita competens Deo, ut poterit eidem non competere; igitur non est adæquate intrinseca Deo: quod enim est Deo adæquate intrinsecum Deus est, & consequenter repugnat esse indifferens.

rerens ut sit aut non sit.

Secunda sententia ponens complementa æterna ipsa sui explicatione sufficienter impugnata est: quicumque enim illam explicare conatur, eandem magis implicat & cogitur dare, dari aliquid quod non est neque Deus neque non Deus, neque creatum neque increatum: nisi admittat aliquas creaturas æternas, & necessitatem in Deo habendi ab æterno has vel illas creaturas seculum. Aiunt enim impossibile esse quod circa omnem omnino rem à se distinctam, careat Deus omni omnino decreto libero puta ut neque velit, neque nolit, mundum aut alia huiusmodi.

Tertia igitur sententia tenenda est ut maxime consona ijs principiis quæ in logica posuimus hausta ex Philosopho: iuxta hæc; denominatio volentis aut nolentis completur in Deo per aliquid in tempore existens, quamvis sit æterna, & secundum rationem actus seu formæ vitalis sit ipsemet Deus. Hoc ut intelligas considera actus tuos liberos; actum v. g. quo amas Franciscum aut Antonium; actus huiusmodi nullo modo immutabiliter in quem fertur, immutat autem te intrinsece. Rursus ita est ut ut possit non esse; quod sit autem potius quam non sit, habetur formaliter per ipsum; non autem per terminum ad quem fertur. Est igitur in illo actu indifferentia quædam ut sit vel non sit; non tamen est indifferentia ut respiciat hunc vel illum terminum, ut patet ex alibi dicti: actus enim huiusmodi

sunt relationes transcendentes ad objecta :
In Deo res accidit modo plane inuerso : a-
ctus ille quo Deus vult mundum, non est
indifferens vt sit vel non sit in Deo ; est e-
nim essentialiter ipse Deus ; est tamen in-
differens vt respiciat hunc vel illum termi-
num ; respicit autem hunc potius quam il-
lum, per hoc quod in tempore sit potius hic
quam ille ; adeoque velle hunc vel illum,
est denominatio ; quæ completur per hunc
vel illum, & consequenter non adæquate
intrinsicæ Deo.

Hinc facile intelliges quomodo Deus
velit, aut nolit : ita vult, ut possit non
velle, ita vult ut possit non nolle, sine ul-
lo præiudicio suæ immobilitatis : nam ead-
em forma vitalis, quæ est ipsamet diuina
essentia, est indifferens ut denominet illum
uolentem aut nolentem : prout ponitur in
tempore hic vel ille terminus, positio au-
tem huius vel illius termini est mutatio
non in Deo, sed in creatura, Hinc etiam ex-
plicabis quomodo denominationes opposi-
tas respectu eiusdem successiue idem Deus
sustineat : quomodo v. g. dicatur odise-
nunc quem antea amaauerat, aut contra ; pu-
ta odise Saullem quem prius amabat, amare
Saullem quem prius oderat : non enim pu-
tandū est esse in Deo modo hunc, modo il-
lum actum, sicut est in nobis, quando uel
amamus quos ordimus, uel e conuerso : sed
ille idem indiuisibilis actus, qui in Deo est
& Deus est per hoc quod respiciat pro tali
tempore hoc objectū, pro alio hoc aliud,
deno-

denominatur amor talis rei pro tali tempo-
re, & eiusdem odium pro alio ; unde dicitur
quod uoluntas diuina immota moueat,
& secundum diuersos motus existentes tem-
poraliter in creatura, suscipere denomina-
tiones diuersas, Puta ab ate rno amat Sau-
lem obedientem, hoc est pro illa differentiâ
temporis pro qua obedit, & edit illum eun-
dem contumacem & transgressorem diuini
imperii, pro illa differentiâ temporis, in
qua diuinum imperium transgre ditur ; idq ;
uno eodemque indiuisibili actu, a diuersis,
quæ in tempore sunt complementis, diuer-
sa nomina sortiente.

Iuxta hanc doctrinam facile est respon-
dere argumento proposito, in quo negan-
dum est antecedens. Ad probationem di-
stingue, actus liber est indifferens ut sit uel
non sit secundū extrinsecum denominans ;
concede ; secundum id quod est intrinse-
cum Deo ; nega ; Aliter etiam pores distin-
guere, est indifferens secundum comple-
mentum extrinsecum ; concede. secundum
formam intrinsicam : nega. Aliter ; est in-
differens indifferentia rei denominationis ; cō-
cede ; indifferentia rei denominatæ ; nega.
Actus ille seu forma vitalis quæ denomina-
tur uolitio aut nolitio, amor aut odium
huius uel illius objecti, non est indifferens
vt sit vel non sit in Deo ; est tamen indiffe-
rens ut sit uel non sit complementum illud
extrinsecum, quod est in tempore, & cum
hac uel illa denominatio habeatur per hoc
uel illud complementum, Deus dicitur sim-

placiter & absolute indifferens ad hanc vel illam denominationem.

Obiic. 2. complementum illud quod est in tempore supponit Deum ab æterno volentem quod sit in tempore; ergo complementum illud constituitur sed denominat Deum volentem ab æterno. Probatur antec. quia tale complementum est à Deo volente quod sit, proceditque à voluntate Dei tamquam à constituyente actum primum. Ipsi. Patet hoc in nobis quia quotiescunque voluntarie & libere aliquid facimus extra nos, facimus ex voluntate seu volitione talis rei omnino præsupposita ad existentiam eiusdem. Quicumque autem creatoram faciat Deus, illam libere & voluntarie facit, adeoque volitio determinata talis creaturæ præexistit existentia eiusdem. Cum autem quælibet volitio Dei æterna sit, oportet vt volitio determinata talis rei sit æterna. Confirmatur quia quamuis facere in tempore non dicat imperfectionem in Deo, tamen velle in tempore diceret imperfectionem: quamvis igitur productiuo rei sit temporalis, tamen volitio eiusdem debet esse æterna.

Resp. nos non negare quod volitio vel volitio in Deo sit æterna: neq. de hoc est inter nos & Aduersarios controuersia. Controuersia est per quod formaliter habeatur quod hæc æterna volitio, aut volitio sit hæc potius quam illa, hoc est huius potius obiecti quam alterius, dicimusque haberi hoc per aliquid in tempore; neque enim admit-

timus

timus in Deo quidquam quod potuerit non esse in Deo, & consequenter non ponimus Deum per se solum hanc volitionem aut volitionem esse potius, quam illam: neque admittimus quidquam æternum præter Deum. Præterea illud ipsum æternum à Deo distinctum, esset à libera voluntate Dei, & consequenter per se supponeret Deum volentem ipsum potius, quam oppositum, adeoque non constitueret Deum in ratione volentis, vt patet ex discursu contra complementum in tempore; qui si aliquid valeret, eque est contra æternum ac contra temporale.

Resp. igitur cum distinctione: pro priori ad tale complementum sueponitur Deus volens hoc potius quam aliu secundum rem denominatam; concedo; secundum rationem denominantem; nego. Volitio secundum rem denominatam est actus diuinus, & æternus, accipiens etiam ab eo quod est in tempore denominationem æternam. Secundum igitur id quod in Deo est, æternum est physice, secundum id quod extra Deum, æternum est denominatiue: secundum id quod æternum est, est actus primus ad id quod est in tempore, & ab eo ad quod est actus primus, recipit hanc denominationem vel illam. Ad paritatem patet ex dictis. Voluntas humana vult aut non vult per immutationem sui; voluntas diuina per immutationem obiecti. Volitio creata per se ipsam essentialiter respicit hunc terminum præ illo: volitio increata cum

T 6

fit

fit indifferens, est huius vel illius denominatione ab hoc vel illo. Est igitur de conceptu perfectionis diuinæ quod volitio ipsius secundum quod est in se ipso, fit physice æterna, secundum in quod est in tempore, fit huius potius quam illius, quandoque autem fit illud, quamui in tempore sit, fit volitum ab æterno. Adeoque denominet antequam sit; sicut v. g. res in tempore existens præ suo opposito, denominat Deum ab æterno videntem se, præ suo opposito.

Dices 1. Et omnis terminus creatus, & omnis actio creatiua est à Deo vt volente, ergo presupponit Deum formaliter volentem; ergo Deus non constituitur in ratione, uolentis per vllum temporale.

Resp. etiam qualibet tuo volitio est à te vt volens, nec tamen presupponit te formaliter volentem; cum per ipsam sis formaliter volens. Presupponitur vtroque id quod dominominatur, nufquam ratio denominans, in te superuenit intrinsece rei denominatæ ratio denominans. Secus in Deo; vt dictum est. Nota autem hoc posse dici contra quodlibet complementum. In forma conc. ant. nega. conseq. vel dist. ant. est à Deo vt volente denominatiue ab ipfomet termino vel actione; conc. præscindendo ab omni termino & omni actione; nego ant. & consequentiam.

Dices 2. actio productiua mundi in tempore nequit denominare mundum productum antequam sit; ergo neque denomina-

bit mundum volitum antequam sit. Probatur consequentia: quia non est potior ratio cur tribuat vnam denominationem quàm aliam.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Ad probationem dic quod producere est extra Deum, neque enim productio est actus immanens; velle autem aut nolle est intra Deum, cum uterque sit actus immanens. Propterea pertine ad perfectionem Dei vt denominationes huiusmodi antecedant terminum à quo defumuntur, non autem quod alia. Etiam in nobis non contingit rem fieri antequam fiat, contingit tamen esse uolitam. Sicut igitur uidere in Deo æternum est, quamuis sit videre huius potius quam illius obiecti denominatione ab existentia in tempore huius potius quam illius obiecti; ita etiam velle hoc & illud præ illo alio est æternum, quamuis denominatione habeatur ab existentia huius & illius in tempore præ illo alio.

Orit. 3. Potest non esse aliquid libere respectu Dei absq. vlllo actu libero in Deo; ergo nõ omne exercitium libertatis diuinæ completur per aliquid in tempore existens. Probatur antecedes ex his quæ indicauimus in Physica vbi de negationibus. Videlicet: non entis non quærenda causa; ergo ad hoc vt aliquid non sit, non est necesse ponere per modum causæ vllum actum Dei, quo nolit vt sit. Explicatur hoc vterius. Ad hoc vt aliquid sit simpliciter requiritur quod Deus velit vt sit, nam sine concursu

positiuo diuinae voluntatis nihil omnino sit, iuxta illud: *sine ipso factum est nihil*: ergo per hoc præcise quod non sit in Deo voluntas seu volitio quod sit, non erit id quod non existente: impossibile est ut sit: sed per hoc præcise quod non sit in Deo talis actus, non ponitur in Deo alius actus; ergo continue potest quod aliquid non sit, absque eo quod sit in Deo illius actus, vi cuius non sit. Quod autem hoc ipsum esset libere respectu Dei probatur: quia res ita non esset, ut tamen si Deus vellet, futura esset, sitque in potestate Dei ut velit. Exemplo rem explico. Alter mundus non est: ad hoc autem ut esset requireretur actus diuinae voluntatis; ac hoc igitur ut non sit, sufficit non dari talem actum; non dari autem talem actum non est dari alium actum; ergo ad hoc ut non sit alter mundus, non requiritur ullus actus in Deo: quod autem non esse alterum mundum accidat libere Deo, probatur: quia ita non habet actum quo uelit mundum existere, ut possit illum habere.

Resp. concesso antea negando consequens. Non esse id quod non est & posset esse, dupliciter accidere potest; utroque modo libere Deo. Primo per hoc quod Deus non uelit illud esse, cum possit uelle: secundo per hoc quod nolit illud esse. Si secundo modo accidat, accidit per aliquod exercitium libertatis diuinae. Deus enim ita habet nolitionem circa illam rem, ut possit illa carere, hæc autem illa nolitio est exercitium positiuum voluntatis diuinae. Pri-

mo modo, res non erit, non ex vi alicuius exercitii voluntatis diuinae, sed per omissionem omnis exercitii diuinae libertatis liberam Deo, per hoc quod ita non exerceat suam voluntatem, ut possit illam exercere. Quicquid enim ita operatur ut sit in actu primo proxime determinabili a se ad operandum, liberè non operatur, quia non operatur proxime potens determinare se ad operandum.

Ad hoc igitur ut contingentur & libere Deos res aliqua non sit, requiritur quidem ut possit Deus sua voluntate determinare ut sit, non autem requiritur ut sua voluntate determinet ut illa non sit, & hoc insinuauimus loco dicto philosophantes iuxta principia Augustini reuocentis Manicheos causam requirentes tenebrarum. Cum igitur ad hoc ut res non sit etiam libere Deo non requiratur ullus actus voluntatis diuinae, manifestum est non requiri quidquam pro complemento: sed per defectum omnis completi in quocumque tempore existenti recte intelliges non esse in Deo ullum actum liberum circa rem illam que nunquam erit. Ad hoc autem ut res illa non sit, idque accidat ex vi positiuæ nolitionis, cum huiusmodi nolitio sit actus liber, requiritur aliquid extra Deum, non per quod formaliter res non sit, sed per quod Deus denominetur nolens rem que non est: & consequenter complementum illud non verificabit formaliter propositionem dicentem: *res non est*: sed propositum dicen-

tem Deum nolle quod sit res : vbi aduerte nos complementum illud ponere non At res non sit, sed ut Deus sit nolens rem illam. Probatnr hoc: quia rem nō esse habetur per omissionem puram, seu potius habetur cum pura omissione actus ipsam uolentis ; pro pura omissione non ponitur vllum complementū; ergo ad hoc ut res non sit non requiritur ullum complementum; non autem magis non est cum decreto nolente ut sit quam cum pura omissione, hoc est cum carentia decreti per quod sit.

Hoc ipsum intelliges in reipso. Ad hoc ut non scribas non est necesse esse in te ullū actum quo dicas: *nolo scribere* : sed etiam de descriptione incogitans vere non scribis : ad hoc autem ut nolens non scribas, requiritur in te actus quo nolis scribere : cum tamen non magis non scribas positue nolens scribere, quam omnino de descriptione incogitans.

Dices : uolitio & nolitio terminantur ad idem obiectum sicut affirmatio & negatio. v. g. *Volo mundum existere*, & : *nolo mundum existere*, sunt duo actus non differentes ex obiecto, sed ex modo tendendi in obiectum : sicut isti duo alij; *alter mundus est*, & : *alter mundus non est* : ergo utriusque erit idem complementum extrinsecum : sermo est enim de his scribis ut sunt in Deo : sed huius actus: *volo mundum existere* complementum est uel existentia mundi, uel actio productiua eiusdem : ergo etiam uel existentia mundi, uel actio productiua,

eius.

eiusdem erit complementum huius alterius *nolo existere mundum*. Hoc autem absurdum est ex terminis.

Resp. actus diuinos non esse metiendos actibus nostris : isti duo actus : *volo*, & *nolo* differunt intrinsece in tua uoluntate ; adeoque non exigunt extra te aliquid per quod positue differant. Isti dicitur actus *nolo*, & *volo* non differunt positue in Deo, quia sunt ipsemet Deus ; ad hoc igitur ut differant aliquid exigunt diuersum extra Deum : hoc autem non diuersum obiectū, sed diuersum complementum. Igitur hic actus, *nolo* quamuis respiciat idem obiectum quod hic alius, *volo*, non tamen terminatur per idem complementum, sed hic quidem, *volo* per existentiam rei, hic alius *nolo* per aliquid aliud quod pure sit ad denominandum Deum nolentem.

Dices, hoc aliquid erit negatio formalis & obiectiua mundi ; ergo dantur negationes formales obiectiue. Probatnr antecedens, quia illud aliud erit exclusiuum essentialia mundi : ergo recte dicitur negatio obiectiua mundi. Conseq. patet. Antec. probatur : quia tam implicabit mundum existere cum tali complemento, quam mundum existere Deo nolente ut existat.

Resp. negando antecedens. Ad probationem distinguo ; est exclusiuum per modum contradictorii ; nego ; per modum incompossibilis : concedo antecedens & nego conseq. ad hoc ut tale complementum & mundus sint contradictoria obiectiua,

requi-

requiritur non solum vt nequeant simul adesse, sed insuper vt nequeant simul abesse; puta vt, sicut non potest esse mundus simul cum tali complemento, ita nequeat non esse nisi adsit tale complementum; visum est autem supra posse non esse mundum etiam non existente actu, quo sit nolitus, & consequenter etiam non existente complemento ipsius, immo non existere, talem actum non habetur nisi per non existentiam talis complementi. Consonat hæc doctrina principijs summulisticis circa contradictoria, de quorum ratione est quod nequeant simul abesse atque simul adesse. Adde quod etiam si non posset mundus non existere nisi Deo positivè nolente vt existat, adhuc tale complementum non magis proprie diceretur negatio mundi, quam causa dicitur suus effectus; hoc est diceretur negatio per trypum & rhetorice, non autem secundum proprietatem vocabuli, & philosophice.

QVÆSTIO IV.

De unitate vel pluralitate Animarum in eodem vivente.

ARTICVLVS I.

Sintne plures simul.

Comparabamus nuper gradus animarum cum numeris; in quibus superior continet sub se inferiorum. Quærendum est hic an in eodem vivente, puta an in homine, qui est in summo gradu animarum sensibilibus continentia ista sit talis, vt in ipso sub anima rationali sint animæ sensitiua & vegetatiua ab eadem & inter se distincta. Et quia hæc ipsa dubitatio bifariam intelligi potest, diuidenda est in duas partes. In prima quærimus an predictæ tres animæ sint simul; quæsituri potest an successivè saltem in idem vivens introeant. Sunt enim qui primam partem negantes, secundam admittant.

Dicendum est in eodem vivente non esse plures animas simul. Hæc conclusio communis est inter Peripateticos. immo inter Catholicos; ita ut (quoad hominem) opposita censetur à nonnullis erronea. Est autem contra Platonem, qui in diversis eiusdem hominis partibus diversas animas collocabat: anima vegetatiuam in hepate,

concupiscibilem in corde , cognoscitiam in cerebro vt refert S. Thomas ex Philoſopho in prima parte quæst. 79. art. 3. Est etiam contra Menichæos , qui duas in homine anima agnoscebant , vtramque rationalem ; vnam sine labe culpæ à bono Deo factam , & ab ipſo decimam quasi particulam diuinæ ; substantiæ , alteram vitij plenam factam à malo Deo vel Dæmone. Hanc Manicheorum hæresim vt ineptam refutauit Augustinus multus in locis , lib. 6. contra Faustum cap. 8. lib. de duabus animabus cap. 12. alibi .

Quantum ad Platonem . Non inchoatè renter ad principium falsum quod pro vero habebat , philosophantes est . Exitimabat enim animam non esse formam vnitam corpori ipsam informantem , & constituentem cum ipſo vnum per se ; sed esse formam pure assistentem motricem corporis eo pacto quo dicuntur communiter Intelligentiæ mouere corpora cælestia . Hoc autem posito non inchoatè ratiocinabatur ; sicut enim in eodem Cælo diu ersa diuersos motores habere putantur ; ita contingere putabat in homine , in quo præcipuè animaduertabat motus oppositos .

Probatum autem nostra conclusio primo auctoritate Patrum , qui passim affirmant vnam esse in homine animam , illamq; rationalem : auctoritates Patrum & censuras doctum oppositum non vacat huc adducere . Habes illas apud Ruinum lib. 2. de Ani-

Anima : vbi aduerte auctoritates huiusmodi non pugnare directe pro vnitatem animæ in quolibet viuente , sed solum in homine . Dixi directe quia ab vnitatem animæ in homine , facillè est inferre vnitatem animæ in quolibet viuente .

Probatum 2. conclusio ; quia si plures anime essent in eodem viuente , illud viuens non esset vnum ; consequens est absurdum ; ergo & antecedes . Minor probatur ; quia ipsimet Aduersarij volunt esse vnum & idem viuens ; dari enim in pluribus viuentibus plures animas qui neget ? Sequenti autem maiori probatur ; quia vel ponuntur iste anime in diuersis subiectis , vt ponebat Plato , vel in eodem subiecto . Si ponuntur in diuersis , cum singule constituent viuens , tres anime constituent tria viuentia ; si autem in eodem , erunt in eodem subiecto tres forme substantiales singule natæ facere vnum per se , vnam substantiam , unum simpliciter in genere viuētis : & consequenter illud viuens non erit unum per se .

Dixi : si fiat in diuersis subiectis , constituent plura viuentia . Ratio est , quia etiã si viuens uegetatiuū immediate iungatur sensitiuo , sensitiuum autem rationali , non tamen constituent vnum : diuersa enim subiecta diuersis formis substantialibus informata non constituent unum , nisi per aggregationem , sicuti cum multis tritici ; nisi fortè dixeris tres illas animas alicui alteri anime deferuire illas bonum sui , ac totius ordi-

nanti, & gubernanti Quam erit hæc anima animam vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem sibi subordinans;

Dices non dari quidem quartam illam animam prædictas tres animas sibi subordinantem: sed ex tribus istis animabus vnã: quæ est rationalis, duas alias sensitiuam & vegetatiuam sibi subordinaret. & per hanc vnus ad alteram subordinationem saluari rationem vnus simpliciter. Confirmabis hoc, quia ex genere non repugnat vnã formam substantialem alteri subordinari in eodem subiecto, cum quo constituant vnũ simpliciter viuens; ergo etiam si ponatur anima rationalis sibi subordinans in eodem subiecto animas sensitiuam, & vegetatiuã, non officiet rationi vnus simpliciter. Probat̃ur antec. quia secundum Scotum, & Scotistas forma corporeitatis est forma substantialis subordinata alteri formæ contrahenti rem ad hanc vel illam speciem corporis, & consequenter non destruens rationem vnus simpliciter. Item formæ partiales in sententia satis comuni sunt in viuentibus substantiales, subordinate formæ totius, hoc est animæ, a qua torum desumit suam speciem.

Resp. tenendum esse hic, quod alibi dictũ est vbi de formis elementorum in mixto. Anima vegetatiua facit vnũ simpliciter, & absolute, sicut forma ignis, & alia de quibus ibi. Formæ autem substantiales facientes vnũ simpliciter, non admittunt consortium vllius alterius formæ; quia con-

sistunt vere, & proprie ens in actu, cui p. o. p. terea quicquid superuenit, ineptum est facere vnũ per se cum illo. De aliis formis, puta de forma corporeitatis, & de formis partialibus disputabimus in loco. Interim habes dispari ratem in promptu, quod hẽ non sicut nata facere ens in actu simpliciter.

Ad confirm. omite antec. quod alibi forte negabis, & nega consequ. vt habes ex dictis. Tam animam sensitiuam, quam vegetatiuam, esse natas facere vnũ sine vltiori forma, tam euidens est, quam est euidens & plantam, & brutum esse species substantiæ simpliciter, & absolute completas.

Denique probatur eadem conclusio efficaciter; quia sine pluralitate animatum habentur ad eodem viuente illæ omnes operationes, ad quas excogitata est prædicta pluralitas: ergo non datur vlla ratio huiusmodi pluralitatem admittendi, Quomodo autem eadem anima in homine sit & intellectiua, & sensitiua, & vegetatiua explicat D. Tho. ex Philosopho 2. de Anima, exemplo ex figuris partio, quarum vna alijs superior præstat in vno subiecto id omne, quod à pluribus in subiectis pluribus præstatetur. Superficies v. g. quæ figuram habet pentagonam habet per hanc eandem figuram trigonum, & tetragonum; non autem per vnã figuram vnũ, & per aliam aliud, quia nimirum pentagonem continet trigonum, & tetragonum. Eodem modo homo qui est viuens, animal, & homo non habet

per vnā animā esse viuens, per aliam esse animal, & per aliam esse hominem: sed per eam per quam habet esse hominem, habet esse animal, & esse viuens; quia propriū est speciei superioris includere perfectionem inferioris, & aliquid plus: sicut propriū est figurę superioris includere figuram inferiorē, & numeri superioris, numerum inferiorē.

In hac animarum cum figuris mathematicis comparatione aduertendum est, quod quem admodum pentagonū dat superficiē habere tres angulos, sed non negat habere plures, ita etiam anima sensitiua præstat subiecto esse sensitiuū, sed non negat vltiorā perfectionē. Quia cōtinentia animæ imperfectioris non excludit à continente perfectionē maiorem, sicut v: g. à nuro denario continentia quaternarij non excludit quinarium, neque senarium.

Hinc facile respondebis ijs, qui interrogant, an anima sensitiua contineat formaliter vegetatiuam. an rationalis sensitiuam formaliter, & vegetatiuam: Si enim continere formaliter est continere illas tam secundum perfectionem, quem secundum exclusionem maioris perfectionis; manifestū est, quod superior non continet formaliter inferiorē: nec enim in superiori datur carentia perfectionis vltioris, sicut in inferiori. Puta anima bruti non caret perfectione sensitiui, sicut anima plantæ; nec anima rationalis caret perfectione intellectiui, sicut anima bruti. Si autem continere formaliter

liter nihil aliud est, quam continere totam imperfectionem illius, manifestum est, quod anima perfectior formaliter continet imperfectiorem, cuius perfectioni superaddit id, per quod vna alteram vincit. Hic etiam modus continendi vocari potest eminentiatis, eo quod nihil sit in inferiori perfectionis, quod non sit in superiori, cum superior careat imperfectione, seu limitatione aliqua inferioris. Ita ratiocinare de animabus istis sicut de numeris, & eodem modo quo superior continere dicitur inferiorē, dic animam imperfectiorem in perfectiori contineri. Ex quo deduces omnes illas operationes, quibus designantur in homine ab Aduersario animæ vtiliores, habere pro sui principio animam ipsam rationalem, quæ videlicet continens perfectionem vegetatiuā, & sensitiuā, aliam superaddit vt rationalis, & consequenter est radix, & operationum vtiliorum, & sublimioris.

ARTICVLVS II.

Respondetur Aduersarijs.

Objicitur I. Diuersæ, & oppositæ inclinationes non possunt esse ab eadem animæ, sed in homine dantur diuersæ, & oppositæ inclinationes, ergo in homine dantur plures animæ, Minor probatur experientia: *Caro enim* [ait Apostolus] *concupiscit aduersus spiritum. Spiritus autem aduersus carnem*, Item: diuersitas operatio

num diuersitatem arguit principiorum ; sed in homine dantur diuersæ operationes ; dantur enim vegetatiua, sensatio, intellectio ; ergo in homine cantur diuersa principia: videlicet anima vegetatiua, sensitiua, & intellectiua.

Resp. mille animas non suffesturas in homine, si argumentum ualeat. In forma: nega maiorem Eo ipso quod in homine præter vegetatiuam, & sensitiuam, ponis rationale, ponis principium se habens ad opposita, adeoq. potens in hanc, vel illam partem ex oppositis inclinari. Ratio est, quia anima rationalis non est determinata à natura, nisi ad rationem boni; hæc autem ratio boni diuersimode in diuersis subiectis contabitur. Hanc autem, vel illam speciem boni eligit: hanc illi præferre, vel post habere, est in manu humani consilii. Aduersarius non ponit in eadem anima duo principia alterum assensus, alterum dissensus.

Ad illud de diuersis operationibus respõde cum distinctione; ex qualibet diuersitate operationum colligitur diuersitas principiorum. nega maiorem: ex aliquo speciali modo diuersitatis inter operationes colligitur diuersitas principiorum; omite maiorem: & concessa minori, nega consequentiam. Eo ipso quod anima continet perfectionem vegetatiuam, & sensitiuam; eo ipso est principium diuersarum operationum. Immo vniuersaliter loquendo, quo aliqua causa est altioris ordinis, eo se habet ad plures operationes Hinc causæ vniuersales ad effect-

fectus adeo diuerses concurrunt, & omnium vniuersalissima, & perfectissima ad omnes Ratio à priori est: quia per hoc ipsum quod sint in ordine altiori eminent inferioribus per æquivalentiam in perfectione, & incrementum perfectionis vltioris, supra ipsas.

Non esse pro qualibet diuersitate operationum ponendam diuersitatem principiorum manifestum est, ex eo quod ab eodem homine operationes vitales inrer se diuersæ sint innumerabiles. Pone igitur animam dubitatiuam pro dubitationibus, promissiuam pro promissionibus, & sic in infinitum. Modus autem arguendi diuersitatem specificam inter principia ex diuersis operationibus est hic. Accipe duo principia, de quorum distinctione iam constat. In ijs observa collectiones operationum ab utroque procedentium; si collectiones istæ talem habeant inter se diuersitatem, vt quæ ab vno est; nequeat esse secundum speciem ab altero; duo ista principia sunt speciem diuersa: sin minus, erunt solum distincta. Ita collige in vnum omnes operationes procedentes à Bucephalo: & omnes operationes procedentes à Petro; & inuenies adeo inter se diuersas, vt quæ ab vno est, esse nequeat secundum speciem ab altero; secus accidit si collectionem operationum, quæ sunt à Petro comparaueris cum collectione operationum, que sunt à Paulo.

Obiicit secundo. Animæ sensitiuæ, & animæ intellectiuæ conueniunt prædicata.

contradictoria; ergo non sunt idem. Antecedens probatur; quia anima sensitua est corruptibilis, intellectiua incorruptibilis, ergo &c.

Hoc & similia argumenta soluta sunt in Logica, ubi de gradibus metaphysicis. Anima sensitua; quæ est in equo est corruptibilis, non autem quæ est in homine; sicut animal quod est in equo est hincibile, non autem quod est in homine.

Obicitur tertio. Si anima hominis est sensitua, & vegetatiua; anima sensitua, & vegetatiua est immortalis; consequens est absurdum; ergo & antecedens. Sequela probatur; quia anima hominis est immortalis, Minor autem probatur: quia anima nunquam vegetatura male ponitur vegetatiua; post mortem autem adeoq. per totam æternitatem anima hominis non vegetabit; frustra enim remanet principium operationum nunquam eliciendarum.

Resp. concessa maiori; negando minorem. Ad probationem, dic non esse absurdum animam esse vegetatiuam in his, seu potius esse vegetantem in his, non autem illis circumstantiis. Anima rationalis est semper vegetatiua, hoc est semper apta vegetare, dummodo sit in corpore vegetabilis, non esse autem semper in ijs circumstantiis, in quibus veget, non est absurdum. Ratio à priori est, quia operationes huiusmodi non sunt ab anima intendibiles per modum finis, sed vt purum mediũ, & quidẽ remotum, ad eas quæ ab anima finaliter intenduntur; adeoq;

ijs obtentis; in quibus quiescit finaliter, ista cessabunt. Habes igitur esse per totam æternitatem animam potentem vegetare corpus sibi unitum, si vegetabile sit, hoc est si sit in ijs circumstantiis, in quibus possit vegetari. In Deo est æterna potentia, æternam duratura miserendi Iudæ, si pœnitentiam egisset, & omnium damnatorum; hæc tamen potentia formaliter vt talis, nunquam reducetur in actum. Habes hic potentiam videndi Regem Persarum, si sis Persepolis, fortasse nunquam ibi futuris.

Obii. 4. In generatione hominis anima sensitua succedit vegetatiuæ, intellectiua sensitua; duæ primæ educuntur de potentia subiecti, secus vltima; ergo duæ primæ distiuntur ab vltima.

Resp. esse aliquos, qui hanc animarum successionem admittant: ita tamen vt succedente secunda, pereat prima, succedente tertia, pereat secunda. In hac sententia sunt non pauci ex Thomistis, quibus an assentiendũ, an secus, examinabitur quæstione sequenti. Interim nota quod etiã si sibi succederent, non propterea anima rationalis non esset sensitua bmult & vegetatiua: sed vegetatiuæ succederet sensitua, quæ simul esset vegetatiua, sensitua autem rationalis, quæ simul esset & sensitua, & vegetatiua: sicut si singas in eandem ceram introduci trigonum, tetragonum, & pentagonum, quorum secundum continet primum, vltimum verò secundum & primum. Ratio cur etiã negantes simulatem plurium animarũ ad-

mittant successionem earundem petitur ex diuersis operationibus quarum aliqua nequeunt esse, dum dicitur viuens pure vegetare, aliqua dum dicitur vegetare, sentire. Puta in generatione hominis fœtus per aliquod tempus ita nutritur, vt non sentiat, per aliquod aliud ita sentiat, & nutritur, vt nulla sit parentia animæ discurrētis. Quando autem est indicium animæ discurrētis, sunt simul operationes vegetandi, & sentiendi, adeoq; hæc omnia recte tribui possunt vni principio.

Q V Æ S T I O V.

An in generatione hominis introducantur successiue tres Animæ.

A R T I C V L V S I.

Ponitur conclusio negatiua.

Qui sententiam nobis oppositam tueritur, generationis humanæ progressum sic describit: In utero matris formatur prius embrio, seu fœtus, qui est massa quædam lactea, in qua tres bullæ ampliores apparent, quibus præcipuæ tres humani corporis partes notantur: videlicet; cor, cerebrum, & hepar. Hic fœtus, siue embrio ab initio non nutritur, ideoque non viuunt actu, sed solum potentia. Ratio est, quia nondum habet organa, per quæ possit exercere

cere primam operationem viuētis, quæ est nutritio. Post aliquot dies, puta post septem apparent in fœtu quædam maculæ rubræ quæ sunt delineamenta, & veluti primi tractus tam admirandi opificii; & massa illa, quæ prius lactea apparebat, iam apparet sanguinea, & in ipsa tria præcipua membra, cerebrum, cor, & hepar distinctè visuntur. Tandem disponitur ad animam rationalem recipiendum, quæ in masculis post 40. & secundum alios post 30. dies; in fœminis post 80. & secundum alios post 40. superuenit.

Ratio cur tardius fœminæ, quam masculi corpus formetur, & ad animam rationalem aptetur, est caloris penuria, quæ maior est in fœmina, quam in mare. His suppositis aiunt fœtum statim ac incipit vitaliter operari puta statim ac incipit nutrirī, habere iam pro priori natura animam vegetatiuam, à qua paulatim perficitur, & promouetur ad animam sensitiuam, postquam tandem redditur idoneus animæ rationalis ita vt posterior priorem tradat, vt clauus clauum; & accidere aiunt in Bombice, vbi anima vermīs excluditur per animam papilionis.

Dicendum est hanc animatum successionē in hominis generatione non dari, sed fœtum seu embriōnem statim ac viuunt, viuere per animam rationalem. Hæc conclusio intelligenda est cum extensione ad generationem cuiuslibet animalis. Nam ille idem processus qui in hominis generatione narratur ab Aduersarijs valet proportionaliter in alijs

animantibus, in quibus etiam prius est nutriti quam sentire, prius sentire, quam sentire secundum modum proprium vniuscuiusq. Probatur autem conclusio evertendo rationes quibus opposita sustinetur. Ideo non statim ac viuit fœtus, viuit anima rationali quia in fœtu nondum potest hæc exercere operationes sibi debitas: sed hæc ratio non valet; ergo &c. Minor probatur quia si valet, neq. post. 40 dies, immo neque post annum dari debet anima rationalis: nam, infans vnus anni non exercet operationes quæ vocantur debitas animæ rationali; nondum enim discurret nec alia agit discursum consequentia; & consequenter nondum est homo; cum tamen mulier quæ dum parit tristitiam habet, postquam peperit iam non meminerit pressuræ; quia natus est homo in mundo. Hanc sequelam probare oportet: eius enim absurditatem vltro concedit Aduersarij. Probatur autem ipsorum argumento: sic enim philosophantur. Sicut abscisso capite nequit anima rationalis manere in corpore, quia deficit per abscissionem huiusmodi organizatio debita animæ: ita etiam cum in fœtu paucorum dierum organizatio debita desit, non erit in eodem anima rationalis: deesse autem organizationem huiusmodi arguitur ex defectu operationum organizationibus huiusmodi porportionatarum: cum igitur etiam in infante vnus anni non appareant operationes propriæ animæ rationalis, dicendum erit nec in infante huiusmodi talem animam dari.

Probatur 2. eadem conclusio; quia ipsdem rationibus quibus probatur introductio successiua animarum in generatione, probari posset successiua expulsio earum in corruptione. Puta hominem moriturum emitte prius animam rationalem, statè autem in eodem animam sensitiuam, cui pereunt sit supereriles animæ vegetatiuæ, quæ tandè & ipsa intereat. Contingit enim ira labefactari organa vtj euadat ineptis operationibus propriis homini, remanente organizatione sufficienti ad operationes animalis; & has ipsas postmodum ita corrumpi, vt remaneat dumtaxat organizatio apta vitæ vegetanti. Quod si dicas huiusmodi animas non esse simul, adeoque non posse successiue perire hinc infero maius absurdum, videlicet in hominis corruptione dari successiuam generationem animarum: nam vbicumq. est organizatio apta animæ sensitiuæ dari debet animæ sensitiuæ; destructa organizatione debita animæ rationali, manet organizatio apta animæ sensitiuæ; ergo dari debet hæc, illa abeunte. Idè hic de vegetatiua post sensitiuam; atq. ita sicut in generatione primo loco producitur vegetatiua, secundo sensitiua, tertia rationalis; in corruptione abeunte rationali, succedit primo sensitiua, quæ paulo post abiens locum dabit vegetatiuæ vltimo loco peritura. Aduerte autem quod ad productionem prædictarum animarum in sententia Thomistica & nostra, non esset recurrendum ad aliud quam ad accidentia, quæ sunt virtus substantiæ; in aliena autem

eadem esset causa, quæ ceterorum omnium, prima videlicet rerum omnium causa.

Probatur 3. conclusio autoritate Ritualis Romani, in quo præcipitur ut si quæ mulier abortum fecerit, si fœtus motum aliquem edat, absolute & sine vlla conditione baptizetur: supponit ergo Rituale Romanum omnem motum vitalem edendum in fœtu & à fœtu esse motum corporis præditi anima rationalis: non enim baptizari debet absolute, sine conditione, id de quo dubitatur vivat ne anima rationali, an pure sensitiva, hoc est sitne homo, an bestia.

Ad hanc Ritualis auctoritatem respondet aduersarij quod anima sensitiva non sufficit ad motus spontaneos, ad quos requiritur organizatio perfecta, quæ non completur nisi per 30. aut 40. dies hoc est nisi quando infunditur anima rationalis. Sed contra est: quia queadmodum non introducitur anima rationalis nisi quando est organizatio debita animæ rationali, ita nec introducitur anima sensitiva nisi quando est in fœtu organizatio debita animæ sensitivæ: sed ante 40. aut 30. dies introducitur anima sensitiva; ergo ante 40. aut 30. dies datur organizatio debita animæ sensitivæ: sed organizatio debita animæ sensitivæ est sufficiens ad motus spontaneos; ergo introducta anima sensitiva datur sufficiens & adequatum principium ad motus spontaneos. Certe negare quod anima sensitiva sit sufficiens ad huiusmodi motus, est negare quod brutum possit.

possit huiusmodi motus edere, nisi forte nomine motus spontanei intelligere velis motum voluntarium; & tunc sensus erit: si fœtus ediderit motus voluntaris, baptizetur, quod est ridiculum: quis enim dum videt fœtum eiectum moveri, sicut moveretur cætellus, indagare queat an huiusmodi motus sit huius vel illius nature: cum præcipiatur à Rituali ut si per motum ediderit signum vite, eo ipso baptizetur.

Denique animarum illa successio reiciitur sufficienter per hoc quod vna sufficiat in toto processu generationis humanæ, ut parebit ex responsione ad obiectiones.

ARTICVLVS II.

Respondetur Aduersarijs.

Obieitur 1. auctoritas Philosophi qui 2. de Gener. animal. cap. 3. ait in conceptu recipi prius animam vegetalem, animam etiam sensualem, qua animal est tempore præcedente; recipi & rationalem qua homo: non enim simul & animal fit & homo: ergo fœtus prius animatur anima vegetali, deinde anima sensitiva: deniq. anima rationali.

Resp. 1. quod queadmodum in fœtu humano animam rationalem præcedit anima sensualis: ita etiam in ferre equino animam equinam, secundum Philosophum, præcedit a lia anima, non pure vegetalis sed etiam sensitiva: præcedit enim anima qua animal

est animam qua equus est. Dicit enim ibi Philosophus: *non simul animal fit & homo; nec animal & equus*: ergo plures animæ sensitiuæ paulatim & successiue introducuntur, prout magis vel minus perfecte organizatur materia, in quam introducuntur. Et quia etiam materia in quam intraducenda est anima rationalis paulatim magis magisque perficitur: paulatim plures & plures animæ perfectiores introducuntur vsq. ad animam rationalem. Quemadmodum enim anima sensitiua, hoc est principium sentiendi prius introducitur in embrionem equinū quam introducatur anima hinnitiua, hoc est principium hinniendi, quia dispositiones sufficientes ad animā sensitiuam, non sufficiunt ad sic sensitiuam, seu ad hinnitiuam; ita etiam ponenda erit series animarum sensitiuarum secundum seriem organizationū, quæ sen per magis magisque perficiuntur, adeoque aptatur operationibus manū magisque perfectis, quibus singulis dandum est successiue suum principium & sua anima. Frustra enim, immo indecore in fœtu idoneo operationibus perfectis dumtaxat utitur, datur anima elicitua operationum perfectarum ut sex; adeoq. mutandæ erunt singulis momentis animæ, ne in natura vel detur aliquid frustra, vel formæ formarum omnium præstantissimæ indecore locentur, sicut si Rex locaretur in rustica casa us dumtaxat instrumentis instructa, quibus terra foditis & aratur; hæc enim non decent Regem: sicut nec apimam rationalem instru-

men

menta sensationibus dumtaxat idonea.

Resp. 2. hoc Aristotelis testimonium explicari vulgo per vitam in actu secundo, nõ autem per vitam in actu primo, ita vt sensus sit: viuens illud quod est in utero matris moueri prius per operationes vegetatiuas quam per sensitiuas, & prius per sensitiuas quam per rationales. Hoc est quod aiunt quando eiusdem Aristoteles ore pronunciant: homo prius uiuit vita plantæ, deinde vt animalis, denique dita hominis. Hanc ultimam vitam ad quosdam homines non nisi tardiusscule venire experientia constat. sunt enim multi qui multis annis expectant vtinam non frustra, vsum rationis. Hæc responsio est communis & bona. Sæpiissime enim Philosophus nomine vitæ vitalem operationem intelligit, & quamuis videatur loqui non de ipsamet operatione, sed de principio ipsius; tamen principium ipsum attingit & denominat per ordinem ad operationem ipsam: loquitur enim in sensu formalis, sicut si diceret; in Petro veniente à longe prius video animal quam hominem; quamuis enim realiter sit idem in Petro animal & homo, adeoq. neget Logicus videre se prius animal quam hominem; tamen Metaphysicus qui est in loquendo formalior, & intelligit veros sensus propositionum, propositionum huiusmodi pro vera admittit. Est igitur in conceptu seu fœtu prius anima vegetalis, non quo ad rem, sed quo ad operationem, & sic de alijs;

Quod si non placet hæc responsio; aliam

ad-

addas & dic viuens esse prius etiam in actu primo proximo vegetans quam sentiens, quia principium adequatum vegetationis est prius principio adequato sensationis. Principium enim sensationis adequatum includit organa perfectiora: sicut & principium adequatum vite rationalis. Quamuis enim anima in intelligendo non vtatur organo, ijs tamen vtitur ad intelligendum quia per organa & in organo elaborat species & phantasmata quæ speculetur: vnde dicitur per conuersionem ad phantasmata speculari, vt verum sit: *nihil est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu.*

Obij. 2. si non introducuntur plures anime successiue, homo non modo non generat hominem, sed nec generat viuens consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris probatur, quia per generationem non educit vllam animam de potentia subiecti, non rationalem: quia hæc non educitur, sed à Deo creatur: si igitur nulla alia anima inducitur in materiam, nulla anima procedit à generante, & consequenter nullum animatum seu viuens ab ipso est.

Resp. retorquendo argumentum, Si successiue introducuntur plures anime, homo non generat hominem, sed aliquod aliud viuens, puta primo plantam, deinde animam; numquam autem hominem. Prob. seq. quia generas illud viuens cuius animam educit de potentia subiecti; sed de potentia subiecti educit animam plantæ, & post animam plan-

plantæ, animam animalis, numquam autem animam hominis; ergo homo generat plantam animal, non autem hominem. Dicit enim Philosophus quod homo non fit simul & animal & homo, sed prius animal & postea homo. Quod si respondeat arguens hominem ab homine generari per hoc quod hic a cõctione sua educat de potentia materiæ vnionem, quæ est formalis communicatio animæ ad corpus & corporis ad animam: recte respondet: sed simul dat, quod ad hoc vt homo generet hominem, equus equum, non est necesse quod vllam animam educat de potentia subiecti. Respondeo igitur negando sequelam maioris, & dico quod homo generat hominem, qui per vnã eandemq. animam est viuens, animal & homo, per educationem vnionis, quæ est formalissima communicatio extremi ad extremum, adeoq. formalissima ratio vnus simpliciter ex duobus, hoc est potentia & actu vt dictum est in *Physicis*.

Obij. 3. Si statim ac viuut fœtus uiueret anima rationali, statim operaretur anima rationali: consequens est falsum: ergo & antec. Seq. mai. prob. quia anima in eodem instanti in quo est, operatiua est. Probatur etiam min. quia operationes animæ rationalis sunt intellectio, volitio, &c. quæ embryoni non competunt.

Resp. r. si valet hoc argumentum, toto tempore quo illud viuens est in utero matris & per totam infantiam caret anima discursiua: toto enim illo tempore caret discursiua.

472 *Disp. 1. Quæst. 5.*
 fecuru. Quod si diuas toto hoc tempore non
 otuari animam discursiuam, quia quamuis
 non exeat in operationes perfectissimas
 ratur tamen elaborando sibi organa, quibus
 deinde species & phantasmata vel recipiat
 vel formet, quæ postmodum speculetur,
 dicere etiam poteris etiam in embrione non
 otuari sed taulatim elaborare organa, qui-
 bus deinde ad operationes perfectiones hoc
 vel illo modo utatur: eo enim ipso quod
 potest operari preparariue ad aliter operan-
 dum: nullum est tempus in quo dici valeat
 otiosa, etiam si illam non solum post viginti
 dies, sed etiam post 20. horas immediate
 ponas in corpore.

Resp. 2. conc. mai. neg. min. Ad proba-
 tionem distingue, omnes operationes ani-
 mæ rationalis sunt intellectio, volitio &c.
 nego, aliqua operationes: concedo. Di-
 stinctio claret ex dictis tum ab arguente
 hic, tum à nobis hic & alijs. Aduerten-
 dum est autem hic quod etiam operatio-
 nes, quæ non sunt intellectio, volitio &c.
 & sunt in fœtu ab anima rationali, si con-
 siderentur secundum omnia sua prædicata
 intrinseca differunt essentialiter ab opera-
 tionibus cuiuslibet alterius animæ. In ijs
 enim imbibitur relatio transcendentalis ad
 principium à quo sunt, quod cum sit diuer-
 sum essentialiter ab alio, refundit etiam in
 ipsas dissimilitudinem essentialem ab ope-
 rationibus precedentibus ab alio; dicuntur
 tamen communiter vegetatio hominis &
 vegetatio plantæ, sensatio hominis & sen-
 satio

latio bruti inter se conueniret quia respici-
 tur solum ad terminos operationum huius-
 modi; cum autem & in homine & in planta
 terminus vegetationis sit corporis incre-
 mentum, in homine & in bruto terminus
 sensationis sit obiectum illud quod per sen-
 sum attingitur; propterea dicuntur opera-
 tiones huiusmodi conuenire, & principia
 ipsa esse inter se similia in operationibus
 huiusmodi: quia vidimus in Physica, ope-
 rationes & motus specificari dicuntur à
 termino.

Præterea vegetationis ipsæ & sensationes
 quæ ab anima rationali sunt, si intime pe-
 nerentur, sunt dispositiones ad operationes
 ordinis sublimioris. Videlicet ad ratiocina-
 tiones, quæ in vnoquoq. eo sunt perfectio-
 res, quo perfectiora organa habet, quibus
 anima utitur ad species efformandas. Hanc
 autem vegetationum & sensationum ordi-
 nationem ad operationes generis præstan-
 tioris non inuenis in vegetationibus plan-
 tæ aut sensationibus bruti. Ex his habes
 quod anima rationalis neq. vt rationalis o-
 tratur, si rem accurate perpendas.

Dices, Prius est sub eodem esse dispositum
 ad operationes animæ sensitivæ, quæ ad o-
 perationes animæ rationalis: & prius esse
 dispositum ad operationes animæ vegetatis
 quam ad operationes animæ sensitivæ: er-
 go prius debet introduci anima sensitiva,
 quam rationaliter prius vegetatiua quam
 sensitiva. Confirmatur: quia non repugnat
 successive in idem subiectum introduci plu-

res animas. ergo &c. Probatum hoc quia ex ratione formæ substantialis non repugnat: nullum autem repugnantiam superaddit ratio animæ, ergo ex nullo capite repugnant: Maior. prob. quia re ipsa in eadem materiam successiue plures formæ substantiales inducatur, ita vt materia sit in continuo fluxu formarum. Vnam autem disponere subiectum ad aliam patet ex eo quod non ex quolibet immediate fit quodlibet. Neg. enim tam facile ignem facis ex lapide quam ex ligno aut stappa. Immo D. Thom. explicando materiam appetitum dicit hæc tendere ad formas substantiales per gradus, ita vt sub forma elementari appetat formam mixti, & sub forma mixti imperfectionis tendat ad perfectiorem; vt alibi diximus.

Ad hæc omnia respondeo breuiter omni. fo ant. dummodo sumatur in sensu formali neg. conf. Ad confirmat. dic primo. Non repugnat animam rationalem introduci sine antecedentia istarum animarum ignobiliorum; ergo &c. & consequenter si non repugnat tam tibi fauet quam arguenti.

Resp. 2. neg. antec. Per animam sensitivam habetur formalissime principium vegetationis, & per animam rationalem principium tam vegetandi, quam sentiendi & consequenter pullum est fundamentum dicendi quod non statim ac vegetat illud corpus, aut sentit, non sit ea anima animalium qua ultimo viuit, quando quidem vltima forma est principium operandi in om-

ni genere operationes vitalis, vt admittit ipse arguens. Ad probationem: forma substantialis ad quæ subiectum dicitur aliquantulum dispositum per aliam formam substantialem, non præstat in subiecto id quod præstatur per aliam, adeoque nequit dici quod sit eadem. Caterum si forma ignis vltra operationes proprias ignis haberet proprietates ligni; si forma pulli, vltra operationes & proprietates oui; dicerem non aliam esse formam pulli, aliam oui, non aliam ignis, & aliam ligni, sed eandem formam ab imperfectionibus incepisse, & ad perfectiora promotam: cum igitur anima sensitiva habeat operationes vegetandi, anima rationalis operationes & sentiendi & vegetandi; adeoque idem simul sit & per eandem formam vegetans, sentiens, & intelligens, non est cur dicatur unam præcedere & alias subsequi; cum eadem possit ista omnia, incipiendo ab imperfectionibus & promouendo se ad perfectiora. Ad probationem patet ex dictis; non repugnat ex ratione formæ, sed repugnare potest ex ratione talis formæ, & inductione constat per successionem formarum in idem subiectum, tolli à toto denominationem quam per antecedentes sustinuit, modo explicato.

Adde quod hæc animarum multiplicatio facienda esset in infinitum, & intra rationem sentiendi, quandoquidem conceptus prius est animal, quam equus, & ac prius

animal quam homo. Cum igitur triplex ista operatio in homine iam perfecto recte tribuatur vni eidemq. principio vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi: poterit & debet eidem tribui, etiam quando non simul sed etiam successiue fiunt; quandoquidem non est de ratione principii actiui semper & in qualibet circumstantia facere quidquid potest in qualibet.

QVÆSTIO VI.

De unitate vel multiplicitate forma substantialis in eodem viuente.

ARTICVLVS I.

An præter animam rationalem datur in homine alia forma substantialis totalis.

Questio quæ procedit de homine, procedit proportionaliter de Leone, & quolibet alio animali. Est autem hic controuersia non de omni alia forma, sed de forma substantiali totali. Fuit opinio quæ ex antiquis sequutus est Auicenna, dari in homine & in quolibet alio viuente sensibili præter formam qua constituitur in tali specie viuentis, aliam qua constituuntur in esse generico corporis; ideoque hanc formam appellarunt formam corporeitatis. Formam hanc existimauit Auicenna coeuiam materiæ, ab eadem inseparabilem, adeoque illam non
in

in solis viuentibus, sed in omni composito ex materia & forma seperiri.

Scotus hanc Auicennæ opinionem ex parte sequitur, & ex parte repellit. Afferit enim dari in viuentibus præter formam specificam formam corporeitatis; sed in solis viuentibus: negatque hanc esse coeuiam materiæ. Primo enim produciitur, quando produciitur ipsum uiuens: introduciitur autem pro priori ad formam specificam; puta in homine pro priori ad animam rationalem, & in equo pro priori ad animam caballinam, ita ut & anima rationalis & caballina recipiantur in corpore præsupposito, eum quo constituunt vnum.

Oppositam sententiam docet D. Thom. tum multis in locis; tum præcipue & ex professo lib. 4. contra Gentes cap. 81. ubi tuetur resurrectionem mortuorum. *Non sunt inquit, diuersæ formæ substantiales in vno & eodem, per quarum vnâ collocatur in genere supremo, puta substantiâ, & per aliam in genere proximo, puta in genere corporis vel animalis, & per aliam in specie puta hominis aut equi: quia si prima forma faceret esse substantiam, sequentes formæ iam a diuinent ei quod est hoc aliquid in actu & subsistens in natura, & sic posteriores formæ non facerent hoc aliquid, sed essent in subiecto, quod est hoc aliquid sicut formæ accidentales.* Hæc & multa alia in hac sententiam ibi D. Thomas. Vbi aduerte assumi tanquam certum quod quilibet forma substantialis constituens rem in prædicamento substantiæ per se directe, puta

puta faciens substantiã, corpus vel animal, eo ipso facit hoc aliquid in actu, hoc est vnus per se simpliciter, & absolute. Quamuis autem id negent alii, dum aiunt formas substantiales genericas subordinari in eodẽ formis specificis: tamen standũ erit in hoc S. Doctõri ita philosophanti ex Aristotele, apud quem quicquid habet rationẽ dispositionis permanentis ad aliam formam, per quam habeatur hoc aliquid: eo ipso habet putam rationem accidentis.

Probatur autem conclusio: quia per vnica formam potest haberi quidquid ponitur per illas multiplices; ergo nulla est ratio multiplicandi formas in viuentẽ. Antecedens patebit ex responsione ad argumẽta. Interim autem nota nullũ esse corpus quod sit pure & præcise corpus: sicut nullum est animal quod sit pure & præcise animal, adeoq; ad diuersas illas rationes superiores & inferiores in linea substantiã directe positas in categoria, sufficienter rationes diuersæ logice, cũ in inferioribus contineãtur physice superiores, hoc est cũ inferior sit physice id per quod conuenit rei prædicatũ superius & inferius. Si Aduersarius in aliqua re repetit rationem præcisam corporis, hoc est corpus nullius alterius speciei qua corpus, tunc potiorẽ rationẽ haberet suspicandi constitui corpus, in ratione corporis per aliquam formam physicã, quæ esset præcise corporeitas eiusdem, cum autẽ quolibet corpus sit intra hanc vel illam speciem infimam corporis, puta lactuca vel canis

canis &c. congruentissime ratio corporis inuenitur absq; vlla forma, quæ sit simpliciter & præcise contrahens materiam ad rationem corporis. An autem ratio corporis habeatur formaliter per hanc vel illam formam constituentem hanc & illam speciem substantiã cum materia prima, analiter; patebit infra.

A R T I C V L V S. II.

Satisfit Obiectionibus.

Objicitur 1. Materia prima per seipsam formaliter non est corpus: ergo per aliquam formam trahitur ad rationem corporis: sicut quia per seipsam non est nec ignis, nec aqua. debet per formam sibi superadditum determinari ad ignem, vel ad aquam. Rursus in homine forma superaddita materiã & faciens hominẽ est incapax trahere materiam ad rationem corporis, est enim forma spiritualis cui tam repugnat determinare compartem ad rationẽ corporis, quam repugnet comparti determinare illam ad rationem spiritus: hoc est tam repugnat quod per vnionem animẽ ad materiam totum sit corpus, quã quod per vnionem materiã ad animam totum sit spiritus, ergo debet in homine haberi ratio corporis per aliud quã per animã rationalem. Hoc autem aliud est forma corporeitatis, quæ eadem manens & cum anima, & cum forma cadauerica animã succedente, facit cũ
vtra-

utralibet idem corpus, quamvis cum vna faciat, vivens cum altera cadaver: siue potius quamvis cum vna constituit vnum quod est animatum, cum altera vnum quod est mortuum: hoc autem habet esse mortuum non à forma corporis, sed vel à forma cadaverica, vel à priuatione animæ: illud autē esse animatum ab anima sibi vna. Confirmatur: quia est idem corpus mortuum, quod erat viuū, adeoque non solum eadem materia, sed & eadem forma constitutiva corporis.

Communis responsio ad hoc argumentū est hæc. Anima rationalis est corporea ut quo, quāuis non sit corporea ut quod adeoque apta constituit corpus. Quod autem possit tribuere denominationem corporis quam ipsa non sustinet, non est nouū, cum etiā tribuat denominationem hominis quē non habet. Sed quid est esse corpoream ut quo, nisi esse formam qua res constituitur in esse corporis, Contendit autem argumentum rem omnino spiritualesse ineptam tribuere denominationem corporis: aitque tam absurdum esse quod materia seipsa non corpus coalescat in vnum corpus per vnionem cum spiritu, quam quod partes seipso non albus, coalescat in vnum album per vnionem sui cum nigredine. Alij non contenti distinctione per *ut quo*, & *ut quod* dicunt animam rationalem non esse quidē corpoream formaliter, esse tamen virtualiter seu eminenter. Non est corporea formaliter: quia neque constat materia, naque educitur de potētia materiæ. Est virtualiter: quia est prin-

principium operationum corporearum; per hanc enim non solum intelligimus, sed etiam sentimus & vegetamur. Certum est enim animam esse natura sua proportionatam, compari cum qua facit vnum. Certum est præterea operationes sentiendi & vegetandi, quæ sunt operationes corporeæ, etiam data forma corporeitatis, non esse a solo corpore, adeoque principium ipsarum esse etiam in anima: si enim animam tollas, vegetationē tollis & sensationem. Ex hoc igitur quod sit nata facere vnum principium cū materia operationum corporearum, dicitur esse virtualiter corporea. Hoc non dices de nigredine ad faciendum album. In hac responsione communiter conueniunt.

Hæc responsio accedit ad verum. Tamē, si dicendum est quod sentio, totum argumentum propositum laborat in supposito: quod videlicet ratio tribuere rei denominationem corporis debeat esse forma. Illud dicitur corpus cuius aliqua pars constitutiva est materia physica; si igitur homo constet ex anima rationali, quæ spiritus est, & materia physica, coipso homo est corpus, per illud enim idem constituitur in ratione corporis per quod constituitur in ratione substantiæ materialis. Hinc apud veteres Logicorū inuenies prædicamentum substantiæ descriptum sic In capite libri scribitur *substantiæ*, ad latus per modum differentiæ diuisiua ponitur ex vna parte *materialis* ex altera *immaterialis* & deinde dicitur sub *substantia* ponitur *corpus*, hoc est substantia per

Tom. III. X mater-

materialitatem constituta corpus. Hoc idem intelligunt qui loco *materiali* & *immaterialis* pingunt: *corporea*, & *incorporea*.

Ex hac doctrina quæ facilis est, & clara ruit tota difficultas: homo est corpus, non tamen constituitur corpus per animam, sed per materiam physicam qua constat: & in tantum anima est apta facere corpus inquam est apta facere vnum cum materia physica, quæ facit corpus. Hoc facile intelliges si apud te idem sonet *corpus* quod *materiale*. In hac igitur denominatione *corpus* id quod habet rationem formæ non est forma ipsa hominis, sed materia, sicut in hac denominatione: *materiale*. Hæc doctrina consonat his quæ diximus in *Physica* agentes de forma. Hanc enim diximus esse illam partem compositi à qua denominatur hoc & illud: ut igitur videas quid in aliquo concreto habeat rationem formæ, vide quid in illo concreto importetur per modum denominantis. In hoc autem concreto: *materiale* per modum denominantis importatur materia: hæc igitur habet rationem formæ.

Et ne aliqua alia æquiocatione capiatis aduerfos loqui hic de materiali formaliter & reduplicatiuæ, non autem de materiali materialiter & specificatiue accepto, Sciatim enim vel puero hoc argumentum subueniet, denominatio hominis est denominatio corporei & materialis, sed denominatio corporei & materialis habetur per materiam physicam

cam tamquam per formam; ergo denominatio hominis habetur per materiam physicam tamquam per formam. In quo vides fieri transitum à sensu reduplicante ad non reduplicantem. Homo denominationem hominis habet ab anima rationali; denominatione corporis à materia; ideo enim hoc totum est homo: quia animam includit rationale; ideo hoc idem totum est corpus, quia includit materiam physicam: materia physica trahitur ab anima in unitatem hominis, anima trahitur à materia in unitatem corporis. Sicut igitur quamuis animal in definitione hominis habeat rationem generis, hoc est materia metaphysice, tamen est ratio & forma denominans hominem animal: homo enim non est animal formaliter per rationale; ita etiam quamuis materia physica sit veluti genus physicum in physica constitutione hominis, habet tamen rationem formæ in denominatione materialis & corporei: quia homo non per animam formaliter, sed per materiam est materialis & corporeus.

Hinc patet ad ea quæ dicuntur in obiectione. Spiritus simul cum materia coalescens in vnum non constituit vnum nihil habens materiam physicam: adeoq. non constituit spiritum seu spirituale: materia cum spiritu coalescens in vnum constituit totum habens aliquid materie. Diximus autem aliquid in materiale seu spirituale est illud dumtaxat quod in sui constitutione caret materia physica, corporum autem &

materiale, seu potius corpus, id quod in sui physica constitutione materiam physicam includit. In forma ad argumentum concessa, so antec, distinguo consequ. trahitur ab aliqua forma &c. tamquam à ratione denominante; nega: tamquam à ratione requisita ad esse totum: concede. Materia se sola non est totum includens in sui constitutione materiam, adeoque se sola non est corpus, cum denominatio corporis cadat supra totum; requirit igitur aliquid aliud cum quo coalescat in vnum; cum quocunque autem coalescat, eo ipso habet secum identificatum unde formaliter totum illud sit materiale & corpus.

Ad confirmationem nega idem esse corpus mortuum quod viuum: non enim est idem totum. Nota obiter quod sicut à Scoutis dicitur idem corpus quia est eadem forma corporeitatis; ita putare posset aliquis dici posse idem corpus in nostra sententia, quia est eadem ratio denominans corpus, est enim & in mortuo & in viuo eadem materia. Non tamen ita dicimus: quia quamuis vtrobiq; sit eadem ratio denominans, non est vtrobiq; idem denominatum, supra quod formalissime cadit ratio corporis: sicut si v.g. ab vno intellectu in alium eandem transferres sapientiam, non esset idem sapiens.

Dices, ratio corporis est vna respectu hominis viui & hominis mortui; ergo est idem corpus viuum & mortuum. Probatur consequentia, quia ideo ratio hominis non est

vna

vna respectu humoris viui & hominis mortui quia homo mortuus est solum æquiuoce homo; sed corpus motuum non est solum æquiuoce corpus; ergo corpus est idem mortuum quod viuum &c.

Resp. conc. antec. negando consequ. Etiam respectu ligni & lapidis est vna ratio corporis; & tamen lignum & lapis non sunt idem corpus. Est vna ratio corporis respectu viui & mortui quia tam mortuum quam viuum est vere & proprie corpus, & ratio corporis genericæ se habet ad animatum & inanimatum. Non est autem vna ratio hominis in homine viuo & mortuo, quia mortuus non est vere & proprie homo. Ad probationem nega minorem subsumptam. Esse vnam rationem respectu plurium non est plura illa esse idem numero, sed est illa plura conuenire in illa ratione quæ genericæ est, si sit ad plura specie specifica, si ad plura dumtaxat numerice.

Obicit. 2. ex dicto Damasceni communiter recepto: Verbum diuinum quod semel assumpsit numquam dimisit. Hoc autem nequit esse verum si non sit idem corpus mortuum quod viuum, ergo &c. Minor probatur: quia corpus mortuum fuit vnitum Verbo Diuino, & edem vnitum fuit corpus reanimatum; ergo si non est idem reanimatum quod mortuum, dimisit mortuum & vnit sibi reanimatum: si autem dimisit mortuum, dimisit semel assumptum.

Resp. distinguendo maiorem: quod as-

X ; sum.

sumpsit per se nunquam dimisit: concedo; quod assumpsit per accidens: nego &c.

Obii. 3. Materia prima nequit constituere corpus in hac, vel illa ratione specifica corporis: ergo ratio specifica huius vel illius corporis habetur per aliud: non nisi per formam; ergo per formam: si autem per formam; habetur in homine per animam rationalem; ergo ratio determinans ad hanc speciem corporis est anima rationalis.

Resp. idem argumentum esse siue admittas, siue neges formam corporeitatis: non enim corpus est equinum, aut humanum, adeoq. huius, vel illius speciei per formam corporeitatis: igitur præter illam formam requiritur alia, per quam trahatur ad talem speciem. Sicut igitur per animam cum forma corporeitatis constituitur hoc totum hominem, seu corpus humanum, ita etiam per animam simul cum materia hoc idem totum constituitur. In forma ad argumentum concede totum. Vide autem ne huc de genere, & differentia physicis eodem modo philosophetis, quo de genere, & differentia metaphysicis. Genus, & differentia apud Metaphysicos sunt realiter idem, & hæc sunt in homine animal, & rationale; apud Physicos distinguuntur realiter, & hæc sunt materia & forma. In quocunque toto sit materia physica facit corpus; cum hac autem vel illa forma facit hoc, vel illud corpus. Propterea dicitur materia dare rationem genericam corporis, forma vero differentialem, utraque simul specificam.

Obiic.

Obiic. ultimo, Anima præsupponit subiectum in ratione corporis; ergo forma corporeitatis præcedit introductionem animæ. Huic argumento satisfactum est supra, iterum autem negatur antec. quia anima non præsupponit subiectum in esse totius, sed in esse partis determinabilis ad hanc speciem corporis.

QVÆSTIO VII.

De turna forme partiales,

EX iis, qui formam corporeitatis reiciunt à viuento, alii formas partiales admittunt; alii negant. Ratio admittendi non est inanis. Sunt enim in homine (idem dic de alijs) partes inter se adeo dissimiles, ut non irrationabiliter dubitetur de earum diuersitate substantiali. Huiusmodi sunt cerebrum, cor, hepar, ossa, caro, nerui &c. in quibus diuersitas habetur, ut opinantur aliqui, per formas substantiales, ut alii, per puram diuersitatem accidentium. Nos ex secundis sumus, quatenus; totam æthærogenitatem in partibus viuenti saluari sufficienter per diuersas accidentium complexiones.

Probatum autem conclusio: quia nihil est in vilo viuento; nihil fit in vilo, aut ab vilo viuento, quod sine formis huiusmodi non saluetur; ergo huiusmodi forma non debent admitti. Consequentia est clara, cum enim constet viuens illud esse vnum, vnus suffi-

cit vna forma, nisi probetur necessitas multiplici-
tatis. Probatur vterius contra eos, qui formas huiusmodi admittunt in viu-
entibus, negant in aliis. *Ætherogenitas* parti-
tium æque sensibilibus apparet in corpore
mortuo, ac in viuo; ergo æque admittende
sunt formæ partiales secundum substantiam
dissimiles in mortuo, ac in viuo. Antec-
est evidens: quis enim dicat carnem mor-
tui minus differre ab osse; quam ab osse
viui differat caro viui; Immo diuersitatem
hanc frequentius obseruamus in mortuo,
quam in viuo. Quod dico de carne, & osse
dic de cerebro, hepate, & corde, aliis-
que partibus, quarum alia aptæ sunt,
alia vel ineptæ, vel noxiæ, si adhibean-
tur in cibum. Propterea qui admittit for-
mas partiales in viuentibus, debet illas
admittere in non viuentibus. Denique
apud Philosophum conceptus formæ sub-
stantialis non admittit consortium alterius
formæ intra idem totum: & consequen-
ter *ly partialis* destruit rationem formæ
substantialis, cum trahat aliam formam,
quæ illa eadem pars viuens cum om-
nibus alijs informetur. Potissima ta-
men probatio est responsio ad argu-
menta.

Obicitur 1. Diuersitas operationum,
quales sunt auditio, visio, tactio, & alia
huiusmodi saluari nequit sine principiis
substantialibus diuersis, principia huius-
modi non habentur, nisi per formas substantia-
les, ergo diuersitas huiusmodi saluari ne-
quit

quit nisi per formas substantiales. Probatur
maior quia si sufficeret vna eademq. forma,
dequeretur vni eidemq. formæ, & quidem
indiuisibili, qualis est anima rationalis, de-
beti in diuersis partibus subiecti diuersas
complexiones accidentium; conseq. au-
tem est falsum, ergo Probatur vltima mi-
nor: quia huiusmodi diuersitas refundi ne-
quit in materiam, quæ est eiusdẽ rationis in
singulis partibus eiusdem totus; neque in
formam quæ est omnino eadem; ergo re-
fundi debet in aliquod aliud principium:
hoc autem nequit esse, nisi aliqua diuersitas
præcedens in materia, quæ diuersitas cū
præcedat complexionem accidentium, non
habetur specialiter per ipsam, sed per for-
mam specialiter debitam tali parti su-
biecti.

Resp. negando maiorem. Ad probationẽ
retorque primo argumentum. Diuersa illæ
formæ substantiales debentur eidem indiu-
isibili animæ, puta animæ rationali: nõ ratio-
ne sui, est enim eadem in omnibus, & sin-
gulis partibus totus; non ratione mate-
riæ, quæ iudem est eiusdem rationis; ergo
ratione alicuius antecedentis: hoc autem
antecedensiam facit diuersitatem in parti-
bus, & ætherogenitatem, igitur ætheroge-
nitas habetur pro priori ad formas illas
partiales, adeoque non per illas formaliter.
Hæc retorsio monstrat inanitatem obie-
ctionis.

Resp. 2. negando maiorem. Ad probatio-
nem concessa minori, nego minorem. Ad

probationem minoris nega diuersam illam accidentium complexionē non deberi vni eisdem; formæ etiam indiuisibili in diuersis partibus totius, quod constat. Forma cuius fini sunt operationes diuersæ exigit eo ipso diuersa instrumenta: ad diuersitate autem instrumentorum non requiritur diuersitas substantiæ: cum ex eodem ferro sciam facias, gladium & securum. Anima igitur exigit vnum organum ad audiendum, aliud ad imaginandum, & sic de cæteris; neque enim est sicut Faber Delphicus in sua officina vno gladio utens ad omnes vsus, sed oculo ad videndum, aure ad audiendum &c. eadem autem materia cum diuersa accidentium complexionē, & per diuersam accidentium complexionem efformatur in oculum, aurem, & sic de cæteris. nomine eiusdem materiæ intellige hic eandem substantiam, neque enim auris, aut oculus est sola materia cum prædictis accidentibus, sed est ipsamet hominis substantia, cum hac & illa accidentium complexionē. Quod autem eadem indiuisibilis forma diuersimodo sit operatiua, habes ex dictis, vbi patuit hoc pertinere ad excellentia ipsius.

Obiicit. 2. si organizatio constiteret in sola complexionē accidentium, anima recuperaret organizatiōem perditam: constat falsum; ergo & antec. Sequela maioris prob. quia forma est naturaliter recuperatiua complexionis accidentium sibi debita, vt ostensum est alibi; ergo si organizatio constituitur in complexionē huiusmodi, organiza-

nizatio est recuperabilis ab anima. Minor autem probatur; quia si cui offodias oculum, aut amputes auriculam, aut quodlibet aliud organum labefactes, experientia constat hæc non recuperari ab anima, sicut recuperatur frigus ab aqua & ab alijs alijs qualitates.

Resp. 1. rationem cur anima recuperare deberet complexionem illam accidentium, etiam ostendere quod recuperare deberet formas illas partiales. Ideo enim debetur illi vis recuperatiua complexionis prædictæ, quia sine hac non bene te habes secundum modum suæ naturæ: sed neque sine illis formis partialibus bene se habet secundum modum suæ naturæ; ergo debetur etiam illis vis recuperatiua talium formarum; adeoque sumus in hoc pares cum arguente.

Resp. 2. hoc argumentum fundari in æquiuocatione qua dicitur arguens: putat enim per complexionem huiusmodi nihil à nobis intelligi, nisi temperiem primarum qualitarum, aut aliarum huiusmodi, pura raritatis & densitatis. Quocumque autem labe seu defectus, seu vitium, seu mala habitudo organi non consistit, nisi in huiusmodi intemperie, tunc nisi ab extrinseco impediatur anima recuperare potest perfectionem, seu rectam habitudinem huius velliis organi: dixi: *Si non impediatur ab extrinseco*; si enim humor defluens in huiusmodi organum impedit actionem naturæ, non est mirum quod debita

complexio non recuperetur; sicut non esset mirum a quam non recuperare frigiditatem si in ipsam continuo deplueret ignis, vel aliquod aliud corpus calidum. Pierumque autem contingit labefactari organum per intrusionem corporis noxii, vel per detractionem materiae necessariae ad ipsius bonam habitudinem. Si quis estodiatur alteri oculum, non solum tollit temperiem qualitatum, sed etiam & partem materiae, & dispositionem secundum locum aliam partium eiusdem, & praeterea in locum materiae organizatae trahit alia corpora, puta sanguinem, aut quemlibet alium humorem ineptum recipere illam dispositionem, quae requiritur ad rationem organi. Non debetur autem ulli formae, quod possit remouere se etiam corpora noxia, vel in quacumque circumstantia ita illa elaborare, ut fiant instrumentum ipsius. Praeterea saepe contingit huiusmodi organa neq. elaborari dum primo est viuens, quamuis illi debeantur ut se habeat secundum modum suae naturae. Quam multi enim surdi nascuntur & muti? Quid igitur mirum quod huiusmodi organa in quibusdam circumstantiis refici nequeat, si etiam in quibusdam fieri nequiverunt? Denique in forma ad argumentum. Resp. distinguendo maiorem: organizatio esset recuperabilis in aliquibus circumstantiis: concedo; in omnibus: nego & haec eadem distinctio sufficit ad ea, quae sequuntur in eadem obiectione.

Obiic. vlt. Diuersitas substantiae à substantia

stantia non innoteſcit; nisi per diuerſitatem accidentium: cor, & cerebrum differunt notabiliter secundum accidentia: ergo etiam secundum substantiam. Mai. probatur; quia diuerſitas substantiarum sensibilium apparet per ea per quae substantiae sunt sensibiles; sunt autem sensibiles per accidentia. Min. autem prob. comparando cerebrum cum corde, quae magis inter se diuerſificantur secundum temperiem qualitatum, quam diuerſificantur inter se argentum & stannum, aes & aurum, quae tamen diuerſa substantialiter sunt.

Resp. dist. maiorem: innoteſcit ex diuerſitate accidentium quomodolibet considerata: nego; speciali aliquo modo considerata: concedo. Quomodo consideranda sit ista diuerſitas accidentium ad inueniendam diuerſitatem inter substantias dictum est supra qu. 4. ar. 1. resp. ad 1. Si cor, & cerebrum essent duo supposita à se inuicem separata sicut stannum, & argentum, recte iudicaretur diuerſas esse substantias; cum, autem ex natura sua coalescant in vnum, cuius sunt partes; & cui ratione suae excellentiae debetur, quod sit principium diuersarum operationum, diuerſitas accidentium non sufficit in ipsis ad arguendam diuerſitatem secundum substantiam; non enim cor, & cerebrum faciunt vnum per aggregationem & praeter intensionem naturae, sicut v. g. multa metalla in aera Corinthio; sed ad id vnum à natura intenduntur, ut integrent vnum per se intentum ab eadem natura.

QVÆSTIO VIII.

Quanam partes viventis animalium.

Partes viventis accipimus hic secundum latitudinem quandam, ita ut nomen partis conveniat non solum cuilibet constituto, sed etiam rei conjunctæ, & ad herescenti constituto. Sermo autem est de partibus integrantibus. Discrimen inter essentielles, & integrales alibi indicavimus Materia, & forma dicuntur essentielles? quia per has saluatur tota essentia rei; puta si ab equo pes vel tibia abscondantur; adhuc manet equus, quia adhuc manet materia informata anima equina: non tamen manet integer equus, sed mutilus, & in hoc etiam apparet differentia alibi indicata. Rursus in eodem vivente, puta in animali dividere solent partes in fluidas, & solidas. Solidas vocant ossa, carnaem, nervos, & alia huiusmodi: fluidas: pituitam, bilem, & sanguinem &c.

Præterea ex partibus integrantibus, ut ex D. Thoma observat Ruuius, aliæ pertinent ad constitutionem viventis, & huiusmodi sunt ossa, carnes, aliæ huiusmodi; aliæ vero non pertinent ad constitutionem ipsius, sunt tamen necessariae, ut aliæ constituent totum: huiusmodi sunt sanguis, alique humores, quibus deficientibus necesse est animal interire: aliæ deniq. neque consti-

stituunt, neque necessariae sunt, ut aliæ constituent; sed solum pertinent vel ad commodum, vel ad ornatum viventis, huiusmodi sunt pili, vnguens, lana, squammæ, &c. Hac omnia nomine partium veniunt ad præsens examen.

Sanguinem non modo esse animatum, sed ipsam animam animalis ex veteribus nonnulli opinati sunt, quibuscum loqui videtur Vagellus: *Purpuream vomit ille animam*. Recentiores, hoc antiquorum errore deposito, solum inquirunt an sit animatus Affirmant Toletus, Hurtadus, Arriaga. Negant Ruuius aliq. in quorum sententiam nos etiam venimus. Primo, quia non apparet in sanguine vlla operatio vitalis, nec vlla dispositio propria vitaliter operantis. Conficitur autem sanguis à corde, vel hepate, ut suo loco videbimus, & in venas effunditur, transmittiturque per canaliculos, sicut aqua scaturiens à fonte, in varios riuos dispergitur. Dispositionem autem ad vitales operationes requisitam nec in sanguine, nec in vlllo alio humore reperiri facile tibi suadebis ex hoc ipso, quod & sanguis, & quilibet alius humor fluat.

Secundo. Philosophus 2. de partibus animalium cap. 3. ait. Sanguinem esse sanguineis animalibus vltimum alimentum. exanguibus vero id quod loco sanguinis: sed alimentum per nutritionem conuertitur in substantiam aliti; ergo sanguis per nutritionem conuertitur in substantiam a-

animalis; & consequenter pro priori ad con-
 uersionem prædictam non erit substantia
 animalis. Quemadmodum enim cibus an-
 tequam conuertatur in sanguinem non est
 sanguis, sed alia substantia; ita sanguis ipse
 priusquam conuertatur in substantiam ani-
 malis, non est anima, sed alia substantia
 ab animali. Sic autem comparat loco ci-
 tato Philosophus sanguinem cum substan-
 tia animalis, sicut cibum cum sanguine.
 Hinc dicit D. Thom. sanguinem esse par-
 tem animalis in potentia; quia nimirum
 proxime conuertitur in substantiam anima-
 lis; sicut etiam cibus dici potest sanguis in
 potentia; quia per operationem animalis
 cibus conuertitur in sanguinem. Hinc qui
 non sanguificant sunt salutis desperata, cum
 animal immediatè nutriatur sanguine, defi-
 ciente autem virtute nutritiua impossibile
 est durare animal; deficiente autem vi san-
 guificante necesse est & virtutem nutritiua
 deficere, quæ occupatur proxime circa
 sanguinem.

Pro hac sententia asserri solent aliæ argu-
 menta: v. g. quando scinditur vena effluit
 sanguis, adeoq. anima illius animalis est nõ
 solum in corpore quod animas, sed etiam in
 vase in quo sanguis excipitur. Hoc argu-
 mentum facile soluitur dicendo exanimari
 sanguinem statim ac erumpit è vena. Di-
 cunt alij non continuari sanguinem cum
 alijs partibus animalis, & probant; quia
 excurrit per venas: quasi vero fluidi cum
 solido, dum modo sint eiusdem substantiæ,
 dari

dari nequeat continuatio seu continuitas: si
 cut v. g. si aliqua excurrat per canaliculos ef-
 flosus in glacie.

Caro, nerui, & ossa, aliæque partes soli-
 dæ animalis sunt ex communi omnium cu-
 sensu animatæ. Apparet hoc ex operatio-
 nibus vitalibus, quæ per huiusmodi partes
 exercentur; ossa enim augentur ab intrinse-
 co, adeoque nutriuntur. Immo in his appa-
 ret non solum vegetatio, sed etiam sensa-
 tio, vt experientia constat. De pilis, vn-
 guibus, lana, squammis &c. dicendum est
 quod animentur sed anima pure vegetati-
 ua, adeoque distincta ab anima animalis.
 Huiusmodi enim sunt velut hedera ali-
 uc plantæ quæ alijs viventibus adhæres-
 cunt, & ex eorum succo & excrementis
 alimentum trahunt. Hinc in ijs qui abun-
 dant humido, videbis crines in longum
 excrescere, secus in ijs qui ficioris sunt
 temperamenti. Propterea semina lon-
 giores habent crines, quam mares, quia ca-
 pitis sunt humidioris. Viuere autem hæc
 omnia, patet ex modo quo augentur: &
 quia alimentum trahunt ab humore ita-
 temperato, contingit aliquando etiam in
 mortuis illa augeri: neq. enim tale tempera-
 mentum humoris statim deperditur: sed in
 alijs quidè tardius, in alijs autem celerius,
 sicut etiam contingere vides in hedera, quæ
 aliquandiu etiam viuunt mortua planta cui
 adhærescit, cum qua deinde & ipsa interit:
 quod etiã accidit capillis & vnguibus &c.
 quæ tandem & ipsa moriuntur, mortuo ani-
 mali cui adhærebant.

De cornibus animalium dubitator an eadem anima viuunt qua viuunt animalia cornuta. In hac dubitatione sentiendum est cum Philosopho, cornua videlicet eiusdem esse substantiæ cuius sunt dentes, & eadem cum ipsis vita viuere. Hinc in animalibus cornutis contingit in maxilla superiori deesse dentes, eo quod materia sursum abeat in cornua. Viuere autem dentes anima pure vegetatiua est sententia satis communis.

Adipem, sæuum, lac; medullam odium censemus non esse animata. De seço probatur Aristotelis testimonio, qui secundo de partibus animalium cap. 5. ait sæuum & adipem esse sanguinem concoctum Sanguinem autem non viuere probatum est supra per eundem Philosophum. Sæuum ab adipe differt per hoc quod si terreum adeoque magis densum; unde fieri dicitur ex sanguine terriori. Medulla osalis non differt substantialiter à sanguine, est enim eiusdem portio quædam crassior, transfusa ad concauitates ossum, vt ad eorundem nutrimentum deseruiat.

De medulla spinæ aliter sentimus. Putamus enim hanc esse animatam. Fundatur hæc opinio tum in eo quod apparet ex accidentibus ipsius, per quæ ab alia medulla notabiliter differt: tum in eo quod communiter asserunt Medici, eam videlicet eiusdem rationis & substantiæ esse cum cerebro: cerebrum autem viuere, vix cum cerebro neges. Hinc est quod in eadem me-

medulla apparent multæ venulæ per quas subtilior sanguis ad eiusdem alimentum defertur; vnde cum in ipsa pateat ad oculum quædam organizatio, dicendum est hanc vituiter operari & consequenter viuere.

De lacte autem valet à fortiori id quod dictum est de sanguine, quod idem etiam intelliges de bile, pitura, phlegmate aliisque humoribus, quæ in corpore animato ad ipsius conseruationem sunt.

Obiicit 1. Philosophus pluribus in locis sanguinem & alios humores numerat inter partes animalis. Immo nos etiam hic partes animalis diuisimus in solidas & fluidas; sed partes animalis sunt animata; ergo sanguis & aliæ huiusmodi viuunt. Item libro tertio de histor. Animal. capit. 19. ait. Quamdiu vita feruatur sanguis animatur & feruet. Confirmatur hoc idem auctoritate Sacræ Scripturæ, nam Leuitici 17. dicitur: anima carnis in sanguine est.

Resp. quod & Philosophus & nos cum Philosopho enumerando partes animalis, nomine partium vsi sumus ampliativè ad ea omnia quæ per naturalem coniunctionem pertinent ad animal. Quando autem loquimur de animatis, strictus loquimur. Ad illud Philosophi dicitur per sanguinem animatū & feruentem nihil aliud intelligi quam sanguinem ebullientem & excurientem per uenas, ipsi spiritibus plenum, quibus vitur animal ad ipsum sanguinem concoquendū &

& in substantiam aliti conuertendum. Hoc fere modo etiam aquæ scaturientes è fontibus & per riuulos decurrentes, dicuntur aquæ viuæ, ad differentiã aquarum torpentium; quæ dicuntur aquæ mortuæ; quia nimirum primæ motum habent, & per motû aliquam similitudinem vitæ, secundæ vero mortuorum instar, manent immotæ. Ad illud Leuiter dic animam esse in sanguine causaliter & conseruatiue, quia sine sanguine caro nostra viuít.

Obiic. 2. sanguis non conuertitur immediate in substantiam aliti; ergo non est immediatum alimentum animalis: ergo dici nequit quod non viuat ex eo quod sit alimentum animalis. Prob. antec. experientia quam ob oculos habuere frequenter Medici, Constat enim conuerti prius in rorem deinde in cambium, deinde in glutem, & vltimo in carnem.

Resp. 1. neg. ant. Ad prob. admitto Medicorum fidem, & experimentum; sed mutationes illæ intermedia non sunt substantiales, nam etiam gluten est idem sanguis magis coagulatus, & per hoc aptior mutari in carnem. Præterea etiam si des mutationes illas esse substantiales, adeoq. sanguinem ipsum non esse immediatum alimentum nihil das contra te immo valet à fortiori; si enim alimentum proximum anima caret, multo magis remotum.

Obiic. 3. Si sanguis non est animatus Verbum Diuinum assumpsit naturam in animatam: consequens est falsum; ergo &

an.

antecedens. Sequela maioris probatur; quia Verbum Diuinum assumpsit sanguinem.

Resp. distinguendo; assumpsit naturam inanimatam & impertinentem ad naturam animatam; nega; sed pertinentem ad animatam naturam; concede; & eodem modo distincta minori; nega conseq. Quomodo autem tam sanguis, quam alii humores, spiritusque vitales ad naturam assumptam pertineant, dictum est supra.

Obiic. 4. Sanguis mouetur in omnem partem; sed huiusmodi motus est proprius viuientium; ergo sanguis viuít. Idem valet, vt vides, de aliis humoribus.

Resp. dist. antec. Sanguis mouetur in omnem partem à principio intrinseco; nego; à principio extrinseco; concedo maiorem; & eodem modo distincta minori; nego conseq. Mouetur sanguis in omnem partem, hoc est per venas diffunditur in omnem partem sese diramantes, vt patet; sed per impulsum receptum à partibus animatis, ipsum in omnem partem pellentibus; pellunt autem medijs quibusdam spiritibus, quibus abundans & feruet.

Obiic. vltimo. Sequitur ex dictis in eodem viuente esse plures animas; consequens repugnes aliqui dictis; ergo & antecedens. Sequela maioris probatur; quia in eodem animali datur anima sensitua qua animantur aliquæ partes, puta cor & ossa, & anima pure vegetatiua, qua animantur alia quæ alia, puta capilli & vngues.

Resp. negaudo sequelam maioris Ad probationem.

bationem dic capillos & vngues, & alia huiusmodi non esse partes animalis rigorose dictas, sed corpora seu viuientia, quæ animalia nascuntur, & ex eius superfluo viuunt, vt dictum est supra.

Q V Æ S T I O XI.

De potentijs animæ.

A R T I C V L V S I.

An à se inuicem & ab anima distinguantur.

IN homine potentias animæ alias esse organicas, alias inorganicas supponimus hic, alibi probatur. Organicæ dicuntur, quæ per organum corporeum, inorganicæ quæ non per organum corporeum suas operationes eliciunt. Primi generis sunt potentia visua, auditua, & alia huiusmodi, quæ dicuntur potentia sensitivæ. Secundi generis sunt intellectus & volûtas. Anima enim per oculum videt, seu potius oculus anima informatus videt, & auris anima informata audit, nullum autem organum aut intelligit aut vult, quia nullo organo corporeo operationes huiusmodi eliciuntur ab anima. Quaritur autem hic an potentia huiusmodi, tam primi videlicet quam secundi generis inter se, & ab anima distinguantur. Affirmant Thomistæ satis communiter, & cum ijs Suarez, Ruuius &c.

Ne-

Negant Huradus, alijque recentiores cum Nominalibus.

Ad resolutionem questionis obseruandû est potentias animæ dupliciter considerari posse. Primo itaut nomine potentia veniat principium adæquatum elicitium operationum, quæ tali potentia tribuuntur: puta itaut nomine potentia visua veniat principium adæquatum elicitium visionis. In hac consideratione non venit solum id quod est, vel residet in anima, sed ipsum etiam organum simul cum anima, vel cum ea potentia, quæ animæ inest, ad operandum. Secundo potest nomine potentia vitalis intelligi solum illud principium quo in anima est, simulque cum organo influit in operationes prædictas. In prima acceptioe certum est potentias distingui ab anima includunt enim præter animam, organum ipsum, adeoque distinguunt ab ipsa, vt totum à parte, vt includens ab incluso. Præterea, sicut distinguuntur ab anima, distinguuntur etiam inter se; oculus videlicet ab aure, cum ista duo dicantur dissimiles accidentium complexiones. Obiter nota animaduersionem hæc nostram esse in gratiam potentiarum sensitivarum: conuenit enim inter nos & Aduersarios tam intellectum quam voluntatem esse in organicas; adeoque non posse accipi nisi vel pro anima ipsa, vel pro aliquo animæ inexistente. Controversia igitur est an potentia animæ secundum id quod superaddunt organo, hoc est secundum id quod se tenet ex parte animæ, sint

sint anima ipsa, aliquid animæ superadditum. In qua.

Dicendum est potentias animæ, nec ab anima, nec inter se distingui. Secunda pars conclusionis probatur per primam. Quæ identificantur vni tertio identificantur inter se, sed potentia animæ identificantur vni tertio, videlicet ipsimet animæ, ergo identificantur inter se. Minor quæ est nostra conclusio probanda est primo auctoritate Augustini, aut certe operis inter opera Augustini inserti, libro 3. de Spiritu & Amo capit. 4. vbi sic habet. *Sensus vero vnus est in anima, & quod ipsa, & cum corpore non sit, corporeus dicitur, quia corpus non transcendit, vel quia à corporeis exercentur instrumentis, unde ob numerum instrumentorum quinquapertitus dicitur, cum intus non sit nisi vnus, verumtamen propter varia exteriora variatur & varie nuncupatur, dicitur namque sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia, & hæc omnia in anima nihil aliud sunt quam ipsa.*

Idem eodem libro capit. 13. sic habet, *Anima est spiritus intellectualis rationalis, semper viuens, semper in motu, bonæ malæque voluntatis capax secundum benignitatem Creatoris, atque secundum sui operis officium varijs nuncupatur nominibus, dicitur namque anima dum vegetat, spiritus dum contemplatur, sensus dum sentit, animus dum sapit, dum intelligit mouens, dum discernit ratio, dum recordatur me-*
mo-

moria, dum vult voluntas. Iste tamen non differunt in substantia quemadmodum innominibus, quoniam ista omnia vna anima est. Hæcibi, & alia, quibus nihil dici potest clarius pro identitate potentiarum inter se & cum anima.

Probat 2. auctoritate Philosophi dicentis animam esse id quo viuimus mouemur, sentimus, & intelligimus: si enim anima ipsa & sentimus & intelligimus, non est cur animæ prædictas potentias superaddas. Quod si dicas anima esse id quo radicaliter; non autem id quo formaliter: hoc esse quidem principium radicale & remotum, non autem formale & proximum sentiendi & intelligendi; oportet vt probes rationem principi formalis & immediati non posse animæ conuenire, posse autem probatur euertendo principia quibus opposita sententia sustinetur. In primis quod dicitur apud Philosophum de substantia, quod non operetur nisi mediante virtute à se distincta; intelligi debet de actione in extraneum subiectum, vt patet ex dictis in libris de Ortu & Interitu; dum autem animam dicis per se ipsam immediate elicere suos actus vitales non ponis substantiam operantem in extraneum, vel enim actus vitales recipiuntur in toto, vel aliqui in toto, aliqui dumtaxat in parte, hi siue recipiantur in anima ipsa vt sunt actus immateriales, siue in sola materia, vt essent actus materiales, numquam recipiuntur in subiecto Animæ extraneo, cum nec anima
Tom. III. Y sibi,

si, nec materia animæ unita intrinsece, sit extranea. Si igitur etiam substantiæ, quæ in extraneum agunt per virtutem à se distinctam, sunt in seipsis per seipsas operatiuæ, & illius eiusdem virtutis principium, quæ agunt ad extra, anima quæ non ad extra, sed intra agit, bene poterit esse suarum actionum principium immediatum.

Confirmatur hoc ipsum: quia ipsæ potentia animæ debent ab eadem anima, ut à suo principio immediato, emanare: igitur non repugnat, nec est contra limitationem substantiæ creatæ. quod sit alicuius rei per seipsam immediate productiua: si autem alicuius rei, cur non suarum operationum: Potentiæ ipsæ non sunt immediate nisi ab anima ipsa, ut à principio sui; ly *non nisi* non excludit dependentiam à causa prima, ut alibi dictum est: si igitur ipsæ, quæ plures sunt quam actus ipsarum, possunt immediate esse ab anima, poterunt etiam & ipsi actus: & consequenter cum animæ detur esse principium immediate productiuum: congruentius dicitur operationum quam potentiarum.

Confirmatur hoc ulterius, quia actus liberi animæ sunt ab anima; & consequenter debet anima per seipsam in suos actus influere, si autem per seipsam, non est cur potentiam ab ipsa distinctam illi superaddas. Esse ab anima prædictos actus probatur: quia *Anima, quæ peccauerit, ipsa merite*.

rietur. Da igitur ab anima non esse actum liberum, sed à voluntate distincta ab anima: dabis animam non peccare. Si enim voluntas seipsa se determinat ad hoc vel illud opus: quid hoc ad animam: nisi forte dicas hanc voluntatem esse animæ voluntatem. Verum ita est voluntas animæ ut non sit in potestate animæ habere vel non habere voluntatem: neque enim anima est principium liberum voluntatis & intellectus, quasi in ipsius electione situm sit, ut ab ipsa profuant vel non profuant prædictæ potentiæ: quod igitur in ipsa & ex ipsa sit voluntas, non est in ipsius potestate: quod autem voluntas quæ ab ipso & in ipsa est, hoc vel illud obiectum prosequatur aut fugiat, nec est ab ipsa, nisi per seipsam flectat in hanc vel illam partem voluntatem suam, hoc est determinet illam ad hunc vel illum actum. Quod si dicas re ipsa voluntatem determinari ab anima ad hoc vel illos motus, cum illæ determinationes sint liberæ, has ipsas intelligimus nomine actuum, & in illis formaliter consistit agere, seu operari anime. Hoc modo si res accidat, recte intelligis quomodo voluntas non feratur in incognitum: quandoquidem eadem anima quæ intelligendo dicitur etiam intellectus, dicitur etiam volendo voluntas. Si autem & voluntatem ab intellectu, & utrumque ab anima distinguas: cum ferri in obiectum sit solus voluntatis; cognoscere, solius intellectus, difficile explicabis: quomodo vo-

luntas non feratur in sibi cognitum. Si ve-
ros dicas animam ferri voluntate in id, quod
intellectu cognoscit, determinationem ad
motus huiusmodi petis ex anima ipsa,
& consequenter facis animam per seipsam
immediate operatricem. Posito autem
quod per seipsam operetur frustra poten-
tiæ adiutorium requiris, cum præcipue
ad actus innumerabiles illud ipsum adiuto-
rium, pura ad omnes actus liberos deter-
minari debeat ab anima, dictum est su-
pra.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Objicitur 1. autoritas Augustini E-
pist. 102. vbi Trinitatem aliqualiter
explicans sic ait. *Ad hoc vtrunq. intelligen-
dum assumimus memoriam, intelligentiam
voluntatem.* Et paulo post: *nec ideo pu-
tanda sunt hæc tria Trinitati sic compara-
ta, ut omni ex parte conueniant.* Deinde;
*primo ergo in hoc inuenitur ista similitudo
dissimilis quod tria hæc memoria, intelli-
gentia, voluntas anime insunt: non eadem
tria est anima, illa vero Trinitas non inest
sed ipsa Deus est:* Ergo Augustinus qui su-
periori articulo adductus est pro identitate
potentiarum cum anima, ponit reipsa di-
stinctionem potentiarum ab anima.

Respi. conc. antec. quod videlicet ita
loquatur Augustinus, negando consequen-
tiam.

tiã. Non enim pro memoria, intelligen-
tia & voluntate accipit ibi potentias ip-
sas, sed actus potentiarum, qui sunt di-
stincti & ab anima & inter se. Ideo inquit
*ipsa mirabilis simplicitas commédatur quia
non ibi aliud est esse, aliud intelligere, vel
si quid aliud de Dei natura dicitur: cum in
anima aliud sit esse, aliud intelligere; nam
eadem anima manens modo intelligit modo
non, & sic de aliis actibus.*

Obiic. 2. Est absurdum ex terminis quod
intellectus velit, & volentes intelligat: si
autem potentia identificantur, intellectus
vult & voluntas intelligit; ergo &c. Con-
firmatur, quia multi homines optimi in-
tellectus male volunt, multi optimæ volun-
tatis male intelligunt; ergo excellentia
intellectus non est excellentia voluntatis
ne à conuerso. Explicatur hoc idem. Po-
test aliquis hebere optimum intellectum,
& pessimam voluntatem; optimam volun-
tam & pessimum intellectum; ergo in-
tellectus & voluntas distinguuntur inter se
realiter.

Huiusmodi argumentis satisfactum est
in Logica. In homine secundum rationes
metaphysicas considerato, non sunt duo
realiter principia; vnum sentiendi, alterum
discurrendi; contingit tamen vnum homi-
nem bene sentire, hoc est perfecte exerce-
re operationes sensitivas; & male discurre-
re; vel contra bene discurrere, & male
sentire: quod autem ab eodem principio
indiuiduali exeant operationes variæ, aliæ

bonæ, alia malæ, non est nouum. Ad argumentum in forma; nega maiorem; tam enim non est absurdum quod intellectus velit, & voluntas intelligat, quam non est absurdum quod eadem anima sibi sit suus intellectus & sua voluntas. Hoc esset absurdum si neq. intellectus neq. voluntas eû anima aut inter se identificarentur. In quo etiam esset illud aliud absurdum quod vere voluntas incognoscens amaret. Resp. 2. distinguendo mai. est absurdum quod intellectus velit, & voluntas intelgat in sensu formali. concede; in sensu reali; negat: hoc enim principium comparatum cum tali genere operationum; puta cum intellectione, recte sortitur nomen intellectus, male nomen voluntatis; comparatum cum alio; puta cum volitione, recte sortitur nomen voluntatis, male autem intellectus. Ad cætera patet ex dictis. Est mala voluntas & bonus intellectus bonitate quoad aliqua & malitia quoad alia. Idem enim principium volendi & intelligendi elicit aliquas operationes bonas, & respectu illarum dicitur bonum; elicit alias vel non bonas vel malas, & respectu illarum dicitur vel non bonum vel malum; bonitas autem illa & malitia cadit supra rem hoc vel illo nomine denominatam, prout est in hoc vel illo genere operandi.

Obijc. 3. Posita identitate potentiarum inter se, & cum anima oculus audit, & auris videt; conf. est absurdum: ergo & ant. Sequela mai. prob. quia potentia auditiva est

est auris, visiva est oculus: visiva autem & auditiva sunt idem: ergo idem videt & audit, & consequenter oculus audit, & auris videt.

Resp. neg. sequelam mai. Ad probationem dictum est supra, vbi diuisa sunt potentia organice ab inorganicis. Potentia visiva adæquate sumpta includit hoc tale organum: auditiva vero hoc aliud; & consequenter si vtramque adæquate accipias, vnam ab altera distingues. Quod si de potentia visiva nihil aliud accipias, quã quod in anima est: idem est in anima id quod cum organo visus elicit visionem, ac quod cum organo auditus elicit auditionem. Similiter respõdebis ad aliud quod obijci solet. Potentiam videlicet visivam remanete in anima etiam separata, & sic de alijs que tamen sunt potentie materiales; adeo, manere in anima aliquid materiale: immo animam esse quid materiale, quandoquidem anima est suæ potentie. Non est in anima aut identificatum cum anima omne id quod includitur in potentia visiva, vel auditiva vel alijs huiusmodi adæquate sumptis, quando quidem sic includunt organa corporca, quæ non sunt anima; sunt autem huiusmodi in anima, immo potius anima ipsa, sumantur inadæquate, hoc est pro principio per huiusmodi organa eliciente hos & illos actus: quod nihil aliud est quã eandem indivisibilem animam vno organo vti ad vnum, alio ad aliud genus actuum.

Objc. vlt. Actus attingentes obiectum sub diuersa ratione formali sunt diuersarum potentiarum; intellectio & volitio sunt actus huiusmodi; ergo sunt diuersarum potentiarum. Mai. prob. ex communi axioma: quod videlicet ratio formalis sub qua sit specificatum potentiarum. Hinc dicitur potentia visua specificari à calora, auditua à sono. Min. etiam prob. quia intellectiuo mouetur ab obiecto, & ad obiectum sub ratione veri; voluo autem sub ratione boni. Hoc eodem argumento probatur efficacius distinctio inter potentias sensitivas: est enim certum visum non moueri à sono, nec audituam à colore.

Resp. negando maiorem, vel si vis distinguendo; sunt diuersarum potentiarum in sensu formali; concedo; in sensu reali; nego; Anima vt intelligens, hoc est comparata ad intellectiorem dicitur intellectur, sicut volens seu comparata ad volitionem, dicitur voluntas: ad intelligendum autem mouetur à ratione obiecti vt tali, seu potius ab intelligibili seu à vero, hoc est ab obiecto illi apparente seu representato per species & phantasmatata, seu proprias seu alienas obiecti intellecti: ad volendū autem à bonitate vel apparente vel vera, semper autem representata in obiecto. Ad probationem maioris eodem modo distingue: potentia in sensu formali specificantur ab hac vel illa ratione formali sub qua; concede; in sensu reali distingue iterum: specificantur ab hac vel illa adæquate; nega; inadæquate: concede.

Spe-

Specificatum adæquatum potentie intellectiue realiter acceptæ non est sola ratio veri, sed omnis ratio sub qua anima cui identificatur ferri potest in obiectum, aut fugere ab obiectis. Ad illud de potentis sensitivis dictum est species illas distingui & à se inuicem, & ab anima prout includunt instrumenta corporea inter se dissimilia: eadem autem anima ad hos aut illos à ctus mouetur per hæc aut illa organa, in quantum has aut illas species per illa recipit à quibus determinatur ad actus: recipit autem species coloris non per aures, sed per oculos: species soni non per oculum sed per aures. Caterum eadem indiuisibiliter quæ ab his determinatur ad vnum, ab illis determinatur ad alium actum: vbi obserua animam ipsam multis alijs principijs indigere ad operandum, puta speciebus, habitibus &c. adeoque nullum esse periculum ne in nostra sententia minus limitata videatur, quam deceat substantiam creatam.

Q V Æ S T I O X.

De subiectum actuum vitalium.

Eorum actuum quos anima elicit non per potentias sibi superadditas, sed per se ipsam, subiectum quæritum in presentia. Pro quo sciendum est actuum vitalium alios esse spirituales, alios materiales. Materiales sunt qui exigunt esse a-

Y s

po-

potentia a constituta in ratione potentia adæquate par materia physicam & accidentia corporea, Spirituales qui nati sunt elici à potentia constituta in esse potentia adæquate absq. materia physica. Primi generis sunt actus vegetandi & sentiendi; secundi generis sunt actus intelligendi & volendi. Supponendum est autem non repugnare duplicem causam sustentatiuum eiusdem formæ, saltem si utralibet seorsim accepta sit solum partialis. Hoc modo nec repugnat duplex causa efficiens eiusdem numero effectus. Hoc posito.

Dico 1. actus spirituales recipi in anima sola. Probatu conclusio: quia huiusmodi actus sunt etiam animæ separata, immo sunt communes animæ & substantis, seu formis nullam ordinem dicentibus ad materiam physicam; ergo huiusmodi actus sunt ex natura sua independentes à materia physica. Si autem sunt independentes à materia physica, habent pro subiecto sufficienti solam animam. Propterea dicuntur immateriales, non quod quodlibet principium à quo sunt, sit realiter extra omnem materiam; anima enim etiam in corpore existens & intelligi se vult, sed quod sint omnino independentes à materia, adeoque neque pro subiecto inadæquato habeant materiam.

Dico 2. sensationes, siue operationes animæ sensitiva vitales reciduntur in toto: Huiusmodi sunt auditio, visio &c. Probatu autem Conclusio: quia nec in anima so-

la nec in sola materia: recipiuntur vero in aliquo subiecto; ergo in toto. De materia communiter aiunt quod sit subiectum huiusmodi actuum, nam visio corporea recipitur in toto organo, à quo est, idem dic de aliis actibus huiusmodi; constat enim organa per actus huiusmodi intrinsece immutari. An ipsa etiam anima subeat rationem subiecti conuertitur. Probatu autem quod sic, quia per huiusmodi actus anima formaliter & in actu secundo viuunt: ergo non solum elicit sed etiam recipit huiusmodi actus. Quod anima viuat per actus prædictos, nequit negari, Prob. igitur consequ. quia viuere est mouere se motu in creatis distincto ab eo quod mouet se: & consequenter mutare se intrinsece: causa autem per hoc quod agit non mouet se: pura ignis per hoc quod calefaciat, non mouet se, sed calefactibile, vt patet ex dictis in Physica: mouet igitur se mouens per hoc quod ipsum sit suæ actionis subiectum: adeoque si vitaliter operans necessario mouet se, necesse est vt sit suæ operationis subiectum. Vbi obserua nos specialiter agere de vita animæ; neque enim solum verum est quod homo viuat, sed etiam quod anima: quamuis enim aliqua denominationes aptius cadant supra totum hominem, denominatio tamen videntis æque apte cadit supra animam: pura aptius forte dixeris; homo videt; homo audit; quam; anima videt, anima audit: non tamen aptius; homo viuunt, quam; anima viuunt.

De actibus animæ vegetatis vt talis, hoc est de nutritione, augmentatione &c. vt statuatur: considerandum est substantias quæ viuunt alias esse adequate materiales, alias solum inadæquatâ (sermo est de viuentibus sensibilibus) Brutum est substantia adæquatè materialis & viuens, homo vero non ita; Quamuis enim sit simpliciter materialis, quia constat ex materia physica; habet tamè alterum ex constitutiuis, videlicet animam, immateriale. Propterea diuersimode philosophantur nonnulli circa actus animæ vegetantis, aientes in substantijs adæquate materialibus, quales sunt brutum & planta recipi in toto: in substantia autem solum ratione vnus partis materiali, in homine scilicet, recipi in sola materia. Ratio disparitatis est obuia, nam in homine nutrirî nequit pars vtraq. hominis constitutiuâ, aut augmentari neq. enim est huiusmodi motuum capax Anima rationalis: cum in bruto, cuius Anima supponitur hic materialis non solum, sed etiam diuisibilis, vtraq. pars sit capax & augmentationis per additionem partis ad partem: & diminutionis per subtractionem partis à parte. Hoc idem etiam apparet in alio actu pertinente ad animam vegetatiuam vt talem; videlicet in generatione: planta v. g. generans plantam, aut equus equum, attingit actione generatiua tum formam plantæ tum formam equi, non solum vt terminum quem communicet, sed vt terminum quem producat, Quod non contingit

in generatione hominis. His non obstantibus.

Dicendum est actus vegetatiuus recipi in materia sola. Hæc conclusio vniformiter decidit & circa actus vegetatiuus hominis & circa actus vegetatiuus bruti & plantæ. Probatur autè: quia huiusmodi actus nõ recipiuntur in Anima: ergo recipiuntur in materia sola. Probatur antecedens: quia tam nutritio quam augmentatio, si sit in viuente adæquate materiali, puta in bruto, est productio vel nouæ partis Animæ simul & nouæ vnionis, vel productio solû nouæ vnionis, quo pars Animæ vnitur materiæ de nouo aduenienti: huiusmodi autem productio non recipitur in Anima: ergo &c. Probatur minor, quia actio eductiua formæ aut vnionis formæ cum materia, nec in forma recipitur, nec in ipsa vnione, sed in sola materia vt habes ex dictis in Physica: igitur actio illa nutritiua & augmentatiua non recipitur nisi in materia, cui communicat, vel ex qua educit nouam Animæ partem. Hinc per huiusmodi actionem dicitur anima viuificare nouas partes materiæ, quas viuificando præexistentibus partibus aggenerat. Hoc in viuente adæquate materiali.

In homine autem res aliter contingit. Nihil enim animæ de nouo producat, sed solum vnioni præexistenti nouæ superadduntur particulæ, quibus eadem indiuisibilis anima materiæ de nouo aduenienti communicatur. Actionem productiuam talis vnio-

nionis non recipi in Anima probatur: quia vnio non educitur de potentia Animæ, sed de potentia materiæ, vt alibi dictum est: actio autem in illo recipitur de quo educitur terminus actionis. Dum autem dicis actionem nutritiuam recipi in sola materia, intellige in materia nõ præsuppositiue animata; hæc enim ipsa actio cum sit communicatiua animæ ad nouam materiam, est actiua animatio, seu viuificatio eiusdem materiæ. Quod dictum est de actione nutritiua & augmentatiua, proportionaliter dic de generatiua: hæc enim immutat intrinsece illam materiam ex qua educit vel formam simul & vnionem, vel solam vnionem. De nutritione, augmentatione, & generatione, qui sunt actus Animæ vegetantis vt talis dicitur infra ex professo.

Obicitur 1. Actus spiritualis neque partialiter subiectatur in materia; ergo actus materialis neque partialiter subiectatur in Anima spirituali. Sermo est hic de subiecto inhesionis. Probatur antec. quia eo ipso quod aliquis actus subiectiue pendet à materia corpore est materialis: Conseq. autem probatur: quia si sufficit actui spirituali sola anima ipsum eliciens pro subiecto, actui materiali sufficit pro subiecto sola materia.

Resp. conc. antec. eiusque probatione, negando conseq. Denominatio rei spiritualis est, vt alibi diximus negatiua, excluditque dependentiam à materia. Denomina-

minatio autem rei materialis est posititiua: adeoque ad ipsam sufficit quod res à materia pendeat: quicquid sit an præterea pendeat à forma spirituali. Ad probationem consequentiæ dic Animam per sensationem sentire, sentire autem est intrinsece immutari: est enim sensatio affectio quadam rei sentientis. Vbi aduerte nos non ponere actum sentiendi in Anima ex hoc præcisè quod actus huiusmodi sit actus viuents, sed ex hoc quod sit vita ipsius Animæ, de qua recte dicitur quod sentiat.

Obi. 2. Forma nequit naturaliter recipi in subiecto cui nequit præbere suum effectum formalem: sed actu materialis, qualis est sensatio, nequit Animæ rationali præbere suum effectum formalem; ergo nequit naturaliter recipi in Anima rationali. Maior probatur: quia ideo forma ponitur in subiecto vt tribuat illi suum effectum formalem. Minor etiam probatur: quia actus materiales sunt diuisibile, extensibile. esse autem extensum & diuisibile conuenire nequit Animæ rationali.

Resp. transmissa maiori, negando minorem. Effectus formalis sensationis non est diuisibile & extensum: neq; enim sensatio est diuisibilitas aut extensio sui subiecti, sed senties: esse autem sentientem habet formaliter Anima per sensationem.

Obiit. vltimo. Actus vegetatiui sunt actus vitales; ergo recipiuntur in Anima à qua sunt. Antec. est certum, conseq. probatur: quia per actus huiusmodi Anima

vinit : sed subiectat actus per quos vinit ;
ergo &c.

Resp. conc. antec. negando conseq. Ad
probationem nega maiorem : per actus hu-
iufmodi Anima viuificat materiam quam
sibi adiungit, & quam de nouo informat ;
adeoque viuut quidem efficienter per hu-
iufmodi actus : non autem formaliter : viuut
etiam argutiue & præfuppositiue : quia
actus huiufmodi nequeunt effe nisi à viuente :
vbi nota quod non quemadmodum
Anima fenfit, fic etiam vegetatur ; fenfire
fonat paffionem & affectionem fenfitia :
vegetare autem fonat actionem : Anima igitur
fenfit & vegetat : & dum fenfit dicitur
fenfus, dum vegetat Anima ; ad rotationem
igitur Animæ fufficit vegetare ; quod non est
immutari ; fed immutare, vbi aduerte me nõ
negare quod viuens per actus vegetandi for-
maliter viuat ; ipfum enim formaliter in-
trinfece immutatur per actus huiufmodi ;
fed quod anima huiufmodi actibus præfub-
pofita per ipfos formaliter & intrinfece im-
mutetur, per modum fubiecti taliũ actuũ .
Dixi per modum fubiecti taliũ actuũ :
quia in materialibus quidem dici potefit hanc
immutari per coniunctionem fui, & nouis
partibus animæ, & materiæ aduentitiæ : in
homine autem folum per coniunctionem
nouæ materiæ .

Denique obferua per operationem vege-
tandi non immutari intentionaliter fubie-
ctum, præperea non requirunt pro fub-
iecto animam, Per fenfationes autem, cum
hæ

hæ ficut actus intentionales, immutatur fub-
iectum intentionaliter, & propterea requi-
runt pro fubiecto potentiam intentionalem :
quæ nequit effe fola materia, fed vt talis
includit effentialiter animam.

DISPUTATIO II.

De fingulis Animarum fpeciebus .

QVÆSTIO I.

De Anima vegetatiua.

ARTICVLVS I.

De Nutritione .

Omniam animarum, ait Philofo-
phus, communiffima eft vegeta-
tiua, quæ nimirum & ad pure
vegetatiua, & ad fenfatiua & ad
intellectiua pertinet. Vnde quamvis fit infi-
mus gradus viuendi, eft tamen omnium vni-
uerfaliffimus, De hac agimus hic ipfius fa-
cultates examinâdo. Facultates igitur Ani-
mæ vegetatiuæ recenfentur à Philofophis
omnino tres, iuxta tres præcipuas opera-
tiones, quæ ab eadem Anima funt : nutriti-
ua : augmentatiua : generatiua. Obiectum
enim perationis vegetatiuæ eft corpus vel
conferuandum per nutritionem, vel augen-
dum per augmentationem, vel propagan-
dum per generationem. Per nutritionem
fepa-

separat Anima partes absumptas tum à calore proprio, tum à causis extrinsecis. Per augmentationem viuens promouet se ad maiorem magnitudinem. Per generationem propagat se in individua sibi similia.

Nutritio durat toto tempore vitæ; vnde est illud Alexandri medici; *vacatio à sensibus est somnus, vacatio à nutritione est mors*. Augmentatio nõ durat toto tempore vitæ, sed quamdiu viuens peruenit ad magnitudinem sibi debitam, debitam inquã attentis omnibus circũstantiis. Sicut enim non omnes homines sunt boni: ita nec omnes magni; iuxta illud Satyrici: *Terra malos homines nunc educat, atq. pusillos*. In homine augmentationem durare aiunt ad annos circiter 24. post quos ædificio, seu magno seu paruo, tectum imponitur. Generatiua non incipit in ipso vitæ initio, sed post aliquod tempus; quod quotidie apparer in hortis, lactuca enim prius perficit se secundum suam naturam, quam per semen à se productum sic idonea generationi similium lactucarum. Ratio Hypocrautica est, quia viuens generat ex abundanti, immo ex superfluo.

Diximus vacationem à nutritione esse mortem, non quod viuens semper indigeat externo alimento. Multa enim multo tempore nutriuntur succo suo. Quando nutritiua plus reparat, quã quod deteritur per actionem caloris aut alterius causæ est augmentatio quando minus, est diminutio: vnde patet facultatem augmentatiuam includere

nutritiuam, adeoq. nõ esse contradictoriam ab ipsa. Prædictæ facultates secundum id quod dicunt de Anima, non sunt aliquid ab ipsa distinctum, vt patet ex dictis: vtitur autem Anima ad operationes huiusmodi non solum organis, sed etiam qualitibus corporeis, vt etiam alibi dictum est.

Facultati nutritiua quatuor aliæ facultatis obseruiunt: nimirum attractrix alimentis: retentrix: concoctrix, & expultrix excrementorum. Nam ad vitam viuentis necessarium est alimentum attrahi: attractum retineri; retentum concoqui; de concocto autem pars conuertitur in substantiam aliti, pars expellitur in excrementa. Qualibet ex his facultatibus deficiente, actum est de viuite.

Definitur autem nutritio; reparatio partium perditarum per conuersionem alimenti in substantiam aliti. Requirit ad rationem alimenti Philosophus quod sit mixtum substantiale potestate viuens, partim simile & partim dissimile alito. Per hoc quod sit mixtum excluditur ratio alimenti à puris elementis: quicquid sit quod fabulantur de Salamandra & Camaleonte. Per hoc quod sit partim simile, partim dissimile, aptum est actioni aliti, adeoq. conuersioni in ipsum; nam vt ostensum est alibi, agens secundum qualitates alteratiuas, debet esse in eodem genere cum passo, adeoq. in aliquo simile ipsi & simul contrariũ passo, adeoque dissimile. Ad describendum hic ordinem nutritionis sequimur modum apud Anatomias

stas receptum. Hunc autem in homine describimus, ex quo licebit cum in aliis viventibus contemplari.

Primo igitur homo fame stimulatus, hoc est appetitu calidi & siccī cibum sumit, illumque in ore præparat ad primam concoctionem, quæ fit in ventriculo. Quia autem præparatio huiusmodi fieri debet per humectationem & contritionem cibi: ad hanc natura dedit homini triplex dentium genus: nam quatuor dentes anteriori tam supra quam infra, sunt acuti & lati, culatorum instar, ad incidendum cibū idonei: post acutos & latos utrinque sunt alii apti ad perforandū; post hos sunt utrinque molares, quorum officium est cibum incisum atque diuisum molere atque contere, lingua interim hac illac cibum versante.

Ad humectationē vero cibi sic conterendi: circa extremitates palati sunt duæ glande, quæ salivam è cerebro stillantem excipiunt, eaque cibum affundunt. Hæc functio, quicquid dicat proverbiū, non est concoctio, sed præparatio ad primam concoctionem, ut ait Philosophus 2. de partibus Animal. cap. 3. diciturque proprio nomine masticatio. Cibum hoc modo præparatus ministerio linguæ & esophagi seu gutturæ demittitur in ventriculum. Ad radices linguæ adfunt duo canales, vnus anterior tendens ad pulmones, per quam respiramus diciturque aspera, seu vasis arteria. Huius officium radicibus linguæ proximum,

vocantur larnix. Alius canalis, posterior videlicet & interior dicitur esophagus seu gula, & per hunc cibus demittitur in ventriculum. Ne vero cibus à lingua demissus incidat in arteriam vocalem; huius orificium tegitur epiglottide. Hanc aliquando dum edimus aut bibimus, contingit cleuari, & micam aliquam vel guttulam infra demitti, vnde grauissimum discrimen imminet, cui non alia ratione melius medebis, quam si periclitantem valde pugno percusseris, infra vertebam colli.

Ventriculus qui & stomachus dicitur, est veluti bursa quædam plicatilis ab extremo costarum, quæ dicuntur mendosa, tendens fere vsque ad vmbilicum. Maiori ex parte pendet ad sinistram vt compenset pondus hepatis in parte dextera collocati. Tunicæ quibus tam esophagus quam ventriculus teguntur, intextæ sunt multis fibris seu filamentis, alijs rectis, ad attrahendum cibum: alijs obliquis, ad illum retinendum, alijs transuersis vt cibus iam concoctus & incens in fundo stomachi sursum expellatur & per ianitorem emittatur in intestina: vel etiam, si opus fuerit, ei rejiciatur per vomitū. Habet enim ventriculus duo ostia, primum satis amplū, & quāuis respectu nostri corporis sit in medio, est tamen si cum altero compararetur, sinistrum. Coniungitur hoc cū esophago, & per illud multis circularibus fibris intextum cibus ingreditur: fibræ autem cibum à resiliendo impediunt.

Aliud ostium angustius est in parte dextera,

tera, non in fundo stomachi, ne forte cibus nondum concoctus per illud descendat; sed alteri ferre parallelam. Hoc dicitur Ianitor, quia per ipsum cibus concoctus fibrarum ministerio defertur in intestina.

Ex parte superiori est cor, & hepar; hoc ad dexteram, illud ad sinistram: infra est lien, quæ omnia simul cum intestinis adiacentibus maxime fouent calorem ventriculi, quo prima concoctio per modum elixationis conficitur. Ad hanc præter saliuam, quæ deorsum fluit, etiam potus affunditur, humidum, scilicet, & frigidum, ad quod animal tendit per sitim; quæ ideo definitur appetitus humidi & frigidi. Cibus ita concoctus conuertitur in substantiam quædam fluidum, & albam, quæ dicitur chilus. Chilus autem per Ianitorem ingreditur intestinum, quod in diuersis sui partibus, diuersis nominibus appellatur. Diuiditur autem in sex partes: tria enim sunt intestina subtilia: tria crassa. Subtilia sunt duodenum, ieiunium, & ile, siue ileon; in quibus chilus continetur, concoquitur perfectius, & per natium calorem à facibus separatur. Crassa sunt; cæcum, cololon, & rectum quorum duo postrema cõtinentis facibus maxime destinantur.

Omnia hæc intestina includuntur in reticula, quæ dicitur omentum, constatque duabus membranis adipe rediculatim conspersis. Longitudo intestinorum à Ianitore vsque ad successum, continet longitudinem totius corporis circiter septies. Qui bre-

uiora habent intestina sunt maxime voraces. Hinc lupus, qui hæc intestinorum inuolucra non habet, sed intestinum simplex propensum à ventriculo vsque ad secessum est bestia infatigabilis; ad quam eo magis hominum quilibet accedit, quo magis illi in rectitudine intestini assimilatur. Hinc qui maxime & intemperanter fament, lupino morbo laborare dicuntur.

Intestinis fere vndiq; adheret mesenterium. Est autem mesenterium pellis quædam crassior, constans duplici tunica, & multis rugis implicata. Habet vndique multos neruos, arteriolas, & venulas, quæ dicuntur meseraicæ: quarum maxima pars coniungitur intestino ieiuno, reliquæ ileo. Hæ venulæ sugunt chilum defæcatum, cūque deferunt ad hepar, vbi elaboratur in sanguinem. Est autem hepar sub diaphragmate, hoc est sub septo transuerso, quo separantur cor, & organa respirationis, ab organis nutritionis. Suspensum est autem ad dexteram hominis partem, alligatum robustissimo ligamine diaphragmati, & duplici vinculo Peritoneo: hoc est tenui cuiusdam tunicæ, quæ incipiens à diaphragmate, & deorsum vergens, inuoluit ventriculum, hepar, reticulam, lienem, intestina, vesicam. Ex huius fractione, sicut & ex fractione reticulæ oriuntur rupturæ, herniæ, & alia huiusmodi.

Porro venæ meseraicæ alię apparent rubræ, alię lacteæ. In primas transmittitur sanguis ab hepate: per secundas chilus defer-

tur ad hepar. Lactea non apparent, nisi fecerit animal viuum. Experimentia fieri poterit in cane quique, vel sex horas post cibum. Chilus intra iecur per venas lacteas receptus concoquitur, & mutatur in sanguinem; & hæc est secunda concoctio: per quam triplex excrementum feceritur, videlicet flaua bilis, serum, & atra bilis: alio nomine melancholia Flaua bilis, ne totum corpus inficiat, certis venulis, & acatibus defertur in bursam, quæ fellea dicitur, & hepatis intra suam concavitatem adheret: hæc autem per canaliculum quendam bilem detrudit in intestina, vt acrimonia sua extrimet potentiam expultricem intestinorum, quorum fæces suo calore inficit.

Serum non statim à sanguine separatur: sed simul cum ipso toto corpore diffusum, calore ipsius temperat, illumq. ita diluit, vt facile irriget totum corpus, & nutriat. Vbi autem suo munere functum est serum, attrahitur per venas, & amittit emulgentes à renibus, & per vreteres, qui sunt canales quidam, transmittitur ad vesicam.

In hepate se paratur etiam atra bilis, quæ fit ex partibus magisterreis, & per venas, quæ dicuntur splenicæ, ab hepate defertur in lienem. Collocatur autem lien in latere sinistro sub costis mondosis, adheretque ex parte superiori, diaphragmati: ex parte vero inferiori, incumbit ventriculo. Lien ex Philosopho 3. de partib. Animal. videtur esse alterum hepar. Nam præcipua eius functio est conficere ex parte chili

cras,

crassiori sanguinem, quo ventris infimiviscera nutrantur. Sic autem aliquando intumescit lien, vt cingere hominem videatur: vnde est illud Plauti in Cureis. *Quasi zonatiene cinctus ambulo.* Quod accidit, ait Philosophus lib. 3. de partib. Anim. quoties excrementum plus in lienem diuerit, quàm calor eius visceris possit conficere.

Dixi: ventris infimi, quin Anatomistæ totum corpus humanum diuidunt in tres magnos ventres. Primus venter est caput deferuens potissimum vitæ sensitiuæ. Secundus est thorax deferuens motor. Tertius est hypocaustrium continens omnes partes, quæ subserviunt nutritioni, augmentationi, & generationi.

Sanguis in iecinore perfectus deducitur ad varias corporis partes per venas, in quibus subie tertiam concoctionem. Vt verò de venis etiam aliquid dicamus. Constant venæ vnica tunica sibi propria, triplici filamentorum genere contexta: Alia enim, recta protenduntur secundum longitudinem venæ; alia obliquantur: alia transversim iacent; ad attrahendum, continendum, & expellendum sanguinem; habent subinde ostiola quædam sibi annexa, ne totus sanguis deorsum impetruat, quæ ostiola in venis maioribus frequentiora sunt, & duplicata. Quamuis autem in hepate atra, & flaua bilis à sero & sanguine separentur; numquam tamen vnus humor totaliter depuratur ab alio, vt apparet in sanguine, quando Chirurgi opt. emittitur. Quod si

meatur atram, & flauam bilim deferentes in sua receptaculis obstruantur: diffunduntur hi humores simul cum sanguine per totum corpus; quod à flaua, flauis; ab atra, atris coloris est. Denique tam flaua, quam atrabilis non sunt mera excrementa, sed in suis receptaculis adhuc ulterius coquantur; & aliquod inde extrahitur ad Alimentum viuientium; atra enim bilis est ad nutrimentum ossium, & partium magis terrearum; flaua vero in nutrimentum tunicarum, arteriarum &c.

Sunt autem inter venas duæ præcipuæ, & veluti aliarum omnium capita. Prima dicitur Vena porta, altera Vena caua. Vena porta oritur à parte concava hepatis: à quo paulum progressa diuiditur in duos ramos; ramus dexter est maior, & depressior; sinister vero minor, & altior. Ex ramo sinistro tres præcipue rami prodeunt. Primus tendit ad stomachum. Secundus ad lienem. Tertius ad omentum. Prædicti etiam rami diuiduntur in plures ramulos, donec deriuentur in venulas, quæ, ob maximam sui tenuitatem, dicuntur capillares. E dextro autem ramo descendunt innumeri alij iniores; præcipue ad mesenterium, & intestina.

Vena caua, quæ est altera vena primaria, oritur à parte exteriori hepatis. Hæc statim accitumpit ab hepate, diuiditur in duos ramos, quorum vnus ascendit, & perforat diaphragma; quod multis venulis inspergit, deinde vergit ad dexterum cordis latus, & inde versus ingulum scandit; ubi diuiditur

in quator præcipue ramos, quorum duo sunt ad dexteram, duo ad sinistram. Ex dexteris alter diffunditur per dexterum brachium, alter per gulam ascendit in partem capitis dexteram. Ex sinistris vero alter per vadit præchium sinistrum, alter ad partem capitis sinistram. In venis sanguis subit tertiam concoctionem, per quam proxime disponitur ad conversionem in substantiam aliti. Fit autem ista mutatio paulatim, vt alibi diximus è sanguine in rorem, è rore in cambium &c. Ex modo nutritionis in animalibus sanguineis, facile est intelligere modum nutritionis viuientium exanguium; fit enim in illis concoctio quadam succi alimentij, similis concoctioni sanguini.

ARTICVLVS II.

De augmentatione, & generatione.

N Atritio multipliciter accidere potest: nimirum vel ita vt plus acquiratur à viuente quam perditur: vel ita vt tantumdem acquiratur quantum perditur; vel ita vt minus acquiratur, quam perditur. Prima dicitur augmentatio, secunda dicitur præcise nutritio; tertia dicitur decretio. Potest igitur augmentatio definirî; acquisitio maioris materię quantæ vt quantæ facta Per introsusceptionem alimentis. Dicitur *Acquisitio maioris materię quantæ vt quantæ*, per quod explicatur terminus augmentationis qui neque est mera extensio, neque

mare maior materia, sed maior, quam esset substantia deperdita, & cum extensione, maior.

Debent autem in augmentatione vitali duo considerari. Primum est, quod sit per introsusceptionem alimentis; sed undecumque proportionaliter distribuitur tale alimentum per omnes partes viuentis. Per hæc duo differt augmentatio vitalis à non vitali, qualis est v. g. augmentatio flammæ que tamen & ipsa, per analogiam quandam, dicitur nutriri, & augmentari per conuersionem olei, vel alterius materie in nouas partes flammæ seu ignis. In hac autem quomodo cumq. fiat additio partium similium, perinde est ad fines naturæ; cum in yuentibus, & requiratur modus specialis, & additio non sit partium vbiq. similium. Hæc dicitur augeri per introsusceptionem alimentis; alia, verò per iuxta positionem.

Viuens non solum tendit per nutritionem ad conseruandum, & per augmentatorem ad perficiendum seipsum; sed etiam mortalitatis suæ natura conscium, tendit ad propagandum se, & quodammodo æternandum secundum speciem per generationem individuorum similium. De generatione dictum est alibi, & ibidem indicatum examinandum hic relinquitur specialiter generationem viuentium. Desinitur autem generatio vitalis; *Origo viuentis à viuente, ut à principio coniuncto in similitudinem naturæ.* Dicitur *Origo viuentis à viuente*, quia quod per generationem huiusmodi de nouo

est,

est, suum esse, suumq. viuere trahit ab antecedente viuente, ut inductione constat, & ratione: necesse est enim viuere id quod vitaliter operatur. Dicitur *ut à principio coniuncto*, quia in genito est aliquid de substantia generantis, adeoq. generans cum genito coniunctionem habet; ut apparet, & in planta, quæ de furculo alterius plantæ gignitur; & in animali, in quo generatio accidit per decisionem seminis remanentis in genito, & præcipuas illius partes efformatis virtute spirituum, quibus abūdant. Dicitur: *In similitudinem naturæ*, quia omnia agens tendit ad assimilandum sibi passum, adeoque viuens in materiam in quam agit, tendit inducere formam substantialem similem illi, secundum quam agit. Quamuis enim immediatè actiua sint accidentia, ut ex D. Thoma dictum est alibi, ratio tamen agendi per modum primi mouentis, est forma, cuius illa sunt virtus, iuxta illud: vnum quodque agit in quantum est actu.

Dubitari potest, an omnes partes corporis simul formentur, an alia alia prius;

Resp. non omnes partes corporis simul formari, sed tres præcipuas præite alij in Animali. Sunt autem in animali præcipue partes cor, cerebrum, & hepar, de quibus alibi diximus. Ex his vere tribus quantum prima formetur, dissentiunt Animastici. Aristoteles affirmat prius formari cor; quæ reliquas duas partes; idque ait sibi comperit experientia. Videtur hoc habere aliquam congruentiam, quia nimirum in cor-

de est fons nativæ caloris, sine quo nulla pars animalis consistere potest, unde illud Sapientis, *Omni custodia custodi cor tuum, quoniam ab ipso vita procedit*. Si autem ab ipso in cæteras partes procedit vita: ipsum prius vivit quam cætera partes. Quamvis autem dictum Sapientis sit potius de vita spiritali, quam de vita physica, & naturali, tamen hic videtur vni per alteram explicare, adeoq. supponere quod cor hominis sit fons vitæ respectu cæterarum partium eiusdem.

Hypocrates dicit prius formari hepar, sequè id experimento deprehendisse. Pro hoc afferri possunt aliquæ rationes. Prima sit, quod prima operatio fœtus est nutritio, quæ fit ab hepate, in quo sanguis elaboratur. Secunda, quod natura ab imperfectionibus incipere solet, & progredi ad perfectiora; hepar autè cum sit quedam massa sanguinea, non est tanti operis quanti cor: adeoq. congruentius est ab hepate naturam exordiri quam à corde. Tam Aristotele, quam Hypocrates cerebrum ultimo loco reputant; fortasse quia non tam cito sapimus. Probabile est tria ista membra cerebrum, cor, & hepar simul formari. Hæc etiam opinio per experientiam suadetur. Constat enim in conceptu tres bullas simul tempore apparere, quibus prædictæ tres partes delineantur; igitur non alia post aliam, sed simul formantur. Suadetur secundo, quia prædicta membra talem habent inter se connexionem, ut vnum sine altero nequeat operari.

rari. Nam & calor cordis attemperari debet à cerebro, & hepar adiuvari debet à calore cordis ad sanguinem efficiendum. Res est ut videris incerta.

Obiicitur. Generatio viventis ita debet definiri ut convenire possit generationi Verbi divini; non ita definatur hic; ergo male definitur. Maior probatur, quia definitio generationis debet esse talis, ut conveniat primæ, & summæ generationi, qualis est divina generatio, à qua omnis paternitas nominatur, & est. Probatur autem minor; quia non est explicabile, quomodo prædicta definitio conveniat potius processioni secundæ personæ à prima, quam processioni tertiæ à prima, & secundæ; & tamen prima processio dicitur generatio, non autem secundæ. Probatur hoc, quia etiam processio tertiæ personæ est origo viventis à vivente; requæ enim non vivunt Pater & Filius, à quibus ut ab vno principio procedit Spiritus Sanctus, qui & ipse vivit, Est à principio conjuncto, cum Pater, & Filius non sint minus conjuncti cum Spiritu Sancto, quam conjunctus sit Pater cum Filio. Est in similitudinem naturæ; cum Spiritus Sanctus in natura non sit minus similis; immò minus idem, cum Patre, & Filio, quam sit Filius cum Patre.

Resp. hoc esse supra nos. Breviter tamen ad sustinendam nostram definitionem ex D. Thoma sic respondemus. Ad argumentum in forma concedimus maiorem, negamus minorem, Ad probationem, negamus Spi-

ritum Sanctum procedere à Patre & Filio in similitudinem naturæ: quod affirmamus de Filio, respectu Patris. Ratio disparitatis est: quia Filius procedit per intellectum: Spiritus Sanctus per voluntatē. En tibi verba S. Doctoris. *Intellectus sit in actu per hoc quod res intellecta est in intellectu secundum suam similitudinem. Voluntas autem sit in actu non per hoc quod aliqua similitudo voluti sit in voluntate, sed ex hoc quod voluntas habet quandam inclinationem in rem volitam. Processio igitur quæ attenditur secundum rationem intellectus est secundum rationem similitudinis. Et in tantum potest habere rationem generationis, quia omne generans generat sibi simile. Processio autem quæ attenditur secundum rationem voluntatis non consideratur secundum rationem similitudinis, sed magis secundum rationem impellentis & mouentis in aliquid, & ideo quod procedit in diuinis per modum amoris non procedit ut genitum, vel ut Filius, sed magis procedit ut Spiritus.* Hæc D. Thomas prima parte quæst. 27. art. 2. corpore 2. com.

Aduerte autē hic rem abstrusissimam explicari à D. Thoma per rationes nobis notissimas. Est enim manifestum quod intellectus intelligendo affiat sibi rem intellectam: vnde dicitur apud Philosophum quod intellectus est quodammodo omnia, eo videlicet quod sit quodammodo intelligendo res intellectæ, seu res quam intelligit: & quia nihil est quod aliquo modo nequeat intelligi: ideo intellectus est potentia

tiæ quodammodo omnia. Præterea manifestum est actum voluntatis naturæ suæ subsequi ad actum intellectus: adeoque amorem esse impulsum quendam voluntatis in rem antè cognitam, & consequenter præsupponere intellectum iam actu suo assimilatum re, quam amat. Non esse autem de ratione voluntatis quod actu suo assimilati, eniam manifestum est ex hoc quod dicitur amorem ex similitudine oriri, vnde est illud; *amorem facit similitudo.* Ex his omnibus quæ nota sunt asurgit D. Thomas ad inuestigandum Mysterium omnino superius intellectum creatam; & inueniens secundā Personam à prima procedere per viam intellectus, dicit propterea generari, quia propterea procedit ut similis: inueniens autem tertiam procedere à prima & secunda per viam voluntatis, adeoque præsupponere, non naturæ quidem, sed origine, & primam quæ intelligit, & secundam quæ per viam intellectus adeoque, ut imago procedit à primā, inuenit eam in ipsa non inueniatur ratio imaginis, sed alia ad imaginem & similitudinem intelligentis consequens, videlicet ratio amoris, impulsus, seu spiritus.

Ad id quod dicitur quod in Spiritu æque reperiatur similitudo cum principio à quo procedit, ac in Filio; respondet idem D. Thomas sic. Similitudo aliter pertinet ad Verbum, & aliter ad amorē. Nam ad Verbum pertinet in quantum ipsum est aliqua similitudo rei intellectæ, sicut genitum est

similitudo generantis. Sed ad amorem pertinet non quod ipse amor sit similitudo, sed inquantum similitudo est principium amandi. In quo vides rationem cui generatio conueniat processionij secundæ personæ à primâ, non autem processionij tertiæ ab utraque. Quia videlicet in primâ & secundâ, quæ sunt vnum indiuisibile principium, à quo tertiâ, reperitur vna quidem intelligens, altera vero per intellectionem, adeoque vt similitudo, procedens: in tertiâ vero reperitur ratio procedentis etiam à similitudine, quod est proprium impulsus voluntatis, siue amoris, vt dictum est: idque cum indentitate naturæ in tribus personis: adeoque ad rationem vel Filij, vel Spiritus, vel Patris non attenditur ad naturam, sed ad modum quo vna procedit ab alia, vt dictum est supra; & quia modus procedendi per intellectum est modus similitudinis, secus vero modus procedendi per voluntatem ideo secunda dicitur Filius, non autem tertiâ. Hic etiam placet obiter notare quod ait Augustinus lib. 9. de Trinitate, cap. 12. *Omnis res ait ille quamcumque cognoscimus, congenerat in nobis notitiâ sui. Ab utroque enim notitiâ paritur: a cognoscente & cognito. Itaque mens cum seipsam cognoscit sola parens est notitiâ suæ: & cognitum enim & cognoscentis ipsa est.* Patet igitur seipsum cognoscentis parit notitiâ sui, quæ cum non sit ab alio quam à cognoscente, idem enim est cognoscentis & cognitum, dum seipsum cognoscit; non est

nisi:

nisi à Patre, adeoque solus Pater est parens, sui Filij. Atque hoc ad obiectionem propofitam abunde est.

QVÆSTIO II.

De potentijs Animæ sensitivæ.

Potentia animæ sensitivæ sunt sensus, qui diuiduntur in externos & internos. Sensus externi sunt quinque Visus, Auditus, Gustus, Odoratus & Tactus. Interni vero recensentur quatuor: sensus communis, Pantasia siue imaginatio, Acclimatiua, Memoria. Dari huiusmodi sensus internos præterquam quod fise docet Philosophus 2. de anima à textu 136. facile probatur quæ etiam bruta non solum oculo vident colorata, & aures audiunt sonora: sed etiam intec coloratum & sonorum aequalitèr discernunt: nequeunt autem vilo modo discernere inter vtrumque nisi per potentiam aliquo modo comparantem vnum cum altero: sed potentia aliquo modo comparans vnum cum altero nequit esse sensus externus; ergo debet esse aliqua facultas interna. Quod nequeat vilo modo comparari vnum cum altero per sensum externum probatur: quia ad comparandum duo, puta coloratum & sonorum, debet vtrumque percipi: nullus autem sensus externus vtrumque percipit; oculus enim nihil nisi coloratum, auris nihil nisi sonorum attingit.

Quia tamen hæc ipsa aliqualis comparatio negari potest in brutis; discursus propositus non videtur omnino efficax. Vnde enim habes brutum discernere inter coloratum & sonorum, discretionis consistente in alio, quam quod per vnum sensum percipit coloratum, non vero sonorum, per alium autem percipit sonorum non vero coloratum? Probatum igitur hoc idem; quia experientia constat bruta sopitis sensibus externis determinari ad multas operationes, quæ determinatio nequit aliunde esse quam ab Imagine. Constat enim bruta etiam somnare, & in somno multa operari. Hoc obseruant qui equos, & asinos, & alia bruta capræ & curiose obseruant: quod facile fuit, cum etiam in homine satis appareat. Has & illas operationes fieri à somnante: puta homines oculis clausis ambulant: quod etiam contingit in bobus, vt testantur testes de visu. Quod autem non solum clausis oculis sed etiam dormientes, appareat ex motibus subitaneis, quos vtrique edunt dum excutiuntur. Confirmatus hoc: quia sensus internus non est supra perfectionem naturæ puræ sensitiuæ. Præterea apparent in brutis organa proportionata sensibus internis.

Quemadmodum autem singulis sensibus externis singula obiecta attribuuntur: Visui coloratum, Auditui sonorum, Gustu sapidum, Odorati odorosum seu olens, Tactui tangibile: ita sensibus internis tri-

buen.

buenum est suum obiectum, non tamen æque limitatum ad vnum. Immo vt patet ex dictis debent sensus interni esse plurimum obiectorum cauaces, quando quidem per operationem ipsorum debet animal determinari ad varios motus circa varia. Sensus igitur communis percipit obiecta omnium sensuum externorum, & hinc sortitur nomen sensus communis: Phantasia, siue Imaginatio illa eadem obiecta componit & diuidit, formans ex eis diuersa phantasmata, sicut qui multos lapillos componunt, aut diuidunt in opere muliua varias imagines offerentes. Estimatiua autem phantasmatis ita formans sibi que obiectis, per similitudinem quamdam discursus progreditur ad percipiendum aliquid distinctum ab ipsis. Constat enim bruta aliquid per nutus percipere distinctum à nutibus. Arque hinc est aliud argumentum interni sensus in brutis. Fugantur enim bruta per aliquos nutus, & per aliquos alliciuntur: vnde apparet in alijs appare minus alicuius periculi quod fugiant, in alijs illicitebras alicuius boni quo trahantur.

Denique memoria obiecta præterita reuoluit. Hanc in brutis dari manifestis inditijs apparet. Canes enim & fæles & equi determinantur ad operationes præsentis ab obiectis præteritis. Quomodo autem id accidat dicitur infra.

QVA.

QVÆSTIO III.

De organis sensuum externorum.

ARTICVLVS I.

De organo visus.

Organum visus est oculus, cuius descriptionem hic accipe. Constat oculus tribus præcipue tunicis & tribus humoribus; nam à cerebro ad vtrumque oculum provenit nervus, qui dicitur opticus, conitans velut triplici canali. Primus canalus exterior provenit à dura matre, sicut à dura meninge. Sciendum est enim cerebrum non esse contentum vna tunica, sed duabus: vobibus circumcingi, quas Græci meningēs vocant. Vestis exterior firma & crassa dicitur dura mater; interior mollis & tenuis, dicitur pia mater. Primus ergo canalus & exterior nervi optici procedit à dura matre; & inter ossa quæ verumque oculum continent, laxatur in duos ramos: qui ampliantur in figuram sphericam: oculorum, constituntque primam tunicam quæ reliquas ambit. In hac duæ partes assignantur à nobis, anterior scilicet & posterior. Anterior vocatur cornea ob similitudinem quam habet cum cornu quod lanternis obducitur: hæc aliquantulum exstat supra figuram sphericam, & pupillam cooperit. Pars posterior vocatur adnata.

Se-

Secundus canalus nervi optici intratum primum in culum procedit à pia matre; hoc est à tunica interiori cerebri. Conformatur in rotundum membranam quæ dicitur vasa propter similitudinem quam habet cum acinulo væ, à quo sit auullus penduculus. Nam quemadmodum acinulus huiusmodi est ex vna parte profortus; ita etiam hunc tunicam in anteriori parte foramen habet, diciturque pupilla eo quod Petrus intuens oculum Pauli videat in ea parte pupam seu partem sui imaginem. Hæc tunica ob varios colores quibus circumfulget, dicitur iris oculorum.

Tertius canalus intra duas alias tunicas in culum procedit ab ipsa substantia cerebri, & ex parte anteriori figuram habet similem lenti, ex posteriori vero sphericam. Pars hæc posterior dicitur retina, seu retiformis, eo quod ad formam retis intertexta sit multis filamentis & nervulis plenis spirituum deseruentium visioni. Pars anterior vocatur Arachne, vel processus ciliaris: est enim subtilissima quædam pellicula rectos habens pilos, quales sunt pili ciliarum. Hæc pellicula conformatur fere in bursam plenam humore cristallino aliquantulum condensato: & ex parte anteriori opponitur foramini væ.

Tribus hisce tunicis correspondent tres humores: vitreus, cristallinus, & aqueus. Aqueus replet spatium quod est inter corneam,

neam,

neam, & vucam. Christalinus vndique circumfusus Arachne opponitur foramini vucæ, vt possit recipere species. Vitreus continetur retina, Arachne. Figuram hanc oculi potest quilibet sibi depingere.

De musculis autem aliquid etiam indicandum. Sunt igitur in oculo humano muscoli sex; duo ad motus oculi circulares: quatuor ad rectos. In quadrupedum oculo est insuper septimus adulum suspendendum; illumque in sua cauea continendum. Hoc homo non indiguit quia natura.

Os homini sublime dedit, calumque tueri

Insistit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Vt elegenter cecinit Naso. Musculis inferuntur filamenta prodeuntia ex secunda neruorum coniugatione, quæ à lateribus basis cerebri procedit, & exit per secundum foramen ossis cruciformis, adiuncta vena, arteria. Primus musculus attollit oculum diciturque superbus; secundus deprimit & dicitur humilis; tertius oculum verit ad nasum & dicitur bibitorius; quartus à naso auertit ad latus externum, & dicitur indignatorius; quintus oculum deorsum voluit ad angulum externum, & dicitur obliquus; sextus oculum circumagat ad internum, & dicitur noctharis. Duo isti vltimi dicuntur etiam amatorij. Sed de satis.

Dubitarit autem hic in quam parte descripti organi elicjatur actus visionis.

Alii

Alii enim affirmat fieri visionem in neruo optico; alii in tunica retina. Pro quo sciendum est nerum à cerebro profluentem, vbi peruenit prope partem interiorrem summitatis nasi, distribui in duos ramos ad duos oculos pertinentes. Alii igitur alii in illa nerui optici parte fieri visionem, in qua duo isti nerui conueniunt. Quod si vehementer intendas oculum in obiectum remotum, talis pars nerui comprimitur ad nasum; & propterea tunc receptæ in vtroque oculo species nequeunt in vnum idemque punctum confluere. Hinc reddunt rationem cur per talem oculi contentionem dupliciter appareat obiectum quia videlicet compressio illa nerui optici ad interiorrem nasum, impedit specierum confluxum & coalescentiam in vnam eandemque partem; species autem receptæ per oculum sinistram representant obiectum & determinant ad visionem in illa parte nerui eliciendum, in qua sistant. Idem dic de speciebus eiusdem obiecti receptis per oculum dexterum, quæ etiam determinant ad visionem eliciendam in illa nerui parte in qua quiescunt: cum igitur duæ illæ eiusdem nerui partes interceptantur per intermediam, species discontinuatæ duplicem visionem efficiunt, vnicam effecturæ, si caluissent in medio.

Hoc qui tuerentur experimentum adducunt vnicuique obuium. Erige è regione tui nasi ad distantiam vnus palmi digitum inter vtrumque oculum. Digito ita pro-

po.

posito intende visum in obiectum vltcrius videbisque tuum tibi digitum duplicari. Idem dic de quolibet alio obiecto, non occupante amplitudine sua totum illud spatium, per quod species ad oculum transmittuntur. Huius duplicationis rationem reddunt per compressionē nerui optici ad superiora partē nasi, quæ accidit te oculum intendente, vt explicatum est supra.

Discursus hic placeret summopere; si quodlibet obiectum ad huiusmodi compressionem duplicaretur; & tunc solum duplicaretur quando neruus huiusmodi comprimitur. Duo continet nostra hæc consideratio. Primum est quod per compressionem nerui optici ad summitatem nasi, non solum species obiecti A, sed etiam species obiecti B impediuntur ne confluant in idem punctum. Cur igitur obiectum A solum, non autem etiam obiectum B duplicatur? est enim eadem ratio: nam si compressio nerui non impedit has, neque impedit illas species, ne in vnum conueniant. Secundum est; etiam sine tali compressione duplicari obiectum. Hoc experieris si digito superposito, vel leuiter oculum premas. Hinc inferes duplicationem obiecti non oriri ex compressione nerui optici, sed ex aliquo alio capite.

Dico igitur visionem fieri in retina. Hæc conclusio est inter recentiores communis. Retina proflucens ab ipsa substantia cerebri abundat spiritibus: adeoque aptissi-

ma est ad sensationem omnium nobilissimam exercendam. Præterea Seeiner hac in materia recte versatus, testatur se experimentum fecisse in oculo mortui; quo obseruauit lucernæ radios retractos in humore cristallino procedere ex retinam illamque illuminare. Si igitur & lux & species velle per lucem ad retinam terminantur, probabilissimum est in ipsa visionem elici.

Ad rationem pro neruo optico iam dictum est. Cur autem aliquando duplicetur, vel potius appareat duplex obiectum, non est facile explicare. Probabilissimum est geminationes huiusmodi recte refundi in diuersionem oculorum dispergentium; ac distorquentium species ab obiectis emissas. Constat hoc experimento satis familiari perspicillij multas facies multosque angulos habentis. Constat enim perspicillio huiusmodi multiplicari obiecta: huius multiplicationis non aliam fortasse rationem melius assegrabis, quam dispersionem specierum intra eandem potentiam visuam. Neque enim retina ipsa consistit in puncto, sed ampla est & huiusmodi dispersionis facile capax.

ARTICVLVS II.

De organis aliorum sensuum.

Post organa visus sit organum Auditus. Organum auditus est auris. Habet hæc duas partes; exteriorē quæ dicitur auriculâ,

& interiorem in qua sunt multi meatus, & finuositatas labitanti instat & cochleæ. Mirabile hoc opificium est etiam per artem imitabile, vt testari potest auricula Siracusana. In medio habet foramen cui ex parte interiori obrenditur membrana quædam, quæ dicitur tympanum auditus; & paulatim desinit in nervos, qui ad cerebrum vsque protensi, transmittuntur à cerebro spiritus necessarios ad auditionem eliciendam. Intra coauitatem prædictæ membranae continetur aeri, qui dicitur innatus. In hoc aere ponunt aliqui organum formale auditus probabilis tamen est organum huiusmodi esse neruum, quem vocant auditorium. Ratio est: quia auditio est actus vitalis, adeoque per illam organi partem elici debet quæ sit anima. Aerem autem innatum, qui nihil aliud est, quam vapor quidam intra auriculam latens, quis dicat esse animatum? Et hoc ipsum quis neget de neruo auscultatorio?

Organum gustus sunt nerui quidam, qui & intra palatum & in ipsa lingua, præcipue autem in cuspide disperguntur.

Organum odoratus iuxta communem sententiam residet in carunculis quibusdam mam illaribus; hoc est in carneis quibusdam tuberculis, quæ sunt in superema parte narium, & spiratione seu attractione spiritus dilatantur, respiratione verò coactantur.

Organum tactus non est in vna corporis parte, sed per omnes fere dispergitur:

reli-

residet enim in nervis toto corpore diffusis. Sunt qui aiunt non nervos solum, sed etiam carnem esse organum formale tactus, eo quod vbiunque approximaturni sensibile proprium tactus, puta frigus aut calor, aut aliud huiusmodi, eliciatur tactio seu sensatio circa tangibile vt tale. Facile tamen est, etiam stante hac experientia, per solos nervos fieri tactionem. Nam qualibet pars carnis in qua tactio fiat referrea est multis nervulis, in quibus operatio huiusmodi exerceatur. Quod si ostenderet aliquis se sentire etiam vbi nullus vel minimus nervulus reperitur, nos facile traheret in suam sententiam.

Circa sensus internos dubitatur, an in eadem, an in diuersis cerebri partibus diuersorum sensuum organa sint. Sunt enim qui mordicus tenent organum memoriæ sensitivæ esse posteriorem cerebri partem: adducuntque pro hac opinione experimtum satis frequens hominis prædictam sibi partem digito perficantis, vt species exciter rememoratiuas. Præterea ad æsionem huius partis notabilissimæ variationes sunt quoad vim rememorandi. De hac re non est valde contendendum: cum certum sit apud omnes organum sensuum internorum esse cerebrum. Cum autem in cerebro multæ canitates, multi sinus, multi nerui appareant, facile est sustinere hæc quidem esse sedem sensus communis, ibi vero Imaginativæ seu Phantasiæ, & sic de cæteris; quamvis in re tam incerta pro

pronunciate vix audeam hoc esse altero probabilius.

Quia vero operationes animæ intellectiue magnam habent à prædictis organis dependentiam; modo superius explicato: sæpe contingit per immutationem dispositionis in cerebrū, ita hominem immutari vt ex ingenioso stolidus, & stolido fiat ingeniosus. Aliquando enim per fracturam capitis, cerebrum plus a quo compressum dilatatur ad amplitudinem sibi debitam, aliquando nimis dilatatum comprimitur; & utroque modo aptatur ad operationes animæ perfectissimas; aliquando vero in dispositione debita præexistens remouetur ab eadem; adeoque ex apto fit ineptum, operationibus perfectis. Prout enim est speciebus recipiendis, conseruandis, ordinandis, & in hæc vel illa phantasmata conformandis magis vel minus idoneum, obicit intellectui, perfectiora, vel imperfectiora phantasmata, quæ intellectus speculatur, vt alibi indicatum est: quo autem perfectiora sunt prædicta phantasmata, eo consequuntur ad ipsa operationes intellectuales perfectiores.

Diximus alibi omne sensitium esse etiā appetituum. Consequitur igitur ad sensus prædictos Appetitus: qui propterea dicitur appetitus sensitiuus. De hoc, secundum quod dicit de anima, ita philosophandum est sicut de potentijs, de quibus supra. Inclinatione animæ in bonum sensibile tribuitur appetitui sensitiuo: quæ in-

clinatio, vt ait Augustinus, non est ad malum, sed ad bonum; Deus enim, qui vidit cuncta quæ fecerat esse valde bona, fecit bonum sensibile. Ea igitur dumtaxat propensio in bonum sensibilis damnabilis est, quæ contra regulam & dictamen rectæ rationis trahit in præiudicium boni maioris, puta boni honesti. Cæterum si tuam hanc inclinationem sic reges, vt rectæ rationi cedat, atque obtemperet, laudabiliter agis.

Verratur appetitus sensitiuus circa bonum & malum: hoc molestum: illud iucundum: siue circa voluptatem & dolorem. Bonum iucundum & delectabile representatum animam trahit. Obiectum vero molestum animam fugat, cum tamen recta ratio aliquando dicat amplectendum esse molestum, fugiendum vero à iucundo. Sed de his magister Ethices.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Obiecta sensuum.

Post organa sensuum inuestiganda sunt eorundem obiecta. Hæc in re procedemus ordine tetragado. Obiectum Tactus sunt primæ qualitates, & aliqua secundæ, quæ vno verbo dicuntur qualitates tangibiles. Tactu enim percipimus calidū & siccum humidū & frigidū: asperū, læue, molle, durū & alia huiusmodi: quorum aliqua non sunt simplices qualitates, vt alibi dictum est.

Obic-

Obiectum Odoratus est odor: qui destituti solet: qualitas resultans ex permixtione primarum qualitatum prædominante calido & sicco. Quid sit odor facilius experiris quam explicas.

Obiectum Gustus est sapor: qui definitur à Philosopho: qualitas secunda solo gustu proxime sensibilis, orta ex ea primarum qualitarum temperie, in qua humidum aqueum miscido terrestri præualeat. Vide ne hic putes etiam qualitates tangibiles esse obiectum gustus; eo quod frigidis potionibus maxime delecteris. Delectatio enim quam habes in potione frigida pertinet non ad gustum, sed ad tactum; cuius organum diximus esse diffusum per totum corpus. Frigidum ergo & calidum non pertinent ad saporem, nisi per accidens: quatenus v. g. sapor cum calido magis assicit sensum, quam cum frigido: hinc qui in gustu potius quam in tactu voluptatem amant, calidius magis quam frigidus, si cætera sint paria, delectantur.

Obiectum auditus est sonus. *Fit autem secundum actum sonus* ait Philosophus 2. de Anima tex. 78. *semper alicuius ad aliquod & in aliquo. Percussio enim est qua facit.* Ex hac definitione Philosophi habes tria ad sonum requiri: videlicet corpus percutiens, corpus percussum, & medium. Actus enim seu percussio fieri nequit nisi in aliquo, hoc est nisi in medio inter percutiens, & percussum. Rursus ibi explicat Philosophus, & clarius Philosophi Paraphrastæ, non cui-

inslibet corporis percussione sonum effici. Puta neque lana neque spongia sonum edent. Secus si as vel argentum alio corporeicias. Hinc adeo difficilis est definitio soni, vt nemo fere illum definiens non supponat iam cognitum ante definitionem. Si enim aiunt: *sonus est qualitas producta ex percussione corporis sonori.* Si intelligis quid sit sonorum, gratias age tibi definiti-
tibus, si non intelligis, quid dicis ab ipsis? Alii definiunt sonum qualitatem motiuam potentia audituæ, veteri; sed an bene: queritur enim quodnam sit obiectum notium auditus? Respondetur: sonus, queritur quid sit sonus? Respondetur: est obiectum motiuum auditus, non omnino tamen displicet hæc definitio; quia quid sit audire est omnibus non surdis per se notum, adeoque per ordinem ad hoc non male definitur sonus. Aliis sufficit dicere sonum esse qualitatem distinctam à motu locali, possent etiam cum veritate dicere esse qualitatem distinctam à calore, & frigore, &c. Ex his omnibus recte colliges difficillimum esse statuerè quid sit sonus: hinc sonus fuit ali-
quibus, & erit materia ingentium voluminum, non tamen nobis. Fuere qui dicerent non aliter fieri sonum, quam per impulsus corporum in Tympanum auscultatorium, v. g. dum hæc dico, eodem spiritu, quo hæc dico, ita articulare moueo totum ærem comprehensum in hoc spatio, vt ær motus similiter moueat vestra Tympana, & in vobis illam sensationem exci-

ret, quæ dicitur auditio. Har opinio potest multis experimentis suaderi. Primum est, quod pro diversa agitatione aeris, diuersimode sonans aut loquens auditur, Puta si hanc eandem vocem, quam edo hic in aere tranquillo, ederem, vento aerem contra, vel traseruam agente, non æqua facile exaudiret: quia nimirum aet aduersum impulsus non tam facile à me contra impellitur. Idem accidit etiam in voce seu sono Campanæ, & tormenti bellici, qui vento versas Orientem spirante, in hanc, aduersus spirante, in illam alium partem songe lateque diffunditur. Hinc etiam alii alii soni songius funduntur, quia videlicet alii alius maiorem spiritum edunt ex sonantibus:

Nos vero sonum definimus: qualitatem ortam dumtaxat ex collisione corporis ad corpus. Addimus si *dumtaxat* quia calor, raritas, & alia huiusmodi quæ oriri apta sunt ex collisione, ex aliis etiam causis oriuntur, & in hoc differunt à sono. Non requirimus in utroque ex collidentibus soliditatem: quia constat etiam vento excitari sonum in aete, & tamen non haberi tunc percussione solidi cum solido. Sibilat enim nonnumquam aer, & mugit, siante Austro vel Aquilone. Verum quidem est etiam tunc aerem commotum in solidum impingere: & simul cum aere infinitas particulas terrestres & aqueas dispersas per aerem, quæ in montes & ipsam terræ superficiem vehementer impactæ, sonitum edunt, sicut etiam contingit cum aqua in aquam vel in terram cadit,

cadit. Sed de his satis.

Obiectum potentia visiva assignatur color & lumen. Lumen sine colore videri sic probatur. Corpora, inquit, caelestia videntur: & tamen sunt pure lucida: ergo lumen per se solum sufficit mouenda potentia visiva. Verum; quis unquam vidit corpus caeleste nullius coloris. Certe Sydera & Firmamentum vel sunt, vel apparent colorata; sunt enim quaedam magis, quaedam minus candida: quaedam magis, quaedam minus flammaea; quæ omnia important præter lucem id quod dicitur color.

Definiendum autem est hic quid sit lumen quid color. *Omnis color*, ait Philof. 2. de Anima tex. 67. *motius est eius quod est secundum actum perspicui, hoc est ipse natura.* Et tex. 69. de lumine ait, *lumen est actus huius perspicui secundum quod est perspicuum.* Vbi explicat illud corpus, quod est perspicuum, pura aerem aut aquam, esse aliquando in potentia, aliquando in actu perspicuum, hoc est aliquando potentia, aliquando actu transparent. Id per quod aer sit actu transparent, dicitur lumen; quando priuatur lumine; non actu, sed potentia diaphanus est. Certe quid sit lumen est adeo clarum vt dilucidari non possit; dum vero dicitur, vt dici solet, actus perspicui vt perspicui, idem dicitur, ac si dicitur, actus lucidi & iucidi; & consequenter mutatus solum nominibus idè dicitur per explicationem quod per explicatum. Color autem definitur; *motus perspicui in actu*, hoc est

qualitas quædam, quæ mouet id, quod actum lucidum est, seu perspicuum. Aduertere tamen debes colorata non percipi nisi illuminentur: vnde idem est corporibus coloratis, quantum attinet ad mouendam potentiam, catere lucido, per quod vehatur in speciei sui, ac priuari colore; vnde est illud Poeta: *& rebus nox abstulit atra colorem.* Sed quæres quid sit hoc ipsum mouere perspicuum quatenus tale. Ad quod respondeo duplicem sensum est huius definitionis. Primus: color est qualitas diaphanum actu tale sui similitudine imbuens, & per propagationem eiusdem similitudinis, ad potentiam visiuam, hanc mouens. Alius est: color est qualitas dans medio diaphano posse mouere potentiam ad visionem sui. Vtque sensus bonus est.

Notandum autem est hic, dubitari inter Authores, an color reipsa sit aliquid distinctum à lumine. Ratio dubitandi est quæ patet ad oculum per lucem diuersimode reflexam & refractam, eadem obiecta apparere diuersimode colorata. Apparet hoc in ferreis quibusdam, & in collo Columbæ. Deciditur hæc controuersia dicendo aliquos esse colores veros, reales permanentes; alios vero transiuntos & apparentes. Secundi generis sunt qui apparent in collo Columbæ, & in aliis huiusmodi, qui propterea non ad quodlibet lumens, neque ad quemlibet aspectum fidem apparent. Primi generis sunt colores alii, quos oculo melius & aspectu quam voce discreueris,

QVÆSTIO IV.

De Anima rationali.

ARTICVLVS I.

Sinte omnes Animæ rationales eiusdem perfectionis?

FVit error Antiquiorū celeberrimus inter Pythagoricos, omnium viuentium Animæ eiusdem rationis esse, differre autem solo domicilio, prout hoc vel illud corpus incolerent. Et quidem hoc principium cum tanta vniuersalitate intellexerunt nonnulli, vt etiam plantas eodem genere animæ animari putarent, quo animantur homines, adeo vt anima oleris & animalitoris non differret nisi subiecto. Hic error nondum omnino euauit: nam etiam nunc apud Bonzios viget (Bonzios vocant nationis Iaponicæ Sacerdotes) contra quos acriter & feliciter suo tempore pugnavit Indiarum Apostolus S. Franciscus Xaucrius, cuius argumenta & argumentorum exitum eleganter, vt solet, refert Daniel Bartolus in ipsius vita. Opinantur autem huiusmodi Pythagorici eandem numerum animam modo recipi in corpore humano, modo in equino, modo in aquilino, & sic de cæteris. Idque Bonzii summæ felicitatis loco expectant; vt egressæ suis è corporibus animæ Vaccarum in corpora receptentur.

tur. Vnde est illis solemnē, vt dum proximi mortui videntur, suum in conclaue, & prope lectum Vaccam adducant, vt breuiori itinere fiat sumis votis expetita transmigrationem. Animarum hanc ex corporibus in corpora vel meliora, vel deteriora pro meritis, vel demeritis transmigrationem, & vniuscuiusque non ante annorum decem millia, ad idem, vnde digressa est corpus, regressam, habes apud Platonem in Phaedro, quæ utpote plena nugis non vacat hic recensere.

Non est animus hic hunc errorem impugnare, quem expugnatum habes apud Augustinum multis in locis, & præcipuè vbi de origine animæ in libris de peccatis meritis, & remissionibus, vbi ostendit ex Apostolo animam Esau, quod idem valet de quolibet, antequam hic nasceretur nihil egisset boni, aut mali; & alibi animas meliores sæpe in corporibus deterioribus esse, &c.

Quæstio igitur præsens est an omnium hominum animæ sint eiusdem perfectionis essentialis; proportionaliter autem ad id, quod dicemus de animabus hominum, dicendum erit de animabus eorum inter se, & quibuscunque alij in eadem specie comprehensis.

Prima sententia est eorum, qui dicunt humanas animas esse diuersas seu inæqualis perfectionis. Hanc sententiam tueri Schola Parisiensis cum Magistro. Hanc eandem sequitur Quinus, citatque pro se D.

Tho.

Thoma. Hanc perfectionem essentialem animarum inter se vocat perfectionem indiuidualem, quam dicit consistere in modo quodam substantiali, quo hæc anima constituitur hæc in indiuiduo.

Hæc sententia non placet; vel enim perfectio illa, quæ indiuiduat animam identificateur cum anima, vel ab anima distinguitur; neutrum dici potest; ergo, &c. Minor probatur; si enim dicas perfectionem hanc indentificari cum anima; iam anima non per modum aliquem substantialem, sed per se ipsam formaliter est altera perfectior, nisi dicere velis & per se ipsam & per modum, esse perfectiorem, quia indentificatur cum modo, & hoc est absurdum; si autem dicas animam Petri per modum distinctum sibi superadditum esse perfectiorē anima Pauli; non negamus vni animæ posse aduenire aliquid, per quod alteri Animæ præstet, sed hoc non est vnā esse essentialiter alia meliorem: neque enim per hoc formaliter indiuiduatur: vt patet ex alibi dictis. Præterea: sententia ponens diuersitatem substantialem suæ inæqualitatem inter hæc & illam animam inter se, impugnatur per ea, quæ diximus, vbi de differentia specifica; & consequenter ad ea, qui ibi diximus, perfectio substantialis in vna maior quam in altera, non est differentia numerica, sed specifica.

Tertio. Ratio quæ mouet Parisienses & Ruuium ad diuersitatem illam secundum sub-

stantiam, eodem iure valeret ad agnos-
cendum in eodem homine in diuersis
circumstantiis diuersas anima secundum
substantiam. Rem explico. Compara-
Aristotelem cum Margite, pete ab Ad-
uersarijs an anima Aristotelis & anima
Margitis sint æquales in perfectione essen-
tiali: respondebunt negatiuè. Roga cur?
Respondebunt quia Aristoteles acutè, pro-
funde, & sapienter speculatur; Margites au-
tem crasse & stolide iudicat, idque vterque
non hodie solum, sed heri & nudius tertius.
Bene est. Compara iam Aristotelem sob-
brium cum Aristotele ebrio, & in vtraque
circumstantia propone Aristoteli an dentur
Ideæ Platonis: Aristoteles sobrius negabit,
& rationes in oppositum acutas afferet.
Quid autem aget Aristoteles ebrius; for-
tasse illas concedet, & signenta afferet ideis
Platonicis incomparabiliter mirabiliora;
Varias comparationes huiusmodi fac A-
ristotelis cum Aristotele, & tam di-
screpante habebis hominem à seipso,
quam discrepat Margites à Philosopho.
Dic igitur modo vnam modo alteram
animam esse in corpore Aristotelis.

In promptu est quod respondeas, in-
mutatione videlicet dispositionis in or-
ganis corporeis esse causam sufficientem
tam diuersi modi operandi in vno e-
odemque principio; puta in vna eadem-
que anima, in vno eodemque intellectu
ita est; sed sicut mutatio transiens in or-
ganis corporeis est sufficiens ratio, cur

eadem anima inæqualiter operetur, ita
etiam dissimilitudo & inæqualitas perma-
nens in organis corporeis est ratio suffi-
ciens cur hæc duo anima & semper inæquali-
ter operentur, hoc est vna perfectius,
altera autem imperfectius. Non est igitur
recurrendum ad diuersitatem anima-
rum, vbi est euidens diuersitas organo-
rum, & insuper certum est, secundum
hac vel illam organorum dispositionem
animam perfectius vel imperfectius ope-
rari.

Denique contra illum modum indiui-
duantem est id quod alibi diximus, vnam
quamque videlicet rem seipsa formaliter
indiuuari, cum qua libet res secundum se
præcise considerata sit potius hæc quam
illa.

Thomistæ qui indiuiduationem Animæ
rationalis petunt à materia, non quod illa
sit materialis, sed quod ordinem dicat ad
materiam, dicere possunt vnam Animam
esse alii perfectiorem, eo quod ordinem di-
cat ad organizationem perfectiorem quam
alia. Sed contra hunc modum indiuiduan-
di res valet id, quod alibi diximus, osten-
dentes formas etiam aptas esse in subiecto,
seipsis singulas indiuiduari. Extendimus
enim hoc principium: *quodlibet seipso for-
maliter est potius id quod est, quam aliud*
ad omnia rerum genera sine vlla prorsus
restrictione: putamusque esse principium
per se notum.

Opposita igitur sententia tenenda est.

Animas videlicet rationales esse omnes eiusdem omnino perfectionis sine ulla profusus inæqualitate. Hac sententia probata iam est refectione oppositæ, probabiturque ulterius obiectionum solutione.

ARTICVLVS II.

Diluuntur obiectiones.

Objicies 1. cum Schola Parisiensi. Si omnes animæ rationales sunt eiusdem perfectionis substantialis, sequitur animam Iudæ & animam Christi non differre in perfectione essentiali; consequens est absurdum, ergo & ant. Sequela mai. probatur: quia tam anima Iudæ, quam anima Christi est anima rationalis. Minor probatur: quia videtur iniuriosum Christo Domino, qui supra omnes fortis est animam bonam, non tribuere illi animam meliorem quam Iseariotæ. Confirmatur: quia sequeretur animam Iudæ secundum se acceptam fuisse indifferentem ut infunderetur illud corpus in quod infusa est anima Christi; Animam Christi indifferentem secundum se, ut infunderetur in illud corpus: in quod infusa est anima Iudæ; ergo anima, illa, quæ constituit Christum Dominum, potuit constituere Iudam proditorem.

Resp. conc. sequela mai. neg. min. ad euius probationem dic non fieri inturiam Christo Domino, dum anima ipsius, præ-

sciendo ab omni superaddito, ponitur eiusdem omnino perfectionis cum qualibet alia anima rationali. Ad id quod dicitur sortitum esse Christum Dominum supra cæteros animam bonam; dici non intelligi hoc de bonitate substantiati, sed de donisum naturalibus, tum supernaturalibus, quæ telia fuerunt in Christo qualia in nullo alio: vixit enim illum Deus oleo letitiæ, pre omnibus participibus suis: & ita vixit, ut de plenitudine eius olei quicquid est boni in alijs, redundarit: cum de plenitudine eius omnes acceperimus.

Ad confirmationem concedo iterum sequelam, Vtramque videlicet ex prædictis animabus esse ex se indifferentem ad hoc, vel quodlibet aliud corpus aptum animæ rationali. Nego tamen ultimam consequentiam, quod videlicet anima illa, quæ constituit Christum, potuerit constituere Iudam. Ratio est, quia, ut alibi diximus indentitas totius non habetur per identitatem formæ solius: nec enim sola forma est iota quidditas compositi: adeoque hæc eadem anima cum alio corpore nõ esse hic homo. Nota autem quod Christus Dominus non constituitur in esse id quod est, per hanc animam & hoc corpus præcise; sed insuper per Verbum diuinum, quod cuiuscunque tandem singulari nature vnitur; constituit Christum. An autem si alteri singulari Humanitati vnitum fuisset, constitisset eundem, an alterum Christum, est quæstio

magis de voce, quam de re: certum est enim non fore idem totum; quamvis dubitari posset an foret eadem persone, eo quod etiam altera Humanitas in tali Pypöthe. sic eadem personalitate personaretur. Breuitur dicere posses non fore eundem Christum secundum id quod dicit de naturæ personata; fore eundem, secundum id quod dicit de ratione personante.

Obic. 2. Intellectus vnus animæ est perfectior intellectu alteris, ergo vna Anima est perfectior substantialiter quam altera. Conseq. probatur: quia vel intellectus identificatur cum anima, vel ab eadem distinguitur. Si identificatur, impliat esse perfectiorem intellectam, & non perfectiorem animam: si distinguitur: imperfectior potentia debetur perfectioris substantiæ; ergo siue distinguitur, siue identificetur, intellectus perfectior infert animam perfectiorem. Probatur autem antec. quia inter intellectus humanos alij alijs incomparabiliter perfectius operantur.

Resp. neg. ant. Ad probationem dictum est alibi. Intellectus non intelligit nisi per speciem, quæ prout est magis vel minus perfecta, mouet ad magis vel minus perfectam intellectionem: specius autem intelligibilis pendet à specie materiali vt ab obiecto, cuius est imago in ordine sublimiori; species autem materialis perfectior elaboratur ab anima informante organa-

perfecta, quam ab anima informante imperfecta. Et in hanc specierum elaborationem refunditur maior, vel minor perfectio intellectionis. Da duas animas duo corpora informare æqualiter se habentia, quoad omnia, hoc est, tam quoad organa sensuum tum exteriorum, tum interiorum, quam quoad præsentiam obiectorum & cætera huiusmodi, & dabis duas animas æqualiter aptas intelligere & philosophari. Obiter nota quod si ex perfectione diuersa intelligendi diuersæ essent animæ, & diuersi intellectus; non solum diuersorum hominum, sed eiusdem essent diuersæ in diuersis circumstantijs animæ. Patet hoc in homine sano & infirmo, sobrio & ebrio, puero & viro. Immo aliquando accidit hominem ingeniosissimum, & ad operationes intellectus præstantissimas expeditissimum, ex aliquo morbo ita immutari vt euadere stibipus, stolidusque; quod est manifestissimum argumentum facilitatem illam operandi etiam in præstantissimo genere operationis, maxime pendere ab hac vel illa habitudine organosum, quibus anima vel mediate vel immediate vtitur ad has & illas operationes. Quis enim dicat vi morbi mutasse animam hominem illum, aut eandem animam mutasse intellectum:

Cætera, quæ aduersus hanc sententiam congeruntur, cum petantur ex diuersitate & inæqualitate operationum, quæ sunt propriæ hominis, eadem omnino ratio-

ne solvantur. Vbi aduerte quod isdem omnino rationibus probare posses, si quid probarent, etiam animas equinas esse inter se entitatie dissimiles; nam etiam functiones equina non sunt in omnibus equis eiusdem omnino perfectionis: equi enim alijs alijs melius & elegantius gestant sese, incurrunt in hostem, & alia huiusmodi, quæ equorum propria sunt, agunt. Ab equis ad cætera bruta, & à brutis ad plantas, in quibus nec omnes pimpinellas eodem vigore germinantes inuenies: & alia præstantes, quæ sunt propria pimpinellæ.

QVÆSTIO V.

De immortalitate animæ rationalis.

ARTICVLVS I.

Afferuntur aliqua pro immortalitate Animæ.

Animæ rationalis immortalitatem negant ij, quorum interesset cum corpore simul animam interire. Esse mortalem animam rationalem, est de fide, vt constat ex innumeris diuinæ scripturæ testimonijs. Inter cætera sint ea, quibus nobis recte viuentibus aterna præmia; male vero, aterna supplicia proponuntur. Ibunt enim hi in vitam æternam. isti autem in ignem æternum, vel vt legitur

Au.

Augustinus in combustionem æternam. Hinc animæ immortalitas à nemine inter Philosophos catholicos negatur: adeoque ista quæstio non est an sit, vel non sit? sed an demonstretur, vel non demonstretur anima immortalis? Vbi aduerte discrimen inter duas hæcæ propositiones; non demonstratur Anima rationalis esse immortalis. & demonstratur anima rationalis non esse immortalis. Si dicas primam propositionem esse erroneam, vel temerariam, damnaberis ipse à multis Catholicis, ipsique magni nominis inter sapientes. Si hoc idem dicas de secunda, rectè dices, & laudaberis sapientiæ: est enim insipientis dicere demonstrari posse quod anima non sit immortalis, cum certum sit & indubitatum esse immortalæ: neque enim vlla ratione naturali probari potest esse falsum. vllum dogma fidei: adeoque cum de fide sit animam esse immortalem: implica vlla ratione probari oppositum.

Vbi aduerte duo hic hominum genere considerari posse. Primum est eorum, qui dicunt, ratione naturali demonstrari quod anima non sit immortalis. Secundum eorum qui dicunt, quod quamuis ex diuina reuelatione certum sit animam rationalem esse immortalæ, tamen ratione naturali probari potest oppositum. Vtrique peccant: secundi insuper ineptiunt. Est enim non intelligentis principia dicere, quod verum demonstrari possit naturali ratione esse falsum: sed eo ipso quod aintur

col.

certam esse ex diuina reuelatione animæ immortalitatem, aiunt verum esse, quod anima sit immortalis: ergo peccant contra prima principia, dum aiunt demonstrari posse ratione naturali, quod non sit immortalis.

Præterea, qui negat animam esse immortalem est eo ipso insipiens: vnde dicitur in libro sapientiæ: *visti sunt oculis insipientium mori*. Vbi sermo est de ijs, qui pro fide & veritate occumbunt; qui per hoc ipsum meliorem vitam acquirunt: adeoque non moriuntur, nisi iudicio insipientium, qui non putant vitam in meliorem mutari. Immo illi ipsi, qui tam male iudicauerunt, damnant se insipientiæ, dum aiunt: *nos insensati vitam illorum estimabamus insaniam. & finem illorum sine honore, ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum est*. Ex hoc autem quod insipientes sint, negando animæ immortalitatem, recte inferes eadem ratione naturali probari posse. Qui enim id negat, quod nulla ratione monstratur, non est insipiens. Hinc etiam qui negat existentiam Dei est insipiens, qui hæc demonstratur. *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus*. Qui negat existere Deum est insipiens, non ex hoc præcise, quod Deus existat: multa enim multi negant de Deo quæ non sunt in Deo minus quam existentia Dei: nec propterea sunt insipientes; sed quia existentia Dei ratione monstratur, secus illa alia.

Rem explicio. Controvertitur inter Theologos

logos & Metaphysicos an hoc & illud prædicatur pertineat ad quidditatem. Dei; alij negant, alij affirmant, consequenter circa quidditatum Dei aliqui falsum putant, quia tamen neq. quod pertineat, neq. quod non pertineat ad quidditatem Dei tale prædicatum, vlla ratione demonstratur. propterea neutri sunt insipientes. Putatur utrum de essentia Mysterii Sanctissimæ Trinitatis sit distinctio virtualis intrinseca inter essentiam & personalitatem. Ex duobus ijsque primæ notæ Theologis, qui in hoc Collegio diuina diuine tractant, alter negat, alter affirmat. Vter merito? Vter vere? Quis dicat? Hoc vnum esse certum alterum aberrare à vero quamuis neuter sit insipiens. Et tamen si diuina essentia petat distinctionem prædictam, aut si illam repellat; talis distinctio, aut talis distinctionis negatio æque est Deo necessaria, ac necessarium est ipsum existere. Cur igitur eris insipiens si neges existere, non autem si neges aut affirmes distingui virtualiter essentiam à personalitate: nisi quia alterum demonstratur, alterum vero est in vitam liber partem probabile?

Duo insuper notanda sunt. Primum est aliud esse demonstrari animæ immortalitatem; aliud demonstrationem huiusmodi esse ad captum omnium etiam rudiorum, sicut aliud est demonstrabilem esse rotunditatem molis terraqueæ, aliud demonstrationem huiusmodi esse ad captum etiam rusticorum. Mathematicus hoc demonstrat; Rusticus non

ARTICVLVS I.

Probatur ratione physica immortalitas
Animæ.

non capit: non propterea primus non demonstrat: sicut v. g. ex eo, quod noctua solem non videat, non propterea non videtur. Eodem modo demonstrat Philosophus animam esse immortalem: multi aiunt se non capere. Non autem hic sequitur non demonstrari: sed solum ipsis non demonstrari. Sed quia hæc demonstratio fit circa obiectum eleuatum à sensibus; propterea longe difficilius est repugnantes conuincere, quam circa aliud obiectum, circa quod non solum imaginatio, sed & oculis ipse adminiculo esse potest potentie intellectiue.

Secundum est, aliud esse, quod aliqua ratione demonstrare queat immortalitas animæ: aliud quod hæc vel illa ratio, quæ afferatur sit demonstratiua. Hinc pleriq. qui conueniunt in hoc quod demonstrari possit dissentiunt in hoc, quod hæc aut illa ratio demonstrat. Et de facto multi putant se demonstrare, qui neque probabiliter philosophantur. Aliud igitur est conuenire in demonstrabilitate, aliud in ratione, qua demonstratur. Alii validissimam putant rationem physicam; alii rationi physicæ diffidentes aiunt per rationes morales non facile inuenies vnam, in qua vel omne, vel plerique consentiant.

PRIMA demonstratio immortalitatis animæ fundatur in dicto Philosophi 3. de anima tex. 3. & sequentibus: dicit autem ibi Philosophus sensitiuum quidem non sine corpore esse: intellectum autem separabilem esse. Hinc sic ratiocinatur D. Thomas; & cum D. Thoma ex Peripateticis mult. Omnis forma per se subsistens est incorruptibilis: sed anima rationalis est forma per se subsistens: ergo anima rationalis est incorruptibilis. Mai. prob. quia forma corrumpitur per hoc, quod expellatur à subiecto: vt inductione patet per omnes formas tum accidentales, tum substantiales: albedo per hoc destruitur, quod desinat esse in subiecto: anima canis per hoc destruitur, quod non amplius constituat canem: per idem enim destruitur forma canis, per quod separatur à subiecto, cū quo faciebat vnum, nec inuenies in natura alium modum destruendi formas: duam expellendo illas sui subiectis. Hinc sequitur formam, quæ etiam extra subiectum apta est subsistere, incorruptibilem esse: si enim vnica via: per quam formæ corrumpi possunt, nequeat ipsam corrumpere: manifestum est eam incorruptibilem esse: sicut si vnicus esset gladius aptus hominem perimere, & ille

nequiret te attingere: manifestum est quod non posses periri. Si igitur detur aliqua forma, quæ etiam à subiecto diuisa possit subsistere, idq. naturaliter, forma huiusmodi incorruptibilis erit.

Totus igitur labor est in probando, quod Anima rationalis sit forma per se subsistens. Probatur autem, quia forma independens à subiecto est forma per se ipsam subsistens, sed anima rationalis est forma independens à subiecto: ergo &c. maior est euident; nec alia probatione indiget, quam intelligentia terminorum; hoc enim intelligunt Philosophi nomine formæ subsistentis per se; formam videlicet, quæ ad subsistendum subiecto non indiget, eo enim ipso quod subsistere nequirent nisi in subiecto, non esset independens à subiecto. Min. igitur probanda est. Sic autem probatur. Anima rationalis operatur independentem à subiecto; ergo est independentem à subiecto. Prob. consequentia, quia modus operandi sequitur modum essendi; ergo operari independentem à materia supponit esse independentem à materia. Probatur autem antec. quia anima operatur immaterialiter, vt dictum est in Logica vbi de vniuersalibus. Imo materia ipsa iam anima immaterializantur, iuxta illud, *quicquid recipitur per modum recipientis recipitur*. Hinc est capax rationum vniuersalium, concipitq. & hominem, & equum non considerando neque Petrum, neque Bucephalum, animal & plantam, nullam plante, aut animalis speciem considerans.

Pro-

Probatur hoc idem vterius, quia operari, quod est supra materiam, est independens à materia, sed operationes animæ intellectiue sunt supra materiam; ergo &c. Mai. est euident. Min. prob. quia operatio intelligendi abstrahit omnino à materia, nõ solum in quantum attingit res immateriales, cuiusmodi sunt Deus, & intelligentia; sed etiam in quantum ipsamet materialia, attingit immaterialiter, præscindendo videlicet ab omnibus circumstantijs indiuiduantibus. Imo ipsamet obiecta immaterialia, quæ per imaginationem materializantur depurat intellectus ab omni materia, puta Angelum imaginatio repræsentat vt iuuenem aflatum: huic & alias, & quodlibet aliud corporeum demit intellectus, substantiam sibi repræsentans pure intelligibile, & ab omni omnino corporea concrecione diuisam. Est igitur anima rationalis independens à materia in operari, & consequenter in esse.

Est & aliud caput, vnde incorruptibilitatem animæ rationalis arguat D. Thomas s illud videlicet vnde Philosophus in libri Physic. demonstrat incorruptibilitatem materiam primæ; materiam, inquit. primæ nullum est contrarium: ergo est incorruptibilis. Prob. ant. ex eo quod sit capax contrariorum, eadem enim formæ substet & priuationi formæ: albedini & nigredini, calori & frigori. Probat etiam consequentiam, quia, quod corrumpitur actione contrarii corrumpitur. Ita lignum ab igne, &c

sic

fic de cæteris. Eodem tere ratiocinio vti-
tur D. Thom. animæ rationali nihil est cõ-
trarium: ergo est incorruptibilis. Probat
antec. quia anima rationalis est capax con-
trariorum: nam rationes contrariorum, pu-
ta boni & mali: entis & non entis sunt si-
mul in anima: cum eadem sit contrariorum
disciplina. Conf. prob. vt supra.

Huic argumento facile est, si non vere,
saltem apparenter respondere. Primo per
instantiam in potentis sensitivis, quæ ta-
men sunt corruptibiles: nam species
contrariorum simul sunt in phantasia, & etiam
in oculo: cum tamen huiusmodi potentia
sint corruptibiles, secundo: negando omne
quod corrumpitur corrupti à contrario:
lux, aiunt, est qualitas cæcens contrario, nec
tamen est indefectibilis: idem dicunt de
impetu, qui ad aliquod spatium durat, &
 tandem destruitur.

Hæc tamen potest rationabiliter replica-
ri: primo dicendo, quod quæcumque sunt si-
mul in eadem parte sensitivæ species con-
trariorum, sicut in eodem intellectu con-
trariorum disciplina: non tamen est eadem
ratio pro indivisibilitate potentia sensitivæ,
ac pro indivisibilitate intellectivæ: cum
vniuscuique supra suos actus reflectendo
anima vertere possit intellectum non indi-
gere organo corporeo ad exercendas suas
operationes: cum nulla potentia sensitivæ
huiusmodi organo non indigeat; neque
enim possibile est aut aut oculo, aut ima-
ginatione depurare obiectum ab omni ma-

teria: quodcumque illud sit; cum contin-
gat id fieri per intellectum. Rei autem cor-
poræ esse aliquid contrarium patet. Imo
ex hoc ipso quod intellectus se se, & suos
actus inspicit, ostenditur esse ordinis supe-
rioris ad amorē, & quamlibet potentia
sensitivæ, hæc enim nõ refecit supra se, suosve
actus: neq. enim aut imaginativa suas imagi-
nationes, aut visiva suas aspicit visiones.

Secundo asserendo rationem cur & im-
petus tam diu durat, & non plus; lux vero
etiam non adveniente contrario intereat, si-
cut & aliæ qualitates, cuiusmodi sunt scien-
tia, quæ etiam sine adventu erroris oppo-
siti destruantur? puta vt ex musico fias im-
musicus, non est necesse vt tibi superueniat
habitus canendi contra præcepta musice:
neque vt ex Physico imphyicus vt super-
ueniat tibi error circa ens sensibile: sed in
vtrouque sufficit ignorantia, hoc est vt vtro-
que habitu priueris, nullo alio expellente.
De impetu quidẽ facile esset sustinere hunc
non destrui nisi à contrario. Tam diu enim
lapis sursum, aut transuersum agitur, quan-
diu prævalente impetu innato non fertur
deorsum: Est autem inter impetum innatũ,
& impressum contrarietas quedam, quate-
nus sunt ad terminos oppositos, & incom-
possibiles, De luce autem aliisque huius-
modi dici potest quod destruantur, nõ qui-
dem à contrario, sed per defectum cause
conseruantis. Puta ad conseruationem lu-
cis requiritur præsens luminosum: ad con-
seruationem scientiæ præsentia, & ordina-
tio

tio specierum, quas intellectus sciens speculatur, anima autem per defectum conservantis, nequit interire, quandoquidem eundem habet conservatorem, quem habuit conditorem; Deum videlicet essentialiter indefectibilem, & immensum; adeoq. qui nec potest deesse, nec esse non præfens suæ creaturæ. Hinc illud principium, quod adduximus ex Philosopho, & D. Thoma, si accipiat pro appendice paucas particulas, erit facilius propugnabile; dicendo, Quod corrumpitur, vel actione contrarii corrumpitur, vel ex defectu causæ conservantis. Quia autem suspicari non potes causam animæ conservatricem aut deficere, aut à sua creatura abesse, propterea fortasse superfluum putavit D. Thom. hoc addere, quod nos ad maiorem explicationem addidimus.

Nota obiter totum hunc discursum radi- caliter fundari in hoc quod forma hominis, siue anima rationalis sit à materia independens adeoq. creetur à Deo, nec aliam sui causam habeat, seu creatricem, seu conservatricem, quam Deum. Hoc autem ex modo operandi eiusdem animæ, supponit demonstratum D. Thom.

Ad hanc D. Thomæ demonstrationem reducendum puto illud Augustini 10. de Trinit. c. 7. *Vita carere vita non potest*: anima est vita, igitur anima carere vita non potest. Maior est evidens, quam evidens est nihil abesse posse à seipso. Quod autem carere vita non potest, eo ipso est immorta-

le. Animam autem vitam dicit, non qualemcumq. sed incorpoream, hoc est non solum totius, cuius ipsa est pars, sed sui ipsius, atque ita obviat instantiæ quam facere posses.

Dices enim. Anima equi est vita: sed vita carere vita non potest: ergo anima equi carere vita non potest &c.

Resp. dist. mai. Anima equi est vita equi conc. est vita sui, nega mai. quia est vita equi, hoc est totius in quo est pars, quod non est ipsa: potest abesse ab eo, cuius est vita, & quia non est vita sui, sed totius: per hoc quod separatur à toto: & totum moritur, & ipsa destruitur, anima aut rationalis cum sit vita & totius, sui, per hoc quod separatur à comparte, cum qua facit vnum, illud vnum moritur: non tamen moritur ipsa, cum sit in super vita sui ipsius. Hoc puto est, quod D. Thom. intelligit nomine formæ subsistenti: & hoc ipsum quod intelligit. D. Tho. nomine formæ subsistentis, puto, intellexit D. Aug. nomine vitæ substantialis, & incorporeæ.

Dices. Anima rationalis pendet in operando à materia: ergo etiam in essendo. Probatur antec. quia anima pendet à phantasmatis, sine quibus non intelligit; nam ut aiunt, intellectus per conversionem ad phantasmata specularum. Conseq. autem est evidens, quia modus operandi sequitur modum essendo, ut dictum est supra.

Resp. quod aliud est pendere à phantasmate tamquam ab obiecto, aliud à materia,

vt ab organo, Primum damus, secundum negamus. Intellectus specularum phantasmata materialia, eadem spiritualizans: hoc est formando ad similitudinem specierum sensibilium, species pure intelligibiles, vt alibi indicatum est. Ex hoc autem ipso apparet ipsius immaterialitas; neque enim, posset immaterializare, nisi esse immaterialis, vbi aduerte assumi; vt euidens quod operati independenter à materia, superet modum operandi potentia materialis, non autem quod omnis ratio, quæ est in termino cognito reperiri debeat in potentia cognoscente: quod est absurdum ex terminis. Attingere materialiter, aut immaterialiter obiectum pertinet ad modum cognoscendi potentia. Attingeret tanta, vel tanta perfectione obiectum; puta probabiliter, vel euidenter: abstractiue, vel intuitiue, limitatè, vel illimitatè, comprehensiue, aut secus: pertinet ad perfectionem eiusdem, quæ intra eundem modum, suscipit magis & minus.

Hanc eandem conclusionem probat D. Thomas 1. 2. quæst. 75. art. 6. ex appetitu innato, quem habet anima semper videndi: qui appetitus cum sit innatus animæ rationali, nequit esse irrationalis. Anima igitur aternitatem illam appetens, quam intelligit, nec intelligit, nec appetit chimeram. Hæc ratio, si bene penetretur est magni ponderis: quamuis apud obstinatos vix locum inueniat, qui non animæ, sed corporis immortalitatem magni facerent; sed sinamus illos, nam cæci sunt, & duces cæcorum.

ARTI-

ARTICVLVS II.

Afferuntur alia pro animæ immortalitate.

PRæter rationes physicas, quas ex Philosopho, & D. Tho. attulimus ad probandam immortalitatem animæ rationalis; afferendæ sunt alia, quæ & vulgo & Sapientibus efficaces videntur. Duo hic assumenda sunt non solum vt certa, sed etiam vt euidentia; videlicet dari Deum, & in Deo iustitiam, ac providentiam. Neutrum potest negari nisi ab insipientibus, qui dicat; *Non est Deus. Si enim des Deus esse, das iustum & prouidum esse.* Deus enim est id, quo melius nihil cogitari potest. Cogita Deum sine iustitia, sine prouidentia; cogitetet alius iustum, & prouidum; hic aliquid melius cogitabit quam tu; & consequenter Deum non cogitasti. Atque hic nota quam facile sit probare in Deo cumulum omnium perfectionum. Deum igitur dari supponimus hic. Hoc supposito sic ad demonstrationem proceditur.

Homines virtuosus, & sancti non recipiunt in hac vita præmiũ virtutis; nec impij omnes, suæ pœnas impietatis. Quod aiunt Stoici culpam ipsam esse sui ipsius pœnam: ridiculum est; & tam à Sapientibus, quam ab Insipientibus irridetur; ab his; quia plus voluptatis habent in culpa; quam doloris; sit tamen dolent in recorporatione culpæ; ab illis, quia hoc ipsum sciunt: conscientiam

B b 2 vide-

videlicet impiorum non semper torqueri ; imma sæpe delectari recordatione peccati ; adeoque quam tumidum est, tam est falsū quod aiunt Stoici, non esse grauiorem sceleris pœnam, quam ipsum scelus. Da impune peccari, nec vllum à peccante timeri supplicium, & à recordatione peccati omnium tormentum ablutitū.

Ex hoc autem quod nec boni virtutis præmiū, nec improbi sceleris pœnam in hac vita recipient: inter cum August. ergo datur alia vita, in qua & bonis præmia, & malis supplicia diuiduntur. Atque ita ex eodem principio, ex quo deducunt Athei Deum non dari, nec providentiam; longe aliter, sed manifeste deducimus animæ immortalitatem. Sic enim ratiocinantur. Homines mali fruuntur in hac vita voluptatibus, diuitiis, honoribus: boni vexantur paupertate, cōsumelis, laboribus: ergo non datur providentia. Consequentiam probari putat; quia, inquit, si daretur providentia: boni bene, mali male haberent. Antecedens autem est manentium: Sed ex hoc ipso licet arguere non defectum providentia, quæ probatur aliis argumentis ad euentiam, sed animæ immortalitatem, alteri videlicet vitæ reservatæ, in qua bona bonis, mala malis, vnicuique iuxta meritum rependuntur.

Sic enim argumentatur August. & nos cum illo. Deus est iustissimus, & providentissimus: sed est contra rationem iusti prouisoris bene habere malos, male bonos; ergo impossibile est Deū male habere bonos,

nos, & bene malos. Item est de ratione iusti prouisoris præmiare virtutes, & punire vitia: Deus est iustus prouisor: ergo Deus debet præmiare virtutes & punire vitia. Subsumit hic Augustinus; in hac vita non solum non præmiantur virtutes, nec vitia puniuntur, sed potius prosperantur impii, boni cremuntur aduersitatibus: ait enim, Psalmista: *vidi impium superexaltatum, & eleuatum. sicut cedros Libani*: cum contra; qui *pie volunt viuere persecutionem patientur*; ergo in hac vita non est merces virtutis, & pœna vitij; sed est euidens dari mercedem virtutis, & pœnam vitij; ergo euidens est dari aliam vitam; adeoque animam separatam à corpore non interire. Hoc idem dicit Psalmista loco citato: statim enim ac miratus est felicitatem impij, subdit; *transiui, & ecce non erat*. Memento enim transiit hæc omnia. Ex his cum Augustino sapienter deducimus bona hæc omnia temporalia esse omnino contemptibilia; quia sunt bonis & malis communia; & plerumque maior in malis, quam in bonis. Imo plerumque; videntur fructus iuguitaris, iuxta illud.

*Aude aliquid breuibus gyaris, & carcere dignum,
Sivis esse aliquis; probitas laudatur,
& alget.*

Criminibus debet hortos pratoria, mensas.

Argentum vetus & flantem extra pocula caprum.

Quamuis enim verum sit etiam eos, qui virtutem amant, aliquando temporaliter esse felices tamen prædicta prosperitare vel le carere, maioris virtutis est; adeoque diuinæ erga nos beneuolentiæ argumentum; iuxta illud; *flagellat Deus omnem filium quem recipit*: hoc est premit aduersis quâcumque amore paterno diligit. Ex quibus euidenter inferes esse alia bona istis presentibus altiora, quibus amicorum merita muneratur; quandoquidem hæc presentia etiam abundanter distribuit inimicis.

Scio non deesse Stoicis ampullata & inania verba, quibus dicunt viro forti virtutem ipsam esse pretium sui, & patientiam esse premium patientis, & alia huiusmodi, quæquam superbe dicuntur ab illis, tam iuste ridentur à nobis. Sapienter ait Apostolus; *Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus: miserabiliores sumus omnibus hominibus*. Vbi aduerte non hoc proponi ab Apostolo vt fide credendum; sed afferri vt euident, & manifestum, & tamen ipse Stoicorum virtutes, cuiusmodi sunt contemptus vitæ, laboris patientia, & malorum permissio, maiores sunt in ijs, de quibus philosophatur Apostolus, quam in Stoicis ipsis; vt examinanti patebit. Est igitur certum, quod malorum permissio, nisi ad sit, spes remuneracionis, nequit non facere miserables. Hæc omnia in responsione ad obiectiones magis elucidabuntur.

Pro-

Probatur intera concilio posita alior amentamento: comparando ens, qui tenent animæ immortalitatem cum ijs, qui contra sentiunt, Iudicium, quod anima sit immortalis determinat ad bene, & virtuose viuendum: cum proponat bene viuentibus præmia, male viuentibus supplicia, iudicium oppositum determinat ad viuendum in honeste, iuxta illud: *edamus & bibamus: cras enim moriemur*: cuius sensus est indulgendum esse hic crapulæ, & voluptatibus; quandoquidem nobis intereuntibus, quod breui accidet, omnia simul nobis intereunt. Est autem absurdum, quod ex duobus iudiciis oppositis illud sit erroneum, quod ponitur pro basi, & fundamento vitæ virtuose: illud autem verum, quod per se deordinat totam vitam humanam.

Dixi: *Iudicium, quod est fundamentum vitæ virtuose*: neque enim absurdum est me dependenter à iudicio falso in multis recte operari, male operaturum, si haberem circa idem obiectum iudicium verum. Puta si quis iudicat versari se inter carnifices intereuntantes minas, nisi à fide & Religione deficiat: potest hoc iudicio etiam falso determinari ad actus charitatis & fortitudinis heroicis; eosdem non elicituris; immo forte se mula illicita commissuris in ludis & conuiuuijs, si iudicet versari se, vt de facto forte versatur, inter amicos. Sed quod accedit circa iudicium aliquod respiciens hoc, & illud obiectum in particulari, nequit accidere circa iudicium, quod sit fun-

B b 4

da-

damentum operandi in vniuersum. Quod autem, qui animam iudicat immortalem, hoc ipso iudicio determinentur ad bene uiuendum, patet; sicut patet etiam scelestos cohiberi à malefactis metu supplicii intentati per leges; & allici ad bene operandum salem externe, spe mercedis per eandem proposita.

Atque hinc etiam desumere potes aliud argumentum. Constitat enim ipsam sceleris conscientiam aliquod torquere sceleratos; sceleris inquam, pure interni. Nemo enim repente fit pessimus, ait Philosophus, cum pessimorum sit, conscientia sceleris nullo modo torqueri. Tormentum autem illud est sensus quidam animæ sicut sceleri pænes, & vindicem permiscens: unde qui securus est, sua sibi peccata condonata esse; dolet quidem quod peccauerit, sed colore non torquente dolente; immo suauitate, quadam ita conditum, ut dulcius sit flere peccatum, quam fuerit illud idem committere: ratio est quia lacrymæ ita dolentis sunt lacrymæ amantis, cum contra tormentum admissi sceleris, sed non remissi, non amantis sit, sed timentis, & aliquando hoc ipsum desistantis, quod timere cogatur, quem effendit. Huius tormentosi doloris tot testes sunt, quot sunt impii perferentes in seclere; alterius doloris consolantis dolentem, testes sunt quotquot uere conuertuntur ad Deum; & inter ceteros in promptum est Augustinus, qui nostrum hoc ratiocinium luculenter confirmat.

AR.

ARTICVLVS IV.

Respondetur obiectionibus.

OBJE. 1. dictum Apostoli, qui de Deo loquens ait: *Qui solus habet immortalitatem*; ergo anima rationalis non est natura sua immortalis.

Resp. nomine immortalitatis intelligi ab Apostolo essentialem indefectibilitatem, hoc est metaphysicam necessitatem semper essendi: quod genus immoralitatis nec animæ rationali, nec ulli alteri creaturæ absolute conuenit. Etiam si enim anima rationalis sit ex natura sua immortalis, adeoq. peratrumquam destrui: tamen potest Deus illam annihilare; quod idem dicendum est de Angelo, & qualibet alia creatura huiusmodi.

Obijc. 2. anima rationalis fit ex nihilo; ergo in nihilum reuertitur. Conseq. prob. quiam quemadmodum veteres philosophabantur: *ex nihilo nihil fit, ergo nihil reuertitur in nihilum*; ita uidemur philosophari posse. Hoc ex nihilo est ergo in nihilum reuertitur.

Resp. conc. ant. neg. conf. Esse ex nihilo non ponit necessitatem reuertendi in nihilum. Aliter non solum anima non esset ex natura sua æterna; sed repugnaret simpliciter & absolute creatura petens æternum durare. Patet hoc: quia omnis creatura est ex nihilo: omne quod est ex nihilo reuerti debet

B b 5 in

in nihilum; ergo omnis creatura reuertitur de-
bet in nihilum: & consequenter creatura
petens aeternum durare est chimera. Non
dico: creatura aeternum durans: quandoqui-
dem id etiam, quod natura sua interit, po-
test a Deo supra exigentiam naturæ aeternit
seruari: sed, dico: potens aeternum dura-
re; quia si tam necesse est ire naturæ suæ in ni-
hilum, quam necesse est ex nihilo esse; cum
nulla creatura non sit ex nihilo; nulla crea-
tura non ibit ex natura sua in nihilum.

Ratio cur in nihilum nihil abit, in sensu
veterum, allata est alibi, ubi ostensum est
non dari in natura actionem pure corrupti-
uam. Cæterum est absolute falsum nihil in
nihilum abire: nam formæ materiales tam
substantiales, quàm accidentales omnino in-
tereunt, nihilque de ipsis permanet in natu-
ra. Ratio cur anima rationalis, quæ est
ex nihilo, non abeat in nihilum, est etiam
alibi dicta: quia videlicet est forma per se
subsistens; adeoque non destruibilis per hoc,
quod seperetur à subiecto: Rursus nec de-
ficere potest aut actione contrarij, quod
non habet, aut ex defectu causæ conser-
uantis, quæ est essentialiter indefectibilis.

Obijciat 3. Si anima rationalis est quid
subsistens; est hoc aliquid: non est hoc ali-
quid; ergo non est quid subsistens. Maior
est Aristotelis pro eodem habentis *subsistens*,
& *hoc aliquid*. Minor probatur ex
eodem, apud quem pars eius, quod est hoc
aliquid, non est hoc aliquid: anima autem
rationalis est pars hominis, qui sine dubio
est

est hoc aliquid: igitur ipsa non est hoc
aliquid.

Resp. cum D. Thoma questione citata,
quod *hoc aliquid*, dupliciter dicitur. Primo
pro quolibet subsistente per se: & hoc mo-
do anima rationalis est hoc aliquid. Se-
cundo pro subsistente completo intra natu-
ram alicuius speciei: & hoc modo anima,
cum non sit natura completa in specie, sed
solum pars, natura, non est hoc aliquid.
De hoc secundo ait Philosophus, quod non
sit parseius, quod est hoc aliquid: nequit
enim ex duobus per se subsistentibus fieri
vnum subsistens, Ideo in Christo Domino
non datur duo per se subsistentes, sicut non
dantur duæ personæ; sed verbum quidem
in se, & per se homo autem & in verbo,
& per verbum subsistit.

Nota obiter animam rationalem ita esse
partem subsistentis completi, vt ipsa etiam
sit per se suo modo subsistens: ita enim pe-
tit facere vnum cum corpore, vt tamen non
petat per separationem à corpore interire.
Et quia modus operandi sequitur modum
essendi, quemadmodum est naturaliter, &
in corpore, & extra corpus: ita etiam habet
naturaliter operationes pendentes à corpo-
re, & operationes à corpore independen-
tes, vt ostensum est supra.

Obijciat 4. Anima rationalis educitur de
potentia materiae; ergo est forma pendens à
materia, & consequenter non subsistens per
se. Antec probatur, quia materia, prius
quam actuetur per formam rationalem,

est in potentia ad ipsam; ergo forma rationalis educitur de potentia ipsius. Item, anima rationalis non est forma seipsa operans; ergo neque seipsa subsistens. Antec. probatur auctoritate Philosophi 1. de anima tex. 64 ubi sic habet: *dicere autem irasci animam, simile est ac si dicat aliquis eam texere, aut edificare*; ergo secundum Philosophum seipsa non irascitur; nec alias huiusmodi operationes habet.

Resp. neg. ant. Anima enim rationalis creatur; adeoque nec ex villo subiecto educitur, nec ab villo agente creato efficitur. Ad probationem conc. ant. neg. conseq. Materia est in potentia ad animam rationalem, non per hoc, quod hæc possit educi ex ipsa: sed per hoc, quod possit informari per ipsam. Non est autem de ratione formæ informantis educi de potentia subiecti, quod informat. Ad aliud argumentum neg. ant. Ad auctoritatem Philosophi, ubi dicit, quod anima non recta dicitur irasci, sed homo, dicendum est intentum Philosophi esse, quod denominationes huiusmodi aptius cadant supra totum, quam supra partem. Substitit enim ibidem: *melius enim fortassis est non dicere animam misereri, aut addiscere, aut cogitare: sed hominem anima*. Cæterum adeo expresse docet esse in homine operationes independentes à materia, ut aliqui crediderint credidisse Philosophum intellectum esse potentiam quandam, non solum extrinsecam, sed etiam extra animam. Quod

si ita esset operationes prædictæ potentie non essent in anima, sed in intellectu; nisi dicere velis intellectum, qui extra animam sit, intra animam operari. Aliter sensisse Philosophum ostendit D. Thomas docens nomine intellectus separati nihil aliud intelligi ab Aristotele, quam separationem, quamdam in ordine ad operationem: hoc est villo intelligendi independentem ab organo corporeo. Secundum autem hoc dici quodammodo potest intellectus separatus, non quidem ab anima, sed à corpore, quatenus est in actu secundo intelligens independentem à corpore, non tamen independentem ab anima, hoc est sine concursu corporis: non tamen sine concursu animæ, cum anima, & ipse sint idem.

Obijc. 5. Est impossibile separari actionem intellectus ab actione potentie sensitivæ, puta Phantasia siue imaginationis; ergo impossibile est deprehendere operationes in nobis independentes ab organo corporeo: & consequenter impossibile est demonstrare eodem modo operandi animæ proprio, quod ipsa sit immaterialis, & per se subsistens. Probatur antecedens; quia nunquam intellectus agit, quin sit simul & agat in imaginatione; intellectus enim per conversionem ad phantasmata speculatur, & consequenter eidem speculanti coagit phantasia obiciendo phantasmata, idemque in suis phantasmatis contemplando, quod intellectus: hinc experimur in nobis rerum imagines, de quibus cogitamus; & quamvis dicamus,

nos vno intuitu intelligere omne id, quod per integrum syllogismum attingimus, scientes cognitionem huiusmodi non constare partibus, quarum altera sit prior, altera posterior: tamen hoc magis credimus, quam scimus; & si attente reflectamus supra nostros actus; videbuntur nobis aequè fluere per partes actus nostri intellectus, ac fluunt verba ipsa, quibus eosdem actus exprimimus, quamvis hæc lentius, illi celerius fluant.

Confirmatur hoc, quia sæpissime syllogizantes: post vitamque præmissam hæremus in elicienda conclusione; ergo non indivisibiliter cognoscimus & principia, & id, quod ex principijs eruitur:

Resp. neg. ant. Etiam si duæ operationes simul sint ab eadem anima, tamen rectè discernis inter hanc, & illam, & hanc alio modo procedere, quam illam. Pura etiam si videns culi, Petrum eundem etiam videas intellectu, hoc est eundem simul cogites, sine apprehendas, rectè tamè cognoscis aliud esse cogitare, aliud videre; igitur etiam si des actionem intellectus numquam esse sine concomitanti actione imaginatiuæ: non propterea erit impossibile fecernere vnâ actionem ab alia, & modum vnus à modo alterius. Discrimen autem inter modum operandi vtriusq. potentia dictum est alibi. Imaginatiua non imaginatur suam imaginationem: sicut oculus non videt suam visionem: neutra enim est potentia reflexiua: aliud enim est imaginari rem, aliud imagi-

nari imaginationem rei: Inrelectus autem non solum intelligit rem, sed intelligit rursus ipsam intelecctionem rei: voluntas non solum amat rem, sed insuper amat amorem ipsum, quo amat rem: ideo dicuntur istæ due potentia esse reflexiue. Hinc Pythagorici, qui omnia explicabant per numeros, dicebant quod *Anima est numerus seipsum in orbem mouens*; hoc est qui intra seipsum; & in seipsum reuoluitur. Vtentes autem figuris loco numerorum, animam per circulum adumbrabant. Quibus omnibus nihil aliud significabatur, nisi animam esse sui ipsius, suorumque actuum cognoscitiam. Quæ ratione operatio imaginatiuæ comitetur, vel potius præcedat operationem intellectus ostensum est supra, & inferius magis ostendetur: eo enim ipso, quod intellectus per conuersionem ad phantasmata speculatur, necesse est prætere phantasmatum formatione intellectioni, eo modo, quo visioni præcedit obiectum corporeum, mouens potentiam ad videndum. Caterum cum experiamur nos cognitione nostra hæc ipsa phantasmata depurare à materialitate, quam habent: optime cognoscimus cogitatione huiusmodi non esse potentia imaginatiuæ, & materialis; sed intellectuæ; immaterialis; adeoqu. falsum est non posse discerni à nobis, quod spiritualiter attingamus obiecta. Ad confirmationem. Certum aliquando intelligi principia, non intellectis ijs omnibus, que ex principijs deduci queunt: sed tunc non syllogizamus; adeoq. ex hoc in-

fetri nequit quod cognitio syllogizans non sit tota simul. Nullus est intellectus humanus qui ex quolibet principio deducere possit quodlibet ex ipso deducibile: sed non propterea, quando aliquid ex ipso deducit, non simul & indiuisibiliter & principiu, & id quod ex principio deducit, attingit. Adde quod etiam si cognitio vel syllogistica, vel quælibet alia esset quid successiuum: non propterea omnes dabunt non esse quid immateriale, neq; enim difficile inuenies magni nominis Metaphisicos, qui durationem Angelicam spirituales, & immaterialem, vt pote secundum naturam subiecti durantiis simulq; successiuam ponant, constantemq; partibus, quarum alia post alias fluat. Hoc idem dicunt de motu, quo Angelus successive diuersis spatiis partibus applicatur. Non propterea idem aiunt de vbcatione permanenti eiusdem; hæc enim ita collocat suum subiectum in spatio vt sit totum in toto, & totum in qualibet parte ipsius: quod est indiuisibiliter vbcare. Hæc, vt vides, supponunt sententiam Scotisticam, substantias videlicet spirituales esse in loco, non per operationem formaliter, quod aiunt cum maxima veritatis probabilitate Thomista: sed per aliquid operationem antecedens.]

Ratio disparitatis inter durationem, & vbcationem prædictam est: quia vbcatio non extendit Angelum secundum locum: sed ponit simul totum in toto, & simul totum in qualibet partícula loci, quem occupat: at vero duratio extendit secundum tempus:

neq;

neq; enim simul est nunc, & simul in quolibet ex ijs instantibus in quibus fuit, aut erit. Imo aiunt esse de essentia cuiuslibet durationis creatæ applicare diuisibiliter suum subiectum diuersis partibus vel formalibus, vel virtualibus temporis vel realis, vel imaginarij in quo durat. Extensio secundum locum, vt patet ex dictis in Physica, non habetur nisi per hoc quod singulae partes loci respondeant singulis partibus loci: adeoque nequit haberi in subiecto indiuisibili, qualis est Angelus: extensio vero secundum tempus habetur per hoc quod idem sit præsens modo huic, modo illi alteri, prius priori, & postea posteriori partícula temporis, quod haberi potest tam in subiecto diuisibili in partes, quam in indiuisibili, vt patet. Quod si consideres substantiam immaterialem in motu; quamuis hæc successiuè diuersis spatiis partibus applicetur, nunquam tamen non est tota in toto, & tota in qualibet partícula spatiij, quod illi in quolibet instanti assignes, pro toto spatio quod occupet.

Hinc habes rationem extensi secundum totam amplitudinem non esse propriam quantum modo materiae aut rei materialis: sed restrictæ ad extensionem quæ est vel secundum partes subiecti, vel secundum partes loci, & cum hac restrictione putamus extensum per se ex natura rei conuenire omni vel materiae vel rei materiali.

Obj. ultimo, etiam si probetur quod anima per separationem à corpore non intereat,

non

non propterea probatur quod sit immortalis: ergo &c. probatur antec. quia dici potest quod dicitur sparata per aliquod annos; puncta per centum, aut mille, & postea destruitur; ergo &c.

Resp. neg. antec. ad probat. iterum nego ant. eo ipso quod per separationem non interit, est forma per se subsistens. Rursus probatum est non posse destrui à contrario; quia non habet contrarium, cum contraria sint simul in ipsa secundum modum ipsius proprium: dentque neq; destrui potest per defectum aut absentiam causæ conseruantis. Non est igitur vnde destruat, nisi pro suo libito velit, ille in cuius potestate sunt omnia: hoc autem non erit ad exigentiam animæ. Dare animæ mille annos, & non æternitatem, non est philosophari: cum hoc nulla omnino ratione fundetur.

Q V Æ S T I O VI.

An ex eo quod anima rationalis creetur recte inferatur esse à Deo solo.

A R T I C V L V S I.

Statuuntur Conclusiones vere Doctrinae.

Querere an ex eo quod anima rationalis creetur recte inferatur esse à Deo solo, est querere an ita sit solius Dei creare, vt nulli omnino creaturæ competere possit. Dupliciter autem intel-

ligi

ligi potest creatura creare; videlicet vel per modum causæ principalis, vel per modum causæ instrumentalis, quam distinctio- nem habes apud D. Tho. 1. p. q. 45. a. 6. & apud Scot. in 4. dist. 1. q. 1. Dicitur agere per modum causæ principalis quod virtute sibi propria & intrinseca agit. Hoc modo Ignis generat ignem; Faber efficit scamuū. Causa instrumentalis dicitur vel per comparisonem ad instrumenta naturæ & tunc est ipsamet virtus principalis agentis sicut calor est virtus ignis, eiusdemq; instrumentum ad gignendum alium ignem, vel per comparisonem ad instrumenta artis, estq; id quod per motum ab extrinseco acceptum ex intentione mouentis aliud facit, sicut securis per motum à Fabro receptum ex intentione eiusdem efficit scamnum. His positis.

Deo 1. Implicat creatura creatrix per modum causæ principalis. Ita D. Tho. & Scot. locis supra citatis ac Theologi vnanimiter omnes ex Doctrina Patrum: inter quos August. lib. 3. de Trin. c. 8. ait nefas esse credere siue bonos, siue malos angelos vllarum rerum creatores, & lib. 12. de Ciuit. Dei c. 23. dicit quod etiamsi Angeli operationem suam rebus quæ gignuntur in Mundo adhibeant, tam non eos dicimus creatores animalium, quam nec agricolas frugum. Vbi aduerte aptissimam esse comparisonem inter agricolas in ordine ad fruges, & Angelos in ordine ad effectus qui ipsis operantibus fiunt, Vtriq; enim

ap-

applicando actiua passiuus agunt.

Duo responderi possent ad Augustinum, Primum est eum loqui de ijs dumtaxat Agentibus quæ de facto sunt in rerum natura. Secundum est, quod creare apud ipsum non idem sonat quod apud Scholasticos. Fortasse enim apud ipsum creare est producere non solum independentè à concursu subiecti, sed independentè à concursu cuiuslibet alterius causæ, cum autem implicet creaturam agere nisi concurrente prima causa, manifestum est implicare etiam creaturam creare.

Neutrum tamen subsistit. Non primum; quia vim creatiuam commendat Augustinus ut propriam solius Dei; ergo negat illam non solum in existentibus sed etiam in possibilibus creaturis. En ipsius verba lib. 9. de Gen. ad lit. *Angeli enim nullam omnino possunt creare naturam, Solus enim vnus cuiuslibet natura seu magnæ, seu minime creator est Deus.* Non secundum; quia si nefas est credere quod creent, eo quod ea omnia quæ faciunt ex præexistentibus faciunt, primordialiter videlicet, ut ait l. 3. de Trin. c. 9. in quadam textura elementorum creata: manifestum est quod creare apud ipsum idem sonat quod apud Scholasticos, producere videlicet, non absq; concursu vilius alterius causæ, sed absq; concursu subiecti, hoc est nullo præsupposito ex quo res fiat. Et hoc idem significat l. 1. de lib. arb. c. 2. vbi dicit Deum nulla audiuim esse natura in creando, quasi qui

qui non sibi sufficeret. Veritatem tamen hanc autoritate firmissimam ratione monstrare non est adeo facile vt quilibet intellectus conuinci possit.

Sunt qui putent probari sic. Si creatura creatrix est possibilis, existit de facto; non existit de facto, ergo non est possibilis. Minorem probant sola autoritate, maiorem vero hac ratiocinatione. Creatura creatrix esset noua species, nouus ordo, noua pulchritudo vniuersi: ergo si est possibilis & non existens, deest vniuerso species, ordo & pulchritudo ipsi debita; quod est inconueniens: cum enim qualibet species sit specialiter argumentum Sapientiæ Conditoris, creatura creatrix, vt poterit aliam nobilissimam, illam maximopere & super omnes alias manifestaret: Deus igitur qui mundum condidit ad suam gloriam, non potuit creaturam illam non condere, quæ maxime ad ipsius gloriam facit, ostendens ipsum creare posse creaturam etiam creatricem. Quamuis enim ex nullius creaturae possibilitate inferatur simpliciter & absolute eiusdem existentia: cum omnis creatura sit essentialiter contingens: inferatur tamen legitime ex suppositione, puta hominem aut aliam creaturam intellectuam existere non est necessarium absolute, est tamen necessarium ex suppositione quod Mundus creetur, quia nequit creari Mundus nisi ad gloriam Dei, nequit autem glorificandi Deus per Mundum nisi à creatura intellectuam, cum sola Intellectiua cognoscat ex-

cel.

cellentiam creatoris in quo consistat gloria Dei extrinseca.

Mirum est hoc argumento uti etiam eos qui aiunt esse possibles rerum species non tot quin plures pulchriores & pulchriores in infinitum. Tu pro earum existentia utere argumento propositio: Species supra perfectissimam earum quæ existunt est possibilis, ergo datur, & consequenter existit creatura perfectior perfectissima existentiam: quod repugnat ex terminis. Conseq. probatur: quia si non datur, deest uniuerso species, ordo & pulchritudo debita, manifestatiua diuinæ excellentiæ, &c. Sicut enim creatura creatrix sua hac speciali: ita qualibet species ex possibilibus sua etiam speciali pulchritudine sui conditoris pulchritudinem & sapientiam ostenderet. Ex quo conficitur nullum esse speciem possibilem pulchriorem existentibus: adeoq; vel non dari processum in infinitum in speciebus possibilibus, vel inter infinitas reperiri omnium maximam & nobilissimam. Probatur: quia si vlla ex his remanet in statu possibilitatis, deest pulchritudo debita uniuerso, & Sapientiæ conditoris se ipsum per suas creaturas manifestantis.

Dices alias species creaturarum possibles pulchriores existentibus esse perfectiores intra eundem rerum ordinem, adeoque non manifestaturas, etiam si existerent, perfectionem alterius ordinis: at vero creaturam creatricem fore aliterius ordinis, si datur,

retur, adeoq; manifestaturam alterius & longe excellentioris ordinis perfectionem per suam excellentiam. Resp. 1. Ergo ex possibilitate ipsius non infertur eiusdem existentia. Conseq. probatur: quia creatura intra hunc ordinem rerum perfectius manifestantes diuinam excellentiam quam de facto existentes, sunt pure possibilis: ergo, fortiori creatura quæ est supra, adeoq; extra hunc ordinem rerum. Conseq. est euidens, si enim est indebita uniuerso pulchritudo spectans ad ordinem qui est de facto: multo magis est indebita pulchritudo quæ sit supra. Resp. 2. excellentia Dei ut creatoris manifestam esse ex creaturis per hoc quod sint ex nihilo, non autem per hoc quod aliqua quidquam facere possit ex nihilo. Ex eo autem quod creatura creatrix manifestaret hanc ipsam excellentiam creatoris esse communicabilem creature, non magis licet inferre quod existat si sit possibilis, quam ex possibilitate cuiuslibet excellentiori in quocumque; ordine perfectionis eiusdem existentiam: cum certum sit esse possibilem & excellentiorem rerum ordinem, & tam in hoc quam in quolibet alio esse possiblem non tot quin plura alia aliis excellentiora: cum tamen nec alius ordo, nec in vilo ordine omnis perfectio possibilis existat. Deniq; rogo an valeat. Vno hypostatica est possibilis ergo existit. Negabis, puto: hæc enim etiam ex suppositione mundi conditi existit Deo omnino libere volente ut existat; adeoq; potente

tente velle vt non existat: potuit ergo intra statum puræ possibilitatis remanere Homo Deus, adeoq; potuit esse communicabilis identitas suppositi homini cum Deo quin de facto communicaretur: Vnde igitur habes quod si vis creatiua sit communicabilis creature, eo quod sit ordinis excellentioris, sit eo ipso communicata.

Alij igitur eandem veritatem aliter probant. Actio, inquit, creatiua terminatu ad ens vtens, actio creaturæ nequit terminari ad ens vtens, ergo actio creaturæ nequit esse creatiua. Maior probatur, quia actio creatiua nihil supponit de re quam creat, adeoq; nullam physicam potentialitatem passiuam, sed puram potentialitatem logicam, hoc est puram non repugnantiam interpretata constitutiua rei quæ creatur. Probatur iam min. quia si sufficit in termino ratio entis, hoc est non repugnantis, creatura creatrix poterit creare omne creabile, & in omni creabili se ipsam: nam in ipsa reperitur ratio entis.

In hoc discussu etiam cæteris transmissis facile est in probatione minoris negare sequelam, quod videlicet idem posset creare se ipsum. Nam etiam virtutis creatiua Dei, dicitur terminari ad ens sub ratione entis, adeoq; extendi ad omne non repugnans, cum tamen non extendatur ad ipsum Deum, qui tamen non constat prædicatis repugnantibus. neq; enim Deus potest se ipsum creare. Quod si dicas Dei vim creatiuam extendi non ad omne ens simpliciter,

sed ad omne creabile: quemadmodum secte limitas rationem entis per additum *creabilis* loquens de termino virtutis creatiua in Deo, ita alius limitabit rationem creabilis per additum à se distincti loquens de termino virtutis creatiua create, idq; ob necessariam præsuppositionem causæ ad effectum, adeoq; ob necessariam distinctionem inter effectum & causam. Præterea negabitur sequela etiam quoad omne creabile distinctum à creante, diciturq; aliud esse nihil supponere nisi non repugnantiam simpliciter, aliud, nisi non repugnantiam talis termini. Contingit autem causam hanc esse proportionatam hoc termino potius quam alteri; puta Angelum Angelo potius quam Elephanti, etiam si nec hic nec ille secundum vllum sui constitutum præsupponatur: adeoq; nihil vtriuslibet detur nisi pura potentialitas logica. Sicut si fingeres ignem esse creatiuum, in ipso igne assignabitur ratio cur potius creet ignem quam aquam, quamuis ex suppositione quod creet, nihil de vtroulibet præsupponat physicè, sed solum vtriusq; logicam potentialitatem. Ratio à priori est: quia quamuis non repugnantia Angeli, v. g. & non repugnantia Elephantis conueniant in ratione vniuersalissima non repugnantia; differunt tamen realiter inter se secundum sua prædicata propria, ratione quorum potest vnus terminus contineri intra actiuitatem illius causæ intra quam non contineatur alius. Illam autem eandem differentiam habent

inter se duæ illæ non repugnantia, quam
 hebent termini qui dicuntur non repugna-
 re; cum ex dictis alibi, quilibet terminus
 non repugnans per suam quidditatem ha-
 beat intrinsece non repugnare. Ad argum.
 igitur in forma distinguuntur mai. actio crea-
 tiua terminatur ad ens vt ens sub ratione
 vniuersalissima entis, negabunt, dicentq;
 solum hoc conuenire virtuti creatiuae in-
 creatae, ad ens vt ens sub aliqua speciali ra-
 tione entis: concedent mai. & eodem mo-
 do distincta minori, negabunt conseq. Da-
 bunt terminari actionem creaturæ creatis
 ad ens vt ens sub speciali ratione huius
 vel illius entis, quia neq; de illa speciali ra-
 tione, quicquam supponitur nisi pure possi-
 bile: non tamen sub ratione entis vniuer-
 salissima, quia etiam pure possibile est huius
 vel illius rationis determinate in statu pos-
 sibilis, ratione cuius est huic vel illi cau-
 sæ proportionatum. His itaq; omis.

Probatur nostra Conclusio 1. quia actio
 creatiua dat primo esse rei quæ fit; nulli
 creaturæ debetur vis dandi primo esse rei
 quam facit, ergo nulli creaturæ debetur
 vis creatiua, adeoq; implicat creatura quæ
 principaliter creet. In hoc argumento quod
 ex D. Thom. & Calet. huic ahero, video ne-
 gatam tri. minorem. Nam & Intellectus
 suæ intellectiõni, & voluntas, inquit, suæ
 volutiõni, & ignis igni à se productio in in-
 stanti A dant primo esse, quando & Intelle-
 ctus intelligit; & voluntas vult & ignis
 ignem generat in instanti A. Verum per

pri-

primo esse non intelligitur hic ita esse vt
 antea formaliter; sed ita esse vt antea neq;
 primordialiter fuerit. Dicit enim August.
 l. 3. de Trin. c. 9. ea quæ datis opportunita-
 tibus nascuntur, primordialiter, hoc est in-
 choatiuè, in quadam textura elementorum
 iam creata esse; hoc est nihil de nouo fieri
 à creatura nisi ex ijs quæ iam à Deo
 creata sunt. Probatur igitur minor, quia
 agens per naturam non minus subordinatur
 Deo, quam agens per artem subordinatur
 naturæ. Sed agens per artem ita subordinatur
 naturæ vt necessario præsupponat opus
 naturæ ex quo faciat artefactum, ergo
 agens per naturam ita subordinatur Deo, vt
 necessario præsupponat opus Dei ex quo
 efficiat ens naturale. mai. est euidens: min.
 probatur, quia non est intelligibile artefa-
 ctum ex nullo naturali præsupposito. Quem-
 admodum igitur efficientia artis præsup-
 ponit opus naturæ, ita efficientia naturæ
 opus Dei, & propterea dixit August. ea
 quæ acceptis opportunitatibus procedunt,
 primordialiter iam ante creata esse.

Dices 1. posse per artem effici aliquid ex
 aliqua re facta à Deo solo, puta si Deus
 creet lignum aut marmor, poterit artifex
 ex eo facere statuam: ergo ars non neces-
 sario præsupponit opus naturæ, ergo neque
 natura necessario opus Dei Resp. conc. an-
 tec. dist. 1. conseq. ars non necessario præ-
 supponit opus naturæ vel formaliter vel
 æquiualeuter; nego; opus naturæ formali-
 ter, conc. 1. conseq. & nego 2. consequen-

C c 2 tiam.

tiam. Deus qui est supra naturam potest supplere pro natura subministrando subiectum arti, supra Deum autem non est vlla causa quæ possit pro ipso supelere, subministrando subiectum naturæ.

Dices 2. Data creatura creatrice adhuc ea quæ fiunt essent primordialiter in efficiente: ergo non primo fierent, si primo excludente esse primodialiter in aliquo. Resp. 1. quod etiam quæ per artem fiunt sunt primordialiter in artefice; & tamen nullum artefactum fieri potest nisi ex aliquo opere nature: ergo pariter etiam si quæ fiunt per naturam sint primordialiter in efficiente, nequæ fieri nisi ex aliquo opere Dei, hoc est neq. ars neq. natura quicquam faciunt nisi ex subiecto. vti usq. autem opus est in efficiente vt in eo à quo, non vt in eo ex quo. Quemadmodum autem in artefice non sufficit adiuuari à natura coefficiente (viribus enim nature in agendo virtus artificis.) ita in agente naturali non sufficit adiuuari à Deo vt coefficiente; sed vtrobiq. requiritur adiutorium subiecti ex quo fiat id quod fit, Intellectio & volitio sunt inchoatue in intellectu & voluntate, non vt in efficientibus, sed vt in potentijs ex quibus actus huiusmodi educantur: ignis in materia ex qua ginitur, &c. Resp. 2. rogando quid sit esse primordialiter in efficiente. Est ne aliud quam esse in efficiente vim rem efficiendi? hoc vltro damus: sed negamus fieri posse nisi ex aliquo præexistente: sicut vt in artefice vis efficiendi statuam

tuam sed ex marmore, &c. adeoq. semper stat comparatio. Quod si per esse primordialiter in efficiente intelligas pro se produci ex ipsamet substantia producentis: hoc ipsum non est crari sed generari: Vnde dicit August. l. 1. de lib. arb. c. 2. quod *Deus de nihilo creauit omnia, de se autem non creauit, sed genuit quod sibi per esset.*

Prob. 2. Conclusio quia creatura cui esset debita vis creandi esset substantia spiritualis: modus enim operandi nobilissimus nequit deberi nisi substantiæ nobilissimæ: iuxta illud: *modus operandi sequitur modum essendi.* Sed nulli substantiæ spirituali potest esse debita vis creandi: ergo, &c. Min. probat. Scot. in 4. dist. 1. q. 1. & ex Scoto Gabriel Vasq. Tom. 2. in 1. p. disp. 175. c. 2. quia creatura huiusmodi non agit nisi per intellectiorem & volitionem, quæ cum sint in creatura mera accidentia (solus enim Deus per suum esse intelligit, & vult) nequeunt dare esse substantiæ. Hanc rationem non admittimus: Si enim substantia cateroquin est sui similis productiua, non obstat in virtute qua agit ratio accidentis; vt vidimus alibi. Probat igitur eadem minor: quia intellectio quidem non est effectiua; volitio autem diuina dumtaxat est effectiua rei volitæ. Quod intellectio non sit effectiua constat: quia Deus ipse tam ea quæ non sunt, quam ea quæ sunt intelligit, cum tamen non tam ea quæ non sunt, quam ea quæ sunt efficiat. Quod autem sola diuina volitio sit effectiua rei volitæ

prob. 1. quia hæc est prærogatiua Dei vt per suum velle faciat omne quod vult *omnia quæcumq; voluit fecit. Ipse dixit & facta sunt: ipse mandauit & creata sunt.* 2. qui solo suo velle potest producere, potest eo ipso producere quodlibet, & vbi libet: hoc autem est contra limitationem creaturæ: ergo, &c. maior prob. quia omne volibile potest esse volitum. Voluntati enim non est magis proportionatum vnum volibile quam aliud: est enim potentia vniuersalis ad quodlibet, item velle potest hoc & illud in qualibet loco, & tempore, dummodo sint res non essentialiter affixæ huic loco aut tempore, &c.

Dices. Talis creatura in agende indigebit concursu Dei, sine quo nihil poterit velle aut agere: ergo habebit limitationem, sufficientem ad rationem agentis creati. Resp. concess. antec. neg. conseq. Absurditas talis creaturæ consistit in hoc quod concursus Dei sit illi æque debitus ad efficiendum eo ipso quod vult, & vbi vult & quando vult, ac est debitus igni ad calefaciendum calefactibile ipsi approximatum. Si autem ipse velle sit vis naturaliter effectiua rei volitæ: æque ei debetur concursus ad effectiorem rei cuiuslibet volitæ, ac igni ad calefactionem, &c.

Dico 2. Nulla creatura potest esse Instrumentum ad creationem, si Instrumentum dicatur per comparationem ad Instrumenta naturæ. Hæc conclusio sola sui explanatione probatur: esse Instrumentum hu-

iusmodi est esse virtutem propriam & intrinsecam principaliter creatis, nulla creatura potest esse virtus propria & intrinseca principaliter creatis; ergo, &c. mai. pate ex distis. Min. prob. quia solus Deus potest esse principaliter creans, nulla autem creatura potest esse virtus propria & intrinseca Dei: virtus enim creatiua Dei est ipsius omnipotentia ipsi identificata.

Dico 3. Nulla creatura potest esse Instrumentum ad creationem, etiam si Instrumentum dicatur per comparationem ad Instrumenta artis. Prob. hæc Conc. quia est de ratione Instrumenti, hoc modo accepti quod agens principale facilius aut perfectius operetur cum ipso quam sine ipso; sed implicat quod principale agens in creatione, quod est solus Deus, facilius aut perfectius operetur cum vlla creatura quam sine illa. ergo implicat quod vlla creatura sit Instrumentum physicum ad creationem, Min. est evidens. Maior prob. inductione per omnia Instrumenta artium. Fabus securi melius scindit lignum quam sine illa, imo sine securi non scindit. Pictor pennicillo melius pingit quàm sine illo. Et vniuersaliter loquendo ad hoc inuenta sunt Instrumenta artium vt artifices rem animo præconcepam aut simplices, aut facilius, aut perfectius exequantur. Prob. 2. eadem Conclusio, quia in quolibet artefacto est semper aliquod specialiter respondeus Instrumento, quod non specialiter respondet principali: puta scissio specialiter securi, sectio ferræ, limatio

limæ, &c. quæ non habent specialem proportionem cum artifice nisi prout videntur talibus instrumentis? nihil est autem in termino creationis quod totum quantum est non æque possit correspondere diuinæ potentie seclusa omni creatura: ergo nulla est creatura cui conueniat ratio Instrumenti, si sumatur per comparisonem ad Instrumenta artium. Propterea omisso nomine Instrumenti proprie dicti, quærent aliqui an possit Deus vii qualibet creatura ad quilibet efficiendam, ampliando nomen Instrumenti ad omne id quo efficienter concurrens Deus quilibet creet. Hoc est an in qualibet creatura deus potentia obedientialis ad quilibet.

Sententiam affirmatiuam tenet Suarez, Tom. 1. in 3. par. disp. 31. sect. 5. vbi dicit potentiam hanc obedientialem esse ipsamet entitatem rei prout eleuabilem per diuinam omnipotentiam ad agendum quilibet. Suarezium sequitur Arriaga alij: ex recentioribus non pauci. Negatiuam tenet Gabr. Vasq. Tom. 2. in 1. p. disp. 156. c. 3. & seqq. post D. Tho. Scot. Caiet. & alios. Circa quod.

Dico 4. Nulla ratione ostenditur prædicta potentia obedientialis. Prob. conclusio: quia omne agens quod à Deo eleuatur ad aliquid agendum supra vires naturæ habet specialem proportionem cum eo ad quod eleuatur: ergo ex tali eleuatione non infertur esse eleuabile ad quodlibet. Consequens est clara: quia si habet specialem aliquam

quam proportionem cum aliquo, non aequaliter se habet ad omnia. Antec. probatur breui excursionem per potentias quæ eleuantur ad operandum supra vires naturæ. Intellectus eleuatur per gratiam in via ad credendum, in patria per lumen gloriæ ad videndum Deum vt in se est. Voluntas ad amandum amore supernaturali, ad sperandum spe supernaturali eleuatur per gratiam. Intellectus autem est potentia natura sua apta credere, & videre, hoc est intelligere; voluntas apta amare & sperare, per hoc igitur quod aliqua virtute supernaturali intra genus videndi, sperandi, amandi, &c. eleuatur supra ordinem naturæ, in illo eodem ordine operetur coniunctis viribus tum naturæ tum principij eleuantis. Hinc dicimus Intellectum adiutum lumine gloriæ videre Deum vt in se est, negamus oculum corporeum vlla virtute eleuari posse ad videndum vel Angelum. Ratio à priori est quia quantumlibet perficiatur potentia corporea; remanet semper corporea: adeoq. etiam si fingas eleuari ad alium ordinem, poterit quidem videre corpora ordinis præstantioris; semper autem quilibet spiritus erit extra totam perceptiuitatem ipsius. Intellectus autem cum sit ex natura sua potentia perceptiua intelligibilem, per hoc quod aliqua virtute eleuetur ad ordinem sublimiorem, percipere poterit intelligibilia ordinis superioris: & quia Deus non est extra omne intelligibile, poterit eleuari ad Deum ipsum vt in se est

intelligendum. Eodem modo Deus non est extra omne amabile, imo est omnium amabilium amabilissimum. Aum igitur voluntas humana possit ex natura sua amare omne amabile; per hoc quod eleuentur per gratiam ad ordinem supernaturalem, poterit cum eadem gratia amare Deum supernaturaliter: itaut ratio amoris respondeat voluntati supernaturalitatis gratiæ; sicut ratio Intellectionis respondet Intellectui, supernaturalitatis vero lumini gloriæ; quamuis ista formalitates in actu non fiat aliud & aliud, sed idem à diuersis principijs indiuisibiliter procedens.

Dico 5. Non datur evidens sepugnantiæ creaturæ à Deo eleuabilis ad producendum quidlibet per modum aliqualis Instrumenti. Probatitur hæc vltima conclusio solutionem obiectionum.

ARTICVLVS II.

Respondetur Obiectionibus.

Obj. 1. contra 1. concl. Substantiæ materiales produciunt sibi similes, homo hominem, ignis ignem, &c. ergo etiam immateriales: sed immateriales produci nequeunt nisi per creationem; ergo substantiæ immateriales possunt creare, min. subsumpta prob. quia immateriales nequeunt educi de potentia materiæ; per hoc enim ipsæ essent materiales.

Resp. 1. Substantiæ immateriales produ-

ci nequeunt nisi per creationem; nulla substantia creata potest creare; ergo substantiæ immateriales produci nequeunt ab illa substantia creata. Adeoq; error est quod dicit Auicenna, primam videlicet substantiam separatam à Deo creatam creasse, aliam post se, &c. Resp. 2. conc. antec. neg. conseq. ratio disparitatis à priori est; quia substantiæ materiales sunt corruptibiles, adeoq; debetur illis in bonum natæ vis conseruatiua sui secundum speciem per productionem indiuiduorum: at vero immateriales sunt incorruptibiles, adeoq; non indigent virtute productiua similium vt species conseruentur.

Obj. 2. contra 3. concl. Instrumenta, quo sunt minus proportionata effectui, eo est mirabilior effectus: ergo ad oderandum maxime mirabiliter requiritur vt nullasit proportio inter Instrumentum & effectum: Deus autem maxime mirabiliter operatur. Antec. prob. quia laudabilis est malo quam bono calamo bene scribere: malo quam bono pennicillo bene pingere: & vniuersaliter loquendo prauitas Instrumenti commendat sapientiam Artificis. Hinc Circulatores, vt admirationi sint, ad quosdam effectus ineptus Instrumentis vtuntur: puta verbis, alijsue signis ad morbos vel inducendos, vel pellendos, & similia.

Resp. conc. antec. neg. conseq. Quamuis minor aptitudo Instrumenti reddat mirabiliorem opificem, nullus tamen opifex vti potest re nullam habente aptitudinem ad

effectum, aliud efficiendum, Nullus Pictor vitur securi ad pingendum, nullus Faber pennicilo ad sciendum. Neq; circulatores suis signis vt Instrumentis physicis quicquam efficiunt, sed vel occulte alia media adhibent proportionata effectibus quos intendunt, vel ex pacto Dæmones motbos aut inducunt aut pellunt celeriter & occulte applicando causas proportionatas.

Obj. 3. contra 4. concl. Qualibet res habet potentiam obedientialem passiuam cuiuslibet rei receptibilis; ergo qualibet ras habet potentiam obedientialem actiuam cuiuslibet rei producibilis. Conseq. prob. quia non magis quilibet est proportionatum cuiuslibet receptibili per modum subiecti, quã cuiuslibet factibili per modum efficiētis. Probatnr iam antec. quia anima rationalis potest eleuari ad recipiendã gratiam fidẽ aliosq; habitus supernaturales. Humanitas Christi Domini fuit eleuata ad receptionem vnionis hypostaticæ. Imo non implic gratiam, fidem, aliq. huiusmodi dona supernaturalia recipi in bruto aut in lapide.

Resp. 1. nulla res potest esse potentia obedientiali passiuã omnis formæ educibilis; ergo neque potentia obedientialis actiua omnis formæ producibilis. Conseq. illequet ex discursu arguentis. Antec. prob. quia neque forma spiritalis educi potest de potentia rei materialis: neque forma materialis de potentia rei spiritalis. Forma enim per hoc est materialis quod sit educta de

potentia materia physica: adeoque siingas materiale educi de spiritu, singis materiale immateriale: si immateriale de materia physica: singis immateriale materiale. Aliud igitur est esse quomodocumque subiectum, aliud esse causam passiuam. materia physica potest esse & est aqualiter subiectum formæ spiritalis in homine; non tamen causa passiuã. Hinc etiam si ponas gratiam, & alia dona supernaturalia poni in lapide, ponis quidem lapidem subiectum, non tamen causam passiuam donorum huiusmodi.

Resp. igitur 2. neg. antec. cuius falsitas constat ex dictis. Ad probationem dic ex hoc quod anima, quæ natura sua est capax donorum huiusmodi iuxta illud Augustini 1. de Præd. s. Sanct. c. 5. *Posse habere fidem, sicut & posse habere charitatem natura est hominem*: eleuatur de facto per Deum ad ea actu habenda, iuxta eundem August. *habere autem fidem quemadmodum et habere charitatem gratia est fidelium* non sequitur quodlibet ad ea habenda eleuari posse. Adde quod etiam si ea omnia possit ponere Deus in bruto aut in lapide: nequit tamen dici per hoc eleuari brutum aut lapidem per modum causæ passiuæ ad ordinem super naturalem. Non solum quia neque brutum neque lapis sunt apta vt ex ipsis formæ huiusmodi educantur: sed quia insuper & brutum & lapis sunt inepta transferri ad ordinem supernaturalem. Quod si nomine causæ passiuæ nihil aliud intelligas quam

subiectum in quo forma quomodocumque esse potest.

Resp. 5. transm. antec. neg. conseq. Etiam si de gratiam poni in lapide, non facit propterea lapidem amicum Dei; adeoque etiam dans quamlibet formam aliquam recipi posse in quocumque subiecto, non propterea das prætere in illo proprium suum effectum formalem. ita etiam si singas calorem poni in Angelo, erit quidem Angelus habens calorem, non tamen calidus. At vero si ponas actionem à quolibet, facit quodlibet formalissime agens; cum hoc sit esse agens quod actio sit ab ipso: adeoque si ponas à musca actionem Angeli productiuam, facis muscam Angeli productricem. Prætere posse qualitercumque recipere hanc vel illam formam non est perfectio præcontentiva huius vel illius formæ; secus posse illam aliquam dare. Denique cum anima rationalis habeat ex natura sua posse per gratiam sui conditoris eleuari ad formam supernaturalem, quamvis nequeat hoc ipsum ex natura exigere habet etiam ex naturâ sua proportionem cum ijs donis supernaturalibus quibus & illum assequi, & affectu frui possit. Hinc non solum in genere potentiæ passivæ, sed etiam in genere actiæ eleuatur à Deo. In ipsis autem & habitibus & actibus, quibus eleuatur & agit, semper inuenies, seculæ supernaturalitate, specialem inter istos & animam proportionem, ratione cuius dicuntur esse secundum hæc & illa prædic-

ta formaliter ab anima vel illius potentiæ; secundum autem supernaturalitatem formaliter à principio eleuante, quamuis nihil sit quod non sit realiter ab utroque. Puta anima potest ex natura sua sperare: per habitum supernaturalem spei & auxilium item ordinis supernaturalis constituitur in ordine potentiæ supernaturaliter sperare ratio spei ut sic respondet formaliter ut suo principio voluntati; ut autem supernaturalis est, respondet principio eleuanti: ex voluntate autem & principio ipsâ eleuante fit principium adequatum spei supernaturalis, in qua cum ratio supernaturalis & ratio spei realiter identificentur, totaliter totalitate effectus pendet ab utrolibet quamuis à neutro seorsim possit pendere totaliter totalitate causæ: cum nec habitus sine voluntate sperare possit, nec voluntas sine habitu aut alio supernaturali auxilio sperare supernaturaliter. Hanc autem proportionem inter quodlibet & quodlibet non iuuent.

Obic. 4. contra eandem concl. Ignis materialis ut instrumentum diuinæ iustitiæ, & eleuatus à Deo physicè agit in Demones & in animas separatas; ergo res materialis potest eleuari ad ianituandum actione physica substantiam spiritualement: sed hoc est argumentum euidentis potentiæ obedientis actiæ, ergo aliquatatione ostenditur prædicta potentia.

Resp. neg. antec. Dico autem cum D. Augustin, Demones & animas separatas

cruciari per verū & proprium ignem miris sed veris modis. Quomodo autem cruciatur explicat D. Thom. 4. contra Gen. c. 90. Non igitur sic aspidandum est, ait ille, quod substantia incorporea ab igne corporeo pati possint, quod earum natura corumpatur per ignem vel alteretur, aut qualitercunque aliter transmutetur, sicut nunc nostra corruptibilia patiuntur ab igne. Substantie enim incorporee non habent naturam corporalem, ut possint à rebus corporeis immutari. Neque etiam formarum sensibilibus susceptivæ sunt, nisi intelligibiles, talis autem susceptio non est pœnalis, sed magis perfectiva & delectabilis. Neque etiam dici potest quod patiuntur ab igne corporeo afflictionem, ratione alicuius contrarietatis, sicut corpora post resurrectionem patientur, quia substantie incorporee organa sensuum non habent, nequa potentijs sensitivis utuntur. Patiuntur igitur ab igne corporeo substantie incorporee per modum aligationis cuiusdam & post pauca? Sicut Necromantici virtute Daemonum spiritus aligant imaginibus, aut huiusmodi rebus, multo magis virtute divina spiritus damnati igne corporeo alligari possunt, & hoc ipsum est eis in afflictionem quod sciunt se rebus infimis alligatos in pœnam. Hæc S. Doctor quibus nihil addendum putamus.

Obije. 5. contra eandem concl. Sacramenta causant physice gratiam: ergo res corporee eleuantur à Deo ad producendum qualitatem spiritualement; ergo datur ratio ad-

admittendi potentiam obedientialem actiuam. Antec. probatur, quia si non producant physice sed solum naturaliter sunt sicut signa magica quibus Circulatores aiunt se mira efficere, cum tamen re ipsa nihil efficiant: sed solum Dæmones ex pacto ad exhibitionem talium signorum vel mira operatur, vel fingunt se mire operari.

Resp. 1. à multis concedi antec. & distingui conseq. datur potentia obedientialis actiua ad aliqua, concedunt: ad omnia negant. Aiunt autem inueniti proportionē quandam inter Sacramenta & gratiam quæ conferunt, ratione cuius hæc ab ipsis physice esse possit, quam proportionem negant inueniri inter quolibet & quodlibet. Puta est quædam proportio inter abluionem corporalem quæ fit per aquam in baptismo & abluionem spiritualement quæ fit per gratiam: gratia enim ipsa dicitur analogice aqua vnde dicitur Christus: *Fons aque salientis in vitam æternam*, hoc est fons gratiæ, & anima dicitur mundari per gratiam, sicut corpus per aquam. Huiusmodi autem analogias non inuenies in qualibet re cum qualibet alia, puta in musca cum Angelo. Hæc controuersia non est huius fori, quia tamen ab arguente attingitur,

Resp. 2. neg. antec. puramque Sacramenta esse causas non physicas sed morales gratiæ quam conferunt. Ad probat. dist. essent sicut signa magica, cum omnimoda similitudine, negamus, cum aliqua; concedimus. Non est nouum quod Dæmon-

imiteretur, quantum potest, modum operandi diuinum. Quemadmodum igitur Deus ex pacto cum vnigenito filio suo inito ad positionem talium signorum talem & talem gratiam infundit fidelibus, ita etiam dæmon ex pacto inito cum magis ad positionem talium signorum puta talium charactærum, circularum &c. hos & illos effectus mirabiles edit. Sunt autem cum hac similitudine multæ eaque magnæ dissimilitudines. I. sit quod dæmonis pactum non est infallibile: imo sæpissime fallit, tum ob infidelitatem ipsiusmet dæmonis non implentis promissum; Diabolus enim mendax est ab initio; tum ob impotentiam potest enim à Deo impediri ne faciat quod promissit; pacta autem Dei sunt omnino infallibilia vt pote fidelissimi & omnipotentis. II. sit quod dæmon sæpissime imponit sibi credentibus fingitque se facere quod non facit. Deus autem non decipit credentes in se. III. quod Deus in Sacramentis respicit dignitatem personæ cuius nomine exhibentur: imo quæ moraliter illa exhibet, dum per suos ministros exhibentur. Dæmon autem non ad dignitatem maiorū, sed ad insipientiam ipsis credentium. Denique ad salutem credentium, Dæmon ad iuuentum sibi fidentium operatur.

Dices. Aqua naturaliter calefacta physice calefacta; ergo aqua supernaturaliter sanctificata sanctificat. Resp. calor aquæ calefactæ est æque proprie calor, & eiusdem omnino rationis ac calor qui produci-

tur in calefactibili, puta in manu; at vero sanctitas aquæ non est eiusdem rationis cum sanctitate animæ, anima enim per sanctitatem formaliter est amica Dei, quod dici nequit de aqua, calor igitur manus potest esse à calore aquæ physice, secus sanctitas animæ à sanctitate aquæ.

Obiic. 6. contra eadem concl. datur potentia creata quæ potest dare esse intentionale cuiuslibet rei: ergo est possibilis potentia creata quæ possit dare esse reale cuiuslibet rei. Antec. prob. quia Intellectus per hoc dicitur quodammodo omnia quod possit rebus omnibus dare esse intentionale. Probatum iam conseq. quia maioris perfectionis est dare esse intentionale quam reale: puta maioris perfectionis est cognoscere ignem quam illum efficere: ignis enim ab igne fit, cum cognosci nequeat nisi à potentia vitali cognoscentia, quæ toto genere supereminet non cognoscentiæ. Confirm. quia Intellectus dat esse intentionale cuiuslibet rei per modum causæ principalis: ergo à fortiori est possibilis potentia creata quæ possit dare esse reale cuiuslibet rei per modum instrumenti. Hoc argumentum, vt vides, magis militat quintæ conclusioni, quam contra quartam.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Hoc eodem argumento probaretur esse possibilem creaturam effectricem Dei, & obiecti impossibilis. Nam datur potentia creata quæ dat esse intentionale Deo, & obiecto impossibili, ergo est possibilis quæ possit dare rea-

le &c. Probationem conseq. habes ab ad-
uersario. Esse intentionale est esse pure me-
taphoricum rei quæ representatur; esse
reale est esse proprium: ad primum sufficit
efficere cognitionem rei quod est merum
accidens modale: ad secundum oportet ef-
ficere rem ipsam. Quia tamen omnis co-
gnitio est accidens pertinens ex natura sua
ad genus cognosciturorum, non autem om-
nis res; ideo melius est & maioris perfe-
ctionis esse natura sua productiuum cog-
nitionis, quam multarum aliarum rerum, quæ
etiam à non cognoscitiuis producuntur: co-
gnoscitiua enim sunt toto genere supra non
cognoscitiua. Dixi multarum aliarum rerum,
non tamen omnium, quia quod po-
test dare esse cuiuslibet rei, potest etiam da-
re esse intentionale, probatur, quia esse in-
tentionale & metaphoricorum rei quæ re-
presentatur est esse reale & propriū repræ-
sentationis seu cognitionis: ergo potens
dare omni rei esse reale, potest dare esse
intentionale; quandoquidem esse intentio-
nale vnus est esse reale alterius.

Hinc si fingas alevari à Deo ignem ad-
producendum quidlibet, fingis eleuari ad
producendam cognitionem: adeoque ad dā-
dum esse intentionale rei: non tamen ad
cognoscendum: cognoscere enim non est
quomodolibet efficienter concurrere ad
cognitionem, sed rem sibi vitaliter repræ-
sentare, adeoque etiam si species vel inge-
nita vel impressa concurrat efficienter ad
cognitionem, non propterea cognoscit. Ex
quod

quod inferes quod etiam si ignis eleuaretur
ad producendam intellectiōnem, adhuc ef-
set infra muscam, quia adhuc nihil cogno-
sceret, cum musca aliquid cognoscat. Ad
probat. conseq. dist. ant. maioris perfectio-
nis est dare esse intentionale &c. per modū
cognoscentis: conc. per modū præcise effi-
cientis, nega. Ad confirm. conc; ant. nega
cōf. esse vniuersalē in cognoscendo est de na-
tura intellectus: ex hoc autem nequit infer-
ri esse de natura vllius creaturæ esse vniuer-
sale in efficiendo. Quamuis enim si confi-
deres ista duo: cognoscere omnia, & nihil
efficere, & : efficere omnia & nihil cogno-
scere, maiorem perfectiōnem inuenias in pri-
mo quam in secundo: tamen illimitatio in
primo genere debetur intellectui: illimita-
tio in secūdo non debetur vlli creaturæ: quia
intelligere cuiuslibet rei est pure intelligen-
re, & nihil ponit præter intelligere: efficere
autem ponit aliquid præter efficere, termi-
num videlicet effectiōnis, adeoque omnia
non secundum esse diminute & metaphori-
ce, sed secundum esse realiter & proprie.

Obii. s. contra vlt. concl. Est euidens
quod quæcumque tandem creatura creetur
erit alicuius determinatæ speciei: sed est
euidens nullam creaturam vnus determi-
natæ speciei posse neque instrumentaliter
efficere omnem speciem creaturæ, ergo est
euidens repugnantia talis creaturæ. Min.
probat, quia est euidens nullam speciem
entis creati in genere efficientis etiam in-
strumentaliter habere pro specificatiuo a-
da-

adæquato omnem speciem entis creati, implicat autem vllam potentiam ferri ultra specificatiuum adæquatum sui, puta potentiam corpoream ad perceptionem rei spiritualis: potentiam visiuam ad perceptionem soni, auditiuam ad perceptionem coloris.

Resp. conc. mai. neg. min. ad probat. negatur mai. quæ est pura petitio principii. Quæritur enim vtrum al qua determinata creatura possit per diuinam omnipotentiam instrumentaliter efficere omnem speciem creaturæ: & respondetur non posse, quia non omnis creatura est in collectione adæquata effectuum qui possint esse instrumentaliter à tali creatura. Hoc est nulla creatura potest efficere instrumentaliter quodlibet, quia nequit quodlibet esse inter eos effectus qui fieri possunt instrumentaliter ab vlla creatura, quod est omnino idem, dum autem dicitur non esse intra specificatiuum adæquatum simpliciter, alia phrasi idem repetitur. Si enim petas quid si esse intra specificatiuum simpliciter adæquatum, respondetur, est esse intra collectionem eorum omnium quæ fieri quomodolibet possunt à tali causa. Ad illud de potentia corporea &c. transmittitur totum. Quænam est enim hæc consequentia; nequit potentia corporea percipere spiritum, auditiuam colorem &c. ergo implicat creatura eleuabilis ad producendum quidlibet instrumentaliter? Imo neque valet, potentia corporea nequit percipere spirituum, po-

tentia auditiuam nequit percipere colorem: ergo neque hæc potest eleuari ad efficiendam perceptionem coloris; neque illa ad efficiendam perceptionem spiritus. Aliud enim est percipere, aliud efficienter concurrere ad perceptionem, vt dictum est supra. Oculus non per hoc præcise quod efficienter se habeat ad visionem, videt: nam etiam species efficienter se habet, & non videt, sed vel per hoc quod taliter subiectet, vel taliter simul & efficiat & subiectet visionem. Denique ex hoc quod sonus sit extræ specificatiuum adæquatum potentia visiuæ specialis exclusiue, hoc est extræ obiectum adæquatum potentie solum vinnæ, non sequitur esse extræ obiectum adæquatum potentia visiuæ specialis præcisiue, hoc est, non sequitur non esse possibilem potentiam quæ sit perceptiua & colorati & sonori, adeoque quæ habeat pro specificatiuum adæquato vtramque: differret autem hæc specie à potentia perceptiua vniuersalibet dumtaxat & exclusiue, sicut si daretur creatura eleuabilis ad quodlibet instrumentaliter: differret per hoc ipsum specie ab omni alia non eleuabili; quod si omnis esset hoc modo eleuabilis, qualibet ab alia qualibet differret per alia prædicata. Adeoque rectè concessum est in maiori, quod si hæc daretur esset alicuius determinate speciei.

Obj. contra eandem. Sint aqua A, & aqua B: aqua A eleuetur ad creandum instrumentali-ter Angelum, non autem aqua B. In tali casu nulla est relatio inter aquam A &

Angelum, quæ non sit inter aquam *B* & eundem: ergo non est vlla ratio causæ in *A* quæ non sit in *B*. Anr. prob. quia nulla est proportio inter *A* & Angelum quæ non est inter *B* & eundem. Ergo &c. Sed tam repugnat vnum aliquid proportionari omnibus, ac aquam Angelo in genere causæ; ergo &c. min. subsumpta probatur, quia proportionatum vni eo ipso improportionatur alteri. Puta proportionatum calori, improportionatur frigori producendo, ergo &c.

Resp. 1. admisa hypothesi siue possibili siue impossibili, neg. antec. est enim inter *A* & Angelum relatio causæ & effectus consistens in ipsa actione qua Angelus sit instrumentaliter ab *A*. Ad probat. dist. nulla est proportio in actu primo inter *A* & Angelum, quæ non sit inter *B* & eundem, conc. in actu secundo, nego actio enim est ab *A* & non a *B*. Resp. 2. transm. antec. eiusque prob. neg. min. subsumptam. Ex eo enim quod nequeat aqua, non sequitur nullam creaturam possibilem posse hoc modo eleuari, & habere debitam ad hoc proportionem. Ad prob. nego antec. Sicut possunt de potentia absoluta simul esse esse in eodem subiecto contraria, cur non possit per diuinam omnipotentiam aliquid proportionari contrariis producendis.

Obii. vlt. Non est evidens repugnare, ergo est evidens non repugnare. Conseq. probatur, quia præsumptio est pro diuina omnipotentia, Resp. neg. conseq. Ad probat.

bat. Tantum præsumptionis est pro diuina omnipotentia, quantum probabilitatis pro non repugnantia obiecti. Agitur enim hic non de limitatione diuinæ omnipotentia, quam certum est extendi ad omne non repugnans; sed de limitatione creaturæ, quæ quamuis non euidenter, probabilissime tamen exigit vt de nulla creatura dici possit: *Excepta ipsa, omnia per ipsam facta sunt; & sine ipsa factum est nihil.*

Q V Æ S T I O VII.

An Animarationalis sit forma informans.

A R T I C V L V S I.

Statuitur conclusio affirmatiua.

FVit error inter Veteres non infrequens animam rationalem esse formam non informantem, sed pure assistentem; adeoque mouentem corpus, non cui vnitur, sed cui assistit; sicut scissor equum, aut naua nauum, aut potius, vt rem melius intelligas, ita mouentem tuum corpus, sicut tu moues tuum subuculam, aliasque vestes quibus indueris. In hoc errore fuit Plato. Hunc impugnavit Philosophus in libris de anima ostendens animam esse actum corporis organici &c. simulq. esse id quo viuimus, mouemur, sentimus, & intelligimus. Hunc eundem errorem damnat Concilium Lateranense,

nense, simulq; quosdam Philosophos hos, de quibus supra, ubi de animæ immortalitate. En verba Concilij sub Leone V. §. 8. Cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere de natura animæ rationalis, quod sit mortali. & aliqui temere philosophantes secundum salutem philosophiam, verum esse asseruerint. Sacro adprobante Concilio damnantur conones asserentes Animam intellectiuam mortalem esse: cum illa non solum vere, & per se, & essentialiter corporis forma existat: verum immortalis. Pro re præfata faciunt hæc particula: cum illa non solum vere, & per se, & essentialiter corporis forma existat. Reliquæ faciunt pro superiori quærit. Contra eundem disputat D. Thomas prima parte quæst. 76. art. 1. His omnibus subseribimus; asserentes animam rationalem esse formam corporis vere, & proprie informantem.

Probatur conclusio primo, quia id, quo primo aliquid operatur, est forma ipsius: sed anima est id, quo prima homo operatur: ergo anima est forma hominis. Maior probatur: quia vnumquodq; agit secundum quod est actu: actus autem cuiuslibet est forma ipsius. Hominem anima primo operari, hoc est principium operandi in homine esse animam, patet intelligenti; nihil enim aliud intelligitur nomine animæ, quam id quo viuimus, mouemur, sentimus, & intelligimus. Hoc argumentum habet D. Thomas pro demonstratio,

Confirmatur: quia vnusquisq; experitur
aliter

aliter moueri se per animam, quam ipse moueat quodlibet sibi coniunctum; & in ijs, in quibus est præter animam, aliquid aliud monens, non actiuans, aut informans, sed assistens, est discrimen sensibile inter motus, qui sunt ab anima, & motus, qui sunt ab alio mouente. Ita contingit in Energumenis, qui optime discernunt motus, quibus se ipsos mouent, à motibus, quibus mouentur à spiritu. Energumenus ille inter cæteros sanatus à Christo non ipse se proiebat in ignem, sed à Spiritu intus incluso, ipsumq; mouente. Ceteræ operationes nostras non esse neq; solius animæ, neq; solius corporis, sed vnius eiusdem principij ex anima constantis & corpore ita deprehendimus; vt non nisi fatiue de hoc dubitare possimus.

Deniq; recte definitur homo: *animal rationale*; & consequenter forma; per quam est animal rationale, non est aliquid ipsi pure assistens, sed est constitutum ipsius. Solum autem corpus non habet rationem neq; animalis, neq; rationalis oportet igitur quod in homine præter corpus detur forma, per quam intrinsece determinetur ad rationem animalis, & quidem rationalis. Hoc autem principium vocamus animam, cuius est hanc materiam trahere physice potius in partem animalis, quam in partem plantæ; in partem viuientis hoc potius, quam illo genere viæ: in partem viuientis potius quam non viuientis.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionians.

O Bijs. 1. Anima rationalis non est apta actuare materiam physicam; ergo non vnitur illi per modum formæ in vnitatem talis substantiæ corporeæ. Antecedens probatur; quia anima est spiritualis, & immaterialis; immateriale autem est inproprietatū materiæ. Alij hijs terminis sic arguuntur. Anima rationalis non est apta actuare corpus; ergo &c. Antec probant, quia corpus est aliquid seipso matuū. Anima autē est aliquid seipso viuens. Igitur si natura animam vnit corpori inuitatur feritate illius, de quo dicitur; *meritū quā etiam inugebat corpora viuīs*. He corporis speciosi magis quam veri contentores philosophantur, dum animam corpori vnitam, vel quasi captiuam, vel quasi damnatam ad supplicium, considerabant.

Resp. neg. ant. Ad probationem nego immateriale in genere formæ esse inproprietatum materiæ physicæ. Dantur substantiæ immateriales infra Deū in duplici ordine; primæ ita intelligunt; vt non indigeant neq. organo, neque phantasmata; & huiusmodi sunt Angeli; secundæ ita intelligunt, vt non indigeant quidem organo ad intelligendum, indigeant tamen phantasmate: huiusmodi sunt animæ rationales. Ex hoc quod indigeant phantasmate necesse est

An anima ration. sit forma infor. 629
est vniri materiæ organizatæ: per vnionem autem ad materiæ organizatam transcunt in vnū principium cum ipsa, ad hæc ipsa phantasmata efformanda; quæ deince operatione inorganica speculantur. Ad secundum nego iterum antec. Ad probationem; nega corpus esse se ipso quid mortuum. Ratio corporis est ratio substantiæ materialis completæ: quæ seipsa est indifferens ad rationem viuētis, & non viuētis: si illa substantia constituitur in sua ratione specifica per formam, quæ sit anima, est corpus viuens: si per formam quæ non sit anima; est non viuens.

Ad illud de feritate naturæ retorque contra arguentem; si enim anima est intra corpus, non vt actus, sed vt forma assistens, vere est per modum captiue; & cum corpus sine anima non viuat, est veres viuens in corpore mortuo. Crudelius autem est includere viuū intra mortuum, quam mortuum cum viuō colligere: vnde vere illi naturam Mexentio crudeliorem faciunt. Et vero in hoc sensu intelligendi sunt Platonicum miseram animæ intra corpus hoc caducum & fragile inclusæ deplorantes.

O Bijs. 2. Actus & potentia debent esse in eodem genere, iuxta Philosophum: corpus & anima non sunt in eodem genere: ergo corpus & anima non se habent sicut actus & potentia. Minor probatur: quia corpus est de genera corruptibilium; anima vero de genere incurruptibilium.

Resp. hoc dictum Philosophi non facere

ad rem præsentem. Quid significetur hoc dictum, alibi dictum est; eandem videlicet esse rem in actu, quæ fuit in potentia, adeoque Calliam possibilem esse in eodem prædicamento cum Callia existente. Verum etiã si hoc dictum aliter intelligendum foret, habes quod respondeas negando. min. Nam corpus & anima sunt in vno eodemque genere substantiæ: imo sunt physicè vna substantia. Quod si dicas: sunt in diuerso, ergo non sunt in eodem, resp. trans. ant. neg. conf. Transmissi antec. ne immorarer in te iniuri, explicando quomodo partes non sint proprie & formaliter in prædicamento, quod iam explicatum est in Logica, negavi conseq. quia esse in diuerso, non repugnat cum esse in eodem, quandoquidem duo conueniunt in vna ratione, & disconueniunt in alia, non repugnat. Denique hoc dictum in sensu arguentis est falsum, quia etiam accidentia actuant substantiam: imo nouem genera rerum, quæ sunt infra substantiam, pertinet ad ipsam, vt ad substantiam.

Obijc. 3. Actus intellectus non sunt actus vllius corporis, ergo nec ipse intellectus est actus corporis, sed intellectus est realiter anima, ergo anima non est actus corporis. Ant. probatur, quia actus intellectus sunt immateriales, actus autem immateriales non sunt actus corporis, cum repugnet in terminis esse actum corporeum & immaterialem.

Resp. 1. neg. ant. Ad cuius probationem con-

concedo repugnare quod actus sit simul corporeus, & immaterialis: nego tamen repugnare, quod sit actus corporeus, immaterialis. Aliud est esse corporeum, aliud esse actum corporis. Esse corporeum est esse quid vel constans ex materia physica, vel eductum de potentia materiæ physica: neutrum conuenit actui intellectus, seu intellectui: esse actum corporeus nihil aliud est, quam esse formam aptam vni corporis, seu materiæ physicae in vnitatè substantiæ; quæ substantia per hoc ipsum est corpus, quod constat ex materia physica. Falsitas antecedentis negati patet ex hoc syllogismo: intellectio est actus hominis: homo est corpus, ergo intellectio est actus corporis. Maior est euidens. Minor patet ad oculum in tabellam, quam descripsisti in Logica, in qua homo est in linea recta sub hac ratione, *corpus*. Verùm quidem est, hominem esse corpus constitutum ex materia physica, & anima rationali: & propterea præter actus à materia dependentes, habet insuper alios independentes à materia: propterea.

Resp. 2. dist. ant. actus intellectus non sunt actus vllius corporis formam aliter, & in hæsiue: conc. denominatiue: nega. Denominatio intelligentis cadit supra hominè quamvis intellectio elicatur a sola anima: & in sola anima recipiatur. Ex hoc autem non infere intellectum ipsum non esse actum corporis, quandoquidem ille idem intellectus realiter alios operationes elicit, concurrente cum ipso tam in ratione principij,

quam in ratione subiecti organo corporeo: quandoquidem intellectus est realiter anima, quæ est realiter omnis sua potentia, principiumq. non solum intelligendi, sed etiam sentiendi.

Obiic. 4. Vel anima ita informat corpus vt sit tota in toto, & tota in qualibet parte totius: vel ita vt sit tota in toto, & pars in parte neutrum dic potest: ergo anima rationalis non informat corpus. Minor probatur: quia si anima secundo modo, hoc est diuisibiliter informat corpus, eo ipso partibus constat integrantibus: adeoq. deficit à ratione formæ indiuisibilis. Si autem primo, hoc est indiuisibiliter: est contra rationem totius diuisibiliter indiuisibiliter habere formam totam in qualibet sui particula, & totam in se toto.

Resp. conc. mai. neg min. Dico animam rationalem esse ita in corpore, vt sit tota in toto, & tota in qualibet parte totius. Ratio est, quia forma rationalis est in indiuisibilis, vt patet ex dictis de modo operandi ipsius. adeoq. nequit secundum sui partes partibus corporis adaptari. Ad probationem in oppositum nega esse contra rationem formæ indiuisibilis esse partem totius diuisibilis: sicut non est contra rationem rei immaterialis esse partem totius materialis. Quæ omnia patent ex dictis.

Obiic. 5. Anima rationalis non petit ex natura sua vniri subiecto? ergo anima rationalis non est forma naturalis vnius subiecti, **Ant. probatur**, quia anima non petit vniri

vniri rei impediendi modum ipsius operandi perfectissimum: corpus autem impedit modum operandi animæ perfectissimæ: ergo non petit vniri corpori vt subiecto. Maior probatur quia modus operandi perfectissimus est operari independenter à phantasmatis, sed ita operari impeditur à corpore; ergo &c. Quamdiu enim in corpore est, non aliter speculatur, quam conuertendo sed ad phantasmata.

Resp. negat. ant. Ad probationem nega min. anima per corpus non impeditur, sed adiuuatur ad operandum. Ratio est, quia est forma natura sua porportionata corpori, adeo. que petens in primo sui esse vniri corpori, quo, vt instrumento labore sibi illa phantasmata, per conuersionem ad quæ speculatur. Ad probationem nega animam vnquam speculari independenter à phantasmatis. Nam etiam à corpore sparata intuens species rerum intelligibiles, species intuetur, quas dependenter à phantasmatis in se ipsa formauit: adeoq. quamuis intelligere independenter à phantasmate sit modus operandi perfectior, quam contra: hic tamen non est perfectissimus modus operandi animæ: quandoquidem non est modus operandi animæ.

Platonice, qui animam putabant inclusam in corpore, sicut nunc credimus Demones inclusis in corporibus Energumenum, existimabant hanc à perfectissimo modo operandi secundum naturam, impediti: sicut v. g. homo in angusto carcere arde.

conclusus impediuntur à deambu lando, eundem dog. hac illac: sed in duobus errabant. Primo inponendo animam hoc modo in corpore: secundo in putando, quod hic modus efficiendi impediret modum perfectissimum operandi secundum naturam. Neque enim credendum est Demones etiam inculosos in prædictis corporibus impediri à perfectissimo modo operandi secundum suam naturam: cum ibi etiam speculentur, & intelligant quicquid extra intelligerent; & cum eadem à partibus independentiæ, cum qua intelligerent extra.

Q V Æ S T I O VIII.

An Animæ viventium sint indiuisibiles.

A R T I C V L V S I.

Statuitur vera conclusio.

Vluentia in plures gradus diuisimus suo loco; videlicet in pure vegetatiua, sensitua, & intellectua. In hac vltima classe, secundum præsens examen est solus homo: cum hic de viventibus duntaxat sensibilibus agendum sit. In prima classe sunt pure vegetatiua: cuiusmodi sunt laurus, & pimpinella, & quælibet planta. Hæc animalibus constare diuisibilibus communiter admittunt Philosophi: probantque per perseverantiam vitæ, adeoque animæ in

par-

partibus eiusdem plantæ à se inuicem separatis. De anima rationali: certum est quod sit indiuisibilis. Controversia igitur est de ijs, quæ in secunda classe retulimus. Hoc est de Brutis. Bruta autem rursum diuiduntur in duas classe, in perfecta scilicet, & imperfecta. Imperfecta vocant vermes, serpentes, & alia huiusmodi, quæ insecta vocantur. Perfecta sunt canes, equi, leones, & alia huiusmodi ab insectis diuersa. Iuxta hanc diuisionem; suam sententiam diuidunt, aientes imperfectorum quidē diuisibiles esse animas; perfectorum autem indiuisibiles. Diuisibiles esse animas insectorum probant, quia horum partes etiam diuisæ viuunt. Pura vermis longior diuisus in duas partes, in utraque viuit; & in quibusdam ex vno sunt duo minora viuentia.

Ratio cur huiusmodi partes dicantur viuere, est motus, qui obseruatur in ijs, eiusdem rationis cum antecedenti. Immo est, qui dicat. diuisæ se partes huiusmodi iterum in vnum viuens coalescere. Neque enim qui libet motus in parte diuisa, est argumentum vitæ; sed motus perseverans, qualis est ille, quem in secis insectis obseruant Physici.

Animas autem animalium perfectorum aiunt esse indiuisibiles. Mouentur ad ita opinandum ex hoc, quod in partibus recisis non maneat vllum inditium vitæ. Motus enim illi, qui eduntur ab ipsis nequeunt esse inditium animæ perseverantis etiam post separationem à reliquis; cum huiusmodi etiam edantur in partibus recisis ab homi-

ne. Puta si à Bucephalo recidas auriculam
ca non magis mouetur auulsa à capite
equino, quam moueretur auricula Socratis,
si hanc humano capite recideris. Vtra-
que autem aliquos motus edet à spiritibus,
qui intus erant, & sua fuga mouent corpus,
quod deferunt. His non obstantibus.

Diendum est omnes animas, præter rati-
onalem, esse diuisibiles. Hæc conclusio
circa insecta, & plantas probata est satis.
Circa animalia perfectiora probanda est.
Omnis forma materialis est diuisibilis; om-
nis anima, præter rationem, est materia-
lis; ergo omnis anima, præter rationem,
est diuisibilis. Minor probatur, quia omnis
anima non rationalis pendet in esse, & o-
perari à materia physica. Certe sine fun-
damento, & fortasse non sine errore dice-
res, anima brutorum perfectiorum creati
à Deo non autem educi de potentia mate-
riæ physica; cum hoc sit proprium animæ
rationalis probandum est igitur diuisibili-
tatem necessario sequi à materialitate for-
mæ.

Probatur autem: quia forma quæ educi-
tur de potentia subiecti, participat de ratio-
ne subiecti ex quo educitur: sed ratio subie-
cti ex quo educitur anima materialis est di-
uisibilitas; ergo anima materialis partici-
pat de diuisibilitate. Maior videtur certa:
certe congruentius affirmatur, quam negetur.
Nam dicere quod sit ex materia, sed
nullum prædicatum trahat, per quod for-
maliter conueniat cum materia: potius quæ

cuca

cum quodlibet alio subiecto, est irrationabi-
liter philosophari. Rem explicio esse ex su-
biecto ex quo educitur, est prædicatū comu-
ne omni formæ, quæ ex quocumq; subiecto
educatur, puta intellecto est ex subiecto, ex
quo educitur, volitio ex subiecto, ex quo
educitur: igitur in hoc quod est esse ex su-
biecto, ex quo educantur, conueniunt om-
nes formæ, quæ ex quocumq; subiecto quo-
modo libet educuntur: si igitur neque in-
tellectio, neque volitio, neque anima ma-
terialis habeat aliud commune cum subie-
ctis, ex quibus sunt, nullum ex his partici-
pat ullam rationem, quæ sit specialiter su-
biecti, ex quo. Igitur ad hoc vt & intel-
lectio, & volitio, & anima materialis partici-
pient singulæ specialiter aliquid de subie-
ctis, ex quibus sunt, oportet vt & intel-
lectio secundum aliquod speciale prædica-
tum respiciat intellectum, volitio volunta-
tem, anima materialis materiam. Hoc præ-
dicatum in prima est secundum rationem
affimilantis, in secunda secundum ratio-
nem inclinantis, in tertia est secundum
rationem diuisibilis. Quia & proprium
intellectus est assimilari obiecto, volunta-
tis amare, vel odisse &c. materiæ autem
primæ esse diuisibilem, & existentiā, vel
radicaliter, vel formaliter extensionis lo-
calis, vt dictum est in Physica, vbi de
quantitate.

Confirmatur, quia ex D. Thoma est de
ratione formæ materialis perire per separa-
tionem à subiecto, igitur anima equi per

separationem à pede, vel tibia equi debet perire: constat autem non perire totā, cum adhuc æquus vivat abscisso pede, vel tibiæ: perit igitur secundo sui partem. Hoc idem non dices de anima rationali: hæc enim non est de genere formarum pervertium per separationem a subiecto. Scio hoc argumentum facile euidi posse, dicendo, per abscissionem pedis, vel tibiæ non sperari animā equinam à subiecto, sed à parte subiecti: adeoq. remaneri totam in æquo, & in qualibet alia parte equi, sicut contingit in anima hominis. Sed congruentius puto dicere illam animam, quæ educitur de potentia subiecti secundum se totam perire per separationem à toto; secundum partem per separationem à parte. Animam autem equinam educi, non vero rationalem est certum.

Denique probatur conclusio efficaciter: quia indivisibilitas est perfectio, quæ tribuitur animæ rationali ex modo ipsius operandi: nullum autem est inditum talis modi operandi in anima Bruti, qui exigit indivisibilitatem; ergo nulla est ratio cur hoc illi tribuatur. Non debet autem illi tribui sine positiva ratione. Hoc vitium argumentum sustinetur, respondendo aduersarijs.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Obiec. 1. Pars recisa ab equo sic exanimatur, sicut exanimatur pars recisa ab homine; ergo anima equina eodem modo informat suum subiectum, quo anima humana sum. Ant. probatur experientia. Hinc ea vulnera, quæ lethalia sunt brutis perfectioribus, sunt etiam lethalia homini: quicquid impune abscindis equo, impune etiam tibi abscideris. Probatur autem consequ. quia si aliter hæc, & illa anima informaret subiectum, non esse ratio cur eodem modo partes recisæ se haberent quoad vitam, sed in vno, puta in equo, pars animæ rediret cum parte corporis: & sicut ex vno verme fiunt duo per diuisionem: ita ex vno equo in duas partes diuisi fierent, si non duo equi, saltem duo viuentia.

Resp. quod si probanda esset diuersitas animæ humanæ ab anima equina circa punctum præsens, testimonio sensuum; res esset perdifficilis. Probatur autem animæ rationalis indivisibilitas, non testimonio sensuum, sed rationibus metaphysicis petitis ex modo operandi. Itaq. argumentum in forma conc. ant. pist. conf. eodem modo informat vna ac altera, quoad aliquid: concedo; quoad omnia: nego. Eodē modo informat istæ duæ animæ quoad aliquid; quia vtraq.

in suo totali subiecto potest carere hoc, non autem isto organo, pura anima hominis, & anima equi potest vtraque carere pede, vel auricula, quam informet: neutra cerebro, corde, vel hepate non autem quoad omnia, quia vna est tota in toto, & tota in qualibet parte totius, quod illi conuenit eo ipso, quod sit indiuisibilis, altera autem eo ipso, quod non probatur esse indiuisibilis, non habet vnde iudicetur esse tota in toto, & tota in qualibet parte totius. Non probatur autem esse indiuisibilis, cum constet esse materialem, educi de potentia materiae, nec habere vllum genus operationum quod sit supra materiam physicam: hoc est supra rationem formae in esse, & operari pendens à materia physica.

Obijc. 2. Nutritio in equo eodem modo contingit, quo in homine, ergo anima equi est indiuisibilis, sicut anima hominis. Ant. prob. experientia. Const. patet, quia in homine contingit nutritio sine productione nouae partis animae, ergo si eodem modo contingit in equo, neq. in equo producit noua pars animae, si autem non producit noua pars animae, eadem anima, quae minus informabat materiae, plus materiae informat, & consequenter eadem est in maiori vel minori subiecto, adeoq. eadē in pluribus partibus subiecti: quod est proprium formae indiuisibilis.

Resp. neg. ant. Imo potius ex nutritione, & augmentatione bruti argumentum habes contra indiuisibilitatem animae brutalis,

lis. Nutritionem hominis, & equi alibi descripsimus. Anima igitur, quae informat nouas partes materiae aduenientes equo, cum sit materialis, educitur de potentia subiecti quod actuat, actuat autem materiam de nouo aduenientem, ergo educitur de potentia materiae de nouo aduenientis: anima praecedens nutritionem, & augmentationem huiusmodi non educitur de potentia materiae de nouo aduenientis: ergo huic additur illa, vt pars parti, nec aliam in unitatem coalescunt; quam in unitatem rei diuisibilis, & consequenter maiorem, quoad hoc, indiuisibilitatem non habent formam, quam materia. In nutritione autem hominis res non ita accidit, solum enim noua pars vnionis educitur de potentia materiae de nouo aduenientis, & hominem augmentatis. Propterea dictum est in loco etiam vnionem, quae est in homine, materialem esse & diuisibilem. Certe non educi animam rationalem de potentia materiae est certum adeoq. in homine materiam informari forma non educita ex ipsa, in brutum autem certum est id non accidere, vt dictum est supra.

Obijc. vlt. Partes quibus constat anima brutalis, vel sunt homogeneae, vel eithero-geneae, neutrum dici potest, ergo &c. Minor probatur, si enim dicas esse homogeneas, contra est, quia pars animae equinae, quae est in capite, est dissimilis parti, quae est in pede, quae enim in capite est, phantasiatur, secus quae in pede, igitur quae in capite est, est dissimilis ei, quae in pede.

Quod

Quod si dicas esse etherogenas: contra est, quia ad diuersas functiones sufficit cum identitate principij substantialis, diuersitas accidentalis in diuersis partibus subiecti, quod à tali principio totali informatur. Patet hoc in anima hominis indiuisibili, quæ per meram diuersitatem organorum diuersa in diuersis partibus operatur; neq. enim anima rationalis quaslibet in quibuslibet corporis partibus operationes exercet. Poterit igitur etiam anima diuisibilis quamuis similibus partibus constans, per meram diuersitatem organorum etiam ipsa diuersimode in diuersis in partibus operari.

Resp. conc. mai. neg. min. Dico autem partes Animæ prædictæ esse homogeneas Ratio est, quia non est vlla necessitas etherogenitatis distinctæ illa, quæ habetur per diuersitatem organorum, quæ ab eadem Anima informantur. Si igitur singas illam Animæ partem, quæ est in pede, poni in oculo, quæ habet principium videndi; & sic de cæteris. Idem autem diuersis instrumentis diuersa racere est manifestum.

Dices: ex modo ipso phantasiandi appareret Animam bruti esse indiuisibilem, ergo, &c. Ant. probatur, quia totum obiectum recipitur indiuisibiliter in potentia imaginatiua Bruti: totum, inquam, in tota potentia, & totum in qualibet parte potentia, quicquid autem recipitur per modum recipientis recipitur, ergo potentia imaginatiua Bruti, secundum id quod dicit in Anima, est indiuisibilis. Probatur maior, quia
non

non est intelligibile ouem v. g. esse in Anima lupi ipsam imaginante, itaut caput ouis sit in vna, tergum in alia, pes in alia parte eiusdem Animæ. Confirmatur, quia etiam in potentia visiuâ ita est totum obiectum, vt non distribuatur secundum partes sui, in diuersas partes potentia, cum tamen & ipsa totum, & singula partes ipsius à prædictâ potentia attingantur.

Resp. hoc idem argumentum æque probaturum indiuisibilitatem organi, ac probat indiuisibilitatem Animæ, siue potentia organum informantis. Quis enim intra organum lupinum ita ouem distribuat, vt in vna quidem parte eiusdem ponat caput, in altera pedes, & sic de cæteris. In forma ad argumentum nega ant. Ad probationem neg. mai. Ouis per seipsam neq. diuisibiliter neq. indiuisibiliter est in anima Lupi: sed per speciem sui Species autem est secundum naturam potentia, in qua recipitur: cum igitur tam quæ in nobis: quam quæ in lupis phantasmata sunt, materialia sint, utpote recepta in potentia materiali, necesse est ea esse de natura materiae, adeoq. esse diuisibilia. Recipitur autem indiuisibiliter in organo animato, vt tali, hoc est non secundum vnam partem sui in materia, secundum aliam in anima informante materiam, sed illud idem, quod est in materia, est in anima materia informante. Recipi autem sic non arguit indiuisibilitatem neq. recepti, neq. recipientis, cum idem accidat in sententia satis communi, etiam circa accidentia com-

munis, puta circa calorem & frigus, quæ recipi aunt nō in sole materia, sed in toto. Sicut autem phantasma illud, recipitur in parte diuisibili materia, ita etiam in parte diuisibili animæ, in ijs, in quibus est anima diuisibilis, atque hic periculum est, ne arguens pro phantasmate aliquid corpusculū intelligat, quod occupans locum in anima aliud quodlibet ab eodem excludat. Phantasma est purum accidens penetrabile cum alijs infinitis, nec vllam subiecti partem vllius determinatæ magnitudinis exigens, propterea in aliquo sensu dici potest indiuisibiliter recipi & in anima, & in ipsomet organo, etiam vtroq. seorsim accepto, hoc est nec in anima nec in organo exigere vllam determinatæ extensionem, vt in ipsis recipiatur. Imo qui admittunt compositionē ex indiuisibilibus, etiam in indiuisibili ponere possunt quamlibet, & qualibet etiam contrariorum species, per quas potentia brutitum imaginatiua tum appetitiua determinetur ad hos vel illos motus. Vidimus enim supra species contrariorum non esse contrarias, sed recipi in eadem indiuisibiliter parte subiecti. In vero etiam sensu dici potest esse totum in toto, & totum in qualibet parte subiecti, quia nec in toto subiecto est perfectius, nec in vlla vel minima particula subiecti est minus perfecte, quandoquidem secundum totam suam extensionem est in qualibet parte subiecti, Hoc modo intelligendi sunt D. Thomas, & alij magni nominis authores, quando dicunt

an-

animam bruti esse totam in toto, & totam in qualibet parte corporis quod informat, totam scilicet intensiue, non autem extensiue, quod etiam alicubi dictum inuenies à S. Thom. de qualibet forma materiali, puta de calore, de forma ignis, & alijs huiusmodi, quæ in qualibet subiecti parte sunt secundum totam suam perfectionē, non tamen secundum totam suam extensionem:

Instabis, si anima est diuisibilis, non est cur deficiat hoc vel illo organo, totum viuens deficiat, sed de facto ita accidit: ergo anima non est diuisibilis. Maior probatur; quia posita diuisibilitate animæ, potest deficere illa pars, quæ est in parte, alia non deficiente. Minor autem probatur, quia deficiente corde, vel cerebro, deficiet totum viuens.

Resp. neg. mai. ad probationem dist. potest deficere pars in qualibet parte corporis, absq. eo quod tota anima deficiat; nego: in aliqua parte corporis; concedo. Quamuis anima sit diuisibilis, habet tamen talem connexionem quarundem cum quibusdam partibus, vt sit quibusdam stare non possit, stare nequeat in vlla; ratio à priori est, quia in quibusdam partibus ea fiunt, vel fouentur, quæ pro omnibus necessaria sunt; puta: da in corde formari, vel foueri spiritus vitales, & à corde in reliquis corporis partes quaqua versum dispergi, si ponas deinde animam in corde deficere, tollis consequenter ab ea animæ parte, quæ est in pede,

pede, unde stare possit; deficiente enim anima in corde, necesse est deficere spiritus, qui ibi vel formantur, vel fouentur: deficientibus autem spiritibus huiusmodi, necesse est & ipsam vitam deficere. Quod dico de corde, dico de alijs partibus, quæ vitales dicuntur, in quibus mirabilis naturæ opificio, quædam sunt, quæ indemnitati totius sunt omnino necessaria.

Q V Æ S T I O IX.

De anima à corpore separata.

STatum separationis animæ rationalis à corpore [de hac enim solum hic dubitari potest] violentum esse eidem animæ opinati sunt non pauci, nec sine omnino fundamento. Primo enim anima etiã rationalis est actus corporis, & vt dictum est forma ex natura sua informans, sed actui non actuare, & formæ non informare est violentum ergo animæ rationali violentum est esse extra corpus: tunc enim nec actuat nec informat, vt patet. Minor probatur quia, vt dictum est in physicis, materiæ primæ est violentum est sine forma substantiali, à qua informetur ergo etiam formæ natura sua informanti violentum est esse sine materia quem informat. Conf. probatur, quia non est minor inclinatio formæ ad informandum, quam materiæ ad hoc vt informetur, ergo si ratione talis inclinationis violentum est materiæ non actua-

tuari per formam, violentum erit formæ non actuare materiam.

Confirmatur hic discursus ratione altissima. Inclinatio formæ ad informandum est inclinatio fundata in abundantia, & in ratione boni; inclinatio autem materiæ est fundata in indigentia, & penuria boni, inclinatio autem, quæ fundatur in abundantia, maior est quam quæ fundatur in penuria, ergo inclinatio formæ ad actuandum maior est quam inclinatio materiæ ad actuari. Materia inclinatur ad formam vt perficiatur ab ipsa forma inclinatur in materiã vt perficiat ipsam. Appetitus autem dandi, cum sit nobilior, quam recipiendi, est consequenter secundum ordinem naturæ maior.

Explicatur hoc idem exemplo petito ab eo, qui est summe bonus, & ideo summe diffusius sui ipsius. Creatura habet inclinationem ad recipiendum, & esse, & incrementum sui esse ab eo, qui summe est & à quo est omne esse, Deus qui est plenitudo totius esse habent inclinationem ad comunicandum esse. Inclinatio creaturæ fundatur in indigentia, inclinatio Dei in abundantia, maior autem est incomparabiliter inclinatio Dei ad dandũ, inclinatione creaturæ ad recipiendum, igitur inclinatio fundata in abundantia maior est inclinatione fundata in indigentia. Ratio à priori est, quia inclinatio Dei ad dandum fundatur in bonitate Dei; inclinatio creaturæ ad recipiendum, in paupertate; est autem infinite maior

maior bonitas Dei; quam paupertas creaturæ, ergo debet esse infinite maior inclinatio Dei addandum; quam creaturæ ad recipiendum,

Apparet hoc idem in ordine gratiæ; in quo tam enixè, vt ita dicam, rogas nos Deus vt ipsum rogemus, petamusque incessanter ab ipso vt nos dicit abundanter gratis suis: Petite, & accipietis, pulsate & aperietur vobis. Imo, vt ad maiora petenda nos extimulet, exprobat nostram inpetendo inertiam. Vsq̃ modo non petistis quicquam, Hoc est, nam pauca, & tam parua petistis ab eo, qui maxima vobis elargiri desiderat, vt apud dantem pro nihilo habeatur.

Neque dicas oppositum apparere experientia, eo quod videamus pauperes longè effusiones in petendo, quam diuites in largiendo. Nam Auaritia in qua fundatur diuitum difficultas in largiendo, non est bonum: & consequenter propensio, quæ est in natura ad effusionem boni, non est comparanda cum inclinatione diuini ad retentionem diuitiarum, inclinatio enim naturæ non debet comparari cum inclinatione vitiosa. Adde aliam disparitatem manifestam. Homo diues, dum sua largitur, suis priuatur, quamuis enim donando dicitur alio genere boni, bono videlicet virtutis, priuatur tamen bono sensibili diuitiarum, cuius æstimatio (prout pudor) plerumque præualet æstimationi alterius, vel si non æstimatio, quod prius est,

est, amor. Nefas enim est, & flagitium, magis amare quod minus æstimas. Actus vero seu forma, dum communicat se materiæ, quam actuat: non priuatur bono, quod communicat: imo dum facit materiam melius se habere: ipsa etiam melius se habet. Hoc accidit in effusione, seu communicatione per quam creatura sese alteri creaturæ communicat.

Nam per effusionem, qua summum bonum sese communicat creaturæ, nihil boni ipsi accedit, & hæc est ratio cur omnis communicatio ad extra sit libera Deo: si enim per communicationem sui melius aliquo modo se haberet, eo ipso non liberè, sed necessario se comunicaret. Deus enim necessario ita se habet, vt nequeat melius se habere, & consequenter si melius se habet dando, quàm non dâdo sua, necessario dabit. Propterea verum est Deum solum esse verè, & proprie in effusione diuitiarum suarum liberalem. Diues enim v. g. dum vendit omnia, quæ habet, & dat pauperibus, plus accipit, quàm det: quia per illam ipsam largitionem formaliter habet actum virtutis, qui præualet omnibus diuitis, quibus sese expoliatur. Hinc ij, quibus Christus Dominus gratias agit, quod sibi in minimis suis, hoc est in persona pauperum, sua largiti sint: debent ipsi longe alias gratias referre, quod ab ipso acceperint non solum illa bona, quæ in pauperes distulerunt, sed etiam illum ipsum actum virtutis, quo hæc omnia in beneficium pauperum impenderunt. Hinc est

quod pauperes voluntarii, cuiusmodi sunt Religiosi, nisi perfectè viuunt, maxima exprobratione digni sunt, utpote tanti erga Deum beneficii vel ingrati, vel immemores; quo hæc temporalia contemnere poterunt.

Ex eodem principio, ex quo deducitur summa libertas Dei in communicando se ad extra, infertur in eodem summa necessitas in communicando se ad intra. Est enim necessarium necessitate metaphysica, ut Deus eo modo se habeat, quo melius est ipsum se habere: sed melius est ipsum se habere cum communicatione ad intra: ita videlicet ut Pater communicet se Filio, Pater & Filius communicent se Spiritui Sancto ergo datur in Deo summa, & metaphysica necessitas huiusmodi communicationis ad intra. Hæc dicta sint obiter occasione inclinationis in bonum.

Secunda ratio, qua status separationis à corpore videri potest Animæ violentus, est, quia, ex dictis alibi, Anima in statu separationis habet naturalem aptitudinem, & inclinationem ad corpus, & consequenter quamdiu est extra corpus frustratur inclinatio huiusmodi: estque in statu, in cuius oppositum inclinatur: res autem, quæ in statu, est, ad cuius oppositum inclinatur, eo ipso est in statu violento: quid eni aliud est esse in statu violento, quam esse in statu, cui repugnet inclinatio ianata? Hoc modo dicimus lapidē sursum positū esse in loco violēto, quia naturali inclinatione deorsum.

Ter-

Tertia ratio videtur cadere sub experientiam. Omnes enim quando morimur, cum morte, quam diu possumus luctamur, quid autem in hoc agone intendit mors, nisi Animam separare à corpore; Quid aliud intendimus morti resuscitantes, nisi Animam retinere in corpore? Adeoque quid conatur Anima ipsa, cuius est lucta; nisi remanere in corpore, quod habuit perpetuum peregrinationis suæ socium; si autem resuscitatur, quantum potest, separationi huiusmodi, videtur clarum separationem ipsam esse illi violentam, Atque ex hoc ultimo capite facilius est quam ex vlllo alio ex prædictis suspicari animam in statu separationis esse in statu violento. His non obstantibus.

Dicendum est statum separationis non esse animæ violentum. Probatur conclusio, quia formæ per se subsistenti non est violentum esse extra subiectum: ergo animæ rationali non est violentus status separationis à materia. Conf. claret ex dictis. Obensum est enim animam rationalem esse formam subsistentem, Probatur autem ant. quia forma per se subsistens, neque ad essendum, neque ad bene essendum indiget simpliciter subiecto, in quo sit: ergo non est illi violentum esse extra subiectum. Probatur ant. quia extra subiectum est nata facta operari eo genere operationis, quod est in ipsa perfectissimum: est enim forma per se subsistens ex natura sua operativa independenter à subiecto. Imo post species acceptas in statu

vnionis extra corpore, perfectius postmodum extra corpus operatur: corpus enim aggrauat animam, vt ait scriptura, hoc est impedit, & retardat ab operando secundum illam perfectionem, secundum quam est apta operari. Hinc perfectissima contemplatio veritatis tunc potissimum accidit, quando anima alienata à corpore, etiam intra corpus patitur extasim talem, vt ipsa ignoret an intra corpus sit, an extra. Scio hominem, inquit Apostolus, *raptum vsque ad tertium celum, siue in corpore, siue extra corpus nescio*. Testatur autem Apostolus vidisse se tunc res adeo mirabiles, vt nequeat illas eloqui. *Audiui*, inquit, *arcana verba, quæ non licet homini loqui*.

Dato autem quod etiã extra corpus eliciat non solum perfectiores operationes, & quæ in ipsa sunt præcipue, habentque rationem finis respectu aliarum: sed etiam easdem perfectius eliciat: certum est statum huiusmodi non esse illi violentum; vbi aduertere comparari hic statum animæ separatae, cum statu eiusdem vnite corpori corruptibili. Si enim illam consideres vt vnitam corpori incorruptibili: cum hoc non aggrauet: certum est melius se habere quam separata, & de hoc intelligendi sunt Augustinus, & alii, cum illam pro statu vnionis suspirantem inducunt. Cæterum si extra corpus incorruptibile dicenda esset esse in statu violento, magis esset dicenda in statu violento vnita corpori corruptibili; vt patet

tet ex dictis, & ex dicendis patebit vberius, quod tamen nemo dicit. Bene igitur se habet secundum naturam, etiam in corpore corruptibili, melius extra; optimè in corpore incorruptibili. Confirmatur; quia si status separationis esset violentus, non esset natura sua durabilis; adeoque sic animæ deberetur reuniri corpori, à quo est separata, sicut debetur lapidi approximari alijs grauib; secundum proportionem maioris vel minoris gravitatis. Nullum enim, vt aiunt violentum durabile; & consequenter ita naturalis esset resurrectio mortuorum, sicut naturale est lapidi post absentiam à centro, ad illud idem reuerti.

Priusquam ad alia progrediamur, satisfaciendum est ijs, quæ supra posita sunt. Ad primum igitur distingue: formæ informanti, siue actui violentum est non actuare si huiusmodi forma sit per se subsistens: nega, si non sit per se subsistens: concede. Animam rationalem ita actuare corpus, vt sit natura sua apta subsistere per se, ostensum est supra. Ex hoc quod sit apta actuare corpus, existens in corpore non est in statu violento, ex hoc quod sit natura sua per se subsistens, neque extra corpus est in statu violento. Hinc patet disparitas inter ipsam, & quamlibet aliam formam: inter ipsam, & materiam primam. Ad illud de inclinatione distingue: non est minor inclinatio eodem genere inclinationis: nega suppositum, diuerso genere inclinationis: omite

ant. & nega. conf. Inclination animæ ad corpus est ad aliquid, cum quo bene se habet; non tamen ad aliquid, siue quo male se haberet: cum inclinatio materiæ ad formam; & formæ materialis ad materiam, sit in utraque ad aliquid; sine quo non bene se habent.

Ad rationem altissimam responderetur altiori ratiocinio; ostendendo præfatum discursum deservire principium cui innititur. Si inclinationi, quæ est ex abundantia, magis debeat suus terminus, quam illi quæ est ex indigentia; eo ipso inclinatio ex abundantia erit magis ex indigentia, quam quæ ponitur ex indigentia. Si enim magis debeat illi suus terminus, quando est sine suo termino caret re sibi debita; si autem caret re sibi debita, eo ipso indiget, & eo magis indiget, quo vehementius illam apparit: Manifestum est enim quod vehementissimis nostris inclinationibus, si negetur id in quod per ipsas ferimur, tunc male nos habemus, idq. difficilius patimur, quam si inclinationi minus vehementi negetur terminus appetitus. Est enim impossibile intelligere summam inclinationem in aliquo terminum; & eiusdem termini privationem absque eo quod intelligatur male se habere ille in quo est huiusmodi inclinatio. Confundit igitur Aduersarius perfectionem inclinationis cum intensione; ut atq; idem esse intensus, quod perfectus; putatq; hoc esse; idem esse habere meliorem, ac habere intensiorem inclinationem, quæ tamen duo sunt valde diuersa.

Ob.

Obserua præterea comparationem, quæ fit inter formam, siue animam natura sua inclinatam ad corpus, & causam primam, quæ est causa omnis boni, inclinatam ad effusionem suarum diuitiarum. Inclinatione causæ primæ est inclinatio principii actiui ad dandum, hoc est ad efficiendum aliquid à se distinctum. Inclinatione animæ in corpus non est ad efficiendum, sed ad communicandum se ipsam, & coalescendum simul cum corpore in unitatem substantiæ: inclinatio, quæ est in Deo, est perfectissima, sed simul tranquillissima, adeoq; non est imaginandû ita Deum vrgeri hac sua inclinatione ad effundendum se ad extra; sicut vrgerentur aliqui ab hac, vel ita inclinatione in hunc, vel illum terminum, quem inquiete, & vehementer amat. Inclinatione animæ ad communicandam se, cum sit inclinatio fundata in aptitudine faciendi vnum principium ad æquatum harum & illarum operationem, talis est, vt in anima potente etiam extra illud comprincipium perfectissime operari, non faciat illam existere violentè, etiam si sit extra ipsum.

Ad secundam rationem dic animam ita esse aptam conjunctioni prædictæ, vt etiam apta sit sine tali conjunctione subsistere, & operari secundum modum suum, etiam perfectissimo genere operationis.

Ad vltimam. Aliud est separationem ipsam esse aequaliter violentam; aliud statum qui per huiusmodi separationem acquiritur esse violentum. Etiam ægroto est ali-

qualiter violentum secari & vri; statuta-
 men ille, qui per vstionem, sectionem
 acquiritur, non est violentus: ita vt ille qui
 vstus est de hac ipsa sui vstione, non qui-
 dem in ipsa, sed in ipsius effectu lætetur.
 Præterea non est imaginandum agonem
 illum, quem descripsimus in homine mor-
 riente, esse luctam inter animam hærentem
 corpori ex vna parte, & mortem ex altere
 volentem illam è corpore expellere. Hoc
 enim est quid poeticum: cum re ipsa mors
 nihil sit, adeoque non pugnet. Sed anima dici-
 tur pugnare cum morte, eademque relictori,
 quatenus conatur vel conseruare in corpo-
 re temperamentum debitum vel illud idem
 recuperare contra actionem agentium
 contrariorum, vel repellendo quantum po-
 test qualitates noxias, vel reproducendo
 proprias, quantum finitur id agere per cir-
 cumstantias, in quibus est. Quod autem na-
 turaliter ament subiectum in quo est, nõ fa-
 cit quod violenter se habeat quando extra
 est: amat illud, quia in illo bene se habet:
 non est violenter extra illud, quia etiam
 extra illud bene se habet. Adde quod
 etiam si quoad aliquid melius se haberet.
 adeoque libentius esset in corpore, quam ex-
 tra corpus; non propterea extra corpus
 violenter esset. Non enim quotiescunq; status
 aliquis nobis magis aridet quam ille, in quo
 sumus; ille in quo sumus est nobis violentus;
 præcipue quando hoc oritur ex ignorantia
 status in quo erimus, cum experimento boni
 quo fruimur in statu, in quo sumus.

Dices:

Dices: anima intra corpus est in statu
 naturali: ergo extra corpus est in statu vio-
 lento. Probatur conf. quia status oppositus
 naturali est violentus; sed extra corpus est
 in statu opposito naturali: ergo est in statu
 violento. Minor est euidens. Status enim
 extra corpus opponitur vatri intra corpus:
 hic est naturalis: ergo ille opponitur natu-
 rali.

Resp. conc. ant. neg. conf. Ad probatio-
 nem, dist. mai. status oppositus omni statui
 naturali; est violentus: omite; oppositus
 cuilibet statui naturali; nega mai. quia duo
 status inter se oppositi possunt esse ambo
 naturales, si in vtroque res est natura sua apta
 esse & operari. Ad reliqua patet.

Instabis: ergo malus esset animæ produ-
 ci extra corpus, & corpori numquam vni-
 ri. Probatur consequentia: quia à corpo-
 re, vt dictum est, potius aggrauatur, quam
 adiunetur.

Resp. neg. conf. Non est naturale animæ
 in suo primo esse, esse extra corpus: est
 enim in suo operari dependens à phantasmate,
 adeoque à corpore, vt dictum est su-
 pra. Necessè est igitur vt corpori vniatur,
 cuius ope per aliquas operationes alijs
 perfectioribus proludat. Quod setis patet
 ex alibi dictis,

QVÆSTIO X.

De speciabus intentionalibus.

ARTICVLVS I.

Quid sint huiusmodi species.

AD intelligentiam quæstionis propositæ diuidenda est species in expressam & impressam. Species expressa est obiectum ipsum, quod per nostram cognitionem exprimitur, prout per nostram cognitionem expressum. Duo enim in cognitione nostra consideramus; entitatem videlicet ipsam cognitionis, quæ est actus quidam vitalis in intellectu receptus; & obiectum ipsum, quod per talem cognitionem exprimitur. Obiectum ita expressum, si sit per cognitionem spirituales, dicitur Verbum mentis: sicut v. g. res humana voce expressa ut expressa dicitur verbum oris. Notantur reduplico *ut expressum*, quia nec obiectum solem, nec sola cognitio, sed obiectum ut expressum formaliter per cognitionem dicitur Verbum. Iuuenies tamen qui & nomine speciei expressæ, & nomine verbi nihil aliud intelligi velint, quam cognitionem; sed hi minus placent quam D. Thomas, qui & verbum mentis intelligit, & explicat per similitudinem ad verbum oris, modo hic explicato. Posset etiam ulterius explicari per aliquid, non qui-

quidem adeo familiare, sed tamen certum; & creditum. Verbum Patris æterni non intelligitur esse sola & præcisa representatio, prout hanc aliqua ratione distinguit à substantia rei representatæ, sed insuper includit ipsammet substantiam Patris, cuius est representatio; & Verbum Patris dicitur, quia Patri est intellectus, & dictio ipsiusmet substantiæ Patris: Pater enim per hoc formaliter quod seipsum sibi dicat, suum sibi generat Verbum.

Quod si cognitio sit materialis, cuiusmodi est perceptio obiecti, quæ fit per sensum; non dicitur Verbum, sed remanet sub nomine cognitionis. Est tamen & ipsa imago obiecti; quia ratio imaginis indifferenter se habet ad spiritualem, & materialem.

Species impressa est qualitas quædam emissa ab obiecto ad potentiam, ut illam compleat in ratione potentis elicere cognitionem circa ipsum. Hinc ipsa etiam est aliqualis similitudo obiecti: complex enim potentiam in genere immediate potentis obiectum attingere: illudq. sibi repræsentare. Siue hæc immittatur ad potentiam spirituales, siue ad sensitivam: dicitur species intentionalis. Si ad potentiam spirituales: siue potius, si compleat potentiam in genere potentis spiritualiter cognoscere, hoc est intelligere: dicitur species intelligibilis.

Quæritur autem hic an in omni, an solum in aliquo ex sensibus admitti debeant huiusmodi species impressæ: per quas com-

pleantur ad percipiendum obiectum, illud idem sine tali complemento percipere impotentes. Hac in te.

Dico primo: In potentia visiva dari species huiusmodi. Habet hæc conclusio experientias pro se non tot quin plures. Prima sit in speculo, in quo & te, & ea quæ tibi à tergo sunt, inspicis: cum tamen ad eadem obiecta non sit conuersa potentia, quæ aspicit. Species igitur ab obiecto ad speculum iacta, & à speculo reflexa ad oculos, complent illum in ratione immediatè potentis aspiciere. Secunda sit in multis speculis ita inter se dispositis, vt alterum in alterum species acceptas reuerberet: vnde accidit vnum obiectum in instanti apparenter multiplicari. Tertia sit hæc. Sit cubiculum bene clausum; fiat in fenestra exiguum foramen, cui in distàtia debita opponatur charta, vel aliud huiusmodi. Tunc videbis in illa depingi obiecta, quæ sunt extra fenestram, quod nihil aliud est, nisi recipi in illa charta species ab obiectis emissas. Si dehis autem obiecta inuersa, propter decussationem specierum in foramine. Quæ omnia aperta fenestra eo modo evanescent, quo abeunte Ganimede, Ganimedis vultus à speculo.

Ratio à priori necessitatis specierum huiusmodi est, quia quotiescumq; potentia necessaria non est magis huius, quam illius obiecti perceptiva; sed indifferens ad hoc, vel illud, debet per aliquid determinari, vt hoc potius, quam illud obiectum sit proxime

mè poteas attingere: cum igitur potentia visiva secundum se non sit magis representativa huius, quam illius obiecti intra genus coloratorum, sed indifferens ad quodlibet debet reddi proxime potens hoc potius, quam illud representare per aliquid sibi superueniens. Hoc autem per applicationem obiecti huius potius, quam illius ad potentiam: per applicationem, inquam, non physicam, sed intentionalem: hoc est media species, quæ propterea dicitur obiecti vicaria; quia videlicet facit vt potentia sit in actu intentionaliter hoc potius, quam illud obiectum. Ita loquitur D. Thomas dum ponit potentiam cognoscitivam fieri quodammodo rem cognitam: vnde est illud dictum Philosophi: *Intellectus est quodammodo omnia*; quia videlicet intellectus omnia intelligit, intelligens autem fit quodammodo res intellecta, quod nihil aliud est, quam actu representare rem per vnionem sui, cum similitudine obiectiva rei: seu potius per similitudinem obiectivam rei, determinati ad exprimendum in se rem ipsam, cuius species vnitur. Vnio enim huius ad illud facit quoddam vnum ex hoc, & illo.

Confirmatur prædicta positio, quia non potest reddi ratio congruentior cur obiectum in tanta distàtia, non autem in maiori, determinet potentiam ad vitalem perceptionem sui, nisi quod ad tantam, & non ad maiorem distàntiam transmittit species sui. Non enim ex quodlibet loco quodlibet obiectum vides. Hinc etiam est perspicui

liorum vsus, recolligentium species videntur cumq. dispersas, easq. vnitum deferentium ad potentiam visiuam. Vnde habes obiectum prius agere in potentiam, quam potentiam operari circa obiectum. Non dixi: quam potentiam operari in obiectum. Verè enim paries agit in oculum, oculus autem nihil agit in parietem. Denique hæc ipsa conclusio clarior solutione obiectorum fiet.

ARTICVLVS II.

An etiam in alijs potentijs deuntur species.

Species obiectorum vicarias sunt qui soli inter externas, potentie visive attribuant. Alij liberalius omni, omnino potentie, siue externae, siue internae. Et primo quidem de potentia auditiva eodem fere modo ratiocinantur, ac de visiva. Quæ admodum enim visibile per varias reflexiones multiplicatur; sic etiam constat multiplicari audibile: nemo enim est, qui non aliquando audierit repercussionem soni: siue potius sonum etiam multoies repercussum, qui communite dicitur echo. Quæ admodum autem repercussio rei visibilis non est ipse secundum suum esse physicum: sed secundum esse intentionale, ita etiam repercussio rei audibilis, seu soni, non est, aiunt, secundum ipsum esse physicum, sed secundum intentionale. Qui dicuntur

quæ

cunt nihil aliud esse perceptionem soni, quam impressionem aeris moti in tympanum auscultatorium? species huiusmodi reiciunt: disparitatem autem afferunt inter hanc, & illam potentiam: quia potentia visiva percipit sine motu locali; adeoque sine impetum recepto ab obiecto: auditiva vero non percipit, nisi per hoc, quod moueatur motu quodam concussionis à medio moto, & imprimente in ipsa motum simile illi, quem accepit à sonante.

Multo facilius putant sustineri posse ad sensationem tactus non requiri species intentionales. Obiectum, aiunt, potentie tactivæ sunt qualitate tangibiles: cuiusmodi sunt calor, frigus &c. Hæ autem propagant se per medium per productionem physicam sibi physice similibus: recipiunturque realiter, secundum suum esse naturale in ipsomet organo potentie ipsas percipientis. Puta in nervis, qui sunt organum tactus recipitur calor, & frigus realiter, & physice: quo modo certum est non recipi obiectum, quod videtur in potentia visiva.

Hoc tamen non obstante D. Thomas in prima part. quæst. 78. art. 3. corp. existimat etiam ad sensationem, quæ sit pertactum, necessarias esse species intentionales rei, vel qualitatis, quæ tangitur. En ipsius verba: *Est autem sensus quedam potentia passiva, quæ nata est immutari ab exteriori sensibili est autem duplex immutatio: una naturalis, & altera spiritualis. naturalis quidem secundum quod forma immutatis*

reici-

recipitur in immutato secundum esse naturale, sicut calor in calefacto: spirituales autem, secundum quod forma immutatis recipitur in immutato secundum esse spirituale, ut forma coloris in pupilla, quæ non fit per hoc colorata. Ad operationem autem sensus requiritur immutatio spiritualis, per quam intentio formæ sensibilis fiat in organo sensus. Alioquin si sola immutatio naturalis sufficeret ad sentiendum, omnia corpora naturalia sentirent, dum alterantur. In quibusdam sensibus inuenitur immutatio spiritualis tantum, sicut in visu: in quibusdam autem cum immutatione spirituali, naturalis. Hæc & alia ibi D. Thom.

In hac doctrina Angelica plura sunt notanda. Primum est, quod immutationem quæ fit per receptionem formæ secundum suum esse naturale, vocat naturalem: immutationem vero, quæ fit per speciem formæ, vocat spirituales: dicit enim in visu inueniri immutationem dumtaxat spirituales; quia non color, sed species coloris in visu recipitur. Unde patet formam spirituales hic, seu secundum esse spirituale, non accipiendam esse in toto rigore spiritualitatis; sed nomine formæ spiritualis nihil aliud intelligi, quam speciem intentionalem, siue intentionem ipsiusmet formæ sensibilis.

Secundum est hic discursus. Si sola immutatio naturalis sufficeret ad sentiendum etiam lignum, dum alteratur, sentiret. Lignum, dum, alteratur, non sentit; ergo sola

immutatio naturalis non sufficit ad sentiendum. Minor est indubitata. Maior est evidens: nam in ligno fit immutatio naturalis, forma enim natura sua sensibilia: puta calor, aut frigus, secundum suum esse naturale recipitur in ligno, & in quolibet alio corpore naturali. Videne replices lignum dum alteratur non sentire, sentire autem manum: quia hæc est potentia vitalis, non autem illud, nam prima, non omnis potentia vitali sentit qualitatem à qua alteratur, ut constat de piante, sed solum potentia cognoscitiua. Secundo: ideo sentit potentia cognoscitiua, non autem alia, quia in cognoscitiua qualitas recipitur secundum modum potentie cognoscitiuæ; hoc est intentionaliter; quia immutatio secundum formam naturalem non est apta mouere potentiam intentionaliter, quod est intentum S. Doctoris.

Tertium est quod hæc doctrina tota est iuxta principia Philosophi, docentis, potentiam sensitivam, quamuis sit materialis, eleuari tamen aliquo modo supra materiam ad percipiendum obiecta, quæ percipit. Obiecta enim, quæ à sensibus percipiuntur, non per hoc percipiuntur, aut potius sunt immediatè perceptibilia, quod ponantur physicè supra sensus; sed per quod, quod per speciè sui minus materiam quam ipsa sint, eleuentur sensum ad perceptionem suam. Hinc est illud; *sensibile positum supra sensorium non facit sensationem*; quod probatur à Philosopho per calorem positum

Cerura oculum. Cerura est enim visionem non fieri, nisi coloratum ita disponatur, vt ad potentiam visuam immittat species sui, adeoque nisi in aliqua distantia ab oculo collocetur.

Doctrinam hanc nos etiam pro vera admittimus putamusq. nullam sensationem fieri nisi concurrente specie rei, quæ sentitur, & organum eleuante ad operationem huiusmodi. Qualitates, quæ realiter recipiuntur in organo tactus, pertinet ad ipsius temperamentum, faciuntq. vt se habeat hoc vel illo modo, secundum qualitatem ipsi debitam: sicut & alia corpora, quæ non viuunt. Ad percipiendum autem vitaliter has ipsas qualitates, debet coadiuari per speciem spirituelem, seu intentionale earundem. Ratio est: quia species facit formaliter vt qualitas aliter se habeat in ratione, immediatè sensibilis, quam in ratione purè naturaliter immutantis.

Confirmatur hæc D. Tho. & Philosophi doctrina, quia tactus percipit qualitates etiam non receptas in se. Potes enim etiam manu calidissima sentire frigus, & frigidissima calorem obiecti tibi applicati; quæ sensatio proculdubio non oritur ex immutatione organi per prædictam qualitatem secundum suum esse naturale. Hinc omnes actus sensitiui vocantur intentiones: quod nomen ex duplici capite illis conuenire potest, Primo; quia sunt cognitiones quædam obiecti, cum cognoscere sit potentia intentionalis: secundo, quia ipsamet potentia

ad cognitiones huiusmodi per species, quæ sunt formæ intentionales, eleuatur. Hic discursus, qui nobis probabilissimus est, militat æque pro potentia auditua, de qua dicebatur supra, ac pro tactua; nam si immutatio per qualitatem physicam & realem non facit sensum tactus immediatè perceptiuum eiusdem qualitatis; multo magis immutatio potentia auditua per impulsum vel motum concussionis, faciet sensum auditus immediatè perceptiuum sui obiecti. Actus audiendi est etiam ipse vitalis perceptio obiecti, hoc est exercitium æquale potentia intentionaliter operantis circa sonum; & consequenter debet etiam ipsa potentia auditua per speciem soni spiritualizari, hoc est, aliquantulum eleuari supra materiam, idque etiam si supponas sonum ipsum reale mouere secundum suum esse naturale organum auditus. Hæc omnia nobis videntur probabiliora oppositis.

ARTICVLVS II.

De speciebus potentiarum internarum

Longè manifestius est species rerum esse in sensibus internis, quam esse in externis. Etiam somniantes videmus mirabilia, si unque in cerebro nostro combinationes plane admirandæ phantasmatum, vt vnicuique experientia constat. Imo aliqui per huiusmodi specierum reuolutionem deter-

determinantur ad operationes quasdam, quas vix, & ne vix quidem vigilantes auderent. Certum est autem obiecta illa non esse in anima, nisi per species sui, & leporem illum, quem venator dormiens insequitur: & coronam illam auditorum, ad quam Orator dormiens dicit, non essent nisi secundum speciem sui, in anima tum Venatoris, tum Oratoris.

Hoc idem accidit in vementibus, siue actu, siue habitu: qui oculis apertis vident ceteris omnibus inuisibilia, Valesunt qui Tragedias in foro vacuo admirantur & stupent plauduntque huic, & illi personarum prae neque sibi, neque alibi est. Habes vnum ex his egregie descriptum apud Horatium in arte poetica. Species igitur emittuntur ab obiectis ad sensus externos, à sensibus externis transmittuntur ad internos. Hæc autem non ita intelligenda sunt, quasi obiecta eiaculentur ad potentias externas corpuscula quadam, quæ cum sint subtilissima, pervadant & perforent organum sensus interni, & hac via in organa potentie interioris sese insinuent. Dicuntur autem transmitti species per sensus externos ad internos, per hoc, quod à specie recepta in potentia externa determinetur potentia interior ad aliam adque subtiliorem, magisque immaterialem sibi elaborandum, vi cuius & ipsa determinetur ad perceptionem obiecti.

Intellectus etiam ipse indiget speciebus, quas elaborat consequenter ad operationem sensus

sensus interni. Hinc est quod dicitur intellectum conuerfum ad phantasmata speculari. Vt autem qua ratione, quibusue id fieri possit, explicetur, inuenta est celebris illa diuisio Intellectus in Agentem, & passibilem: de quo aliquid indicauimus primo anno huius Philosophiæ in tractatu de Vniuersalibus. Intellectum possibilem considera per modum tabulae rase: intellectum Agentem per modum Pictoris, siue Scriptori. Tabula rase seipsa nihil dicit aut exprimit: accedat opus Pictoris aut Scriptoris, quidlibet repræsentat, & loquitur. Intellectus igitur agens ad imitationem phantasmatum in internis sensibus receptorum pingit, seu scribit in intellectu possibili species intelligibiles obiectorum, puta hominis, leonis, &c. vnde quæ materialia sunt in se, dicuntur esse immaterialiter in intellectu. Intellectus possibilis per impressionem seu receptionem talium specierum reducitur in actum cognoscentis, & ex tabula rase euadit tabula Parthasi vel Homeri omnia repræsentans & cantans.

Deuellant hic authores atque præstantia intellectus agens super possibilem; alii pro possibili supra agentem. Nos quibus super omnia placeat pax, atque concordia, ex utroque facimus vnum. pro quo ne his alia oriatur aduersus animam: illum ipsum cum anima identificamus. Non tamen controuersiam propositam curamus effugere. illam in sensu formali instituentes. Reducitur igitur quæstio; an intellectus ut agens
sic

fit perfectior se ipso ut possibili, seu, ut aiunt, passibili: quod est idem acquirere an operatio agentis ut agens est, fit perfectior operatione possibilis.

Pro intellectu agente est ipsummet nomen, & prerogativa agentis. Videtur enim ex genere suo esse nobilior agere quam pati. Nam ratio agentis conuenit Deo, ratio patientis non conuenit. Præterea ex ipsamet explanatione supraposita intellectus agentis & patientis, videtur manifeste apparere excellentia agentis supra possibilem. Nam intellectus agens est Pictor: intellectus possibilis est tabula rasa. Quis autem dabitet Pictorem præstare tabula: Præterea intellectus agens dat intellectui possibili species intelligibiles, per quas hic reducitur in actum: possibilis autem accipit, sed nobilior est magis dare, quam accipere: ergo nobilior est intellectus agens quam possibilis.

Ex alio capite Patroni intellectus possibilis pro suo cliente sic aiunt. Intelligens ex toto genere est nobilior non intelligente, intellectus possibilis est intelligens; intellectus agens non est intelligens; ergo intellectus possibilis est nobilior intellectu agente. Maior est in scholis per modum primi principij; quamuis enim in genere intelligentis detur perfectius, & imperfectius, possintque multiplicari gradus perfectionis in infinitum; tamen nulla natura non intelligens potest esse supra illam naturam intelligentem; quod est naturam intel-

intelligentem esse ex toto genere quid perfectius non intelligente. Debes enim aduertere hic discrimen inter ista duo: *perfectius ex genere, & perfectius ex toto genere*. Dicitur vnum alio perfectius ex genere, quando est intra aliquod genus entis quod inter sua inferiora continet aliquid superans perfectionem illius alterius. Dicitur autem aliquid alio perfectius ex toto genere, quando pertinet ad aliquod genus entis non continens vllum inferius, quod non sit perfectius quodlibet inferiori illius alterius. Exemplum primi habes in materia prima, quæ in genere incorruptibilem: in cognitione quæ est in genere spiritualium, & in alijs huiusmodi innumerabilibus. Certum est enim materiam primam non esse simpliciter perfectiorem homine cognitionem non esse perfectiorem boue; & consequenter in genere incorruptibilem dari aliquid simpliciter imperfectius aliquo corruptibili, in genere spiritualium aliquid imperfectius aliquo materiali. Exemplum secundi habes in substantia, in viuentem, in cognoscente, in intelligente. Nam in genere substantiæ nihil est, quod non sit perfectius quolibet accidente: & quodlibet viuens est quolibet non viuente perfectius, & sic de cæteris. Hæc dicuntur perfectiora ex toto genere, quia in illo genere nullum est, quod non vincat quodlibet aliud alterius generis. Illa sunt perfectiora solum ex genere, quia in illo aliquo genere, in quo sunt, reperitur ali-

quid

quid, quod est perfectius, nisi quæ pertinent ad alia genera, quibus cum comparantur Puta in genere incorruptibilis reperitur Angelus qui, est perfectior quolibet corruptibili.

Pro resolutione controuersiæ nota intellectum possibilem, seu passibilem non ita vocari ex eo quod nihil agat, sed ex eo quod recipiat speciem ab agente, respectu cuius dicitur possibile. Cæterum ipse etiam agit dum completus per speciem impressam vitaliter percipit obiectum. Munus igitur intelligendi comperit intellectus passibilis: munus autem imprimendi speciem conuenit agenti: nobilius autem est intelligere, quam imprimere speciem intelligibilem: & consequenter intellectus passibilis est simpliciter perfectior agente.

Ex his patet ad ea, quæ dicuntur in fauorem agentis. Transeat quod aliqua de nominationes nobilior importent intellectum agentem quam passibilem. hoc est quod nobilior sit dare quæ recipere, & sic de alijs; non tamen erit nobilior potentia dans speciem intelligibilem, quam potentia illam eandem recipiens, si recipiens insuper representat sibi vitaliter obiectum: hoc est; si recipiens intelligit. Aliud enim est esse perfectius ex genere dantis, quod vltro damus agenti supra possibilem: aliud esse perfectius simpliciter: quod ostendimus de passibili, dum ostendimus, intelligens esse non solum ex genere, sed ex toto genere perfectius non intelligente. Ne, igitur
ita

ita consideres in passibili rationem recipientis, vt negligas rationem intelligentis, & habes prærogatiuam huius supra alium.

Ad paritatem ex Picture ductam, & tabula, dic intellectum possibilem non se habere sicut tabulam, nisi secundum rationem abstractam recipientis: & secundum hanc cederet agenti: sed habet insuper intelligere obiectum cuius speciem recipit, & in hoc vincit agentem, vt dictum est: & quia vincere in hoc, est vincere simpliciter: patiens, seu passibilis vincit simpliciter agentem.

Dices: etiam intellectus agens, dando speciem, vitaliter operatur: ergo in prædicato vitaliter operantis conuenit cum passibili. In prædicato dantis eidem præminet: ergo est simpliciter nobilior. Ant. probatur: quia imprimere speciem intentionalem, eo modo quo intellectus agens imprimit illam passibili, nequit haberi nisi per exercitium potentia vitalis vt talis; dixi: eo modo, quo imprimitur ab agente in passibili: quia dare speciem intentionalem est aliquid etiam conueniens non viuenti; quandoquidem diximus obiecta sensibilia imprimere speciem sui in nostris potentijs sensitiuis: ad cuius imitationem intellectus deinde speciem sibi intelligibilem, facit.

Resp. nos non dixisse intellectum passibilem præminere agenti per hoc, quod operetur vitaliter, sed per hoc, quod intel-

ligat. Quodlibet autem intelligens est perfectius quolibet non intelligente, siue hoc viuat, siue non: adeoque ex hoc, quod conueniant vterque intellectus in ratione vitaliter operantis, vnus autem alterum vincat ex prædicato dantis, nequit vnus supra alterum victoria decantari, quæ bene decantur ex hoc, quod vnus intel- ligat, & non.

ARTICVLVS IV.

Satisfit obiectionibus;

O Bije. 1. Non est de ratione potentia indifferenti se habetis ad plura, determinari ab extrinseco ad vnum potius quam ad alterum: ergo etiam si potentia cognoscitiua supponatur indifferens ad plura, puta potentia visiva ad albū, & nigrum auditiva ad acutum, & graue, non propterea debet ab aliquo extrinseco determinari ad hoc potius, quam ad illud. Antec. probatum est alibi, vbi de concursu Dei. Nam voluntas est indifferens ad amandum hæc vel illa obiecta: imo ad hoc idem obiectum vel amandum, vel odio habendum: & tamen non modo non indiget determinatione ab extrinseco, sed petit non determinari, & hoc patet ratione suæ indifferentia.

Resp. conc. ant-eiusque probatione neg. conseq. Non assumimus hoc principium vniuersale. Omnis potentia indifferens ad plura

plura debet ad hoc præ illo determinari ab extrinseco. Sed quis non videt discrimen inter voluntatem & intellectum. Ipsa enim voluntas non habet hanc indifferentiam nisi circa obiecta sibi proposita, nec enim est indifferens ad hos vel illos actus circa obiecta incognita. Ad hoc igitur vt sese exerceat circa hoc potius, quam circa illud, debet hoc potius quam illud ipsi proponi. Igitur etiam in voluntate requiritur aliquod determinatiuum ab extrinseco; quamuis enim non determinetur ab alio ad hunc potius quam ad illum actum: determinatur tamen ad exercendum se per hunc vel illum actum circa hoc potius, quam illud obiectum, per propositionem huius potius, quam illius obiecti. Hinc potiori iure argues à pari, quam aduersarij. Nequit voluntas circa hoc potius, quam illud obiectum, exercere se, nisi determinetur ab extrinseco: ergo neque intellectus. Antec. patet ex dictis, Conf. est à fortiori; si enim potentia libera ad plura indifferens determinari debet ab alio ad hoc potius quam ad illud; multo magis potentia necessaria, ad plura indifferens. Determinatur autem vtraque potentia per propositionem obiecti; voluntari proponitur per cognitionem, & quia libera est, obiectum propositum vel odit vel amat, vel neque odit neque amat, prout vult. Proponitur intellectui per speciem sui, & quia est potentia necessaria, obiectū propositū necessario intelligit.

Dices; ad determinandum potentiam sufficit ipsi proponi obiectum; propositio obiecti non includit speciem; ergo ad determinandam potentia non requiritur species. Minor probatur: quia proponi obiectum potentia nihil aliud est, quam obiectum collocari in tanta distantia à potentia: hoc non includit speciem; ergo; &c.

Resp. dist. mai. sufficit obiectum proponi secundum modum potentia: concedo; quocumq. genere propositionis; nega mai. & eodem modo dist. min. nega cons. Posses etiam conc. mai. negare min. Applicatio enim ad tantam distantiam à potentia, non est propositio obiecti: non enim aliter proponi potest obiectum potentia cognoscitivæ, quam per speciem intentionalem sui: quæ cum sit ad complendum potentiam in ratione visivæ, debet ad oculum transmitti per diaphanum & lucidum: ut ab oculo suo modo transeat ad internas potentias. Socrates, interiecta lamina inter te & ipsum, & in eadem distantia ab oculo, ac eadem ablata: non tamen aequaliter proponitur; imo interiecta lamina simpliciter non proponitur, quamvis in tanta distantia collocetur. Proponitur autem, remota lamina, quia tunc speciem sui transmittit ad oculum quæ per opacum transmitti nequit. Hoc intellige de speciebus, quæ pertinent ad oculum, ut oculus est. Si enim ea revoce, quæ alibi diximus: cum qualitates etiam tangibiles per speciem sui determinant po-

ten-

tentiam tactus, quæ etiam reperitur in oculo; oculus tangere poterit obiectum etiam interiecta lamina, non tamen videre. Pura si corpus igneum in distantia quinque palmorum colles, etiam interiecta lamina, oculus sentiet calorem, quem etiam clausus sentiret. Non tamen sentiet, aut percipiet colorem, quia species colorati ut talis, non transmittuntur per opaca. Hinc qui palpebris constant tenuioribus etiam clausis oculis aequaliter vident; non tamen perfecte; nullo autem modo qui crassioribus; hi melius se habent quam illi: sicut illa domus melius se habet quam alia, quæ januas habet meliores & aptiores resistere ijs, quam ab extrinseco venire possent.

Objc. 2. Experientia constat sonum non propagari ad aures nisi successivè: quod propagatur per species, propagatur instantaneè, ergo sonus ad aures non propagatur per species. Maior patet in eo, qui procul aspiciat Venatorem selopo interficientem Milium vel Leporem: adeo enim successivè propagatur sonus ad ipsius tympanum, ut prius videat feram eneetam, quam audiat sonitum selopi. Hoc etiam milites experiuntur Argentorati, dum prius ictum bombardæ vident, quam eiusdem tonitru exaudiant. Minor autem probatur; quia species coloris ideo præcisè instantaneè diffunduntur, quia sunt species intentionales: siue potius: ideo color instantaneè percipitur, quia propagatur per species.

Resp.

Resp. con. mai. eiusdem que probatio-
ne neg. min. vniuersaliter loquendo. Quam-
uis enim aliqua species propagentur in-
stanteneè, non tamen necessariò omnes. Si
enim species aliqua ad sui propagationem
indiget aliqua corpora moueri localiter,
non propagabitur instantaneè. Lux ipsa
succesiuè propagatur quando ad sui diffu-
sionem exigit aliquid remoueri ab alio me-
dio, intra quod, & ultra quod diffunditur
puta in aere remotionem nebularum, &
caliginis, aliorumue huiusmodi. Idem e-
tiam accidit in speciebus, quæ à qualitati-
bus tangibilibus diffunditur ad potentiam
perceptiuam.

Obijc. 3. Qualitates tangibiles per seip-
sas sunt intrinsecè in organo perceptiuo
sui; ergo non indigent esse in ipso per
speciem. Conseq. probatur, quia quod est
per seipsum præfens alicui, non indiget
fieri eidem præfens per suum vicarium,
ergo cum species sint vicariæ obiecti, ob-
iectum seipso præfens potentia non indiget
eidem fieri præfens per speciem. Confir-
matur primò, quia anima rationalis v. g.
vt alia obiecta intelligat, indiget quidem
speciebus aliorum obiectorum vicariis; vt
autem intelligat seipsam non indiget specie
sui, quia ipsa sibi est intimè præfens; imò
per seipsam intelligit alias animas eiusdem
rationis; puta anima Petri intelligit in se
animam Pauli sibi non præfentem, ob-
similitudinem inter se & ipsam. Confirma-
tur secundo quia ideo ex Theologis mul-

ti negant Deum à Beatis videri per spe-
ciem impressam sui, quia cum per seipsum
sit intime præfens intellectui Beati, non
indiget esse idem præfens in specie. Imò
cum species sit ad supplendam realem
præfentiam rei, cuius est species, implicet
autem Deum non esse realiter præfentem
cuiuslibet; aiunt consequenter implicare
speciem impressam Dei.

Resp. conc. ant. neg. conseq. Qualitates
tangibiles sunt in organo per seipsas secun-
dum formam naturalem, & sic pertinent
ad temperamentum organi: sunt autem in
eodem per species sui secundum intentio-
nem, & sic pertinent ad complementum
organi in ratione proxime tactiui. Habent
enim per hunc modum efficiendi esse præfen-
tes potentia secundum modum potètiæ. Huc
etiam facit quod sæpe dictum est: *quicquid
recipitur, per modum recipientis recipitur*
Ad primam confirmationem, nega quod
anima seipsam intelligat per seipsam,
& non per speciem sui. Ad probationem,
quæ supra ponitur, dic necessarias esse
species obiecti etiam præfentis, si per seip-
sum non est præfens secundum modum
potentiæ. Obiecta autem non sunt in ani-
ma vt intellectiua, secundum modum ipsius
vt talis, nisi per speciem sui intelligibi-
lem: adeoque etiam si ipsa sibi sit physice
præfens, debet tamen sibi fieri intentiona-
liter præfens per speciem sui intelligibi-
lem. Et quia hæc ipsa species est per ea,
quæ sunt in sensu, est enigmatica, & adeo

imperfecta, ut nihil minus intelligamus quam nos: longeque melius de nostro corpore, quam de nostra anima philosophemur.

Ad secundum confirmatione, dic alios etiam Theologos dicere; Deum non posse videri à Beato, nisi per speciem impressam suam. Imo ex his aliqui cum concedant posse Deum per seipsum suppleri defectum luminis glorie, requisiti connaturaliter ad visionem ipsius; negant posse suppleri defectu speciei impressæ. Ratio est illa, quam attulimus; quia videlicet Deus intime penetratus cum intellectu Beati, habet formaliter per hoc præsentiam physicam tali intellectui; non tamen præsentiam obiectivam; sue, est quidem præsens secundum formam naturalem; non tamen secundum formam intentionalem. Præsentia autem obiectiva est essentialiter insupplebilis, cum igitur species sit præsentia obiectiva rei intelligibilis in intellectu, hæc per nihil aliud suppleri potest. In hac doctrina fundatur id quod alibi dictum est Deum videlicet posse quidem suppleri defectum approximationis, adeoque facere ut ignis A stuppam vrat à se distantem, non autem defectum cognitionis, & facere ut voluntas amet res sibi incognitas, quia videlicet cognitio est intentionalis & obiectiva præsentia rei, quæ amatur.

Adde quod etiam negata species impressa Dei, non propterea neganda est necessitas speciei intentionalis & impressæ obiecti creati. Qui enim hanc admittunt, etiam illam negant; aientes, quod necessitas speciei

ciei dicit non solum imperfectionem potentie ex se sufficientis intelligere: sed etiam imperfectionem obiecti per se solum non sufficienter intelligibilis. Cum igitur repugnet Deum, qui est infinita intelligibilitas, indigere vilo complemento in ratione intelligibilis repugnat, aiant, dari speciem Dei impressam. Aui hanc admittunt, negant speciem supponere vllam imperfectionem in obiecto; aientes per hanc suppleri solum insufficientiam intelligentis. Hinc habes quod quicquid dicas, de specie impressa Dei, dices sine præiudicio tuæ cõclusionis.

Denique non sufficere præsentiam physicam obiecti in potentia ad intelligendum; constat ex eo, quod anima non intelligat id omne, quod intime est illi præsens præsentia physica. Quam multa enim ignoramus, quæ intra nos sunt? cum tamen quæ intra nos sunt, sint physicè præsentia animæ, ut prote compenetrata tum ipsa

Q V Æ S T I O XI.

De habitibus potentiarum vitalium.

A R T I C V L V S I.

Quid sit habitus.

Philosophus 2. Ethic. cap. 1. observat aliqua fieri ita determinata à natura, ut non habeant indifferentiam ad hoc, ut
sian

fiant hoc vel illo modo . Ex quo sequitur quod ad illa hoc vel illo modo faciendâ , impertinens est omnis assuetudo . *Nihil ex ijs* , ait ipse , *quæ natura sunt* , assuescere aliter potest , *ut lapis cum natura deorsum feratur* , numquam sursum forri assuescet , neque si millies quispiam cum sursum projiciendo velit assuescere . Hoc autem non solum in inanimatis contingit , sed etiam in nobis , & quidem etiam circa operationes vitales , aliquæ enim ita sunt determinatæ à natura , ut principia influentia in ipsas non acquirantur usu , sed omninò sint à natura . *Eorum enim* , quæ natura nobis eveniunt , ait idem Philosophus , *facultates prius accipimus* : deinde addimus operantes id quod in sensibus perspicuum est . Non enim ex eo quod sepe vel vidimus vel audivimus sensus & videndi & audiendi accipimus .

Aliqua verò operamur itaut quamvis potentiam operandi habuerimus à natura : facilitatem tamen , & inclinationem ad operationes huiusmodi non acceperimus , sed faciendo acquisiverimus . Huiusmodi sunt ea , quæ per virtutes seu per habitus virtutem , à nobis fiunt *Virtutes accipimus* , ait idem , *ubi prius fuerimus operari* , &c. Sicut enim adificando Aedificatores , cytharizande Cytharædi , ita iusta agendo iusti , temperamenta , temperantes , fortia , fortes evadimus . Quibus verbis docet Philosophus nos non ita esse à natura comparatos , ut sine vlla
pra-

prævia exercitatione , sine vlllo prævio studio , facile & cum voluptate elicere possimus actus prædictarum virtutum ; sicut nec à natura cum facilitate cytharizamus , aut salramus , quamvis à natura ipsa idonei simus facultatibus huiusmodi comparandis . Hinc definiti solet habitus , *qualitas difficile mobilis* , *genita ex actibus* , & *ad similes actus inclinans* . Per quom definitionem intelligere debet principium quoddam operandi naturali potentie superadditum , illamque facilitans ad hos & illos actus , hoc est actus similes ijs , à quibus ipsum procedit . De hoc habitu queritur hic quid sit .

Pro quo supponendum est actus , qui eliciuntur à nobis , relinquere quasdam species sui tum spirituales in intellectu , tum materiales in phantasia , per quas representantur animæ & objecta , circa quæ versabantur actus , & actus ipsi , qui circa huiusmodi objecta erant . Quamvis enim actus ohantasiæ nequeunt per se esse obiectum potentie phantasiantis , possunt tamen esse per anigma sive per speciem sui hieroglificam . Rem facile intelliges in potentia visiva . Certum est cogitationem humanæ mentis non posse , neque in se , neque in specie sui propria esse obiectum potentie materialis visive ; non propterea Pictor non poterit etiam tuis oculis representare cogitationem mentis humanæ ; representabit autem per speciem anigmaticam , depingendo per-

sonam aliquam hoc vel illo habitu, his
& illis hieroglificis extornatam. Huius
argumentum habes in ædibus Sancti Lau-
rentij Florentinis, ubi pulcherrima, &
exactissima statua cogitationem humanæ
mentis Michael Angelus Bonaræ sa-
pienter expressit. Hæc autem ipsa co-
gitatio, quæ non nisi per ænigma corpo-
reum, representatur phantasiæ, per spe-
ciem propriam attingitur ab intellectu.
Idem dic de ipsomet actu phantasiandi,
qui ab intellectu attingitur per speciem
propriam, à phantasia per ænigmaticam.
Vbi nota aliud esse phantasiare, aliud
ipsammet phantasiationem attingere.
quædara obiecta per speciem propriam
phantasia phantasiat, ipsammet phantasi-
ationem, non nisi per ænigma phantasiat.

Rursus non solum actus intellectus aut
phantasiæ, sed etiam voluntatis & appeti-
tus relinquunt speciem sui. Hoc tam cer-
tum est, quam certum est nos non solum
recordari obiectorum, quæ amauimus,
appetimus, aut odimus, sed etiam ipsius-
met amatoris, appetitus, & odij: meministi
enim non solum obiecti, quod odisti,
puta laboris & studij, sed etiam ipsiusmet
odij quod iam habes odio, factus amans
rei, quæ uoderas, & consequenter osor
odij, quod amabas. Constat præterea
post frequentatos actus circa hæc & illa
obiecta, nos facilius in eadem ferri, aut
ab ipsidem recipere, prout huius vel illius
rationis actus exercuimus, hoc autem

non solum facile, sed aliquando etiam
iucunde. Puta qui plures actus vel Logi-
cæ, vel temperantiæ exercuit, non solum
facilius, & syllogizat, & sibi temperat,
sed etiam iucundus. Oritur igitur ex fre-
quentatione actuum non solum facilitas,
sed etiam inclinatio ad similes actus; quæ
omnia hic habentur pro certis. Quæritur
autem in quo consistat ratio illa facilitans,
& inclinans, quam habitum nuncupamus,
videlicet an in aliqua qualitate simplici di-
stincta à speciebus prædictis, an in ipsismet
speciebus rete ordinatis. In hac cõtrouersia.

Dicendum est habitus consistere realiter
in speciebus relictis ab actibus. Probatur
in conclusio, quia positus huiusmodi speciebus
nulla est necessitas alterius qualitatis; ergo
recte dicitur habitus consistere in specie-
bus. Ant. probatur quia per illas species
habetur, & facilitas, si inclinatio potentia
ad operandum. Cons. autem est manifesta,
quia non ob aliud ponitur habitus, nisi ut
faciliter, & inclinet potentiam. Explicatur
hæc nostra sententia excurrendo per ea,
quæ à nobis per habitus sunt. Aliqua ex
ijs quæ per habitus sunt, fiunt per poten-
tias executiua externas. Huiusmodi sunt
saltare, cytharizare, cantare. Potentiæ hu-
iusmodi actum effectiua perfecte subij-
ciuntur potentia appetitiua, exercenti in
ipsas dominium planè despoticum: igitur
ad imperium potentia appetitiua statim
digiti, pedes, & lingua exeunt in hos, & il-
los motus. Rursus ut potentia appetitiua

rectè præcipi, nihil aliud requiritur, quam ut clarè repræsententur præcepta artis, & secundum hæc imperet. Hoc autem sufficienter præstant species relictæ ab actibus quæ propterea rectè inter se coordinatæ circa hoc, vel illud obiectum dicuntur constituere hanc vel illam artem; hunc, vel illum habitum. Hæc ratiocinatio impugnatur argumentis apparentibus, vt patet infra: nõ tamè propterea non subsistet.

Alia sunt non per potentias externas, sed per internas; puta per Intellectum, & Voluntatem: huiusmodi sunt actus scientifici, virtutumque tam intellectuales, quam moriales; puta syllogizare in hæc, vel illa materia sic per intellectum; temperare sibi circa hoc, vel illud iucundum, sic per voluntatem. Sufficit autem pro vtraque potentia habitus in speciebus consistens modo explicato. Species enim relictæ ab actibus elicitis circa ens sensibile faciunt intellectum ad syllogizandum circa idem obiectum: cum ad syllogizandum vt sic, facilitatem habeat per species relictas à syllogismis elicit, tam circa hæc, quam circa quamlibet aliam materem. Sicut autem actus intelligendi hoc vel illud obiectum per species à se relictas faciunt ad alios similes: ita etiam actus amandi, vel odio habendi circa hoc, vel illud obiectum elicit, per species à se relictas faciunt ad alias eiusdem rationalis. Ratio est: quia voluntas non mouetur nisi à cognito: tam enim nõ odit, quam non amat in cognito.

ma-

malum igitur æquæ indiget præsentari vt fuget: ac bonum, vt alliciat voluntatem: ratio autem, scilicet boni, scilicet mali non reperitur solum in obiecto; sed etiam in ipso met actu, quo hoc obiectum vel fugimus, vel prosequimur. Bonitas autem tam obiecti, quam actus idem dicitur de malitia, præfens est intellectui per speciem; voluntati autem per cognitionem: igitur vt voluit facillè possit hos, vel illos actus elicere, sufficit vi hæc vel illa ratio viuere illi per intellectum repræsentetur: ad viuendam autem huiusmodi repræsentationem sufficienter species, quas præcedentes actus in eodem intellectu reliquerunt.

Verum huiusmodi habitus non solum debent facilitare, sed etiam inclinare ad actus similes istis, ex quibus sunt geniti. Inclinari autem voluntatem non accidit, vt docent Philosophus in Ethicis, nisi per rationem iucundi. Constat autem voluntatem per habitus acquisitos inclinari etiam ad molesta. Puta molestum est abstinere à cibis benè conditis: à ludo, & ab alijs huiusmodi. Manifestum est tamen per frequentatos actus abstinentiæ à rebus huiusmodi, gigni in anima aliquid ipsam inclinans ad alios actus eiusdem rationis. Pro quo sciendum est, quod anima priusquam elicit actus huiusmodi, Fortitudinis, Temperantiæ, &c. videt quidem honestatem in illis eliciendis: & quia honestas est bonitas, allicitur ab honestate: sed simul in istis videt rationem molesti, quæ cum

op-

opponatur iucundo, quæ est ratio boni maxime tractiva voluntatis, repellit aliquantulum voluntatem ab ijs actibus, ad quos trahatur per rationem honesti: quia tamen recta ratio dicitur honestum præferendum esse iucundo, ubi iucundum retrahit ab ultimo fine, voluntas ipsa superat motum retrahens, & exit in actum, ad quem allicitur ab honesto. Hic ipse actus, dum elicitur apparet minus molestus, quam putaretur, dum voluntas retrahatur ab ipso eliciendo. Experitur præterea in hoc ipsum virtutis exercitio voluptatem quandam ordinis superioris, hoc est propriam animæ rationalis ut talis; quæ voluptas etiam sui speciem relinquit: adeoque præsentem facit animæ dulcedinem illam, quæ in actibus etiam heroicis reperitur: iuxta illud Horatii. *dulce, & decorum est pro patria mori* Ex quo apparet trahi non solum ab honesto, sed etiam à iucundo quicumque fortia agit.

Ratio à priori est; quia in eo bono, quod habet et rationem finis, maxime delectatur. Hinc qui fortes sunt, magis gaudent de pugna vicina, quam qui Epulones de vicino prandio: pluresque voluptatis reponunt in gloria, quam per victoriam sperant: quam alij in plenitudine abdominis, ad quam per crapulas aspirant. Media autem quò sunt propria fini, eò plus participant de bonitate eiusdem. Cum igitur vir fortis hoc sibi persuadeat, se per mortis contemptum grassari ad gloriam, in qua reponit felicitatem, non solum fortiter, seu etiam

etiam dulciter in mente reuoluit, est hic, est animus *vita contemptor, & illum, qui vita bene credat emi, quo tendit honorè.*

Cæterum assuetudine ipsa vei demi, vel minus terribilitatem obiecti terrifici, nemo est qui non animaduertit. Nam etiam pueri à quibusdam obiectis terrefacti coguntur à maio, ibus ad eadem propius accedere, eadem perterritare: quæ dum semel iterumque experii sunt innocua, sponte deinde in eadem ruunt, & eadem amplectuntur. Hinc aiunt ortum esse quod Viri circumducantur per Ciuitates, iisque Pueri insident ut discant belitias etià terribiles, & puerorum voraces, nisi timere.

Atque ex hoc ducere poteris aliam probationem conclusionis. Qualitas enim physica est inepta mouere voluntatem cuius natura est trahi à bono, non tractio- ne, que sit de genere motuum physicorum sicut lapis à sua grauitate trahitur deorsum; sed tractio- ne, quæ sit de genere motuum intentionalium, hoc est tamquam ab obiecto per proportionem sui cum potentia, trahente potentiam ad operandam. Hæc omnia magis patebunt infra.

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

O Bije. 1. Habitus cytharizandi nequit saluari per species relictas ab actibus. Idem dic de habitu saltandi, alij.

aliquæ huiusmodi; ergo consistere debet in qualitate simplici. Ant. probatur: quia sæpe accidit cum speciebus relictis non durare habitum: ut constat in eo cui pes, & manus ingrauescunt. Hic enim habet species relictas, & caret habitu. Probatur hoc: quia habitus dat facilitatem operandi: hoc non datur huiusmodi facilitas; ergo in hoc non datur habitus.

Resp. neg. ant. Ad probationem; confundit Aduersarius facilitatem, quæ est ex habitu, cum alia facilitate. Cytharædus etiam infirma manus est optimus cytharædus: quamuis propter impedimentum in potentia executiua nequeat cytharizare; & saltator etiam ægrotans est optimus saltator, quamuis nequeat actus saltare. Hoc modo diximus Aristotelem etiam dormientem, & in sensu composito somni esse optimum Philosophum, quamuis nequeat in tali statu philosophari. Etiam qui habitum consistere putant in qualitate simplici, non illum collocant, aut in digitis cytharædi, aut in pedibus saltatoris, sed vel in potentia imaginatiua, vel appetitiua: quæ proculdubio non alteratur, per grauedinem manus aut pedis. Ex his patet ad argumentum. In eo non datur facilitas ex impedimento potentia executiua; concede; ex defectu principii dirgentis ad opus, & inclinantis ad idem; nega.

Notandum tamen est quod per frequentationem actum non solum gignitur

tur habitus in anima, sed etiam ipsa potentia executiua reditur ad agendum expeditior & promptior. Ratio est; quia in cytharizando, idem die proportionaliter de aliis, mouentur digitorum articuli, & illo motu frequentato nerui flexilitatem quandam acquirunt, ratione cuius cytharædi manus fit agilior. Humores etiam, qui inter articularum iuncturas sese insinuat, per motus huiusmodi dissipantur: & ossa ipsa ita se mutuo atterunt, ut ad omnes motus expeditiora fiant.

Dices; species actuum efficiendorum possunt æque haberi ab eo, qui numquam sese exerceat, ac ab eo qui frequenter; ergo qui numquam cytharizauit potest esse æque bonus cytharædus, ac qui frequenter. Hoc autem consequens est absurdum; cum repugnet experientiæ, per quam constat veritas eius quod dicit Philosophus; cytharizando fit cytharædus. Probatur autem antec. quia potest quis adeo frequenter audire aut legere modum sic vel sic operandi; ut species actus efficiendi sit æque viuida in ipso, ac si de facto sæpe operatus fuisset.

Resp. 1. neg. ant. Est enim impossibile, saltem moraliter loquendo, species acquiras per putam cogitationem de actibus, esse æque viuidas, ac species acquiras non solum per cogitationem, sed etiam per ipsum exercitium, quod relinquit speciem experimentalem rei faciendæ.

Resp. 2. transf. ant. dist. conf. potest esse æque

aque bonus cytharædus quantum pertinet ad habitum; omnia; quantum ad executionem: nego. Dicitur est supra in cytharizando potentiam externam; potæ manum & digitos; reddi expeditiores ad opus. Potest autem aliquis habere habitum cytharizandi etiam non expedita, imo positivè impedita huiusmodi potentia. Patet hoc evidenter in alio habitu. Vidimus præstantissimos Musicos, qui ex defectu, vel guttis, vel pectoris, vel spiritus, neferent canere. Imo plerumque accidit Cantorum Magistros, qui verè, & proprie Musici sunt, aut numquam canere, aut male canere, non ex defectu scientiæ, sed ob impedimentum potentia executionis. Hinc eos habitus, quorum opus non exercetur per potentias externas, contingit aliquando in statu perfectissimo acquiri, etiam quoad executionem, aut instantaneè, aut serè instantaneè. Da enim vel unico actu, vel aliqua alia ratione in homine etiam intemperantissimo gigni speciem vividissimam illius pulchritudinis, quæ est in temperando: statim ex intemperante fiet temperans. Eo enim ipso quod plus voluptatis repræsentetur voluntati in temperando, quam in indulgendo illi propositioni, qua ferebatur in hæc & illa objecta sensibilia, trahitur ad temperandum, potius quam ad indulgendum. Plus autem voluptatis apparet quando clarè & vividè percipitur voluptas ordinis altioris, de qua supra dictum est.

Objic.

Objic. 2. sæpe accidit habentem specie melius ordinatas minus perfectè operari: ergo habitus non consistit in speciebus huiusmodi. Maior constat ex dictis: sæpe enim accidit Magistrum Musicæ imperfectè canere, discipulo mirabiliter canente. Magistrum Saltatoriæ malè saltare, discipulo egregiè saltante, cum tamen in anima magistri species sint melius ordinatæ, quàm in anima discipuli.

Resp. dist. ant. Accidit habentem species melius ordinatas minus perfectè operari, ceteris paribus: nega; ceteris imparibus, concede. Ad reliqua patet ex dictis. Parthasius etiam chiragra laborans est egregius pictori, & tamen nequit pingere.

Objic. 3. Si habitus consistit in solis speciebus, contingere potest eundem esse simul temperantem & intemperantem, confrepugnari, ergo & ant. Sequela mai. probatur quia potest accidere in eodem homine esse species relictas ab actibus Intemperantiæ, & alias relictas ab actibus Temperantiæ, sed species relictæ ab vni sunt habitus Temperantiæ: relictæ ab aliis habitus Intemperantiæ: ergo contingit in vno eodemque esse simul habitus Temperantiæ & Intemperantiæ. Quod dico de habitibus huiusmodi, dic de alijs: puta de habitibus Avaritiæ & Liberalitatis. Probatur autem mai. quia species huiusmodi simul esse possunt, neque enim sese expellunt mutuo ab eadem anima, ita dictum alibi species albi, & nigri esse simul in eadem potentia.

Resp.

Resp. neg. sequelam mai. Habitus voluntatis præter hoc quod est repræsentare dicit etiam inclinare potentiam ad hos, vel illos actus. Dicitur ergo temperans, qui ex vi specierum relictarum ab actibus inclinatur ad actus Temperantiæ; intemperans autem qui ad oppositos, per species relictas ab oppositis. Quod si neutra ex huiusmodi speciebus inclinando alteri præualeat; non habet homo ille neque habitum Temperantiæ, neque Intemperantiæ; neutra autem præualeat per se, si quantum est ex vi representationis huius vel illius bonitatis, æqualiter se habet voluntas ad utramque. Ex his patet ad reliqua. Possunt esse species æque viuide actuum oppositorum, & utraq; præ aliis inclinare; ergo; & neutra præ aliis; omitto; vel si alia præ aliis, est hic, & non ille habitus in hoc homine.

Dices Implicat hominem non esse neque temperantem, neque intemperantem; ergo implicat carere simul utroque habitu; & consequenter per species actuum oppositorum poni in statu, in quo nec hunc habeat, nec oppositum. Probatur aut quia esse temperantem aut intemperantem est distinctio inter contradictoria: implicat autem utroque contradictorio simul carere.

Resp. neg. ant. Dicitur intemperans non qui caret habitu Temperantiæ: aliter etiam inanimata dicerentur intemperantia; sed qui habet vitium inclinans in oppositum. Intemperans igitur opponitur

tem-

temperanti, non sicut non calidum calido; sed sicut frigidum calido. Quemadmodum igitur contingit subiectum non esse neque calidum, neque frigidum; ita etiam animam non esse neque temperantem, neque intemperantem. Non est temperans; quia non frequentavit actus Temperantiæ, non est intemperans, quia nec oppositos. Quod si per ly intemperans nihil aliud intelligeres, quam non temperans; in casu posito homo ille esset intemperans; sed de hac intemperantia non est sermo hic. Possit dici intemperans pure præcisivè, aut negativè, non autem positivè.

Instabis, Eo ipso quod non elicit actus Intemperantiæ, temperavit sibi: sed eo ipso quod temperavit sibi est temperans; ergo eo ipso quod non elicit actus Intemperantiæ est temperans, Maior patet in ieiunio. Eo ipso quod quis non comedit, ieiunavit. Quid enim aliud est ieiunare quam non eo mēere;

Resp. neg. mai. Ad probationem dic aliud esse ieiunare, si sermo sit de ieiunio, quod est virtus, aliud non comedere. Ipsum non comedere, quod est materialiter ieiunare, potest esse actus gula; quæ est vitium oppositum ieiunio. Habes hoc elegantè explicatum ab Augustino in eo, qui pridie solemnioris prandij abstinere à cena, ut iucundius, quia avidius, epuletur. *Negotium*, inquit, *ventris agitur in ieiunio*. Temperare igitur & ieiunare ut hæc sunt virtutis exercitium, est abstinere à cibis,

alij-

aliquæ voluptatibus, ex motivo honestatis, quæ in huiusmodi actibus reperitur. Hinc inuenies homines assuetissimos materialiter ieiunare, intemperantissimos. Ratio est; quia non ex honestate & pulchritudine, quæ est in abstinendo, abstinere: sed velex necessitate, vel ex aliquo alio capite. Hinc remota tali necessitate irruunt in cibos, & eidem ne redeat consulentes etiam in conuiujs parant quæ sibi post epulas ad implendum abdomen iterum sufficiant.

Obiic. 4. Si habitus consistunt in speciebus prædictis, nequeunt distingui in habitus intellectus & habitus voluntatis, conf. est absurdum: ergo & antec. Sequela mai. probatur; quia distinctio habituum prædictorum assignatur communiter per hoc, quod habitus intellectus subieceretur in intellectu; voluntatis vero in voluntate; sed si consistant in speciebus non recipiuntur alii in vna, alij in altera potentia; ergo nequeunt hoc modo distingui.

Resp. neg. seq. mai. Ad probationem distinguo: distinguuntur hos, modo ab aduersarijs; conc. à nobis. nego. Diximus supra intellectum & voluntatem esse realiter idem inter se & cum anima; quomodo igitur distingui possunt habitus per hoc, quod hic in intellectu, & non in voluntate; ille in voluntate & non in intellectu subieceretur: Dic igitur tam habitus qui sunt voluntatis, quam qui intellectus, esse vt in proprio subiecto in anima, que est realiter & intellectus & voluntas? denominatur autem

tem hic voluntatis, ille intellectus, & ab actibus à quibus est genitus, & ab actibus ad quos inclinatur. Species relictæ à cognitionibus, & ad similes inclinantes, sunt habitus intellectus; relictæ à volitionibus; nolitionibus &c. ad similes volitiones, nolitiones inclinatur, dicunturq. propterea habitus voluntatis.

Obiic. 5. Qui plurimos actus temperantiæ elicit, aliquando etiam difficillime sibi temperat; ergo species relictæ ab actibus non sunt ipsemet habitus. Temperantiæ. Conf. probatur; quia qui habitum habet, non solum facile, sed etiam iucunde operatur; qui autem multos actus elicit habet species relictas ab actibus; ergo habens species relictas ab actibus, non habet per hoc formaliter habitum Temperantiæ. Probat autem antec. quotidiana experientia qua constat multos die in aliqua virtute exercitos, etiam turpiter cadere. Puta diu quis sibi temperauit à murmurando; & deinde impatiens ait cū Poeta: *Quis teneat se.*

Resp. hoc argumentum non magis militare contra habitum consistentem in speciebus, quam contra consistentem in qualitate simplici. Est enim certum qualitatem illam necessario generare ex actibus frequentatis, & consequenter non esse in anima prædictas species sine tali qualitate. Patet hoc species non sunt nisi ex actibus frequentatis; actus frequentari sunt causa necessaria talis qualitatis; ergo species non sunt sine tali qualitate. Si igitur accidit cum

praedictis speciebus hominem deficere a recte operando : etiam accidit hominem cum praedicta qualitate deficere. Certum est habitum in quocumque consistet, stare cum libertate, nec ita inclinare voluntatem, vt necessario operetur. Hinc accidit etiam homines virtuosissimos ab aliqua graui tentatione superari, & post multas insignesque victorias, turpiter vinci : idque vt non gloriatur omnis homo : sed qui stat cadenti compatitur, & humiliter timeat, ne ipse cadat. Ex his patet ad argumentum. Cenc. ant. nega. conf. Ad probationem. dist. operari ex habitu operatur fabile & iucunde; sed libere conc. & necessario; nega. Habitus acquisitus facit vt facilius sit tentationis victoria : & iucundior : non tamen vt necessaria. Accidit autem nonnumquam vt superbientes de sua virtute mortales quasi aliquid habeant, quod non acceperint, mereantur in penam suae superbiae in turpissima vitia labi : Deo insinente tum in aliorum exemplum, tum ad illorum coruodem emendationem. Est enim adeo grande malum superbia, vt in ipsius remedium, mala etiam grauissima a Deo permittantur ordinata videlicet sapienter omnia, maius malum permissione minoris emendante.

Obijc. 6. Voluntas per habitum elicit actus intensiores, & ceteris paribus, eo intensiores, quo intensior est habitus : ergo per habitum augetur virtus ipsiusmet voluntatis, sed sola species non auget virtutem

voluntatis : ergo habitus non consistit in solis speciebus. Probatum prima conf. quia repugnat idem principium sine vilo virtutis incremento fortius agere, qm̄ ageret ante.

Resp. conc. ant. neg. conf. eiusque probationem. Voluntas agit, quia vult, & intente agit, quia vult intente agere : nec vniquam agit quantum potest, adeoq. eadem manens sicut modo agit, modo non agit, ita etiā modo fortius, modo remissius. Verum quidem est quod quamuis sic agit quia vult, mouetur tamen a bonitate vel malitia obieci propofiti ad amorem vel odiū : mouetur autem in actu secundo quantum moueri vult. Sermo enim est hic de motu libero voluntatis. Rursus sicut bonitas & malitia mouet ; ita bonitas & malitia viuide propofita viuide mouet : per species autem relictas idoneus est intellemus viuide cognoscere, adeoque viuide repraesentare voluntati obiectum quod amet, aut oderit.

Obijc. vlt. habitus supernaturales consistunt in aliqua qualitate simplici, non autem in speciebus ordinatis circa haec vel illa obiecta : ergo etiam habitus naturales, Probatum conf. quia vniq. eodem modo facilitant, inchnantq. ad suos actus.

Resp. trans. ant. neg. conf. Habitus supernaturales praecedunt actus, adeoque nequeunt oriri ex actibus frequentatis. Infunduntur enim nobis à Deo, vt possimus operari ; adeoq. de iis valet proportionaliter id quod ait Philosophus de sensibus. Non ex eo quod saepe credidimus, sperauimus & a-

maimus, Fidem, Spem, & Charitatem habemus; sed habitus huiusmodi natura, & plerunq. etiam tempore antecedunt ipsam credere, sperare, & amare, Hinc est quod communiter aiunt habitus naturales dare non ipsum posse, sed facile posse: supernaturales vero dare ipsum posse. An autem etiam per species relictas ab actibus supernaturalibus possit haberi habitus supernaturalis non est nostrum hic decernere. Decernimus, solum quod si actus supernaturales gignere possunt habitum supernaturalem, æque saluari potest per species, ac per qualitatem simplicem; nota me semper addele *ly simplicem*: neq. enim negamus habitum esse qualitatem, cum definitionem supra positam etiam pro bona admittamus. *Habitus est qualitas difficile mobilis* &c. sed negamus qualitatem huiusmodi esse quid à speciebus distinctum.

Dices; euidentis est prærequisitum ad actus non posse gigni ex actibus; dictum est habitum supernaturalem prærequiri ad actus; ergo gigni nequit ex actibus, Confirmatur; quia habitus supernaturalis se habet ad actus suos per modum potentia: potentia autè operandi non gignitur ex ipsamet operatione, quod tam certum est, quam posse, esse quid antecedens ad operari. Hinc habitus supernaturales præsupponunt quidem potentiam ad se, non autem ad suos actus. iuxta id; quod alibi indicauimus; *posse habere Fidem, sicut & posse habere charitatem naturæ est hominis; ipsam autem Fidem sicut*

& Charitatem habere gratiæ est fidelium: Fides autem & Charitas sunt principia, hæc amandi, illa credendi supernaturaliter.

Resp. quod quâvis habitus prærequiritur actibus, & actibus præeat; potest tamen contingere quod aliquis actus etiam pro priori ad habitum eliciatur ex vi alicuius auxiliij actualis. Puta peccator qua mdiu peccator est caret habitu Charitatis; per peccatum enim vel formaliter, vel consequenter inimicus Dei constituitur; inimicū autem Dei habere Charitatē est impossibile; sicut impossibile est esse amicum, & habitu Charitatis carere; iuxta illud: *qui non diligit manet in morte*. Potest tamen peccator per auxilium gratiæ supernaturalis conuerti ad Deum, illumq. ex tota anima diligere. Actus dilectionis huiusmodi non erit ab habitu: imo pro præmio sui habebit habitum. Dictum est autem supra contingere aliquando per vnicū actum, ratione suæ perfectionis, habitum gigni. Si igitur possibile est hoc contingere; à quo hic præscindimus, in supernaturalibus: aio æque accidere posse per meram speciem relictā ab actu prædicto; ac per vllam aliam qualitatem simplicem.

Adde non sic accidere in omnibus, sicut accidit in Charitate. Neque enim cuiuslibet actui virtutis etiam intenso debetur pro præmio ipsemet habitus, Puta non quilibet actus Temperantiæ trahit necessario habitum Temperantiæ, & sic de cæteris. Trahitur autem habitus Charitatis ab actu, quia

per hoc quoddiligas Deum super omnia; diligis diligentem te: neque enim hanc ipsam dilectionem dat nisi ex amore; diligere autem diligentem se, est esse amicum est autem de ratione amicitia, ut sit, quantum est ex parte utriuslibet seorsim, perpetua: neque enim amicus est, qui non est paratus, quantum est ex se, semper amare. Et quia Deus est optimus amicus, eo ipso quod redematur, dat redamanti id quod est ex natura sua perpetuas amicitia, hoc est Charitatem habituales, siue habitum ex natura sua perpetuum; vi cuius possint elici noui semper, & noui actus Charitatis. Propterea dissolutio amicitia inter Deum, & hominem non incipit à Deo, sed ab homine: cum contra eiusdem redintegratio non ab homine fit, sed à Deo. Deus enim hominem non deserit, nisi prius deseratur ab homine: nec homo ad Deum conuertitur, nisi prius trabatur a Deo. Ex quo sequitur amicitia dissolutionem tribuendam homini; ipsam autem amicitiam pro dono Dei habendam.

QVÆSTIO XII.

De intensione, remissione, & corruptione habituum.

ARTICVLVS I.

Statuitur triplex conclusio.

Habitum non intendi per actus remissos est sententia multorum Thomistarum. Voco autem remissos, qui non sunt secundum intensiorem habitus. Pura habens habitum Temperantia intensum, ut sex, si actum eliciat solum intensum ut quatuor, non intendit habitum Ratio qua mouentur ad ita opinandum, est quia talis actus non est proportionatus tali habitui, Secundo, quia actus remissus est dissimilis habitui intenso: nequit igitur gignere, aut intendere eundem. Probaturs conseq. quia simile sibi facit, id quod agit. Præterea actus intensus, & actus remissus sunt inter se dissimiles; actus autem dissimiles naqueunt esse causa eiusdem habitus; igitur habitus ille, qui est ab actibus intensus, nequit idem esse a remissis. Maior probatur: quia, ut ait D. Thomas, non solum album & nigrum, sed etiam magis, & minus album inter se dissimilia sunt. Hinc datur motus ex minus albo ad magis album, His non obstantibus.

Dicendum est habitum intendi etiam per

actus remisso. Hęc sententia fautores habet innumeros: pripuè circa habitus supernaturales. Ab his tamen hic abstinemus, & de alijs sic probamus. Etiam actus remissi relinquunt speciem sui; ergo per actus remissos intenditur habitus. Antec. est certum. Conf. probat. quia per speciem relictam formaliter fit maior collectio specierum, circa hoc, & illud obiectum; in huiusmodi collectione consistit habitus, igitur fit maior habitus. Consonat hæc doctrina alibi dictis, quod videlicet luminosum minus in consortio maioris obiectum magis manifestat; quia videlicet ex hoc & illo fit aliquid maius, quam quodlibet seorsim.

Præterea si ad intensionem habitus requireretur actus intensus, requireretur intensus supra habitum; conf. est absurdum; ergo & ant. Seq. mai. prob. in sententia aduersariorum: quia gradus intensionis debent esse etheorogenci: igitur actus similis actui non intendit habitum genitum ab actu: nam actus *A* si sit omnino similis actui *B*, nequit dare, nisi quantum dedit actus *B*; duo autem gradus eiusdem rationis non faciunt intensionem. Nequit hoc nobis opponi, qui existimant vel minimū gradum albedinis superuenientē albidissimo, facere magis albū.

Ad ea, quæ dicta sunt in contrarium facile est respondere. Actus remissus non est proportionatus proportionē arithmetica habuit intenso; est tamen proportionatus proportionē geometrica; hoc est proportio ne effectus cum causa, Item non est similis

simi-

similitudine effectus cum causa: nega; similitudine omnimoda: concede. Ad aliud dic actus remissos, & intensos carere quidem similitudine secundum intensionem, non tamen secundum entitatem; hoc est non differere huiusmodi actus ex ratione obiecti utrumq. specificantis. Neq. enim dum similes dicimus quoad entitatem, asserimus per hoc vnum ab altero bimpl. eiter non differere solum non differre vnum ab altero ex parte rationis utrumq. specificantis, hoc est ex obiecto. Cum igitur circa idem, & ex eodem motivo ferantur: dicimus huiusmodi similitudinem sufficere, vt ad eundem habitum concurrant.

De remissione autem habituum sunt qui puren thæ accidere per hoc, quod cessemus ab actibus. Ratio est ipsamet experientia, qua constat nos non tam facile Virgil. carmina recitare, si à recitandis diu cessemus, quam si eadem frequenter recitemus: idque contingit etiam si locorum alium carminum nihil aliud discas. Quod à me notanter dicitur, nè imaginis in tua memoria specie à specie trudi. Immo sunt qui dicant non solum per cessationem, sed etiam per exercitum remissum virtutis, virtutem amitti; eo quod negligenter dare operam virtuti, si quidam virtutis contempserit. Hi pro se D. Bernardum, aliosq. ex Patribus videntur habere, apud quos pro eodem habetur non proficere, ac deficere: per actus autē remissos: aiunt, non proficitur; ergo deficitur.

Dicendum est remitti habitum tum per

cessationem ab operando : tum etiam per frequentationem actuum oppositorum . Remitti habitum patet experientia . Da enim Musicum diu oriri in sua scientia : statim percipies illum difficilium operari . Ratio est : quia species , in quibus consistit habitus , paulatim obliterantur per superuenientiam aliarum , vel etiam per mutationem subiecti , in quo sunt ; etiam si talis mutatio non sit per aduertum aliarum specierum , Exemplum habes in charta , vel in tabula , in qua notæ semel impressæ dupliciter obliterantur , aut confunduntur : primo si simul alias , & disparatas notas appingas : secundo si tabula ipsa , vel charta aliquo alio genere mutationis muretur , puta si ex alba fiat minus alba , aut aliquid aliud huiusmodi . Adde quod partes materiæ , in quibus sunt prædictæ species paulatim absumuntur . Nisi igitur per similes actus similes species imprimantur : contingere poterit , ut omnino obliuiscamur rei optimè scitæ : & de habitu olim acquisito nihil omnino remaneat . Constat hoc : si enim tota illa materiæ in qua impressæ sunt ille species , absumatur : pereunt species ad corruptionem subiecti , adeoque si pars materiæ perit perit pars specierum , quod est remitti habitum , si tota perit , perit tota specierum collectio , quod est habitum destrui . Per exercitium autem etiam materia de nouo adueniens recipit speciem , adeoque veteri pereunt non propterea perit , imo non propterea remittitur habitus .

Quod

Quod autem , & quomodo per frequentationem actuum oppositorum remittatur habitus facile intelligitur , siue hic pertineat ad potentiam apprehensiuam , siue ad appetituum . Exemplum sit in habitu Temperantiæ . Actus Intemperantiæ relinquit speciem sui adeoque speciem iucunditatis ; quæ cum sit in genere boni sensibilis , habet vim trahendi ad se potentiam sensitiuam . Hæc eadem spæius repetita , semper uiuidius representat bonitatem obiecti amati : & quia etiam minoris boni cognitio uiuidior , concludit ad amorem uehementiorem : fit ut bonum sensibile , non æstimatiuè , seu appetitiuè ; sed affectiue præferatur honesto , & insensibili . Dixi ; *Non appetitiuè , sed affectiue* , quod etiam explicat ille , qui dicit : *Vide meliora , proboque , deteriora sequor* : quibus verbis indicat apud se virtutem habere rationem maioris boni , quam oppositum : & in hoc consistit peccatum : quod videlicet iudicans melius esse hoc , quàm illud , illud tamen amplectaris præ hoc . Qui enim nihil facit , nisi quod iudicat melius esse , non peccat : nisi fortasse in causa talis iudicii , qualis esse potest uehemens passio , & cupabilis , inclinatis ad tale iudicium . Vide tamen nè putes peccari , quoties non fit id , quod est in æstimatione melius non enim tenemur id facere , quod melius esse putamus . Peccamus autem cum id omittimus facere , quod tenemur facere : aut id facimus quod tenemur omittere . Si autem re ipsa putares id , quod tueris omittere , re

G g 6 ipsa

ipsa melius factu esse, quam oppositum; idq. inculpabiliter putares; faciendo non peccares.

De corruptione habituum, postea ea, quæ dicta sunt de remissione, facilius erit discernere. Quod enim remittitur, paulatim destruitur, iuxta illud: *omne alterabile est corruptibile*. Breuiter dicendum est, corrumpi habitus per corruptionem subiecti, vel per introductionem contrarij. Explicabitur hoc tam in ijs, qui pertinent ad potentiam apprehensiuam, quam in ijs qui ad appetiuam. Qui pertinent ad appetiuam, dupliciter corrumpuntur, videlicet & per defensionem subiecti, in quo sunt, superius explicatam; & per species inclinantes in oppositum, vt tales puta contingit hominem diu temperasse; & deinde viuere in temperanter. In tali casu præterquam quod species relicta ab actibus Temperantiæ desinunt desinente subiecto: etiam si des easdem perseverare; cum species relicta ab actibus Intemperantiæ vehementius inclinent in bonum sensibile: & nequeant simul idem appetitus vehementius ferri in opposita: habitus Temperantiæ eo ipso corrumpitur: caret enim vi inclinatiua præposito: & consequenter caret ratione requisita ad habitum.

In habitibus autem, qui pertinent ad apprehensiuam non ita accidit; neque enim tam proprium est istorum inclinare, quam aliorum: puta habitus Logicæ non corrumpitur per hoc, quod species relicte à paralogismis inclinent intellectum ad paralogi-

zardum: magis quam inclinetur per Logicam ad syllogizandum; implicat enim potentiam cognoscitiuam magis assentiri falsò quam vero, si verum ipsum magis appareat; hoc est si in eo quod vere vnum est, detur maior apparentia veritatis, quam in eo, quod solum apparèter; necesse est igitur ad corruptionem habitus Logicæ ita imminui species relictas ab actibus: puta à syllogismis, vt minus appareat ratio vera, quæ est in vero syllogismo, quam ea quæ apparenter est in paralogismo: adeoq. non potes dare quod remaneat tota virtus specierum relictarum, & simul species relicte à paralogismis præualeant ad extorquendum assensum, hoc est inclinationem potentia in hoc præ illo. Hinc nequit intellectus iudicare hoc verius quidem esse quam illud; asfantrii tamen illi; & non huic; sicut voluntas bonum etiam minus, & cognitum vt minus, potest præ maiori amplecti. Suppono autem hic habitum prædictum esse verè habitum scientialem: adq. obiecta, quæ per ipsum attinguntur, euidenter & certò attingi: quod nullo modo contingere potest habitus erroris, sicut est habitus paralogizandi: cum implicet per paralogismum rem euidenter cognosci; vt patet ex dictis in Logica, & alibi.

Corrumpitur igitur habitus, qui spectat ad apprehensiuam per hoc, quod subiectum, in quo est, corrumpatur; ita vt implicet perseverare illas species omnes, in quibus ipse consistit, & earumdem inter se coordi-

nationem, & huic præualere oppositum. Loquor hic de habitu, qui sit virtus. Si enim de habitu loqueris, qui sit vitium intellectus, puta de errore, qualis est v. ille qui gignitur per paralogismos: corrumpitur hic per acquisitionem oppositi. Certum est enim species illas, per quas intellectus imperitur ad verum, eo ipso quod monstrant hoc & illud obiectum: alinare intellectum ab essentia suo, vt antea asseriebatur, falso, propter rationem quam supra diximus: adeoque dum dicimus non corrumpi habitum potentia apprehensivæ per introductionem oppositi, intelligendum est hoc de habitibus, qui sunt virtus potentia, cum etiam illi, qui sunt virtus potentia appetitivæ, possint per oppositos expelli, vt explicatum est supra.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

Obiect. 1. *Habitus potentiarum spiritualium nequeunt corrumpi per corruptionem subiecti: habitus huiusmodi corrumpuntur; ergo corruptio habitus non habetur per corruptionem subiecti. Probatur mai. quia potentia spiritualis, puta intellectus & voluntas sunt incorruptibiles: sunt enim realiter ipsa anima: & etiam si ponerentur distinctæ: adhuc essent incorruptibiles, quia implicat animam esse sine huiusmodi potentiis. Min. autem probatur: quia*

con-

contingit ex sciente fieri ignorantem, ex temperante intemperantem; & consequenter destrui habitum scientiæ, & habitum Temperantiæ, quorum alter ad intellectum, alter pertinet ad voluntatem.

Resp. 1. non esse confundendos habitus, qui sunt in potentia immateriali cum ijs, qui sunt in materiali. Habitus scientiæ est in subiecte immateriali, cum sit virtus intellectualis: habitus autem Temperantiæ dicitur à multis pertinere ad potentiam sensitivam. Est autem subiectum ipsius secundum aliquos potentia appetitiva, secundum alios imaginativa: iuxta principia supra posita convenientius dicitur esse in imaginativa, quam in appetitiva, cum consistat in speciebus relictis ab actibus, quæ vt pote representatiuæ rerum, quarum sunt species, in sensu formali congruentis ponuntur in imaginatione, quam in appetitu, quamuis habeant vim inclinandi appetitum, Verum quidem est quod etiam species illæ determinant intellectum ad formandas alias species sibi proportionatas eorundem actuum & consequenter habitus Temperantiæ poterit esse in imaginativa simul, & intellectiva: in prima secundum species phantasticas, in secunda secundum species intelligibiles. Præterea tenendum est quod hætenus sæpe repetitum habes: intellectum videlicet per conversionem ad phantasma speculari. Hinc sequitur operationem intellectus pendere à phantasmate, vt obiectos: cum igitur phantasma ipsum corrumpi possit

sic

fit per corruptionem subiecti, sequitur habitum ipsum intellectualem corrumpi posse per corruptionem subiecti, non quidem in quo est ipse, sed in quo est obiectum, per conversionem ad quod, intelligit: videlicet in quo est phantasma, quod pereunte subiecto, & ipsum perit. Hinc.

Resp. secundo dist. mai. habitus prædicti non corrumpuntur per corruptionem subiecti in quo sunt; conc. per corruptionem subiecti in quo est obiectum; per conversionem ad quod operantur: nega, & conc. min. dist. eodem modo conf. Propterea D. Thom. in prima secunda, quæst. 53. art. 3. docet habitus huiusmodi non corrumpi per se, sed per accidens; videlicet ex defectu obiecti, quod deficit ad deficientiam subiecti in quo est. Neq. in hoc potest esse in nostra sententia specialis difficultas pro habitu voluntati; cū enim hic sit realiter in intellectu, utpote consistens in speciebus, manifestum est deficere ipsum ad deficientiam phantasmatis. Ratio est, quia cessante operatione intellectus, cessat consequenter inclinatio voluntatis: hæc enim vt natura sua inclinatur in bonum non tamen inclinatur in bonum, nisi cognitum; sed deficiente phantasmate deficit cognitio; igitur & inclinatio voluntatis. Hinc aiunt non pauci habitus intellectuales, qui sunt in anima, solummodo consopiri; eo quod ex defectu phantasmatis nequeant simul cū intellectu exire in actum: ceterum in anima à corpore separata statim excitati, & modo in hos, modo in illos

los actus erumpere, prout hoc vel illo alio modo determinantur. Quemadmodum enim anima, quæ in corpore per conuersionem ad phantasmata intelligit, hoc potius quam illud intelligit, de hoc potius, quam de illo obiecto ratiocinatur, determinata per suscitationem huius vel illius phantasmatis; ita etiam posita extra corpus vt per hunc, aut illum habitum, circa hoc, vel illud obiectum operetur, determinari debet ab aliquo excitante species intelligibiles ad hoc potius, quam ad illud obiectum. Per quid autem fiat huiusmodi specierum excitatio, non est nostrum decernere. Quædiu anima est in corpore excitantur hæc, vel ille species in intellectu ad excitationem horum, vel illorum phantasmatum in Phantasia. Hæc autem, vel illa phantasmata quomodo excitentur non omnes vno modo explicant. In multis est manifesta ratio cur hoc potius quam illud in te excitetur; in alijs vix alia ratio reddi potest, quam in casus. Pura dum dormis cur hæc potius, quam illa phantasmata excitentur, est quidem multiplex ratio, sed in hoc etiam locum habet casus. Plerumque accidit vt de ijs somniet dormiens, de quibus diu vigilans cogitasti. Contingit tamen aliquando somniet de rebus, de quibus nunquam cogitasti; fit autem hoc per combinationem, quandam phantasmatis, quæ animæ præsentata determinat illam ad talem phantasmationem. Combinatio autem huiusmodi est casualis, sicut v. g. si multos characteres

temere proiciant, ita inter se concurrerent, & conpenerent, vt inter causas secundas nullam rectè assignares, nisi casum.

Quamuis autem huiusmodi phantasmata aliquando casu excitentur, tamen aliquando etiam de industria; puta dum prouocaris ad disputandum de ente sensibili: per hanc ipsam prouocationem determinatur hæc, & illa phantasmata ex imperio voluntatis, & ab his, & illis phantasmatis, intellectus ad speculandum hoc potius, quam illud obiectum. Præterea obiecta ipsa extrinseca, dum sese per species sui in sensus intrudunt, excitant species sibi similes: adoque cur vidēs imaginem Christi Crucifixi, de ipso potius cogites, quam de Achille rationem reddes, quia hic & non Achilles receptus in species sui excitat cogitationem de se. In hac phantasmatum excitatione recognoscunt communiter vim externi principii: siue externæ potestatis ad ciendos in nobis hos, & illos motus, tum intellectus, tum voluntatis. Malus Dæmon excitatione huiusmodi phantasmatum, excitat quandoq; in nobis tum cogitationes circa hæc & illa obiecta; tum affectiones voluntatis circa eadem illicitas: neque enim vim habet in intellectum immediatè, & per se, aut in voluntatem. Potest etiam ex motu alium phantasmatum colligere has & illas cogitationes, & videre an diu in illis immeremur, & simul ex alijs motibus appetitus sensitui, an finamus nos trahi ab obiectis propositis, an contra fortiter & generosè pu-

pugnamus Cum enim phantasmata intellectui obiecta illum determinant ad cogitandum, si videt diu stare phantasmata huiusmodi in eodem statu, imo & alia similia accurrere videt consequenter nos diu cogitare, & quia ad cogitationem diuturnam sequitur plerumq; voluntatis affectio vel repudiatiua vel amplexatiua obiecti, eiusmodiq; affectio habet concomitantem motum eorum spirituum, qui appetitui sensitiuo feruiunt per huiusmodi motus indagat vel virtutem, vel infirmitatem animæ.

Contra bonus Angelus phantasmata excitat ad cogitationes bonas determinanti intellectum, & per cogitationes bonas ad affectiones piæ voluntatem, & quia huiusmodi motus excitantur in vobis etiam ad alia distractis, & præter omnem industriam ex parte nostra: ideo dicit Philosophus bonam cogitationem esse à bona fortuna: nos sapientius dicimus esse à paterna Deo erga non-providentia. Cogitationes huiusmodi si sint supernaturales, sunt à Deo ipso, & ad actus supernaturales nos excitant, si sunt intra ordinem naturæ, sunt à Deo quidem, à quo est quicquid in quocunq; ordine boni, bonum est, vt à causa vniuersali, sed immediate ab Angelo, qui etiam secundum ordinem naturæ minister est diuinæ providentiæ in gubernandis creaturis inferioribus. Immediatè, inquam, non quasi ipse per seipsum iudicat cogitationem huiusmodi in animam sed quia motus phantasmatis est ab ipso, vt ab extrinseco motore, nec alio concursu ad id in.

716 *Disput.* 2. *Quaest.* 123
indiget, quam eo quem habet ad ciendos
quoslibet motus.

Obicit. 2. Si habitus corrumpuntur per defectum phantasmatis, sequitur vel non remanere in Anima separata vel in Anima separata esse incorruptibiles; vtrumque est absurdum, ergo & id vnde sequitur. Sequela mai. probatur. quia in Anima separata non remanet phantasma; hoc enim recipitur in organo corporeo; ergo si deficit habitus deficiente phantasmate, deficit in Anima separata. Hoc autem esse absurdum probatur, quia Anima separata fieret ex sciente ignorans. Præterea habitus consistit in speciebus; si igitur deficit habitus, deficiunt species; si autem deficiunt species, Anima separata eorum omnium obliuiscitur, quæ antea nouit, & consequenter animæ mortuorum nihil on nino mouerunt, sed hoc est falsum, ergo, &c. Quod autem si non corrumpuntur ad corruptionem phantasmatis, sint simpliciter incorruptibiles, probatur, quia nõ est vllus modus, quo corrumpi possunt: sunt enim in subiecto incorruptibili, adeoque si non indigent ad conseruationem sui perseuerantia phantasmatis, cum habeant semper causã sui conseruatricem tam in genere causæ passiue, quam in genere efficientes, non est vnde pereant. De causâ passiuâ, seu de subiecto constat De efficiente probatur, quia causa efficiens speciei spiritualis est intellectus agens, concurrente simul, vt in cæteris, causa prima: hæc autem essentialiter, ille autem est naturaliter

De intens. & corrup. habit. 717
ter indefectibilis, & consequenter ex defectu causa nequit deficere, rursus neq; expelli potest à contrario: speciei enim species non contrariatur, vt dictum est.

Quod vero hoc absurdum sit facile monstratur: nam & habitus apprehensiuæ, & habitus appetitiuæ potentiæ destrui constat ex hoc, quod multi errores expellantur ab anima in statu separationis, ergo errauimus aiebant illi, & vitam veritatem non ambulauimus. Qui autem cognoscit se errasse, tam non errat: cum implicet intellectum habere pro vero, quod ipsi apparet vt falsum; hoc est: intellectum dicere de eodem: est & non est. De habitibus autem pertinentibus ad Appetitiuum manifestum est eos, qui ad sensibilia inclinant, omnino deficere: quod monstratur ex eo, quod deficiat error, dum enim pœnitet animam sensibilia dilexisse, & huius dilectionis causam, errorem videlicet, detestatur, eo ipso auersatur quod antea amauit: adeoq; deficit in ipsa vis inclinatio ad talia objecta.

Resp. in hæc obiectione multa inuolui, quorum aliqua iam explicata sunt, aliqua explicanda. Habitus intellectus non solum in anima separata sed etiam in anima unita, si sunt vitiosi, destruantur ad aduenientiam oppositorum, puta habitus errandi per habitum sciendi expellitur. Ratio est: quia quamuis in intellectu remaneat species paradoxismi simul, & syllogismi; tamen cum hæc detegant falsitatem, in quam inducebant illæ, destruant etiam in ipsis rationem habitus,

tus, quia demunt ipsi vim inclinativam potentie ad essentiam: implicat enim intellectui proponi verum evidenter, & huic intellectum non assentiri. Etiam si igitur des remanere species in intellectu horum, & illorum actuum, quibus erravit, eas remanere habitum pure materialiter, non autem formaliter: hoc est remanere id quod quamdiu habuit vim inclinandi intellectum, habuit rationem habitus; deficiente autem tali vi, hanc eandem amisit. Idem de istdem aut alijs dicendum est quoad rationem habitus respectu potentie appetitivæ: Eo enim ipso quod carent vi inclinativa appetitus, seu voluntatis, carent ratione requisita ad habitum, ut patet ex definitione ipsius. Ex his patet ad argumentum. Igitur.

Resp. neg. sequelam mai. *Habitus intellectus in anima separata, si sunt virtutes, remanent incorruptibiliter quoad esse, non autem quoad exerceri; sicut etiam in anima unita non semper sunt in actu: puta habitus Logice in tuo intellectu non semper syllogizat, & sic de cæteris. Quomodo autem, etiam si sint ipsæmet species, eaq; incorruptibiles, amittant tamen rationem habitus dictum est supra, quod non est intelligendâ de habitibus virtutis in anima separata, si sit secundum modum suæ naturæ neq; enim in tali statu verum per falsum ab intellectu excluditur. Dixi, si sit secundum modum suæ naturæ, quia contingere potest, ut ratione culpe, quam contraxerit, ita malè habeatur ut per objecta ipsi proposita, in multis et-*

roribus perseveret: quamvis, certum sit etiâ multos errores deponi. *Habitum autem virtutis residentem in intellectu esse incorruptibilem facile intelliges, etiam intelligendo quod non semper operetur. Habitus inclinans ad assensum primis principijs: quæ Philosophus vocat Intellectum, numquam destruitur, & tamen non semper operatur. Consistit enim in hoc, quod quoties hoc & illud obiectum proponitur animæ, illam inclinet ad essentiam, sed neq; hoc, neq; illud obiectum semper proponitur. Quod si contingeret obiecta huiusmodi numquam proponi: contingeret esse semper hunc habitum in anima, & numquam operari. Quod dico de hoc, dico proportionaliter de alijs, anima Physici separata à corpore semper habet Physicam, non propterea semper de corpore naturali philosophatur, imò quia contingere potest, ut corpus naturale numquam illi obiciatur, potest etiam contingere ut semper sit Physica, & nunquam sit vllus discursus, vllui actus circa obiectum Physicæ. Species autem intelligibilis, quæ in anima unita excitatur ad præsentiam phantasmatis, in eadem separata ad præsentiam obiecti per phantasma representati excitabitur. Quænam autem futura sit illa præsentia, non est facile explicare. Species purè intelligibiles excitantur in cognoscente dictum est, ubi de locutione Angelorum, in quibus certum est non excitari species per phantasmata, neq; enim intelligunt dependenter à sensibus. Modo igitur quodam proportio-*

nali ei, qui accidit in Angelis, accidit etiam in anima separata, inter species intelligibiles has excitari præ illis. Quamuis enim ponantur in Angelo congenitæ, hoc est impressæ intellectui Angelico à Creatore, in anima autem hominis acquisitæ, non est tamen specialis difficultas ex hoc capite; & consequenter de vobis philosophari poteris cum proportione ad alias.

Dices non est explicabile quomodo ipsa phantasmata præsententur animæ, & hæc præ illis determinant ad hæc, præ illa, operationem: ergo excitatio specierum intelligibilium non rectè explicatur in nobis per excitationem phantasmatum. Ant. probatur: quia phantasmata omnia sunt semper intimè præsentia animæ: cum anima sit intimè penetrata cum organo, in quo sunt: hoc enim organum est animatum. Quomodo igitur hoc præ illo ita præsentatur, vt animam determinet ad operandum?

Resp. neg. ant. Quamuis re ipsa difficile excitatio huiusmodi explicetur, explicatur tamen per motum earum fibrarum, quæ sunt in cerebro, in quibus vt in proprijs subiectis ea phantasmata resident. Motus autè ille sit ex imperio, vel volùtatis, vel appetitus sensitui determinati ad hoc, per aliud connexum cum hoc porius, quam cum illo phantasmate, modo iam supra explicato, Quamuis enim quicquid est in corpore, sit æqualiter præsens Animæ, quæ intimè penetratur cum corpore, non tamen æqualiter mouet animam, quia non æqualiter mouetur.

tur. Non igitur per solam præsentiam sui sed per sui motum animam mouent; mouetur autem ipsa ad motum subiecti, sicut accidit in alijs accidentibus. Subiectum autem ipsum, cum sit corpus, nun difficile intelligis quomodo moueatur. Sunt qui principium motuum fibrarum huiusmodi in quibus, & species, & spiritus residente ponant in nucleo quodam sito in centro cerebri, ipsum autem nucleum determinari aiunt ab extrinseco, puta à nouis impressionibus ab hoc, vel illo obiecto in ipso factis, ad mouendas has, vel illas fibras. Hæc autem omnia, vt vides; quamuis intra nos fiant, nos tamen latent. Certè est principium mouens illorum omnium esse animam ipsam; quæ sicut in vegetatiuis qualitates corporeas; spiritusque vitales vndecumq; diffundit intra plantam ad eiusdem conseruationem, & operationes; ita in sensitiuis & spiritus & species mouet vt oportet ad operationes proprias eorundem. Anima autem insuper rationalis, cum eadem in homine, quæ sensitiua, facile per vnã speciem operationis determinatur ad aliam; sicut idem intellectus v. g. ab apprehensione vnus obiecti, determinatur ad iudicium: & à iudicio ad discursum circa idem; quod idem proportionaliter accidit in voluntate, quæ à simplici complacentia impellitur ad desiderium à desiderio ad spem obiecti, in quo vel est, vel apparet ratio boni.

Dices: obiectum per speciem sui est in anima quantum sufficit, vt videatur ab anima.

ma, ergo semper actū videtur ab anima: conf. probatur, quia anima in videndo est causa necessaria: de ratione autem causæ necessariæ est agere quantum potest, in quacumque circumstantia: adeoque implicat in ipsa poni sufficientiam adæquatam ad agendum, & ipsam non agere. Ant. autem probatur ex dictis alibi; videlicet compleri vltimò potentiam vitalem in ratione perceptiua per esse intentionale, seu per speciem obiecti perceptibilis.

Resp. dist. ant. obiectum per speciem sui est in anima quantum sufficit, vt videatur habitualiter ab anima, concedo, vt videatur actualiter: nego. Per speciem habituales anima habitualiter videt; sicut per charitatem habituales, habitualiter amat. Sicut autem habitus charitatis non semper exit in actum, ita nec habitus sciendi, quicumque ille sit. Etiam incogitans de ente naturali dicitur sciens ens naturalis, eiusdemque proprietatiū, & passionū. Vt autē illa ipsa scientia exeat in actum, debet determinari ab hoc & illo obiecto proposito. Ratio à priori est, quia habitus est in hoc similibus potentia, quæ ratione suæ indifferentiæ ad tendendum in hoc, vel illud obiectū, debet ad hoc ipsū determinari ab extrinseco. Hoc apparet precipue in habitibus scientificis. Hæ enim cum sint secundum species abstractas, adeoque indifferentes se habentes ad infinita, non est prior ratio cur circa hæc potius, quàm circa illa obiecta rationentur; Debent igitur ad hoc determinari per speciem actuales illius

lius obiecti, circa quod præ alio operantur quæ species actualis, cū excitetur ad actuales apprehensionem obiecti, excitat consequenter ad philosophandum de ipso. Quod exemplificamus in habitu intellectus, exemplificari possit in habitu voluntatis, siue naturali, siue supernaturali. Habitus charitatis v. g. inclinatur ad contemnenda cetera bona præ eo bono quod est omne bonum. Non autem semper afferunt sese animæ omnia bona, quæ cū sūmò comparari possint & præ ipso contemni; sed modo hoc modo illud aliud pura modo bonum fama, modo bonū dignitatis, modo voluntatis: secundum quod autem hæc vel illa se offerunt, elicitur hic, vel ille actus charitatis amplectēdo præ his & illis sensibilibus, bonū insensibile, illudque alijs præferendo; eo autem est ex natura rei actus Charitatis perfectior, quo vehementius illa sensibilia animam trahunt, siue alliciunt. Idem dic de habitu Temperantiæ, cuius exercitium circa hoc potius, quàm circa illud, pendet ab extrinseco determinate. Quod autem species relictæ ab actibus neque actuum, neque obiectorum ita sint similitudines, vt non aequè sint actuum, & obiectorum similia, habes ex dictis in Logica, vbi de perfecta similitudine eorum: quæ sunt intra eandem speciem. Cum igitur nec vllus sit actus, cui nequeant esse infiniti alii omnino similes, nec vllum ferè obiectum, cui nequeant esse infinita similia: nulla est species quæ non possit constituere habitum completē potentiam in ordine actus in-

finitos circa hoc, vel illa obiecta eliciedos.
Ratio horum omnium adducta est in loco.

DISPUTATIO III.

*De obiecto & actibus voluntatis
humanae.*

QVÆSTIO I.

Quodnam sit obiectum voluntati.

Operatio intellectus operationem voluntatis præcedit. Propterea desiderare quis posset, ut de obiecto intellectus, priusquam de obiecto voluntatis, ageremus. Id tamen ita præstitum est à nobis, ut superiora considerans, huiuscemodi desiderio satisfactum existimer. Nam de ente, de intelligibili, imò & de ipso non ente, & non intelligibili, tam multa diximus, ut secundum aliquos non solum adæquauerimus, sed etiam transcendimus obiectum intellectus. De obiecto igitur voluntatis, de quo vel nihil hactenus, vel fere nihil: aliquid saltem dicendum est; & constituto voluntatis obiecto, querendum quomodo circa ipsum eadem voluntas se habeat.

Obiectum voluntatis esse bonum satis communiter aiunt; cur non etiam malum? Si ea recolas, quæ dicta sunt in Præcæmilibus Logicæ, iuuenies id omne dici obiectum

potentiæ, circa quod potentia occupatur si igitur non solum circa bonum, sed etiam circa malum occupatur voluntas, non solum bonum, sed etiam malum pertinebit ad obiectum voluntatis. Quod autem circa vtrunque occupetur suaderi posset ex eo, quod non solum per volitionem, sed etiam per resolutionem operetur voluntas. Quicquid sit autem an volitio solius boni sit, certe nolitio vel est, vel esse potest mali, ex quo sic philosophaberis, omne id circa quod operatur potentia, est obiectum potentiæ: sed etiam circa malum operatur voluntas: ergo etiam malum est obiectum voluntatis. Minor est probatu facilis, cum ipsa mali nolitio sit operatio voluntatis. Ex his liquet quod accipiendo nomen obiecti pro ratione circa quam quomodolibet versatur potentia, malum intra obiectum voluntatis adæquatū comprehendi necesse est.

Dices quod ipsemet actus, quo malum auersamur, est amor boni oppositi: puta odium infirmitatis est amor bonæ valetudinis: odium ignorantia & erroris, est amor scientiæ cum igitur nullum sit malum, quod non sit alicuius boni priuatio, nullum erit odium, quod non sit aliquis amor; nulla nolitio, quæ non sit aliqua volitio. Hinc argues obiectū voluntatis adæquatæ contineri intra rationem boni, Nam nullus est actus voluntatis, qui non versetur circa bonum, si autem omnis actus est circa bonū, singulis actibus assignabitur pro obiecto bonum: adeoq. ultra actus edentes in bonē, nullus

erit actus voluntatis, & consequenter obiectum adæquatum potentia erit solum bonum. Præterea eodem ratiocinio probari posse non solum verum sed etiam falsum esse obiectum intellectus. Non enim solum assentitur vero, sed etiam dissentitur falso. Tam autem dissensus est actus intellectus, quam assensus. Si igitur id omne est obiectum potentia, circa quod versatur potentia cum intellectus æque versetur circa falsum dissentiendo, ac circa verum assentiendo; eodem iure intra adæquatum obiectum potentia intellectus continebitur falsum, ac intra obiectum adæquatū volitivæ malum.

Hæc omnia, ut vides, sunt potius de voce quam de re. Diximus alibi obiectum potentia intellectus esse ens, quod ab omnibus admittitur, accipiendo si ens saltem transcendentaliter. Dicitur autem esse verum; quia intellectus formaliter ut talis versatur circa ens cognoscendo hoc est representando sibi passiones eiusdem: cognoscere autem quæ nã sint passiones obiecti, est considerare obiectum ut verum; attingendo videlicet passiones, quæ ipsi verè conveniunt dissentiri autem falso est iudicare quod hæc aut illa prædicata, hæc vel illa passiones non conveniunt huic subiecto, quod est formalissime assentiri vero: hoc est, cognoscere rem ut est, illamque sibi representare, ut representari meretur.

Omittendo igitur quæstionem de voce, & nomine obiecti intelligendo obiectum prosecutionis, dicendum est solū bonū esse obiectum

obiectum voluntatis. Ratio est: quia voluntas non amat nisi bonum: ergo obiectum adæquatum voluntatis continetur intra rationem boni.

Ad intelligentiam huius conclusionis tenenda est divisio obiecti alibi adducta in materiale & formale. Materiale vocant id, ad quod terminatur actus: formale, ratio sub qua ad hoc, vel illud terminatur. De hoc obiecto formali intelligenda est nostra conclusio. Rationem formaliter motivam appetitus esse rationem boni; probatur ex ipsa definitione boni communiter recepta. *Bonum est quod omnia appetunt.* Bonum igitur equi est quod ab equo appetitur bonum hominis, quod ab homine. Neque enim ita intelligenda est definitio, ut id solum bonum sit, in quod omnium appetitus tendit. Hæc enim ratio nullum erit bonum. Pura felicitas hominis non erit bonum, quia non omnia appetunt hominis felicitatem. Quid enim curat canis, aut equus de hominis felicitate? Appetitus igitur, seu potius appetibilitas explicat in obiecto rationem boni, & consequenter implicat alterius esse, quam boni, si enim des appetitum tēdere posse in malum, iam appetibile æque erit malum, ac bonum: adeoque non definitur bonum per rationem appetibilis, sicut v.g. coloratum non definiretur per *visibile*, si etiam incoloratum visibile esset.

Objc. 1. Appetitus tendit in non esse appetentis: non esse appetentis est malum: ergo appetitus tendit in malum, & conse-

quenter nec definitio Aristotelica subsistit nec bonū recte assignatur pro obiecto adæquato voluntatis, vñ est tēdentia in, & prosecutio. Probatur mai. in eo, qui optat non esse, & facit quantum potest vt non sit. Huiusmodi est qui se interimit, putans se post mortem nihil futurum. Præterea damnati appetunt non esse: & sic de alijs.

Resp. malum posse terminare actum appetentis, non tamen sub ratione mali. Peccatum ipsum malum est, & vt tale cognitū: non propterea non appetitur. Appetitur autem vel sub ratione vtilis, vel sub ratione iucundi. Furtum v.g. à Pure appetitur sub ratione vtilis, adulterium ab adultero sub ratione iucundi. Eodem modo ipsum non esse, quamuis absolute non sit vllum bonū apprehenditur tamen sub ratione alicuius boni, saltem comparatiue. Puta qui se interimit, putat in carentia essendi esse carentiam miseriarum, & quia summum malum putat illas miseras, ideo putat melius esse non esse, quam cum illis miserijs esse. De hoc alibi dictum est. In forma igitur ad argumentum dist. min. non esse est aliquid malum, & apprehensum vt tale in talibus circumstantijs ab appetente: nega; & apprehensum vt bonum saltem comparatiue: concede &c.

Dices; implicat quod in non esse appareat vlla ratio boni: ergo implicat quod non esse appetatur sub ratione boni. Ant. probatur: quia in non esse non apparet vlla ratio entis: vbi non apparet vlla ratio entis

tis non apparet vlla ratio boni; ergo in non esse non apparet vlla ratio boni.

Resp. dist. ant. in non esse non apparet vlla ratio boni absolute; concede: comparatiue: nega. Apparet enim minus malum esse ipsummet non esse, quam misere esse; & in hoc sensu explicatum est à nobis hoc dictum Christi Domini de Iscariote: melius ei erat, si natus non fuisset homo ille. Vbi aduerte nō dici solum melius erat, sed melius ei erat. Posses enim sic vrgere; si non fuisset, non poterat ei esse nec vllum bonū nec vllum malum, igitur non esse non erat ei melius. Ad hoc respondetur quod ly ei nō accipitur cum esse physice sub vtroq; conditorio, essendi & non essendi, implicat enim quod idem per esse, & cum esse physice sustineat vtrumq; cum alterum expellatur formaliter per ipsummet esse physice. Quamuis autem idem cū esse physice, non sustineat vtrumq; idem tamen vtrumq; sustineat, quia de eodem diuisiq; dicitur est & non est. Ille igitur iscarior, qui est subiectum propositionis, qua de ipso dicitur est, est etiam subiectum propositionis, qua de ipso dicitur non est. Consideratus igitur in esse obiecti dicitur melius se habere sine esse physice cum culpa, hoc est simul cum vera miseria, quam cum esse simul cum culpa; adeoq; hoc ipsummet obiectum, etiam dum est, si cum suo esse coniunctam habet talem miseriam, debet appetere suum non esse, quia melius est de hoc verificari quod non sit, quam verificari quod sit, si simul

verificetur quod sit proditor. Ad probationem antecedentis patet ex dictis: non entis respectu entis potest apparere aliqua melioritas in sensu explicato, adeoque aliqua non entis præ ente expetibilitas.

Obijc. 2. Potest amari, & quidem sapienter, aliquid ut doloriferum: quod amatur ut doloriferum, amatur ut malum, ergo potest amari aliquid ut malum. Probatur maior inductione per omnes penitentes & amatores mortificationis. Qui mortificari appetit in appetitu inanis gloriæ, amat publice redargui, & contemni, contempus autem animum cruciat etiam appetentis contemni: quando quidem ob id ipsum contemni appetit, ut intus ipse crucietur, stimulisq; retundat sollicitantis ad gloriosam vanitatis. Qui appetit mortificari circa gulam sponte eligit ieiunia. Qui circa sensum tactus, cilicia induit, flagellis humeros sibi proferendit; & alia id genus amat, quæ facilius est laudare, quam facere. Minor autem probatur: quia dolor ut dolor est malum, ergo si ametur aliquid doloriferum ut tale amatur malum ut malum.

Resp. neg. min. Id quod amatur ut doloriferum, amatur ut bonum. Dare etiam posses amari ut malum, & negare non amari propterea ut bonum. Ratio enim mali, cum sit ratio talis mali, potest esse ratio formalis, quæ appetatur: quamvis in ipsa reperiat ratio formalis boni, sub qua appetitur. Rem explicio. Dolor est tale malum in genere mali physici: quod autem est

malum in genere mali physici, potest ordinari ad bonum sublimis, & esse materia circa quam occupetur virtus, boni alterius ordinis intentiva. Huiusmodi sunt mala illa, quæ in obiectione enumerantur. Hæc enim non amantur propter se, sed ab illa virtute quæ apud spirituales dicitur mortificatio, assumuntur in materiam, circa quam occupetur. Habent autem rationem medi ipsi mer actus virtutis: quibus huiusmodi malis bene utimur: quæque amamus ut mediæ, vel immediatè conducentia ad illud bonum, quod habet rationem finis. Pura mortificatio appetitui sensitivi subdit appetitum, seipsam facilius subdit Deo: mens autè Deo perfecte subdita est rectè disposita ad felicitatem. Distinguenda est igitur ratio formalis quæ, à ratione formalis sub qua. Ratio formalis quæ, potest esse in aliquo genere mali, ratio autem sub qua necessario est in genere boni. Dicitur autem ratio formalis quæ, non per hoc præcisè quod terminet actum, sed per hoc quod terminet, quia ipsa talis est. Pura ratio doloriferi, seu afflictivi est ratio formalis: quæ movet voluntatem hominis poenitentis, quia homo poenitens amat obiectum afflictivum ut tale; quia tamen etiam in afflictivo ut tali reperitur ratio boni: pura ratio conducentis ad ultimum finem, ideo cum igitur phantasma ipsum corrumpi possit hæc ipsa ratio formalis, per quam est in genere mali, amatur sub ratione formalis, per quam est in genere boni.

Dices; non solum malum physicum, sed etiam malum morale vti se potest terminare actum amoris in malo morali vti tali non inuenitur ratio boni: ergo aliquid malum vt malum sine vlla ratione boni potest mouere; & terminare amorem. Maior probatur: quia potest aliqua voluntas adeo esse peruersa, vt amet peccatū quia est offensa Dei: sed hoc est amare malum morale vt tale; ergo &c. Maior probatur quia potest voluntas odisse Deum, & hoc aiunt non solum de Dæmonibus, verum etiam de hominibus damnatis. Qui autem alterum odit amat alterum offendit, & consequenter dato quod voluntas oderit Deum, amabit peccatum sub ratione offensa Dei, hoc est propter hoc ipsum quia est offensa Dei. Imo probabile est Hæmones nihil magis amare in peccatis, ad quæ nos impellunt, quam rationem offensa in Deum. Probari iam minor primi syllogismi. Intantum in malo physico reperitur ratio boni, in quantum vsus ipsius conducere potest ad felicitatē, hoc est ad summum bonum: siue in quantum ipsum amari potest vt conducat ad vltimū finem, iuxta illud: oportet nos per multas tribulationes introire in regnum Dei; sed malum morale, peccatum videlicet, nōquit esse medium: aut amari vt medium ad felicitatem: ergo in malo morali non reperitur vnde ametur sub ratione boni: ergo ratio formalis mali erit in peccato, non solum ratio quæ, sed etiā ratio sub qua ametur.

Resp. conc. mai. neg. min. Maior concedi-

ditur, quia videtur sufficienter probata in obiectione: negatur minor, quia hæc ipsa ratio formalis mali, quæ amatur; sub ratione boni amatur. Qui Deum odit, putat se iucundari posse in offensa ipsius; est enim familiare inimico lætari in malo inimici: adeoque apprehendit in malo ipsius rationem iucundi. Amare igitur offensam Dei contingit damnantis ex odio ipsiusmet Dei; dum putant esse aliquale malum Dei peccatum illud, quo Deus offenditur. Sicut enim qui Deum amant, non solum in suis, sed etiam in aliorum beneficiis exultant quasi in bono Dei; ita qui Deum oderunt, non solum in suis, sed in aliorum malefactis, quasi in malo Dei lætantur. Et quemadmodum primi pro suo hoc erga Deum affectu mercedem habent verā æternamque lætitiā, ita etiam isti secundū pro suo, veram habent, æternamque tristitiā. Ratio igitur formalis sub qua amatur hæc ipsa ratio formalis offensa, est ratio boni iucundi. Peruersitatis huius diabolicæ specimen habes in nonnullis, qui etiam dum inter mortales viuunt, hæc est priusquam cū Dæmonibus habitent, auidissimè expectent, & diligentissimè curant malum aliorum. seque felices putant, dum aliis nocent: ponentes bonum suum in malo alieno. Huiusmodi tamen homines Resp. necessarii sunt, vt per ipsorum improbitatem, aliorum virtus & exerceatur, & luceat. Ad probationē minoris dist. mai. intantum &c. iniquatum est ratio conducentis ad vltimū finem,

finem, si ly inquantum reduplicet formaliter supra rationem formalem sub qua; nequa, si reduplicet materialiter, concedetur. Ratio formalis sub qua formaliter considerata, est ratio boni, quæ secundum se præscindit ab honesto, ut illi, & iucundo. In malo physico, de quo supra, hæc ratio contrahitur ad utile; in malo morali, de quo hic, contrahitur ad iucundum. Atque hic tenendū est, quod ex Philosopho diximus in Physica: bonū videlicet non solum reale sed etiam apparens habere vim movendi voluntatem: adeoque frustra conabitur Aduersarius demonstrare quod in huiusmodi malis non reperitur vlla realiter ratio boni: cum sufficiat hanc reperiri apparen-ter. Hæc propositio: *nemo potest uti malo morali ad bonum* ut iacet, est falsa. Certum est enim peccatū ipsum posse esse materiam circa quam versentur actus honesti, & ad felicitatem conducentes, quamvis verum sit, peccatum ipsum non posse amari amore honesto. Patet hor: quia actus ipsi, quibus detestamur peccata commissa, sunt actus salutares.

Obijc. ultimo. Potest voluntas odisse bonum. quia bonum est; ergo potest amare malum, quia malum est. Probatur conf. quia non est potior ratio quod bonum mouere possit ad odium; quam quod malum mouere possit ad amorem. Neque enim natura sua voluntas magis fertur in bonum, quam auerfetur malum. Hinc quemadmodum Philosophus bonum definit: *id quod*

omniū appetunt: malum definire posses; *id quod omnia fugiunt*: ita ut malum hominis sit quod ab homine fugitur, malum cuiuslibet alterius, quod à quolibet alio. Probatur autem ant. primò: quia hic actus; *nollem id boni esse quod sum*; vel: *vellem esse deterior quam sum, ut magis Deo displicerem*, non repugnat in voluntate creata: per huiusmodi autem actus odio habetur illud modicū boni, quod habetur, quia est bonum? ergo potest odium ferri in bonum quia bonum.

Resp. totū hac obiectione nihil contineri contra positam conclusionem. Dicitur est supra malum ut malum amari posse: quia etiam in malo ut malum est, reperitur vnde ametur sub ratione boni: Dicitur enim amatur ut tale malum, amatur ut malum sed quia non sub præcisa ratione mali, propterea etiam ut malum non amatur sub ratione mali, tamquam sub ratione sub qua. Sicut autem dicitur malum ut tale malum posse amari; dici potest bonum ut tale bonum posse odio haberi. Sicut autem in malo, ut tali malo apprehenditur aliqua ratio boni; ita etiam in bono ut tali bono apprehēdi potest aliqua ratio mali; & consequenter sicut in tali malo etiam ut tali; ratio formalis sub qua amatur, est ratio boni; etiam in tali bono ut tali, ratio sub qua odio habebitur, erit ratio mali: ita enim se habet ad malum quoad odium voluntas humana, sicut ad bonum quoad amorem. Quemadmodum autem in malo alterius

possunt apprehendere bonum meum: ita etiã & in malo meo malum, & in bono meo, bonum alterius: & ex odio alterius displicere mihi in bono meo, putans malum meum, si loco boni adesset, fore maius malum alterius. In casu posito homo ille sceleratus apprehendit bonum suum ut aliquale bonum Dei, videlicet ut obiectum aliqualis divinæ complacentiæ; & malum quod per exclusionem talis boni adesset, malum Dei, ut ipse obiectum aliqualis divinæ displicentiæ: & quia Deum odit ut sibi inimicum, appetit appetitum elicitum & irrationabili privati hoc ipso bono, ut maioris in Deo displicitiæ obiectum existat. Huiusmodi actus, ut videtur, sunt impijssimæ perversitatis. Hos autem aliquantulum imitantur, qui etiam maiori suo damno, alienum damnum procurant.

Dices: impossibile est, quod homo magis oderit alterum, quam amat seipsum; in tali casu magis odisset inimicum, quam amaret se: ergo talis casus est impossibilis. Maior probatur: quia odium erga alterum fundatur in amore sui ipsius; ergo non magis alterum odit, quam amat se. Præterea per illud ipsum odium magis amat se, quam alterum oderit; ergo non vult sibi plus mali, quam alteri: imò magis sibi vult bonum, quam velit alteri malum. Probatur hoc ulterius. Odisse alterum est velle malum alteri, sicut velle est velle bonum: vult autem alteri malum, quia vult sibi bonum; & consequenter amat, malum alte-

rius

rius ex amore boni sui: si autem ex amore sui boni, amat alterius malum: eo ipso agnis amat suum bonum, quam malum alterius; hus facit quod alibi diximus: *Propter quod unum duod; tale, & illud magis*, ex quibus apertè conficitur esse maiorem hominis illius amorem erga se, quam odium erga Deum. Constat hoc ex brevi reiocinio. Est maior amor sui, quam amor mali alterius: ergo est maior amor sui, quam odium alterius. Antec. probatum est; quia amor mali in altero, est propter bonum in se.

Probatur iam minor primi syllogismi: quia in tali casu malum, quod sibi vult, est magis malum sui, quam malum alterius; ergo per illum actum minus amat se, quam alterum oderit; imò odit se simpliciter magis, quam alterum; amat enim id quod est maius suum malum, quam alterius. Esse autem privationem talis boni maius malum subiecti, quam cuiuslibet alterius, patet, & præcipuè respectu Dei, qui est omnis mali incapax.

Resp. totum hoc argumentum laborare in æquivoco ab esse realiter, ad esse intentionaliter: sunt qui ut parentes infament, à quibus malè habiti sibi videntur, malitiosè subeant ipsi infamiam. Huiusmodi est. qui nobiliter, & ingenuè natus, ut parentibus notè inurat, carnificem agit. Non est dubium maiorem esse ipsius, quam parentum infamiam: quia tamen in hoc ipso apprehendit pro parentibus purum malum infamiae, pro se vero in hoc ipso malo infamiam

tium

tam suæ, tum parentum, dulcedinem quam vindictæ: ideò hoc ipsum malum quod est magis suum, quam aliorum, amat ex amoris sui. Mitto hic examinare, an possibile sit quòd aliquis magis alterum oderit, quam amet se. Certum est contingere posse, imò decto contingere quo aliquis magis amet alterum, quam seipsum. Habes hoc in omnibus Beatis, qui magis amant Deum, quam se: & in omnibus, qui verè, & sanctè Deum amant, etiam non Beati. Charitate enim supernaturalis magis amamus Deum, quam nos ipsos, cum Deum super omnia, & consequenter supra nos ipsos diligamus. Ex hoc autem quod alium magis amemus, quam nos, vixit an liceat inferre nos etiam posse magis odisse nos, quam quemlibet alium. Ratio quæ possibilitatem amoris prædicti demonstrat, non militat pro possibilitate prædicti odii. Hæc enim fundatur in puritate, & summitate boni, quod diligimus; cum odium fundari nequeat in puritate, aut summitate mali odibilis: eodeoque ab uno non licet in ferre ad aliud. Adde, quod etiam si aliquid esset; quod respectu tui haberet rationem puri mali; hoc non esset tibi implicat enim id quod necessario amas habere respectu tui rationem puri mali; te autem necessario amas. Ex hoc quod te necessario, & Deum libere, magis tamen Deum, quam te ames rectè inferes non necessario magis amari quod amatur necessario, quam quod libere. Sed his omissis, ad argumentum in forma trans mai-

nega

nega min. Ad probationem dist. Malum, seu privatio illius boni, est illi homini maius malum, quam vlli alteri, realitur. concede; apparenter nega; vel sub dist. est maius malum cum aliqua ratione boni, concede; sine vlla ratione boni; nega. Homo peruersitatis, de qua supra, in hoc suo maiori malo considerat malum inimici, hoc est obiectum displicentiæ personæ, quam odit; in hac autem illius personæ displicentiæ delectatur, & consequenter hanc displicentiæ amat sub ratione obiecti iucundi. Caterum si in hoc suo malo non agnosceret malum personæ exosæ, hoc ipsum suum malum non amaret; nec de facto illud amat, nisi sub ratione mali, quod est alterius malum. Hinc etiam illi, qui vident alios delectari in displicentiæ sua, vt hanc ipsam voluntatem, eludant, dissimulant, fingunt; non sibi displicere, quod re ipsa displicet: hoc modo olores suos se delecta illa, & improba voluptate priuant: vicissimque latantur in hoc ipso, quod apparenti sua privatione dolens alii crucientur.

QVÆSTIO II.

De amore boni.

ARTICVLVS I.

An bonum necessariò ametur.

Voluntas humana non solum est potentia libera, sed etiam naturalis. Ex hoc quod sit libera, est de ratione ipsius esse dominam suæ actionis; ex hoc quod sit naturalis, est de ratione eiusdem per naturam, hoc est per innatam propensionem, ferri in aliquid obiectum. Hinc alibi diximus libertatem voluntatis humanæ non esse circa bonum, vel non bonum; sed circa hoc, vel illud bonum. Hæc tamen disiunctio dupliciter intelligi potest. Primò ita ut voluntas non sit libera ad amandum bonum, vel non bonum: secundò ita ut non sit libera ad amandum, non amandum bonum. Primam libertatem, quæ dici potest contrarietatis, abstulimus a voluntate, ubi statuimus non amari, nisi bonum. Aduerre autem libertatem hanc contrarietatis dici, comparatur enim amor, & amor: sed per contrarietatem obiecti cum obiecto: comparatur enim bonum cum nõ bono; adeoq. non agimus hic de libertate contrarietatis quoad actus circa idem obiectum; sed de contrarietate in obiectis; circa quæ actus non contrarii exercentur.

De

De secunda, quæ dici potest libertas contradictionis, agimus hic quærentes, an ita voluntas non possit amare malum, ut non possit non amare bonum. Pro quo distinguere oportet inter bonum, & bonum. Est enim quoddam bonum, quod ita bonum est, ut nihil habeat admixtum mali: & sunt quædam bona, quæ ita bona sunt, ut aliquid habeant admixtum mali, Rursus illud ipsum bonum, quod re ipsa non habet ullam admixtionem mali, potest apparere cum aliqua admixtione alicuius mali: illud autem bonum, quod habet admixtionem mali, ita apparere, ut nihil præferat, nisi rationem boni. Exemplum sit in utroque. Deus est tale bonum, ut realiter nullam habeat rationem mali; potest tamen apparere cum ratione mali dupliciter: damnato sub ratione inimici: viatori ratione ardui, hoc est difficulter assequibilis. Est autem & malum damnato quod Deus ipsum oserit, aut sanè apparet ut malum & similiter apparet ut malum, viatori, quod sit difficulter, & solum per multos labores assequibile. Difficultas enim &, ut ita dicam, laboriositas est aliqua species mali. Molestum enim opponitur iucundo. Bona creata, quæ plerumq. sequimur; ita sunt mixta mali, ut aliquando nihil in ipsis appareat mali, quod habent. Vindicta v.g. vel mors inimici sic habet rationem iucundi, ut habeat simul admixtam rationem noxii; nocet enim tibi inimicum occidere, quamvis hoc ipsum te delectet. Contingit tamen ita tibi representari ta-

tionem incundi, ut nulla alia ratio tibi formaliter appareat. Obiecta hoc modo representata determinare solent voluntatem ad illos motus, qui vulgo dicuntur primo primi, hoc est præcedentes omnem omnino deliberationem.

Præterea tenendū est hic quod in Physica diximus de distinctione inter appetitus innatum & elicitem. Appetitus innatus nihil aliud est quam proportio quædam inter rem appetentem, & appetitam, ut inter potentiam & bonum potentæ. Cum igitur voluntas sit potentia naturalis: cui naturaliter aliquid proportionatur per modum finis, seu boni: certum est etiam in ipsa esse appetitum innatum ad aliquid, ut ad finem suum, hoc est ad suum bonum. Hic appetitus ex alibi dictis est idem realiter cum re appetente: sicut igitur appetitus materiæ primæ ad formas est realiter ipsamet materia prima: ita appetitus voluntatis ad finem eiusdem innatus, est ipsamet realiter volutas. Finem autem voluntatis esse summum bonum eiusdem, est indubitatum. Quamvis enim inter Philosophos disputatum fuerit de ultimo fine hominis: in hoc conuentum est ab omnibus, illum in summo bono eiusdem consistere. Ad quam deinde materiam contraheretur ratio illa summi boni, non fuit vna omnium sententia.

Epicurei rationem summi boni in voluptate positam existimauerunt, dignitatem humanæ naturæ ad felicitatem bestialem deprimentis. Intelliguntur enim communit-

ter

ter ita sensisse de voluptate corporis. Vnde aliqui ex ipsis merito porcorum nomina sibi vsurparunt. Hic Horatius:

Me pinguem, & nitidum, bene curata cute, vises,

Cum videre voles, Epicuri de grege porcum.

Quod si voluptate corporis, ad animi voluntatem animi transferas, merito diceres summum hominis bonum in voluptate consistere, quæ summa est in contemplatione primæ veritatis, & amore primæ bonitatis.

Stipici non in voluptate, sed in virtute summum hominis bonum reponere: & in hoc errauerunt, & loqui sunt falsa. Virtus enim non habet rationem finis, sed medij: & instantum Fortitudinem & Temperantiam, aliaque huiusmodi habent rationem boni, in quantum ad illud bonum conducunt, quod amantur ut finis. Dubitari posset utri perniciosius arrauerint. Quæ dubitatio, si à nobis resoluenda esset, standæ est Stoicis supra; Epicureos in errando victoria. Ratio est: quia facilius est homines etiam bonæ indolentia trahi in errorem Stoicorum, quam in errorem Epicureorum; habet enim Stoicorum stultitia speciem quandam sapientiam dum pro fine ponit id quod re ipsa bonum est, honestum, quamvis neque bonum, neque honestum in ratione finis. Præterea virtutis exercitium habet vim alliciendi homines etiam modestos: cum exercitium crapulæ, aliarumque voluptatum facile contemnatur. Imo illi ipsi qui inter voluptates,

tes,

tes, bestiarum instar, voluntantur, agnoscunt hoc esse infirmitatis humanæ: cum contas qui virtutem sectantur, in sua virtute facile gloriantur. Hinc differt Stoicorum error ab errore Epicureorum sicut vero simile, ab euidenter falso: facilius autem est decipi per simile vero, quam per oppositum. Rem explico. Tam Epicureus quam Stoicus recedunt à verò: quia summum bonum neque in virtute, neque in voluptate consistit. Exercitium tamen virtutis est bonum: vsus intemperans voluptatis est malus; est igitur similior summo bono virtutis vsus, quam voluptatis: continet enim cum summo bono in ratione boni. Adde quod ipsa met aptitudo conducendi ad summum bonum est aliqua similitudo cum summo bono: hæc igitur cum reperitur in vsu virtutis, non autem in vsu voluptatis; manifestum est hunc minus assimilari, quam illum, summo bono.

Denique cum pulchritudo virtutis sit secundum partem hominis præstantiorem, hoc est secundam rationem; facile est illam amare, & illa conquesecere quasi in fine, ut apparet ex infinitis Stoicorum axiomatis, quibus generosos se, & fortes venditât, eo quod virtutem propter se ipsam ament, seque à vulgo segregent per hoc ipsum, quod nullum virtutis premium, nisi virtutem ipsam expectent. Hinc Reges ipsos, imo, vt aiunt, & Deos præ virtute parupendunt: & quia huiusmodi homines habentur pro sapientibus, propterea error hic

hic est peniciosus: qui enim à cæteris vt sapientes coluntur, assumuntur in exempla viuendi: itaut qui aliter viuunt se ipsos damnent, fateanturque se non rectè viuere. Lege Senecam, & videbit quam speciosè in suo Stoicismo superbiat. Contra vero voluptas corporis, cum nihil habeat quod sit hominis proprium, imo quod non æque sit in bestiis, habet deformitatem quandam, dignitatis humanæ depressiuam, & consequenter facilem fastidiri ab eo, qui se hominem esse, hoc est rationis compotem, attentè consideret.

Simili fere ratiocinio probant; Augustino duce, Patres spirituales, facilius esse malum hominem euadere bonum, quam tepidum, & in virtute torpentem, euadere in eadem feruidum & generosum. Nam malus homo ab ipsa vitij deformitate vrgetur, ad virtutis pulchritudinem: cum autem virtus ipsa remissa nihil præferat deformitatis, caret hoc stimulo homo tepidus, adeoque difficilius fit ex mediocriter bono optimus, quam ex malo. Huc facit doctrina Philosophi in Ethicis quod quando concupiscibilis simul & irascibilis in vnum idemque conspirant, ad illud longe vehementius tendimus, quam quando solum alterutra. Puta actus incumbis tenendæ vitæ quando instat postis, quam hoste remoto, quamuis etiam sine hoste vitam cures. Instante hoste, conseruationi vitæ militat & irascibilis contra persequentem, & concupiscibilis pro re conseruanda: imò irasci-

bilis milita tunc sub vexillis concupisibilis. Idem proportionaliter accidit quando à deformitate vitij impellimur ad virtutem; hanc enim ob suam formositatem concupisicimus, illud ob suam deformitatem hortemur; unde aiebat Eucherius nescire se an bona vitæ futura magis traherent, an magis mala præsentis fugerent; cortè utraque in bonum nostrum conspirant. Hæc de Stoicis & Epicureis obiter, In quo autem ratio summi boni sit sita conuenit fere inter omnes; nam etiam qui verum Deum ignorant, sub aliquo illum nomine agnoscunt, putantque Deum esse id, quo nihil melius cogitari potest; & in hoc habent verum conceptum Dei: quamuis distincta eiusdem prædicata non norint. Non autem hoc intendimus præsentis quaestione; vt inueniamus an per hunc vel illum actum, huius vel illius potentia, bonum hoc summum beatifice possideatur: qua in re triplex est communi sententia.

Prima est Thomistarum fatis communiter aientium summum bonum beatifice possideri per actum intellectus, Vel enim sermo est de beatitudine supernaturali, vel de naturali: supernaturalem aiunt consistere in visione clara, & intuitiua Dei; naturalem autem in contemplatione eiusdem perfectissima. Dico naturalem non quod iam beatitudinem naturalem vilius hominum assequatur; ita enim eleuati sumus per gratiam, vt vel felicitatem supernaturalem consequi necesse sit, vel in aeternam miseriam labi,

labi. Vocat autem Ethici naturalem illam; quæ esset secundum naturam hominis pute & præcisè secundum se consideram; qualem v. g. agnouit Aristoteles, alique huiusmodi, qui supernaturalem ignorant.

Ratio fundamentalis huius sententiæ est: quia per actus intellectus primo possidetur summum bonum, sique possidentis iuxta illud: *obiectum cognitum est in cognoscente*, imo sic vnum quodammodo cum cognoscentes; cetera autem, vt sunt amor, & gaudium de obiecto cognito, sunt quædam recessario consequentia. sicut v. g. bonorum communitas, & arcanorum communicatio sunt consequentia a micitiæ, consistentis formaliter in amore mutuo neutrum latente ex amantibus. Primam summum boni possessionem haberi formaliter per actum intellectus est certum, & etiam ab iis qui contra Thomistar sentiunt, vltro concessum. Certum est enim operationem intellectus præcedere naturam operationem voluntatis, iuxta illud: *nihil amatum quin præcognitum*. beatitudinem autem consistere in cognitione summum boni, videtur tum euidens, tum ab Augustino definitum, aiente illum beatum esse, qui habet quod vult, & nihil mali vult. Est autem manifestum quod ille, qui Deum possidet, habet quicquid vult, quia in Deo habet omnem bonum, & nihil mali vult, quia nihil vult præter Deum aut si aliquid præter Deum vult, vult quod Deus vult ipsum vellet: Deus autem non vult, vt aliquid mali velit.

Secunda sententia est. Scotistarum aientium beatitudinem formale consistere non in actu intellectus, sed in actu voluntatis: videlicet in ipsamet fruitione boni possessi. In hac sententia visio beatifica dicitur beare non formaliter, sed realiter seu efficienter: quatenus videlicet hæc ipsa visio determinat ad amorem fructuum suorum. Suam hanc sententiam fundant primo in conceptu communi mortalium, apud quos idem fere sonat esse beatum, ac frui & gaudere de obiecto: quod dicitur beatificare Conceptum hunc communem placet hic explicare per falsas felicitates, seu potius per imitamenta quedam felicitatis, quibus homines capiuntur. Da duos æqualiter auritos ad musicam; dabis obiectum proportionatum æqualiter utrique potentia: auditiva, ab utraque æqualiter secundum suum modum possideri, contingit tamen ex his alterum delectari: alterum vero non: alter igitur dicit beatum esse se musica, alter autem negabit. Ratio disparitatis in utroque est prompta: quia videlicet quamvis uterque idem possideat, alter tantum delectatur in re possessa: delectari autem est potentia: appetitiva.

Qui contra sentiunt etiam in potentia apprehensiva rationem fruētis, seu delectantis se in obiecto sibi proportionato, inveniunt. Aiunt enim intellexerunt per contemplationem primi veri formaliter iucundari. Quia iucundatio vitalis consistit for-

formatiter in vitali quiete potentia in obiecto sibi proportionato: cum igitur verum sit obiectum proportionatum potentia: intellectiva; hæc in vero vitaliter quiescit, hoc est delectatur, Delectationem huiusmodi reperiri aiunt in qualibet potentia vitali siue externa, siue interna. Puta: Phantasia delectatur formaliter per perceptionem pulchri phantasmatis: potentia visiva per visionem pulchri obiecti: auditiva per auditionem soni numerosi. Quod autem hic hoc sono delectetur, ille molestetur, est ex eo quod hic sonus huic, non autem illi alteri potentia: proportionetur. Nam sicut definitionem boni; videlicet: *quod omnia appetunt* ita intelligis, ut ad rationem ipsius non exigas, idem omnia ab omnibus appeti: sed ita ut sit bonum huic, quod ab hoc; sit bonum illi, quod ab illo appetitur: & bonum omnibus, quod ab omnibus; ita etiam definitionem pulchri, videlicet: *quod omnibus placet*, sic intelligere debes ut pulchrum sit huic, quod huic: pulchrum illi, quod illi placet; pulchrum omnibus, si quid est, quod omnibus placeat. Hinc musica illa qua delectatur Petrus, & non Paulus, erit pulchra, & numerosa auribus Petri, non auribus Pauli adeoque iucundabitur in illa auris Petri, non autem auris Pauli. Idem dic de obiecto potentia: visiva: contingit enim eodem obiecto oculum unius delectari, & alterius offendi.

Alii vero delectationem huiusmodi aiunt haberi formaliter non per actum ipsius met

potentiæ cognoscentis, sed per actum subsequenter potentiæ appetentis. Delectari in pulchritudine obiecti visi, vel auditi, est potentiæ appetentis obiectum visum, vel auditum, appeti autem musicam, vel aliud huiusmodi non per aures formaliter, sed per voluntatem pro certo habent. Actus enim desiderii, & inquisiti talis obiecti, non sunt à potentia aditiua: eiusdem autem est inquirere cuius est appetere, eiusdem autem quiescere in obiecto possessio, cuius fuit & appetere obiectum, & mediare ponere ad esse quoniam obiectum.

Hinc est aliud argumentum pro sententia Scotistica. Beatitudo formalis consistit in quiete vitali appetitus rationalis; quies vitalis appetitus rationalis est actus voluntatis; ergo beatitudo formalis consistit in actus voluntatis, Maior probatur: quia per beatitudinem formaliter debet satari appetitus hominis, seu inclinatio hominis, ut homo est: huiusmodi autem appetitus est appetitus rationalis, hoc est secundum rationem. Ratio enim representat summum bonum, & per representationem summi boni excitat appetitum eiusdem; hic appetitus dicitur rationalis & hominis ut homo est. Minor autem probatur; quia appetitus rationalis, & voluntas sunt vnum & idem: & consequentes eiusdem voluntatis est secundum rationem appetere, & inre quam appeti, iam possessio iucundari, & quiescere. Præscindimus hic, ut vides, à beatitudinem naturali, & supernaturali. Pro
fu.

supernaturali afferunt Scotistæ testimoniâ diuinæ Scripturæ: cuiusmodi sunt: *intra in gaudium Domini tui. Torrente voluptatis tuæ potabis eos:* quæ aliis explicantur vel ut immediate consequentia ad formalem beatitudinem, vel ut significantia iucunditatem cuiuslibet potentiæ suum bonum possidentem.

Alia etiam ratione vtuntur Scotistæ; quod videlicet obiectum beatificans, beatificat sub ratione formali summi boni: ratio autem boni formaliter dicitur respectiue ad voluntatem; ergo beatitudo formalis consistit formaliter in actu voluntatis. Probatur, quia beatitudo formalis debet consistere in possessione obiecti sub illa ratione, sub qua formaliter habet rationem beatus, sed habet rationem beatus sub rationem boni; ergo consistit in possessione, quæ sit formaliter sub ratione boni: hæc autem est possessio propria voluntatis.

Tertia sententia mediat inter utramque dum utramque vnit, ponitque beatitudinem consistere tum in actu intellectus, tum in actu voluntatis. Hanc amplectuntur ex recentioribus non pauci. Huius fundamentum est: quia tum intellectus, tum voluntas sunt potentiæ vniuersales, adeoque capaces vniuersalis boni: in vniuersali autem bono ponunt beatitudinem obiectiuam; duæ igitur istæ potentiæ capaces sunt possidendi beatitudinem obiectiuam; possessio autem beatitudinis obiectiuæ est formalis beatitudo: adeoque in actu vtriusque po-

ntia: indiuisibiliter beatitudo consistit ;
 ita ut neque per solum actum intellectus ;
 neque per solum actu voluntatis beatus
 constituitur. Præter hoc quod est possidere
 vniuersale bonum : conuenit præterea vtri-
 quæ potentia: in hoc eodem obiecto dele-
 ctari : quamuis enim bonum sub ratione
 formali boni explicetur per ordinem ad
 appetitum : non propterea non potest etiam
 sub hac ratione pertinere ad intellectum .
 Ratio est : quia etiam in intellectu forma-
 liter vt rali reperitur ratio appetentis ; ap-
 petere enim , vt ali dictum est , est esse
 huic velli illi rei proportionatum vt bono
 suo , sed intellectus etiam summo bono est
 proportionatus vt bono suo ; ergo etiam in-
 tellectus appetit summum bonum . Minor
 probatur : quia etiam intellecti bonum est
 intelligere , & intueri summum bonum :
 adeoque etiam in intellectu est appetitus
 innatus ad cognitionem summi boni : huic
 autem appetitui satisficit per præsentiam
 eiusdem in intellectu . Præterea obiectum
 beatificans non est solum summum bonum ,
 sed summum verum ; adeoque aptum etiam
 secundum hanc ratione satiare appetitum
 innatum intellectus natura sua tendentis in
 verum . Vbi aduert quod ipsa tendentia
 in summum bonum per modum intelli-
 gentis , est tendentia formalis in verum : ra-
 tio enim veri dicitur per ordinem ad intel-
 lectum , sicut ratio boni per ordinem ad
 voluntatem : sicut igitur qui amando ten-
 dit in obiectum , dicitur credere in bonum

formaliter : ita etiam qui tendit cogno-
 scendo , dicitur tendere in verum . & quia
 bonum vt bonum est cognoscibile , ideo
 etiam bonum vt tale potest terminare ten-
 dentiam , quæ sit tendentia in verum , dum
 bonum vere cognoscitur vt bonum ,

Atque hic , vt vides , de intellectu & vo-
 luntate loquimur in sensu formali : cum
 enim intellectus sit realiter voluntas , eo
 ipso quod beatitudo consistit in actu intel-
 lectus consistit in actu vtriusque potentia-
 cum vtraque sit vna : sed controuersia est
 an anima beatus cognoscens , an vt a-
 mans , hoc est an per actam , qui sit intuitio
 aut contemplatio obiecti , an per actum cõ-
 sequentem ad huiusmodi contẽplationem ,
 qui est actus gaudij , vtrumque actum dari ,
 & necessario dari in beato omnes admit-
 tunt : in vtro , & an in altero tantum , an in
 vtroque , disputant ; & in hac diputatione
 præcipuas sententias hic retulimus .

Quod si quæras quid in hac controuersia
 sentiendum sit . Secunda videtur omnium
 probalissima ; quæ videlicet beatitudinem
 ponit in actu consequente ad contem-
 plationem obiecti . Ratio quæ in hanc senten-
 tiam trahit est illa , quam secundo loco re-
 tulimus ; quod videlicet per beatitudinem
 formaliter satietur appetitus rationalis ,
 qui non est intellectu , sed in voluntate ;
 intellectus enim non appetit nisi innate ,
 cum voluntas appetat secundum rationem
 hoc est feratur in bonum sibi per rationem
 representatum : vnde quamuis intellectus

fit ratio, eius tamen appetitus non est secundum rationem, nisi materialiter, cum non consequatur ad representationem boni: imo nihil aliud est quam aptitudo attingendi, & representandi quolibet intelligibiles, satietas autem appetitus huiusmodi, non est satietas appetitus hominis ut homo est. Probatur hoc: quia hoc modo appetere conuenit etiam non homini, imo omni rei simpliciter: nulla enim est res, quæ non alicui obiecto proportionetur ut sibi consentaneo. Propterea putamus eos, qui beati tudinem ponunt in actu intellectus, ponere beatitudinem intellectus, pro beatitudine hominis: aliud autem est id, in quo quiescit Intellectus; aliud in quo quiescit homo: Intellectus quiescit in contemplatione formaliter; homo autem in delectatione circa obiectum, seu in fruitione obiecti quod contemplatur. Hæc autem formalis quies intellectus est radicalis quies hominis, quia necessitat ad gaudium, in quo formaliter consistit quies hominis ut homo est: adeoque rectè contemplatio huiusmodi dicitur beatifica, quia vere beatificat, dum ponit in anima obiectum per fruitionem cuius est formaliter beata. Sicut autem intellectus beatificatur formaliter per contemplationem obiecti intelligibilis; sic etiam oculus dicitur beatificari suo modo per visionem obiecti aspectabilis; auditus per auditionem obiecti audibilis, & sic de cæteris.

Ex his, quæ dicta sunt resoluenda est
quæ

quæstio proposita circa amorem boni. Dicendum est igitur primo. Bonum potest ita proponi voluntati, ut necessitet ad exercitium amoris. Probatur hæc conclusio; quia de facto Beati, dum vident Deum ut in se est, necessitentur ad eundem amandum; ergo bonum ita proponi potest ut &c. Ratio à priori est; quia Beatis non solum proponitur summum & purum bonum, sed etiam clare proponitur; voluntas autem natura sua propendet in bonum; in summum bonum, summe propendet, si illud idem clare & viuide proponatur. Amor igitur ille, quamuis necessarius, est tamen summe voluntarius, quia est secundum propensionem voluntatis. Hanc conclusionem non est qui neget.

Dicendum 2. summum bonum non necessario amatur. Probatur Conclusio; quia summum bonum non necessaria apparet sub ratione summi boni, ut patet ex dictis.

Dicendum 3. non solum summum bonum, sed quodlibet bonum apparens sua præcisa ratione boni necessario aliquo amore amatur. In veritate huius Conclusionis fundatur necessitas motuum, quos vocant primo primos in volente; qui sunt quidem voluntarij non autem liberi. Ratio à priori est, quia bonum est obiectum naturale complacentiæ voluntatis diximus enim voluntatem ita esse natura sua determinatam ad bonum, sicut oculus est determinatus ad coloratum; auris ad sonorum; quiescuntque igitur nihil apparet in obiecto nisi bo-

756 *Disp. 3. Quæst. 2.*

num, toties natura sua & pondere innato fertur in ipsum: quod autē ita fit, necessarīo ita fit, necessitate etiam quoad exercitium.

Non ita accidit quando simul cum bono apparet aliqua admixtio mali: quam enim naturaliter amat bonum, tam naturaliter odit malum, in quo differt ab ijs potentijs quæ non sunt & ad opposita obiecta, & ad oppositos actus, quia in obiecto habente rationem boni admixtam rationi mali, non habet neque pure id quod allicit, neque pure id quod remouet; sed & rationem aptam mouere, & rationē aptam remouere: propterea in tali casu netrum necessario agit, hoc est, nec necessario amat, nec necessario odit, sed vel alterutrum pro suo libito, vel netrum.

Confirmatur; quia in huiusmodi motibus etiam circa bonum sensibile, puta circe vindictam, non reperitur ratio mali moralis; non enim per actus primo primos peccatur; igitur ad ipsos non datur libertas neque quoad exercitium, seu contradictionis. Conseq. probatur; quia si sis liber ad hoc vt mouearis, vel non mouearis per dictis motibus, manifestum est posse dari legem prohibentem ne mouearis; si autem potest dari lex ne huiusmodi motibus mouearis, motus primo primi possunt esse peccaminosi formaliter; quod est contra sensum communem Sapientem; enim huiusmodi lex dari possit, datur de facto; est enim lex naturalis, saltem circa illa obiecta quorum amor est lege naturæ prohibitus; huiusmodi autem

autem actus esse peccaminosos nemo concedet, adeoque nec lege naturæ prohibitos.

Confirmatur 1. quia necessitas quam omnes admittunt in Beatis: etiam quoad exercitium amandi Deum, non fundatur in alio quam in eo quod apparet illis purum bonum: quotiescumque igitur apparet purum bonum, datur necessitas ad amorem. Da enim posse voluntatem non amare bonum nihil præferens nisi rationem boni, & assigna, si potes, cur vidēs Deum nequeat suum amorem suspendere, Claritas visionis nihil aliud facit quam necessitare ad perfectiorem & intensiorem amorem, sicut v. g. perfectior applicatio calefactiui ad calefactibile determinat ad intensiorem calefactionem. Ceterum quacumque applicatione applicetur, aliqui calefactione calefacit: dummodo non impediatur ab aliquo contrario, & hoc accidit bono, quotiescumque apparet admixtum malo Accidit inquam posse non mouere, hoc est non amari; non autē sepe non mouere, hoc est non amari, cū in tali circumstantia possit pro suo libito voluntas, vel amare vel odisse, vel nec amare, nec odisse, vt dictum est supra.

ARTICVLVS II.

Satisfit obiectionibus.

O Bije. 1. Contra primam Conclusionem. Per quemlibet: actum voluntatis amamus felicitatem: ergo summum bonum

num necessariò amatur. Probatur ant. quia per quemlibet actum voluntatis amamus bonum; ergo amamus, si non totam, saltem aliquam partem nostræ felicitatis; summum enim bonum, quod est nostra adæquata felicitas, consistit inadæquatè in quolibet particulari bono. Atque hic quod dicitur de amore boni intelligendum est pariformiter de odio mali; qui enim odit malum, vult per hoc formaliter bene habere: quod est formalissime amare felicitatem. Confirmatur hoc: quia summum bonum nostrum est vniuersale bonum: vniuersale autem bonum adæquatè identificatur cum omni, iudæquatè cum quolibet bono. Ant. etiam probatur tum auctoritate, tum ratione Augustini dicentis passim, & explicantis quomodo etiam peccantes, dum actu peccant, felicitatem amant, cuius per peccatum iacturam faciunt. Exemplum sit in Epulone; Quid amat Epulo etiam inter crapulas, nisi voluptatem? cur autem voluptatem amat, nisi vt bene se habeat? Amat igitur bene se habere, qui autem bene se habet, beatus est. Hinc est illud eiusdem Augustini; posse videlicet diuinare quemlibet quid omnes, & singuli velint: volunt scilicet omnes esse beati. Probatur iam consequentia; quia non quodlibet bonum apparet sub ratione summi boni: ergo si amando quodlibet bonum ametur felicitas, ametur summum bonum, etiam quando non apparet sub ratione summi boni.

Resp.

Resp. 1. per probationem consequentis destruit veritatem antecedentis: si enim non apparet ratio summi boni, non amatur summum bonum, nihil enim amatur quin præcognitum: rursus si non apparet ratio summi boni, nec ratio felicitatis, ergo &c.

Resp. 2. in hac obiectione multa confundi. Antecedens, si bene intelligatur, est verum, Bene autem intelligatur si æquiuocè sumitur nomen hoc beatitudo: videlicet tam pro imitamento quodam beatitudinis, quàm pro beatitudine ipsa. Certum est cum, qui carnalem voluptatem amat, per quã nouit se ab æterna voluptate deuari, non amare per illum actum Beatitudinem veram, sed imitamentum quoddam beatitudinis. Patet hoc, quia voluptatem prædictam non solum non videt vim conductiuam ad beatitudinem, sed potius vim ab eadem beatitudine repulsiuam; nequit igitur voluptatem hanc amare neque vt finem, quia non est ipsa beatitudo, neque vt medium, quia non est ad beatitudinem igitur amans ipsam, non amat per huiusmodi amorem beatitudinem: rursus neque amat illam vt particulam beatitudinis, tum quia remouens à beatitudine non est pars beatitudinis: tum quia voluptas huiusmodi nou est inter bona, quæ beatum efficiunt: superest igitur vt ametur vt imbraxædam, & imago veræ felicitatis, quia per felicitatem homo contentus vit; implicat enim beatum esse, & non esse contentum, homo autem in voluptate prædicta

dicta est etiam aequaliter contentus. Dixi omnem beatum esse etiam contentum, quod videtur per se manifestum: non tamen sic ut beati, ita & contenti: nam etiam si hic & ille in ratione beati differant, eo quod alter altero sit magis beatus; non tamen in ratione contenti hic ab illo differt, quia etiam inæqualiter beati sunt aequaliter contenti, ex beatis enim quilibet habet quod vult, adeoque nihil ulterius appetit supra id quod habet; hoc autem est esse contentum; vnus autem est altero beator, non quod vnus plus boni possideat quam alter cum bonum omnium sit vnum & idem; sed quia hoc idem bonum perfectius & intensius possideatur ab vno, quam alio, tum possessione per intellectum, tum possessione per voluntatem; quarum illa est perfectior intuitu, hæc autem perfectior fructu eiusdem boni.

Ad illud de vniuersali bono: cauenda est alia æquiuocatio. Beatitudo definitur à nonnullis, *status omnium bonorum aggregatione perfectus*. *Ly omnium bonorum* non ita debet intelligi, quasi quæcumque hic & nunc nobis bona videntur, eadem, vel secundum indiuiduum, vel secundum speciem à nobis habenda sint, quando, vt sperandum est, beati erimus. Certum est enim ex præsentibus bonis pleraque, si non omnia, à nobis tunc contemptum iri: sed ita vt in illo statu habuimus finis quicquid volumus, nihil mali volturi. Præterea ita intelligi potest prædicta definitio, vt in Deo

verè

verè reperiantur hæc omnia bona, quæ hic vehementer amamus, eminenter tamen, non autem formaliter: hoc est secundum omne id quod dicunt de perfectione, non vero secundum id quod dicunt de imperfectione. Propterea etiam in diuinis litteris vera felicitas sub ijs nominibus adumbratur, quibus significantur ea bona in quibus hic homines iucundantur: puta sub nominibus conuiuii, cænæ magnæ, nuptiarum, & aliis huiusmodi.

Præterea quando dicitur quod quilibet actus nostræ voluntatis est aliquis amor felicitatis, potest esse sensus quemlibet actum nostræ voluntatis esse ex appetitu felicitatis. Appetitus autem hic debet accipi pro appetitu innato: cum enim voluntas proportionetur cum bono, tamquam cum obiecto proprio, dicitur innatè appetere bonum: & cum ratio boni summè reperiat in obiecto beatificante, rectè dicitur summè appetere felicitatem, quia autem in quolibet bono reperitur ratio boni, & quodlibet bonum est & à summo bono vt ab efficiente, & propter summum bonum vt propter finem; hinc per amorem cuiuslibet boni dicitur amare aliquod vestigium summi boni aptum, conducere ad cognitionem, & per cognitionem ad amorem summi boni: non quod de facto bonum quodlibet amatum illi representetur vt participatio summi boni; ameturque formaliter vt manducans ad cognitionem & amorem summi boni. Di-

xi in quolibet bono, nullum excipiens, reperiri aptitudinem ad manifestandum summum bonum, & ad amorem eiusdem impellendum, quia re ipsa in quolibet bono quicquid boni est, est vestigium summi boni, & arguens in summo bono bonitatem, longè maiorem. Hinc dicit Augustinus se nullo genere boni delectatum fuisse, quo non gustauerit multò maius, adeoque multò magis delectans in Deo: adeo ut suauitates illas, quibus antea ducebatur, & se ducebatur, euaderent illi amaræ & in iucunda Deo per suauitatem alterius & longè altioris ordinis, illas expellente. His positus.

Resp. neg. ant. Ad probationem negat. hæc bona particularia esse partem nostræ felicitatis, adeoque illius vniuersalis boni quo felicitamur. Qui amat vniuersale bonum, putatque felicitatem consistere in vniuersali bono, intelligendo per ly vniuersale bonum aggregationem bonorum omnium tam inferiorum, quam superiorum, amat felicitatem chimericam: cum multa ex istis bonis habeant & inter se, & cum possessione summi boni repugnantiam. Patet hoc ex illo dicto Christi Domini: receperisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: certè non omnia bona, quæ recipimus in vita nostra, remouent ab illo bono, quod post vitam nostram speramus; sed solum bona illicita & illicitè amata, atque conquisita; similiter nec omnia mala, quæ patimur in vita nostra, sunt pignus illius boni, ad quod aspiramus, sed mala

patienter & cum virtute tolerata. Igitur qui putaret beatitatem consistere in possessione & fruitione eorum omnium, quæ hic bona nuncupantur, fingeret sibi beatitudinem impossibilem. Dicitur autem bonum beatificans vniuersale bonum, quia vniuersaliter satiat appetitum.

Obiicit, 2. Summum malum quomodolibet cognitum necessitat ad odium, ergo summum bonum quomodocunque cognitum necessitat ad amorem. Probatur antequa non solum quomodo damnati necessario oderunt miseriam, in qua sunt, sed omnes homines necessario oderunt damnati. Probatur iam conf. quia maior est efficacia boni summi in trahendo ad amorem, quam summi mali in repellendo ad odium: ergo &c.

Resp. primò neg. suppositum: quod videlicet detur summum, malum, neque enim sicut in bono reperitur ratio summi, ita & in malo, est aliquid bonum, quo non est possibile maius, non est vllum malum, quo non sit possibile maius. Ratio est, quia datur bonum sine vilo defectu: non datur malum, quod non sit aliquid, adeoque quod sit defectus omnis boni: nam quod malum est simpliciter, est in aliquo genere boni: datur autem aliquid bonum, quod non est in vilo genere mali. Duo mala vel seorsim vel simul possunt induisse apud arguentem apparentiam summi mali: puta malum culpæ, & malum pœnæ. In peccantibus dum non sunt in via, est malum culpæ diuisum à malo pœnæ: in iudem

dem dum sunt in termino, videlicet in damnatis, est simulta, mali culpæ, & mali pænæ; etiam enim damnati peccant: iuxta illud: *superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper*: quod secundum interpretationem Doctoris Angelici, de malis Angelis alijque damnatis intelligendū est. Utū ex his duobus malis sit maius disputant Theologi.

Ex principijs alibi positis rectè inferes malum culpæ maius esse, quam malum pænæ, quando quidem est in ordine, siue in genere mali moralis, quod secundum se totum vincit genus mali physici: imo per malum physicum, de cuius genere est pænna, homo non fit malus, sed supponitur iam malus factus per malum culpæ. Hinc oriuntur piæ illæ Sanctorum affectiones dicentium: nihil se formidare infernum, nisi ob culpam, quæ ibi committitur: paratos sustinere gehennam ne peccent. Certè qui vri malum & æternum vri, quàm vel semel peccare, manifestissimè iudicant malum culpæ longè maius esse malo pænæ. Præterea mali culpæ implicat Deum esse authorem, Deus enim peccatum non facit; non implicat autem, imò maximè conuenit, Deum esse authorem mali pænæ, sicut enim malum culpæ esse à peccante, ita malum pænæ est à Iudice, seu Vindice nostrarum prauaricationum, de hoc genere mali intelligendum est illud, quod dicitur: *non est malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus*, & alia huiusmodi: patet igitur peccatum peius esse quam pænnam peccati.

Rur-

Rursus per pænnam reordinatur natura rationalis, quæ per culpam erat deordinata: id autem per quod reordinatur deordinatum, nequit esse æque malum, ac fuit id quo deordinatum est, igitur malum pænæ nequit esse æque malum ac malum culpæ.

Hoc argumentum plus etiam probat quàm intendamus, & rectè probat, videlicet malum pænæ ex suppositione culpæ non esse malum: re ipsa tamen malum est, sed non in illo genere mali, quod reordinatur per ipsum, ex quo apparet malum vnius generis esse reordinatum mali alterius: adeoque malum vnius generis ex suppositione mali in alio genere, esse bonum, melius enim est eum, qui peccauit, sustinere pænnam peccati, quam impunitate seu iuxta illud Augustini in lib. de nat. boni e. 9. *melius ordinatur natura ut iuste dolcat in supplicio, quam ut impune gaudeat de peccato*. Quamuis autem sit bonum, est tamen etiam malum patienti, quamuis enim reordinet naturam rationalem, est tamen illi doloriferum & consequenter malum ex genere mali, quod opponitur iucūdo. Hinc est illud argumentum Ioannis Christostomi, pænnam videlicet pro peccato inflictam quamuis torqueat sustentem, non esse tamen simpliciter malum: quia si malum esset, cum Deus pænnam addat culpæ, adderet malum malo, quæ ratio quomodo intelligenda sit habes ex dictis.

Quamuis autem malum culpæ sit deterius, & incomparabiliter deterius malo

pœnæ, complexum tamen ex malo culpæ & malo pœnæ videtur deterius solo malo culpæ. Adeoque si pœna damnatorum includeret formaliter in sui constitutivis malum culpæ: videtur maius malum pœna damnatorum, quam culpa. Quod enim præter malum culpæ includit etiam malum pœnæ, dicit plus mali, quam si diceret malum culpæ præcisè, quandoquidem toti illi malitiæ aliam superaddit. Posses tamen dicere hæc duo mala non facere maius malum: primo quia cum sint in diverso genere, non faciunt intensiorem; secundo quia per unum ex his malis præ se secundum se consideratum homo non fit malus: neque enim malus est Iscariotes per hoc, quod puniatur. Imo posses dicere esse minus malum complexum ex culpa & pœna, quam culpam solam: idque probare ex dictis: quia videlicet culpa sine pœna est malum nullo modo compensatum, & ita deordinans naturam rationalem ut per nihil aliud reordinetur, malum autem culpæ coniunctum cum malo pœnæ est malum aliquo modo compensatum per aliquid, quod ex suppositione ipsius habet: rationem boni, & ita deordinans ut simul per aliud reordinetur, adeoque quavis arithmetice enumerando mala in peccante & simul punito, videaris invenisse plus mali, quam in peccante dumtaxat, nihilominus in hoc ultimo plus mali formaliter invenis: & huc facit dictum illud supra relatum: *melius ordinatur natura ut iuste doleat in supplicio, quam ut impune gaudeat de peccatu.*

Ex

Ex his inferes hunc adum: *Demine, si futurus sis semper cum culpa, fac me potius in æternum puniri, quam æternum impune peccare*; esse voluntatis bene ordinatæ, & amantis inter duo mala minus malum, adeoque habens comparative ad alterum rationem boni. Huiusmodi affectus oriri potest ex amore summo diuinæ gloriæ: nam sicut Deo gloriosum est misereri & parcere, ita etiam gloriosum est punire: & iuxta multos non punire peccata, neque dimittere, non esset gloriosum, adeoque est impossibile, hæc dicta sint obiter occasione argumenti propositi, ad quod.

Resp. 2. neg. ant. Falsitas antecedentis probatur ex dictis, nam summum malum, si detur aliquid quod hoc nomine nuncupetur, potest ita proponi, ut non necessitet ad odium, adeoque falsum est non posse non haberi odio. Ad probationem. Quemadmodum damnati oderunt suam miseriam: ita etiam Beati amanti summo felicitatem: sed aliud est; damnati necessario oderunt suam miseriam, seu, si vis, summum malum: aliud omnis creatura rationalis necessario odit miseriam summam, seu summum malum. Neque enim omnes ita cognoscunt malum, siue miseriam, sicut illam cognoscunt damnati, sicut autem experimentalis cognitio summe miseriam damnatos cogit ad odium ita etiam experimentalis cognitio suæ felicitatis necessitat Beatos ad gaudium. Vbi nota discrimen inter hæc duo: *cogit, & nocet* sitat; quorum primum adhibemus pro odio dam-

damnatorum, secundum pro gaudio Beatorum. Damnati coguntur ad odium & tristitiam, aliosq. actus, quos exercent circa miseriam, non per hoc quod trisleri & odisse non sit secundum naturam, & propensione miseri ut miser est, sed quia hæc ipsa miseria est omnino contra inclinationem illius, qui miser est. Hoc modo lapis proiectus cogitur sursum ire, non quod sit contra inclinationem proiecti ut talis; sed quia hoc ipsū proiecti est contra inclinationem lapidis qui projicere. Beatus autem non cogitur, sed necessitatur tum ad amorem suæ felicitatis, tum ad gaudium circa obiectum felicitatis, quia nec ipsū amare aut gaudere, nec obiectum ad amorem & gaudium trahens, est contra naturā aut inclinationem Beati; imo cum hoc obiectum sit summum bonum, est summè secundum naturam voluntatis, quæ cum experimentaliter illud attingat, tanta propensione fertur in ipsum, ut nequeat non ferri. Propterea voluntas beati quamvis nō liberè, voluntarie tamen amat obiectū beatificans, & delectatur in illo. Hanc voluntarietatem aliqui nuncupant nomine libertatis; libertatis autem non à necessitate, sed à coactione. Ex his posses ad argumentum: Sicut enim beatitudo sub conceptu præcisō beatitudinis, hoc est beni puri, necessario amatur, ita & damnatio sub ratione præcisā mali necessario odio habetur. Sicut enim beatum esse necessario placet, ita necessario displicet esse miserum,

Resp. 3. summum malum, quomodo cūque

que cognitum necessitat ad exercitium odii, nega: speciali quadam cognitione cognitum; omittit. & idem dices potiori iure de eo; quod vere summum bonum est respectu amoris. Sicut enim experientia summæ miseriæ facit damnatos necessario ocores eiusdem. ita etiam experientia summæ felicitatis facit Beatos necessario amatores & suæ felicitatis, & illius boni per quod sunt felices.

Ex dictis patet & summū bonum habere vim necessitandi ad exercitium amoris ergo se, & hanc vim non semper exeri ab eodem summo bono. Et consequenter posse summū bonum necessitare ad amorem sui; non tamen semper necessitare. Potest: quia potest & intuitiue, & experimentaliter, & sub pura ratione boni poni in anima; non semper necessitat; quia non semper est anima hoc modo præsens. In quo apparet discrimen inter cognitionem abstractam summi boni, & cognitionem intuitivam eiusdem. An autem cognitio abstracta talis esse possit, ut per se necessario necessitet, non solum quoad specificationem, sed etiam quoad exercitium, est alia contioverfia; in qua probabilem putamus partē affirmatiuam. Ratio. quæ in hanc opinionem iuducit, est: quia homini considerato ut homo est, præscindendo ab ea elevatione. qua lenatus est supra se, debet esse proportionata aliqua felicitas per modum finis: si autem ponas in tali hypothesi beari posse beatitudine, ut aiunt, naturali; necesse est assignari aliquem terminum viæ; post quem bonum beatificans

assequatur, in eo quietescat. Hanc quietem, per quam homo formaliter sit beatus, multi, ex Philosopho, ponunt in contemplatione summi veri, multi in amore eiusdem. Certum est autem in tali statu contemplationem huiusmodi non futuram fore intuitivam, naturalis enim intuitio primi veri ut in se est, hoc est intuitio clara diuinæ essentia non est per naturam: esset igitur contemplatio abstractiua per lumen aliquod intensissimum, sed intra ordinem naturalem; hoc autem lumine ita cognoscere-
tur primū verum, ut raperet in amorem sui, & amantem summa iucunditate perfunderet.

Suadetur hoc ex multis capitibus. Primo experientia constat quod quanto intensius cognoscitur ratio boni, tanto validius allicitur voluntas ad amorem ipsius: Hinc tarditatem amoris sui reicit August. in tarditatem cognitionis: *Sero te cognoui bonitos tam antiqua.* Hoc autē à fortiori valet circa bonum in quo, non apparet vlla admixtio mali, nā circa aliud contingere potest ut maius cognitio diminuat amorem obiecti cogniti, eo videlicet quod dum detigit magis aliquam perfectionem in obiecto, detegat inuisibiliter magis & aliqua imperfectionem; hæc autem magis displiceat, quam placeat illa; hoc accidere nequit circa Deum. Hinc summa hominis cum homine familiaritas vel plerumque, vel saltem aliquando contemptum patit; & pariendo contemptum, imminuit ardorem amicitia: summa vere hominis cum Deo famili-

familiaritas non modo non parit contemptum, sed æstimationem auget, & cum æstimatione ardorem Charitatis. Ratio patet ex dictis; quia quo familiaris homo agit cum homine, eo perfectius hominem nouit; cum igitur contingat homines esse imperfectos contingit eorum imperfectio-
nes agnosci. At vero quanto familiaris agit cum Deo, eo perfectius Deum cognoscit; in Deo autem præter perfectiones nihil inuenies; perfectio autem quo perfectius cognoscitur; eo vehementius allicit ad amorem sui. Hinc qui sacra tractant, si non sunt maiores, signum est eos non tractare sacra religiosè & sancte, & ut debent: si enim hoc agerent, cum sacra specialiter Deum respiciant, Deum semper præsentē haberent, adeoque in eius cognitione & amore semper crescerent.

Rursus status ille, in illa hypotesi esset status beatitudinis; petinet autem ad beatitudinem natura rationalis perpetuitas & inesse, & in cognosci: puta ut homo etiam naturaliter, si fieri potest, beatus sit, habitus ille, per quem beatus est, siue operatio per quam formaliter beatificatur, debet non solum esse perpetua, sed etiam cognoscit ut perpetua: siue igitur beatiudo consistat in contemplatione, siue in gaudio, amor obiecti beatificantis debet esse perpetuus. Et quidē si in gaudio, res est manifesta: implicat enim te perpetuo gaudere in possessione obiecti, quod non ames; nemo enim gaudet, nisi de eo quod amat: si autem in contem-

platione; res est etiam clara: quia contemplari obiectum, quod non ames, non te beatum facit. Contemplationem Dei abstractivam & in speculo habet Demones, & quidem perfectissimam; nec tamen propterea sunt beati: quia videlicet non amant obiectum, quod contemplantur: non amant autem, quia cognoscunt in illo rationem inimici, adeoque aliquam rationem mali respectu ipsorum: est enim malum illis habere Deum inimicum. Rursus hæc perpetuis debet non solum est, sed cognosci; igitur debet cognoscere homo se perpetuo contemplatum & hac contemplatione futurum vel formaliter, vel radicaliter beatum: hæc autem cognitionem aiunt pertinere ad statum beatitudinis, quia ut beatus sis, debes esse certus de tua beatitudine: pertinet autem ad tuam beatitudinem perpetuitas eiusdem: igitur ut beatus sis, debes esse certus de hac ipsa perpetuitate. Ratio ulterior est: quia neque ex ignorantia neque ex errore circa tuam ipsam beatitudinem potes esse beatus. Hæc ratio probat indivisibiliter esse & cognosci perpetuam, imo ex cognosci probat esse. Supponis autem beatum non esse sue felicitatis incurium, qualis esset, si de ipsa, etiam dum ipsam possidet, incogitans esset an patrum, an diu, an æternum duratura sit. Quis enim ex nobis possidens aliquod bonum, non statim est de illius duratione sollicitus: Hoc posito pone beatum de sua beatitate cogitantem. Hac cogitatione vel cognoscit habituram finem, vel putat non habituram,

cum.

cum re ipsa habitura sit: si primum: cruciatur à futura iactura boni, in quo summo perere delectatur: sicut enim finis, quem præstolamur in malis quæ patimur, est præsens in ipsa malorum perpeffione solatium; ita etiam finis, quem timemus in bonis quibus fruimur, est præsens in ipsa bonorum possessione tormentum implicat autem cruciari hominem dum beatus est, ergo implicat hominem simul esse beatum, simulque cognoscere desituram suam felicitatem. Si secundum: igitur per hoc quod putet æternum fore, quod æternum non erit, beatus est; hoc autem est beatum esse beneficio erroris circa ipsam felicitatem.

In hypothefi autem quod putet æternam fore possessionem boni quod possidet, quæ re ipsa non sit futura æterna, non erit beatus cum beatitudo formalis vel tota sit in cognitione veri perfectissima, vel in fruitione obiecti cogniti. Quomodo autem habet cognitionem perfectissimam veri ipsum beatificantis, si circa ipsum erret quoad punctum maxime faciens ad felicitatem? Restat igitur ut cognoscat, & vere cognoscat possessionem hanc summi boni æternam fore; implicat autem quod hoc vere cognoscat, & re ipsa non sit futura æterna, ergo ex eo quod debeat ad rationem beatitudinis pertinere cognitio perpetuitatis eiusdem, sequitur beatitudinem ipsum debere esse perpetuam. Nota nos hic de beatitudine naturali philosophari, non statuere an de facto sit possibilis, de hoc enim nihil ad nos, sed in

K k 3 hypo-

hypothesi quod sit possibilis. De supernaturali autem minus est nostrum statuere, quamuis proportionaliter ad ea, quæ de ipsa dicuntur, quantum in nobis fuit, de naturali dixerimus.

QVÆSTIO III.

De pura promissione libera.

ARTICVLVS I.

An sit possibilis.

Voluntatem nostram circa quodlibet bonum aut malum posse pure omittere, hoc est nec actum amoris elicere, nec actum odij, est indubitatum; da enim neque hoc neque illud obiectum proponi voluntati, neq. per amorem, neque per odium sese hæc exercebit circa ipsum, nihil enim aut amatum, aut odio habitum, nisi præcognitum. Vnde quemadmodû alicubi quæritur an cognitio sit solum conditio, an insuper saltê partialis virtus motiua ad amorem, ita etiam quæri posset an cognitio sit solum conditio tan etiam virtus partialis motiua ad odium: qua in re ij, qui dicunt non solum bonitatem obiecti esse vim adæquate tractiuam voluntatis: dicere debent neque solum malitiam esse vim adæquate fugatiuam eiusdem ab obiecto malo: nos utrobique rationem puræ conditionis admittimus.

Con-

Controvertitur autem an voluntas, quam certum est posse pure omittere, possit pure omittere libere, ita vt videlicet non solum non sese exerceat vlllo actu: sed etiam vt hoc ipsum illi accidat: dū est in actu primo proximo vel ad vtrūlibet vel ad alterutrum: adeoque hoc ipsum non agere sit quadam determinatio voluntatis, per quam sic simpliciter, & quodammodo in actu secundo sua libertatis. Hoc est quod sub aliis terminis inquit D. Thomas prima 2. quæst. 6. art. 3. an possit esse voluntarium absq. omni actu; respondetq. affirmatiue. Habes de hæc re aliquid delibatum tum in quæstione de negationibus, tum in quæstione de vita vbi etiã sententię hic amplectê e viã strauimus.

Dicendum est igitur possibilem esse purâ omissionem liberam. Probatur conclusio 1. quia n voluntate datur libertas non solum contrarietatis; sed etiam contradictionis: ergo est possibilis pura ommissio libera. Qui negant possibilitatem omissionis prædictæ, negare deberent antecedens; quia tamen videtur receptum satis communiter putant admitti posse, & negari consequentia. Probatur autem consequentia ex principijs, quæ posuimus partim in summulis, & partim alibi; diximus in summulis ad rationem contradictorij pertinere quod vel præcise ponat, quod tollitur per alteram: vel præcise tollat, quod per alteram ponitur, hinc nõ sunt contradictoria ista duæ propositiones; *nullus homo currit, & Petrus currit*, quia videlicet per secundam plus poni-

K k 4 tur

tur, quam requiratur ad destructionem primæ: adeoq. contingere potest utramque esse falsam. In quaestione de negationibus dictū est, quod ad non esse aliquid non est necesse esse aliud, quod sit exclusiū illius. Considera iam actū primū proximū amoris & odij, vel vtriuslibet ex ipsis. Libertas contradictionis nequit respicere vtrumque ex oppositis actibus pro suis extremis. v. g. nō est libertas contradictionis per hoc quod ita sit potentia ad amorem, vt etiam sit ad odiū odijse enim non est contradictorium, sed contrarium amoris; sicut & amare non est contradictorium, sed contrarium odij, si igitur talis libertas ita sit ad amorem, vt solum sit etiam ad odium; manifestum est esse quidem libertatem contrarietatis, non autem contradictionis. Propterea dicitur libertatem hanc, quæ prout est ad amorem & odium est contrarietatis, esse contradictionis per hoc, quod sit ad amorem, & quælibet alium actum impossibilem eū amore, v. g. potens amare & non amare, potest non solum amare, sed etiam nolle amare, actus autem quo dicat, nolo amare non est actus odij, quamuis sit exclusiuis amoris. Libertas ad amorem & hunc alium, aut quemlibet similem actum est libertas contradictionis.

Hæc doctrina multipliciter impugnatur. Primo ex dictis. Hic actus nolo amare non est contradictorium amoris, quia non esse præcisè amorem non est esse alium actū impossibilem cum amore, igitur liber-

tas huiusmodi nō est libertas pure contradictionis. Secundo; contingere potest vt actus primus proximus ad amandum, non sit actus primus proximus ad hanc ipsam nōtionem amoris. Puta si amor ipse non representetur, adeoq. non sit proxime nobilis, aut volibilis. Da enim representari præcisè obiectum, circa quod exercenda sit voluntas non autem ipsum met exercitium eligendū vel repudiandum per alium actum voluntatis, & das posse quidem amari, vel non amari obiectum, non autem posse exerceri per actum reflexum circa ipsum met exercitium amandi, illud amplectendo, vel repellendo. Qui aiunt impossibile esse representari obiectum, quin representetur actus eligendus, vel determinatio habenda in voluntate circa hoc obiectum; dupliciter peccant, primo contra manifestissimam experientiam, qua constat nos trahi vel repellī ab obiecto nobis representato, nihil deliberātes, imo omnino incogitantes circa actum, quo vel prosequimur, vel auersamur obiectum. Secundo; quia hoc ipsum nulla alia ratione probare nituntur, nisi quia alter daretur pura omiffio libera, hoc est nisi per petitionem principij. Libertas actus non necessario habetur per indifferentiam cognitionis circa ipsum, sed per indifferentiam cognitionis circa obiectum. Rem explicio. Vt libere ames hoc vel illud obiectū, oportet vt in illo obiecto appareat cum ratione boni aliqua ratio mali, in quo dicitur consistere indifferentia cognitionis requisita ad

libertatem saltem contrarietatis: non est autem necesse ut in ipsis actibus eliciedis, putatum in actu amoris, tum in actu odij represententur rationes prædictæ, quandoquidem nec est necesse representari actus prædictos.

Verum quidem est nos etiam aliquando circa ipsos actus deliberare, an videlicet bonus sit hic vel illè actus, adeoque an amplectendus an omittendus; sed tunc actus ipsi induunt rationem obiecti, & ita obuersantur nobis, ut non obuersentur alij actus, per quos eligimus aut illos elicere, aut ommittere. Ratio est quia illi etiam actus habent aliquam rationem boni, & cum ratione boni admixtam quandoque aliqualem rationem mali, puta rationem difficilis & iniucundi, adeoque in ipso actu reperiri accidit & quod ad ipsum alliciat, & quod ab ipso repellat.

Probat 2. Conclusio: quia per hoc præcisè quod voluntas ita amet hic & nunc, ut cum toto hoc actu primo possit coniungi negatio amoris, habes conceptum forlissimum libere amantis; ergo per hoc præcisè quod ita non amet, ut nulla re addita ex parte actus primi, detur ad quãta sufficientia ad amandum, ipsum non amare est liberum: sed non amare seu ommittere per se præcisè & formaliter, non est vllus actus; ergo potest haberi liberum absque omni actu, adeoque pura ommissio libera.

Amorem fore liberum concedunt aduersarij; ommissionem fore liberam negant. Ra-

tionem dant per petitionem principij, hoc est nullam, amor esset liber; quia est formale exercitium potentie; ommissio non esset libera, quia ommittere non est vllū exerceri, cum nihil sit, & omne exercitiū sit aliquid. Dixi hanc esse petitionem principij, quia hæc ratio nihil aliud est quam contradictorium conclusionis posita, qua videlicet asserimus voluntatem in actu primo proximo completã ad exercendum se circa obiectum propositum, posse omni exercitio carere, ita ut hæc carentia sit illi libera; adeoque non omnem determinationem ad vtrumlibet ex contradictorijs esse per aliquem actū, petere igitur ut non sit determinata ad vllum ex contradictorijs, nisi per aliquem actum, hoc est, nisi per aliquid, quod simpliciter sit, est petere principium. Hoc idem intelliges in re determinabilis ad denominationes oppositas non libera. Aer est determinabilis ad rationem lucidi & non lucidi, quæ sunt denominationes contradictoriæ oppositæ, siue ad rationem lucidi & tenebrosi, quæ dicuntur denominationes priuatiue oppositæ; ad alteram ex istis denominationibus nequit determinari nisi per formam; qui enim lucidus erit absque forma lucificante? Ad alteram tamen videlicet ad rationem non lucidi non determinatur per formam, sed per carentiam formæ, & ad rationem tenebrosi per eandem carentiam, & aptitudinem in se ad formam, qua caret: in hoc enim differunt priuationes à purè ratione carentiæ, quod insuper dicat aptitudinem in subiecto. At-

que hic etiam al qualiter explicatur & conclusio, & ratio conclusionis. Sicut enim appetitudo quæ est in aere ad lucem determinat carentiam licis ad rationem privatiuæ: ita etiam potentia ad æquata, quæ est in voluntate tua ad amorem, determinat carentiam amoris ad rationem liberæ: ita enim cares in hypothefi posita actu amoris, ut possis non carere si velis, adeoq; ut libere careas.

Dices denominationem liberæ esse intrinsecam rationi quæ dicitur libera; adeoque si determinatio per purum contradictoriū amoris, hoc est per purum non amorem, est libera, est intrinsece libera: implicat autem esse intrinsece liberū quod nihil est: adeoque denominatio liberæ pugnat cum denominatione puræ omissionis. Vt iterius; ratio liberi est perfectio rationis, quæ denominatur libera, puræ autē omissioni repugnat perfectionem inesse; cum omnis perfectio sit quid positium; igitur repugnat rationem liberæ inesse omissioni puræ.

Resp. duplicem hac in re sententiam esse apud Ethicos. alijs ponentibus libertatem intrinsecam actu libero, alijs extrinsecam: in neutra specialiter laborat nostra sententia. Qui ponunt actum liberum esse liberum per denominationem sibi intrinsecam, dupliciter respondere poterunt. Primo quod etiā si actus liber sit intrinsece liber, & per perfectionem sibi intrinsecam; nō continuo etiam non actus, seu ommissio actus etiam libera debet esse libera per denominationē sibi intrinsecam: Erit autem libera per hoc quod

quod ita suo modo sit, ut potentia, quæ per ipsā determinatur ad hoc potius, quam ad illud ex contradiçtorijs, sit etiam ad oppositum. Secundo dicere possent ipsam etiam puram omissionem esse intrinsece liberam, quia est formalis privatio actus intrinsece liberi: in hoc sensu cæcitas sustinet intrinsece prædicata, quæ sustinet idem de omnibus alijs tum priuationibus, tum negationibus, prædicata enim quæ intrinsece conueniunt formis, per similes denominationes conueniunt priuationibus formarum, ut patet ex alibi dictis ex Diuo Thoma. Hoc modo diximus vnam priuationem differre ab alia, puta surditatem à cæcitate, & quidem intrinsece: quia differentias suas sumunt à rationibus, quas excludunt; & quia denominationes tum priuatiuæ, tum negatiuæ semper attingunt terminum, quæ excludunt, excludunt autē illum non per opus nostri intellectus, sed omnino independenter à ratione nostra, ideo etiam denominationes huiusmodi dicuntur reales. Hinc cæcus est realiter cæcus, & voluntas omittens omnem actum, realiter omittit, & liberè omittens realiter liberè omittit: non tamen per ipsam liberam omissionem formaliter habet realiter aliquid, sed realiter caret aliquo quod haberet, si non omitteret.

Alij qui negant libertatem esse intrinsecam actu libero facilius sese expediunt. Si enim actus ipse liber est per denominationem extrinsecam, poterit & per eandem esse libera omiffio. Aiunt autem denomi-

nationem liberæ convenire cuilibet determinationi liberæ nostræ volūtatī, per hoc, quod sit à potentia adæquatè completa ad utrumlibet ex oppositis; puta amor est liber formaliter per hoc, quod sit à volūtatē completa etiā ad non amandum; eodē modo omīssio amoris erit libera per hoc, quod potentia non amans sit perfecte completa ad amandum: ita videlicet vt ad hoc vt amaret potius, quam non amaret, nihil requiratur, nisi amor ipse: hoc est nihil plus requiratur ex parte actus primi. Ex hoc patet quod pura omīssio quāvis in ratione omīssionis nihil dicat positivum, dicit tū aliquid positivum in ratione liberæ; quandoquidē libera est formaliter per actum primum proximum ad oppositū: sed hoc nihil ponit ex parte actus secundi; seu ex parte determinationis, qua voluntas est cū hoc potius, quam cum illo contradictorio. Quod si geras vtra ex prædictis sententijs sit probabilior: respondeo probabiliorem videri secundam. Per hoc enim præcisè quod hæc, vel illa determinatio sit à potentia completa ad opposita, est modo, quo impossibile est eam esse à potentis necesa; & consequenter habet per hoc undè sufficientissimè discriminetur à determinatione potentię necessarię, neque enim determinatio potentię necessarię est potentię se habentis ad utrumlibet, vt patet ex alibi dictis. Alię rationes hęc omittuntur, tum quia hæc sufficit, tum quia hæc controuersia non agitur hic ex professione. Aduerue tamē, quod libertas actus

per

per denominationem extrinsecam ab indifferentia Potentię, seruat in actu rationem resistentis motiuo in oppositum impellenti; resistentis in quam, per hoc formaliter quod voluntas non sinat se à prædicto motiuo in oppositum flecti, quod fuit notandum hic, quia patroni aduersa sententię in hoc præcipuè incumbunt, vt ostendant omnē actū liberum esse victoriosum motiuo trahentis ad oppositum. Hanc victoriam habet actus per hoc formaliter, quod sit præ opposito. Hoc etiā pro omīssione pura examinabitur infra, vbi alud genus victorię non dabitur, quam hactenus datum.

ARTICVLVS II.

Satisfit Obiectionibus.

Objicitur 1. Si esset possibilis pura omīssio libera, posset actus secundus in nullo differre ab actu primo: conseq. est falsum: ergo & antec. Minor prob. quia implicat per actum secundum, hoc est per effectum nihil aliud haberi, quam quod habetur per actum primum, seu per causam: causa enim, & effectus, actus primus, & actus secundus est aliquid essentialiter plus, quam sola causa, & solus actus primus. Probat iam sequela mai. quia per putam omīssionē liberam nihil est in natura, nisi potentia completa ad utrumq. ex oppositis: nam vt pura omīssio, nihil est; vt libera, nihil dicit nisi indifferentiam potentię; hæc autem in-

dif-

differentia tota est in actu primo. Hinc videtur eadem difficultas. Indifferentia determinata ad utrumlibet ex oppositis dicitur aliquid plus, quam indifferentia præscindens ab hac, aut illa determinatio: eo ipso quod datur actus secundus, datur indifferentia determinata ad hoc potius, quam illud ex extremis, ergo eo ipso datur aliquid plus, quàm indifferentia præscindens ab hac, vel illa determinatione: sed ommissio libera habet rationem actus secundi, hoc est determinationis formalis ad hoc potius, quam ad illud; ergo per omissionem liberam debet poni aliquid supra indifferentiam præscindentem ab hac, vel illa determinatione.

Resp. difficultatem esse magis in modo loquendi, quam in re, & hoc accidit quotiescūq. sermo est de negationibus, aut privationibus. Actus primus de suo conceptu formali præscindit ab actu, & non actu: actus autem secundus includit vel actum, vel non actum; si per actum primum ad amorem, ames, coniungis potentiam cum actu, si non ames, coniungis cum non actu; utrolibet modo te habeas, potentia transit ab actu primo ad secundum: ampliando acceptio-nem actus secundi ad quamcumq. determinationem potentia. Si enim rigorosè accipias actum secundum, cum non actus non sit vllus actus, pura ommissio non erit actus secundus; & tunc nostra conclusio erit posse potentiam liberam ad æquatè completam ad actum, esse sine omni actu, seu: possibilem esse actum primum proximum ad æqua-
tum

tum carentium omni actu secundo i
Rursus ipse non actus cum nihil sit recte dicitur nihil poni cum actu primo pro determinatione ipsius, tamen nihil negativè siue exclusivè acceptu, non autem præcisi-vè, Ex his patet ad argumentum. Nega-seq. mai. Different actus primus & actus secundus per hoc, quod in denominatione actus primi præscindas ab actu & non actu, seu ab agere & non agere: in denominatione autem actus secundi neqes, seu excludas ipsum agere.

Dices. Ergo ut actus primus reducat in secundum, debet dari aliquid: quod sit vel actus vel exclusivum ipsius, ergo requirit dari pura ommissio libera.

Resp. dist. primum consequ. stebet dari vel actus vel aliquid exclusivum per modum contrarii: nego, per modum contradicto. ij; subdist. debet dari in esse rei: nego, in esse veri, concedo. Quem sensum faciat propositio huiusmodi datur negatio, datur ommissio, & similes, explicatum est alibi. Ommissio autem libera per hoc differet ab ommissione præcise quod hæc præscindat ab eo quod est esse à potentia indifferente, vel contraria; illa autem sit à potentia indifferente, hoc est perfecte completa ad actum. Esse autem hanc omissionem nihil aliud est, quam non esse actum, qui per hunc ipsum actum primum proximum esse posset.

Obiic. 2. Omnis determinatio potentia vitalis ut talis, est perfectio talis potentia, omisè

omissio libera est determinatio potentia vitalis vis talis ergo est perfectio eiusdem. Maior probatur ratione à priori. Finis naturæ in complendo potentiam vitalem ad operandum est ut potentia determinando se, hoc est reducendo se in actum, seipsam perficiat, & consequenter omnis actus primus est propter aliquem actum secundum. Explicatur ulterius: ratio per quam potentia constituitur in actu primo proximo ad operandum, est perfectio aliqua eiusdem potentia, huiusmodi tamen perfectio non est intenta à natura per modum finis, sed solum per modum medij. Perfectio autem habens rationem medij, est eo ipso ad ulteriorem perfectionem: imo ratione ulterioris perfectionis dumtaxat, non autem ratione sui est perfectio aliqua, sicut v. g. ratione sanitatis dumtaxat, non autem ratione sui medicina est aliquod bonum, & prudenter expetibilis, contemptibilis futura si nihil conduceret ad sanitatem. Propter hanc rationem, aliaque huiusmodi prioristiceas putant aliquam necessarium esse causam liberam secundum totam vim actus primi, egredi in actum secundum: quam necessarium est id in recessu accidere. Exemplo rem explico; Oculus edaquate completus ad videndum videt quantum potest. Voluntas etiam ad aquate completa ad agendum agit quantum potest. Est autem inter utramque potentiam hoc discrimen, quod oculus ita necessario operetur, ut non se determinet ad hoc vel illud genus operationis, pura ad videndum

dendum vel repellendum obiectum: voluntas autem in tota quanta est, & secundum totam suam vim operatur, ut se determinet ad hoc, vel illud genus operationis: puta ad volendum vel nolendum, & ad exeundum in hos vel illos actus circa hæc vel illa obiecta ex iis, quæ eidem per intellectum proponuntur, puta voluntas in actu primo proximo posita ad amandum felicitatem, habet simul sibi proposita bona sensibilia: contingere autem potest ut totam suam vim exerat in amando felicitatem, ut nullo actu sese exerceat circa vllū ex alijs bonis; potest etiā contingere quod hanc eandem vim totam exerat in amando bona sensibilia; item accidere potest ut potens intense amare felicitatem, amet illam remissè: aut cum possit bona sensibilia intense amare, eadem amet remissè: tunc autem cum neque erga felicitatem, neque erga bona sensibilia secundum totam suam posse sese exerceat; necesse est, aiunt, ut in alios actus vim suam impendat, ne nimirum remaneat aliquid de actu primo, quod non exerat in secundam. Ratio à priori est, quia ratio libera non tollit rationem vitalis, est autem de ratione potentia vitalis ut agat quantum potest; ergo &c. Probatur minor: quia potentia vitalis per operationem vivit in actu secundo: vñ quodque autem vivens vivit in quibuslibet circumstantiis, quantum vivere potest; ergo operatur, quantum operari potest.

Confirmatur hæc doctrina ratiocinio quo vñ sumus ad probationem conclusionis supra-

proposita: cum hac necessitate operandi quantum potest stat in voluntate nostra perfectissima ratio potentia libera, & potentia libera sufficientissime discriminatur à non libera: ergo &c. Prob. conf. quia posita tali necessitate, ponitur simul cum libertate necessitas perfectionis in potentia per actum secundum, distinctæ à perfectione, quæ constituit actum primum; sic autem melius se habet, quam cum indifferentia ad habendum vel non habendum perfectionem vltiorem: per determinationem sui ad alterum ex extremis suæ libertatis.

Resp. voluntatē humanam non necessario perficitur per quatuorquē determinationem suæ indifferentiæ ad vtrumlibet ex extremis, ad quæ dicitur indifferent, idque etiam si ponas omnē determinationem huiusmodi esse necessario aliquid positivū. Loquitur de voluntate humana vt voluntas est, hoc est vt causa moraliter operans. Probatur hoc evidenter. Voluntas per actum malum non perficitur actus malus est aliquid positivum, & postiva determinatio voluntatis: igitur non omnis determinatio voluntatis per aliquid positivum est perfectio voluntatis. Maior est evidens; nam voluntas non perficitur per id, per quod formaliter fit mala; fit mala per actum malum: ergo &c. Actum autem malum tam evidens est, esse quid positivum, quam est evidens esse actum voluntatis; quicquid fit vnde formaliter habeat esse malum. Sio dicturos esse adversarios voluntatem etiam per actum

malū intrinsicè perfici: eo enim ipso quod actus malus est aliquid, est aliquid à bonum, adeoque aliqua perfectio illius potentia, quam actuat. Propterea dixi voluntatem, vt voluntas est, non perfici per actum malum: non autem voluntatem nullo modo perfici per actum malum. Perficitur per actum malū purè physicè, & perfectione quæ purè transcendentaliter est perfectio; adeoque perfectione ex hoc capite omnino contemptibili. Imo melius est voluntatem hæc perfectione carere; adeoque melius consulimus voluntati dum facimus eam in potentem bene operari, vt carere possit operatione tam bona quam mala: quam ij qui sicillam esse institutam volunt, vt in actu primo proximo ita sit ad bonum vt nequeat esse sine hoc: vel sine malo. Totus igitur ille discursus nihil habet roboris contra sententiam positam. Verum est potentiam etiam liberam, esse potentiam vitalem: sed per hoc quod libera est, non necessario vivit in actu secundo, & ad hoc ipsum dicimus esse liberam, videlicet ad vivendam, vel non vivendum in actu secundo. In forma ad argumentum nega maiorem, quæ re ipsa nihil aliud est, quam petitio principij. Ad rationem perquam ex fine, dic finem naturæ esse actum bonum, natura enim non est sic ad malum: hoc tamen sine quam saepe caret: Certe dum malè operaris, non potes id quod vt finis intenditur ab eo, qui ponit in te actum primum proximum ad operandum. Da igitur arguenti, finem Naturæ in com-

plenda potètia vitali libera esse perfectio-
nè potètiæ, nega non posse propterea de-
terminari voluntatem ad vtrumlibet ex op-
positis, nisi per aliquid, quo perficiatur.
Ratio à priori, & vera est, quia voluntas
per hoc ipsum quod compleatur in ratione
potentiæ libere ad actum, completur in ra-
tione potentiæ frustrare intentum illam
completis; adeoque totus ille discursus
argumentis nihilum abit. Ad illud aliud
de vita, dic, voluntatem esse liberam ad
vivendam, vel non vivendum in actu se-
cundo. Vivere in actu quantum potest,
est potètiæ necessariæ, quantum velit, est
liberæ, quod eodem argumento probatur,
quo probatum est ipsam habere libertatem
contradictionis. Ad ultimum: de conceptu
libertatis est non solum quod eligat hoc vel
illo actu tendere in obiectum, vel fugere ab
obiectò; sed etiam quod agat, vel non agat
circa illud obiectum, & sicut ad libertatem
ipsum requiritur vt possit hoc & illud obie-
ctum vel auersari, vel prosequi, ita etiam
ad eandè spectat quod possit ab omni actu
abstinere, hanc autem speciem libertatis
non impugnat Aduersarius, dum probat,
voluntatem, hac etiam deficiente, fore li-
beram. Hinc probamus nos, dum proba-
mus non pertinere ex vilo capite ad volun-
tatem, vt nequeat determinari ex actu pri-
mo ad secundum nisi per actum posituum.
Hinc ad argumentum propositum neg. ma.
Ad reliqua patet ex dictis.

Dices; ratio libere non tollit à volunta-

te rationem vitalis; est de ratione potètiæ
vitalis, non determinati, nisi per actum: er-
go & de ratione potètiæ liberæ. Maior
est evidens. Ratio enim liberi non solum
non tollit, sed essentialiter supponit ratio-
nem vitalis. Minor autem probatur quia
omnis determinatio per modum actus secun-
di potètiæ vitalis, est vita in actu secundo:
omnis vita in actu secundo est aliqua ope-
ratio: ergo omnis determinatio potètiæ
vitalis per modum actus secundi est aliqua
operatio. Probatur hæc vltima minor ex
dictis vbi de vita, dictum est enim vitam in
actu secundo esse operationem.

Resp. conc. mai. eiusdemq. probatione.
neg. mi. Ratio potètiæ vitalis est indiffe-
rens ad liberam & non liberam, seu ad libe-
ram, necessariam. Necessaria ab actu
primo necessario exit in secundum. Libera
etiam in actu primo, liberè omittit vivere
in actu secundo. Ad probationem iam di-
ctum est quod accipiendo rigorose hoc no-
men actus, omiffio libera non est actus se-
cundus, nõ tamen propterea non est forma-
lis determinatio potètiæ libere, quia vide-
licet per ipsum non agere ex suppositione
libertatis completa ad agendum, sustinet
denominationem liberè non agentis, & con-
sequenter ipsum non agere determinat ad
hanc denominationem præ opposita. Ad
probationem vltimæ minoris? dic omnem
operationem potètiæ vitalis esse vitam in
actu secundo, & è conuerso omnem vitam
in actu secundo esse al quam operationem:

sed neque necessario omnem determinationem potentia vitalis esse vitam, neque operationem; adeoque stare hæc doctrinam cum alibi tradita: neque enim dicis voluntatem vivere in actu secundo per puram omissionem liberam, sed solum determinari, determinatione videlicet iam explicata.

Obijcies 3. Potentia libera est in ratione potentie perfectior potentia necessaria, g. determinari nequit nisi per actum positivum. Antecedens supponitur pro certo. Conseq. probatur: quia potentia necessaria si determinetur, per actum determinatur: adeoque determinatio potentia necessaria est incrementum perfectionis in eadem potentia, potentia autem libera non per hoc præcisè quod determinetur, perficitur ulterius, ergo est deterioris conditionis, quam necessaria. Explicatur hoc una potentia dicitur esse alia perfectior in ratione potentia per hoc, quod sit ad maiorem perfectionem quam alia sed libera libertate contradictionis in sensu explicato, quatenus talis, non esset ad maiorem perfectionem, quam necessaria: g. libera ut talis non esset perfectior in ratione potentie. Maior probatur; quia potentia ut potentia desumit rationem perfectioris vel minus perfectæ, à maiori vel minori perfectione termini; iuxta illud quo alibi dictum est. Min. autem prob. quia potentiam liberam, præter hoc quod est posse terminati ad actum habere insuper posse carere omni actu, non est terminari ad maiorem perfectionem, quam terminatur

tur potentia necessaria, quæ ad actum duntaxat, ergo &c. Compara potentiam necessariam cum libera. Secundum quod vtraque terminatur ad actum, conveniunt in ratione potentium agere: potentia autem libera pro prærogativa supra necessariam das insuper posse non agere, adeoque per posse non agere vis illam supra hoc, quod est posse agere, habere incrementum perfectionis; videtur autem evidens quod per posse non agere, nequeat dici perfectior potentia.

Resp. hoc argumentum laborare in equivooco. Potentia libera prævalet necessaria non per posse non agere, sed per posse non agere liberè, adeoque per illud posse non agere, quod est posse hoc modo agere. Compara iam vtramque potentiam; necessaria quando agit, sic agit, ut non possit non agere: libera quando agit, sic agit, ut possit non agere: rursus, necessaria quando non agit, ita non agit, ut non possit agere, libera quando non agit, ita non agit, ut possit agere, & hoc non agere sit liberum non agere per hoc, quod sit à potentia potente agere: falsum est igitur prærogativam liberè supra necessariam constitui à nobis in ipso non agere. Ex his patet ad argumentum in forma. Conc. ant. neg. conseq. Ad probationem nega iterum conseq. Ad explanationem neg. mi. Terminus ad quem est potentia liberè omittens agens, est actus, qui per hoc ipsum est liber, quod sit à potentia potente omittente: adeoque non specificatur in ratione libera à non agere, tamquam à

termino: sed ab actu quam elicere potest, & per sufficientiam ad quem dicitur non precisè omittens; sed libere omittens. Ad probationem min. nego antec. posse carere omni actu cum actu primò proximo ad actum, est formalissime posse terminari ad actum libere: si igitur actus liber est perfectior actu non libere, est eo ipso posse terminari ad terminum perfectiorem. Certum est vnicuique expetibilibus esse ita posse agere, vt possit vel loco huius actus ponere alium actum, vel omittere omnem actum, quam posse solum vel hunc, vel aliquam alium actum elicere. Vnicuique enim placet suæ libertatis terminos amplificare.

Dices, posse non agere non est aliquid posse, ergo posse non agere non amplificat terminos libertatis, seu non amplificat libertatem agentis. Probat ant. quia non agere non est aliquid ergo posse non agere, non est posse aliquid. Confirmatur: quia non agere nequit esse terminus potestatis actiue, potentia autem libera est actiua; ergo &c.

Resp. dist. ant. posse non agere precisè, non est aliquid posse; concedo: posse non agere libere; nego ant. & conseq. Posse non agere libere, est posse hoc modo agere, quandoquidem ipsum non agere, est liberum non agere formaliter per hoc, quod possis agere. Et hæc est illa amplificatio libertatis, quam hic intendimus. Talis videlicet vt voluntas se habeat non inter duo, sed inter plura extrema; videlicet inter agere hoc, vel agere illud, vel omnino non agere.

agere. Specificatum igitur potentia vt libere non agens, est ipsummer agere. Ab illud de termino dic idem, quod dictum est de determinatione. Certum est potentiam per non agere, non ponere in natura illum terminum in hoc autem ipso est libera in actu secundo, quod dicat non terminum, cum posset actu aliquo termino terminari. Caterum eo ipso quod dicis potentiam completam ad actum, posse non agere dicis posse non terminari ad vllum obiectum; putamus autem ampliorem esse libertatem quæ se habet hoc modo: quàm quæ alio.

Obiicies 4. Implicat potentiam vitalem transire ab actu primo ad secundum, & non vivere in actu secundo; implicat vivere in actu secundo, & non operari: ergo implicat transire ab actu primo ad secundum, & non operari. Maior probatur: quia omnis reductio actus primi ad secundum est positio rei, ad quam erat sufficientia; ergo reductio actus primi in genere vitæ ad actum secundum, est positio illius vitæ, ad quam erat sufficientia. Minor autem constat ex dictis.

Resp. dist. mai. implicat &c. accipiendo rigorosè rationem actus secundi; concedo; accipiendo rationem actus secundi ampliativè ad quamcumque determinationem potentia: nego mai. & eodem modo dist. min. nego conseq. Ad probationem maioris: falsum est antecedens. Potentia libera etiam illa libertate dumtaxat, quam concedunt Aduersarij, cum ab actu primo transit ad secundum, non ponit id omnè, ad quod est

sufficientia, sed prohibito suo, sufficientia ad vtrumlibet ex oppositis vtitur ad alterum ex ipsis. Ex quo habes hoc euidentis ratiocinium. Actus primus proximus ad amorem est sufficientia ad æquata ad amorem: huiusmodi actus primus reducitur in secundum etiam sine actu amoris, ergo non omnis sufficientia; seu potius non omnis reductio actus primi in secundum, est positio rei, ad quam erat sufficientia. Scio sufficientiam prædicatam non esse solum ad amorem sed etiam ad odium, vel ad aliquem alium actum impossibilem cum amore; sed hoc ipsum fauet nostræ sententiæ aut responsioni, quandoquidem ostendit esse in potestate potentia liberæ determinare se hoc vel illo modo: inter modos autem determinandi se est ille, quem ponimus, abstinendo videlicet ab omni omnino actu. Posses etiã distinguere idem antecedens modo supra indicato; videlicet per reductiorem in actum secundum strictè acceptum, aut in actum secundum ampliatiue.

Dices: vt voluntas determinet se ad omitendum vel actum amoris, vel actum odij, debet determinare se ad amplectendam omissionem potius, quàm quemlibet actum; nequit determinare se hoc pacto: ergo nequit &c. Maior probatur: quia eo ipso quod liberè omittit, eligit omittere præ non omittere, ergo determinat se ad omissionem potius amplectendam, quàm quemlibet actum: cum non omittit sit formaliter aliquo actu agere. Minor autem probatur: quia im-

pli.

plicat, quod in omissione appareat vlla ratio, propter quam sit voluntate præferibilis omni, & cui libet actui, ad quem hic, & nunc est perfectè completa; ergo est impossibile quod se determinet ad hanc potius, quàm ad quemlibet actum ipsi oppositum. Probatur hoc vltimum antecedens: quia in omissione pura non reperitur vlla ratio boni; in qualibet autem actu, aliquid boni reperitur: sed implicat carens omni bono esse vlli bono præferibile; ergo implicat præferriã voluntate puram omissionem omni actui.

Resp. puram omissionem asserri in obiectione nõ per modum determinationis potentia liberæ, sed per modum obiecti, circa quod versetur potentia libera, & in hoc æquiuoco sapè laborant, qui contra nos sentiunt. Ille ipse actus, per quem voluntas eligeret signatè omissionem, esset actus positivus, per quem diceret: *Nolo agere*: aut: *Volo abstinere*, aut aliquid huiusmodi. Præterea patet ex dictis, quod etiam si non sit realiter, & physicè vllum bonum in non agere: potest tamen ipsum non agere positivè præferri ipsimet agere, si sermo sit de aliquo actu particulari circa hoc, vel illud obiectum eliciendo. Rem explico. Da representari tibi actum amoris, vt elicibilem circa hoc, vel illud obiectum. In tali casu deliberare potes eliciendus, nè an non eliciendus hic, & nunc hic actus, & post talem deliberationem positivè repellere hunc actum amoris: quamvis ipsa non elicit hunc, non sit vllus actus, adeoq; vllum bonum:

L I 3 cli.

elicere autem foret aliquod bonum.

Dices: in tali casu non omitteret omnem actum; diceret enim: *Nolo elicere actum amoris cirra hoc obiectum* ergo in tali casu non esset omisio.

Resp. conc. totum. Non diximus in tali casu fore puram omissionem: sed omissionem actus amoris in tali casu prælatum iri ipsimet actui: adeoq. falsum esse omissionem actus non posse præferri actui: quâvis enim repudiatio actus sit actus positivus: ad huc verum est per ipsam præferri omissionem actus A ipsimet actui A. His igitur omisio ad objectionem propositam in forma.

Resp. secundò: dist. mai. voluntas nequit determinare se &c. in actu signato: nego, in actu exercitò concedo. Ad probat: iterum, dist. voluntas non potest præferre signatà ipsam, omittere omni actui: concedet exercitò: nego. In his distinctionibus de industria vitimur his vocibus. *In actu signato; in actu exercitò: signatè, exercitè*, & quod aliud est vitimur non solum diversimodè, sed etiâ secundum acceptiones, quæ videntur inter se opposita: quod idè facimus, quia reipsa diversimodè sonat apud diversos auctores semper autem pro nobis harmonicè. Voluntas determinat sed amplectendam omissionem in actu signato: quia signatè non elicit vllum actum: non determinat se in actu exercitò: quia hoc ipsum omittere non est vllum exercitum voluntatis: implicat enim interminis determinat se per aliquem actum ad omissionem omnis actus: sicut im-

pli-

plicat per aliquem motu carere omni motu. Rursus præferet exercitè, non autem signatè omissionem omnis actus omni & cui libet actui: quia omitiendo non comparat actum cum non actu, alterum eligens, alterum repudians: sed reipsa potius non agit, quam agit: adeoq. qui in potestate ipsius sit vtrum: agere videlicet & non agere, per hoc formaliter quod non agit, præferet exercitè non agere ipsimet agere: hoc est cum sit ad agendum & non agendum libera: potius non agit, quam agit; & in hoc eodem sensu intelligi potest, quod eligat non agere potius, quam agere.

Dices; vt eligat potius agere, quam non agere oportet, vt in ipso non agere appareat aliqua præferibilitas ipsimet agere: sed nequit in non agere apparet quicquam huiusmodi, ergo &c. Confirmatur; quia ad hoc vt possit vnum extremum alteri extremo præligi, oportet vt habeat aliquam eligibilitatem; sed non agere non habet vllam eligibilitatem; ergo &c. Min. prob. quia omnis eligibilitas est aliqua amabilitas; in non agere non est vlla amabilitas; ergo &c. Minor vltima patet ex dicti; quia in non agere non est vlla ratio boni.

Resp. quod ad illam prælationem, quam supra concessimus, consistentem videlicet hoc, quod reipsa potius non agas, quam agas, non requiritur vlla amabilitas in ipsomet non agere; ad hoc enim vt non agere præferas exercitè ipsi agere, sufficit obiectum, quod tibi præsentatur, circa quod agere pos-

possis, non præferre neq. tantum bonitatis, vt necessitè ad amorem, neque tantum malitiæ vt ad odium; per hoc enim præcisè potes exercite eligere ipsam non agere, hoc est, potes liberè non agere circa ipsum. Confundit argues electionem agendi; vel non agendi, quæ sit per ipsum agere, vel non agere, cum electione distincta ab ipsomet agere, vel non agere: adeoq. tam agere, quàm non agere considerat non per modum determinationis liberæ voluntatis, sed per modum obiecti, circa quod deliberatio habeatur. Præterea negatum est supra in non actu nõ esse vllam vel realem, vel apparentem rationem boni: potest enim accidere quod carentia alicuius actus, quamuis absolute non sit vllum bonum, tamen comparatiuè appareat quid melius ipsomet actu, ut dictum est alibi: eo quod videlicet carendo actu, carcas etiam positua difficultate, quàm expeririis in elicendo in actu.

Ad argumentum in forma distingue: oportet vt habeat aliquam præferibilitatem formaliter, & directe: nego: denominatiuè, & indirectè: concedo. Preferibilitas formalis & directa: correspondet huic, quod est præferri signare: denominatiua, & indirecta, huic quod est præferri exercitè. Idem dic de eligibilitate, amabilitate &c. Huiusmodi autem præferibilitas non consistit in alio, quam in tali genere amabilitatis, vel odibilitatis proxima, & completa obiecti propositi. Dixi: *Amabilitatis, vel odibilitatis proxima, & completa*, includendo videlicet
 intra

intra constitutiua amabilitatis ipsamet cognitionem, sub qua apparet obiectum. Constat enim & summum bonum, & summam miseriam posse ita apparere, vt non necessitent, hoc ad odium, illud ad amorè, quamuis re ipsa vtrumque: quantum est ex se; habeat vim necessitadi ad huiusmodi actus. Ex hoc autem quod bonum, aut malum propositum voluntati non necessitent, neq. hoc ad odium, neque illud ad amorem, voluntas potest nec amare, nec odisse, & quia nec amare, nec odisse, non est vllus actus, nec vllum obiectum, de quo dicat, *volo*, vel *nolo*, propterea non sustinet denominationem eligibilis, aut amabilis formaliter, & directe: sustinet autem amabilis, aut eligibilis, seu præferibilis denominationem, eo quod, re ipsa cum possis amare, aut odisse; potius nec amas, nec odisti: adeoq. inter duas denominationes contradictorie oppositas, ad quas te habes per actum primum indifferenter, es determinate cum hac potius, quam cum illa, per hoc formaliter, quod non agas.

Dices: Potentia libera est potentia rationalis: g. si libere omittit, omittit secundum modum proprium potentie rationalis, sed implicat libere omittere, & omittere secundum modum proprium potentie rationalis; ergo implicat voluntatem creatam pure omittere, & omittere libere. Minor probatur: quia omittere secundum modum potentie rationalis est omittere ex motivo inducente ad omittendum; sed quicumque omittit hoc modo, non pure omittit: ergo
 &c.

&c. Probat̄ vltima minor; quia eo ipso quod ex motiūo omittis, per aliquem actum omittis; neque enim motiūum, quod te inducit, non te mouet; implicat autem moueri voluntatem, & non agere, cum omnis motus voluntaris sit aliquis actus eiusdem.

Resp. neg. min. subsump. Ad probationem iterum nega. Omittere secundum modum potentie rationalis, est omittere, vel ex motiūo, vel cum moriūo. Voluntas omittens ex motiūo, omittit vnum actum per alium exclusiuum ipsius: omittens cum motiūo præcise, non omittit per actum; sed solum cum motiūo, hoc est præfente motiūo ad hos, vel illos actus, abstinere ab omni actus: vbi vide, quod quando dicimus voluntatem omittere cum motiūo; non appellamus motiūum omittendi; sed motiūum agendi, quod quia non necessitat ad agendum etiam ipso præfente voluntas non agit.

Dices; qui libere omittit, debet posse reddere rationem cur omittat: sed eo ipso quod potest reddere rationem cur omittat, omittit ex motiūo: ergo libere omittens omittit ex motiūo; omittere ex motiūo non quit haberi sine motu; adeoq. nec sine actus voluntatis; ergo &c. Confirmatur; quia in quantum voluntas non necessario amat, in quantum in obiecto non apparet pura ratio boni; ergo in quantum simul apparet aliqua ratio mali. Sed si indeo non amet necessario, quia apparet aliqua ratio mali, eo ipso ab amando retrahitur, siue impeditur ab apparente ratione mali; ergo ideo non am-

amat, quia impeditur à ratione mali. Rur- sus si impeditur à ratione mali, impeditur secundum modum potentie rationalis, adeoque intentionaliter mota à ratione propo- sica ad non amandum: non amare autem motam ad non amandum, est non amare per aliquem motum, adeoq. per aliquem actum, vt dictum est.

Resp. 1. conc. maior. neg. minor. ratio cur omittat non est motiūum efficax omittendi, sed moriūum inefficax agendi. Reddit igitur rationem, dicendo, quia hoc vel illud motiūum non me necessitant. Non igitur per influxum motui non agit, sed per defectū influxus non influit autem motiūum in actū secundo, non per aliud quam per hoc, quod voluntas non velit.

Resp. 2. dist. debet reddere rationem, mouentem ad omittendum; nego, non mouentem, quamuis potentem mouere ad agendum conc. mai. & eodem modo dist. minor. nego consequentiam. Ad confirmationem transmissio primo entimemate: distingo minorem subsumptam: quia retrahitur, impeditur retractione, aut impeditioe positua; nego; retractione, aut impeditioe negatiua: concedo. Non retrahitur retractione positua, quia non retrahitur per motum, quo ex cōsideratione mali se determinet ad non amandum; sed retractione negatiua, per negationem motus, quo ex cōsideratione talis boni se determinet ad amandum. Ratio autem mali quæ est, vel apraret in obiecto, est impedi- ntū formale rationis

boni, quæ est in eodem ad imprimendum in voluntate illum motum, quem imprimeret, si vel sola esset, vel non sola appareret. Sicut v.g. presentia agentis frigidi est impedimentum, absque eo quod quicquam agat, ad actionem calidi eidem indivisibiliter subiecto applicati. Et hoc est impediri per modum potentie liberæ, hoc est per modum potentie adæquate completæ ad illum eundem actum, quem omittit.

Atque hic plura dicere non omninò liberè omittimus. Iam enim Triennij nostri fines, quos prætergredi non licet, attingimus: omnia ad eius laudem, & gloriam referentes, sine quo nihil boni dicere, nihil cogitare valemus.

F I N I S.

La degollac. de S. Iuan 29. A.
 El humilde recebida la injuria, està en muchapaz porq̄ està en Dios. C. m.
Dolor de los peccados.
 Por los afligidos.

4-10 — 30

4-15 — 30

4-10

54⁶⁰

3-20

4-5

4-15

4-15

5-5

960

835

280

725

85

835